
3 1761 06193308 1

פערט און אמאל געטון אויפן פנים פאר דערדאָזיקער אלע-הייליקסטער מאיעסטעטישקייט.

ער איז אנידערגעפאלן און געשטאָרבן, אין דערדאָזיקער שעה פון גאָטס חסד.

. . . .

ס'האָט אָנגעהויבן טאָגן איבער אים, און לאַפּ האָט לאַנג און יעמערלעך געוואָיעט.

סוף פון דער דריטער טייל

דיקער האַנט, האָט די ערד ווי מיט אַיין ריזיקן מויל צו אים אויסגערופן:

— בלייבסט! בלייבסט מיט אונדז! בלייבסט!...

ער איז געבליבן שטיין אַ דערשטוינטער ס׳האָט זיך אים געדאַכט, אַז אַלץ האָט זיך אים געלאָזט ביין אָקעגן, די גראָזן זענען געקראָכן, עס זענען געפלאָסן די צעווייגטע תבואות, די ביימער האָבן אים ארומגערינגלט, די גאַנצע וועלט האָט זיך אויפגעהויבן און אויף אים זיך געטראָגן, אַז אַ פחד האָט אים אַזש ארומגענומען, ר׳האָט געוואָלט שרייען, אָבער ר׳האָט שוין קיין שום קול פון זיין צוזאַמענגעדריקטן האַלדז נישט געקענט אַרויסברענגען, ר׳האָט געוואָלט אַנטלויפן, האָבן אים כוחות פאַרלאָזט און די ערד האָט אים בײַ די פיס געשלעפּט, די תבואות האָבן אים פאַרפּלאָנטערט, די ברוזדעס האָבן אים אויפגעהאַלטן, די האַרטע שטיקער ערד האָבן אים אָנגעכאַפּט, די ביימער, וואָס האָבן דעם וועג פאַרשטעלט, געדראָט. דאָס שטעכעכץ האָט געריסן, די שטיינער האָבן פאַרוווּנדעט. אַ בייזער ווינט האָט אים נאָכגעיאָגט, די נאַכט האָט אַרומגעבלאָנקעט און די שטימען, וואָס האָבן איבער דער גאַנצער וועלט זיך געטראָגן:

— בלייבסט! בלייבסט!

ער איז מיטאַמאָל ווי אָפּגעשטאָרבן, אַלץ איז אַנטשוויגן געוואָרן און געבליבן שטיין אויף אַן אָרט. אַ בליק האָט אים די אויגן געעפנט פון דער שטערבלעכער פינסטערניש, דער הימל האָט זיך פאַר אים אויפגעפּראַלט, און דאָרט אין דער בלענדיקער העלקייט האָט דער רבונו של עולם, וועלכער איז געזעסן אויף אַ טראָן פון סנאָפּעס, אויסגעצויגן צו אים די הענט און גוטמוטיק אויסגערופן:

— נו קום-שוין, מענטשלעכע נשמה, צו מיר, קום-שוין, דו פאַרמאַטערטער פאַר׳ן בעק...

האָט זיך באַריבאַ אַ וואַקל געטאָן, די הענט פונאַנדערגעשפּרייט, פונקט ווי בשעת דעם אויפהייבן די האָסטיע:

— זיי געלויבט, רבונו של עולם! — האָט ער געענ-

לייכטענדע פלאַכטע, די לבנה איז פאַרגאַנגען, אַלע מיני ליכטי-
קייטן זענען פאַרלאָשן געוואָרן, אַזוי, אַז די גאַנצע וועלט איז
פּלוצלינג ווי בלינד געוואָרן און פאַרטרונקען אין אַ גרויסן צו-
זאַמענגעפלאָנטערטן מבול, און עפּעס אַ מין לגמרי אומבאַגרייט-
לעכע איז ערגעץ אויפגעשטאַנען און מיט שווערע טריט דורך
דער טונקלקייט געגאַנגען, אַז די ערד, האָט זיך געדאַכט, וויגט
זיך אויס.

אַ צעצויגן, בייז אָנזאָגנדיק געוויין האָט פון די וועלדער
אַ צי געטאָן.

איינזאַם: ביימער האָבן זיך פונאַנדערגעטרייסלט. אַ רעגן
פון אָפּגעטרוקנטע בלעטער האָט זיך איבער די זאַנגען צעפּליס-
טערט, די תבואות און גראָזן האָבן זיך צעוויגט, און פון די ני-
דעריקע, צעציטערטע פעלדער איז אויפגעשטיגן אַ שטילע, שרעק-
דיקע, קרעכצנדיקע שטימע:

— באַלעבאָס-לעבן! באַלעבאָס!

די גרינע פעדערן פון גערשטן האָבן געציטערט, ווי אין
געוויין; אין מיט הייסע קושן זענען זיי צו זיינע פאַרשטאַרטע
פיס צוגעפאַלן.

— באַלעבאָס-לעבן! — האָט זיך געדאַכט ווי עס כליפּעט
דאָס קאָרן, וואָס האָט אים דעם וועג פאַרשטעלט און מיט אַ
טויטן האַגל פון טרערן געטריפט. עפּעס פייגל האָבן זיך טרוי-
עריק פונאַנדערגעשריגן. דער ווינט האָט זיך איבער זיין קאָפּ
צעיאָמערט, געפלען האָבן אים ווי מיט אַ נאַס שפינוועבס אַרומ-
גענומען, און די שטעגן זענען זיך אַלץ פונאַנדערגעוואַקסן,
רוזיקער געוואָרן, פון אַלע זייטן האָבן זיי זיך קרעכצנדיק און
אומאויפהערלעך געטראָגן:

— באַלעבאָס-לעבן! באַלעבאָס!

ענדלעך האָט ער דערהערט און ער האָט, אומעטיקנדיק זיך
שטיל אויסגערופן:

— טאַטע כ'בין דאָך דאָ, וואָס ווילט איר? וואָס?...

אַלץ איז מיטאַמאָל ווי פאַרשטומט געוואָרן, ווען ער האָט
זיך ווידער גענומען צום זייען מיט דער שוין שווערער און ליי-

ער איז חײם אָפּגעגאַנגען, אַז ס׳האָט שוין די פֿײגל־שטי־
מען נישט געהערט און גרעטהײט איז אין דער פֿאַרגעפֿלטער
פֿינסטערניש דאָס גאַנצע דאָרף פֿאַרפֿאַלן געוואָרן, ס׳האָט א ם
נאָר אַרומגעשווימען אַ געלבלעכער, מיטן אויגן נישט אַרומצעמבאַ־
רער ים פֿון פֿעלדער, ער איז אין זײ פֿאַרלוירן געוואָרן, ווי אַ
פֿאַרבלאָנקעטער פֿויגל, אָדער ווי אַ נשמה, וואָס פֿליט אָפּ פֿון דער
ערד — און דאָ האָט ער זיך ווידער באַוויזן נעענטער פֿון די הײַ־
זער, אין דעם קרײַז פֿון די פֿײגל־טשוויטשערײַען זיך אומגע־
קערט און אין דעם קרײַז פֿון אוי׳ אַ ווײַלע פֿאַרשוויגענער
מענטשלעכער מי, ווי ווערנדיק אַרויפֿגעהויבן צוריק אויפֿן ראַנד
פֿון דער לעבעדיקער וועלט דורך אַ גרילצנדיקער פֿאַליע פֿון די
תבואות...

— לאָז אַראָפּ, קובאַ, די בראָנע, נאָר לײַכט! —
האָט ער טײלמאָל, ווי מבֿלומרשט אויפֿן פֿאַראָבעק, אויסגע־
רופֿן.

און אַזוי איז פֿאַרבײַ אַ שטיק צײַט, און ער האָט אַלץ
אומדערמידלעך געזייעט, אָנשטעלנדיק זיך נאָר פֿון צײַט צו
צײַט, כּדי אָנצורופֿן און אויסצוזעצן די בײנער און זיך ווידער
גענומען צו דערדאָזיקער אומפֿרוכטבאַרער אַרבעט, צו דערדאָ־
זיקער בתנמדיקער מי, צו דערדאָזיקער אומזיסטער טירחה.

און דערנאָך, ווען די נאַכט האָט זיך שוין אָנגעהויבן עס־
האָס צו מישן, די שטערן זענען בלאַס געוואָרן און די הענער
האָבן אָנגעהויבן קרײען אויף טאָג, האָט ער לאַנגזאַמער אָנגע־
הויבן צו אַרבעטן, זיך אָפֿטער אָפּגעשטעלט, און פֿאַרגעסנדיק אָנ־
צונעמען ערד, האָט ער מיט דער לײדיקער גאָרשטש געזייעט —
בלײַך ער האָט שוין בלויז דאָס לעצטע ביסל פֿון זיך אַלײן
פֿונאַנדערגעזייעט אויף דידאָזיקע עלטער־זיידעס פֿעלדער, די אַלע
דורכגעלעבטע טעג, דאָס גאַנצע מענטשלעכע לעבן, וואָס ער
האָט אַמאָל געהאַט גענומען און איצט האָט ער עס די הײליקע
פֿעלדער און דעם אַלמעכטיקן גאָט אומגעקערט.

און עס איז אין די לעצטע מינוטן פֿון זײַן לעבן עפּעס
וווּנדערלעכס געשען: דער היכל איז גרוי געוואָרן, ווי אַ גראָבע

לעטשקן געגרילץ און מיט עפעס אַ ווידערקול פון די באַטאַניקע דאגות און זאָרגן — פונקט ווי עס עסעמט אַ מוטער, ווען זי לייגט זיך אַנידער צווישן די קינדערלעך, וואָס שלאָפן נים זי כערקייט איין אויף איר שויס...

באַרינאַ האָט כיטאַמאָל אַנידערגעקניט אויף דער בייט און אָנגעהויבן אין דעם אונטערגעשטעלטן העמד אַריין אָנצונעמען ערד, גלייך ווי פון אַ זאַק אַרויס תבואה, וואָס איז אָנגעגרייט געווען צום זייען, ביז ער האָט אָנגענומען אַזוי פיל, אַז ער האָט דאָס קוים געקענט דערטראָגן. ר'האָט זיך איבערגעצלמט, אַ פּ־ווּז געטון דעם איספּעט און אָנגעהויבן צו פאַרזייען...

ער האָט זיך איינגעבויגן אונטער דער משא און פּאַמעלעך טריט בא טריט איז ער געגאַנגען און מיט דעם בענטשנדיקן, האַלב־רונדיקן וואָרף האָט ער די בייטן מיט ערד פאַרזייעט.

אַפּאַ איז אים נאָכגעגאַנגען, און ווען עפּעס אַן איבער־געשראָקענער פויגל האָט זיך פון אונטער די פיס אויפגעריסן, האָט ער אים אַ חיילע נאָכגעיאָגט און ווידער אויף דער נסט צום באַלעבאָס זיך אומגעקערט.

און באַרינאַ, פאַרקוקט פאַר זיך אין דער חייטקייט, אין דערדאָזיקער צוויבערלעכער וועלט כון פרילינגס־נאַכט, איז גע־גאַנגען איבער די בייטן שטיל, ווי אַ געשפּענסט, וואָס בענטשט יעדעס קרישעלע ערד, יעדער שטרויעלע און געוויעט — כסדר געוויעט, אומדערמידלעך געוויעט.

ער האָט זיך געשטרויכלט איבער קופּקעלעך ערד, געפּלאָנ־טערט זיך אין גריבלעך, טייל מאָל האָט ער זיך אפילו איבער־געקערט, נאָר ער האָט וועגן דעם קיין שום אַנונג נישט געהאַט און גאָרנישט געפילט, אַ חוץ דערדאָזיקער טעמפּער און איינגע־עקשנטער באַרעפּעניש צו זייען.

ער איז געגאַנגען אַזש ביזן סוף פון די פעלדער. און ווען ס'האָט אים אונטער דער האַנט ערד פאַרפעלט, האָט ער פרישע אָנגענומען; און געוויעט און ווען ס'האָבן אים קישאַקעס און שטעכיקע דערנער דעם וועג פאַרשטעלט האָט ער זיך אומגע־קערט.

אָבער פּלוצלינג איז ער אָפּגעשפּרונגען, ס'האָט אים אויף אַן אויגנבליק אַ לײַכט אויף געטון, בליץ־שנעל איז ער צוריק־געשלײַדערט געוואָרן אין דער פֿאַרגאַנגענהייט, אויסגעריסן פֿון פֿליִען אַ דרעמל, און אָנגעמענדיק עס מיט בײדע הענט, ווי אַ ווירלע, מיט אַ צעהילדערטע פּנים זיך אַ וואָרף געטון אויף די סלופּעס, גרייט צו שלאָגן און צו דערמאָנען, אָבער נאָך אײדער ער האָט באַוויזן אַ קלאַפּ צו טון, האָט ער אָנמעכטיק; דאָס דרעמל פֿון דער האַנט אַרויסגעלאָזט.

נאָכן סטויג, פֿון סאַמע וועג אָן לעבן די קאַרטאָפֿליעס, האָט זיך געצויגן אַ לאַנגער פֿאַראַקערטער שטח, ער האָט זיך אָפּגעשטעלט דערבײַ, פֿירנדיק אַרום זיך מיט דערשטוינטע אויגן.

די לבֿנה איז שוין געווען אין דער מיט הימל, די ערד האָט זיך געבאָדן אין דער עטוואָס פֿאַרנעפּלטער שײַן און איז געלעגן מיט סוף באַפּערלט, ווי אײַנגעהאָרכט אין דעם שטיל־שווײַגן.

אַ גיטש דורכדרינגלעכע שטילקייט האָט פֿון די פֿעלדער געשלאָגן, די פֿאַרנעפּלטע ווייסקייטן האָבן הימל און ערד באַהאָפֿטן, פֿון די לאַנקעס זענען געקראָכן ווײַסלעכע טומאַנען און איבער די תּבֿואות זיך געשלעפּט, פּונקט ווי די פֿעדימנע שפּינוועבס, אַרומהילנדיק זיי, ווי מיט אַ וואַרעמען, פֿײַכטן פּעלץ.

די אויסגעוואַקסענע, גרינלעכע ווענט פֿון קאָרן האָבן זיך אַריבערגעבויגן איבער די מיצרים אונטער דער שווערקייט פֿון די זאַנגען, וואָס זענען אַראָפּגעהאַנגען, פּונקט ווי די גרינלעכע פֿיגל־שנאָבלען, דער ווייץ איז שוין געוואַקסן, גלײַך ווי אַ וויל געשטאַנען שטײף, גלאַנצנדיק מיט די שוואַרצלעכע פֿעדערן, דער האָבער און דער גערשטן הידער, וואָס האָבן זיך קוים ערשט נעהאָט פֿונאַנדערגעשפּרייט, האָבן געצויגן, פּונקט ווי לאַנקעס אין די גרינלעכע הילעס פֿון נעפּל און לבֿנה־שײַן.

די הענער האָבן שוין ס'צווייטע מאָל געקריִעט ס'איז געווען שפּעט בײַנאַכט, די פֿעלדער האָבן סײַלמאָל, ווײענדיק פֿאַרזונקען אין אַ טיפֿן שלאָף אָן אָפּרו, ווי געעטעמט מיט אַ שט־

אײַליק צעהינגעלאָזט, און נישט דערגייענדיק גאָר, האָט ער דער־
הייל אינגאַנצן דערין פֿאַרגעסן.

ער איז געבליבן שטיין אין מיטן הויף. אומקערנדיק זיך אויף אַלע זײַטן, האָרן ס׳האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז מען רופֿט אים פֿון ערגעץ.

דער ברונען־דראַנג האָט זיך האַרט פֿאַר אים אויפֿגעהויבן, אַפֿליִענדיק אַ לאַנגן שאָטן.

— וואָס איז? — האָט ער זיך אַ פֿרעג געטאָן, אײַנהאָרכנדיק זיך נאָך אַן ענטפֿער.

דער סאָד, וואָס איז געווען דורכגעשײַנט פֿון דער לבֿנה־שײַן, האָט אים מיט דעם וועג פֿאַרשטעלט, די זילבערנדיקע בלעטלעך האָבן שטילעטשקע עפּעס געפּליסטערט.

— ווער רופֿט מיך? — האָט ער געטראַכט, צוהערנדיק זיך צו די ביימער.

לאַפּאַ, וואָס איז בסדר אים נאָכגעקראָכן, האָט עפּעס־עפּעס אַ סקאָמליע געטאָן, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, סוף אָפּגעוויפּט און פֿרײלעך אויסגערופֿן:

— אמת, הינטל, ס׳איז צײַט צו פֿאַרזייען...

אָבער מיטן קוק האָט ער אויך אָן דעם פֿאַרגעסן; ס׳האָט זיך אים אַלדינג אין געדעכעניש פֿונאַנדערגעשיט, פּונקט ווי פּרי־קענער וואָמד אין דער גאָרטס, נאָר עפּ.ס בסדר נײַע דערינגערונגען האָבן אים ווידער צוגעגעבן פֿאַרויס געשטופּט. ער האָט זיך געפּלאָנטערט אין די אילוזיעס, פּונקט ווי דאָס שפּינגל אין דעם פּאָדים, וואָס האָט אין אײן מײַסטער אָנגעלויפֿן, און שטענדיק איז עס אויפֿן זעלבן אָרט.

— בגמת, ס׳איז שוין צײַט צו פֿאַרזייען... — האָט ער ווידער אַ זאָג געטאָן און מונטער זיך אויסגעלאָזט לעבן דער שאָפֿע מיטן וועגל, וואָס פֿירט אויפֿן פֿעלד אַרויס. ער האָט זיך אַ געשטויסן אויף יענעם שליסלדיקן סטריג, וואָס איז נאָך הינטער געהאָט פֿאַרברענט געוואָרן און וואָס איז שוין איצט אײַנגעפֿאַלן גענומען אויפֿגעשטעלט.

אין דער ערשטער מינוט האָט ער אים געוואָלט אויסמײַדן

הײַנט האָט זי עפּעס אַ גראַבל געטאָן אין קיכעלע, דערנאָך הי־
דער. איז זי ווי רואיק געזעסן; און געגאַנגען, באָרוועס און
אין אײן העמד, אַרױס הױף אַ־וועג געגאַנגען.

די טיר איז געשטאַנען אָפּגעפּראַלט, דאָס באָבע פֿון ער־
ווין איז פֿאַרגאָסן געוואָרן מיט לבנה־ליכט. פֿאַר דער שוועל איז
געשלאָפֿן לצפּאַ, אײַנגעדרײט אין אַ קנײַלעכל. אָבער אױפֿן גע־
רויש פֿון טריט האָט ער זיך איבערגעוועקט אַ האַרטשע געטאָן,
און דערקענענדיק אָן אײַגענעם, איז ער אים נאָכגעגאַנגען.

מאָטעלע איז געבליבן שטײן פֿאַרן הויז און קראַצנדיק זיך
אונטערן אָרעם, האָט ער זיך שטאַרק געבראָכן דעם קאָפּ, וואָס
פֿאַר אַ היכטיקע אַרבעטן עס וואַרטן דאָ אױף אים!...

דער הונט איז אים מיט פֿרייד אַרויף דער ברוסט געשפּרונ־
גען, האָט ער אים ווי אַמאָל אַ גלעט געטאָן, אומקוקנדיק זיך
פֿאַרדאַגהט איבער דער וועלט.

ליכטיק איז געווען ווי בײַטאָג, די לבנה האָט זיך שוין
געהאַט אױפֿגעהויבן איבער דער כאַלופּע, אַזוי, אַז אַ בלינדער
שאָטן האָט זיך פֿון די הײַזער ווענט אַראָפּגעגאָסן, דאָס וואַ־
סער פֿון סטאַוו האָט געגלאַנצט, ווי אַ שפּיגל, דאָס דאָרף איז
געלעגן אין אַ טיף שטילשווייגן, נ ר, וואָס די פֿייגל האָבן צווישן
געדיכטעניש שטאַרק זיך צעשטשוויטשערט.

פּלוצלינג האָט ער זיך אָן עפּעס דערמאָנט, וואָרן זי ר איז
אײַליק אַוועק אין הויף אַרײַן. אַלע טירן זײַנען ג שלאָסן געווען,
י שקצים האָבן געבראַכט הינטער די ווענט פֿון שײַער, ר האָט
אַרײַנגעבליקט אין דער פֿערד־שטאַל, אַ גלעט געטאָן די פֿערד,
אַז זיי האָבן זיך גוט צעהירושעט. דערנאָך האָט ער צו די
בהמות דעם קאָפּ אַרײַנגעשטעקט, זיי זײַנען געלעגן אין אַ שורה
איבערגעלײגט, אַזוי, אַז נאָר די הינטנס האָט מען אױף דער
ליכט אַרויסגעזען; דאָ האָט ער פֿון אונטער דער שאָפּע אונטער
דעם האָבן געהאָלט אַרויסגעצויגן, ר׳ אָט קורץ געהאַט אַפֿילו בײַם
אַרויסשלעפּנדיק די שטיל אָנצואַפּן, אָבער דער עגנדיק דאָס
בײַסטעס גריבט אָקראַיין הינטער די כלי־זײַנס, האָט ער זיך

דעם צו די שטיל די הענט, ווי זיי פֿלעגן געווײנטלעך טאָן. אים געשטרעקט, אָבער נישט געטינצעניק גאָר. נישט אונטער דער האַנט האָט ער אָן אַלעם פֿאַרגעסן און ראָטל אַז ביז די הענט אַרויס זיך געבלאָנדזשעט, דער פֿאַסטערוש האָט זיך אים איבערגעריסן, אַזוי, אַז ער האָט נאָר כּייל מערסטער אָן שום קלאַנג אַרויסגע פּלאַפּלט.

מיטאַמאָל האָבן זיך אים אין מוח צונויפֿגעפּלאָנטערט דער־ינערונגען וועגן עפּעס פֿאַרשידענע אַרבעטן, די וועגן לאַנגעטי־קע ענינים, דאָ עפּעס ווי ווידערקולות דערפֿון וואָס עס האָט זיך אָפּגעטאָן אַרום אים דורך דערדאָזיקער גאַנצער צייט פֿון דער־קרענק, דאָס אַלץ האָט זיך אין אים אײַנגעזאַפּט ווי שוואַכינקע פֿעדים, גלאַטע דערינערונגען, פֿאַרווישטע באַוועגונגען, און אײנער האָט דאָס פּלוצלינג אויפֿגעוואַכט, אין מוח זיך געקנײלט און אויף־דער וועלט אַרויסגעשפּאַרט, אַזוי, אַז יעדע ווײַלע האָט זיך אַ ריס געטאָן נאָך עפּעס אַן אויסגעדרוקטע וואָך, אָבער איידער ער האָט זיך דערין אָנגעכאַפּט, איז עס אים שוין אין געדעכע־ניש צעקראָכן, פּונקט ווי די פֿאַרפּילטע פֿעדים און די געשפּ־האָט זיך אים אַ וואַקל געטאָן, פּונקט ווי אַ פּלאַם, וואָס האָט זיך נישט מיט וואָס צו שטאַרקן.

ער האָט נאָר איצט אַזוי פֿיל געוואָלט, וואָס עס קען זיך נאָר אין אָנמאַכט פֿריִלינג, אָפּגעדאַרטע ביימער חלומען, אַז ס'איז צײַט שוין אויפֿצוהאָכן פֿון דער הינטערדיקער פֿאַרשאַרטקייט, ס'איז צײַט שוין אַרויסצולאָזן פֿון זיך די גרינע צווײַגעלעך, ס'איז צײַט שוין פֿונאַנדערצורייסן זיך מיט די ווינטן אין אַ פֿרײלעך געזאַנג פֿון לעבן. און זיי ווײסן געוויס נישט, אַז אויס־פּרוכטבאַר איז זייער חלומען און דאָס געטנמדיקע ווײלן וואַקסן...

דערנאָך האָט ער עפּעס געאַרבעט, גיטאָן, פּינקט ווי דאָס פֿערד נאָך גאַנצע יאָר; ווייטן פֿון ראָד פֿון דאָס העלבע אויף־דער פֿרײַ, אַז כּסדר דרייט עס זיך נאָר אַזוי שוין פֿון געוויינ־הייט.

מ׳טשי האָט געזען אַ פֿענסטער און אײַנגעריסן אַרויס־געקוקט, געכאַפּט אַ בליק צו דער קאַמער און נאָך אַ לאַנגן ישוב:

פֿון הינטער די קוים אַרויסגעוויזענע הײַזער זײַנען פֿון די
פֿענצטער האָבן זיך געטראָגן שטילע שאָטנס. טונקעלע זײַנע
אויף דער לופֿט געשלאָפֿן, איבערגעבויגנדיק זיך מיט צווײַגן
דער נאַכט.

אויך אין באָרינגס שטוב איז געלעגן אַ שלעפֿעריקע שטי-
קייט. אַ גריל האָט נאָר אײַנטעניק קוים געשפּילט אַז, ווײַט-
שטס אָפּגעמען האָט אָפּגעקלאַפּט, טונקען ווי די פֿליגלען פֿון אַ
שמעטערלינג.

ס'האָט שוין געטאָגט ווען שפּעט אין דער נאַכט. ס'האָט
זיך דערהערט דאָס ערשטע האָנער-קרייען, ווי באָרינג האָט זיך
אַ ריר געטאָן, אויפֿן בעט, ווי אויפֿקומענדיק. גלײַכצײַטיק האָט
זיך אויך די לבנה אין די שויבן באַוויזן און אַ שלאָג גע-
טאָן, באַוויזנדיק איבער דאָס פּנים מיט אַ זילבערקייט פֿון זילבער-
שײַן.

ער האָט זיך אויפֿגעזעצט אין בעט און שאָקלענדיק מיטן
קאָפּ און אַרבעטנדיק אָנגעטאָרעגט מיטן האַלדז-קנאָפּ, האָט ער
געוואָלט עפּעס זאָגן, נאָר ס'איז אים כאָרכלענדיק אין האַלדז
געבליבן שטעקן.

ער איז גאַנץ לאַנג אַזוי געזעסן. אַרומקוקנדיק זיך אין
אומבאַוווסטזיין, און סײַלמאָל האָט ער מיט די פֿינגער אין דער
ליכט געצאַפּלט, ווי חלומדיק צוזאַמענגעכאַפּט אין דער גאַנצער
דערפֿרוּיקן צעשימערטן שײַך פֿון די לבנה-שטראַלן, וואָס האָט אים
אין די אויגן געשלאָגן.

— ס'טאָגט... ס'איז שוין צײַט... — האָט ער ענדלעך
אַ זשורמל געטאָן, שטעלנדיק זיך אויף דער פּאָדלאָגע.

ער האָט אַרויסגעקוקט דורכן פֿענצטער, און גלײַך ווי ער
וואָלט פֿון אַ שווערן שלאָף זיך אויפֿגעכאַפּט, עס האָט זיך אים
געדאַכט, אַז ס'איז שוין גרויסער טאָג, אַז ער איז פֿאַרשלאָפֿן,
און עפּעס וויכטיקס אַרבעטן וואַרטן אויף אים...

— ס'איז צײַט אויפֿצושטיין, ס'איז צײַט... — האָט ער
איבערגעחזרט, אָפּצאָלנדיק זיך עטלעכע מאָל און אָנהייבנדיק
פֿאַרטאָג. אײַנצײַטיק האָט ער אָנגעהויבן, ווען דאָס אָגרון ...

טעלקן פּאַרטרעטס, אַז זיי זאָלן וויסן זײַן, דאָס זייער באַלעבאָס קומט אַהיים.

און אַזוי האָט זי געוואַרט פון מינוט אויף מינוט, אָבער שוין מיט די לעצטע כוחות און געדולדיקייט.

ס'איז שוין געוואָרן נאַכט, דאָס דאָרף האָט זיך געלייגט שלאָפן. יאַנושקאַ, וועלכע איז געקומען צו גיין צו דער פיבער, האָט זיך באַלד אויפן געלעגער אַנידערגעלייגט, דאָס גאַנצע הויז איז באַלד נאָכדעם איינגעשלאָפן, און האַנקאַ האָט נאָך אַ שטיק אין דער נאַכט אַרײַן געוואַרט פאַר דער שטוב, ביז וואַנען זי האָט, אַ מאַכטלאָזע און שרעקלעך אויסגעוויינטע, די יאַפּן אויסגעטאָן און אויך זיך געלייגט שלאָפן.

די גאַנצע וועלט איז אין אַ טיפער שטילקייט פון אָפּרו פאַרזונקען.

אין דאָרף האָבן זיך די פײַערלעך איינס נאָכן אַנדערן אויסגעלאָשן, פּונקט ווי די אויגן, וואָס ווערן פון שלאָף פאַרמאַכט.

די לבנה האָט זיך אַרויסגעקלעטערט אויפן טונקל-בלויען הימל, וואָס איז מיט שטערן-שימער באַזייט געווען און וואָס אַמאָל העכער זיך אויפגעהויבן, די איז געפלויגן, ווי אַ פויגל, וואָס שלעפּט נאָך נאָך זיך אין דער לײַדיקייט די זילבערנע פליגל. אויף טייל ערטער זענען געשלאָפן וואָלקנדלעך, מיט צעפלאָשטע ווײַסלעכע קנײַלן אַרומגעהילט.

אויף דער ערד אָבער זענען אַלע באַשעפענישן, פאַרכאַסמערטע, געלעגן אין אַ שטילן און זיסן שלאָף, נאָר עפּעס אַ פויגל האָט דאָ און דאָרט זיך פּלוצלינג צעזונגען, נאָר די וואַסערן האָבן עפּעס געמורמלט ווי אין אַ חלום, און די ביימעלעך, וואָס האָבן זיך אין לבנה-שײַן געבאָדן, האָבן טיילמאָל אויפגעציטערט, ווי ס'וואָלט זיך זיי עפּעס געחלומט. טיילמאָל האָט אַ הונט אַ זאָרטשע געטאָן, אָדער אַ דורכפליענדיקע פלעדערמויז האָט מיט די פליגל אַ קלאַפּ געגעבן, און די נידעריקע דאַמפן האָבן פּאַמעלעך און זאָרגזאַם אָנגעהויבן די פעלדער, פּונקט ווי אַ פאַרמאַטערטע קימפּעטאָרין אַרומהילן.

גען. גייסטיקנדיק אין דער פינסטערניש, ווי ס׳האָט זיך דער-
מאָנען צו איר פון סכּנות זיין וואָרטשטענדיק, צאַרנדיק קול:

— יאָס קריכסטו מיר נאָך, פונקט ווי א הונט... כ׳וועל דיך נישט אנטלויפן... מ׳טראָגט אונדז שוין אזוי אויך גענוג אַרום זויף די צייטן... — און נאָך עפּעס דאָ׳ס און ערגער וואָרט, און אלס גענפער האָבן זיך א שיט געטון שלוכצנדיקע ווערטער אין א שטאַרק וויינען.

נאָכער האָבן האָט דאָס גאָרנישט באַוירט, זי האָט געוואַרט אייפן סאַן, איז וואָס האָבן איר ד רט געקענט אַנגיין פרעמדע עסקים; יעצוסטינקע האָט זיך געפּירעט אַרום דעם באַגאַכטיקן נורימען, און ווייל דאָס קינד האָט זיך עפּעס אַנגעהויבן צו באַ-וועגן, האָט זי עס גענומען אויף דער האַנט און הושטענדיק עס, איז זי אַריינגעגאַנגען כאַפּ, א בליק צום קראַנקן.

— אָנטעק דאַרף א ליאַדע ניט אַנקומען! — האָט זי פון דער שוועל אַראָפּ אויסגערופן.

באַרינגאַ איז געלעגן פאַרשיקט אין דעם לעמפּל, וואָס האָט געקאַפּטשעט אויבערן קימען.

— מ׳האָט אים היינט פריי געלאָזט, ראָכאַ וואָרט אויף אים — האָט זי אים אין סאַמע אויער אַריין געלגכט מאָל אי-בערגעחזרט, אויפפאַסנדיק מיט פריידיקע אויגן זיינע אַפּלען; צי ער האָט פאַרשטאַנען, אָבער ווי ס׳וויזט אים, האָט זיך אפילו יידאָזיקע ווייטס צו זיין מיה נישט דורכגעריסן, וואָרן ר׳האָט זיך אפילו קיין ריר נישט געטון, נישט געקוקט אפילו אויף איר.

— אפשר גייט ער שוין אין דאָרף אַריין... אפשר גייט ער שוין... — האָט זי געטראַכט, אַרויסזוינדיק יעדער ווייל פאַר דער שטוב, און זי איז אַזוי זיכער געווען אין זיין צוריקקומען און אַזוי אויפגעטרייסלט צוליב דעם אַפּוואַרטן, אַז זי האָט דאָס באַוווּסטזיין פאַרלוירן, פון א ליאַדע עפּעס האָט זי מיט א געלעכ-טער אַרויסגעזונגען. מיט זיך ווילבער איינגעשטעלט און ווי א משוגענע זיך געוואַלגערט. דער פינסטערניש האָט זי זינגען אויך האָט-גן אויסגעטרייסלט, אפילו פאַר די בהמה׳לעך האָט זי זיך בושן

ניט געהאַט אױפגעגאַנגען, דער הימל איז געהאַנגען אַ פינסטערער, נאָר װאָלקנלאָז, מיט שטערן באַזעצט, דורך די פענצטער האָבן אַרױסגעבליטשטשעט די פײַערלעך פון די כאַלופּעס, און װי די לײַכטװאָרימלעך האָבן זײ אין שנײ געװיבלט. װעסטערן האָט מען אומעטום פאַר די שטאַלן געגעסן, עסן האָט אױך אַ פּאַסטעך־פײַפל געשפּילט און געלעכטער האָבן זיך פון הױ־ניט־הױ צעקלונגען, די פײַגל האָבן שױן אָנגעהױבן זינגען און די פעלדער האָבן זיך צעפליסטערט מיט אַ שטיל גרילצן פון די פעלד־גרילן; און מיט די שטימען פון די װאַכטלען און אַנדערע מיני פײַגל.

בײַ די בױערינס האָט מען דעמאָלטן געגעסן פאַר דער כאַלופּע. אונטערן פענסטער האָט זיך געטומלט און ס'איז געװען פול מיט מענטשן, װאָרן האַנקאַ האָט, פאַרענדיקנדיק דאָס קאָכן, אַלע פאַרבעטן, צוגרײטנדיק אַ װאַרעמע װעטשערע. ס'האָט געשמעקט דאָס געפּרעגלטס מיט פעטשיפּאַרקעס, די לעפל האָבן מונטער געקראַצט, און דאָס קראַקעדיקע קול פון יאַגוסטינקען האָט זיך יעדע װײַלע געלאָזט הערן, װאָס האָט אױפגעװעקט אַ שטאַרק געלעכטער. האַנקאַ האָט װאָס אַמאָל צוגעלײגט צו די טעפּ, פאַרבעטנדיק מען זאָל עסן, מען זאָל זיך ניט װאַלצן, אָבער מיט דער גאַנצער נשמה האָט זי זיך אײַנגעהאָרכט צו יעדער שאָרך פון הױף, און יעדע װײַלע איז זי אַרױסגעלאָפן קוקן.

ס'איז אָבער קײן סימן ניט געװען פון אַנטעקן, זי האָט זיך נאָר אָנגעשטױסן אײַנמאָל אױף טערעסקען, װעלכע איז געשטאַנען צוגעדריקט צו אַ פּלױט און װי אױסקוקנדיק עמעצן.

מאַטעוש װידער, ניט קענענדיק זיך צונױפרעדן מיט יאַגושען, װעלכע איז הײַנט אַרומגעגאַנגען אַ פאַרמרה־שחורהטע און װי אַן חשק, האָט זיך אָנגעהױבן פאַר כּעס מיט פּעטערקן צו אַמפּערן, דערװײַל איז יענדרעק געקומען צו לױפן נאָך דער שװעסטער און געזאָגט איר, אַז די מאַמע רופט זי.

אין קורצן זענען זיך אַלע פונאַנדערגעגאַנגען, נאָר אײן מאַטעוש האָט זיך עפּעס לאַנג געזױמט, אַזױ, אַז ער איז ערשט אין אַ פּאָר שטיקל צײַט אַרום אַהײמגעגאַנגען.

עפּעס אין אַ װײַלע אַרום איז אױך האַנקאַ אַרױסגעגאַנגען.

האָט זי ריחות פון די רפואות דערפילט, איז זי איילנדיק צוריקגע-טרעטן.

און זי האָט ווידער געשוויגן.

דאָ איז זי פון דער שטוב אַרויס און מיט בענקענדיקע אויגן איבער דער וועלט זיך געטראָגן. און דאַמאָלס האָט זי נאָך שפּעטער-לעכער געוויינט, טרויעריקער און מיסטישער, פונקט ווי אַ פיי-געלע מיט איבערגעבראָכענע פליגעלעך, וואָס איז פון דער שטאָט פאַרלאָזט געוואָרן, אַזוי האָט זי ביטערלעך געקלאָגט.

און אַזוי זענען אָן שום ענדערונג טעג נאָך טעג פאַר-גאַנגען, חנקא איז כּסדר נאָך אַלץ פאַרטומלט געווען מיטן היי-שנײַדן גלייך מיט דעם גאַנצן דאָרף, ערשט אינעם דריטן טאָג איז זי פונדערפרי אָן אין שטוב געבליבן.

— ס'איז שבת, איז וועט שוין היינט אָנקומען פעדקע קי-מען! — האָט זי מיט פרייד אויסגערופן, צוגרייטנדיק די שטוב, כּדי דעם מאַן אויפצונעמען.

ס'איז שוין לאַנג געווען נאָך מיטאָג, און ער איז נאָך אַלץ ניט געקומען; חנקא האָט אויס נאָכן קלייסטער אַ בליק געוואָרפן, זי איז אַפילו אויפן טאַפּאָלן-וועג אַרויסגעגאַנגען קוקן. אָבער פּוסט איז געווען אַרום און שטיל.

די מענטשן האָבן געשווינדער אָנגעהויבן דאָס היי אָפּצו-פירן. וואָר, ס'האָט זיך געוויזן אויף אַן ענדערונג. די הינער האָבן געקרייצט, די זון האָט שטאַרקער געבאַקן, אויף טייל ער-טער זענען שווערע האָגל-וואָלקנס געהאָנגען און אַ ווירבלווינטיקער ווינט האָט זיך אָפּגעריסן.

ס'האָט זיך געריכט אויף אַ שטורעמווינט מיט אַ פּליוכ-רעגן. און צום סוף איז נאָר אַראָפּגעפאַלן אַ קורצער כאַפּיק אָדער אַ אַ געדיכטער רעגן, וואָס איז מיטן קיק פאַרשלונגען געוואָרן דורך דער אויסגעטריקנטער ערד, אַזוי פיל נחת האָט מען נאָר פון אים געהאַט, וואָס ער האָט אַ ביסל די לופט אָפּגעפרישט.

אָבער דער אַרום איז געווען עפּעס אַ קילבלעכער. ס'האָט געשמעקט מיט היי און מיט דורכגענעצטער ערד, די וועגן זענען געווען אײַנגעהילט אין אַ געדיכטער שטילקייט, די לבנה איז אַף

לעבן, וואָס האָט געמאַכט לעבן באַלעבאַטים, האָט פון צייט-צו-צייט אַ געגעבן געטון, און זיך צוגעלעגט צו יאָגעשען, וועלכע איז געגאַנגען שוין אָפּגעזעסן אָן שום באַוועגונג און געדאַנק, פּונקט ווי אַ סל-סטענדיקער סלופּ.

מאַנשפּי האָט שוין נישט גערעדט, נישט געקרעכצט, פאַר אין געלעגן רויק און נסדר נאָר געפירט מיט די אויגן. דידאָ-זיקע העלע שליפּיטס, וואָס האָבן געגלאַנצט ווי צוויי גלעזער-נע אַפּלען, זיי האָבן איר נאָכגעפירט מיט אַזאַ עקשנות און אַזוי דורכגעבויערט דורך און דורך, פּונקט ווי מיט קאַלטע מע-סערס.

אינזיסע האָט זי זיך אָפּגעקערט, אויסגעמיטן די גנ-יאַלס פּאַרגעס; זיי האָבן געקוקט פון יעדן ווינקל. זיי האָבן זיך אין דער לופט אויפגעהייבן און געלויכטן אַלצייַנס פרע,ל ך און אַזוי אומגעזעעבאַר געצויגן. אַז זי האָט זיך געמוזט אונטער-ג בן ווייטער הילן, אַריינגעדריקט אין זיי, פּונקט ווי אין אַ נישט דורכזעבאַרן תהום.

און מיטאַמאָל האָט זי, ווי אַ יונגע... זיך פון דעם שרעק-לעכן חלום, יעמערלעך געבעטן...

— קוקט נישט אַזוי, וואָרן צ'וועט דאָך מיר די נשמה אַרויספליען, קוקט נישט אַזוי!

חיים איז, ר'האָט געמוזט דערהערן, וואָרן ר'האָט עס-נאָך אַ ציטער געטון, דאָס פּנים האָט זיך אים איינגעקאַרטשעט אין עפּעס אַ שטומען אויסגעשריי, די אויגן האָבן נאָך שרעקלע-כער געקוקט און איבער די בלייווע באַקן האָבן זיך אים אין עהרע טראָפּן טרערן אַראָפּגעקייקלט.

איז זי דעמאָלט אינדרויסן צעווויסגעלאָפן, אַ פּחד האָט זי אַרויסגעיאָגט.

זי האָט פון הינטער די ביימער געקוקט אויף די לאַנקעס, וואָס זענען פול געווען מיט מענטשן און פריילעכן טומל.

און זי איז אַוועקגעגאַנגען מיט אַ געוויין.

זי איז געגאַנגען צו דער מוטער. אָבער ווי נאָר זי האָט דעם קאָפּ אין דער טונקעלער שטוב אַריינגעשטעקט, ווי נאָר זי

קאַטעס און די לידלעך פֿון די שיקסעס, װאָס האָבן דאָס הײ־
פֿײַפֿענגראַבלס.

די גרינע, גראָז־געדיכטע לאָנקעס האָבן געחימלט פֿון פֿענצטער, פֿון קלאַנגען און געזאַנגען. עס האָבן געשימערט די געפּאַרפּאַצטע הײַזן, די רױטע חלבנאָקנס, פֿונקט װי די מאַנ־בלומען, האָבן געפֿלאַקערט אױף דער זון. רעשיקע לידלעך האָבן זיך פֿונאַנדערגעטראָגן. ס'האָבן געקלונגען די קאַסטעס, עס האָבן אַרױסגעװױנט פֿרײלעכע געלעכטערן און אומעטום איז געגאַנגען אַ לוסטיקע, פֿײַערהאַפֿטע אַרבעט. און יעדן פֿאַרנאַכט, װען די צערײַצלטע זון האָט זיך איבער די װעלדער געזעגנט, און די לופֿט האָט אױפֿגעזאָפּט פֿון דעם געשרײ פֿון די פֿאַרשידענע פֿײגל, זענען אַלע תּבֿואות און גראָזן האָבן זיך אױס אױפֿגעטײסלט פֿון דער גרילן־מוזיק, און די פֿײכטע לאָנקעס האָבן אױסגעשפּילט מיט אַ געקװאַקער פֿון זשאַבעס. װען פֿאַרשידענע ריחות האָבן אַ שלאָג געטאָן, גלײַך װי די גאַנצע ערד װאָלט אײן קטורת־פֿאַן געװען, האָבן זיך שטאָרקע, אָנגעטראָפֿענע יעגער מיט ... אױף די װעגן געקײַקלט, די קאָסאַרעס האָבן זיך מיט געזאַנג פֿון פֿעלד אומגעקערט, און אױף די פֿאַרגעלטע, אױסגעטרעטענע אָפּ־גענײטע שבֿחים האָבן זיך געדריכט פֿונאַנדערגעװאָרצטע קינדער זען כסדרן, פֿונקט װי די ברײטע מתּיתנותצעס, װאָס האָבן זיך אָנגעזאַגט אַ סוד זיך אײַנצוהערן, און צחים זײ האָבן זיך באַמשאַנט אַרומגעשלעפּט, געשײַקט האָבן מיט אַ יעמערלעך פּיפּסטן אַרומגעקרײַזט און װײַסע געפֿלען זײַנען פֿון די זומפּן אַרױסגעשטיגן.

דורך די אָפֿענע פֿענצטער פֿון באַרינעס כאַלופּע זענען אַרײַנגעדרונגען אָט די אַלע שטימען פֿון מענטשן און פֿעלדער. די פֿרײלעכע שטימען פֿון לעבן און פֿון װאַקסן מיט די קטורת־ריחות פֿון די תּבֿואות, פֿון די לאָנקעס און זון, נאָר יאַנטשע איז טױב געװען אױף דעם אַלעם.

אין שטוב איז געװען שטיל און טום, דורך די קושאַקעס. װאָס האָבן פֿאַרשטעלט פֿאַר דער הײַז, האָט זיך דורכגעזײַגט אַ גרינלעכע, שלעפֿעריקע טונקלקײט. די פֿליגן האָבן געזשומעט אין

— לאָזט צורו, בעט נאָך פּייער סאָרלאָן.

פּלוצלינג האָט ער זיך גאָר צעמוטשעט, און ווען דער קאַזאַל איז אין מיטן טאָג געקומען צולויפן און אים אין די פאַרמאַכטע אויגן אַריינגעקוקט, האָט ער זיך ווידער מיט אַן אויס־טערליש שמייכעלע אָנגערופן:

— זאָרג דיך ניט, מיכאַל... אַצינד וועל איך ענק פֿון אַנטגיין... ניט לאַנג נאָך וועל איך אָפּגיין...

ער האָט זיך אויסגעדרייט צו דער וואַנט און ער האָט שוין מער גאָרניט גערעדט, אָבער מ'האָט געקענט באַמערקן, ווי ער ווערט אָפּגעשוואַכט און פֿאַלט וואָס אַמאָל מער איין, האָט מען אים שוין אָפּגעהיטן, און צום מיינסטנס יאַגושיאַ, מיט גאַל. מער ס'זענען אויך עפּעס אויסטערלישע זאַכן פֿאָרגעקומען.

די האָט ראַפּטוס אויפגעהערט צו דאגהן וועגן דער מוטער, זי האָט זי פֿולשטענדיק איבערגעלאָזט אויף יענדרעקס אחריות און ווי אַ שטיין לעבן מאַן זיך אַוועקגעלייגט.

— איך וועל זיי שוין אַליין אָפּהיטן, דאָס איז מײַן פֿליכט! — האָט זי צו האַנקען און מאַגדען מיט אַזאַ קראַפֿט אויסגערופן, אַז זיי האָבן זיך איר ניט אַנטקעגנגעשטעלט. וואָרן יעדע האָט געהאַט גענוג איר אייגענע אַרבעט.

און זי האָט זיך שוין מער פֿון דער כאַלופּע ניט אַרויסגעריסן, עפּעס אַ שטומער פּחד האָט זי צוגעהאַלטן, ווי אויף אַ קייט, אַז זי האָט בשום אופֿן ניט געקענט, פּונקט ווי פֿריִער, אַוועקגיין פֿון קראַנקן.

און דאָס גאַנצע דאָרף איז אויף די לאַנקעס געווען, דאָס ווײַקאָסן האָט זיך געצויגן אומגעהערלעך. פֿון סאַמע פֿאַרטאָג אָן, אַזוי ווי נאָר דער ערשטער שטראַל האָט דעם הימל באַ־רייטלט, האָט זיך דער עולם דאָרט אַהין געצויגן; שורות פֿריִער, ביזן העמד אויסגעטאָן, האָבן ווי די באַטשאַנעס די לאַנקעס פֿאַר־לייגט. מ'האָט געשליפֿן די שערפּ, און גלאַנצנדיק מיט די קאָ־סעס, האָבן זיי גאַנצע טעג אומדערמידלעך געשניטן, גאַנצע טעג האָט מען אויך געהערט, נאָר דאָס קלינגען פֿון די געקאָוועטע

טאָג און דעם שלאָפֿן נאָך. ווײַל קבֿא צוגרייטן די בראָגעס, מיר חלין פֿאַרן פֿאַרזייען — האָט ער באַפֿוילן.

די זעקן געבליבן שטיין לעבן אים, נישט וויסנדיק וואָס מ'הייבט אָן צו טאָן, ווי מיט מזל האָט ער זיך אַ ביי: איבער געטאָן און איז אין אַגמאַכט אויף דער ערד אַראָפּגעפֿאַלן.

— האָב נישט קיין מורא, האָנוס... ס'איז מיר אַ ביסל נישט גוט געוואָרן... אַנטאָק איז אין פֿעלד. האָז אין פֿעלד? — האָט ער איבערגעחזרט, ווען מ'האָט אים צוריק אויפֿן בעטגעוואַנט אַנידערגעלייגט.

— יאָ... פֿון פֿאַרטאָג אָן... — האָט די געשטאָטלט, מיט האָבנדיק זיך אים אָקזגנצוישטעלן.

ער האָט זיך שאַרף אַרומגעקוקט און כסדר גערעדט, אָבער אויף אײן וואָרט, וואָס ער האָט גערעדט צו דער זאַך, האָט ער צען גערעדט פֿון היץ און זיך ווידער אָנגעהויבן ערגעץ צו רייסן, געצײלט זיך אָטן און די שטיקל פֿאַרלאָגטס. דאָ האָט ער זיך באַם קאָפּ אָנגענומען און אַזוי אימהדיק געקרעכצט, אַז מ'האָט אים אויפֿן חדר געהערט. האַנקאַ האָט, פֿאַרשטייענדיק, אַז עס האַלט שוין באַם סוף, געהייסן אים איבערטראָגן אין דער כאַ-לופּע אַרײַן און פֿאַרנאַכט האָט זי געשיקט נאָכן גלח.

ער איז תיכף געקומען מיטן פֿאַן יעזוס, אָבער ער האָט אים נאָר מיט דעם הייליקן אייל באַשמירט.

— כ'דאַרף ער שוין נישט, אַ ליאַדע שעה ווען ער אײַנשלאָפֿן... — האָט ער געזאָגט.

אַרום אָהנס-צו איז זיך צוזאַמענגעקומען אַן עולם. וואָרן ס'האָט אויסגעזען שוין ווי ער גוססט, אַז האַנקאַ האָט אים שוין אַ ליכט צוקאָפּנס אַרײַנגעשטעלט, אָבער ער האָט זיך ווי ס'איז באַרוהיקט און אײַנגעשלאָפֿן.

צומאָרגנס איז אויך דאָסזעלבע געווען, ער האָט דערקענט מענטשן, אײַנגעשטענהט אין פֿולן באַוווסטזײַן, דאָ איז ער גאַנץ שוין אָפּגעלעגן, ווי אַ מת. די קאָהאָלאָנץ איז נישט אָפּגעטרעטן פֿון אים. און די יאַגוסטינקע האָט אים געהאַלטן מיט חײַרדין באַריבן.

— אַה, הייסט עס, אַז דער זופּעדופּיק האָט אײַך מורא פֿאַר די פּיצרן, אַז ער באַכיט זיך אַזוי שלעכט צו מאַכן ? . . .

— צ׳האָט טאַקיש געטראָפֿן, מאַמע לעבן, דערדאָזיקער בחור האָט טאַקע צום כּײַכטנס מורא, כ׳וועל ענק באַלד דער·קלערן.

מאַמעשע האָט פּלוצלינג אָפּגעהאַקט, וואָרן פֿון דאָרף האָט זיך באַוויזן וויטעק, וועמעס כּנר איז אין איין אימפּעט געלאָפֿן.

— באַלעבאָסטע, קומט נאָר גיכער ! — האָט ער נאָך פֿונ·דערווײַטנס געמאַכט געוואַלדן.

— וואָס איז געשען ? ס׳ברענט, צי וואָס ? — זי איז בײַם שרעק אויפֿגעשפּרונגען.

— עפּעס דער באַלעבאָס שרײַט אַזוי !

זי איז פֿייל פֿון בײַגן אַהײמגעגאַנגען, נישט פֿאַרשטייענדיק לחלוטין, וואָס דאָס האָט געקענט געשען.

און אָט וואָס ס׳איז געווען. מאַטשעי איז שוין פֿון דערפֿרי אָן געווען עפּעס מאָדנע, ער האָט זיך געדרייט, בסדר געפּלאָפּלט. פֿון געלעגער אַלטמאָל זיך אויפֿגעריסן, דאָ האָט ער עפּעס געזוכט בײַ זיך, אַזוי, אַז האַנקאַ האָט, אַזעקגייענדיק איף די לאָנקעס, באַפֿוילן יוזקאָן, זי זאָל איף אים בעסער אַכטונג געבן. ער איז געלעגן גאַנץ רויִק, ביז ערשט אַרום מיטאָג·צײַט האָט ער אָנגע·הויבן צו יעלהן מיט מוראדיקע קולות.

ווען האַנקאַ איז געקומען צו לויפֿן, איז ער נאָר געזעסן אויפֿן ראַנד פֿון בעט און געשריגן :

— ווו האָט ער מיר די שטיוול פֿאַרטאַכליעוועט ! — גיטס אַהער גיכער !

— מ׳וועט די באַלד ברענגען פֿון דער קאָמער, באַלד... — האָט זי אַ דערשראָקענע אים באַרויִקט, וואָרן ער האָט אויס·געזען צו זײַן באַם פֿולן באַוווסטזײַן און גרויזאַם מיט די אויגן געפֿידעט.

— כ׳בין פֿאַרשלאָפֿן, אין דער הינטישער כאָמען אַרײַן — האָט ער זיך בײַנט פֿונאַנדערגעשענצט. — ס׳איז שוין ווײַטער

דערנאָכדעם איבער גראָז קעגן דער זון און, איבערדעקנדיק זיך מיט טיכער די קעפּ, האָבן זיי מיט נייגעריקייט אויסגעהערט.

— איך האָב מיך כסדר פֿון אָנהייב אָן געהאַלטן בײַ איינס, אַז ניטאָ היינט, איז מאָרגן מוזן זיך די דײַטשן אָפּטראָגן! — האָט פּאַטעטיש געזאָגט, אויסקראַצנדיק דאָס טעפּל.

— דער גלח זאָגט אויך ס'אײַנגעזען! — האָט האַנקאַ פֿאַר־ פֿאַקצחעט.

— און אַזוי װאָס זײַן, װי דעם דושעדושין װאָלט געפֿעלן — האָט קאָבוס רוגוזהדיק אַ װאָרטשע געטאָן, אויסציענדיק זיך אונ־ טער אַ בוים.

— װאָס הייסט. איז האָבן זיי זיך גאָרניסט דערטראָגן פֿאַר ענקערע געשרייען און װעגן ניטאָ אַנטלאָפֿן! — האָט זיך יאַ־ נאָסטשינקאַ אויף איר שטייגער אַרײַנגעמישט, אָבער עמעץ האָט אַרײַנגעװאָרפֿן:

— דער קאַזשאַל האָט נעכטן דערציילט, אַז דער דושעדושין װאָל סבלוברעסט זיך װעלן מיט אונדז פֿאַרגלײַכן.

— נאָר ס'איז מיר עפּעס אַ װוּנדער, װאָס מיכאַל האָלט איצט פֿון דאָרף.

— ער מוז דאָ עפּעס פֿילן אַ גוט חלק פֿאַר זײַנעטװעגן — האָט די אַלטע אַ שיפּע געטאָן.

— און דער מילנער האָט אויך אַפּגים אין הויף אויף דער זײַט פֿון דאָרף געהאַלטן.

— אַלץ װעגן זיי פֿאַר אונדז, די בעלי־טובות, די יחכעס — האָט פּאַטעטיש זיך אָנגערופֿן. — כ'װעל ענק דערציילן פֿאַרװאָס די האַלטן אַזוי אין איינדער װײַט: דעם קאַזשאַל האָט דער דושע־ דושין צוגעזאָגט עפּעס אין דער יד אַרײַן פֿאַר שלום מאַכן מיט ליפּצע, דער מילנער האָט זיך דערטראָגן, אַז די דײַטשן קענען צונעמען אויפֿשטעלן אַ װינטמיל אויפֿן בערגל לעבן דער פּיטער. דער קרעטשמער װידער האָפֿט אויך צו דעם פֿאַל; צוליב דער מורא פֿאַר זיך, ער װײַסט גאַנץ גוט, אַז דאָ װעט די דײַטשן װעלן זיך באַזעצן. דאָרט װעט זיך שוין קיין שום ייִדל ניט דערגײן.

דײַטשן זאָלן האָבן אײַנגעקלאַפּט דעם דושעדושיק הענט געלט און די ליפּפּער הענט באַנצן געהאַלט.

די פּיצרן האָבן זיך דאָס שױן אײַנמאָל דערפֿון אָנגע־יאָכט.

טאָקע הײַנט בשעתן מיטאָג האָט מען חענן דעם אויף די לאַנקעס בײַם אַרומגערעדט.

דער מיטאָג איז געװען הייטער און אָנגעגליטער, די זון איז געשטאַנען איבער די קעפּ, אַ צעפּלאַצטע בײַ הייסקייט, דער הימל איז געהאַנגען, מיט אַ חײַסלעכן גצפּל פֿאַרצײַן פֿון דער ברענג־דיקער היץ, ס'האָט פּשוט געזוצט מיט פֿײַער, װי פֿון אַ שרעק־לעכן אויװן. ס'מינדסטע װינטעלע האָט נישט קײן בלאָז געטון, די בלעטער זענען אַראָפּגעהאָנגען פֿאַרחלשט, די פֿייגל זענען אָנגע־שװיגן געװאָרן, מאָגערע און קורצע שאָטנס זענען געלעגן, און האָבן גאָר װײניק פֿון דער היץ אָפּגעהיטן. ס'האָט געשמעקט, נאָר פֿון די אָפּגעשניטענע לאָנקעס האָט געבלאָזן אַ שאַרפֿער ריח פֿון צעגליט גראָז. די תבואות, סעדער און הײַזער זענען געשטאַנען, װי מיט הייסע פּלאָמען אַרומגעטומען; אַלץ האָט זיך אויסגעצויגן הערט צעשמאָלצן אין דער צעגליטער לופֿט, װאָס האָט געציטערט, פּונקט װי װידיק װאַסער אויף אַ פּאַמעלעך פֿײַער, אַזױ דער טײַך איז באַמעלעכער געפֿלאָסן, און געװיס, דאָס װאַסער האָט געגלאַנצט װי צעשמאָלצן גלאָז, און אַזױ דורכזיכטיק, אַז ס'האָט יעדעס פֿי־שעלע אונטער דער פֿעדימדיקער איבערפֿלאַך אַרױסגעזען, יעדעס שטײנדעלע אויף דעם זאַמדיקן דנאָ און יעדער ראָק, װאָס האָט זיך געגראָבלט אין די דורכגעלויכטענע שאָטנס, װאָס זענען פֿון ברעג געפֿאַלן. אַ שטילקייט האָט זיך איבער דער ערד געשלעפּט מיט אַ װײניקן, אײַנשלעפֿנדיקן געזעג, בלויז די פֿליגן, װאָס האָבן לעבן די מענטשן געזומט.

די קאָסאַרעס זענען געזעסן לעבן טאָמע טײַך, אונטער אַ קעמפּע פֿון הויכע אַלכעס און געגעסן פֿון די צװיליכ־סעק. מאַ־טעושן האָט נאָסקע באַבראַנגט עסן. פֿאַר די געדונגענע אַרבע־טער האָט האַנקאַ מיט יאַשוסטינקען געבראַנגט. די האָבן זיך אָנ־

אין אָט איבער דידאָזיקע אַלע פֿ, רשידענע געשעענישן איז די פֿאַר־שנים־צײַט געװאָרן װאָס אַמאָל שװערער, צום מינדסטן פֿאַר די קאָמאַ־ניקעס און פֿאַר די איבעריקע אָרימעלײַט.

מ׳האָט נאָר געזען, אַז אויסן הײליקן יאָן־טוב קומען רעגנס און אַז אויף די פֿעלדער װעט זיך נאָך אַלץ פֿאַרזעצן, מ׳האָט שוין אפֿילו צוליב דעם מגדר געװען אויף תּפֿילות אָפּצו־ ריכטן. ס׳האָט אָבער גאָרנישט געהאָלפֿן, די טרוקעניש האָט װײַ־ טער אָנגעהאַלטן.

נישט בײַ אײנעם איז נישט געװען װאָס אין מאָך אַרײַן צו־ צישטעלן, אָבער פֿאַר דאָס האָבן נישט געפֿעלט קײן קריגערײַען, נישט קײן אַרומרײַסענישן און באַקלאַגערײַען. ס׳איז נאָך אַמאָל קײנמאָל נישט, װי הײַנט די אַלטע לײַט קענען דאָס געדענקען, פֿאַרגעקומען אין ליפּצע אַזױ פֿיל פֿאַרשידענע ספּראָװעס; דאָ האָט מען זיך געשפּאַרט װעגן די סאָגדעס צוליבן װאַ״ד, און דאָ האָבן דעם װאָיטס ספּראָװעס צװישן מענטש מחלוקתן אָנגעמאַכט, און דאָ די סכסוכים צװישן דער דאָמיניקאַנע אין דעם חזן, און דאָ די דײַטשן, און דאָ קלענערע, שכנישע אָפּשפּרײַען. ס׳איז אַזױ פֿיל געװען, אַז זײ האָבן כּמעט פֿאַרגעסן אָן די צרות, לעבנדיק פּונקט װי אין אַ קעסל־גרוב, אין כסדרדיקע רכילותן און אַרומרײַ־ סעניש.

ס׳איז טאַקע קײן װוּנדער נישט, װאָס אַזױ װי ס׳איז אָנ־ געקומען דער הײ־שנים, האָבן אַלע פֿרײַער אָפּגעזעצטעס, דאָס אָרימעלײַט איז זיך איבער די הײף פֿונאַנדערגעלאָפֿן אויפֿן פֿאַר־ דינען, און די באַלעבאַטים האָבן, פֿאַרשטאַנדיק זיך, די אױערן אויף אַלערלײַ נײַעסלעך, צו די קאַסטעס מיט פֿרײד זיך צוגע־ כאַפּט.

נאָר װעגן די דײַטשן האָט קײנער נישט פֿאַרגעסן, װײַל יעדן טאָג איז עמעץ געלאָפֿן קײן פּאָדלעשיע אויסקיקן, װאָס װײ־ סן דאָרטן.

די זעלבן נאָך געזונגען, זײ האָבן נאָר אויפֿגעהערט צו קאָ־ פּען די ברונעמס און צוציפֿירן שטײנער צו די פֿונדאַמענטן; דער קאָהאַל װידער האָט צעזעצט אין אַ געװיסן טאָג דערצײלט, אַז די

כּײַטמאָל איז אַ קוראַפּאַטקע פֿון אונטער די פֿיס אַ פֿלי געטאָן. אָבער זיי האָבן, הונגעריק זיך פֿון דער רעכטער זײַט אויף דער לינקער, אומדערמידלעך געשניטן, אײַנשפּאַנענדיק זיך אין דער לאַנקע טריט בײַ טריט, נאָר פֿון צײַט צו צײַט האָט זיך עמעץ אָפּגעשטעלט די קאָסע אָנצושאַרפֿן, אָדער דעם רוקן אויסצוגלײַכן און מיטער עקשנותדיק געשניטן, איבערלאָזנדיק הינטער זיך האָט אַן אַלץ לענגערע אָפּגעשניטענע פּאַסן און אײַנגעטרעטענע צייכנס פֿון טריט.

נאָך איידער די זון האָט זיך איבערן דאָרף אויפגעהויבן, האָבן שוין אַלע לאַנקעס אויך געקראָכן אונטער די קאָסעס. אומעטום האָט מען געקאָסעט. און ווען האָבן די שאַרפֿן גע-בלאַנקט, עס האָט זיך אונטערגעטראָגן דאָס גרילצענדיקע שלײַפֿן און פֿון אומעטום האָט אַ שטאַרקער ריח פֿון וועלקנדע גראָז געשלאָגן.

דאָס וועטער איז געווען ווי אָנגעמאַכט פֿאַר דעם היי-גניס, וואָרן כאָטש ס'איז פֿאַרהאַן אַן אַלט ווערטל: „הײַ נאָר אַן היי צו שנײַדן, וועט עס שוין קיין רעגן נישט מײַדן". אָבער היי-יאָר איז עפּעס געשען ווי להכעיס. אַנשטאָט רעגנס איז גאָר געקומען אַ טרוקעניש.

די טעג זענען אויפגעשטאַנען מיט טוי באַגאָסענע און צע-גליטע, פּונקט ווי אַ מענטש ווען ר'האָט היץ און געלײַגט זיך אין די אָוונטן אָפּגעטעמטיקט מיט פֿײַער, אַזוי, אַז די ברונעמס און די טײַכלעך זענען אויסגעטרוקנט געוואָרן, די תּבֿואות האָבן זיך געבוגן, די אויפגעבראָכענע ערד איז פֿאַרהאַרט געוואָרן, ווערים האָבן זיך אויף די ביימער אַ שיט געטאָן, די פֿרוכטן זענען אַראָפּגעפֿאַלן, די קי האָבן אויפגעהערט מילך צו געבן, ווײַל זיי האָבן זיך הונגעריק פֿון אויסגעברענטע פּאַשעס אומגעקערט, וואָרן דער רושטשעדושיץ האָט נאָר יענע דערלויבט אויף די פֿאַרטעמנטס צו פּאַשען, וועלכע האָבן צו פֿינף רובל פֿון שטיקל געצאָלט.

פֿאַרשטייט זיך, אַז נישט אַלע זענען אײַן. שטאַרק געווען אַ ווי פֿיל באַרעס געלט אַרויסצולײַען.

פאַרעס די הויזן ביז איבער די קני, גויסגעשטעלט זיך איינער לעבן אַנדער, און אַנספּאַרנדיק די הענטלעך אין דער ערד האָבן זיי גענומען שלײַפן די קאָסעס מיט די שטײנדלעך.

— היפּש גראָז, ווי אַ פּעלץ, — גיסט אײנער, — וועט זיך דאָ גוט דערשוויצן — האָט מאַטוש אויסגערופן, אַנידערשטעלנדיק זיך דער ערשטער און פּרוּװנדיק דעם אײַזן.

— הויך און געדיכטס, ווי ה״ר, — אַראָפּגענומען אַ שײן ביסל ווי, נאַ! — האָט דער צווייטער אויסגערופן, שטעלנדיק זיך דערלעבן.

— ס׳זאָל נאָר גאָט אַראָפּנעמען זײַן אַ שײן וועטער — האָט אַ דריטער זיך אָנגערופן, אויסקוקנדיק זײַן איבערן הימל.

— „וואָל ווער נאָר צו דער לאַנגער קאָסע צוגערעכן, ווען שוין אַ ליאָרע באַבעס רעגן אָפּגעבעט," — האָט זיך אַ פערטער צעלאַכט.

— אַזוי פלעגט זיך אַבתדיק טרעפן אין אַנדערע יאָרן, אָבער נישט הײַ יאָר! — הײב אָן, מאַטוש.

ווי האָבן זיך אַלע מיטאַמאָל איבערגעצײלט, מאַטוש האָט צוגעצויגן דעם פּאַסעק, עסהאָט זיך פונאַנדערגעשפּרייט, אַראָפּ-געבויגן די אַקסלען, אַנגעשפּיגן זיך אין די גאַרשטשעס אַרײַן, אָנגענומען אָסעם און מיט אַ ברײטן פאַרמעכס האָט ער אַראָפּ-געלאָזט די קאָסע, שנײַדנדיק שוין כסדר נאָכאַנאַנד, און נאָך אים די איבעריקע, אַנידערשטעלנדיק זיך נאָר אַ ביסל אין דער קרום, כדי די מיט זיך נישט אײַנצושנײַדן, די איבעריקע האָבן אויך דאָסופלעבע גענומען, אַרײַנשנײַדנדיק זיך אַזוי אין דער פאַרגאַפל-טער לאַנג׳ן און כלעפּטענדיק מיט אַ גלײַכן, רויקן האַרך מיט די קאָסעס; די קלעס שאַרפן האָבן נאָר מיט אַ סוויסטש יע-דעס מאָל אויפגעגלאַנצט און די גראָז האָבן זיך שוין אַני-דערגעלייגט, באַשפּריצנדיק זיי נאָר מיט טוי, פּונקט ווי מיט טרערן.

אַ ווינט האָט אָנגעהויבן מיט די גראָזן צו באַהעגן אין די פעלדער האָבן זיך אַמאָל יעמערלעך געטריגן איבער זיי,

— אַזוי געמיינט איז עס, האַ?

— אַוודאי, ס'איז כמעט ווי אָנגעטרונקען, גלייך מ'וואָלט אַ באָרשט געקאָסטעט.

— דער כלי וועט זיך איבערטריקענען, וואָלט מען עס שוין געקענט היינט איבערוואַרפן.

ווי זענען באַלד אַוועקגעגאַנגען, נאָך מאָסטוס, וואָס האָט עפּעס צו לאַנג בײַ יאָגן דעם פּאַניראַן פּאַרייכערט, האָט זיך דער לערנער פון אַרן געדרייט, און ר'האָט זיך נאָך צוריק הינטער זיך אומגעקוקט. פונקט ווי אַ קאַטער, וואָס מ'טרייבט פון די בילך אַוועק.

און אויך פון אַנדערע הײַזער האָט מען געדאַרפט אָנגעהויבן אַרויסטרײַבן צום קאַסטן.

די זון האָט זיך גראָד נאָר-וואָס געהאַט באַוויזן, אַ רויטע און אַ צעשפּילטע, כ'האָט זיך געמאַכט אַ וואַרעמער טאָג, ס'האָט זיך ווידער געוויזן אויף אַ היץ.

די קאַסאַרנעס האָבן זיך געלאָזט גיין אין דער בריים פון טאָג, פאַרווס זיי איז געגאַנגען יוזקאַ, וועלכע האָט געשלעפּט אַ לאַנגן בעזעם. ווער ס'האָט פּאַרפעלש געטרײַבלט, ווער ס'האָט זיך נאָך אויסגעצויגן און די שליפּינס פון שלאָף אויסגעדרייט, און ווער ווידער כ'האָט עפּעס אָן איבעריק וואָרט אַרויסגעזאָגט. אַזוי זענען זיי פאַרבײַגעגאַנגען די מיל; אויף די לאָנקעס זענען געלעגן נידעריקע, שיטערע נעפּלען, די קעפּעלעך אַלעמען האָבן אויסגעזען ווי די רויכעדיקע קוסאַקעס, דער טײַך האָט פּיילמאָל אַ גלאַנץ געטאָן פון הינטער די בלויע הילצן אַמאָל. די באַטויטע גראָזן זענען געשטאַנען אײַנגעבויגן, די כוואַס האָבן זיך שוין ווינטש-ווי צעפּיפּסטערט, און די לעזען, וואָס האָט זיך געגליט פון דעם זון-אויפגאַנג, האָט מיט פּייכע ביי-טן געשמעקט.

יוזקאַ האָט, צופירנדיק זיי ביז די קאָפּצעס, אָפּגעטאָקן דעם פּאַסטערס לאַנקע, אַרײַנגעשטעקט אויף דער גרענעץ דעם שטעקן, און צוריק אַהיימגעלאָפן.

ווי האָבן פון זיך אַראָפּגעוואָרפן די שפּאַנגעטע פּאַר-

די פייגל האָבן זיך צעשטשעבעטעט אין די גאַסן און איבער-
דעכער. האָט זיך דאָ און דאָרט אַ בעטשען פון שטאָטן צע-
טראָגן און אַ רײַשטן פון די סטאַדעס, וואָס מ'האָט אויף די פּאַ-
שטעס אַרויסגעטריבן, עמעץ ווידער האָט אַ קאָסע אָנגעהייבן צו
שאַרפן. אַזוי, אַז אַ רינגעקער, שאַרפער קלאַנג האָט זיך דורכ-
דרינגענדיק צעטראָגן.

האַנקאַ, וועלכע האָט זיך נאָר-וואָס פון דעם געהאַט אַי-
בערגעשטן, איז אַהינגעלאָפן צו באַרינגען. ער איז געלעגן אין
אַ פּאָלקאָשעק אונטער אַ בוים, צוגעדעקט מיט אַן איבערבעט און
געשלאָפן.

— עך ווייסט! — האָט זי אַ שטעפּשע געטאָן, טרייסלענ-
דיק אים בײַ דער האַנט — אַנטקעגן קומט שוין צוהיים אין דרי-
טער ערום. מ'האָט אים אָפּגעשטעלט אין דער שבעטרניע אַרײַן,
ראָכן איז נאָך אים אַהינגעצאָרן מיט געלט, ר'חים דאָ'ס בא-
צאָלן די אויסליי-כומע און ווי דעלן שוין צוזאַמען אַהיים-
קומען!

דער אַלטער האָט זיך ראַפּטעם אַ זעץ אויף געטאָן, זיך
אויפגעריבן די אויגן און זיך אײַנגעהאָרכט זיך, אָבער באַלד
איז ער אַ פאַל צוריק געטאָן אויפן געלעגער, און אַרויסציענדיק
דאָס איבערבעט איבערן קאָפּ, איז ער ווידער ווי אײַנגע-
שלאָפן.

ס'איז נישט קיין אופן געווען מיט אים אַ וואָרט צו רעדן
און אָקוראַט זעגען אויף די קאָסאַרעס אין הויף אַרײַנגעפּ-
כען.

— מיר האָבן נעכטן לעבן קרויט-פעלד די לאַנקע אויסגע-
לייגט — האָט מיליע דערקלערט.

— סאַ גייכס-שטג היינט נאָך יענער זייט טייך, לעבן די
ראָפּנעס, יוזקא וועט ענק שוין ווייזן.

— דאָס איז יענץ אָרט אויפן קאָמשקע-בערג, אַ שפּאַר-
שטיק פעלד.

— און גראָז ביזן גאַרטל, ווי אַ וואַלד, נישט נאָר ווי
דאָס געכסיקע.

זיך צוכאַפּן צו דער קלאַמקע. פּיצמרעק האָט פֿון וואָגן אַרויסגע־צויגן די אײַנגעפּאַקטע זאַכן.

— מ'קאָסטע שוין! — האָט זי זיך געפּרעגט, אַנידערזעצנ־דיק זיך באַלד אויף דער שוועל, כדי דעם יונגסטן די ברוסט צו געבן.

— פינף מאַן האָבן די נעכטן נאָך מיטאָג אָנגעהויבן, פּע־ליס, ראַפּאַל און קאָבוס אַרבעטן אַ פּאָר אַ חיב, און אַדאָם קלאַטע און מאַטעוש זײַנען געוואָרן צוגעדונגען.

— מאַטעוש גאָלאָנב! נע, נע!...

— אײַנגעראַמטן טאַקע, מיר איז אויך אַ חוגרער געווען, אָבער ער האָט אַליין געוואָלט. ר'זאָגט, אַז ער וויל ניט אַרומ־גאַנגען שוין דעם גאַרב קריגן באַם טשעשען, איז מוז ער זיך דעם רוקן אַ ביסל באַם קאָסען אויסגלייכן.

יאַגנאַ האָט אויך איר זייט דאָס פענסטער אויפגעפּראַלט און אין דרויסן אַרויסגעקוקט.

— דער כאַסט שלאָפט נאָך!

— אין סאַד ליגט ער, מיר האָבן אים ניט אַרײַנגעטראָגן אין באַנגאַכס, וואָרן אין שטוב איז שרעקלעך הייס.

— וואָס־זשע הערט זיך דאָרט מיט דער מאַכען!

— אַזוי ווי ס'איז געווען, כאָטש ס'איז איר אפשר אַ קאַפּ בעסער, יאַמבראָזשי היילט זי, ס'איז אויך געקומען נעכטן דער אָר־גאַניסט פון וואָליע, ר'האָט זי אויסגערײכערט, עפּעס שמירעכץ געגעבן און געזאָגט, אַז ביז צו נײַן ת.ג.כ. וועלן זיי געזונט זײַן, נאָר זיי זאָלן חלילה אויף דער ליכטיקער שײַן ניט אַרויס־גיין.

—דאָס איז אָפּנים דאָס בעסטע מיטל צו אַ בריי! — האָט אַ אָפּגעזעגנספּערט, דערנאָך האָט זי, געגעבן דעם קינד פון דער בעסטער ברוסט צו זייגן, אָנגעהויבן אויספּרעגן און אײַלעניש רעגן די נעכטיקע נײַעסן. נאָר דאָס האָט גאָר קנאַפּ געדוי־ערט, וואָרן ס'איז שוין העסטער געוואָרן, די שטראַלן ה.בן דעם הימל באַרײטעלט און צעשפּילט זיך מיט פאַרבן אין דער לופט, דער טוי איז פון די בײמער גראָבגערונען,

XI

ס'איז שוין אויך אַזוי פיל טאָג געווען, אַז די גאַנציטשקע חלום האָט זיך געהאַט באַדעקט מיט א טונקעלע בלויעלעכקייט, פונקט ווי א ציטעריקע פלוים. גראָד דאַמאָלס איז האָנקע פאַרפאָרן פאַר דער שטוב, וואָס איז נאָך אין טיפן שלאָף געלעגן. אויף דעם שאַרפן געוויס אָבער פון דער בריקע ווען די קינדער אַרויס-געפאַלן מיט א געשריי און לאַפּא האָט מיט פרייד אָנגעהויבן צו בילן און פאַר די פערד צו שפּרינגען.

— און ווו איז אַנטעק? — האָט יוזקא פון דער שוועל אַראָפּ אויסגעשריגן, אַנטועגנדיק דעם וועלניאַק איבערן קאָפּ.

— מ'וועט אים טרעפן אין דריי טעג אַרום אָפּלאָן, אָבער דער וועט שוין אָן שום ספק אַהיימקומען — האָט זי רויִק אָפּגע-ענטפערט, קושנדיק די קינדער, און איינטיילנדיק זיי צו חלה-לעך.

היטשק איז אויך פון דער פערד-שטאַל אַרויסגעלאָפן, און נאָך אים דער ווערנבאַק, וועלכער האָט מיט א ציטערניש אָנגעהויבן;

אַריין, ווי אַ בוים, און זאָל זיך ווער אן עצה געבן: זאָל ווער פּרוּוון אים אַרויסרייסן.

זיי האָבן זיך פונאנדערגעזעגנט צווישן זיך, גייענדיק וואָס אַמאָל שנעלער, וואָרן פון דאָרט האָט זיך שוין געטונקלט א גרו-פּע ווייבער, וואָס זענען אַרויסגעלאָפן אנטקעגן.

— באמת, געספּאָרקעט וואָלט מען געקענט אויסשנײַדן
שנקס ווי די האָניג-פּלאַסטערן, אײנס אין אײנס, און איבערלעבן
מיט אַ שטיקל לעקעך און מיט אַ פּאַשטעט.

— אַבי די דײַטשן זאָלן גאָר צעטרעטן! — האָט דער סאָלי-
טיס אָנגעוויזן.

— וואָרנעם זענען נישט, דאָס זענען מיר שוין דערין, אַז די
פֿעלן צעטרעטן — האָט מאַטעוש פֿאַרזיכערט.

— איך וואָלט געגעבן די ערד דאָ פֿון עק, לעבן ווען —
גאַנץ פֿריטשעק אַדאָם אַ שנאַפּס געטאָן.

— און מיר וואָלט גאָר געפֿעלן אײַנגעמיש, די מיט דער
פֿיבער — האָט אַן אַנדערער פֿאַראַבעק איבערגערופֿן.

— איך וואָלט מיך פּשוט געריסן צוליב דער, צו וואָלי-
ס.

— סה, ווען מען זאָל אַזוי קריגן דאָרט אין די גערטנער
נאָבן פֿאָלוואַרק!

— וואָס פֿאַר אַ חכם, ס׳בעסטע וואָלט ער געוואָלט!

— ס׳וועט פֿאַר איטלעכן אויסקומען צו שטיקלעך — האָט
גושטלאַ באַרויקט, ווערן ווי האָבן זיך שוין געהאָט אָנגעהויבן צו
אַמפּערן.

— איב דער דזשעדזשיק וועט באַשטײן, און וועט ענק
אויסקבעבן פֿאָלעשיע, איז וואָרט אויף ענק נישט קײן קלײ-
נע אַרבעט, נישט קײן ווײניק מי — האָט זיך ראַבאַ אָנגע-
רופֿן.

— מ׳וועט זיך אַן עצה געבן! מ׳וועט זיך מיט אַלעם אַן
עצה געבן — האָבן ווי פֿרײלעך אויסגערופֿן.

— אַהאַ! ס׳איז נישט אַזוי שרעקלעך צו אַרבעטן אויף
דזשיניקע!

— מ׳וואָלט זיך אַפֿילו מיט דער גאַנצער ערד דעם דזשע-
דזשיקס אַן עצה געגעבן.

— זאָל מען נאָר געבן, וועט זיך זען.

— דער מענטש וואָלט זיך אַרײַנגעשפּאַרט אין דער ערד

אזוי, אַז די פֿאַרשידענע אויסרופֿן און דראָונגען זענען ווי די שטיינער איבער די קעפּ געפֿלויגן. עס האָבן זיך שוין אויסגעצויגן די נעגל, און נישט איינער האָט פֿון גרייטקייט אויס געציטערט, ביז ראָכאָ האָט זײַנע לײַט צוזאַמענגענומען און זיי אָפּגעפֿירט אַן אַ זייט. די פּריצים האָבן יאָ גערן נישט גערן זיך אָפּגעדרייט פֿון דער האַלב ווייטיק, און פֿאַרדריסיק, אָפּהיטנדיק די הינטנס, זענען זיי אַוועקגעגאַנגען, און הינטער זיך האָט אַ כּאַל מער שפּאָטישער איינגעשריגן.

— ווייסט געזונט, חזירישע מאָרדעס!

— און וואַרט, ביז דער רוסישער האָן וועט ענק אויס־קרייען!

— מיר וועלן דאָ אַריינגליקן צו כאַפּן אַ מאַנן מיט ענקערע פּאַנעס!

ביז ראָכאָ האָט זיי אויס געמוזט איינשטילן, אזוי שרעקלעך האָבן זיי געפּיסקעוועט.

דער בין השמשות איז אויף דער ערד שוין צוגעפֿאַלן, די זון איז פֿאַרגאַנגען, אַ קיל ווינטל האָט איבער די תּבֿואות אַ שאָר געטאָן, אַז זיי האָבן זיך איינגעבויגן, קלינגענדיק מיט די זאַנגען, די גראָזן זענען פֿייכט געוואָרן פֿון די גרויסע טויען, טענער פֿון פּאַסטוך־פֿײַפֿלעך און קינדערישע קוויטשערייען האָבן זיך פֿון דאָרף געטראָגן, אַ קוואַקען פֿון זשאַבעס האָבן זיך אין די זומפּן צעשפּילט, און אַ שטילער, שמעקעדיקער אָטעם האָט די גאַנצע וועלט איינגע־הילט.

די פּריצים האָבן זיך פּאַמעלעך צוריקגעקערט, די צעקנעפּל־טע קאַפּאָטעס האָבן פֿונקט ווי ווײַסע פֿליגל געפֿלאַטערט; די וואַ־נגען געגאַנגען רויטיק, האָט אַ ווײַלע זיך אָפּגעשטעלנדיק, עמען האָט אויפגעשווונגען, אַז די וועלדער האָבן אויס אָפּגעהילכט, אַנדערע האָבן געפּייפֿט פֿאַר נחת, דאָ האָבן זיי, איינשטענדיק, מיט די גליטשיקע שליפּיטעס די פֿאָלצשיטער ערד אַרומגעטעמט.

— דער גרונט איז לײַכט צום איינזייגן! — האָט דער עלטער קאָנאַט אויסגערופֿן.

אויף פּאָדלעשיע ניט אײַנגײן! מיר װעלן געשמעקן מיט ש וב
און עס װילט מלחמה! גוט, אַז מלחמה איז מלחמה! עס האָט
הינטער זיך די סאָגדיס, עס האָט די רעגירונג, עס האָט געלט.
און מיר — בלויז די גאָלע פֿויסטן... װעלן מיר זען, װער עס
װעט זײַן פֿון אויבן! און נאָך דאָס קען איך אײַך צוגעבן, כּדי
בּ׳זאָלט דאָס גוט אײַן זכּרון אַרײַן נעמען... אַז פֿײַער כאַפּט זיך
אָן אין שטרוי, אָבער עס פֿאַרברענט אויך מיטער, און עס פֿאַר־
כאַפּט אויך די תּבֿואה אַפֿילו, װאָס שטײט נאָך אין די זאַנגען...
בהמות דערשלײַכן פֿאַלן אויף די פּאַשעס... און קײַן שום מענטש
קען ניט אַנטרינען פֿון קײַן בײַז אומגליק... צ׳האָט געדענקען,
װאָס כ׳האָב געזאָגט: אַ מלחמה סײַ באַטאָג, און סײַ בײַנאַכט, און
סײַ אויף שריט און טריט...

— מלחמה! מלחמה! זאָל אונדז אַזוי דער אײבערשטער
העלפֿן! — האָבן אַלע צעזאַמען אַ הויך געטון.

די דײַטשן װעלן אַ שפּרונג־צו געגעבן צו די רעדנער.
װאָס װאָלטן געלעגן אונטער דער האַנט, עטלעכע האָבן ביקסן
אַרויסגעבראַכט, טײל האָבן זיך צו שטײנער געכאַפּט, די װײַבער
האָבן אויפגעהויבן אַ געװאַלד.

— זאָל זיך אײנער דערװעגן צו שיסן, װעלן זיך דאָ באַלד
אַלע דערפֿאַר צוזאַמענלויפֿן.

— װעסט דאָ דערשיסן, נבֿלה, אײנעם, װעלן דיך די אַנדע־
רע מיט אַ שטעקן, װי אַ פֿאַרשיכּורטן הונט דערהרגען.

— הײבט בעסער ניט אָן, שװאָגער, װאָרן צ׳װעט קײן
פֿריידן ניט בײַקומען.

— און צו ענקער פּלײצע װעט זיך אַפֿילו קײן הונגעריקער
שונא ניט צורירן.

— ריר מיך נאָר אָן, נבֿלה אײנע, ריר נאָר אָן! — האָבן
די װײַבער הויך און אַרויסרופֿנדיק געדראָעט.

די װעלן שוין געשטאַנען נאָענט פֿון זיך, באַדראָענדיק זיך
נאָר מיט די שליפֿיצן, איבערשרעקנדיק פֿון אײן פֿוס אויפֿן אַנ־
דערן, קלאַפּנדיק מיט די שטעקנס און שרײַענדיק מיט גריכציען.

נישט אָפּגעזעסן, װעט מען ענק צולײגן און ס׳װעט אײַנגעם אָפּ אַרבעטן! — האָט דער אַלטער אָפּגעחוזקט, אָבער ער האָט זיך שוין געטרײסלט פון כעס, און די איבעריקע האָבן זיך שוין אײַן קוים אײַנגעהאַלטן.

— לױזערס פאַרשאָלטענע!

— רוצחים! פאַרשטינקענע הינט! — האָבן די געזאָלטע־װעט אויף װײַטער לשון, אײַנדרײענדיק זיך אין אַ קופּע, װי ד צעטרעטענע שלאַנגען.

— שפּילערס, הינטישע צורות, װען מענטשן רעדן צו ענק! — האָט מאָטעש אַ שעלט געטאָן, נאָר זײ האָבן זיך אָבער־נישט דערשראָקן, און װאָס אַמאָל העכער געשריגן אין ביז דער גאַנצער חבֿרה זיך צוגערוקט.

ראָכאַ האָט, מורא קריגנדיק פאַר אַ געשלעג, אָנגעהויבן די פּײַערן אײַנצוגעמען, אײַנצושטילן און זײ געצװוּנגען צו זײַן רויִק, אָבער זײ האָבן זיך אים אויסגעריסן, שרײַענדיק אײנער העכער פון אַנדערן.

— מעססס װער אָפּ דעם שרשן פון ענק אַ כאַפּ אין קאָפּ אַרײַן!

— אַ קאַפּ רויטע יוכע זײ אַרויסלאָזן!

— מ׳װעט זיך אָוױ לאָזן, חבֿרה! פון גאַנצן עולם מאַכן זײ ראָך הוזק!

— און מ׳װעט זיך נישט האַלטן באַם אונדזעריקן! — האָבן אַנדערע אויסגערופן, צוגעבנדיק זיך חשק און צושטופנדיק זיך װאָס אַמאָל נענטער און דראָענדיקער, ביז מאָטעש האָט רעכאַן אָפּגעשאַרט אַן אַ זײַט און זיך אַרויסגעריקט פאַרויס פאַר די רײַסטן, װי אַ װאָלף מיט די צײן געבליצט.

— העט־סס אויס, רײַסטן! — האָט ער אַ ריטש געטאָן, פּיסקעװענדיק די פּיסקן. — מיר האָבן געזאָגט צו ענק מענטש־לעך, אָרנטלעך, און ענק סטראַשעט מיט קרימינאַל און צ׳מאַכט ברוק פון אונדז! ביז, נאָר אַצינד װעלן מיר אויך אַן אַנדערן אופן מיט ענק אויסשפּילן! צ׳װילט נישט קײן שלום, װעגן מיר ענק אַתּה פאַר גאָט און מענטשן, װי אונטער אַ שבועה, אַז צ׳װעט

הענט. טומפּענדיק פון כּעס, אַזוי, אַז נישט איינער האָט זיך שוין
פּיס די פויסטן צו די פּיאַטן געריסן און געדראָשט. אָבער די
הענט געשטאַנען אויסבאַהאַלטענלעך, ווי אַ פּייער, דורכלייענדיק מיט
די צאָרנדיקע אויגן, די הענט האָבן זיך נאָר די געטרייסלט, און
די ציין פאַרהוקט.

— צי זענט איר אַלע חסר דעה געוואָרן? — האָט דער
עלטער אויסגערופן, אויפהייבנדיק די הענט. — צעפּאַרהוערט אונדז
צו קיין ערד! פאַרוואָס? מיט וואָס פאַר אַ רעכט?...

האָט אים ווידער ראַכאַ אַלצדינג רויק, בייס און ווי
עס געהער צו זיין דערקלערט, אָבער דער דייטש האָט, רויט
ווערנדיק פון כּעס, אַ ריסט געטון:

— די ערד איז יענעמס, ווער עס באַצאָלט פאַר איר!

— אַזוי וועט עס איצט לויט ענקער שכל, אָבער לויט אונדזערן
איז איינגאַנגען אַנדערש, אַז די באַדאַרף זיין יענעמס, וועמען זי איז
נייטיק — האָט ר' פּיגרלעך אויסגערופן!

— אויף וואָס פאַר אַן אופן איינגעלנדיק, אפשר גאָר בחנם,
אויפן וועג פון גזלה? — האָט ער גיפטיק ווזק געמאַכט.

— אַט פאַר דידאַזיקע צען פינגער, ס'איז געווען באַ־
צאָלט! — האָט אויפן זעלבן אופן ראַכאַ אָפּגעענטפערט.

— נאַרישע דבורים! וואָס ווען, מיר דאָ ציים אַטהערן
אויף וויטן, פאַרלעצטע האָבן מיר געקויפט, ס'איז אונדזער און
ז'וועט בלייבן אונדזער, און וועמען עס געפעלט נישט, זאָל זיך
זיין געזונטערהייט און ר'האָט אַ ברידה אונדז פונדערווייטנס
ניסטזומיידן. נו, און וואָס נאָך ווארט ענק?...

— אויף וואָס? כּדי ענק צו זאָגן: אַ וואַשט ענק צו אונדזער
ערד! — האָט גושלאַ אַרויסגעשאָסן.

— טראָגט ענק אַליין אָפּ, כל זמן מ'הייבט ענק נישט אָן
צו יאָגן.

— כּל זמן מיר בעטן נאָך ווי שכנים! — האָבן אַנדערע
צוגעשריגן.

— ענק סטראַשעט. וועלן מיר איינגעבן אין סאַמע אַריין!
מיר וועלן געפינען אויף ענק אַ מיטל, צי וועט נאָך פאַרן וואַלד

דריקט. אַ ציטער האָט אַלע דורכגענומען. די רײַסן האָבן זיך דערגלײַכן ווי אײן מענטש אַ שטעל אויף געטון, אַקעגנגעשטעלט זיך אין אַ געשלאָסענער גרופּע און מיט בײַזע אויגן צוגעהויבן אין די פּנימער זיך אײַנגעקוויקן, מיט די בערד צו שאַרן, צו קאַרכלען און שפּעטן אין דער שטיל צו מורמלען.

די הײַזער האָבן מיט שרעק דורך די פענסטער אַרויסגע-קוקט, די קינדער האָבן זיך אין די פֿעדערהײַזער באַהאַלטן, און שפּעטער אַלע אומגעהײַער רויטע הינט האָבן הינטער די הײַזער אָנגעהויבן צו האַרטשען, און זײ מידער ווערן אַזוי אַ גיסט מײַלט געשטאַנען אַנטקעגן אין אַ טיפֿער שטילקייט, פּונקט ווי אַ סטאַדע ציגן, האָט פֿירן שוין אַרום זיך מיט די בלוטיקע שלי-פֿיעס, טרעטן איבער פֿון אײן אָרט אויפֿן צווייטן מיט די קאָפּע-טעס, שטײַפֿן אויס די רוקנס, בײַגן אַראָפּ די קעפּ, און אַ ליאַרע מינוט ווײלן זיי זיך אַ וואָרף טון אײַנע אויף די אַנדערע מיט די הערנער, ביז ראַכאַ האָט איבערגעריסן:

— מיר װעלן געקומען אין נאָמען פֿון גאַנצן דאָרף צו-ליב דעם — האָט ער געזאָגט אויף פּויליש, הײַנט און שאַרף — כּדי ענק צו בעטן מיט גוטן, אַז צײַגלען פֿאַרלאָזט ניט קריגן...

— יאָ! אַזוי איז עס! צוליב דעם טאַקע, — האָבן זיי נאָך אים איבערגעחזרט, קלאַפּנדיק מיט די שטעקנס.

יעצט ווערן מיטאַמאָל די פּאַרשטײַנערס געזאָרגט.

— וואָס רעדט איר? וואָס וויל ער? מיר פֿאַרשטײען ניט! — האָבן זיי מיט די צונגען געקאָרקלט, ניט וועלנדיק זיך צוגלײבן.

האָט ווי דערייבער ראַכאַ געטאָמאַל און אויף רײַטש אי-בערגעחזרט, און קוים ער האָט פֿאַרענדיקט, האָט מאַטעס מיט הײַנט אויסגעשאָסן:

— גײן ענק, פּלורערן, וואָלט ענק גײן צו אַלדי טײַוול!

זיי ווערן מיטאַמאָל איבערגעהויבן, ווי מיט קאָכנדיק וואַסער אָנגעבריט, ס'איז אויסגעבראָכן אַ טומל, זיי האָבן זיך צו-אַמגעשטעקערט און מיט געשרייען געלאָפֿן, שאָקלענדיק מיט די

טרויערן, אָפּשטעלנדיק זיך, און נאָך אים האָט זיך די גאַנצע חברה אין אַ האַלב ראָד אַנידערגעשטעלט, צוטשוּפּנדיק זיך איינער צום אַנדערן און צודריקנדיק זיך מיט די אָרעמס.

די דײַטשן האָבן אַלע מיט אַ כאָר אָפּגעענטפערט, נישט רירנדיק זיך פון די ערטער. נאָך דער־דאָזיקער אַלטער, מיט דער גרויער באָרד, האָט זיך אונטערגעהויבן, און אַ בלאַסער מיט די אויגן איבער דער חברה געפירט.

— מיר וועלן געקומען צו ענק מיט אַ ענין — האָט ראָכאַ אָנגעהויבן.

— איז וועטס ענק, גאָספּאָדאַזשעס, פון ליפּצע, זאָג איך, וועט ענק, נו סאָ וועלן מיר זיך ווי עס פּאַסט פאַר שכנים אויסשמועסן! יאָהאַן, פּריץ, בעט פאַר די שכנים!

— אַ שיינעם דאַנק, ס'איז אַ קורצער ענין, וועלן מיר צושטיין.

— דאָס מוז נישט זײַן קיין קורצער, ווי באַלד עס וועגט מיטן גאַנצן דאָרף געקומען! — האָט ער אויף פּויליש אויסגערעדט.

— יאָרן סצייטס אַלטמען אַלצײַנס אַן.

— ס'איז נאָך דרײַ מאָל צוויי פֿיל אינדערהיים איבערגעבליבן! — האָט גוסטלאַ באַטאָנענדיק אַ זאַג געטאָן.

— מיר נעמען ענק גאַנץ גערן אויף, און אַז עס וועט שוין זײַן די ערשטע געקומען, איז אַפשר ווערט עס מיט אונדז אַ גלעזל ביער אויסטרינקען... לכבוד דעם שכנותדיקן צוזאַמענלעב... נישט נאָר אַן חברה...

— כלאַפּ דיר אַליין אויס! ווי בריט ער איז זיך! מיר וועלן נישט געקומען קיין ביער טרינקען! — האָבן די הײַנ קלרט אײַנגערופן.

ראָכאַ האָט זיי מיט די אויגן אײַנגעשטילט, און דער אַלטער דײַטש האָט שטרענג אויסגערופן:

— נו, איז הערן מיר!

ס'איז אײַנגעפאַלן אַ שטילקייט, אַ סאַפּען און קורצע אָטעמען האָבן זיך צעהערט, די ליפּצער האָבן זיך נאָכמער צונויפגע...

צווישן די ציין, און האָבן געטרונקען פון לייכטנע טעפּלעך; די
קינדער האָבן אַרומגעשטיפֿט לעבן דער שטוב, און נישט
ווייט פֿון דאָרטן האָבן זיך געפּאַשעט אומגעהייערע קי מיט
פֿערד.

היינט איז, ווי חאָבן געמוזט באַמערקן די גייענדיקע, חאַרן
זיי האָבן זיך אָנגעהויבן אויסצורייסן איינער נאָכן אַנדערן, מיט
די הענט די ווינט זיך פֿאַרשטעלט און געקוקט צו זיי און עפּעס
געשריגן; אָבער נאָר איינער אַן עלטער שטאָב האָט שטאַרק אַ
פּלאַפּל געטאָן און זיי האָבן זיך באַלד צוריק רויק צעזידערגע-
זעצט אויף זייערע ערטער, טויקענדיק פֿון זייערע קעפּלעך;
דאָס פֿליישל האָט זיך צעפּײַפּט מיט נאָך אַ זיסערן טאָן, די לער-
כ ס האָבן זיך כמעט איבער די קעפּ צעזונגען, און כו, די תבואות
אַרום האָבן זיך גרילן געדיכט און געמאָרעשהערלער צעשפּילט
און חוץ-נישט-חוז האָט זיך אַ שטימע פֿון אַ חאַכטל אַרויסגע-
ריסן.

און כאָטש די אָפּגעבאַקענע ערד האָט געטריקט אונטער
די פֿיטערן, און די פֿאַדקאָוועס האָבן חאָס אַמאָל געגנטער אָפּגע-
קלונגען אין די שטיינער האָב זיך די דייכסן אפילו קיין ריר
נישט געטאָן, גלייך ווי זיי וואָלטן גאָרנישט געהערט און געזען,
נאָר געשעפּט תענוג פֿון דעם בוער און פֿון דער זיסקייט, מיט
וואָס די פֿאַרנאַכט-לופֿט האָט געשמעקט.

און די פֿיטערן האָבן זיך שוין דערנענטערט, ווי זיי זענען
געגאַנגען חאָס אַמאָל שווערער, אָבער אויך פֿאַמעלעכער, איינ-
האַלטנדיק דאָס אָטעמען און צודריקנדיק די שוועקנס; די הער-
צער האָבן געקלאַפּט, אַ הייסער צאַפּל האָט זיך מיט אַ היץ אין
די ביינער צעגאָסן, די העלדזער זענען טרוקן געוואָרן, אָבער
די רוקנס האָבן זיך בגאַ ווי אויסגעשטימט און די צעגליטע
שטיפֿטס האָבן זיך שטאַרק איינגעפּרעסן אין די דייטשן, און
פֿון די פּנימער, גלייך ווי זיי וואָלטן פֿאַרגליווערט געוואָרן,
האָט אַ שטאַרקע עקסטאַז און אַ נישט אָפּטרעטנדיקע קראַפֿט גע-
שלאָגן.

— וואָל זיין נצלו בס! — האָט ראָכאַ אויף דייטש אויס-

ריס! — וואָס רעכט אונטערגעניאַנס. באַספּערקנדיק גאַנץ גוט. אַז
רעד עולם הייבט עפּעס אָן צופֿיל גלאַט זי ווערן.

די האָבן זיך אַראַנגעדרייט גליין צו די פּאָלוואַרק-געביידן מיט אַן אָפּגעלעגן, פֿאַרוואַקסן וועגל. וואָס איז ווי אַ בלומען-סטענגע געווען די גרינע תבואות געלעגן; די געפּיינטע קאָרנס האָבן זיך געבליוט פֿון די קאָרן-בלימלעך. דער פֿאַרשפּעטיקטער האָבער האָט זיך אויסגעגאָסן געגעלט פֿון די פּייער-בלימלעך. דער וויכער און צוגעברענטער חיין האָט זיך פֿון מאָן געטרייסלט, די קאַרטאָפֿל ווידער האָבן נאָר-וואָס אָנגעהויבן אויסצוגיין. אַ פֿאַרלויזיים האָט מען אויף שריט און טריט געקענט באַמערקן אַן אָן צעפּנעלאָזנקיים.

— אַ יידישע באַלעבאַטישקייט פּשוט, אַז ס'איז אומש אַ חייסיק צו טאָן! — האָט עמעץ אַ מריק געגעבן.

— מעג עס זיין דער ערגסטער פֿאַראַבעק, איז אַרבעט ער נאָך פּונדעסטוועגן איך בעסער אויפֿן גרונט!

— וואָרן אָן אַנדערער, מעג ער זיין אַ דוטשערושיק, איז שאָנעוועט ער אפֿילו ניט די היילקע ערד!

— ער מעלקט זי און מעלקט פּינקט ווי אַ הונגעריקע קו. איז שוין טאַקע קיין וואונדער ניט, וואָס זי איז אויסגעטרוקנט-געוואָרן.

זיי זענען צוגעפֿאָרן אויף די זומערקערעטע פֿעלדער. די פּאַרקאָפּטעטע און רוינירטע דאַך-בעלקעס פֿון די געביידן האָבן זיך שוין פֿון ניט ווייט געוויזן, דער פֿאַרברענטער סאָד האָט מיט די שוואַרצע ביימער-סקעלעטן, וואָס האָבן זיך פֿאַרצערלעך צום הימל אויסגעצויגן, אַריבערגעריכטן די הויפֿישע היילעך מיט די איינגעפֿאַלענע דעכער און מיט אויסגעשטאַרטריקע קוימענס. הינטער די וועגנס ווירטער, אין די מאָגערע שאַנג פֿון די עפּעס-אַרבעטער צווייגן האָט מען געזען אַ טשקעט בענעכטן. דאָס זענען געווען די דייכן. אַ פּאָל בייער איז געשטאַנען אויף די שטיינער, אויף דער שוועל האָט עמעץ צעשפּרייט אויף אַ פּליטל, און זיי זענען געזעסן צעלייגט אויף די גריק און אויפֿן גראָז, און די בלויזע העמדער, מיט די פּייקעס

שטויב האָט זיך נאָך זיי אויפגעהויבן, און נאָר פון צייט צו צייט האָט זיך עפּעס אַ קאַפּאָסט אַ הייט געטאָן.

די זענען געגאַנגען אין שטילשווייגן. די פּנימער זענען געווען שטרענג און די אויגן האָבן אַנגעשלאָסן און עקסטאַטיש געקוקט.

פאַר טאָגס האָבן זיי נאָר פון צייט צו צייט גע- קלאַפּט אין דער ערד מיט רעמבאַות שטעקנס, און טיילמאָל האָט איך חער אין דער גאַרטנס זיך אָנגעשפּיגן און אויסגע- שטייפט זיך, ווי צום שפּרינגען.

זיי זענען געגאַנגען אין אַ חיידיקער אָרדענונג. ווי נאָך אַ פּראָצעסיע. האָרן קוים האָט זיך באַ עמעצן יאָ אַ חאָרט אַרויס- געריסן, איז ער באַלד אונטער די שטרענגע בליקן אַנטשוויגן גע- וואָרן: ס׳איז נישט די צייט געווען אויף אײנצוזעצן, יעדער אײנציקער האָט זיך אײנגעשטיליגט און אָנגעזאַמלט אין זיין כוחות.

אויף די גרענעץ-בערגלעך אונטערן צלם האָבן זיי זיך אָפּ- געשטעלט אַ קאָפּ אָפּרוען, אָבער אויך אַנידער האָט זיך קיינער מיט קיין וואָרט נישט צעגערופן; זיי האָבן נאָר מיט שטילע בליקן איבער דער וועלט געבלאָנדזשעט. די ליפּנער כאַלופּצעס האָט מען קוים פון הינטער די סעדער אַרויסגעזען, דער גאָלדענער קאָפּאָל אויפן קלויסטער-טורם האָט געגלאַנצט אויף דער זון, ווו ס׳איז האָט נאָר געקענט אַרומגעזען, האָבן זיך די פעלדער געצויגן; אויף די פּאַסטעס הינטערן וואַלד זענען סקאָדערגעשיטע סטאַדעס אַרומגעקראָכן, אַ בלוי שנירל רויך האָט זיך פון הינטערן וואַלד פון עפּעס אַ פייערל אויפגעהויבן און קינדערישע געזאַנגען האָבן זיך צעקלונגען, און דאָס שפּילן אויף די פּאַסטוך-פייפעלעך האָט זיך צעכראָגן איבער דער גאַנצער ערד, וואָס איז געווען אַרויס- געשליירט מיט פרילינג, מיט פרייד, מיט וווּנדערלעכער רויקייט; און נישט אײנער איז דאָס האַרץ איבערגעגאַנגען פון שטילער בענקשאַפט און פון מורא, נישט אײנער האָט שטיל זיפצויפצט און מיט אַנגסט געקוקט אויף פּאָדלעשיע..

— לאָמיר גיין. דאָ גייט דאָך עפּעס נישט אין קיין פאַל-

— אַ מיאוס עסק! אַ גוטער מענטש, אַ פרומער. אָבער צו-
ליב אים קען אַמאָל קומען אַ צרה אויפן גאַנצן דאָרף. מ'דאַרף
עפּעס אַ טראַכט געבן... און טאַקע באַלד — האָט דער אַלטער
פּלאָסקאַ דערקלערט.

— פאַר מורא וואָלט ער אים אַרויסגעגעבן אויך... וואָס! —
האָט גושעלאַ גיפטיק אַ שפּעטשט געטון.

— ווען ער וואָל בונטעווען דאָס פאָלק קעגן דער מאַכט,
און צום שאָדן פון כלל, וואָלט יעדערער דאָס אײַנגעבן געטון.
ביסט נאָך יונג, אָבער איך געדענק גאַנץ גוט, וואָס עס האָט זיך
אָפּגעטון בשעת דער מלחמה פון די פּאַנעס, ווי מ'האָט פאַר אַ
ליאַדע וואָס די פּויערן מיט בײַטשן געקאָסטעוועט. נישט אַ גרויסער
עסק דאָס.

— צ'וויל ווערן וואָיט, און נאַריש ווען ער ווי אַן אייזל! —
האָט אים גושעלאַ צוגעהאָרכט.

די האָבן איבערגעהאַקט, וואָרן רעכאַ איז אַרויסגעקומען
פון שטוב, אַ פּיר געטון מיט די אויגן איבער די מענטשן, זיך
איבערגעצלמט און אויסגערופן:

— שוין צייט! לאָמיר גיין אין נאָמען פון גאָט!

ער האָט זיך געלאָזט פאָרויס, און נאָך אים האָבן זיך די
פּויערן אַ שיט אַרויס געטון אויפן מיט וועג, פון הינטן, ווײַטער
האָבן זיך נאָכגעשלעפּט אַ ביסל ווײַבער און קינדער.

די היץ איז שוין געהאַט פּערבײַ, מ'האָט גראָד טאַקע גע-
קלונגען צו דער אָוונט-תפילה. די זון האָט זיך אַריבערגעקאָ-
לערט צו די וועלדער-צו, דער הימל איז געהאָנגען אַ לויטערער
און אַ העלער; די ראַנדן זענען אַזוי דורכזיכטיק געווען, אַז
אַפילו די ווײַסע דערפער האָבן זיך פאַר די אויגן אויפגעהויבן
פּונקט ווי אויף דער האַנט. און אין דער גרינקייט פון די וועל-
דער האָט מען די געלע שטאַמען פון די סאָסנעס, די ווײַסע הענגע-
יעך פון די בושאַזנס און די גרויע, ריזיקע דעמבעס מיטן אוי-
ג קענען אונטערשיידן.

די ווײַבער זענען איבערגעבליבן הינטער דער מיל, און
די באַספּאָרטשינגן זענען געגאַנגען כאַפּעלעך באַרג-אַרויף. אַ

— כ'וועל יאָ רעדן, וואָרן איך ווייס אונדזער רעכט און כ'האָב נישט קיין מורא פאַר קיין שום נאַטשאַלסטווע, גאָר ענק, פינצטערע לעמער, ציטערן די ליבקעס פאַר אַ ליאַרע יאַשטשיקעס־נע פון אַמט.

ער האָט געליאַרעמט, אַז זיי האָבן זיך דערשראָקן פאַר אַזאַ דרייסטקייט, און נישט איינעם איז די הויט געגרינצלט גע־וואָרן פאַר שרעק; קלינג האָט אָנגעהויבן:

— איינגעראַמטן סאַקע, איז אַזאַ שקאָלע גאָרנישט ווערט... מײַן אָדאַם איז געגאַנגען צוויי יאָר געגאַנגען קיין חאָליע. דעם לערער האָב איך צוגעפירט צו קערצלעך קאַרטאָפליעס, סחייב האָט אים אויך געגעבן צו ביכלעך פוטער מיט אייער אויף די תנאית און דערטאָן איז אַזוי פיל צוריקגעקומען, אַז ער קען נישט אין תפילה־ביכל איין וואָרט איבערלייענען, און רוסיש אי־דער איז ער אויך ני בע, ני מע... די יונגערע אָבער, וועלכע האָבן זיך איבערן ווינטער געלערנט בײַ ראָכאַן קענען זיך אַפילו אין געשריבענעם פונאַנדערקלײַבן און קענען אויך אין די פּרי־צישע ביכלעך לייענען...

— איז לאָז מען ראָכאַן באַדינגען און זאָל ער קינדער לערנען; פאַר די קינדער איז אַ שקאָלע מער נייטיק ווי אַ ... שפּיתל — האָט זיך גושלאַ הידער אָנגערופן.

אויף די רייד האָט זיך דער סאָלטיס אַרײַנגערוקט צווישן דער גראָמאַדע און מיט אַ האַלב קול אָנגעהויבן רעדן:

— ראָכאַ וואָלט געטויגט דער בעסטער, דאָס ווייס איך... ר'האָט מײַנע שקציגלעך אויך אויסגעלערנט... אָבער מ'קען נישט. די מאַכט האָט שוין געמוזט עפּעס דערזען און ראָט אויף אים אַן אויג... דער עלצטער האָט מיך געטראָפן אין קאַנצעלאַריע, האָט ער מיך ווײַטער שטאַרק רעדן אים אויסגע־פרעגט... כ'האָב מיט אים לאַנג נישט געטרייט. אַזוי, אַז ער איז אויף מיר אין כעס געוואָרן און אָנגעהויבן מיר אויפצוחוין, אַז ער ווייסט גאַנץ גוט, אַז ראָכאַ לערנט די קינדער און טיילט פּויליש ביכלעך און גאַזעטן צווישן מענטשן... מ'דאַרף אים וואָרענען, אַז ער זאָל זײַן פאָרזיכטיק.

— מיר האָבן שוין גערעדט וועגן דעם מיט גושטלאַן און מיט די סקציס, אַז ווען ער וועט אַהיימקומען, איז וועלן מיר שוין צוזאַמען מיט אים מאַכן אַן אָרדענונג אין דאָרף. צ׳וועט זען'

— ס׳וואָלט שוין צייט געווען: ס׳שטייט אַלץ געמאַכט ווי דאָך פּונקט ווי די רעדער אַן אַקס-נעגל.

די וועגן פּונקט צונויפקומען צו דער כאַליופּע; אָריען גאַניק איז שוין די גראָמאַדע געווען.

ס׳האָבן זיך געוואָלט איינקלאַפּן באַ אַ צענדליקער באַלעבאַטים און עטלעכע פון די גבבודיקסטע פּאַראָבקעס. כאָטש תחית המתים האָט זיך דאָס גאַנצע דאָרף איינגעשפּאַרט צו גיין, פּונקט ווי דאַמאָלס אויפן וואַלד.

זיי האָבן זיך צוזאַמענגענומען און מיט אומגעדולד געוואַרט אויף די איבעריקע.

— דער וואָיט איז אויך מחויב מיט אונדז מיטצוגיין! — האָט עמעצער, אָפּשניצנדיק אַ שטעקן באַמערקט.

— דער נאַטשאַלניק האָט אים אין פּאַזיאָם אַריין אַרויס גערופן; דער שרייבער האָט געזאָגט, אַז כדי מ׳זאָל צוזאַמענרופן אַ פאַרזאַמלונג און באַשליסן וועגן אַ שקאָלע אין ליפּצע און אין מאָליצע.

— לאָזן די צוזאַמענרופן; סיי ווי וועלן מיר נישט באַשטעטיקן! — האָט זיך קלאָנב צעלאַכט.

— ס׳וואָלט באַלד דערפון אַרויסגעקומען אַ פרישער פּאָרע-סעק פון דער כאַרנע, ווי אין דאָלא.

— זיכער; אָבער אַז דער נאַטשאַלניק וועט באַפעלן, איז מוז מען האָרכן — האָט דער סאָלטיס באַמערקט.

— וואָס האָט ער אונדז דאָ צו באַפעלן! די סטראָזשני-קעס לאָז ער זיך באַפעלן, אַז זיי זאָלן בשותפות מיט די גנבים נישט געבענצן.

— צו עוותריק הייבסטו אָן, גושטלאַ! — האָט אים דער סאָלטיס געוואָרנט — נישט איינעם האָט שוין די צונג חייסער, ווי איר האָט זיך געוואָלט, אָפּגעצאַפּט.

— דאָס איז אמת, און טערעסקען האָט ער דערבאַגט?

האָ? — האָט זי קיים די פראַגע דערהערט.

— ר'האָט זיי בײדע פאַרגעטאָרסן; אַלע האָבן זיך אָנגע־שטויסן וועגן וועמען ער רעדט.

— ס'האָט איז עמעצער געטויט דאָס אונטערזאָגן — האָט ער קיים דעם צאָרן אײַנגעהאַלטן.

— מ'האָט געזאָגט, אַז דאָס איז דער דאָמיניקאַנער אַ ... אַרבעט, אַלע גאָר די באַלצערקאַנער; אײַנע נעמט געגנער און דיך פאַר שימעלן מיט נאַסטקען. די צווייטע ווידער האָלט ד... געוואָלט פאַר איר כאַריסטן אָנבײַסן.

— איז דאָ ליגט דער הונט באַגראָבן! אַז ס'איז מיר גאָר אפילו אײַנגעדאַנק נישט געקומען...

— מאַנכפּערשוינען ווען נאָר דאָס, וואָס זיי האָבן עס שטײַן פאַר די אויגן, ווי אַן אַקס.

— בחנם באַמיט זי זיך די באַלצערקאַנע, בחנם!... זי קען נאָך אַמאָל רײַסן אַ כּסק פון טערעסקאַן... און איך צולהכעיס דער דאָמיניקאַנער, מוז שימעל תחינה האָבן מיט נאַסטקען: דאָס חצל איך שוין זײַן דערין! שטשערוועס, חײַבער!

— זי פירן צווישן זיך ווײַטערע עסקים, און צוליב דעם לײַדן אומשולדיקע — האָט זי אומעטיק אויסגערופן.

— און אַחוץ הענן זיי אײַנס אויך דער אַנדערער, אַז ס'איז שוין קײַן אופן נישט און דאַרף אויסגעהאַלטן.

— אַז מאַטשטי איז געווען, איז טאַקע געוועזן, ווער ס'זאָל אויסלײַכן, מ'האָט געהאַט וועמען צו האָרכן.

— נו טאַקע, דער מאַיס איז אַ טראַמבע. ר'האָט נישט קײַן פאַרשטאַנד צו גאָרנישט און פאַראַרבעט וועלכע מעשים, אַז דאָס פאָלק קען נישט האָבן קײַן דרך ארץ פאַר אַזעלכן. האָלט כאָטשיק אַנטפּעקט אַהײמגעקומען!...

— ר'וועט אַהײמקומען אינציכן, ר'וועט אַהײמקומען! אָבער ווער ווייסט איצט דען האָרכן? — די אויגן האָבן בײַ איר אײַנגע־גלאַנצט.

טאָקע, איז דעריבער האָט ער, געשטײַערט זיך אױסדרײַענדיק, שטיל, נישט קוקנדיק איר אין די אױגן אַרײַן, אַ פֿרעג געטאָן:

— ס'איז אמת, אַז דער [illegible] האָט פֿון דער אַמבולאַנץ־װאַגאָן עפּעס פֿאַרגעהאַלטן?...

— האָסט געהערט, און דו ביסט נאָך בײַ דער צונג.

— כ'בין שױן געקומען נאָך דעם פֿרײַדיקן, ס'האָט מיר פֿאַקט װעגן דעם דערצײלט, אָבער כ'האָב געמײנט, אַז מ'נאַרט מיך אָפּ אַזױ אין געלעכטער.

— און נישט אײנס האָט ער פֿאַרגעהאַלטן... ער האָט אױך מיט די פֿיסן געטרײסלט... בקול רם יענעם שטראָפֿן און מיט שטײנער באַװאַרפֿן קען יעדער אײַנציקער... נאָר דאָס שלינגען צו פֿאַרהיטן איז נישטאָ װער — זי איז װײַטער באַצײַטנס געזען און בײַ. — אָבער דעם װאָס האָט ער מיט קײן װאָרט נישט אָנגערירט, און ער איז דאָ דער הױפּט־שולדיקער — האָט זי שטי־לער צוגעגעבן.

מאַטעוש האָט געליק אַ שטיל געטאָן און כאָטש ער האָט נאָך געװאָלט װײַטער עפּעס זיך פֿרעגן, האָט אים אָבער דער רײַסנדיקער פֿאַרשפּאַרט. זײ זענען געגאַנגען אין שטיל־שװײַגן. האַנקאַ האָט זיך געפֿילט װײַטער געשטראָפֿט פֿון דעם גאַנצן עסק. מאַמעס סאַקע. אַז יאַגנאַ האָט געזינדיקט, אמת, אַז מ'האָט זי געדאַרפֿט אָנשטראָפֿן, אָבער כ'װאָלט איר אַזױ באַלד, באַמערט באַם נאָמען, פֿון דער אַמבולאַנץ־װאַגאָן פֿאַרװאַרפֿן... דאָס איז שױן צו פֿיל... זי איז דאָך פֿונדעסטװעגן באַרינגעס װײַב, נישט קײן ליאַדע אַרומלױפֿערין..." — האָט זי אַ צעשײַסיקטע געטראַכט. װאָס צװישן זײ איז פֿאַרגעקומען, דאָס איז װײַטער עסק, און אַנדערש — אַ זאַך! דערצו.

— כאָטש און דעם מילנערס שיקסעס האָט ער נישט געזאָגט: ס'איז דאָך אַלעמען באַװוּסט װאָס פֿאַר אַ מעשׂים זײ פֿאַר־אַרבעטן! און אױך די הױף־דאַמעס פֿון װאָליע דראָט ער אױך נישט מיט די פֿיסן, װעגן דער פּריצהטע װידער פֿון גלאַכװ, כאָטש די גאַנצע װעלט װײסט, װי זי שלעפּט זיך אַרום מיט די פֿאַ־ראַנקעס, װעט ער אױך דאָס מױל נישט עפֿענען! — האָט זי מיט דער שיססעלער אױפֿגעגבֿרו זשקים געטרעטן.

זי איז אויפן וועג ארויסגעגאנגען, דא האט זי ווידער לאנגע שטעהן דורכן פענסטער פארבענקט געקוקט, שטיל ווידער, איז פונקט ווי פריער, געזעסן הינטער דער כאליפע. נאר וואס איין יענדרעק האט דעם קאפ נישט אנגעהויבן און גענומען זיך אויף דער אנדער־זייט צום אפקאכן דאס עסן.

ערשט עפעס אין א שעה ארום נאכן מיטאג האט האנקא צו די אריינגעבליקט, נאר זי איז עפעס געווען אויסטערליש, זי האט זיך וועגן אלץ אויסגעפרעגט, א סך געדאגהט זיך וועגן דער קראנ־קער, און בגנבה, מיט פארבארגענע בליקן נאכגעקוקט יאנגען. אפ־זיפצנדיק פארזארגט.

אין קורצן איז אויך כאטשיע געקומען צו לויפן צו שי־מ'נקן.

— וועסט מיטגיין מיט אונדז צו די דייטש ? — האט ער געפרעגט.

— דער גרונט איז מיין נאכן כאטש, כ'וועל נישט אפ־טרעטן פון ארט — האט דער שגץ ווינס געשמכהט.

— נאסטושיא ווארט אויף דיר, דו דארפסט דאך אויפטרעטן פארן אויפרופן.

— כ'וועל אין ערגעץ נישט גיין... דער גרונט איז מיין נאכן טאט...

— נארישער אייזל! קיינער ציט דיך נישט באם ווידל... און זיך דיר כאטשביק ביז מארגן! — האט ער זיך צעבייזערט, און ווייל יאנגא האט אקוראט ארויסבאגלייט האנקען פון הויף, האט ער זיך פארייניקט צו איר, נישט געבנדיק אפילו קיין קוק אויף יענעם.

זיי זיינען געגאנגען אינאיינעם מיטן וועג באם סטאוו.

— האנקא איז שוין געקומען פון קלויסטער ? — האט ער אנגעהויבן.

— ר'איז געקומען; און ס'ווארטן שוין דארט א שפער ביסל פייערן.

ער האט זיך א דריי אים געגעבן. יאנגא האט די נאכבי־

— בגואל איס, מאַטעוש׳ באַצאָל. און איך וועל דיר פֿין... — האָט זי עקשנותדיק איבערגעחזרט.

ער האָט זיך שוין ניט אָפּגערופֿן, נאָר צום קלויסטער צוגעקנבלאָפּן.

זי איז נאָך לאַנג באַם סטאַנד געזעסן, טראַכטנדיק וועגן מאַטעשן, אַז ס׳קען זיין ער וועט זיך פֿאַר איר אָננעמען, און ניט לאָזן די פּייניקן.

— און אפֿשר גאָר אַנטעק — איז איר מיטאַמאָל איין געדאַנק געקומען.

זי האָט זיך אומגעקערט אַהיים, פֿול מיט שטילע און פֿריידיקע געפֿילן.

די גלאָקן האָבן אָנגעהויבן קלינגען. דער עולם איז אַרויסגעגאַנגען פֿון קלויסטער, באַלד האָבן די וועגן אָנגעהויבן ווימלען און פֿאַרהילכט צו ווערן מיט די געשרייען פֿון די פֿורן און געשפּרעכן. געלעכטערן האָבן אין דער לופֿט געקלונגען, מ׳איז געגאַנגען אין גאַנצע מחנות, אָפּשטעלנדיק זיך פֿון צייט צו צייט פֿאַר די הויף־אײַנגענג. נאָר פֿאַר דער דאָמיניקאַנערס כאַלופּע זענען די מענטשן עפּעס אַנטשוויגן געוואָרן, איבערגעקוקט זיך מיטאַנאַנדער און פֿאַרבײַגעגאַנגען מיט באַטריבטע פּנימער; קיינער האָט אפֿילו צו דער קראַנקער ניט אַרײַנגעבליקט.

ס׳האָט ניט לאַנג געדויערט האָט דאָס גאַנצע דאָרף זיך צעטומלט, מ׳האָט געטומלט אין די שטובן, אין די פֿעדערהייזער און אויף די שוועלן; אין די סעדער איז אויך געווען הילכיק און געדריכט, וואָרן מ׳האָט זיך באַזעצט צו די מיטאָגן אונטער די ביימער, אין די שאָסנס און קילקיים, אַזוי, אַז אומעטום האָט מען געקענט זען עסן. דאָס געקראַץ מיט די לעפֿל, געקלאַנג פֿון די שיסלען, און ריחות פֿון די מאכלים און דאָס סקאַמליען פֿון די הינט האָט זיך אין דער היציקער שטילקייט צעטראָגן.

נאָר בײַ דער דאָמיניקאַנען איז געווען שטיל און פּוסט: קיינער האָט זיך ניט געאײַלט אַהין מיט קיין באַזוכן. די אַלטע האָט געקרעכצט אין היץ. יאַטעק האָט שוין ניט געקענט מער אײַנזיצן, האָט זי זיך אַנידערגעשטעלט אויף דער שוועל. דאָ איז

ווי די איבעריקע... ווי... — האָט זי אויבנאָן געשטע-
שטעט.

אַ פּלוצלינגדיקע דערינערונג האָט מיט אים אויפגעטרייסלט,
אַ כעס און אײַפערזוכט האָט זיך אין אים אויפגעוועקט.

— ווײַל האָסט... ווײַל האָסט...

נײַן, ר'האָט בשום אופן נישט געקענט אַרויסברענגען דאָס,
וואָס ס'האָט אים געזאָרגט, ער האָט זיך נאָך אײַנגעהאַלטן, און
ער האָט נאָר קורץ און שאַרף אַ זאָג געטאָן:

— זײַ געזונט ...

ער האָט געמוזט אַנטלויפן, כדי איר דעם חשק נישט פאַר-
צושטערן.

— אַנטלויפסט, וואָס האָב איך דיר ווידער געטאָן פאַר אַן
עוולה?...

זי איז געווען איבערגעשראָקן און צעטומלט.

— גאָרנישט... גאָרנישט... גאָר... — האָט ער זיך גע-
רעדט, אַרײַנקוקנדיק איר אין די בליקן, פאַרווײַנטע אויגן. און
אַ רחמנות, געפּײַניקטקייט און צאָרן האָבן מיט אים געטאָרפט —
נאָר פאַרטרײַב די פּאַקראַקע פון דיר, פאַרטרײַב, יאָנגעש!... —
האָט ער הייס געבעטן.

— וואָס האָב איך אים דען צוגעצויגן? צי האָב איך אים דען
צו! — האָט זי צאָרניק אויסגעשריגן.

מאָטעש איז געבליבן שטיין ווי אַ שמוכער און ווײַטער פאַר-
לאָפן.

אַ געוויין האָט זי אָנגעכאַפּט, טרערן האָבן זיך איר ווי
אַרבעס אַ שיט געטאָן איבערן צעפלאַמטן פּנים.

— ער האָט מיר אַזוי פיל שלעכטס געטאָן... ר'האָט מיך
אַזוי אָנגעעסעוועט... און קיינער נעמט זיך פאַר מיר נישט אָן...
קיינער דערבאַרעמט זיך נישט, און אַלע זוכן אויף מיר אַש-
להבֿה! וואָס-זשע בין איך דאָ שולדיק?... וואָ? — האָט זי מיט
הייסיק זיך באַקלאָגט.

— איך מעג אים דער שטעכעריש באַצאָלן! — האָט ער
אויפהייבנדיק די פויסטן אַרויסגעשריגן.

— אוי! ראַכמאָנים אין גאָט! ביידע אַנטלאָפן און האָבן זיך שוין מער נישט געזען...

— וואָרן האָסט מיך באַפוילן!... האָב איך דען געקענט וואַגן! יאַנוש!... — ער איז געוואָרן הכנעהדיק און גוט.

— אָבער כ'האָב דאָך דיר נאָכדעם נאָכגעגעבן, האָסט נישט געהערט..

— האָסט מיך טאַקע גערופן, יאַנוש! ס'איז אמת!!...

— כ'האָב שוין געזאָגט!... אַפּריִיס; וואָלט איך מיך געקענט, און קינדער וואָלט צו מיר מיט [illegible] הילף נישט געפעלט!... ווער שטייט דען דאָרט נאָך א יתומה!... באַ[illegible]גען און פּייניקן איז יעדערער גרייט!...

א רויטקייט האָט איר פּנים אַפּגעגאָסן; זי האָט [illegible] דעם קאָפּ און אין פאַרלעגנהייט אָנגעהויבן צו צעשאַרן דאָס וואַסער מיט די פיס. מאַמעניו האָט זיך איך [illegible] פאַרטראַכט.

א שטילקייט האָט זיך ווידער געוועבט; דאָס שפּילן פון אָרגל האָט געטריבן מיט א באַרויִקנדיקן שטילעטשקן שטראָם, דער טאָאַך האָט געגלאַנצט און קיילעכדיקע רעדער האָבן זיך ווי די געטריבענע שלאַנגען פון יאַנושעס פיס אויפגעצוויקנעשפּרײַז, שאָטנס האָבן איבער דער בריגיקער גלאַטקייט גע[illegible]סערס; צווישן זיי ביידע האָבן שוין אָנגעהויבן בליקן צו פליִען און זיי פאַרבינדן צווישן זיך...

מאַמעניו האָט עס וואָס אַמאָל שטאַרקער געצויגן צו איר, אַז ער וואָלט זי א נעם געטאָן אויף די הענט, פונקט ווי א קליין קינד, און מיט אַן אומבאַשרײַבלעכער גליקזעליקייט וואָלט ער זי געגלעט און באַרויִקט...

— כ'האָב געמיינט, אַז ביסט מיר א שונא... — האָט זי זיך שטילעטשקע אָפּגערופן;

— כ'האָב קיינמאָל נישט געקוקט אויף דיר קרום... געדענקסט דען נישט?...

— אַוודאי, קען זיין פאַריאָרן, ווען ביסט... אַזוי בייזע

טײַלמאָל האָבן זיך די תבואות אַ באַוועג געטאָן, און אױפֿקלינ-
גענדיק מיט אַ שטילטשיקן געגרילץ, האָבן זײ זיך מיט די געלבלעכע גריוועס צעשמערט.

די שקצים זײַנען נאָך אַלץ געווען הינטער דער מאַלונג. מאַטעוש האָט שטילערהײט עפּעס געפּרײַדיקט. שימעק האָט נאָר צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ, יענדזשיק חידער, וועלכער איז געלעגן פֿאַר זײ, האָט זיך פֿאַרקוקט אין דעם רויך פֿון מאַטעושעס פּאַ-פּיראָס, װאָס האָט זיך פּונקט װי אַ בלױער שפּינוועבס איבערן שטרױ-דאָך אױפֿגעהױבן.

יאַגנאַ איז אַרױסגעגאַנגען מיט אַ קובעל נאָך װאַסער צום סטאַו.

דאַמאָלס האָט זיך מאַטעוש אױפֿגעהױבן. צוזאָגנדיק נאָך צו קומען נאָך מיטאָג. ער האָט זיך כּתּחילה געוועלט צו גײן אין קלױסטער אַרײַן, אָבער דערזעענדיק, אַז יאַגושיאַ גײט מיטן װאַ-סער, איז ער צו איר צוגעגאַנגען.

דער קובעל איז געשטאַנען אָנגעשעפּט, די פֿיס האָט זי געהאַלטן אין װאַסער.

— יאַגושיאַ!... — האָט ער שטיל אַ שעפּטש געטאָן, אַנידערשטעלנדיק זיך דערלעבן, אונטער אַן אָלכע.

זי האָט געשװינד דעם װעלניאַק איבער די קני אַראָפּגע-לאָזט און אַ קוק געטאָן אױף אים. אָבער זי האָט געהאַט אַזעלכע פֿאַרװײנטע אױגן מיט טרױער און אומעט אָנגעפֿילטע, אַז ס'האָט אים אין האַרצן אַ קלאַפּ געטאָן.

— װאָס איז דיר דאָס, יאַגוש? ביסט קראַנק?...

די בײמער האָבן זיך אַ הױב געטאָן און גערױשט, אָפּשײַ-דיק איר העלן קאָפּ מיט אַ מבול פֿון שימערירנדיקע שטראַ-לן און שאָטנס, פּונקט װי מיט אַ גרין-גאָלדענעם רעגן.

— נײן... נאָר ס'איז מיר ניסט גוט אױף דער הע-צן... — זי האָט די אױגן אַראָפּגעדרײט.

— װען כ'זאָל דיר קענען מיט עפּעס העלפֿן, אַן עצה געבן... — האָט ער האַרציק איבערגערופֿן

— כ'וויל מיטגיין מיט דיר, טאטע, אין דער הילף אריין, כ'וויל מיטגיין! — האָט ער געהײלט, גיסנדיק מיט ביטע-רע טרערן.

— אין דער הינטישער מאַטן אריין!... כ'האָב געזאָגט, כ'וויל דיך נישט פאַרלאָזן, איז וועל איך דיך נישט ריירן!... — האָט ער אַ ריסט געטאָן, קלאַפנדיק מיט דער פויסט אין דער תאָגס. און יענדרוסיק האָט זיך אויס אַראָפּגעזעצט פאַר שרעק.

די זענען אַנטשוויגן געוואָרן, חייל פרישע, שרעקלעכע קרעכצן האָבן זיך אין דער שטוב צעטראָגן: דאָס האָט יאָס-ברקוס באַנדאַזשירט די קראַנקע, ער האָט אַרומגעלייגט די אָפּ-געבריטע ערטער מיט פרישער אויסגעזאַלבעטער וואַטע, אַרומגע-דעקט מיט אַ פּעלכע מיני בלעטער, אויף וועלכע ער האָט ווידער אָנגעגאָסן אייל מיט וואַרעמע מילך און דאָס אַלץ האָט ער אַרומגע-וויקלט מיט נאַסע טיכער. נאָכדעם ווי ער האָט אָנגעזאָגט יאַנ-טשען, אַז זי זאָל אַלע פאַר מינוט באַגיסן מיט קאַלט וואַסער, איז ער געשווינד אַוועקגעלאָפן אין קלויסטער אַריין, וואָרן דאָס גלעקל האָט זיך צעקלונגען.

ס'איז שוין צייט געווען צו דער טומע, מענטשן האָבן זיך איבערן גאַנצן הויז געסים, די וועגענער האָבן געגראַגערט, און פון אַ פּיטור באַקאַנטע האָבן אויפן הויף געשטאַנען קס צו דער קראַנקער, אַז יאַנקעלע האָט אויס געמוזט די טיר פאַרקלאַפּן פאַר די נייגעריקע, נאָר דאָס איין שיקאַרעכע איז מיט איר איבער-געבליבן.

ס'האָט נישט לאַנג געדויערט און ס'האָט זיך אָנגעהויבן באַ-רויקט. די דאָמיניקאַנער איז אַנטשוויגן געוואָרן, פון קלויסטער האָט זיך צעטראָגן דאָס שפּילן, באַגלייטנדיק שפּילן פון אָרגל, און די שטימען פון די גמזאָמען האָבן אַ בלאָז געטאָן צווישן די פע-דער מיט אַ שלוכצנדיק, גלעכנדיק געפלאָסטער.

די זון האָט גאַנץ פיין געגלעט, און דער פאַרטיסאָגדיקע-שטילקייט זענען די ביימער געשטאַנען אָן באַוועגונג, נאָר טייל-מאָל האָט זיך געטאָן אַ בוזשעגלעכע אַ טרייסל געגעבן און שאָטנ-דלען האָבן זיך צעחיגט, די פייגל זענען אַנטשוויגן געוואָרן,

מ׳האָט זי אַװעקגעטראָגן אויף אַ בעטל.

ס׳זענען זיך אָנגעקומען מענטשן, ביז זיי האָבן די שטוב פֿאַרשטאַקט, מ׳האָט זיך שוין אין פֿאָדערהויז געקװעטשט, און אויך דורך די פֿענצטער האָט מען די קעפּ אַרײַנגעשטעקט.

יאַנקל האָט שוין דעם קאָפּ אָנגעװוירן, נישט װיסנדיק װאָס מען טוט, װאָרן, די גאָלדע האָט שוין פֿעסט געקריסטשעט פֿון יסורים... בײַ הייסט, ס׳טײַטש זי האָט דאָך דאָס גאַנצע פּנים און דעם האַלדז מיט קאָכנדיק װאַסער געהאַט זיך אָפּגעגאָסן, די הענט אָפּגע־שרפֿט, די האָר פֿאַרברענט און די אויגן, קוים װאָס זי האָט אויף די געזען.

שימשק האָט זיך אַנידערגעזעצט אין סאַדל הינטער דער װאַנט פֿון דער כאַלופּע, די גאָמבע האָט ער אָנגעשפּאַרט אויף דער פּריסט און װי ער װאָלט פֿאַרשטאַרט געװאָרן; אַ פֿאַרבלוטיקטער, אײַנגאַנצן מיט בלויע צייכנס באַדעקט און מיט שטיקלעך שוין פֿאַר־גליװערט בלוט אויפֿן פּנים, האָט ער זיך נאָר אײַנגעהאָרכט צו דער מוטערס קרעכצן.

מאָטעשע איז באַלד נאָכדעם געקומען צו לויפֿן און ציטערדיק אים בײַ דער האַנט, האָט ער אויסגערופֿן:

— קום צו מיר. איצט האָסטו נישט דאָ װאָס צו טאָן...

— כ׳װעל נישט גיין! דער גרונט געהערט צו מיר נאָכן טאַטן, איז ח״ו איך אויך מײַנעם בלײַבן. כ׳װעל נישט אָפּטרעטן! — האָט ער מיט אַן אָנגעכמורעטער עקשנות געטענהט, זיך אָנגעכאַפּ־דיק נישט װײַלנדיק מיט די נעגל בײַם װינקל פֿון דער כאַלופּע.

ס׳האָבן נישט געהאָלפֿן קיין שום געבעטן, נישט דאָס העלפֿן פֿאַר אים, ר׳האָט זיך נישט געריקט פֿון אָרט און ר׳האָט אויפֿגע־הערט אײַנגאַנצן צו ענטפֿערן.

מאָטעשע האָט זיך לעבן אים אַנידערגעזעצט, נישט װיסנדיק װאָס מען טוט מיט אים, יענדרעק װידער האָט, צוזאַמענגעצױגנדיק זוכט די אַרויסגעװאָרפֿענע קאַפּאָטעס, היטלען און העמדער, די צוזאַמענגעבונדן אין אַ פּלאַכטע און נישט דרייסט פֿאַרן ברודער אַנידערגעלייגט.

דער שטיב אַ חאָרך געגעבן; זי האָט זיך אַ ריאַקל געטאָן, און פּונקט ווי אַ קלאָץ איז זי מיט דער גאַנצער שווערקייט אַרויפגעפאַלן אויף דער בעגליסער בלעך צווישן די טעפּ פּול מיט קאָכעדיק וואַסער, דער קויטן האָט זיך צעלייגט, און אַלץ איז איינגעפאַלן...

פֿאַרשטייט זיך, אַז מ'האָט זי באַלד אַרויסגעשלעפּט פֿון דעם איינגעפֿאַלענעם הויפֿן, אָבער כאָטש זי איז געווען שרעקלעך אָפּגע-בריט, האָט זי נישט קוקנדיק אויף די יסורים נישט אויף דער גליענדיקער ספּידניצע, זיך ווידעראַמאָל צו אים געווענדט.

— טראָג דיך מיר אַרויס, פֿאַרשאָלטענער אויסוואורף!..

טראָג דיך אַרויס!... — האָט זי אומבאַוווּסטזיניק געשריגן.

מ'האָט געמוזט מיט געוואַלט ציִען אויף איר דאָס פֿייער אויס-צוהאַלטן, מ'זאָל איר כאָטשיק קענען דאָס אָפּגעברענטע פּנים מיט איינגעזאַלצענע ביכער אַרומלייגן, אָבער זי האָט זיך סיי ווי אַרויס-געריסן.

— אַז וואָלט דיך מיינע אויג, מער נישט אָנקוקן... אַז זאָל דיך...

שימעק ווידער, האָט שוין קיים אָן אָטעמדיקער, אַ צעטראָגע-נער, געקוקט נאָר אויף דער מוטער מיט אַ פּאָר אַרויסגעגלעצטע שליפֿיפֿעס, אַ פּחד האָט אים באַם האַלדז אָנגעכאַפּט, ער האָט זיך איינגאַנצן געוואָרפֿן; נישט קענענדיק קיין וואָרט אַרויסגעבן נישט ווייַנענדיק, וואָס עס טוט זיך.

און קיים ווי עס האָט זיך געהאַט עטוואָס איינגעשטילט ווי די אַלטע האָט זיך מיט מאָל אַ ריס אַרויס געטאָן פֿון די וויי-בעריִשע הענט, אַרונטערגעשפּרונגען הינטערן קויטן צום דראָנג מיט די כּלי-שטיבעס, און אַראָפּרייסנדיק פֿון אים שימעקס זאַכן, האָט זי זיי גענומען אַרויסוואַרפֿן דורכן פֿענצטער אין סאַד אַריין...

— אַוועק פֿון מיינע אויגן! ס'איז דאָ גאָרנישט דיין, ס'איז אַלץ מיין. קיין איין ביטל וועל איך דיר נישט געבן, קיין לעפֿל עסן קענסטו נישט, וואָלסט אַפֿילו געגאַנגען פֿון הונגער! — האָט זי מיט די לעצטע כּוחות געליאַרעמט און, באַלד ווערנדיק ענדגילטיק פֿון די שרעקלעכע יסורים, איז זי מיט האַרצרייסנדיקע קרעכץ אַוועק-געפֿאַלן.

אָנגעשריגן, האָט זי זיך אים אַריינגעפּלאָנטערט מיט דער האַנט אין די קינדלעך, און מיט דער צווייטער האָט זי אים אָנגעהויבן צו ליאַפּען איבערן פּנים און איבערן קאָפּ, קאַפּען אין הינט, אריין, און מיט מוראדיקע קולות צו שרייען. ער האָט זיך גאָר אַלץ אָפּ־געריסן, ווי פון אַ לעבעדיקער פליג, נישט איפהערנדיק צו זאָגן דאָס געלט, ביז וואַנען ער האָט אַריינגעכאַפּט ערגעץ אויף אַ טיש אָרט; ער האָט זיך אַ טרייסל אָפּ געגעבן מיט אַזאַ כּעס, אַז זי איז אַ פאַל געטאָן איבער דער שטוב, ווי גרויס זי איז. אָבער אין איין אויגנבליק האָט זי זיך אויפגעכאַפּט און, כאַפּנדיק דאָס שאַר־אייזן, זיך ווידער אויף אים אַ וואָרף געגעבן. ער האָט נישט געוואָלט האָבן דאָס געשלעג מיט דער מוטער, איז האָט ער זיך גאָר פאַר־טיידיקט, ווי ר'האָט נאָר געקענט, זיך באַמיענדיק אַרויסצודרייען פון איר דאָס אייזן. אַ געשריי האָט די שטוב אָנגעפילט. יעגנדיק זיך, פאַר־יעגנדיק אין אַ געוויין, אַרומגעלאָפן אַרום זיי און רחמנותדיק געבעטן:

— מאַמעליו, אים גאָטעס ווילן!... מאַמעליו!...

יאַנגל איז גראָד דערווייל אַריינגעקומען, זי האָט זיך אַ וואָרף געטאָן זיי פונאַנדערצוזעצן, אָבער אומזיסט, וואָרן וואָס שיכּער האָט זיך אָפּגעבריגן און אין אַ רייס אָפּגעשפּרונגען, איז די מוטער צו אים ווידער צוגעפאַלן, ווי אַ צעיושעטע צויג, און געקיילט ווי זי האָט געבראַכן, אַזוי, אַז ער האָט שוין, אַ צעווילדעוועטער פון מיטיק, אָנגעהויבן צוריקציגעבן. זיי האָבן זיך צונויפגעפּלאָנטערט, ווי די הינט און, אַרומפירנדיק זיך איבער דער שטוב, האָבן זיי זיך געהאַקט אָן די ווענט און שטוב־זאַכן מיט אַ שרעקלעכן געשריי.

מענטשן האָבן זיך שוין אָנגעהויבן צונויפצולויפן פון אַלע זייטן, פּרוּוונדיק פונאַנדערצוזעצן — נאָר האַט, אַז זי האָט זיך צוגעכאַפּט צו אים ווי אַ פּיאַווקע, און געשלאָגן מיט אַ ווילדער רציחה.

ביז ר'האָט איר אַ זעץ געגעבן מיט דער פויסט צווישן די אויגן, אַ כאַפּ געטאָן זי בײַ די זייט, און ווי אַ שפּענדל זי אויף

ער האָט זיך מיטאַמאָל אַ בייג געטאָן פאַר איר און בײַ די פיס זי הכנעהדיק אַרומגענומען.

— ס׳טײַטש כ׳בעט ענק, מאַמע, ס׳טײַטש, כ׳סקאַמלז, ווי אַ הונט...

די ט־יען האָבן אים דעם האַלדז פאַרגאָסן.

יענדרעק האָט אויך אַ ריטש אַרויס געטאָן און געטאָמען סיט, דער מיטער איבער די הענט, אַרומכאַפּן בײַ די פיס און צוזאָג.., מיטן ברודער געטאָמען חלשן פאַר איר.

זי האָט זיי מיט כּעס פון זיך אָפּגעשטויסן.

— וואָלסט דיך מיר נישט דערוועגן אָסקענצושטעלן, וואָלט כ׳וועל דיך אַרויסיאָגן, אַז דו וועסט נישט וויסן, וווּ וואַסט אַהינ־קומען!... — האָט זי געשריגן, טרייסלענדיק צו אים מיט די פויסטן.

אָבער שימעק האָט זיך שוין נישט אָפּגעשראָקן. דער מוטערס חורטער האָבן אים גענעמיסן ווי כּיס ביטשן. אַז ער האָט איינ־געקאָכט, סטרענג זיך אויסגעגלײַכט, און די אײַנגעבוירענע עקשנות פון די פּ טעטעס האָט אים אַ זעץ געטאָן אין קאָפּ אַרײַן: ער האָט געכאַפּט אַ כּריט אין שטיב אַרײַן און, דורכשטעכנדיק זי מיט די צעפלאַקערטע שליפּיעס, האָט ער אומגערנעמליק רויק אײַנגערופן:

— גיסט מיר געלט, נאָר גיך!... מער וואַרטן און בעטן וועל איך נישט!...

— כ׳וועל נישט געבן! — האָט זי אַ צעי־שפּעטע אַ קוויטש געגעבן, אומקוקנדיק זיך נאָך עפּעס אין דער האַנט אַרײַן, צי טאָן.

— איך וועל איך אַליין געפינען!

ער איז אַ שפּרינג־צו געטאָן צום קאַסטל. פונקט ווי אַ קאַץ, מיט איין פלינק האָט ער אָפּגעריסן דאָס דעקל און אָנגעהויבן אַרויסוואַרפן פון דאָרט די מלבושים אויף דער פּאָדלאָגע. זי האָט זיך מיט אַ געקרייטש אַ וואָרף געטאָן באַהיטן, זי דאָס איז תּחילת געפּרוּווט אָפּצוקעסלען, אָבער ווײַל ער האָט אויך קיין כּוח נישט

אויס געבלאָזן דערויף. סימעק ווידער האָט אָפּגעאָטעמט א ווײַלע. ווידער זיך אָפּגערופן, נאָר ווי עפּעס מער זיכערער:

— פינף גאַנצע רובל גיט מיר, וואָרן ס'דאַרף אײַן א תנאים פּראַווען...

— האָסט שוין געשיקט וואָרט מיט בראָנען, האַ? — האָט זי אייגן ותלביקן אופן געפרעגט.

— קלאָגנ מיט פלאַשקען זענען געגאַנגען.

— און זי האָט דיך צוגעניכען, האַ? — און די מאַמע האָט זיך איר אויס פון געלעכטער געטרייסלט.

— וואָס הייסט!... אוודאי האָט זי מיך צוגענומען.

— געפּאַקט א מ-יאה: נאָר וואָס דען, זי זאָל נאָך ניט באַשטיין, אזא שלעפּערין!

שימעק האָט זיך אָנגעכמורעט. אָבער ר'האָט געוואָרט, וואָס זי וועט ווײַטער זאָגן:

— ברענג וואַסער פון סטאַנציע, און דו, יענדרעק, לאָז אַרויס דאָס חזיר, וואָרן ס'קוויטשעט..

זיי האָבן כמעט ניט ווילנדיק געפאָלגט. און ווען שימעק האָט זיך ווידער אויף דער באַנק צעלייגט און דער ייִנגערער האָט עפּעס אָנגעהויבן צו מאַנדרעווען אונטער דער בלעך, האָט די אַל-טע מיט א שטרענג קול באַפוילן:

— שימעק, טראָג אַרויס די יאַלאָחקע א טרינק,

— טראָגסט אַליין אַרויס, פאַר קיין דינסט וועל איך בײַ ענק ניט דינען! — האָט ער האַרט אָפּגעבורטשעט, נאָך ברייטער זיך צעשפּרייטנדיק אויף דער באַנק.

— האָסט געהערט?!... ברענג מיך ניט אין כעס אַרײַן אין הייליקן זונטיק...

— ען האָט איך געהערט, וואָס כ'האָב געזאָגט: גיט מיר געלט, נאָר גיכער!...

— כ'וועל ניט געבן און כ'דערלויב דיר ניט חתונה צו האָבן אויך! — האָט זי אַרויסגעזעצט.

— כ'וועל מיך אָן ענקער דערלויבניש אויך באַגיין!

— שימעק, געדענק און רייס דיך ניט אַרײַן מיט מיר!

יחזקא האָט זי געמוזט דערמאַנען, אַז ס'איז שוין צײַט אײַן קלויס-
טער אַרײַן זיך צו גרייטן. העי, ווי דאָס גליק האָט זי באַגײַסטערט,
באַגײַסטערט, אַז ס'האָט זיך איר געגלוסט צו זינגען. ס'האָט זיך
איר געוואָלט אין דער וועלט אַרײַן לויפֿן אײַן; צו די תּבֿואות, וואָס
האָבן זיך מיט אַ געגרילץ צו די פֿיס געלייגט, אויסגעשפּרייטן, צו די
ביימעלעך, צו דער גאַנצער ערד.

— דער באַלעבאָס קומט אַהיים! אַנטאָן קומט אַהיים!

זי האָט אויס נאָר פֿרייד יאָגנט אָנגעהויבן צו פֿאַרבעטן, אַז
זײַ וואָלטן צוזאַמען גיין. אָבער יאָגנ. האָט נישט געוואָלט, זי האָט
ליבערשט געוואָלט איבערבלײַבן.

קיינער האָט איר מער אַנטקעגן נישט דערציילט. אָבער זי
האָט זיך לייכט אַליין אָנגעשטויסן פֿון, די האָרבע רייד און פֿון
דעם, וואָס האַנקאַ האָט פֿאַראַרבעט. אויך זי האָט דיראָזיקע ידיעה
באַרויִקט און צעחיכט מיט עפּעס אַ פֿריידפֿולער, שטילער האָפֿ-
נונג, אַזוי, אַז זי איז, נישט קוקנדיק אויף גאַרנישט, צו דער מוי-
טער אַוועקגעלאָפֿן.

זי איז נישט געקומען אין דער ריכטיקער צײַט, זי האָט
אַקוראַט געטראָפֿן אויף אַ שרעקלעכער מחלוקה.

חייל שימעק האָט זיך עפּעס באַלד נאָך אָנגעהויבן אָנידער-
געזעצט אינטער, פּענסטער מיט אַ פּאַפּיראָס אין די ציין, געשפּריצט
מיט שפּײַעכץ אויף דער שטוב, לאַנג זיך מיישב געווען, לאַנג זיך
איבערגעלייגט, געבענדיק אַלע מאָל אַ בליק אויפֿן ברודער, ביז ער
האָט ענדלעך אויסגערופֿן:

— נו כאַכע, צ'וועט מיר געבן געלט, וואָרן כ'מוז פֿאָרן
אויפֿרופֿן אַוועקטראָגן. דער געלט האָט געזאָגט, אַז כ'וואָל פֿאָר דער
אָנגעט-תּפֿילה קויפֿן אויף פּאַטשע זיך.

— מיט וועמענען האָסטו דאָס התונה? — האָט זי מיט אַ
גיפֿטיק שמייכעלע אַ פֿרעג געטאָן.

— מיט נאָסטוסען גאָלאָנביאַנקע.

זי האָט זיך נישט אָנגערופֿן, נאָרנדיק זיך פֿאַרטאָן בײַ די
טעפּ און לעבן קיכען. יענדרעק האָט אונטערגעלייגט האָלצלעך
און, כאָטש דאָס פֿײַער האָט געפֿלאַקערט, האָט ער פֿאַר שרעק

זי האָט זיך ענדלעך אױפגעהױבן און, אױסדרײענדיק די פינגער, האָט זי ראָכאַן געזאָגט:

— איצט בין איך שױן גרײט אױפצוגײן, װאָרן װי ס'זאָל דאָס ערגסטע נישט אָנקומען, װעט שױן אַזױ שלעכט נישט זײן.

ער איז אױס דערשטױנט געװאָרן, אַזױ האָט זי זיך ראַפּטעם איבערגעענדערט: די אױגן האָבן זיך איר צעפינקלט, דאָס בלוט האָט זיך צעשפּילט אין די בלאַסע באַקן, זי האָט זיך אױסגע-גלײכט, װי ס'װאָלטן איר צען יאָר אָפּגעקומען.

— אײלטס ענק צו מיטן פאַרקױפן. מאַכטס אַזױ פיל געלט װיפיל מ'דאַרף, און מיר װעלן גײן צו אַנטעקן. מאַכטס אַפילו מאָרגן אָדער דינסטיק.

— אַנטעק קומט אַהײם! אַנטעק קומט אַהײם! — האָט זי נישט װילנדיק איבערגעחזרט.

— צעפּלױשטעס נישט! ער װעט אַהײמקומען, װעט מען זיך אַזױ אױך דערװיסן, נאָר דערװײַל דאַרף מען שװײַגן, אַז מ'האָט אים אָן אַ מינוט אַרױסגעלאָזט; װעט זיך דער קאָװאַל צו ענק נישט טשעפּען.

ער האָט די שטילקײט געלערנט. זי האָט אים פײַערלעך צוגעזאָגט, נאָר אײן יוזעקן האָט זי די דאָזיקע געהײמניש פאַר-טרױט, זי האָט קױם, קױם אײַנגעהאַלטן אין זיך די דאָזיקע שרעק-לעכע פרײד; זי איז אַרומגעגאַנגען װי פאַרשיכּורט, זי האָט כּסדר געקושט די קינדער, געטראָגן צום װאַרשטאַק, געטראָגן צו דער מאַשקאַרע, נאָכגעשפּעט דעם באָסטאַן און לאַפּאַן, װאָס איז איר נאָכגעגאַנגען מיט אַ סקאַמלעטיע און אין די אײגענע אַרײַנגעקוקט, װי אָנשװיסנדיק זיך עפּעס, האָט זי אים אין פּאַסטע אײַנגע-רױמט װי עפּעס אַ סעקרעט:

— שטילער, נאָר, דער באַלעבאָס קומט דאָך אַהײם!

און זי האָט געלאַכט און געװײנט נאָכאַנאַנדער, זי פלעגט באַטשעפּען לאַנג װעגן דעם דערצײלט, אַז ער האָט אױס די צע-שראָקענע אױגן אױסגעטרעטעסטע און עפּעס געפּאַפּליעט מיט דער צונג. זי האָט שױן אָן דער גאַנצער װעלט געהאַט פאַרגעסן, אַז

גיבער ראָכאַ האָט געשווינד פאַרמאַכט דעם בריוו און ווי צום רוי־
יקסטן געזאָגט:

— דער סאַנד גיט ענק צו וויסן, האַנקאַ, אַז ער קען זיך זען מיט אַנטעקן איין מאָל אין דער וואָך.

האַנקאַ האָט, אָפּמאַרסיקנדיק דעם פּאָסט־טרעגער, זיך אומ־געקערט אין שטוב אַריין. ראָכאַ ווידער איז איר ערשט נאָכן קאַוואַלס אַוועקגיין נאָכגעגאַנגען, פרייליך אויסרופנדיק:

— עפּעס אַנדערש שטייט אין פּאַפּיר געשריבן, כ'האָב נאָר נישט געוואָלט וואָגן פאַרן קאַוואַלי. דער סאַנד איז מודיע, אַז צ'וועלט ברענגען צו פירן פינף הונדערט רובל אַ מאָנאַט, אָדער כ'זאָל פאַר אים האַלטן, וועט מען אַנטעקן תיכף אַרויסלאָזן... וואָס איז דאָס ענק!...

זי האָט נישט געענטפערט, דאָס לשון איז איר אָפּגעגליטשט געוואָרן, זי איז געבליבן שטיין ווי אײַנגעגראָבן, אַ רויטקייט האָט דאָס פּנים באַדעקט, דערנאָך איז זי בלאַס געוואָרן ווי די וואַנט, די אויגן זענען איר טונקל געוואָרן פון די טרערן, זי האָט צו־שפּרייט די הענט און מיט אַ בייזערן זיפץ, איז זי פאַר די בילדער ווי גרויס זי איז מיטן פּנים אַ פאַל געטאָן.

ראָכאַ האָט זיך שטילערהייט אָפּגעצויגן. ער איז געזעסן אַרום גאַניק און איבערלייענענדיק נאָכאַמאָל דאָס פּאַפּיר, האָט ער זיך דערסגלייכן אַ דערפרייטער צעשמייכלט, נאָך אַ ווײַלע האָט ער ווידער אין שטוב אַרײַנגעבליקט.

האַנקאַ האָט געקניט אין דער מיט, מתפּלל ווייענדיק מיט דער גאַנצער נשמה, אַז ס'איז אַ וווּנדער, דאָס האַרץ האָט איר פון פרייד און פון דעם הייסן דאַנקען נישט געפּלאַצט; קורצע, אָפּגע־ריסענע זיפצן און הייסע שעפּטשען, האָבן זיך איינגעטראָגן, פילן די גאַנצע שטוב מיט בליצן, ווי האָבן ווי זייל האַרציקע פלאַ־מען צו די פיס פון דער טשענסטאָכאָווער איבערגעלאַגן, מיט קוויט־לענדיק בלויז געפלאָסן. זי איז כמעט אָפּגעשטאָרבן פון גליק, די טרערן זענען איר שטראָמענווייז געגאַנגען, און צוזאַמען מיט זיי איז אויך דאָס געדעכעניש פון אַלע אַמאָליקע יסורים, דאָס געדע־כעניש פון יעדער מין עולה אַרעקערונגען.

— און אפשר וועלן זיי זיך נאָך אָפּזאָגן פון קיִעוו, חבר חיים?...

— ס'דען! דעם גרינגס האָבן זיי שוין פונאנדערגעבאַסן, אַלע פאמיליעס האָבן זיי שוין צעפלעדערט. ברודערס גראָבן זיי, שטיינער אויף מצבות, פירן זיי אָן...

— כ'חייס גאַנץ גוט, אַז זיי האָבן גלײַך באַם ראַיענס דעם אַקט נישט אונטערגעשריבן.

— פאַר מיר האָבן זיי זיך געשווירן, אַז ס'איז שוין נאָך אַלעם.

— כ'זאָג דאָס, וואָס כ'ווייס, זון וועגן דער דושעדושין האָלט געפינען בעסערע קונים ..

— איז וועט דאָך ליפצע נישט קיִעוו, קיינער האָט דאָך נישט קיין גראָשן באַם דאָס..

— גוטעלאַ קאָלקולירט דאָ עפעס, און מיר דאַכט זיך...

— גוטעלאַ! — האָט ער געזאָלציק איבערגעריסן — גוטעלאַ שטופט זיך אויבנאָן, און ר'איז אַ נאַר, ר'פאַרדרייט דעם עולם אַ מוח און פירט זיי נאָר אויף אַלראָס ביין...

— וועלן מיר זען, וואָס וועט אַרויסקומען, וועלן מיר זען! — האָט ראָכעאַ געזאָגט, אַ שמייכל טוענדיק צעהאָט. דער קאָהל ווידער האָט זיך שוין נישט די רעכנטס פון כּלל איבערגעצופט.

— יאָצעק פון קאַנצעליאַריע — האָט ער אויסגערופן, דערזעענדיק דעם פאַסטטרעגער אין הויף איינגאַנג.

— פאַר „אַגאָ מאַטשפיוחנא באַרינאָן" אַ פאַפיר פון קאַנצעלאַריע! — האָט יאָצעק אַרויסגעלייענט, אַרויסציענדיק עפעס אַ קאָנווערט פון דער טאָרבע.

האָנקע איז צוגעלאָפן און איבערגעריסן דאָס פאַפיר, נישט וויסנדיק וואָס מ'טוט דערמיט.

— איך וועל איבערלייענען — האָט ראָכעאַ אויסגערופן.

דער קאָהאַל האָט אים געוואָלט איבערן אַרעם אַרײַנבליקן,

אַז דאָס גאַנצע שׂימחה איז דורך אים... און מיט אַלעמען
וואָלט דאָס ניט געווען... אַז דער וואָס וואָלט זיך ניט דער-
יעגט... גאָן... — וואָס זי זיך אויסגעטראַכט. — זי וואָלט זיך
געלאָזט רויק, ווי פֿריִער, ווי אַלעמאָל לעבן... האָט אים דער
שׂכל אין קאָפּ אַריין געשטעלט און די מאַמען מיט די כאַרגעס
געפֿאַנגען, און איצט טוט זי ליידן... טאַ... אַז די חזירים וואָלן
זיך פֿרעסן!"

זי האָט געפֿיבערט, צעטרייסלדיק נאָכהעריק די פּיסקן.
און דערזעענדיק דורך דעם פֿאַרפֿרוירענעם פֿענצטער דעם ראָג
פֿון קראַנקן אונטער די ביימער, איז זי געזאָלטיק צו אים צו-
געלאָפֿן און אַריבערבייגנדיק זיך איבער אים, האָט זי מיט שׂינאה
אַרויסגעשיפּעט:

— אַז וואָלסט מיר שוין פֿגרן ווי צום גיכסטן, דו אַלטער
כּלב!...

דער אַלטער האָט אויף איר אויסגעלאָזט די אויגן און
עפּעס אַ קאָרקל געטאָן, אָבער זי איז שוין געהאַט אַוועקגעלאָפֿן:
ס'איז איר אַ סך לײַכטער געוואָרן, זי האָט שוין געהאַט אויף
חשבון דעם כּלב אויסגעלאָזן פֿאַר אירע עוולות.

דער קאַהאַל איז געשטאַנען אויפֿן גאַניק, ווען זי האָט זיך
צוריק אומגעקערט, אָבער ער האָט זיך געמאַכט, אַז ער
זעט זי ניט. ער האָט מיט אַ העכער קול צו ראָכאַן זיך אָפּגע-
רופֿן:

— מאָטעס דערציילט נאָך יעדן, אַז ער פֿירט זיי אויף
די דײַטשן...

— ווי האָבן געבעטן, איז נײַ איך מיט זיי מיט צו די שכנים —
האָט ער באַשטאַנענדיק געזאָגט.

— גייט קיין שיין ניט ביי זיך צו. די פּויערן האָבן דיך דאָס
געהילדעטעס אויפֿן רוקעט.שיין און מיינען, אַז איבער זיי ווילן
פֿירער גיין מיט אַ גאַנצער מחנה, מיט שטעקנס און מיט אַ גע-
שרײַ, וועלן זיך די דײַטשן דערשרעקן און וועלן פֿאָרלאָזטיג
ניט קומען.

ער האָט זיך פֿון כּעס אײַנגעהאַלטן.

אײַנגעשפּיגן הינטער איר, די חבֿרטאָריעס האָבן זי ניט באַ-
מערקט. די פֿרויען האָבן פֿון איר געלאַכט מיט פּאַראַכטונג. און
נעכטן, האָט איר שוין, אפֿילו דער קליינער קילבאַסיאַק אַ שיב
געטאָן אַ שטיקל בלאָטע און אײַנגעשריגן:

— דעם חזירס געליבטע!

אָ, דאָס איז פּונקט ווי מ׳האָט זי מיט מעסערס דורכגע-
שטאָכן; און אַ בושה האָט זי אויסטערליש געשטיקט!

גאָט מײַנער, צי איז זי דען שולדיק געווען?!... ער האָט
זי דאָך אָנגעשיכורט, אַז זי האָט ניט געוווּסט, אויף וועלכער
וועלט זי איז... האָט זי זיך דען געקענט אַקעגנשטעלן?... און
אַצינד ווײַזן אַלע אויף איר, איטלעכער אַנטלויפֿט פֿון איר דאָס גאַנצע
דאָרף, ווי פֿון אַ נבֿלה, און קיינער נעמט זיך ניט אָן פֿאַר איר.

וווהין וועט זי גיין אַצינד? מ׳האָט דאָך די קירך פֿאַר
איר צו און מ׳איז נאָך גרייט אויף איר די הינט אָנצוהעצן!...
אַפֿילו צו דער מוטער האָט זי ניט געוואָלט צו גיין: זי האָט
זי כמעט אַרויסגעטריבן טראָץ אַלע בקשות און געוויינען... וואָס
ווען ניט האַנקאַ. וואָלט זי זיך שוין געטאָן אַ מעשה אָנגעטאָן...
און טאַקע, איין אַנטקעגן וואָס האָט זיך מיט איר ערלעך פֿאַר-
נומען, ניט אָפּגעזאָגנדיק די האַנט פֿון צו העלפֿן און נאָך
באַשיצנדיק זי פֿאַר מענטשן...

וואָרן זי איז דאָך טאַקע ניט שולדיק, ניין. דער וואָיט
איז שולדיק וואָס ער האָט זי אָנגעטרונקען און זי געצוווּנגען צו
אַן עבֿירה. און גאָר צום מײַנסטן איז שולדיק אין דעם אַלעם
דער אַלטער באַנק! זי האָט מיטאַמאָל אָנגעהויבן טראַכטן וועגן
מאַן. „דאָס גאַנצע לעבן האָט ער מיר פֿאַרזינדיקט! כ׳וואָלט מיר
געווען אַ מיידל, איז וואָלט מען מיר ניט געלאָזט קיין עוולה
טאָן, ניין... און וואָס האָב איך דאָס, מ׳שטייט געוואָגט, בײַ אים
געהאַט? ניט קיין לעבן, ניט קיין וועלט!“

זי האָט פֿיבערדיק געטראַכט. די טייטיקן וועגן איר ער-
גען פֿאַרפֿאַלן געוואָרן, און אַנשטאָט דעם איז אין איר אַנטשטאַ-
נען אַ שרעקלעכער כעס און ער האָט זי אַזוי אויפֿגערעגט. זי
די האָט אַזוי אָנגעהויבן אַרומצולויפֿן איבער דער שטוב. „אַהדאַ“,

א געלעכטער און געכיאָפּערײַ. שקצימלעך געפּליעסקעט, קרע־
קאַטשקעס האָבן זיך צעקראַקעט.

די װעגן זענען געשטאַנען פּוסט און געשטױבט אױף דער זון, ס׳איז װײניק װער פֿאַרבײַגעגאַנגען, נאָר װי־נישט־װי האָבן זיך אױף די שװעלן שיקסעלעך צונױפֿגעקעצט און עמעץ האָט אַ אינ־דערפֿסטיל אױף אַ פּאַסטעך־פֿײַפֿל געשפּילט.

ראָכאַ האָט איבערגעקליבן איבער דער בײַטש קרעלן, טײל־מאָל זיך עפּעס אײַנגעהאָרכט און דער עיקר האָט ער געטראַכט װעגן יאַנושען, װער האָט געהערט, װי זי פֿאָרעט זיך איבער דער שטוב, כײלמאָל זײַן זי געבליבן שטײן הינטער אים, דאָ איז זי אין פֿאָרהױז אַרײַן געגאַנגען, און אומקערנדיק זיך האָט זי פֿאַר אים די אױגן אַראָפּגעלאָזט. און א בלוטיקע רױטקײט האָט איר דאָס אָנגעצערטע פּנים באַגאָסן, אַז ס׳האָט אים אױש אָנגעניסטן אַ רחמנות.

— יאַנוש! — האָט ער געשמײכלט א שפּעטשע געטון, אױפֿ־הײבנדיק אױף איר די אױגן.

זי איז געבליבן שטײן מיט אַ פֿאַרשעמטן אָטעם. װאָרשײַנ־ליך האָט ער װעלן איר זאָגן, אָבער ער האָט, װי נישט װיסנ־דיק האָט אָנגעהױבן, א ברום געטון נאָר עפּעס אונטער דער נאָז און אַנטשװיגן געװאָרן.

זי איז װידער אױף איר װיט אַװעקגעגאַנגען, זיך אײַנגעדרײ־געזעצט באַם אָפֿענעם פֿענסטער און, אָנשפּאַרנדיק זיך אױף דער פֿײַערינע, האָט זי מיט טרױעריקע אױגן אױף דער צעשטראַלטער װעלט אַרױסגעקוקט, אױף די װײַסע װאָלקנדלעך, װאָס האָבן זיך װי גענדז איבערן לױטערן הימל אַרומגעבלאָנקעט, און שפּרי־דיקן האָבן זיך איר פֿון דער ברוסט אַרױסגעריסן, און טײלמאָל האָבן איר טרערן פֿון די פֿאַרײַטלטע אױגן אַראָפּגעקאַפּעט און לאַנגזאַם איבער דעם אױסגעצערטן, אָפּגעצערטן פּנים געפֿלאָסן. די דנין, זי איז הײַנט אײַנגעשלאָסן איבער די פֿאַר טעג ספּעציעל סיגאַנגע דאָרף האָט געהערט אױף איר. װי אױף אַ פֿאַרשײַטע הונט; פֿאַרשעמט האָבן זיך צו איר מיט די פֿינצטערע אױגנדרײַען. װען זי איז פֿאַרבײַגעגאַנגען, און אַ טײל האָבן

באַן אין דער שפּיץ, ווײַל ער האָט זיך געקענט אויסטענהן מיט די
דײַטשן אויף זייער לשון.

גראָד איצט סאַקע האָט דאָס ראַבאָ די שקצים צונויפֿגאָס;
זיי זענען אַוועקגעגאַנגען. רוישנדיק פֿאַר פֿרייד; ער איז געזעסן
אויף באַרגעלע גאַניק, איבערקוקנדיק די פּאַסטעשערקעס פֿון דער
בייסט קרעלן און איבערלייענדיק זיך עפּעס.

ס'איז נאָך געווען פֿרי, מ'האָט נאָר וואָס די שיסלען נאָכן
אָנבײַסן געהאַט צוגעראַמט, אַזוי, אַז דער ריח פֿון דער טרײַך און
געבעקן האָט אין די גאַזלעכער געטרייד, און פּיצערעק האָט
זיך נאָכן עסן אויסגעצויגן.

דאָס וועטער האָט זיך געשטעלט אַ וואַרעמס, אָבער נישט
צו הייס; די שוואַלבן האָבן פֿינקס ווי די קוילן די לופֿט דורכ-
געשניטן. די זון האָט זיך ערשט פֿון הינטער דער כאָלופּע אַרויס-
געהויבן, אַזוי, אַז אין די שאָטנס האָבן נאָך געגלאַנצט די אָפּ-
געטרוקנטע, פֿעטערע גראָזן און פֿון די פֿעלדער האָט אַ צי גע-
טאָן, אַ ווינטל, וואָס האָט מיט תבואות געשמעקט.

אין דער כאַליפּע איז געווען שטיל, ווי געווײנלעך ווינ-
טיק, די ווײַבער האָבן זיך געפּאָרעט אַרום צעדויטען, די קינדער
האָבן, אַרומגעצענדיק זיך בײַ די שיסל אויפֿן גאַניק, געגעסן פּאָ-
צלעך, באַשיצנדיק זיך מיט די לעפֿל און מיט אַ קוויטשען פֿאַר
לאַפּאַן, וועלכער האָט זיך אײַנ־לי געריסן צום שותפֿות, די מאַ-
טשאָרע האָט געשטעקט הינטער דער טאָגס אויף דער זון, אַזוי
האָבן זי די וווירימלעך מיט די קעפּ געלייגט צוזאַמענדיק
זיך צו דער מילך; דאָ האָט דער באָטשאַן די הינער צעטריבן
און זיך נאָכגעקאָטשעט נאָכן ווערבאָק, וואָס האָט אין פֿאַרהאָוט
אַרומגעשטיפֿט; טײלמאָל האָבן די בימער אַ רויש געטאָן און
דער סאָד האָט זיך געציטערט, פֿון פֿעלד ווײַטער האָט זיך דער-
טראָגן אַ געזומס פֿון בינען, וואָס זענען אַרויס צו דער אַרבעט,
און דאָס קלינגען פֿון די לערכעס

אין אַלעמען דאָרף האָט געהערשט אַ זונטיקדיקע שטיל.
קיין, אַז נאָר טײלמאָל האָט מען אַ שטים דערהערט, עפּעס אַ
הון האָט זיך צעקוואָקעט. דאָ האָבן זיי צעגעץ בײַם סטאָל מיט

ביטערקייטדיק, אַז זיי וועלן דאָס דאַרף פֿון אַ ניט ריין, אַריינגעטראָטן ראַכאַן הינטער באַרינגס כיטראַלעס און זיך פֿאַר-טרויט פֿאַר אים: זיי האָבן כורא געזאָגט אַז ער וועט זיין דער-געבן.

אָבער ראַכאַ האָט ניט לאַנג געטראַכט און געזאָגט:

— דער פּלאַן איז אַ רונחישער, אָבער ווייל אויף קיין אַנדערן איז שוין ניטאָ קיין צייט, וועל איך ענק געבן צו-העלפֿן.

און ער איז באַלד אַוועקגעגאַנגען אין גאָרטן אַריין צום גלח, וואָס איז געזעסן לעבן פֿאַראַנדע, וואָס האָט די קאָזיסקע-נע געקאָכט, וועלכער האָט דערנאָך דערציילט, אַז תּחילת האָט זיך דער דאָבראַדושני אָנגעבייזערט אויף ראַכאַן, געשריגן, פֿאַר-שטאַמפּט די אויגן און ראַכאַן אפֿילו ניט געוואָלט הערן, נאָר דערנאָך האָבן זיי זיך ביידע אַנידערגעזעצט אויף דער מיטעלע און לאַנג צווישן זיך עפּעס איינגערעדט. חייוס אויס, ראַכאַ האָט אים איבערצייגט. וואָרן אַרום בין השמשות ווען די מענטשן האָבן אָנגעהויבן פֿון די פֿעלדער אַהיימצוציען, איז דער גלח געגאַנגען אין דאָרף אַריין, און ככומרשע נאָר געשפּעט תּענוג פֿון דער קייקיס, און דערציקיקייטן אָבער האָט ער זיך ביז די פֿייערטעס פֿונאַנדערגעשטעלטס און צום סוף יעדער אייניקער באַזונדער שטילערהייט אַ זאָג געטון:

— די חבֿרה מיינען גאַנץ גוט. מען דאַרף זיך טאַקע צו-אײַלן, כּל-זמן ס'איז נאָך צייט. איך וועט ענקערס אָפּזאָגן, וועל איך אַנטקעגן צום דושעגרושיק און וועל אים גורעד.

און ער האָט אַזוי פֿיל איינגעזען, אַז די ווייבער האָבן זיך שוין ניט אָנגעקנעפּלט, די באַלעבאַטים ווידער האָבן אָנגעהויבן אַרויסדרייען, אַז ווי באַלד דער גלח רעדט צו, איז אַ יושר טאַקע אַזוי צו טון.

ס'האָט זיך נאָך אַ גאַנצן אָוונט באַראָטן, אָבער באַלד אַנדערערי שוין, מענטשן, וועגן אַלע אויף איינס דעצידירט גע-ווען.

זיי האָבן געוואָלט גיין נאָך דער אָוונט-תּפֿילה און, מיט ראַ-

מי: מ׳וואָלט געדאַרפֿן יעדנס אײנציקס אָנקוקן, אָדער חלילה די זאָל זײַן דײַנס, איז אפֿשר וואָלט זי דיך ערשט דאַמאָלס גע-האַרגעט — האָט ער זיך טרויעריק געשמייכלט.

— אַזעלכע זאַכן זײַ שוין, אַ מ׳מוז וויסן זי ניט: איבערהאַפּ: צו זי דאַרף מען אַנדער מיטל האָבן; אַז האָט, ניט צעקענסטעלן זיך די, צוזאַמקערן, און פֿאַמעלעכיש-קע איך, אונגעדרער זײַט זי אַריבערצינען.

אַזוי האָט גוטע אַ געגאַן צו פֿאַרשטײן ניט אָפּערצע-דיק פֿון דער זאַך וואָרן כאָטש ער איז תּחילת געזינען דערינגען, אָבער קיים האָט ער זיך איבערצײַגט, אַז ס׳קען ניט אַנדערש. האָט ער זיך מיט דער גאַנצער נשמה דער זאַך אָפּגעגעבן.

אַ פֿויער איז דאָס געווען אַ האָרטער און אַן עקשנותדיקער און אַז ער האָט זיך נאָר פֿאַרטשעפּט אויף עפּעס, האָט ער עס. כ׳חײַס דאָרט האָט עס זאָל אים ניט שטערן, געטוס אַדורכ-פֿירן; איז האָט ער אויך איצט אויף גאָרניט געקוקט קײן אַכט: כ׳האָט אים נאָר דער נאָז די טירן פֿאַרקלאַפּט — האָט ער גע-רעדט דורך די פֿענסטער; האָבן אים די פֿיטערטע געטראַ-שעט — האָט ער זיך ניט געבײזערט, ער האָט נאָר צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ, און ווו ס׳איז נײטיק געווען — האָט ער צוגעבאָטש-ועט, ניט מיט אײנער ווידער האָט ער ווען די קינדער אָנגע-הויבן אײַנצוזעען און די אָרדענונג אָפּגעלויבט, ביז ער האָט צום סוף זײַנס אַרויסגעזאָגט, און האָט זיך אים ניט אײַנגע-געבן — איז ער ווײַטער געגאַנגען. געגאַנגען צוויי טאָג און מיט אים פֿול געווען דאָס דאָרף, די כאַלופּעס, די גערטענער, אַפֿילו אויף די פֿעלדער אַרויף איז ער געגאַנגען און מאַכט יעק אַ שמועס מיט מענטשן ווען דעם און ווען יענעם, האָט ער זי זײַנס גע-פּרעדיקט, פֿאַר די ווידער, וועלכע האָבן זיך ניט געכאַפּט מיט אײנמאָל, האָט ער מיטן שטעקעלע די נאָרלעטשינער פֿעלדער אויף דער ערד געצייכנט, געוויזן די חלקים און געדולדיק געגעבן צו פֿאַרשטײן דעם נײַעם פֿאַר יעדן אײנציקן. אָבער טראָץ די אַלע באַמיִונגען, וואָלטן בתּום געווען די אַלע אונטערוועגלעך, ווען ניט ראָבאָס הילף. עפּעס אַרום שבת נאָכמיטאָג, האָבן זיי,

ווי אײנע, נישט געוואָלט הערן און געדענקען וועגן אַרויס־רעדן
קעגן די דייטשן.

— ס׳דען! וואָס זיי פאַלט אײַן! מיר האָבן נאָך ווייניק געוואָס צוליבן וואַלד!... זיי זענען נאָך פאַר אײנס נישט אָפּ־געזעסן און ווילן שוין אַ נײַע צרה גרייטן דאָרף אַרויפברענ־גען! — האָבן זיי געשטענהט, און די כאַלטיוואָטע, געשווייגנלעך אַ שטילע האָט אַ ש אַ ־אַר־אײַן אויף גוסעלאָן געכאַפּט.

— אַז דו וועסט זיי אַ נײַעם בונט דאָ אָנרעדן, וועל איך דיך די סטראָושניקעס אַרויסגעבן: פֿיליאַ עס, שטשערבעס, ס׳גלויבט זיך זיי נישט צו אַרבעטן, איז וואָס טן זיי נ:ר רים־געשפּאַצירט! — האָט זי זיך פֿאַר דער כאַלופע פֿונאַנדערגע־שריען.

די באַלעבאָסקאַווע ווידער האָט אַ דונער געטאָן: אויף פּאָ־טשושן:

— ד היינט וועל איך אויף ענק אָנלאָזן, לײַדיקגייערס! קאָ־כעדי וואָכער וועל איך ענק אָנגרייטן!

און אַלע האָבן זיי מיר, פֿאַרהאַקט פֿאַר די אָנרעדעניש, סויב געוואָרן צו די אַלע אויפֿקלערונגען און געבעטן, אַז ... אין קײַן אין נישט געווען מיט ... דורכצוקומען; זיי וואָגן פֿאַר־שריגן יעדן אײַנציקן, און נישט אײנע האָט שוין מיט ... ליכטיק געוויין אַרויסגעזוכט.

— כ׳וועל נישט לאָזן מײַנעם גײן! כ׳וועל זיך אָן דער קאָזאַק אָנהאַלטן, און מ׳זאָל מיר אַפֿילו די הענט אָפּהאַקן, וועל איך אויך נישט לאָזן!... מיר האָבן זיך שוין גענוג אָנ־געליטן!...

— אַז ס׳זאָל ענק, גליקלעכער אײנע, אַ דונער דער־שלאָגן! — האָט מאַטעוש געשאָלטן. — ווי די סראָקעס אויף אַ רעגן, אַזוי שרײַען זיי און שרײַען. ס׳שמעקט אַ קאַלב וואָס דאָך שוין געכאַפּט די מענטשלעכע שפּראַך פֿאַרשטיין, אײדער אַ נקבה אַ קלוג וואָרט! — האָט ער זיך פֿאַרקלאָגט, אָנגעטרונקען דער באַזען וואָקן.

— לאָז געכאַך, גוסעלאָ, רעדט נישט מיט זיי אויסע־

X

און אַז אַזוי זענען די פּאָר טעג פֿון גרינעם דאָנערשטיק ביז זונטיק נישט אַדורך אַזוי לײַכט פֿאַר מאַטעוש. געשלאָן אין זייערע קאַמראַסן; חאָרן מאַטשוס האָט איבערגעריסן די אַרבעט בײַ סטאַכאַס ראַלופּס, די איבעריקע חידער האָבן אויך פֿאַרלאָזט זייערע דסקים, און נאָר גאַנצע טעג און אָרנטן זענען זיי אײַנציקווײַז אַרומגעגאַנגען איבער די כאַלופּעס און אונטערגעהעצט דעם עולם קעגן די דײַטשן, און אויפגעפאָדערט צו פֿאַרטרײַבן זיי פֿון פּאָדלעשיע.

דער קרעטשמער פֿון זײַן זײַט האָט אויך נישט געקאָרגט קיין רייד, און אַז ס'איז נישט געווען פֿאַר די אײַנגעשפּאַרטע, האָט ער אויך נישט געזשאַלעוועט קיין כיבודים אָדער געגעבן אויף באָרג, אָבער ס'איז נישט אויסגעגאַנגען אַזוי גלאַטיק; די עלטערע האָבן זיך איבער די קעפּ געדראַפּעט, שווער געזיפֿצט און, נישט איבערגעצײַגט אויף קיין שום צד, האָבן זיי זיך אײַנער איינעם אַנדערן פּאַרטיקס און אויף די הײַבער, חעלכע האָבן. אַלע

קאָנוודיקע ווי אַ רעטעניש, שטיל. גריילע אַ האַלב קוואַרטל...
דאָס יונגוואַרג האָט פֿאַרגעסן געהוליעט, אַזוי אַז די מאַגנעט־שטוב האָט זיך אָנגעפּילט מיט אַ געטומל, מיט פֿאַרנדריקטע סטודענטעס אין מיט קאַפּיטאַלס, מ׳האָט גין לידלעך צוגעזונגען צו דער מוזיק און מ׳האָט אַפֿילו ווילדער געטאַנצט, אַז אַפֿילו די עלטערע פּיאָנערטעס האָבן זיך צוגעשאָקלט און פֿיסטשעדריק געפּרינגט. און יאַנוסטינקא האָט, אַרייַנגעריסנדיק זיך אין דער מיטן, זיך אָנגענומען אין דער העלפט אָן, וועצנדיק מיט די פֿיס אין דער פּאָדלאָגע, האָט זי טריפּנדיק אויסגעזונגען:

כ׳האָב נישט מורא פֿאַר קיין בער, מעג דער חיטל
פֿער!...
כ׳האָב נישט מורא פֿאַר קיין פּריצער, מעג ער זיין דער
אַ פּריצער!...

. . . .

— ייִד, אַ גאַנץ קוואַרטירל שטאַרקן!

זי האָט צוגעשטעלט די מילך בײַ מײַן געזיכט, צוגעצי־כטן!...

— אויסקלײַבן אַ נײַעם, ס'האָט זיך יעדער אײביקער פּונקט אַזוי אַן עצה געגעבן...

— מ'דאַרף אויסרײַסן דאָס שלעכטס, כּל־זמן ס'האָט נאָך קיין טיפערע וואָרצלען נישט פאַרלאָזט...

— מ'דאַרף אַזוי לאָזן די תּבואה פּיעלען, כּל־זמן דאָס ווילד־גראָז איז נישט אויסגעראָסט...

— טרינקסט נאָר צו מיר לחיים, איז וועל איך עפּעס זאָגן...

— נעמסט אַ בּיק בײַ די הערנער אָן, איז לאָז נישט אָפּ, ביז ער וועט זיך אַנידערלײגן...

— צוויי מאָרגנס און אײנע — איז דרײַ מאָרגנס; דרײַ מאָרגנס און אײנע — איז פיר מאָרגנס.

— טרינק, ברודער, אפילו אײגענע וואָלטן עס נישט אָרנט־לעכער געמאַכט...

האָבן זיך פון דער פינסטערניש אָפּגעהאַקטע געשפּרעכן גע־ריסן, אַז מ'האָט אפילו נישט דערקענט, ווער עס האָט גערעדט און צו וועמענען; נאָר איין יאָמבראָזיס גרעבלעכע שטימע האָט זיך אין פאַרשידענע ערטער שאַרף איבער אַלע אַנדערע געטראָגן, וואָרן ער האָט געהאַלטן אין איין אריבערגיין פון איין קופּע צו דער אַנדערער, דאָ האָט ער אין דער קרעטשמע אַרײַנגעבליקט, און אומעטום האָט ער אַרײַנגעכאַפּט אַ קאַפּעלע, ער איז שוין גע־ווען טיט־שיכור, און שטאַרק זיך געוואַקלט, אָבער באַם שענקטאָפּ האָט ער עמעצן אָנגעכאַפּט בײַ די באַקעס און ווײנענדיק אָנגע־הויבן צו חלשן פאַר אים:

— איך האָב דיך אָפּגעשמדט, וואַיסעק, און דײַן ווײַב האָב איך אַזוי צוגעקלונגען, אַז די הענט זאָלן מיר אויס געשוואָלן גע־וואָרן, שטעל אַ גלעזעלע, ברודער, און אַז דו וועסט שטעלן אַ גאַנץ האַלב־קוואַרטירל, וועל איך אײביק דיר איר צוקלינ־גען און כ'וועל דיר אַן אַנדערע באַבע געפינען... אַ ייִנגע, אַ־

אַז מיט פֿאַסטעכן איז נישט קיין חכמות, ער גאָלט מאַקע, אָבער ער איז גרייט אויך צו קיין.

די קרעטשמע האָט זיך פֿונאַנדערגעטאַנצט, אַזוי אויך נאָך ס'האָט זיי שוין נישקשהדיק געפֿאַרעט פֿון די גנשיונס. אַזוי, אַז די געוואַלדן, מוזיק, געשפּרײַ און פֿלאַם-פֿײַערדיק: איבערגעשפּרייטן האָבן די שטוב ווי מיט אַ ווידיקײַט איבערגעפֿולט און דורך די אָפֿענע טירן-פֿענסטער זיך אויף דער וועלט צעגאָסן. הינטער די וועגס ווידער אין דרויסן איז אויך געגאַנגען אַ נישקשהדיקע פֿאַרוויילונג, די גלעזלעך האָבן געקלונגען, די באַלעבאַטים האָבן אַלס צו זיך געטרונקען לחיים, און וואָס אַמאָל העכער און וואָס אַמאָל רייש'קער געגאָדערט.

ס'איז שוין געוואָרן נאַכט, די שטערן האָבן זיך שנעל אָנגעצונדן, די בײמלעך האָבן שטיל געררויסט, און פֿון די פּײַכטע ערטער האָט זיך דאָס קוואַקן פֿון די זשאַבעס דערטראָגן און פֿון צײַט צו צײַט האָבן די שטימען פֿון די באַנקעס איבערגעשאַלט. און די סעדער האָבן זיך די נאַכטיגאַלן צעזונגען. ס'איז געווען וואַרעם און ס'האָט געשמעקט. די מענטשן האָבן געשעפּט הנאה פֿון דעם אויסרוען זיך אויף דער פֿרישער, קילער לופֿט, און פֿון צײַט צו צײַט האָט זיך עפּעס אַ פּאָרל, האַלטנדיק זיך אין דער הענט, פֿון דער קרעטשמע אַרויסגערוקט און אין די שאָטנס פֿאַרפֿאַלן געוואָרן... הינטער דער וואַנט ווידער איז שוין געוואָרן וואָס אַמאָל רעשיקער, אַלע האָבן געגאָדערט איינעם, אַז ס'איז שווער געווען אַ וואָרט צו כאַפּן.

— ...כ'האָב נאָר וואָס געהאַט דאָס וויר אַרויסגעלאָזט, אַז ס'האָט נאָך נישט געהאַט באַוויזן די מאָרדע און די קאָרטאָפֿליעס אַרײַנצושטעקן, און יענע איז שוין אַרויס מיט אַ פּיסק אויף מיר...

— אַרויסטרײַבן זי פֿון דאָרף אַרויס!... אַרויסטרײַבן!...

— כ'געדענק, בשעת כ'בין נאָך יונג געווען, האָט כ'צן פּונקט דאָס איינציג מיט איינער אַזוי געטאָן!... מ'האָט איר גאָרן קלויסטער ביז גלות מקיים פּסק געווען, מיט בהנות נאָך די קאַפּאָטעס די צרויס-צפּירס, און ס'איז געוואָרן רויק...

אַז מ'מוז מאַס־ווען איז נישט קיין חכמות, ער צאָלט טאַקע, אָבער ער איז גרייט אויך צו קיילן.

די קרעטשמע האָט זיך פונאַנדערגעטאַנצט, אַזוי ווייט גאָר ס'האָט זיך שוין נישקשהדיק געפּאַרעט פון די גוטיירעס. אַזוי, אַז די געוואָלטן, מוזיק, געטופּעטריי און פּלאַט־פּייערדיקע אויסגעשרייען האָבן די שטוב חי מיט אַ ווידיקייט איבערגעפּילט און דורך די אָפענע טירן־פענסטער זיך אויף דער וועלט צעגאָסן. הינטער די וועגס ווידער אין דרויסן איז אויך געגאַנגען אַ נישקשהדיקע פאַרווײלונג, די גלעזלעך האָבן געקלונגען, די באַלעבאַטים האָבן אָפט צו זיך געטרונקען לחיים, און וואָס אַמאָל העכער און וואָס אַמאָל רוישיקער געגאַדערט.

ס'איז שוין געוואָרן נאַכט, די שטערן האָבן זיך שנעל אָנגעצונדן, די ביימלעך האָבן שטיל געטרייסט, און פון די פייכטע ערטער האָט זיך דאָס קוואַקען פון די זשאַבעס דערטראָגן און פון צייט צו צייט האָבן די שטימען פון די באַנקעס אויפגעשאָלט, און די סעדער האָבן זיך די נאַכטיגאַלן צעזונגען, ס'איז געווען וואַרעם און ס'האָט געשמעקט. די מענטשן האָבן געטאַפּט תענוג פון דעם אויסרוען זיך אויף דער פרישער, קילער לופט, און פון צייט צו צייט האָט זיך עפּעס אַ פּאָרל, האַלטנדיק זיך אין דער הענט, פון דער קרעטשמע אַרויסגערוקט און אין די שאָטנס פאַרפאַלן געוואָרן... הינטער דער וואַנט ווידער איז שוין געוואָרן וואָס אַמאָל רעשיקער, אַלע האָבן געגאַדערט אינאיינעם, אַז ס'איז שווער געווען אַ וואָרט צו כאַפּן.

— ...כ'האָב נאָר וואָס געהאַט דאָס חזיר אַרויסגעלאָזט, אַז ס'האָט נאָך נישט געהאַט באַוויזן די מאָרדע אין די קאַרטאָפליעס אַריינצושטעקן, און יענע איז שוין אַרויס מיט אַ פּיסק אויף מיר...

— אַרויסטרייבן זי פון דאָרף אַרויס!... אַרויסטרייבן!...

— כ'געדענק, בשעת כ'בין נאָך יונג געווען, האָט מען פּונקט דאָס איינגעגעצט מיט איינער אַזוי געטון!... מ'האָט איר פאַרן קלויסטער ביז בלוט מקיים פּסק געווען, מיט בהמות נאָך די קאָפּצעס די אַרויסגעפירט, און ס'איז געוואָרן רויק...

קרימינאַל אַרײַן אײַנזעצן... אַז דאָס אַלץ װעט זיך לאָזן אױף אַ רוי: איקן כאַבן בײַם דזשעדזשיין אַלײן... ר'האָט זײ אױף אַלץ אין דער חלום באַשװױרן און געבעטן. אַז זײ זאָל קײן פֿריש אומגליק אײַפֿן פֿאָלק נישט אַראָפּברענגען. ר'האָט אַזױ גע־פּריידיקט אַ שפּאַרע חײַלע און ר'איז אָזש רױט געװאָרן, ר'האָט זײ אוש אָנגעהױבן נאָכאַנאַנד צו קושן, חלשנדיק פֿאַר זײ און בעטנדיק, אַז זײ זאָלן געבאָך לאָזן. אָבער דאָס אַלץ איז געװען בחנם, װי אַרבעס אָן דער װאַנט, אַז מאַטעוש האָט ענדלעך אױסגערופֿן:

— פֿרײַדיקסט, װי אין אַ קלױסטער, גלײַך װאָלסט פֿון אַ ביכל אַרױסגעלײענט, און מיר דאַרפֿן גאָר עפּעס אַנ־דערש!

אַלע האָבן מיט־אַמאָל אָנגעהױבן צו רעדן, אױפֿשפּרינגען, קלאַפּן מיט דער פֿױסט אין טיש אַרײַן, און געװאָלטעװעט פֿון גרױס פֿרײד:

— גוט אַזױ, אױף די דײַטשן גײן, צעטרײַבן די פֿלודערן! מאַטעוש עצה איז קלוג, מיר װעלן מיר האָרכן. און װער עס האָט מורא, לאָז זיך אונטערן איבערבעט באַהאַלטן!

ס'איז שױן נישט קײן אופֿן געװען צו זײ צו רעדן, אַזױ האָט עס זײ אונטערגעהײבן.

דער ייִד האָט גראָד אַרײַנגעבראַכט אַ פֿלאַש, ר'האָט אױס־געזעהאַרכט און, אָפּהיסנדיק דעם טיש פֿון דעם אױסגעגאָסענעם בראָנפֿן, האָט ער נישט דרײַסט זיך אָנגערופֿן:

— מאַטעוש האָט אַ קאָפּעלע: ער גיט אַ קלוגע עצה.

— הע, יאַנקעלע אױך קעגן די דײַטשן, נו! — האָבן זײ פֿאַרװוּנדערט אױסגעשריגן.

— װײַל ס'איז מיר ליבער מיט אײַנגנע צו האַלטן, קײן גזירות פֿעלט מיר טאַקע נישט, פּונקט װי אַלע אַנדערע, אָבער װי ס'איז מיט גאָטס הילף לעבט מען... נאָר דאָ װוּ דײַטשן קומען אָן, איז װײַט זיך שױן דאָרט נישט גאָר קײן אָרים ייִדל נישט קע־נען דערנערן, דאָרט װעט קײ. הינט נישט האָב, װאָס צו עסן... לאָזן זײ פֿערן. ראָז זײ דאָרט... ססו... די נבֿלה אױס־לײ־קען!..

— טײלמאָל קען מען אַזױ, און טײלמאָל ניט! — האָט גושעלאַ אַ מאַך געגעבן.

— און איך זאָג דיר, אַז מ'קען יאָ. נאָר איך אין אַנדערן איפּן אַ ביסל, און ס'װעט איך דעם אײַנגענעם אַרױסקימען... מ'דאַרף אױסקניפּן צו די דײַטשן מיט דער גאַנצער עדה, און רויִק זײַ מתרה זײַן, אַז זײ זאָלן זיך ניט דערװעגן צו קיפּן פֿאַרלעשיט...

— און די װעגן, הײסט עס, אױסלכע גאַראַנים, אַז זײ װעלן זיך באַלד דערשרעקן פֿאַר אונדז און זיך האָרכן!

— װעט מען זײ מאַקס מתרה זײַן, אַז אױב זײ װעלן זיך ניט האָרכן און יאָ קיפּן. װעט מען זײ ניט לאָזן פֿאַרזײען, מ'װעט זײ ניט לאָזן זיך אױפֿבױען, מ'װעט זײ ניט לאָזן מיט קײן טריט זיך רירן אױף די פֿעלדער. צ'װעט זען, צי זײ װעלן זיך ניט איבערשרעקן! מ'װעט זײ אױסרײַסן װי די פּיקסן פֿון די גריבער אַרױס.

— ס'דען, הײסט זײ װעלן זיך ניט קענען קײן עצה געבן!... — װי גאָט איז אין הימל, װי מ'װעט אונדז װידעראַמאָל פֿאַר אױסלכע דרזוגען אין קרימינאַל אַרײַנפּאַקן! — האָט גושעלאַ אַרױסגעזונגען.

— מ'װעט אײַנזעצן, װעט מען אַרױסלאָזן איך, אײַביקן דרס װעט מען ניט, אָבער װען מען װעט אונדז אַרױסלאָזן, װעט פֿאַר די דײַטשן נאָך ערגער זײַן... קײן גאַראַנים װעלן זײ ניט און זײ װעלן זיך פּריִער גוט מיישב זײַן, צי ס'װעט זײ אַ מלחמה מיט אונדז זײַן צו געװונס... דער דושעדושין װעט איך אונדזער זינגען, אַז מיר װעלן אים די סוחרים פֿונאַנדערטרײַבן, אױב ניט...

אָבער גושעלאַ האָט שױן ניט געקענט מער אױסהאַלטן, אַ כאַפּונג איך געטון פֿון כיש אָפּטער און מיטן גאַנצן כח אַנגעטריבן אָפּצוװערן פֿון דידאָזיקע רידיקאַלישע טריט. ר'האָט אױפֿגעטיזן, װאָס פֿאַר אַ פּראָצעסן עס קענען פֿון דעם אַרױסקומען, נײַע היזקות פֿאַר אַלע, נײַע פֿאַרניכטונגען. אַז ס'קען גאַנץ מעגלעך זײַן, מען זאָל זײ פֿאַר דידאָזיקע פּסודריקע בונטן אױף אַ פּאָר יאָר אין

— פאַר דריי מאָרגנס וואַלד וואָלט אונדז פּונקטלעך אויס־געפאַלן צוועלף — פעלד!

— און אונדז באַ צען. אַ גאַנץ באַלעבאַטישאַפט!

— ווען ער וואָלט כאָטשיק צוגעגעבן אַ פּאָר קוטשאַקעס אויף צו הייצן.

— און פאַר די פּאַשעס וואָלט ער געקענט געבן צו מאָר־גנס לאַנקע.

— און אַ ביסל קלענער איך כאַלופּעס! — האָט אײַנער איבערן אַנדערן אײַנגערופן.

— האַרסט, נאָך אַ ביסל — וועט עך שוין וועלן, אַז ער זאָל ענק צו געבן צו פערד־און־וואָגן און צו קו, האַ? — האָט כאַטשאַוס אָפּגעהוסט.

— שטילערס נאָר!... מ'דאַרף אַצינד צוצורעדן, אַז די באַלעבאַטים זאָלן זיך צוזאַמענעמען, זאָלן גיין צום דזשעדזשיק און פאָרלייגן וואָס זיי ווילן: אפשר וועט ער טאַקע אײַנ־גיין.

כאַטשאַוס האָט אים איבערגעריסן:

— אַז ער וועט ניט פילן דעם חילוק אויפן וואַלדז, וועט ער ניט אײַנגיין. ער דאַרף באַלד האָבן געלט, און די רײַכע וועלן עס אים געבן, כאָטשביק מאָרגן, זאָל ער נאָר אַדורכקו־מען... און אײַדער אונדזערע וועלן זיך איבער די קעפּ אויס־קראַצן, אײַדער זיי וועלן זיך באַראַטן, אײַדער זיי וועלן זיך צווייען זיך אויסגלײַכן, אײַדער זיי וועלן די באַבעס אויף זייער זײַט אַרי־בערצירן, וועלן פאַרבײַגיין חדשים, דער דזשעדזשיק וועט די ערד פאַרקויפן, און וועט זיך אויסגלײַכן די פּלייצעס: ער וועט האָבן צײַט צו וואַרטן ווי אויף די כפּרות מיטן וואַלד וועט אויספאַלן. געשטיי'אָס פּלאַן איז אַ גאַנץ קלוגער, נאָר ווי עס ווייזט זיך מיר אויס, דאַרף מען דעם שפּיץ פון דער זאַך אַנדערש אַוועק־שטעלן.

— איר רעדט, כאַטשאַוס, גיב אַן עצה!

— מ'דאַרף ניט רעדן, ניט זיך מתיישב זײַן, נאָר מ'דאַרף טאָן דאָס אײַגענע ווי מיטן וואַלד.

דער מאַכט! ס'איז מיר שוין דערעסן אַזאַ מין לעבן און ס'קריכט מיר שוין פֿון האַלדז אַרויס...

גנעסלאַ האָט, אויסהערנדיק מיט געדולד, ווידער זיינס אָנגעהויבן:

— ס'איז נאָר דאָ איין פּלאַן, אַז פּאַדלעשיע זאָל ווערן אַנדערש.

זיי האָבן זיך נאָך נענטער צוגערוקט, כּדי זיי זאָלן קיין וואָרט ניט פֿאַרלירן, וואָרן ניט מאָל האָט אַזאַ געשריי מיט דער גאַנצער קרעטשמע און טעלער־טישלעך, אַז די שויבן האָבן אַזוי איינגעקלונגען, אַז די מוזיק האָט אויפֿגעהערט צו שפּילן. איינער פֿון זיי איז אַוועקגעלאָפֿן דאָרט בײַ דער טיר ווערן און דערנאָך האָט ער מיט אַ שמייכל דערציילט, וואָס עס איז געשען: די דאָמיני, אַזאַ האָט דאָס אַזאַ גיך גענומען, וואָרן זי איז ניט אַ שטיקל צו די זין געקומען צו לויפֿן, זי האָט זיי געוואָלט פֿלאָגן און ניט געוואָלט זיי פֿאַרגעבן אַהיים, נאָר זיי האָבן זיך פֿאַרעקשנט, די טויער פֿון דער קרעטשמע אַרויסגעטריבן, און איינער האָט שימעק אָנגעהויבן טרינקען אויף וואָס די וועלט שטייט, ווענדזשיק ווידער האָט אַ טויט־שיכורער געריסטעט באַם קרי-מען.

זיי האָבן זיך שוין כּמעט גיט אויסגעפּרעגט, וואָרן גנעסלאַ האָט אָנגעהויבן פֿאָרצולייגן זיין פּלאַן, וואָס איז געווען אַזעל-כער: אויסגלייכן זיך מיטן דושעדזשין אין אַלץ, ווייל ער מוז מאָרגן וועלן צו פֿאַרלאַנגען, צו מיר מאָרגנס פֿעלר אויף. אַר-לעשיצ!

זיי זענען אַן אָפּשיצער פֿאַרוואָנדערט געוואָרן און שרעק-לעך דערפֿרייט פֿון אַזאַ מין מעגלעכקייט, און גנעסלאַ האָט נאָך ווייטער דערציילט, אַז אָני האָט זיך אויך אויסגעגלייכט איין דאָרף לעבן פּלאַצק, ווען, וועלכן ער האָט טאַקע געלייענט אין גאַזעט.

— גוט אַזוי, חברה! ייִד, בראַנפֿן! — האָט פֿלאַשקע אין דער מיר אַריין אַ געשריי געטאָן.

— לויף אַ דאָרף דיר דאָ, אַז ס'איז קיין געלט נישטאָ! — האָט מאַטעוש אַ כראָפּע געטאָן.

— וואַרטס נאָר, אפשר וועט זיך נאָך אויף דעם אויך געפינען עפּעס אַן עצה.

מאַטעוש האָט זיך כיטראַל אַ ריס אויף געטאָן, אַ וואַק געטאָן מיט דער פויסט אין טיש און אויסגעשריגן:

— אין וואַרטס וועק און טוט זיך, וואָס איר ווילט. איך זאָג: שוין גענוג, און אַז כ'וועל מיך דערבאַרימען, גיב איך אַ וואָרף אַוועק דאָס דאָרף און גיי מיר אין שטאָט אַריין, דאָרט לעבן מענטשן בעסער.

— ס'איז דיין ברירה, אָבער אַנדערע מוזן דאָ איבערבלייבן און ווי ס'איז זיך אַן עצה געבן.

— ווייל כ'קען שוין ניט מער אויסהאַלטן, אַז דער טייוול נעמט דעם מענטש אויף: אומעטום אָן ענגשאַפט, אַז ס'איז אַ הונגער די כאַ״ווערס צעליגן זיך נישט, אַזוי פיל ווינט דאָרט, דער דלות פּיפּט אַריין, און דאָ די ראָלעבן ליגט פרייע ערד און בעט זיך, מען זאָל זי נעמען... און וועסט דאָך נישט אַנגרייזשן, וואָלסט אַפּילו פון הונגער פגרן, נישטאָ פאַראַן די צו קריגן און צו נעמען; איז אויך נישטאָ בײַ וועמען. אַז דער טייוול זאָל עס נעמען מיט אַזאַ אָרדענונג!

גוסטלאַ האָט דערציילט, ווי אַזוי עס איז אַנדערש־ווו, אין אַנדערע לענדער.

ווי האָבן אויסגעהערט, מיט וויסיק אָפּגעזיפצט, נאָר מאַטעוש האָט אים איבערגעריסן:

— וואָס קומט אונדז אַרויס דערפון, אַז אַנדערע האָבן זיך גוט! ווייז אַ הונגעריקן אַ פולע שיסל און באַהאַלט זי, לאָז ער זיך אָנבלאָזן כאָטש בלויז קוקן: ווי האָבן זיך גוט: אַנדערשווו איז דאָ אַ השגחה איבערן פאָלק, נישט אַזוי, ווי בײַ אונדז, ווו יעדער פּויער האָקט זיך, פּונקט ווי דער ווילדער קוסאַק אין ריינעם פעלד, וואָס צי עס וועט אַ טאָל ווערן, צי עס וועט אויפהאַקן — וואָס איז דאָס וועמענען!... אַבי נאָר ער זאָל צאָלן פּאָדאַטקעס, ביין פאַר רעקרוטן און נישט עקזעקוטירן זיך

זיך פּראָצעסירט, און זיי האָבן אויסגעשפּילט אויף טאַר-
בעס.

— איז אויך פֿון פּאָדלעצטיע קענען מיר בײַ זיי אויסקויפֿן און פֿאַריאָגן! — האָט יעגדרעק באָרינע, אַנטפּעקט ברודערגון, אויסגערופֿן.

— ס׳איז גרינג צו זאָגן: איצט איז נישטאָ פֿאַרוואָס צו קויפֿן, כאָטשיק ס׳פּאַרקירט נאָר צו זעכציק רובל פֿאַר אַ כאַר-גע, ווען זיך דערנאָך בײַ דיר געפֿינען בײַ טויזנט גילדן פֿאַר דעם זעלבן!...

— ווען די טאָטעס זאָלן יעדן אײנציקן וועלן אָנטייל, האָט אים קומט, איז וואָלט מען זיך גיכער אַן עצה גע-געבן.

— ס׳איז זיכער אַ וויי, אודאי! כ׳וואָלט באַלד געהויסט, האָט כ׳האָב צו טון! — האָבן זיי אַלע אויסגעשריגן.

— אוי גנאָרוניס, גנאַרוניס! קוים האָט די אַלטע קענע-דיק כון דעם גאַנצן דערנערן דערפֿון, איז ווילט עך אויף הלקיצלעך אַנקלויבן געלט! — האָט זיי גוטעלע איבערגע-ריסן.

זיי זענען תיכף אויסשטיין געוואָרן, מען ר׳האָט הירקלעך אַזוי אמת צערייסגעזאָגט, אַז גלייך ער וואָלט זיי מיט אַ האָמער אַ בערן כוח דערלאַנגט.

— די צרה איז נישט דערפֿון, וואָס די טאָטעס ווילן עפּעס נישט די באַלעבאַטישקייטן צעפּאַזן, — האָט ער ווײַטער גע-רעדט — נאָר דערפֿון, וואָס לינגע האָט צו חיינץ ע״ד, וואָס דער עולם וואַקסט וואָס אַ גאַנצן צײַט, הערן דאָס וואָס איז געוואָר געהערן פֿאַר די ווידעס פֿאַר דרייען, טוט זיך איצט טונאַגדערטיילן אויף צען.

— ס׳איז הייליקער אמת! אודאי איז אַזוי! אודאי! — האָבן זיי באַקריבט געשעפּטשעט.

— איז דאַרף מען קויפֿן און צעטיילן! — האָט זיך נאָך אַרויס געכאַפּט.

— ס'קען גאַנץ מעגלעך זיין, אַז עס איז אמת, נאָר נישט אויף דיר: ביסט אַ צו קליינער פּאַרשוין, מ'כאַ"ל.

ר'האָט אַראָפּגעדריקט דאָס היטל און אַרויסגעגאַנגען, אַ קנאַק געטאָן מיט דער טיר.

— ר'האָט עפּעס דערשמעקט און ר'איז געקומען צו לייזן אויספאָרשן.

— ער איז איצט גרייט צו גיין הינטערן פענסטער אויס-האָרכן.

— ער האָט נאָך פון זיך אַליין עפּעס אַזעלכעס דערהערט, אַז ס'האָט אים אָפּגעטומט הערן דער חשד.

— שטילערהייט נאָר, חברה! — האָט גושטלאַ פייערלעך אָנגעהויבן. — ווי כ'האָב ענק שוין געזאָגט, איז פאָרלעצטיע די דייטשן נאָך נישט פאַרטריבן געוואָרן, אָבער אַ ליאָרע טאָג קע-נען זיי שוין פאָרן צום אַקס אָפּשרייבן, מ'האָט אַפילו געשמועסט, אַז דעם קומענדיקן דאָנערשטיק.

— מיר ווייסן, און מ'דאַרף זיך טאַקע וועגן דעם כתיבצן זיין! — האָט מאַמעש אויפגעוועלדיק אויסגערופן.

— גיב אַן עצה, גושטלאַ: קענסט אין די ביכער, אַ גאַנצע לייענסטו — איז דיר גרינגער.

— וואָרן אַז די דייטשן וועלן קריגן און זיך באַזעצן אויף דער אַנדער־זייט זייער מיטגלידער, וועט זיין פונקט ווי אין טערקיי: מ'וועט פשוט פאַרטרייבן לויפן צו אַטעמען אין ליפּצע און מיט כּאַרבעס וועלן מיר אַרומגיין, אָדער קיין אַמעריקע.

— און די מאַמעס קריכן זיך נאָך אין די קעפּ. זיינען זיי און קענען זיך נישט קיין עצה געבן.

— און פון די באַלעבאַטעסאַפּטן וועלן זיי אונדז נישט אָפּטרעטן! — האָט זשינער נאָכן אַנדערן צוגעהערט.

— אַ האָושנע וואָס מיר דייטשן! זיי וועלן פּונקט אַזוי אויך געזעסן אין לישקע, און אונדזערע האָבן באַ זיי אויסגע-קויפט ביז איינעם; און טערקע איז געווען אַנדערש. וועלן זיך טאַקע די שרייבער אַליין שולדיק: זיי האָבן געשיכטעס, בסוד

קאָוואַל איז אַרײַנגעקומען און באַגריסט זיך, זוכנדיק ווי זיך אַנ-
רעדצוזעצן.

— אַ סמאָליאַנסק, יוכט. ווי מ'זייגט אים ניסט, דאָ וואַקסט
ער! — האָט מאָטעוש אַרויסגעזאָגט. — קלאָג אײַן, מיכאַל! —
האָט ער באַלד צוגעגעבן, שטיקנדיק אין זיך דעם כעס.

דער קאָוואַל האָט איסגעדרונקען אין, מאַכנדיק אַ מינע,
האָט ער זיך מיט אַ געלעכטערל אָנגערופן:

— כ'בין ניסט קיין בעל־עסקן אויף קיין פרעמדע סחורה,
און ווי כ'זע דאַרף מען סיך דאָ נײַסיק ניסט האָבן...

— האָסט וויל געזאָגט! אַז ענק איז גוט מיט די דײַטשן
אַלץ פרײַטיק בײַ אַ גלעזל קאַווע מיט שינקע, און וועט הײַנט,
אין יום־טוב נאָך בעסער זײַן...

— רעדסט פלאַסקאַ, גלאָט אין דער וועלט אַרײַן, ווי דען
וואָלסט זיך אָנגעשיכורט... — האָט ער אָפּגעבורטשעט.

— כ'רעד דאָס, וואָס מ'ווייסט, אַז אַלע טאָג האַנדליעטסט
דו מיט זיי אַרום.

— ווער ס'גיט מיר אַרבעט, דעם מאַך איך, כ'קלײַב ניסט
איבער.

אַרבעט! אַרבעטסט זאָפּ מיט זיי אונדזערע מיני עסקימלעך —
האָט וואַכניק שטילער אויסגערופן.

— ווי דו האָסט מיטן דושצרושין אינדזער וואָלד אָפּגעבאַר-
בעט — האָט פריטש ק דראָענדיק צוגעגעבן.

— ווי מיר ווײַזט זיך אים, האָב איך אָנגעטראָפן אויף אַ
טאָגד... מה! ווי זיי ווייסן אַזוי אַלצדינג.

— לאָזט אים צורו. ער טוט זיך ווײַנס אָן אינגרז, וועלן
מיר זיך אָנרוקן צו אונדזערס נעמען אָן אים — האָט גושלאַ גע-
זאָגט, אַרײַנקוקנדיק אים שאַרף אין די פונאַנדערגעלאָפענע שלי-
פיעס.

— ווען אַ סטראָושניק זאָל ענק דורכן פענסטער דערזען,
וואָלט ער נאָך געקענט מיינען, אַז צ'דערט ענק דאָ גאָר אויף וועל-
פּענען! — ר'האָט עס מבלומרשט געזאָגט אין אַ געלעכטער, אָבער
די ליפּן האָבן אים פון כעס געציטערט.

—יגלים ווי מיט אַ פּאָר צײַטן: זיי וועלן זיך נאָך צעפֿליִען! — האָט ער העכער צוגעגעבן, אינסטרוקטירנדיק זיך גענענטערט.

— גיסט נאָר אַכטונג, אַז צ'וואָלט אַלײן עפּעס נישט אָנרירן — האָט מאָטעס, וועלכער איז געשטאַנען מיט זײַנע קאַמעראַטן אַ פּריקע געטאָן.

— כ'וואָלט אײַך שלום אַ ביסל בראָנפֿן; מיט ענק אויסגעטרונקען — האָט יאַמבראָווסקי לאַכנדיק אויסגערופֿן.

— נאַדיר, נאָר דאָס גלאָז כּלאָיע נישט אײַן, שיכּור אײַנער! — ר'האָט אים דערלאַנגט אַ פּײַל געלעכטער און אויסגעדרייט זיך צו אים מיט די פּלייצעס, וואָרן גושעלאַ, דעם ראַיטס ברודער, האָט מיט זיי אָנגעהויבן עפּעס שטיל אײַנצוטענהן, אַזוי, אַז זיי האָבן, אָנשפּאַרנדיק זיך אויפֿן שטעקבאַס, אים אויפֿגעקוקט אויסגעהערט, נישט לײַגנדיק קיין אַכט אויף די טײַך און איך נישט אויף דעם בראָנפֿן, וואָס איז פֿאַר זיי געשטאַנען. זעקס האָבן זיי זיך געהאַט צונויפֿגעזוכט, אַלע די גרעסטע פּראַקטעס פֿון דאָרט, די סאַמע מיוחסדיקע, באַלעבאַטישע זין, ווי האָבן זיך אייליק באַראַטן, אַבער ווי ס'איז וואָס אַ מאָל געוואָרן אַ גרעסטערער טומל און אַן ענגשאַפֿט, האָבן זיי זיך איבערגעטראָגן אין ייִדס דירה אַרײַן, וואָרן דער אַלקער איז געווען פֿאַרטומלט דורך די באַלעבאַטים מיט זייערע געסט.

די שטוב איז געווען ענג, פֿאַרפּאַקט מיט צעבאָבריזעטע געלעגערס, און וועלכע ייִדישע יונגלעך זענען געשלאָפֿן, אַזוי, אַז זיי האָבן זיך קוים באַם טיש אויסגעזעצט. אײַן חלבן ליכטל האָט אין אַ מעשענעם הענגלײַכטער געבלאַנקט. גושעלאַ האָט געלאָזט ברענגען אַ פֿלעשל בראָנפֿן אין דער קאַליע, מ'האָט אויסגעטרונקען אײַנמאָל, ס'צווייטע מאָל, אָבער קיינער האָט עפּעס נישט אָנגעהויבן וועגן דעם, וואָס ס'איז געקומען, ביז מאָטעס האָט אויס מיט שפּאַס אַ וואָרף געטאָן:

— הייב אָן, גושעלאַ, וואָרן פֿונקט ווי קראָען אויף אַ רעגן, אַזוי ווייטס ענק!

גושעלאַ האָט נאָך נישט געהאַט באַוויזן אָנצוהייבן, ווי דער

אויף ;גדערט האָבן געדיכט געצויגן אויף דער פאַרוויילונג, וואָרן פון אַזאַ לאַנגער צייט, פון סאַמע פּאַסח אָן, האָבן זיי זיך אויף קיין שום וועליאַנקע נישט פאַרוואָלט.

אַן עולם איז זיך אָנגעקומען אָן אַ צאָל, ס'האָט ערשטער פאַר־פעלט, ווען אַ שפּעטערער עולם האָט זיך געמוזט לאָזן באַגנוגענען מיט זיצן אויף די בענקעס, וואָס זענען געלעגן הינטער דער קרעטשמע, נאָר דאָס וועטער איז געווען אַ שיינס און אויפן הימל האָבן געלויכטן גאָלדענע שטערן, און האָבן זיי זיך געדיכט אויסגע־זעצט הינטער דער וואַנט, שרייענדיק בנדר צום ייִד, אַז ער זאָל די געטראַנקען אַרויסטראָגן.

כמעט בלויז ייִנגוואַרג האָט די קרעטשמע פאַרפילט און זענען באַלד טאַקע פון אָנהייב אַוועק מיט אַן צוברעך, אַז די ווענט אין די דילן האָבן אַזש אינטערגעקרעכצט, און אָנגעפירט מיט די טענץ האָט, צו נישט קיין קליינער פאַרוווּנדערונג, שימעק דער דאָמיניקאַנעס מיט נאַסטושען. אויסגעמוסט האָט אים דער ייִנגערער, יענדושיק, אין אַ ווייט אַוועקגעפירט, העלפנדיק פאַר אים אין דער שטיל, אָבער ר'האָט גאָרנישט געהאָלפן, וואָרן דער שכן האָט זיך אַזוי שטאַרק צעיושעט, אַז ער האָט אפילו נישט געוואָלט הערן און געדענקען, ר'האָט געטרונקען בראָנפן און איינגעלאַדן אויך נאַסטושען מיט די קאַמראַטן צום טרינקען, און וואָס די מוזיק האָט נאָר אַ האַק אָפּ געטאָן, האָט ער די שפּילערס צו צענערלעך צו־געוואָרפן, נאַסטקען אין דער העלפט אַ כאַפּ געטאָן און מיטן גאַנצן כוח אויסגעשריגן:

— נאָר פעסט, חברה, פון דער קאַפּיטע אַוועק, אויף אונ־דזער שטייגער!

— און ער האָט זיך ווי אַ צעווילדעוועטער ושרעבאַק איבער דער שטוב געטראָגן, אויסשרייענדיק מוראַדיק און פייערדיק מיט די אָפּצאַסן צוגעקלאַפּט.

— ר'וועט די היצכטשטעס, יונגע, פון די שטיול אויסשאַק־לען! — האָט יאַמבראָזשי █עטשעפּעטשעס, מאַכנדיק נידיק מיט וואָלדזקאַ צו די טרינקענדע דערלעבן — און ער לייגט מיט ד

בען מיט אויסרופן און מיט געשפּרעכן, אפילו דאָרט ער עז לעב
דער מיל האָט שוין חער א לידל צוגעזונגען:

טריפּט א רעגנדל, טריפּט אויף מיר, טריפּט אויך
מיר —
מאַריש מיינע, אָך שלאָף מיט מיר, שלאָף מיט
מיר!

פון דעם פעלד חידער, האָבן זיך צוזאַמען מיט דעם געשריפט
פון די אַראָפּגעטריבענע סטאַדעס, געצויגן די גרילצוריקע, שפּילנדיק
לידלעך פון די פּאַסטושקעס:

האָסט געזאָגט מיר, ווּעסט מיך נעמען
נאָכן קאָרנשניט — מעגסט דיך שעמען:
פירסט שוין האָבער ס'לעצטע בינטל —
איצטער בלייבסטו ווי א הינטל —
אוי דאָגאַ, דאַ דאָגאַ!...

ס'האָבן אויך אָנגעהויבן אַרויספאָרן די פורן פון די מענטשן, וועלכע זענען דאָ איבערגעבליבן, איבערוואַרטנדיק דעם שטורם, אָבער אַ סך באַלעבאָטים פון די שכנישע דערפער זענען איבער-געבליבן צו גאַסט בא די ליפּצער: דאָס זענען געווען די יעניקע, וואָס זענען אַזוי שנעל אַראָפּגעקומען די פּויערטעס צוצוהעלפן. די רייכערע האָבן זייערע אויפגעטעמטן בא זיך אין די שטובן, נישט שאַלעווענדיק קיין עסן און נישט קיין געטראַנקען, די אָרימערע חידער האָבן אָנגעפירט ווייטער בעל-טובות אויף אַ פונדע צום ייִד, האָרן סוף-כל-סוף איז אין אַ קופּע צוזאַמען לעבעדיקער און אין אַ קרעטשמע איז פריילעכער.

די שקצים האָבן אַראָפּגעבראַכט די כוויקע, אַזוי, אַז פון דער אַחנה-תפילה אַז האָבן זיך געטראָגן פון דער קרעטשמע די סקנער פון די פידלען, דאָס ווידלען פון די באַסן און דאָס ברו-מענדיקע וואָרטשערי פון דער פויק.

די גייער האָבן געדרינגט פֿון די קנאַלן און יעדעס באַ־ שלעפּעניש האָט זיך פֿון פּחד באַהאַלטן.

אַ גליק איז, וואָס דער שטורעם האָט געבראָוועט בלויז פֿון די זײַטן, האָבן די וואַסערן אַרײַנגעשלאָגן שרעקן הייס, דער ווינט איז פֿאַרבײַגעגאַנגען, ניט אָנגעזאָגט קיין שום היזקות. דער הימל האָט זיך שוין אָנגעהויבן אויסלײַטערן, ווי פֿאַר דער אָוונט־ תּפֿילה האָט אַ גאָס טראָפּ געטאָן אַ געדיכטער רעגן, און ס'איז אַוועק אַזאַ מבול, אַז ר'האָט מיטן קוק די תּבֿואות אַנידערגעפֿלייצט, דער טײַך האָט צוגענומען און פֿון אַלע ראָוטס, מיטעדס און ברודעס האָט אַ שוימיק וואַסער געפֿלייצט.

אַרום פֿאַרנאַכט־צו איז ערשט רויִקער געוואָרן, דער רעגן האָט אויפֿגעהערט און אויף מערבֿ זײַט האָט זיך די זון פֿון אונ־ טער די וואָלקנס אַפּערגערוקט, אַ רויטע און שטראַלנדיקע קײַל...

ליפֿצע האָט ווידער אויפֿגעלעבט, די מענטשן האָבן אָנגע־ הויבן די טירן אויפֿצועפֿענען און אויף דער וועלט אַרויסצוקריכן און מיט גלסטיקייט אײַנצואָטעמען די אָפּגעקילטע לופֿט. אַלץ האָט געשמעקט נאָך דעם רעגן, און צום מײנסטן די יונגע בוטשאַ־ זעלעך און די מינצע אין די גערטנדלעך; די דורכגעזײקטע ערד האָט זיך ווי געבראַנט אויף דער זון; עס האָבן געפֿלאַקערט די קאַלוזשעס אויף די וועגן, עס האָבן געבליטשטעט די בלעט־ לעך און די גראָזן, עס האָבן געבראַנט די שוימיקע וואַסערן, וואָס זענען מיט אַ פֿרײדיקן רױשן אין סטאַוו אַרײַן אָפּגע־ פֿלאָסן.

אַ לײַכטיטשקע ווינטעלע האָט איבער די אײַנגעבויגענע תּבֿואות אַ שאַר געטאָן און אַ שאַרפֿע און פֿריידיקע פֿרישקייט האָט פֿון די וועלדער און פֿעלדער געשלאָגן און די נשמה דורכ־ געדרונגען, אַז די קינדער זענען שוין מיט אַ געשריי איבער די ראָוטס און קאַלוזשעס אַרויסגעטראָטן, די פֿייגל האָבן געשטשעבע־ טעט אין די געדיכטעניש, די הינט האָבן שטאַרק געבילן, דעם גלוס פֿעטל־הינטער האָבן אויף די פּלויטן געריסן, און אַלע היף־אײַנגענג. היינט, כּאַלוזשעס און פֿאַרוואָרפֿעס האָבן זיך געפֿלוי־

אָבער פֿון אָנפֿאַנג האָט נאָר אַ דראָבנע, הייסע און שיטערער רעגנדל אַ פּאָר טעג געטאָן, אַז ס'איז נאָך פֿײַכטער און שטיקנדיקער געוואָרן, די זון ווידער האָט נאָך אומברחמנותדיקער געבראַטן, און די זשאַבעס האָבן געקוויקעט שטילער און שלעפֿעריקער, אָבער ווי נאָר ס'איז פֿינצטער געוואָרן, די הײַכקײַטן זענען פֿאַרטונקלט געוואָרן, האָבן זיך ווידער צעקנאַלט אַ פּאָר דונערן, און אויף דעם בלויז געוואָרענעם מזרח האָבן אָנגעהויבן שיכערן בלאַסע, קורצע בליצן.

דער שטורעם האָט זיך געטראָגן פֿון מזרח-זײַט: אין דער פֿאָרם פֿון אַ שטרעם האָבן אָנגעצויגן שווערע, גראָבאָסע פּלאַכטעס וואָלקנס, אָנגעטרונקען מיט אַ רעגן, צי מיט האָגל; אַ קורצער און אַ קאַלטלדיקער ווינט האָט זיך אַרויסגעריסן פֿאַרויס, שטויבדיק איבער די בײַמער-שפּיצן און כמעט רײַסנדיק די תבואות, די פֿייגל זענען מיט אַ געשריי אונטער די דעכער אַרונטערגעלאָפֿן, אפֿילו די הינט האָבן זיך צו די כאַלופּעס אַוועקגעלאָזט, די בהמות זענען פֿון די פֿעלדער אַראָפּגעלאָפֿן, און אויף די וועגן האָבן זיך שוין געדרייט ווילן שטויב און די דונערן האָבן זיך וואָס אַמאָל נענטער דערטראָגן.

און ס'איז נישט אויסגעגאַנגען קיין צוויי רגעס, ווי די זון האָט אָנגעהויבן פֿאַרדונקלען אין רויטלעכע, פֿאַסקודנע נעפּלען און אַדורכגעפֿלויכטן ווי פֿון הינטער אַן איבערגעבראָכענער שויב, די דונערן האָבן זיך שוין צעקנאַלט איבערן דאָרף, און אַזאַ שטורעם-ווינט האָט אַ זעץ געטאָן, אַז ס'איז אַ וווּנדער ר'האָט די בײַמער נישט אויסגעריסן, אַז ער האָט נישט די צווײַגן און די בינטן שטרוי פֿון די דעכער אין דער הויך אַרײַן אַוועקגעריסן, און די ערשטע דונערן האָבן אַ זעץ אַרײַן געטאָן אין די פֿעלדער, דער גאַנצער הימל איז מיטן קאָפּ בלויז געוואָרן, ווי אַ לעבער, די זון איז פֿאַרלאָשן געוואָרן, די ווינטן האָבן זיך צעוואָרפֿן און די וואָלקנס האָבן אָנגעהויבן שלאָגן איינער נאָכן אַנדערן און מיט די ערד אויפֿגעטרייסלט; די פֿײַערן פֿון די בליצן האָבן דעם פֿאַרוואָלקנטן הימל צעגאַדערגעריסן, אויסאַרעסנדיק די אויגן מיט די בלאַסקן.

אַלטאַרן, אויסהערנדיק פֿאַר יעדן די עוואַנגעליעס און זינגענדיק אַלץ נייע לידער.

און טײַלמאָל, ווען דער עולם איז אַ קאַפּ אָפּשטײַענדיק, אָפּגעשווינגן געוואָרן, אַז נאָר אַ געטופּעריי פֿון די פֿיס האָט זיך געטראָגן, האָט מען אין דערדאָזיקער פּלוצלינגער שטילקייט די לערכעס אויף די פֿעלדער געהערט. אַ קאָז האָט ערגעץ עקשנותדיק געקוויקעט, די שוואַלבן האָבן אונטער די דעכער גע־שוויסטערט און די גלאָקן האָבן געבאָמקעט אומאויפֿהערלעך; די האָבן געקלונגען פֿאַמעלעך, מיט אַ שטאַרקער און הייסער שטימע.

און כאָטש דער עולם האָט ווידער געזונגען, כאָטש די פֿײַערן האָבן נישט געוואַקלט די הצלחה־, די חײַבער האָבן די ... מיט אַ דיניטסקן טאָן געטריסן, די קינדער האָבן אויף ווײַטער שטײַגער געפּיסקעט און די קלײנע גלעקלעך האָבן געגרילצט, און פֿון דעם שוין געטופּעריי האָט די טרוקענע ערד געציטערט — האָבן דאָך די שטימען פֿון די גלאָקן אַלץ איבערגעשטיגן. די האָבן געקלונגען ריין און דערהויבן, זיי האָבן געקלונגען הימל־ברײַכנד מיט עפּעס אַ גאָלדענער, טיפֿער שטימע, וואָס איז געווען דורכגעטאָן מיט פֿרייד און חדוה, און אַזוי שטאַרק און הייליק, גלײַך ווי עמעצער וואָלט געוועקט מיט האַמערס אין דער זון, אַז די גאַנצע וועלט האָט זיך אויסגעהויבן ווי צעטייגט און צעקלונגען.

און קוים ווי זיי האָבן זיך נאָך־וואָס געהאַט אַרויסגעצויגן פֿונעם קלויסטער, כּדי זיך צעוואָרפֿן אָפּצוקילן אונטער די ביימער, עפּעס אַ גראָז, די דורשטערס פֿון קניפּל אַרויסצוציען און מיט די באַקאַנטע אײַנטענה, ווי ס'איז פּלוצלינג פֿינסטער געוואָרן, אַ הייסער דונער האָט אַ קנאַל געטאָן, און אַ טרוקענער, ב...־דיקער ווינט האָט אַ דריי געטאָן, אַז די ביימער האָבן זיך צע־שאָקלט, און אַ שטויב האָט זיך אויף די וועגן אויפֿגעהויבן.

די מענטשן פֿון די נאָענטערע דערפֿער האָבן געשווינד גענומען צעפֿאָרן.

פון ס'האָבן זיך געטריכט די פענצטער, די בילדער און די הײ-
ליקע פיגורן, אײנגעגאָסן אין סײַל און אין בליצן אײנגע-
הילט.

ווי האָבן זיך געשפּאַרט אין דעם גרויסן המון, קאָפּ אויף קאָפּ, קוים שוין אָטעמענדיק פון היץ און ענגשאַפט, אָבער ווינציק פון גאַנצן האַרץ, מיט דער גאַנצער קראַפט, מיט אַלע העלדזער, אַז ס'האָט זיך איבערגעחזרט; גלײַך ווי צוואַנציק מיט ווי האָט די גאַנצע חלום געזונגען א לויב צו גאָט — גלײַך ווי די דערהויבענע ליפּעס, די שוואַרצע אָלטע, די אויף דער זון געשלאָקענע וואַנגען, די שלאַנקע בוזאָצלער, די נידעריקע סטרעטער און די גרינע פעלדער, די ווײַסלעכע כיטן אויך נישט אַרומגענעמען און די כאַלופּעס. מיט אַלץ, וואָס איז נאָר געווען — האָבן צוגעזונגען ווײַטער האַרציקע באַגײַסטערונג, אָנגעפילט מיט פרייד און מיט צוגעהערטע שירה האָט זיך מיט א צוזאַמענגעקוואָלן דונער אין דער בלויער לופט צעגאָסן און צום בלאָען הימל, צו דער זון זיך אַרויפגעהויבן.

די בלעכער האָבן זיך אויס פון די קולות געטרייסלט און דאָס לעצטע בלעכל איז פון די בייטער אַראָפּגעפאַלן.

פאַר די באַרימטע האָט דער גלח אָפּגעלייענט די ערשטע מאַנגעליע און, אָפּרוטנדיק זיך א קאָפּ, האָט ער דעם עולם צום סילנערס אָלטאַר אַוועקגעפירט.

די היץ איז נאָך גרעסער געוואָרן, אַז עס איז שוין לחלוטין קיין אויסן נישט געווען אויסצוהאַלטן, און דער שטויב האָט אין די העלדזער געשטיקט, די זון איז הייס געוואָרן, און איבערן לויטערן הימל האָבן זיך אָנגעהויבן פאַרציען הייסלעכע, לאַנגע שטרייפן, און די בלויע לופט האָט געציטערט אין געבלענדט אין די אויגן, ווי ווידנדיק וואַסער — ס'האָט זיך פאַרטומלט אויף א שטורעם.

שוין בײַ א גוטע שעה ווי די פּראָצעסיע האָט זיך געצויגן, און כאָטש ווי ווײַט סוי, פאַרמאַטערט געווען פון דער היץ. נאָך כאָטש דער גלח אַליין איז געגאַנגען דערשטויבט און רויט ווי א בוראַק, אָבער די אַנדערע אַרומגעגאַנגען פאַמעלעך, געלאַסן, אַלע

און חען זיי האָבן זיך חי ס'איז איינגעשטעלט אין דער פּראָצעסיע, בילדנדיק צווישן דעם המון אזוי חי אַ גאַס, וואָס איז ארומגעצוימט געווען מיט אָנגעצונדענע ליכט, האָט דער ראָבראָדושקי ווייטער איבגעוואונען:

„באַ דיין טיר שטיי איך גוֹם!...

און דער גאַנצער עולם האָט אים מיט איין ריזיקער, הימל־גרייכנדער שטימע אָפּגעהילכט:

— כ'וואַרט אויף דיין גענאָד..."

און זינגענדיק, האָבן זיי געריירט פון אָרט, שטופּנדיק זיך אין די טויערן פון צמענטאָוש און פּאַקענדיק זיך, ווייל ס'איז געווען אַן אומגעהייערער צונויפּפאַר, די גאַנצע פּאַראַפיע האָט זיך צונויפגעזאַמלט, און אפילו אַלע הייף, אַז די פּריצים האָבן דעם ראָבראָדושקי געפירט און דערלעבן נאָך אַסיסטירנדיק מיט די ליכט געגאַנגען; די חופּה ווידער האָבן געטראָגן די באַלעבאַטים, נאָר חי אויף להכעיס די ליפּצער, וועגן דאָס געווען בלויז פּרעם־דע, פון אַנדערע דערפער.

די גאַנצע פּראָצעסיע האָט זיך אַרויסגעשיט פון די שאָטנס פון צמענטאָוש אויפן פּלאַץ אַרויס, וואָס איז געווען ווייס און זידנדיק פון דעם גלייזן, די זון האָט געפּלייצט אין די אויגן אַריין, פּרעגלענדיק מיט פּלאַקערדיק פייער, אַז זיי האָבן זיך טורן פּאַמעלעך געגלוקט צווישן גלאָקן־געקלאַנג, געזאַנגען, און די שמע־קעדיקע קסורות־רויכן און אין די קטיילן שטויב, וואָס האָט זיך אויפגעהויבן צווישן די ברענענדיקע ליכט און בלישטשן, האָט מ'האָט אונטערן גלחס פיס געשיט.

זיי האָבן זיך אָרעקגעלאָזט צום ערשטן אַלטאַר פון דער רעכטער זייט צו די באַרינעס; דער וועג איז מיטן קיק פּאַרפּאַקט געוואָרן, אַז די פּלויטן האָבן אַזש געקנאַקט, און נישט איינער איז אין סטאַט אַריין פון הויכן ברעג אַראָפּגעפאַלן, און די ביימער בײַם וועג האָבן זיך פון דעם שפּאַרעניש געטרייסלט. זיי האָבן זיך געשיט מיט אַ שוּרערער, צעזונגענער ענגשאַפט פון קעפּ, פּונקט ווי אַ טייך, וואָס בייט זיך מיט די פאַרבן און איגרערמיט איז, פּונקט ווי אַ שיפל איף די כוואַליעס, געשוווּמען די רויטע חופּה

— סה!... און די קני׳ען רוישלען זיך דיר דורך דער ספּודניצע, פונקט ווי בײַ אַ גאַנדז פון אונטער די פעדערן.

— ביסט אַ נאַר! לאָפּן אויסן ווײַל שיק דיר! יאָ, בײַם האָלט דעם באַטשאַן: דער גלח וועט קומען מיט דער פּראָצעסיע, איז וועט ער אים נאָך דערזען און דערקענען — האָט זי אים שטילער געוואָרנט.

— אמת, אַז זי איז אָפּגעשאָקט און שיין, און די באַלעבאָסטע בלאָזט זיך איבערצוווי אָן אינדיק! — האָט ער געמורמלט, גאַכקעקנדיק ווי אויפן וועג אַרויס. אָבער דערמאָנענדיק זיך אָן דער וואַרטונג, האָט ער אַרײַנגעצויגן דעם באַטשאַן אין דעם גרוב אַרײַן נאָך די קאַרטאָפליעס, און כדי זיך פאַר די קינדער צו פאַרטײַדיקן, האָט ער לאָפּן באַפוילן צו וואַכן פאַרן אַלטאַרויס, און אַליין איז ער אַרײַנגעלאָפן צו מאַטשעיען, וועלכער איז, ווי אַלע טאָג, געלעגן אין סאַד.

אין דאָרף איז שוין פולקום שטיל געוואָרן, אַלע וועגענער זענען שוין געהאַט דורכגעפאָרן און די מענטשן דורכגעגאַנגען; די וועגן זענען פוסט געוואָרן, נאָר ווי־נישט־ווי פאַר די הײַף האָבן זיך קינדער געשפּילט. די הינט האָבן זיך איף דער זון אויסגעלייגט און שוואַלבן האָבן אין דער צעגליסטער לופט איבערן סטאַוו געשוועבט, אין קלויסטער האָט זיך באַלד נאָכן קלײנעם גלעקל אָנגעהויבן די גאָטעסדינסט, דער דאָבראָדזשעי איז אַרויסגעטרעטן מיט אַ תפילה און דער אָרגל האָט אויפגעשפּילט, אָבער אינגיכן, ווײַזט אויס, נאָך דער דרשה, האָבן אַלע גלאָקן אויפגעקלונגען, און ס׳האָט אַ וועג אַרויס געטון מיט אַזאַ געהאַנג, אַז די טײַבן האָבן זיך אויס פון די דעכער אויפגעריסן; דער עולם האָט זיך אָנגעהויבן אַרויסשיטן פון דער גרויסער טיר, און איבער זיי זענען אַרויסגעגאַנגען אײַנגעבויגענע פענער, ברענענדיקע ליכט און בילדער, וועלכע די שיקסעס, אין ווײַסן אָנגעטון, האָבן געטראָגן, די צים סוף האָט מען אַרויסגעטראָגן די רויטע חופּה, און אונטער איר האָט דער גלח מיט דעם גאָלדענעם אָרון אין דער האַנט פּאַמעלעכיטשקע פון די שטיגן אַראָפּגענידערט.

פענסטער זענען פאַרזונקען געוואָרן אין גרינס, און די מאַפּעטע־שטידי פון דאַך ווידער האָט זי לעפּיצן אַרײַנגעשטעקט.

און אַלע גלײַך האָבן זיך צו דער אַרבעט גענומען, אַ חוץ אײַן יאַנושיק, וועלכע האָט זיך גאַנץ פרי פון דער כאַלופּע אַרויסגעכאַפּט און זיך שוין מער נישט געוויזן.

אינדערפראַכטן האָבן זיי געענדיקט די ערשטע, אָבער די זון האָט זיך שוין געהאַט איבערן דאַך אויפגעהויבן און וואָס אַמאָל מער האָבן געטרייסלט די פורן, וואָס זענען פון די אַנדערע דערפער געפאָרן.

האָט מען זיך געצײַליק גענומען גרייטן אין קלויסטער־אַרײַן.

וויטעק איז נאָך איבערגעבליבן היטן פאַרן הויף, וואָרן אַ גאַנצע כמאַרע מיט קינדער האָבן זיך געפּאַקט אָנצוקוקן דעם אַלטאַר און דעם שפּילפייגעלע צו צו פירן, אַז ער האָט מיט אַ צווייג זיי כסדר אָפּגעיאָגט, און נישט קענענדיק זיך קיין עצה געבן, האָט ער אַ לאָז געטאָן, אויף זיי זײַן באָטשאַן, וועלכער איז שוין ווײַט אויס דערויף אויסגעלערנט געווען, ער האָט זיך צאַפּענדיק אַרויסגערוקט און געדראָט מיט זײַן שאַרפן שנאָבל אין די באָרוועסע פיס אַרײַן, אַז זיי זענען אוש מיט אַ געוואַלד וואָס אַ ווײַלע, און אַלע ווײַטן זיך צעפלויגן.

דאָס קלײנע קלויסטער־גלעקל האָט זיך אַקוראַט געלאָזן הערן, ווען דאָס גאַנצע הויזגעזינט איז אַרויסגעגאַנגען. יוזקאַ איז געלאָפן פאָרויס, אײַנגעטאָן אין ווײַסן, מיט שיך, פאַרשנורעוועט מיט רויטע טאַשטעכל, מיט אַ תפילה־ביכל אין דער האַנט.

— וויטעק, ווי אַזוי זע איך דיר אויס? וואַ! — האָט זי געפרעגט, אויסדרייענדיק זיך צו אים אויף די אָפּצאַסן.

— פײַן, ווי אַ חייס בעגנדל! — האָט ער מיט פאַרוווּנדערונג אויסגערופן.

— ביסט אַזאַ מבין דערויף, פּונקט ווי דײַן באָטשאַן. הײַנקאַ האָט געזאָגט, אַז קיין, שוין אין דאָרף וועט זיך נישט אַזוי אויסשלײַערן — האָט זי געקלאַפּט, צאָפּלענדיק די צו קורצע מלבושים.

פֿאַרשיידענע מעשׂיות צווישן זיך אויסגערעדט, די גלעזערנע ווירבלען האָבן כּסדרדיק די אַלטאַרן איבערגעשליפֿערט; ס'האָט געפֿעלט פֿאַרן מיניסטער, פֿאַר דער פּלעבאַניע אַמבאָס בלויז וואָיט, אַז נאָר די בעטינגעס, אַז האַנקאַ צעוואַכן מיט די שטובעס נעבן האָבן שוין פֿון פֿאַרטאָג אָן ראַכאַן צוגעהאָלפֿן.

זיי האָבן כּאַק די ערשטע נאַכט געענדיקט, און ווי האָבן אַזוי שיין איבערגעשליפֿערט, אַז מענטשן האָבן זיך אויס פֿאַרחידושט וואונדריק, אַז עס איז אַפֿילו שענער, ווי בײַם מיניסטער.

און ווי האָבן אַכט געזאָגט: פֿאַרן גאַניק איז עס געשטאַנען פּונקט ווי אַ קאַפּליצע. איינגעפֿלאָכטן פֿון בוסאָוס־צווײַגן און גרינס, אַרומגעדעקט זי מיט וועלניאַקעס, אַז ס'האָט אויס געבלענדט אַ ן די אויגן פֿון די קאָלירן, און דער מיט ווידער, איז אויך אַ הוי־ כער אָרט געשטאַנען דער אַ־טאַר, באַדעקט מיט אַ ווייסינקער, דינער פֿלאַכטע און אַרומגעשטעלט מיט ליכט און מיט בלומען אין האַניציקעלעך, וועלכע יוזקע האָט אַרומגעקלעבט מיט איינגע־ שניטן גאָלדפּאַפּיר.

אַ גרויס בילד פֿון דער הייליקער מוטער איז געהאָנגען איבערן אַלטאַר, און לעבן דעם האָבן ווי אָנגעהאָנגען מיט קלי־ נערע בילדלעך, וויפֿל ס'איז נאָר געווען אָרט. כּדי נאָך מער צו פֿאַרצירן, האָט מען איבערן סאַמע אַלטאַר צוגעשטעפּט אַ שטייג מיט אַ שפּילפֿייגעלע, וואָס נאַסטקע האָט געבראַכט צו טראָגן: דער פֿייגל האָט זיך צעטאַנצט אויף זײַן שטייגער, ווייל וויטעק האָט אים שטילערהייט צוגעשפּייט.

און דער גאַנצער הויף־אײַנגאַנג פֿון וועג אָן איז געווען איינגעפֿאַסט מיט קאָינעס־ביימלעך, געמישט מיט בוסאָוס, מיט נע״ן וואַסער גראָז אָנגעשיט און באַזוירן מיט לעפּעך.

יוזקע האָט אָנגעטראָגן גאַנצע אָרעמס מיט קאָרנבליטלעך, שפּאָרן־בליטלעך, פֿעלד־ריקע און דערמיט איבערגעשליפֿערט די ווענט פֿון דער קאַפּליצע; זי האָט אַרומגעזויקלט אויך דערמיט די בילד־ דער, די לײַכטערס און וואָס ס'האָט זיך נאָר געלאָזט. אַז אַפֿילו די ערד פֿאַרן אַלטאַר האָט זי מיט בלומען איבערגעשיט; זי האָט די ..ליופּע אויך ניט פֿאַרגעסן, וואָרן די גאַנצע ווענט אַן, די

— ר׳האָט זיך צעגעסימורט און פּלאַפּלט גלאַט אין רעדי־
חלים אַריין.

— כ׳האָב מיר מיין מיינונג. אַז פֿאַר קי, האָט חעב מען
דיך נישט אויסקלויב׳ן!

זיי האָבן זיך אָפּגעריקט פֿון אים און עפּעס לאַנג אין דער
נאַכט אַריין זיך בעראָטן.

צומאָרגנס ווידער האָט מען נאָך העכער גענומען צו צע־
פֿלייצן די גאַנצע געשיכטע, וואָרן דער גלח האָט פֿאַרבאָטן צו
שטעלן דעם אַלטאַר פֿאַרן וואָרט, אַזוי ווי עס פּלעגט אַלע יאָר
זיין. פֿאַרשטייט זיך, אַז ער האָט זיך וועגן אַלעמען דערוווסט
און באַלד איינדערפֿרי האָט ער זיך גענומען רופֿן די דאָמיניקאַ־
נער, מחלכע איז ערשט אַרום האַלבע נאַכט געקומען צו פֿאָרן,
און איז אַזוי ביין געזעסן, אַז ער האָט דעם אָרגאַניסטער אַרויס־
געווירפֿט און יאַמבראָושין מיט ציביק אַ שטיר געטאָן.

דערדאָזיקער טאָג פֿון „גרינעם דאָנערשטיק“ איז אויפֿגע־
שטאַנען פֿונקט ווי די פֿריערדיקע טעג, זייער אַ לויטערער, נאָר
אָן אויסטערליש שטיקנדער און שטילער; סקלעגסטע ווינטעלע
האָט נישט קיין בלאָז געגעבן איבער דער ערד, די זון האָט
באַלד פֿון אויפֿגיין אָן אָנגעהויבן אומברחמנותדיק צו פּרעגלען,
אַז אין דער בעגליסטער און טרוקענער לופֿט וועגן די בלעטער
אָפּגעוועלעסטערהייט פֿאַרחלשט געוואָרן און די תבואות האָבן זיך
אָנגעכטיק געבויגן, דאָס וואַסער האָט געברים אין די טיט. פֿונקט
די אָנגעגליטע קוילן, און די ווענט איז געריסן די וושיווצע.
האָט איז אַ ן דער היץ צעלאָזט געוואָרן.

פֿאַן יעזוס האָט זיך בעלאָזט ווילגיין און געפּרעגלט האָט
אַמאָל שטאַרקער. אָבער דער עולם האָט גלייך ווי נישט געקוקט
ייִעזויות, וואָרן פֿון טאָמער פֿאַרטאָג אָן האָט זיך געמאַכט אין דאָרף
אַ גערודער און אַ געדרייעריי: מ׳האָט זיך צוגעגרייט אין קלויס־
טער אַריין. און די שיקסעס, האָבן האָבן בעטאָלט טראָגן די תפֿלות
אין שיין געלויטן פֿאָרן דאָמראָוויטע בשעת דער פּראָצעסיע,
דינען אַרומגעלאָפֿן ווי די פֿאַרמעסטע איינס צו דער אַנדערער,
צוגעבעטן זיך די פֿאַרשידענע שלייערן. און קעמען זיך אָן

— דער װאָס טוט זיך אונדז אױף אָרנטלעך, װאָ!

— ס'איז אים דאָך ניט ס'ערשטע מאָל דאָס! — האָט טאָביס פֿאַרזיכטיק צוגעהערן.

— איך האָב מיר מײַן מײנונג: חזקן אים און כ'חלל עס פֿון מויל ניט אַרויסברענגען, כ'האָב! — האָט דער עטװאָס בגילופֿנדיקער שיקאָרא אַ טרוקנע געטאָן, אָנשפּאַרנדיק זיך שטאַרק אױפֿן טענקאַס.

— האַלט דיר אַפֿילו עפּעס אַנדערש אױך אין די צײַן: קײנער רײַסט דיר ניט אַרױס! — האָט פֿלאַשקאַ אַרײַנגעפּלאַצט און ר'האָט שױן אינדערשטיל אָנגעהױבן אײַנצורעדן: אײַסן האָט אים, פֿרײַדיקנדיק, אַז ער גיט אַ שלעכטן בײַשפּיל פֿאַר מענטשן; יאָס פֿאַר אַ חרפּות און בושות ס'איז דאָ צוליב אים, און נאָך פֿאַרשידענע מעשׂיות.

— כ'האָב מיר װעגן דיר אױך מײַן מײנונג, נאָר כ'חלל דיר ניט זאָגן — האָט שיקאָרא געזאָרטשעט.

— אַראָפּװאַרפֿן אים פֿון אַמט, דאָס איז די אײנציקע עצה, װײַל אים באַלד די טראָמבע װײכער װערן! — האָט ער געפֿרײַדיקט, שטעלנדיק אַ פֿריש קװאַרטירל. — מיר האָבן אים אײַסן װאָסטאָגע אַרױפֿגעזעצט, װעלן מיר איך בכּוח אים אַראָפּצוזעצן! דאָס, װאָס ער האָט הײַנט אָפּגעטאָן, איז אַ חרפּה פֿאַרן גאַנצן דאָרף, אָבער ער האָט נאָך ערגערס געטאָן: ר'האָט שטענדיק געהאַלטן מיטן ד'שטרושיק צום שאָדן פֿון דאָרף. ער װיל אַ שקאָ'צ אין ליטבע אױפֿשטעלן, די דײַטשן אין פּאָלעשיע האָט ער דאָס אָפּגעגעבן דעם רושטשיק דערלױבט. און ער האַלט נסדר, טרינקט, אַ שײער זיך אײַנגעשטעלט, אַ פֿערד צוגעקױפֿט, עסט אַלץ װאָך פֿלײש און טרינקט טײ — פֿאַר װעמענס געלט איז דאָס? װאָ? פֿאַרשטײט זיך, אַז ניט פֿאַר זײַנעם, נאָר פֿאַרן גראָמאַדע־געלט...

— דאָס האַלט איך, אַז דער װאָס איז אַ חזיר, אָבער דו האָלטסט איך געהאַלטן דײַן פּיסק אין דער קאַרטשמע אַרײַנשטעקן! — האָט אים שיקאָרא געמיטער'ט איבערגעריסן.

געלעכטער־לעך! — האָט די האַנקאַ הויך אָפּגעהילכט און זי האָט זיך שוין מיט קיין וואָרט ניט מער אָנגערופֿן.

עס האָט זי נאָך געשטעסיקט די בושה, אָבער דער כעס האָט האָט זי אין אָנהאַלטנס אויף יאַנעקן אָנגעכאַפּט, און ס׳איז ערגעץ פֿאַרפֿאַלן געוואָרן, אַז אַזוי ווי נאָר די קעמפּס זענען זיך פֿונאַנדערגעגאַנגען, האָט זי אַרײַנגעבליקט אויף דער צווייטע־זייט, מכלומרשט ווי צו מאַסטעסן, אָבער דערווײַליק יאַנעקן, וועלכע איז געשלאָפֿן אין אַנטון, האָט זי צוגעלייגט די סיר און אין דער פֿינסטער זי זאָרגפֿעלטיק אויסגעטאָן.

— וואָל גאָט צופֿרידן פֿון אַזאַ גורל! — האָט זי געטראַכט דערנאָך מיט אַן אויסטערליש רחמנות, און זי האָט נאָך עט־לעכע מאָל דערמאָוויקן אָנגעטאָן צו איר אַרײַנגעבליקט.

יאַנוסטינקאַ, ווייזט אויס, האָט געמיינט עפּעס באַזונדערס, וואָרן זי האָט, ווי ניט ווילנדיק, אויסגערופֿן:

— יאַנעק איז ניט ריין פֿון קיין זינד, אָבער דער וואָס איז צום מיינסטן שולדיק.

— אמת. אויך אים דאַרף מען פֿאַר אַלץ צו באַצאָלן, אויך אים! — האָט האַנקאַ אַזוי פֿאַרביסן צוגעבאַסעטיגט, אַז פּיעטרעק האָט אויף אים דאַנקבאַרקייט אַ קוק געטאָן אויף איר.

און זיי האָבן גוט אַרײַנגעטראָפֿן, וואָרן ביז שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן, איז דער אַלטער פֿלאָשקאַ מיט די קאָלעס אַרומגע־לאָפֿן איבערן דאָרף, אומטערהעצנדיק די מענטשן קעגן אים. פֿלאָשקאַ איז אַפֿילו אין די כאַלופּעס אַרײַנגעגאַנגען און בכלומרשט ווי אין געלעכטער געזאָגט:

— האָבן מיר געפּאַקט אַ וואָיט, אַז אין גאַנצן פֿאָדיאָס וועט מען קיין גרעסערן כאַזאַנש געפֿינען!

אָבער ווײַל מ׳האָט אים עפּעס ניט אַזוי ווײַטער צוגעבאַ־סטעט, איז ער אַוועק אין קרעטשמע אַרײַן. ס׳זענען שוין געווען געווען עטלעכע פֿון די קלענערע באַלעבאַטים. ער האָט זיי גע־שטעלט בראָנפֿן איין מאָל און ס׳צווייטע מאָל, און אַז זיי האָבן זיך שוין געהאַט אונטערגעשיכּורט, האָט ער אָנגעהויבן זיינס צו פֿריי־דיקן:

ניסטער־פּרצן האָבן זיך געוואָרפן, עפּעס איבערגעזעצטע פ״גל וע-
נען מיט אַ געשריי דורכגעפלויגן. די גענדז האָבן אויך, נישט
וויסנדיק פאַרוואָס, איבער די הייף זיך צעשריגן. און די הינט
האָבן געבילן ווי די משוגעים, אויף די פעלדער אוש ארויסלויפנ-
דיק און די כאַלופּעס ווידער האָט אויך אַזוי ארויסגעציזן, וואָרן
נאָך דער העסטערע איז קיינער אין די שטיבן נישט איבערגע-
בליבן, נישט אויף די שוועלן זיך ארויסגעזעצט, ווי געוויינלעך:
אַלע זענען צו די שכנים געגאַנגען, צונויפגעקלעמטעריק זיך פאַר
די הייף און שטיל עפּעס איינגעטענהגדיק.

דאָס דאָרף איז געוואָרן ווי אויסגעשטאָרבן, ס׳האָבן זיך
נישט געהערט קיין געלעכטערן, נישט קיין לידלעך, ווי שטענ-
דיק אין אַ וואַרעמען אָוונט. וואָרן אַלע האָבן נאָר פליסטערנדיק
איינגעטענהט, הוסנדיק זיך פאַר די קינדער און פאַר די שיקסעס,
און אַלעמען האָט אַדורכגעטומען איינע און דיזעלבע: איבערל-
עבט און איבערברויט.

בײַ הינקען האָבן זיך אויך צונויפגעגעסמען אויפן באַניק
עטלעכע קומפּס: זיי זענען געקומען צו ליים צו באַ־ווערן זי, און
עפּעס נישט זיך צו דערוויסן וועגן יאַנקען. פון פאַרשידענע
זײַטן האָבן זיי אָנגעהויבן, אָבער הינקע האָט זיי דרויסנדיק אָפּ-
געטענטערט:

— ס׳איז אַ תּרפּה און אַ גאַנצע לעסטערונג, אָבער אויך
נישט קיין קליין גוטגליק.

— אוודאי, מאָרגן וועט די גאַנצע פּאַראַפּיע רעדן
וויסן.

— און ס׳וועט באַלד וואָגן. אַז וואָס נאָר עפּעס שלעכטס,
איז געשעט זס און ליפּצע.

— זאָן אויף אַלע ליפּצער וועבער וועט פאַלן די בושה.

— וואָרן אַלע זענען אומגלויבלעך הייליקע. אַז זאָל זיי נאָר
דער אייבער צווינגען, וואָלטן זיי דאָס איינגענע געטאָן! — האָט
יאַנוסטינקע מיט ספּאַס זיך אָנגערופן.

— שווייגסט שכל, ס׳איז נישט די צייט איצטער פון קיין

— אָדער נאָך מאַטשען עפּעס אַ פּאָר הרין דיר שענ־
קען!

זיי האָבן זיך צוגעקאַטשעט פֿון געלעכטער און פֿון אָפּ־
חוזקן.

— דער מאַן וועט זיך ניט אָפּשטעלן צונעמען פֿאַר איר, און ניט קיין שום אַנדערער, וועל איך זי פֿאַרטיידיקן... און כ'וועל עס טון, און דער הינטישער יוכל אַריין, און טאָמיך נאָך הערן כאָטש איין שלעכט וואָרט, וועל איך ניט שוואַכן קיין פּיסטן... אַזעלכע פּיסקאַטע יוכנע, ווען דאָס וואָלט זיך געמעגט טרעפן מיט וועלכנס ס'איז אַ שוועסטער אָדער אַ חייב, וואָלטן די געהאַלטן די מאָרדעס!

— פֿאַרמאַך דו איך דאָס פּיסק, דו פֿאַראָבעק איינער, ניט דיין עסק, היט דיר אָפּ די פֿערדס חיידלען! — האָט סטאַכאָ בלאָשקאָ אַ געשריי געטון אויף אים.

— און זע, וואָלסט אַמאָל פּרוער עפּעס ניט אַרייננאַפּן! — האָט וואַכניק צוגעגעבן.

— און אַ וואַשע דיר צו באַלעבאַטים, דו קאַלטן איינער! — האָט נאָך עמעצער אויפֿקייענדיק צוגעוואָרפֿן.

— פֿאַרפֿיולטע נאָכפֿאַראַושעס, דושעדושיצעס שטשערוועס! איך דין, אָבער כ'טראָג ניט אויך און געהיים קיין פֿערטעלעך צום ייִד, ניט איך נעם פֿון דער קאַבער עפּעס אַרויס! עך קענט מיך נאָך ניט! — האָט ער געשריגן נאָך די און איילעניש אויפֿגע־רייצנדיקע, וואָרן ס'איז זיי געוואָרן עפּעס ניט אַזוי דאָסיק, אַז שוין גאָרניט זיך אָפּרופֿנדיק אויף זיינע געוואָלטן, זענען זיי זיך פֿונאַנדערגעגאַנגען איבער די כאַלופּעס.

ס'איז געוואָרן אַוונט, נאָר עפּעס אַ ווינטל האָט געבלאָזן און אייסטערליש העל איז געווען, כאָטש ס'איז שוין לאַנג געווען נאָך זון־אונטערגאַנג; איבן הימל זענען נאָך געלעגן ברייטע אויס־גוסן פֿון בלאַסיקע הימל־רויסקייטן, די אָן איפּגעריסענער געווימל פֿון מאָרעוקעס, און ס'האָבן זיך ביסלעכווייז אָנגעקליבן גרויסע וואָלקנס. עפּעס אַן אומרויִקייט האָט זיך איבער דער וועלט צע־חייעט, דער ווינט האָט הויך געקנאַלט, אַז נאָר די מער הויכע

— האָניג איז דאָס, נישט קיין נקבה, ס'איז כּיר טאָקע נישט קיין וואונדער, האָט אַנטעק באַרינאַ...

— לאָזט געמאַך, חברה! טאָלבאָטיק וואָגט איין ליגנס, די קאָלאָניע די צווייטע, און די בהמות, צוליב קנאה ליגן נאָך זיי. אינגער־אַמתן גאַר, איז ווייסט מע נישט, ווי אַזוי עס איז געווען... נישט אויף איינער פּיסקעצער מען, כאָטשיק זי איז די ערלעכס־טע — האָט מאַטעוש אָנגעהויבן צו רעדן מיט עפּעס אַן אומעטי־קער און ווייער באַסריבטער שטימע, אָבער ער האָט נישט געענ־דיקט, וואָרן גושעלאַ, דעם וואָיטס ברודער, האָט זיך צווישן די באַווין.

— נו וואָס? פּיעטער שלאָפט נאָך? — האָבן די מער ניי־געריקע אַ פרעג געטאָן.

— ר'איז דאָך מיינס אַן איינציקער ברודער. אָבער ווער עס וויס אַזוי, איז פאַר מיר פון היינט אַן אַ הונט! אָבער די שטשער־בע איז אין אַלעם שולדיק! — האָט ער מיט כעס אַרויסגע־פּלאַצט.

— ס'איז נישט אמת! — האָט מיטאַמאָל פּיעטרעק, באַרי־נעס פאַראַבעק, אַ געשריי געטאָן, דורכרייסנדיק זיך מיט די פויסטן צו גושעלען: — ווער עס בילט אַזוי, וואָס ליגנט ווי אַ הונט!

אַלע האָבן זיך פאַרוואונדערט אויף דעם דאָזיקער אַ מנגעריכ־טער פאַרטיידיקונג, און ער האָט טרייסלענדיק מיט די פויסטן, ווייטער געשריגן:

— נאָר דער וואָיט איז שולדיק! זי האָט אים קרעלן געב־ראַכט צו פירן? זי האָט אים אין קרעטשמע אַריין געצויגן? זי האָט דורך די גאַנצע נעכט אין סאַד געהיט, האַ? כ'ווייס גאַנץ גוט, ווי אַזוי ער האָט זי געצוווּנגען און אָנגערעדט! און אפשר האָט ער איר אַזעלכע טראָפּנס איינגעגעבן, אַז זי זאָל זיך אים נישט אַנטקעגנשטעלן!

— דו פאַרשכּוּנקענער פאַרטיידיקער! האָרך דיך נישט אַזוי, וואָרן ווערסט נאָך די הויזן פאַרלירן!

— זי וועט געוואויר ווערן, אַז דו פאַרטיידיקסט זי, וועט זי אויפהייבן דיינע פאַרדינסטן.

נאָך צוגעבן? — האָבן זי באַרויקט די חייבער, פאַרברעכנדיק די הענט.

— און ווו איז די דאָמיניקאַנאַ?

— זיי האָבן זי בכיוון אין שטאָט איבערגעלאָזט, כדי זי זאָל זיי נישט שטערן...

— יעזוס, ס'איז אַ מורא פּשוט צו טראַכטן, וואָס עס טוט זיך איצט אָפּ אויף דער וועלט!

— אַזאַ זינד, אַזאַ אויסגעלאַסנקייט, ס'טייטש ס'פאַלט דאָך די חרפּה אויפן גאַנצן דאָרף!

— יאַגנאַ האָט נישט קיין מורא פאַר איר שם, זי איז מאָרגן גרייט דאָס אייגענע צו טון.

זיי האָבן אין די כאַלופּעס נאָך אויסגערעדט, פאַרברעכנדיק די הענט אַז פאַר שרעק און אויפרעגונג האָבן שוין די מער חיי-כערע פּייערטעס געוויינט, ריכטנדיק זיך אויף אַ שרעקלעכער שטראָף פון גאָט אויף אַלע מענטשן. דאָס גאַנצע דאָרף האָט אויפ-געטרייסלט פון די אַלע גערעדערייען און יללות.

נאָר בלויז די שקצים, וואָס האָבן זיך געהאַט צוזאַמענגענו-מען אויף דער בריק, האָבן געטומלט גילבאַשיקן אויסטרעגן מיט אַלע פּיסשעוקעס און האָבן אָפּגעלאַכט פון דערדאָזיקער גאַנצער געשיכטע.

— דאָס איז דיר אַ האָן, דער וואָיט, נע! דאָס איז אַ כוואַט! — האָט וואַכניק אַדאַם געלאַכט.

— ער וועט נאָך אָפּקומען זיינס פאַר די ליבעלכן: דאָס חייב וועט אים דעם קאָפּ אָפּפּליקן!

— און אפשר אַ האַלב יאָר אים נישט צולאָזן צו זיך.

— נאָך יאָגושען וועט אים נישט זיין אַזוי געפאַיילציק צו זיינער.

— אין דער הינישער מאָמען אַריין, צוליב יאָגנען וואָלט זיך יעדער אויף אַלץ געוואָגט...

— נאָך ווי אַזוי! אַ נקבה ווי אַ הירש, אַז כ'ווייס נישט, צי מען וועט נאָך אַזעלכע טרעפן אין אַ הויף געפינען: זי גיט נאָר אַ קוק אויף אַ מענטש, איז הייבט אים באַלד אָן צוען.

הינגעט!״ געווײנט איז געוואָרגעט, טראַכט איך מיר, אָבער פונדעסטוועגן לוינט אַ קוק צו געבן. ווען מיר געגאַנגען... ווען מיר פונדערווייטנס, אמת, ס׳ליגן עפּעס מענטשן, פּונקט ווי טויטע... נאָר די פיס שטאַרן ווי אָפּצר פון אונטער די יאַלאָוועץ-ביימער. פיליפּקאַ ציט מיך, מ׳זאָל אַנטלויפן... גדעליאָווע שעפּטשעט: שוין אַ תפילה, און מיר איז אַ פראָסט דורך די פלייצעס אַדורך, אָבער כ׳האָב מיך איבערגעצלמט, כ׳גיי צו נענטער... כ׳גיב אַ קוק... און דאָ ליגט זיך נאָר דער פאַן וואָיס און דער קאַפּאָסטע, און דערלעבן יאַשושקע באַרינאַווע... און שלאָפן זיך אויף וואָס די וועלט שטייט. זיי האָבן זיך אָנגעשיכורט אין שטאָט, היים איז געווען, איז האָבן זיי זיך געוואָלט אויסרוען אין דער קיל און אַ ביסל זיך ליבלען. ס׳האָט אונז געזעצט פון זיי אַ ריח פון בראַנפן! מיר האָבן זיי נישט אויפגעוועקט: וואָלן קומען עדות, וואָל דאָס גאַנצע דאָרף וויסן, וואָס עס טוט זיך אָט! ס׳איז אַ חרפה צו דערציילן, ווי אַזוי זי איז געווען אויסגעטון, אַז די פיליפּקען האָט זי אונז פון רחמנות מיט דער פאַטשיילע איבערגעדעקט. ריין סדום. כ׳בין שוין אַן אַלטע, נאָר אַזאַ אָפּגעלאָזנקייט האָב איך נאָך נישט געהערט. דער סאָ״טיס איז באַלד געקומען צו פאַרן און זיי אויפגעוועקט, יאַשקאַ איז אַנטלאָפן אין פּעלד אַריין, דעם פאַן וואָיס אָבער האָט מען קוים אויפן וואָגן אַרויפגעשלעפּט, אָנגעטרונקען איז ער געווען ווי אַ חזיר.

— יעזוס, אַזאַ מעשה איז נאָך אין ליפּצע נישט געהערט געוואָרן — האָט עמעץ אַ קרעכץ געטון.

— נאַ, ווען דאָס איז אַ פּאַראָבעק מיט אַ שיקסע כאָטש, אָבער אַ באַלעבאָס, אַ טאַטע פון קינדער און אַ וואָיט!

— און באַרינע אַמפּערט זיך מיטן טויט, ס׳איז נישטאָ ווער ס׳זאָל איר אַ ביסל וואַסער דערלאַנגען, און זי...

— איך וואָלט זי פון דאָרף אַרויסגעשלעפּט! איך וואָלט זי, די שטשערבאַטע, מיט ריטער אונטערן קלויסטער געקאַסטשעט! — האָט ווידער די קאָוואַליאָווא אָנגעהויבן צו קוויטשען.

— די אויסגעלאַסנקייט אַליין טייטט! וואָס דאַרף מען

אוי כ׳האָב מיך מיט אים אויסגעכאַפּט, דאָס איז די גאַנצע מעשה חיאָו קלײנשטיקל!

— און וואָס, דער וואָיט איז קראַנק, וואָס ער ליגט אַזוי ווי אַ טעפּעס! — האָט זיך ווער געפרעגט, צרײנטקנדיק און האָבן טרײן.

— אַ שלאָף האָט אים אָנגעכאַפּט און דאָס איז עס אין-גאַנצן! — ער האָט אַ שמיר געטון די פערד און געשמיגד זיך אַ טראָג געגעבן.

— שטשעדרוועס, אַוועלכע לאַבוסעס, מ׳זאָל אַזאַ זאַך אויס-טראַכטן!

— דאָס איז טאָלגאַשיקס אַ שטיקל אַרבעט, ער איז דער ערשטער צו אַוועלכע הינטישע שטיק!

— מ׳דאַרף זיי אָרײַנ-צימבלען מיט אַ פּאַטיק, וואָס האָבן זיי בחנם מענטשן אָפּצושרעקן!

זיי האָבן געשריגן מיט איבערגעטונג, טונאַגדערנייעריק זיך ביגלעכוויז איבער די כאַלופּעס.

חוי-נישט-חוי איז מען נאָך געשטאַנען אין קאָפּקעלעך לעבן סמאַה, וואָס איז פּאַרויסלס געוועזן פון זון-פאַרגאַנג, ווי די קאָ-כאַרגיצעס האָבן זיך באַהיין מיט די שוואַרצע משאות האָלץ אויף די פּלײצעס. די קאָלאָדזאַ איז געגאַנגען פאַרויס, אָוס און דער העטמאַן איינגעבויגן אונטער דער שוואַרצער משא, און דערוועגנדיק מע.טשן, האָט זי זיך אָנגעשפּאַרט מיט דעם פּאַק אָן אַ בוים.

— דער סאָלטיס האָט ענק ניט אָפּגעבריידערט! — האָט זי געזאָגט, קיט ושיפּעגדיק פון פאַרמאַטערטקייט. — קיין געדרי-גערעט ועגען אין וואַלד טאָקע נישט געווען, דאָס איז אמת, אָבער אפשר עפּעס ערגערס.

און ווען עס האָבן זיך צוזאַמענגענומען מער מענטשן, וואָס זענען צוגעלאָפן געוואָרן דורך איר קול, האָט זי אַ לאָז געטון די צונג:

— מיר האָבן דאָך אומגעקערט פון פאָדלעשער וועג צום צלב-עס, איבערן לויפּ אונדז אַקעגן טאָלבאַשיק און שרייט אַ דושראָקעגער: „אַנטלויפט, די יאַלאַדע-גיטמער. ליגן עפּעס גע-

— דער חאָיס איז נאָך ניט געקומען צו פֿאָרן פֿון שטאָט — האָט עמעצער זיך צוגערופֿן.

— אין דעם סאָלאָטיס צו חיסן געבן!... לעבן קאָזאַ־פּאַריכס ער מיט די שקצים דעם חעג!... — האָט מען אים נאָכגעשריגן, חאָרן ר'האָט זיך שוין געהאַט אַ לאָז געטאָן אין אַ פֿעסטן גאַלאָפּ.

איבערן דאָרף, פֿאַרשטייט זיך, האָט זיך מיטן קיך צעטראָגן די ידיעה חעגן די דערהר געט. ס'האָט זיך געמאַכט אַ געטומל מיט פּחד, און אַ געלויפֿעריי, מענטשן האָבן זיך אויס איבערגעצלכט פֿון מורא. און נאָך איידער די זון איז פֿאַרגאַנגען, איז אפֿשר אַ האַלב דאָרף אַרויס אויפֿן חעג. עמעצער האָט צו חיסן געגעבן דעם גלח. אַז ער איז אַרויסגעגאַנגען פֿון דער פּ־עבאַניע זיך אויסטרעפֿן; ניט קיין קליינע מתנה איז שוין דאָרט אָהינגעגאַנגען, איינטעהעדיק אין דער שטיל, די יונגערע האָבן זיך געלאָזט אַ ביסל פֿאַרויס מיטן סאַמאָלן חעג. און אַלע האָבן מיט גרויס אומגעדולד געוואַרט אויפֿן סאָלאָטיס, וועלכער איז מיטן חאָג אָהינגעפֿאָרן, פֿאַרגעטערדיק מיט זיך קלאָגן און אַ פּאָר פֿאַראַבקעס.

ווי האָבן לאַנג געוואַרט, האָרן טרעט אַרום אָזנט וועגן די צוריקגעקומען, אָבער צו אַלעמענס ניט קליינע פֿאַרוואונדערונג, מיטן חאָיס פֿערד און בריטשקע. ער איז עפּעס ביין געחען, האָרן ר'האָט טרעקלעך געטאָלטן און געוואָסן די שקאַפּע ניט כראַכמעדיק אפֿילו שטיין צובלייבן פֿאַר דעמדאָזיקן צוזאַמענגעלויף. אָבער עמעצער האָט די פֿערד פֿאָרן צימל אָנגעכאַפּט, אַז ער האָט זיך געטומט אָפּשטעלן און האָט אויפֿגערופֿן:

— דאָס וועגן יוכנס די שקצים, ווי האָבן זיך בלאָט זיין דער וועלט אויסגעטראַכט אויף אַ שפּאַס. קיין שום געהרגעטע וועגן ניט געווען אין וועלד, עפּעס מענטשן וועגן זיך געשלעפּט אונטער די קוזאַקעס. כ'וועל כאַפּן דעם קלאָנביאַק, איז וועל איך אים געבן אַ איבערטרענקן. אויפֿן וועג האָב איך געטראָפֿן דעם חאָיס

ראַכאַ האָט גראָד זיך דאַמאָלס פאַרטומלט ארויסצוציִען פון
שטראַנקען, ווי אויפן סאַפּאָלן-ווענט האָט זיך אין אַ פאַרקלעבן
שטויב עמעץ באַוויזן אויף אַ גאַלאָפּירנדיק פערד. סטאַכאָס פון
מיט האָלץ האָבן אים נאָר עטוואָס אויפגעהאַלטן, אַז ער האָט
מיטן פעלד געוואָלט ארומקריִען.

— דען! העסט דאָס פערד צעווידערליגן, חוהן אײלסט
זיך דאָס צווי! — האָט מען געשריגן.

ער האָט ווי ווי ס'איז אויסגעמיטן און מיט אַלע כוחות איז
דאַרף צוריִען זיך אַחעקגעלאָזט, אַז דעם פערד האָט דין אויס די
לעבער צעשפּילט.

— הײַ! אַראָפּ, חאַרט נאָר! — האָט ראַכאַ אויסגע
רופן.

דער יונגער קלאַנג האָט זיך עטוואָס אײַנגעהאַלטן און אַנ
געהויבן מיט אַלע כוחות צו שרײַען:

— צ'ווייסט ניט, עפּעס געהרגעטע ליגן אין וואַלד! יע
זוֹ, כ'קען ניט רעדן. כ'האָב געפּאַשעט דאָס פערד אויף דער
פּאַשע, און מיר זענען שוין אויך מיט גולבאַשיקן געפּאַרן אַהיים
אַזש דאָ פאַר באַרינעס צום האָט דיך דאָס פערד אַ וואָרף גע
געבן אין אַ זײַט, אַז כ'בין אויס אַ דזשענק אַראָפּ געטאָן אויף דער
ערד. כ'ציב אַ קוק: וואָס פאַר אַ סייחול האָט עס דאָס פערד
דערשראָקן? און דאָ אין די יאָלאָחע-בײמלעך ליגן עפּעס
מענטשן... מיר האָבן גערופן צו זיי, און זיי באַרניסט, זיי ליגן
ווי געקסאַרבעגע...

— אַ נאַר, גייט מעשיות וואָס ער דאָ דערציילן! — האָט
מען זיך צעשריגן אויף אים.

— גייסט, גיסט אַליין אַ קוק: זיי ליגן דאָרט! גולבאַשיאַק
האָט אויך געזען, נאָר אויס מורא איז ער אַנטלאָפן צו די קאָ
מאַרניצעס, וואָס האָבן סרוקענע צווייגן צוזאַמענגעקליבן. זיי ליגן
טויט.

— אין נאָמען פון פאָטער און זון, און רײַס-וועג צו און
גיב גו ווײַס: דעם וואָיס!

הייבן צו בלאָזן. אַז די קאַרנפעלדער, זיך וואַקלענדיק פון די יונגע זאַנגען, האָבן זיך קווילנדיק געכוואַליעט פונקט ווי די וואַסערן, יעדעס מאָל האָבן זיי זיך געבויגט אַ וואַקל געטאָן, און אַ ווירבלווינט זיך אַ דריי געטאָן און האָבן אַ פּאַטש געגעבן מיט העק-צו און צו די סטעופּקעס. גלייך ווי די וואָלקן פון גאָר-גאָר געהאַלטן זיך בײַ אויסגיסן, אָבער זיי האָבן זיך נאָר אָנגעשלאָגן מיט די געלבלעכע גוסיקעס און דער ערד און אַ מאָל געטאָן אויף צוריק. פּונקט ווי אַ סטאַדע ווײַסע גענקעס האָבן וואָלכן זיך אויף די הינטערשטע פֿיס געשטעלט. דער ווינט האָט פון פאַרנידעריקע ווייסן זיך גענומען אויף זיי און געטאָרן ווי אַ שפּילעכל, אַז זיי האָבן איבערגעשטורעמטע ווידער געהוליעט אַרי-בער די ביימער, וואָס זענען פיל געזען מיט געלבלעכע גרויען, גרינע אויסגעזען, ווײַטערדיקע פעלן, און מיט אַ גרעבלעכער, און מיט פלאַטערנדיקע שוואַרץ. די לערכעס האָבן זיך פאָנאַנדער-געקלונגען אינדערהייך, טיילמאָל האָט אַ שטאַרקע קראַנען דורכ-געצויגן, וואַקלענדיק זיך איינער ווינט און אַ־אָפּלאָזנדיק זיך אויף די צעוויגטע ביימלעך אָפּצורוען. די זון איז שוין רויט געוואָרן אַראָפּלאָזנדיק זיך וואָס אַמאָל נידעריקער, און איבער דער גאַנ-צער העלם, איבער די צעוויגטע פעלדער און איבער די סטעדער וואָס האָבן זיך ווי אויף קוימען געריסן האָט זיך ביסלעכווײַז אַ רויטע שײַן פון אָפּגעגאַנגענעם טאָג צוגעגאָסן.

צוליב דעם מאָרגנדיקן יום טוב זענען די מענטשן באַ-צײַטנס פון די פעלדער אַראָפּגעגאַנגען, די פּויערטעס האָבן קראַנצן געפלאָכטן פאַר די כּלות'עס, די קינדער האָבן צוזאַ-מענגעטראָגן אַרעמס מיט לעפּויעך, פאַר די פלאַשקעס און פאַר טילנער האָבן זיך געגרייט גאַנצע קופּעס מיט בערעזקעס און כאַינקעס. וואָס מ'האָט אײַנגעריסן, ווי מ'האָט געזאָגט די אַל-טאַרן אויסשמיקן. די ביסל-... האָבן שוין די שיקסעס די הײַזער מיט גרינס באַשלייערט, דעם חנטע הויז. פון אויך פאַרצירט אין אייגענעלייכט. פאַרווײַטערדיק די אייגנאַרטיקסטע לעבער; ווײַלכע מ'האָט נאָך גאָר געהאַלטן לעבן טאָטן, אַז גאָר די קאַ-קע האָט געקלאַפּט און די געגנט האָבן שרעקעדיק געוואָרטעט.

ביסט א כיין שטיקל... לאָז דיר גאָט באַצאָלן... מאַמעניו װעט דיך באַלד אויף א כּאַרפן קענט אויסלאַרעדן... אויך אונטער-באַלקנס מעסטו טויגן... ס'װעט דיר זיין כּרוקן, האָב נישט קיין מורא...

— הי צו א לעבעדיקן מענטש רעדט ער — האָט ראַכע א פאַרװוּנדערטער א פּעפּסטע געטון.

— זיצט. פון פרייד האָט זיך אים דער קאָפּ צעמישט, גאַנצע טעג זיצט ער אזוי אָפּ בײַם האַ"ז, הערסט נאָר אויס.

— און דו, אַריבּענקטער געבעך, ביסט דיך אויך אויסגע-שטאַנען אין חדר, איז װעסטו דיך איצטער אָפּרוען... אודאי, קינדער װעט דיך שוין נישט שטערן!... — האָט דער אַלטער גערעדט, גלעטנדיק מיט די ליבנדיקע הענט די געלע, אָפּגעשייל-טע קאָרע פון דער סאָסנע.

ער איז צוגעגראָבן צו דער גרעבסטער, װאָס איז אָפּגע-האָרפּן געװען אויפן װעגל, ער האָט זיך אַראָפּגעזעצט פאַר דעם איבערשנים און קוקנדיק מיט ליבלעכקייט אויף די געלע, מיט זשיװיצע אָנגעשװאָלענע סלאָיען, האָט ער געמורמלט:

— אזא כלי ביסטו, און מ'האָט זיך מיט דיר אָן עצה געגעבן! האָ! די ייִדן װאָלטן דיך אין שטאָט אַריין אַװעקגעפירט, און אַזוי האָט דיר פאָן יעזוס דערלויבט, און װעסט דיר בײַ אייגענע אי-בערבלייבן, בײַ באַלעבאַטים, הייליקע בילדער װעט מען אויף דיר אויפהענגען, דער גלח װעט דיך מיט הייליק װאַסער באַשפּריצן, אודאי... האָ!...

פאַן יאַצעק האָט נאָר נישט באַדײַטנד א שמייכל געטון רע-רויף און זאַפּסמיעסנדיק צופּעס מיט ראַכאַן. האָט ער געטומען ראָט פידעלע אונטערן אָרעם און מיט די סעזשוקעס זיך אין װאַלד אַריין געלאָזט גיין.

ראַכאַ װידער איז דערנאָך געזעסן בײַ װעראָנקען, אויסהע-רנדיק פאַרשידענע מעשיות.

אין דרויסן האָט שוין געהאַלטן בײַ פאַרנאַכט. די היץ איז פאַרבײַ און פון די לאָנקעס אפילו האָט שוין א קילער צוג גע-הייעט. פון סאַמע מיטאָג אָן האָט אויך א װינט גישקעדיק אָנגע-

די האַנקאַ האָט זיך מיט גרויס אויפֿריכטיקייט צו אים אָפּגע-רופֿן:

— צ'וואָלט מיר אפֿשר, ראָכאַ, דעם אַלטאַר געהאָלפֿן אויסשלייפֿערן...

— אמת, מאָרגן איז דער גרינגער דאָנערשטיק. ווי-ווײַט שטעלט עך אים?

— ווי אַלע יאָר. פֿאַרן גאַניק. פּיעטרעק קומט אַ ליאַדע-ניגע אַן פֿון וואַלד. ער וועט ברענגען יעדלינע-צווײַגן און כאָוינ-קעס. יאַגוסטינקען ווידער מיט יוזקען האָב איך באַלד נאָכן מי-טאָג אַ שיק געטון נאָך גרינס איך קראַנצן.

— און ליכט, לײַכטערס איז האָט עך שוין?

— יאַמבראָושי האָט צוגעזאָגט צו ברענגען פֿון קלויסטער באַלד פֿון אינדערפֿרי.

— באַ וועמען נאָך וועט מען דאָס אַלטאַרן אײַנשטעלן?

— אויך אונדזער ווײַט, איז באַם וואָיט, אויך דער אַנדע-רער ווײַט ווידער — באַם מילנער און פֿאַר די פּלאַשקעס.

— כ'וועל צנק צוהעלפֿן, כ'וועל נאָר אָפּגערעדן צו פֿאָן יאַ-צעקן און פֿאַר בין השמשות וועל איך קומען.

— הײַנט ווערדאַנקען, אַז זי זאָל באַלד אינדערפֿרי קומען העלפֿן!

ער האָט אַ שאָקל געטון מיטן קאָפּ און איז שוין אַוועק-געגאַנגען גלײַך צו סטאַכאָס חורבה.

פֿאָן יאַצעק איז געזעסן פֿאַר דער שוועל, ווי שטענדיק, ר'האָט געדרייכערט אַ פּאַפּיראָס, געציפּט זיך דאָס בערדל און מיט די אויגן איבער די צעוויגסטע תבואות גענלאָנדזשעט און אויך די פֿייגל געקוקט.

פֿאַר דער כאַלופּע ווידער און אונטער די קערשן-בײַמער זענען שוין געלעגן אַ פּאָר פֿעסטע סאָסנעס און אַ קופּע בײַמער-שפּיצן מיט צווײַגן, דער אַלטער ביליצאַ איז לעבן זיי אַרומגע-קראָכן, מיט דער האַק זיי אויסגעמאָסט, ווי ס'איז געווען אַ סענק האָט ער אָפּגעהאַקט און כסדר געמרוקעט:

— און דו ביסט אויך אונדזער הייפֿל געקומען... אוודאי...

אריין. וואָרן זי האָט זיך צו איס א וואָרף געטאָן צו די פיס און איס געדראָקט.

— און אייגענער נאָמען וואָלט ניט בעסער געווען — האָט זי מיט א געוויין אויסגעשריען.

— ר'וועט זיך אומקערן דער מאַן, גאָט דאַרפסט צו דאַנקען. ווו איז דאָס יאַנושיאַ!

— זי איז נאָך פאַרטאָג מיט דער מוטער און מיטן וואַיט אין שטאָט אריין אַוועקגעפאָרן. כ'האָב געזאָגט, אז צום ראַ־יענט, די אַלטע שרייבט אפנים אָפּ דעם גרונט אויף דער סאַב־טער.

— אַלץ יאָגנען! און די שקצים.

— ווייל זי איז אויך די און כעס, וואָס די „,ן ווייסע חלקים. א גיהנום איז בא זיי, קיין טאָג גייט ניט אדורך און קיין מחלוקה, דער וואַיט ווידער נעמט זיך אָן פאַר דער דאָמיניקאַנטן, ער איז געווען אפּטרופּוס איבער די יתומים נאָך נאָכן טויט פון דאָמיניקן.

— און איך האָב געטראַכט, אז ס'איז עפּעס אַנדערש, וואָרן מ'האָט מיר פאַרשיידנס דערציילט.

— איז האָבן זיי טאַקע דעם ריינסטן אמת דערציילט. מיט יאָגנען גאַר פאַרנעמט ער זיך, אָבער אַזוי, אז ס'איז מיר א חרפה דאָס מיט אַלע ניטשעפּקעס צו דערציילן. דער אַלטער כאַרבלס ג ק, און זי ווי א צויג... איך וואָלט דאָרט נאָך קיינעם ניט גע־געבן נאָכרעדן, אָבער כ'האָב זיי אַליין געפּאַקט אין סאַד, נע...

— ניטס מיר זיך ערגיטש אויסגערוען — האָט ער איר איבערגעריסן, אויפשטייענדיק פון דער באַנק.

זי האָט אים געוואָלט אויסבעטן יוזקעס געלעגער, אָבער ער האָט גלייכער געוואָלט גיין אין שטיבל אריין.

— באַהאַלטס גוט דאָס געלט — האָט ער זי נאָך געוואָרנט און איז אַוועקגעגאַנגען.

ערשט נאָך מיטאָג אוש האָט ער זיך באַוויזן, ער האָט אָפּ־געגעסן דאָס מיטאָג־עסן און זיך געקליבן צו גיין אין דאָרף אריין,

זי איז ערגעץ פֿאַרשוווּנדן געוואָרן אין הויף. און צוריק־קומענדיק נאָך עפּעס אַ ווײַלע, האָט זי צוגעמאַכט די טיר אויפֿן ריגל און זי האָט אים אונטערגעלייגט דאָס זעקעלע אויף די קניען.

ס'איז געווען דערין פּאַפּירן געלט, ס'איז געווען זילבער־געלט, און ס'איז אַפֿילו געווען אַ פּאָר גאָלדשטיקלעך און זעקס בײַטשן קרעלן.

— דאָס איז נאָך דער מאַמען, ר'האָט דאָס אויפֿקנעפּלען יאָגנען, און דערנאָך, ווײַזט אויס, האָט ער עס אָפּגעגעבן — האָט זי געזעגנט, אַראָפּבייגנדיק זיך פֿאַר דער באַנק, אויף וועלכער ראָכן האָט געציילט.

— מיר וועלן האָבן צוויי און דרײַסיק רובל און פֿינף גילדן! פֿון מאַמעשיען, האַ!

— יאָ... אַזוי איז עס... ר'האָט דאָס מיר געגעבן נאָך די ימים־טובים... — האָט זי געשמייכלט, וויינענדיק רויק.

— אויף אַ משכּון וועט נישט קלעקן, אָבער צ'וואָלט געקענט עפּעס פֿאַרקויפֿן פֿון אײַנוואוינער!

— טאַקע, כ'וואָלט געקענט פֿאַרקויפֿן דאָס חזיר... די קעלבעלעך קען וואָלט מען אויך געקענט, זי איז נישט נייטיק, דער ייִד האָט זיך שוין געפֿרעגט אויף איר... צי אַ פּאָר קערצלעך תּבֿואה...

— צ'וועט שוין, אַ ביסל צו אַ ביסל, וועט זײַן אַ פֿולע שיסל... און קינדערס הילף וועלן מיר אָנשטעקן אײַנשלײַזן. ס'ייסט עמעצער וועגן עקער געלט!

— דער טאַטע האָט מיר געגעבן אויף צו ראַטעווען אַנטלויפֿן, אָנזאָגנדיק, אַז כ'זאָל קיינעם קיין וואָרט דערפֿון נישט דערמאָנען. ער... פֿאַרטרוי איך דעם ערשטן. ווען מיכאל וואָלט...

— כ'וועל נישט צעפּלוידערן, גייסט רויק. אַז מען וועט געבן צו וויסן, אַז ס'איז צײַט, וועל איך מיט ענק פֿאָרן נאָך אַנטלויפֿן. ז'וועט זײַן ווי ס'איז כּוזן זײַן גוט, ס'וועט ניט זײַן, מײַן סײַ־ ערט — האָט ער געשטעפּטשעט, אַ קוש טוענדיק איר און קאַ

חײַז דיך נישט, וואָרן מ'וועט דיך הײַנט קענען מאָרגן, אָדער אין אַ וואָך אַרום.. דורך געשטעקטע ספּראַוועס בין איך שוין דאָס צוריק געוואָרן, האָט פֿאַר אַן אָרדענונג עס איז אויף דער וועלט. און נישט ווייניק געלט האָב איך שוין אויסגעגעבן...

— גוט, האָב צוגעזאָגט מיך דערמאָנען און אָנטאָן. כ'האָב אָנגעשטרענגט מײַן שכל.

— איז האָט נאָך אים אפֿשר געטון?

— ס'איז נישט געווען קיין צײַט.

— כ'בין דאָ נישט לאַנג געווען, האָט מען מיך נישט צוגעלאָזט צו אים. גאָט ווייסט ווען כ'וועל אים אָנטרעפֿן.

— אפֿשר נאָך גיכער ווי עס שטעלסט זיך פֿאָר — האָט ער מיט אַ שמייכל אויסגערופֿן.

— יעקב, וואָס רעדסטו!

— אמתדיק! אין דעם הויפּט-אַמט האָט מען מיר געזאָגט. אַז מ'קען אַרויסלאָזן אַנטלויפֿן פֿאַר דער ספּראַווע אויף דער פֿרײַ, ווען עמעצער וועט פֿאַר אים האַפֿטן, אַז ער וועט נישט אַנטלויפֿן, אָדער ער וועט געבן אַ משכּון דעם סך פֿון הונדערט רובל.

— אַקוראַט דאָס אײַגענע האָט מיר אויך דער קאָמאַל געזאָגט! — זי האָט אים באַלד אָנגעהויבן צו דערציילן ווײַטע עצות וואָרעם בײַ וואָרב.

— די עצה איז אַ גוטע. אָבער, ווײַל זי שטאַמט פֿון מי-כאַלן, איז זי געפֿערלעך: ער האָט דאָ עפּעס אַ מין דערבײַ, האָט ער... מיטן פֿאַרקויפֿן נישט געאײַלט זיך: פֿון גרויס פֿאַרס מען אַוועק מיט אַן אַנדער, און צוריק קומט מען ווי אַ ראַב, אויף אַלע פֿיר... מ'דאַרף עפּעס אַנדערש אויסטראַכטן... אפֿשר האָלט עמעצער געהאַפֿט?... מ'דאַרף געהויר וואַרטן צווישן מענטשן... פֿאַרשטייט זיך, מען ס'האָלט געטאָן, עלט...

— און אפֿשר וועלט זיך געפֿונען — האָט זי שטילער אַ שמייכל געטאָן. — כ'האָב אַ ביסל אַ באַרעסן גראָשן, נאָר כ'האָב נישט געקענט איבעררעכענען, אָבער אפֿשר וועלט עס געווען גע-וועלט...

— חײַמקע, וועלן מיר צוזאַמען איבערציילן.

האַקט און באַלד גלײַך אױסגעקליבן די שענסטע פֿון די, װאָס ס׳האָט װינטער פֿאַר די ייִדן אױסגעהאַקט. נו, און פֿירט מען אָפּ. װאָרן ס׳װעט זײַן נישט דרײַסיק פֿורן מיט צװײַגן. סטאַכע װעט זיך אַ פֿײַנע כאַלופּע אױסבױען! מ׳דאַרף שױן נישט צו דערצײלן, װי אַזױ ער האָט דעם פֿון יאַנעק געדאַנקט און איבערגעבעטן, װאָרן, ײנדערפֿראַכטן, האָבן אים אַלע געהאַלטן פֿאַר אַ בעטלער און פֿאַר אַ נאַרישעמאַסן, װאָס כּזין װײסט נישט פֿון װאַנען ער לעבט אין אונטער די הײליקע פֿיגורן, צי אין דער תּבֿואה שפּילט ער אױפֿן פֿידעלע, און טײלמאָל גיט ער דיר גלאַט אַזױ און אָן שום כּלום אַ זאָג אַרױס אַ װאָרט, פּונקט װי אײנער, װאָס איז נישט בײַם קלאָרן פֿאַרשטאַנד... און צום סוף איז ער װידער גאָר אַזאַ פֿרײַנט. אַז דער דושעראָשיק אַלײן האָרכט זיך אים!... װער װאָלט עס פֿריִער געװאָלט גלײבן?...

— קוקט נישט אױפֿן מענטש, נאָר אױף זײַנע מעשׂים.

— אָבער צו געבן אַזױ פֿיל האָלץ, האָט, װי מאַטשעש רעכנט אים, ס׳איז װערט אפֿשר טױזנט גילדן, און דאָס גאָר פֿאַר אַ שײנעם דאַנק, דאָס איז נאָך נישט געשען!

— ס׳האָט מיר געזאָגט, אַז דערפֿאַר נעמט ער די אַלע טע כאַלופּע אױף כּל־זמן ער װעט לעבן...

— ס׳דען, װי איז אַזױ פֿיל װערט, װאָס דער צעשפּאָלטענער טרעפּ! מיר האָבן שױן אפֿילו געמײנט, צי איז נישט אַמאָל אין דערדאָזיקער גאַסקײט פֿאַרהאַן עפּעס אַן אונטערפּיסל, אַז װערעניקאַ איז אױס צום דאָבראָדושני געגאַנגען פֿרעגן אַן עצה, האָט ער צוגעשריגן אױף איר, אַז זי איז אַ נאַר.

— װאָרן ס׳איז סטאַקע אמת. מ׳גיט — נעמט מען און גאָט פֿאַר דעם חסד דאַרף מען דאַנקען.

— דער מענטש איז אָבער דאָך נישט געװױנט צו נעמען גלאַט בחנם און נאָך דערצו פֿון דושעראָשיצן! ס׳זענען שױן דען געהערט געװאָרן אַזעלכע װאָכן! װאָס הײסט, װער האָט דאָס אַמאָל דעם פֿריִער געגעבן עפּעס פֿון גוססקײט! לאָז מען גאָר גײן נאָך דער קלענסטער עצה, איז קוקן זײ באַלד אין די הענט אַרײַן. קומט װידער צו אַ באַאַמטן, איז אָן אַ גראָשן

אים צוגעגרייט, און פינקלענדיק געלאַכט. האָט ער זיך אויסגע-פרעגט, וואָס אין דאָרף האָט זיך אַלץ געטאָן.

זי האָט איבערגעחזרט דאָס וואָס ער האָט שוין געהאַט געהערט אויפן וועג פון אַנדערע, און ווען איר דערציילט האָט זי אים גיך און ביים געטשעפּן אויסדערציילן.

— וווּ איז יוזקאַ? — האָט ער איר אומגעדולדיק איבער-געריסן.

— אין פעלד, די קאַרטאָפל באַדינט זי צוזאַמען מיט די קאָמאָרניצעס און מיט יאַגיסטינקעס, פּיעטרעק ווידער איז גע-פאָרן אין וואַלד אַריין: ער פירט אָפּ סטאַכאַן האָלץ אויף אַ באַ-לופּע.

— ער בויט דען שוין?

— דער פאַן יאַצעק האָט דאָך אים געגעבן צען סאָס-נעס.

— ר'האָט אים געגעבן? מ'האָט מיר עפּעס דערציילט וועגן דעם, אָבער כ'האָב נישט געוואָלט גלייבן.

— וואָרן ס'איז טאַקע נישט צום גלייבן! פון אָנפאַנגס האָט קיינער נישט געגלייבט. ער האָט צוגעזאָגט, אָבער נישט איינער זאָגט דאָך צו. צוזאָגן און ליב האָבן קאָסט קיין געלט נישט — זאָגט מען. און דער פאַן יאַצעק האָט געגעבן סטאַכאַן אַ בריוו, און געהייסן אים גיין מיט דעם צום רוסטעדוסיק. אַפילו הע-ראַנקאַ איז געווען דערשראָקן, אַז ער זאָל גיין, וואָרן, זאָגט זי, ער וועט בעטן די שטיוול רייסן!... כ'וועט זיך נאָך פון אים אויס-לאַכן, אַז ער האָט געגלייבט, וואָס אַ נאַר האָט אים געזאָגט... אָבער סטאַכאַ האָט זיך איינגעשפּאַרט און איז געגאַנגען. און ר'האָט דערציילט, אַז אפשר אַ רגע נאָכן איבערגעבן דעם בריוו, האָט אים דער רוסטערוסיק געהייסן אַריינרופן אין די כאַלאָמען אַריין. ר'האָט אים מכבד געווען מיט פּראָנצן און אויסגערופן: „קום צו פאָרן מיט פורן, און וועט דיר דער גאַיאָוויעץ אָפּצייכע-נען צען שטיק בוידעלעס...“ קלאַנג האָט אים געגעבן די פערד, דער כאַלטיס האָט געגעבן, איך האָב אויך געגעבן פּיעטרעקן. דער רוסטעדוסיק האָט שוין אויף די נ. תאָרט און מעלד, וווּ מען

געפֿינען די אויגן הינטן אַ פּלאַסטער געזען, און ער האָט אַ־
געהויבן צו באַהעלטן מיט די בלויע ליפּן, אָבער אַרויסרעדן האָט
ער ניט געקענט.

— אַז דער פֿון יעמעס חעס איבערגערעדן, איך קען זיך
נאָך געחונט חערן.

חייוס גרס, ער האָט פֿאַרשטאַנען, חאָרן ר האָט אַ שאָקל
געטאָן מיטן קאָפּ און, חי ניט געדן, האָט ער זיך אָפּגעטודייט
פֿון אים. ער האָט זיך חידער פֿאַרקוקט אויף די צעחיגטע צחייגן
און אויף די זונען־שפּריצן, חאָס האָבן אים כסדר איין מאָל נאָכן
צעדערן די אויגן פֿאַרגאָסן.

רעכאַ האָט נאָר אָפּגעחיפּעט, אים איבערגעצלעט און
פֿאַרקרעגאַנגען.

— אמת, אַז דעם מאָמן איז חי שוין בעסער! — האָט
הענקאַ זיך אַ פֿרעג געטאָן.

ער האָט לאַנג עפּעס געטראַכט, ביז ער האָט מיט אַ שטיל,
שרעקט קול אַרויסגעריסן:

— חאָרן אויך אַ לצעפּל פֿאַרן אויסלעשן זיך שיסט מיט
אַ לעבעדיקער פֿלעמל אַרויס, צום סוף. מיר דאַכט זיך, אַז מאַמעשי
ביט שוין אויס... אָוט ס׳איז מיר אַ חונגריער אפֿילו, אַז ער
לעבט נאָך: חי אַ שפּאָן איז ער דאָך איינגעדאַרט...

— ס׳סייכט ער חיל גאָרניט עסן, אפֿילו מילך חיל ער
ניט שטענדיק טרינקען.

— צ׳מוט זיין בריס, אַז ער חעט אַ ליאַדע טאָג עס־
דיקן.

— זיכער אַזוי, נאָט פּיינער, זיכער. דאָס איינציגע האָט
מיר געכאַן יאַמבראָזשי געזאָגט, און ר׳ה׳ט מיר אפֿילו בעטנוהט,
אַז כ׳זאָל שוין ניט חאַרטן און באַשטעלן אַ טרומנע.

— הייסטס מאַכן, די יעטן ניט לאַנג דאַרפֿן חאַרטן.
ניין... אַז די נשמה דאַרף פֿון דער חעלט אַ וועקגיין, העלפֿט זי
מיט גאָרניט אָפּהאַלט׳, אפֿילו מיט חיינען, חאָרן איבע אַזוי,
חאָ׳כן אַ מאָל געזען דורית שוין צחישן אונדז געבליבן — האָט
ער טרויעריק געזאָגט, געמעסט־ס זיך צו דער מילך. חאָס זי האָט

ווי ער האָט נאָר די טאַרבעס אַהינגעלייגט און צעהאַקט דעם אָסטעם געכאַפּט, האָט ער זיך אַריינגעכאַפּט צום אַלטן.

— קוקסט אים סאָקע זאָ, אין סאַד ליגן זיי, וואָרן ס'איז אַ היץ אין שטוב. איבער דער צייט וועל איך ענק אָפּוועלן אַ ביסל מילך און אפשר וואָלט ענק געגעבן אַ פּאָר אייער; האַ?

אָבער ראַך איז שוין געווען אין סאַד און איינגעבויגע- נעריהיים האָט ער זיך אונטער די צווייגן צוזעקליבן צום קראַנקן, וועלכער איז געלעגן אין אַ פּאָלקאָשיק, איינגעוויקלט מיט בעטגע- וואַנט, און מיט אַ פּעלץ איבערגעדעקט. לאַפּאַ, צוזאַמענגעוויקלט אין אַ קנויל, האָט אים געוואַכט בײַ די פֿיס, און היטעקס בײַ- ספאַן האָט זיך פֿריילעך צווישן די ביימער הין און צוריק אַרומ- געשפּאַצירט, ווי אויף דער וואַך.

דער סאַד איז געווען אַן אַלטער און אַ גרינקעלער; די צעוואַקסענע ביימער האָבן אַזוי דעם הימל פֿאַרשטעלט, אַז אונטן, אויפֿן גראָז האָבן זיך נאָר ווי-נישט-ווי זונען-שטרײַפֿן געגראַבלט, וואָס זענען צו גאָלדענע שפּינען ענלעך געווען.

מאַטשעי איז געלעגן אויפֿן רוקן. די פֿונאַנדערגעצויגענע צווייג האָבן זיך מיט אַ שטילן גערויש איבער אים ווי מיט פֿלאַכטעס שאָטנס געוויגט. אַז נאָר טיילמאָל, ווען דער ווינט האָט זיי אַ ריס אַוועק געגעבן, האָט אים די זון אַ גאַנג געטאָן אין די אויגן אַרײַן, און וואָס אַמאָל האָט זיך אַ שטיקל בלוי-הימל אָפּ- געדעקט.

ראַכאַ האָט זיך אַנידערגעזעצט.

די ביימער האָבן גערויש, טיילמאָל האָט דער ווינט אַ מאַרשטע געגעבן אויף די פליגן, און טיילמאָל זענען די צעשטשע- פּעטע שוואַלבן אַ שטעג אַרויף געטאָן צווישן די שוואַרצע ש.אַבען אויף די גרינע און צעהיינטע פעלדער אַרויס.

דער קראַנקער האָט זיך טיילמאָל אַ דריי אויס געגעבן צו אים

— צודערקענט מיך, מאַטשעי, האָ? צודערקענט מיך?

באַריינען האָט אַ לייכטינקער שמייכל איבערן פּנים ווירט-

די גרויע האָר צעשאָרט, און דאָס איינגעבויגענע פּנים האָט מיט אַן אויסטערלישער גוטסקייט און פריילעכקייט געשיינט.

ער האָט מיט די אויגן געפירט איבער די כאַלופּעס און שטעטל, שמייכלענדיק מיט פרייד צו אַלדינג, באַגריסט זיך מיט יעדן אייניציקן באַזונדער, און אפילו די קינדער. ס׳האָבן זיך צו אים צוגעשאַרט. האָט ער איבער די קעפּלעך פרוס געגלעט, צו די חייבער הידער האָט ער דער ערשטער אָנגעהויבן רעדן, ר׳איז אַזוי צופרידן געווען, האָט אַלץ געלייבט, ווי פריער ס׳איז געווען.

— אין כשפנגסטאַבאָת בין איך געווען אויפן אָטמיט — האָט ער דערציילט, ווען מ׳איז צו אים נייגעריק צוגעשטאַנען, ווו ער האָט זיך אַהינגעטון איבער דערדאָזיקער גאַנצער צייט.

אָבער מ׳האָט זיך אַזוי אָפּגעהערציק געפרייט מיט ווידער צו־ריקקומען, אַז באַלד אויפן ווע האָט מען אים אָנגעהויבן אויס־דערציילן די ליפּצער נייעסן, און עפּעס האָט זיך שוין אַן עצה געפונען. אַן אַנדערער ווידער האָט זיך געוואָלט דאָס האַרץ אויסרעדן, אַוועקפירנדיק אים אין אַ זייט און אויסשיטנדיק פאַר אים אַלע צרות. פּונקט ווי דעם גראָשן, וואָס איז אויף דער ליפּצער ניט באַהאַלטן געווען.

— כ׳בין געוואַלדיק זאַרמאַטערט, כ׳וועל מיך אָפּרוען אַ טאָג — האָט ער אָפּשטרענדיק זיך פאַרענטפערט.

כ׳האָט אים אָנגעהויבן, ווי וועלנדיק איינער דעם אַנדערן, אויסכאַפּן, אין די כאַלופּעס אַריין צו פאַרבעטן.

— אויף דערווייל וועל איך מיך אַרנקוואַטירן בא כאַ־כשפּיען, כ׳האָב שוין האַנקען דאָס צוגעזאָגט: און ווען מיך וועט דערנאָך צונעמען, וועל איך בא דעם אַ לענגערע צייט פאַר־בלייבן.

און ר׳האָט זיך פלינק אַוועקגעלאָזט צו די באַיינעס.

פאַרשטייט זיך, אַז האַנקע האָט אים מיט פרייד אויפגע־נומען און פון גאַנצן האַרץ אים געוואָלט מכבד זיין. אָבער אַזוי

IX

דאָס גרינס, וואָס מ'האָט אויף יום-טוב די שטובן אויסגע-
מייערט, איז נאָך נישט געהאַט אינגאַנצן אָפּגעדאַרט געוואָרן,
ווי אין וועלכן ס'איז טאָג באַ"ד אינ־ערפֿי אין אומגעריכטער-
היים ראַכע דערשינען.

ערשט נאָר וואָס נאָך דער באַרכן-תּפֿילה און נאָך אַ לאַנג
געשפּרעך מיטן גלח האָט ער זיך אויפֿן דאָרף באַוויזן. ניט
זייער קיין סך מענטשן האָבן זיך איבער די הייף געפּאַרעט, וואָרן
דאָס איז גראָד געהעט די צייט פֿון באַשיטן די קאַרטאָפֿליעס.
נאָר אַזוי ווי עס האָט זיך צעזראָגן, אַז ראַכע גייט איבערן
דאָרף, האָט זיך גיך דער און יענער אויפֿן וועג אַרויסגעאײַלט,
דעם לאַנג שוין נישט געזעענעם צו באַגריסן.

יעצט ער איז זיך געגאַנגען, ווי שטענדיק אויפֿן שטעקן
אָנגעשפּאַרט, לאַנגזאַם, מיט אַן אויפֿגעהויבענעם קאָפּ. פּונקט אין
דערזעלבער גרויער קאַפּאָטע, און דאָזעלבע מיט די שוואַרצע
ביטעסן קרעלן מיטן צלם אויפֿן האַלדז: דער ווינט האָט אים

די איז געוואַקסן ווי אַ טויסט, איבערהוזנדיק פון צייט צו צייט
מיט וויטיק און מיט שרעק.
— און דער וועלט אריין צו אנטלויפן! אויף שטענדיק!
יעדעס דערבאַרכדיקער! אויף שטענדיק...

היטעריק די באַלעבאָסטע. און דאָרף זענען שוין אויך אַלע גע-
שלאָפן. אַפּילו די הינט האָבן נישט געבילט. דאָס וואַסער האָט נאָר
געפּריטשט און די פייגל האָבן אין די סטעדער געפּיפּסטשעט. די
לבנה האָט זיך איבערן הימל אַרויפגעקייקלט און איז מיט אַ
זילבערנעם שטראָם איבער די שרעקלעכע, פינסטערע הייכקייטן גע-
שוואומען. ווייסע און נידעריקע נעפּלען האָבן די לאַנקעס באַדעקט.
איבער די קאָרנס הידער איז געהאַנגען אַ געלבלעכער נעפּל פון
בלומען-שטויב; דער סטאַוו האָט דורך די ביימער אַרויס, ווי אַן
אייז-מאָל געגלאַנצט, אַז ס'האָט אויס און די אויערן געקלונגען
פון דער שטילקייט און פון די נאַכטיגאַלס שמאָקעדייען און
טרעלן.

האַנקאַ איז כסדר נאָך אַלץ געזעסן אויף איין אָרט, ווי צו-
געשמידט.

— יעזוס, אַנטלויפן פון דאָרף, פון ברוגס, פון אַלץ! —
האָט זי געהאַלטן אין איין טראַכטן וועגן דעם.

אַ מורא האָט זי אַרומגענומען, און איז געוואַקסן פון מי-
נוט צו מינוט, און דאָס האַרץ צוגעדריקט מיט אַ שרעקלעכער
ווייטיק און פּחד.

לאַפּאַ האָט אָנגעהויבן צו וואָרטן אויפן הויף, די נאַכטיגאַלן
זענען שטיל געוואָרן, אַ הינט האָט אָנגעהויבן בלאָזן, אַז האָענס
האָבן זיך אַ היג געטון און אַ קרעכצנדיק, טרויעריק געשריי איז
דורכגעפלאָפן

— קובעס נשמה האָט ער דערזען! — האָט וויטעק אַ שמע-
פּעט געטון, איבערצלמענדיק זיך אין שרעק.

— ביסט אַ נאַר! — האָט זי אים אָפּגעזוידלט, טרייבנדיק
אים שלאָפן.

— אַז ער קומט פּאָרט, ער קוקט אַריין צו די פערד, שיט
זיי אַ האָבער... אייגענער דען?..

זי האָט נישט געהערט. אַ שטילקייט איז ווידער אויף
דער וועלט אַראָפּגעפאַלן, די נאַכטיגאַלן האָבן זיך צעזונגען, און

ער האָט איר ברייט דערציילט װעגן דעטראָיטער [illegible], װעגן באַקאַנטע פּערזאָנען, װעלכע װעגן דאָרט אַהין אַװעקגעפאָרן, אַז זיי שרייבן בריװ, און זיי שיקן אַפילו געלט פאַר זייערע קרובים. װי דערבײַ איז גוט, װאָס פאַר אַ מאַכט יעדער האָט דאָרט, װאָס פאַר אַ רייכטימער מען קלויבט דאָרט צוזאַמען. אַנשטאָט װאָלט געקענט דאָרט אַהין באַלד אַנטלויפן: ער קען אַ ייִד, װעלכער האָט שוין ניט איינעם אַרויסגעפירט. װײַניק װעגן שוין אַװעלכע אַנטלאָפן! האָנקאַ װאָלט דערנאָך אויך געקענט אַהינפאָרן. גושעלאַ װעט אַהײמקומען פון די װעלנער, איז װאָלט ער אָפּגעצאָלט פון מאַמעס ירושה, און אַז ניט, װאָלט זיך אַ סוחר אויך באַלד געפינען.

— האָלט ענק אָן עצה מיטן גלח, צ׳װעט װען, אַז ער װעט באַשטעטיקן מײַנע רייד. צ׳װעט דערקענען, אַז כ׳בין געװעזן און כ׳רעד ענק פון גאַנצן האַרץ אָן, ניט פאַר מײַן טובה װעגן. נאָר פאַר קינדער לאָזט די פאַרע פון מײַל ניט אַרויס, כּדי די סטראַזשניקעס זאָלן זיך ניט אָנשטויסן, װאָרן דאַן װאָלט װעט מען אים אַפילו פאַר קיין סך געלט ניט אַפּלאָזן, און מ׳װעט אים נאָך אין קייטן שמידן — האָט ער ערנסט פאַרענדיקט.

— װי נעמט מען אויף אַרויסצולייזן! אַזוי פיל געלט! — האָט זי אַ קרעכץ געטאָן.

— כ׳קען עמעצן פון כּאַמלין, װאָס װאָלט געגעבן אויך אַ טײל פּראָצענט... כ׳קען אויך אַנדערש... געלט װאָלט זיך געפינען... דאָס איז שוין מײַן קאָפּ דערין... כ׳װאָלט צוגעהאָלפן.

און נאָך לאַנג האָט ער אַזוי געטענהט און צוגערעדט. —

— רעכנט ענק איבער. דאָס דאַרף מען גיך באַשליסן.

ער איז שטיל אַװעקגעגאַנגען, אַז זי האָט אַפילו ניט באַמערקט, װי ער איז פאַרפאַלן געװאָרן אין דער נאַכט אַרײַן.

ס׳איז שוין געװען שפּעט. אין דער כאַלופּע איז מען שוין געשלאָפן. נאָר װיטעק איז געזעסן אונטער דער װאַנט. װי אַ־

זי האָט זיך אומגעדרייט צו אים.

— צו געבן אויסלייז־געלט, איז וועט מען אים אַרויסלאָזן נאָך פֿאַר דער ספּראַווע און דערנאָך וועט ער זיך שוין אַן עצה געבן, כאָטשביק אַפֿילו קיין האַמעריקע... זיי וועלן אים נישט כאַפּן...

— יעזוס מאַריאַ! קיין האַמעריקע! — האָט זי נישט ווילנדיק אַ געשריי געגעבן.

— שטילערס, ווי אונטער אַ שבועה זאָג איך דענק. אַזוי האָט דער פּריץ געצעהלט. „זאָל ער אַנטלויפן — זאָגט ער: — צום ווינציקסטן איז צען יאָר... ס'וועט אַ תּל ווערן פֿון אַ פֿריער..."

נעכטן האָט ער מיר דאָס געזאָגט.

— אַנטלויפן פֿון דאָרף... פֿון גרונט... פֿון די קינדער... יעזוס... — דאָס האָט זי גאָר פֿאַרשטאַנען.

— גיכער נאָר אויסלייז־געלט, און דאָס איבעריקע וועט שוין אַלעס באַשליסן, גיכער...

— פֿונוואַנען זאָל איך וועל דאָס נעמען?... גאָט כּיינער, און אונז הייסט וועלט אַרײַן... פֿון אַלעם

— פֿינף הונדערט רובל וויל מען! צ'האָב דאָך דעם ס׳כּנס... געמאַכט עס אויף אויסצולייזן אים... מ'וועט זיך שוין דערנאָך אָפּרעכענען... אַבי נאָר צו ראַטעווען...

זי איז אויפגעשפּרונגען פֿון אָרט.

— ווי אַ הינט, בילט ער כסדר דאָס אייגענע! — זי האָט געוואָלט אַוועקגיין.

— צ'טשעפּעט זיך צו ווי אַ נאַר — האָט ער זיך פֿונאַנדערגעבייזערט. — כ'האָב נאָר גלאַט אַזוי געזאָגט... שטעלט זי נאָר אַ, וועט זיך דאָ באַליידיקן פֿון אַ ליאַדע וואָרט, און דאָרט ווערט דער מאַן פֿאַרפֿוילט אין קרימינאַל. כ'וואָלט אים זאָגן, ווי אַזוי צו באַטראַכטן, כּדי אים צו פֿאַרגרינגערן.

זי האָט זיך ווידער אַנידערגעזעצט, נישט ווייסנדיק שוין וואָס צו טראַכטן.

דער אדיוטאַנט האָט דאָך געזאָגט, אַז מ׳קען זיין פּטור אים אַרויסלאָזן

אַוודאי, ער וואָלט זי אַנטלויפן! אַזוי אָן גערעכנט האָט מען אים נישט אַרויסלאָזן! צ׳הייסט, כ׳בין געקומען צו ענק היינט נאָר ווי א גוטער פריינט. דאָס צווישן אונדז איז געבליבן, איז גע-הערן; צ׳ווייסט אַמאָל וואָס, אַז כ׳בין געווען גערעכט... צ׳האָט מיר נישט געגלייבט... די ברירה איז בײַ ענק... אָבער אַצינד הערטס אויס, וואָס כ׳וועל ענק זאָגן, און פּינקט ווי דעם גלח באַם מתודה זיין זיך, אַזוי וועל איך אמת זאָגן... מיט אָנטעקן איז נישט גוט מ׳הייסט אים פּטרנען פונדער אָפּשטעלן, אפשר אויך צען יאָר. ענק הערט?...

— כ׳הער, אָבער כ׳גלייב ענק גאָרנישט — האָט זי זיך פּלוצ-לינג באַרויקט.

— גלייבן וויל נישט קיינער, ביז ער דערפילט נישט אויף די ביינער; כ׳האָב ענק געזאָגט דעם ריכטיקן אמת.

— צו זאָגט שטענדיק אַזאַ אמת — האָט זי מיט פּראָבע זיך צעלאַכט.

ער האָט זיך אַ וואָרף געגעבן און געטומלט די הויז פּאַר-ווכטערן, אַז אַצינד איז ער געקומען פון פּשוטער גוטסטרייטשאַפט, כדי אַן עצה צו געבן. זי האָט אויסגעהערט פּינקטלעך מ׳כ די אויגן איבערן הויף, זי האָט זיך שוין עטלעכע מאָל אומבאַוויל-ליק אויסגעדרייט: וואָרן די קי האָבן נישט אויסגעמאָלקענע נאָך אין דער שטאָל געפּריסטעט, די גענדז וועלן נישט פאַרטריבן גע-וואָרן אויף באַנאַכט און דער ושרעבאַק האָט זיך אַרומגעיאָגט אין הויף מיט לאַפּן, און די שקצים האָבן איינגעשלאָפן אין שייער. זי האָט אים נישט געגלייבט קיין וואָרט אַפילו. זאָל ער זיך אַרויס-כאַפּן, מיט וואָס ער איז געקומען — האָט זי געטראַכט, האַרטנ-דיק זיך אויף דער וואַך.

— וואָס-ווילט איר מען פון מיר פאַר אַן עצה? וואָס? — האָט זי אים אָפּגעשטעלט, אַבי עפּעס צו זאָגן.

— אַן עצה וואָלט זיך געפונען — האָט ער נאָך שטילער אַרויסגעזאָגט.

ס'איז שוין געווען א געדיכטע פינצטערניש און א האַרטע און שטילע נאַכט האָט די העלם איינגעהילט, אויפן הימל זענען שטערן אַרויסגעקומען מיט די צעפינקלט, ווען זיי האָבן זיך אָנ-געהויבן פונאַנדערצוגיין.

די שיקסעס האָבן, אַרומבעטנדיק זיך און דער העלפט, אויף די וועגן זיך צעגאַנגען.

האַנקאַ האָט זיך אומגעקערט מיטן קינד נאָר אויף דער האַנט און טרעקלעך עפעס פאַרקלערט. ווי דער קאַזאַל האָט זיך צו איר צוגערוקט און געגאַנגען דערלעבן.

זי האָט זיך ניט אָנגערופן; ערשט פאַרן הויז, וועגנדיק, אַז ער שטייט ניט אָפ, האָט זי אויסגערופן:

— צ'טרעט אָפ, מיכאַ׳!

— כ'וואָלט מיך צוגעצן אויפן גאַניק און כ'וואָל ענק עפעס זאָגן — האָט ער שטיל א שעפטשע געטון.

זי האָט עטוואָס א באַל געטון, גרייטנדיק זיך עפעס א נייע צרה צו הערן.

— צ'זענט געווען אפנים בא אַנטעקן? — האָט ער דער ערשטער אָנגעהויבן.

— כ'בין געווען, אָבער מ'האָט מיך ניט צוגעלאָזט צו אים.

— פאַר דערפאַר האָב איך טאַקע מורא געהאַט.

— וואָנסט, האָט צ'ווייסט! — א פראָסט איז איר דורך די ביינער אַדורך.

— וואָס איך ווייס דאָרט?... אַזוי פיל נאָר, וואָס ס'איז מיר געלונגען פון עלטסטן אַרויסצוזיצן.

— און וואָס? — האָט זי זיך צוגעשפאַרט בוים סלופעקל און דאָס קינד פעסטער צו זיך צוגעדריקט.

— ער האָט געזאָגט, אַז פאַר דער כפראַוואַ וועט מען אַנטעקן ניט אַרויסלאָזן.

— פאַרוואָס! — האָט זי קוים אַרויסגעשטאַמלט, א ציטער-ניש האָט מיט איר אַריבערגעטרייסלט און זי געבראָכן. — סטייטש...

תּבואה־גרויס. האָט זיך אָנגעהויבן אַרויף פֿון יאַמעס פֿירטל. באַגלײַכנדיק די מענטשן אַזוי ווי, שטיליסטקע און אַדורכגע־מענדיק, גלײַך ווי דאָ וואָלטן די קאָרן־זשאַווערדיקע וואָגנען געקלונגען אין זיך, אָדער דער גאָלדענער הימל, צי די צוגע־בראָקנטע ערד וואָלטן אַזאַ מאַי־ליד אויפֿגעשפּילט.

און אַלע צוזאַמען האָבן שוין אַזוי געזונגען. ווי דער טלם, ווי די פֿידל, ווי דאָס פֿידעלע, און ווען זיי האָבן אויף אײַן אויגנבליק אויפֿגעהערט, ווען די נאַכטיגאַלן האָבן זיך אַזוי צע־שפּילט, אַז ס'איז אויס שטיל געוואָרן, און די סטרונעס ווי זיי זאָלן דעם אָטעם געכאַפּט, דאַמאָלס האָט איין איינציקער זשאַבע־כאָר אויפֿגעהויבן זײַערע טרײַענדיקע שטימען און מיט אַ האַרמאָנירנדן קוואַקען און אויסגעצויגענעם קנאַקן געשפּילט.

און אַזוי איז עס שוין געגאַנגען אײנס נאָכן אַנדערן.

לאַנג האָט זיך דאָסראָזיקע תּפֿילה־אַפּריכטן געצויגן, אַז דער קאָהאָל האָט אויס אָנגעהויבן צוצואײַלן, ער האָט זיך שטאַרק געריסן, איבערשטײַגנדיק איבער אַלע, און אָפֿט האָט ער גוף הינטער זיך אויסגערופֿן:

— אײַלט ענק צו, מענטשן... — וואָרן אַ סך האָבן זיך באַרשפּעציקט מיטן טאָן.

און אַפֿילו אײנמאָל האָט ער אַ הויקע געטאָן אויף מאָטעס קלײַנבן:

— רײַס דיך ניסט, יוכע, וואָרן זוי טרײַבסט ניסט קײן בזסות

אַזוי, אַז ס'איז שוין געגאַנגען שטימענדיק אײן קול מיטן אַנדערן און די קולות האָבן זיך צוזאַמען אויסגעגאָסן, פּונקט ווי אַ שטאַרקע טויבן און קרײַזלענדיק, האָבן זיי זיך פֿאָטעלער צום טונקל־זעגנדיקן הימל אויפֿגעטראָגן.

אַ גוטע נאַכט שמעקעדיקע לילע!
אַ גוטע נאַכט!
אויבנאַנקלעקטע מאַריע!
אַ גוטע נעכט!

ארויסגעשאַרט, עס איז דאָס מיט געלן זאַמד אויסגעשיט און אָנ-
שטעקנדיק אין דער ערד בײַ די פיס פון דער פיגור, ליכטלעך
און אָנגעצונדענע לעמפּלעך, האָבן אַלע סימבאָל פרום אָנגע-
הויבן אַנידערצוקניען.

דער קאָהאַל האָט אַנידערגעקניט אויבנאָן. פאַר דער שול,
וואָס איז געווען באַשיט מיט טולפּאַנען און מיט ראָזע יאַגאָרע-
בלימעלעך און דער ערשטער אָנגעהויבן צו זינגען.

ס'איז שוין געווען אַ שטיק נאָך דער זון, ס'האָט שוין אָנ-
געהויבן טונקל ווערן, דער הימל אויף מערב האָט נאָך געברענט
אינגאַנצן אין גאָלד און מיט אַ בלײַכיש-שקער גרינקייט באַציען
דורכגעשײַנט, די צײַט איז געווען אַ שטילע, די אַראָפּהענגענדיקע
צעפּ פון די בושאָזעס האָבן זיך ווי צו דער ערד געגאָסן, די
תבואה איז געשטאַנען אײַנגעבויגן, ווי אײַנגעהאָרכט אין דעם
קלאַנגפולן ריזלען פון טײַכל און אין דעם שטילישקן גרילצן
פון די פעלד-גרילן.

די לעצטע סטאַדעס האָבן אין די שטאַלן אַרײַן געצויגן;
פון דאָרף, פון די פעלדער, פון די כאַטושקעס, וואָס מ'האָט שוין
ניט געזען, האָבן פון צײַט צו צײַט אַרויסגעפּלאַצט גרילצנ-
דיקע און לאַנגע פּאַסטוך-לידלעך, אויסגעצויגענע ריטמען. דער
עולם ווידער האָט געזונגען, אײַנגעטוקט אין דעם העלן פּנים פון
דער הייליקער מוטער, וואָס האָט בענקשנדיק די הענט איבער
דער גאַנצער וועלט אויסגעצויגן:

„אַ גוטע נאַכט, שמעקנדיקע לילִיע,
אַ גוטע נאַכט!"

אַ ריח פון יונגע בושאָזעס האָט פון זכרנטאָוס אַראָמבע-
ווייעס, און גלײַכצײַטיק האָבן די נאַכטיגאַלן אָנגעהויבן, ווי דעם
האָלדז אויסצופּרוּוון, אויסצוציִען אָפּגעהאַקטע טענער, אָנגעפּעפּן
זיך מיט כּח, ביז צום סוף האָבן זיי אַרויסגעפּלאַצט מיט גאָל-
דענע, שווימיקע שטראָמען. אַז ס'האָבן זיך אויס געגאָסן זיי
פּערלדיקע טרעלן, די ווונדערלעכע און די ליבלעכע שטמעקע-
רייען, די יעמערלעכע פּיססטן, ווידער גיסט ווײַט, פון דע-

פֿאַר איר אָנעמען, ווער וועט זי אינטערעסירן? ס'האָט אַלץ געדאַרפֿן איבערגעטראָגן ווערן: אין זיך באַהאַלטן אויף שפּעטער, אויף אַ בעסערער געלעגנהייט, וואָרן זי קען נאָך אויפֿקומען און אַלץ וועט אויף איר איינגענעמע הענט פֿאַלן; זי האָט שוין אַזוי אויך קוים געקענט אויסקומען מיט דער אַרבעט. איז זי דעריבער האָט אַמאָל מער פֿון געוווּנט אָפּגעפֿאַלן. ווי רעדן, אַפֿילו אײַן פּרעסט אויף דער זשאַטער דורך און אַ שטיין האַלט אויך נאָר אויס ביז אַ געוויסע צײַט, און מאָל שוין אַ שוואַכע נקבה!

עפּעס וועלכן ס'איז טאָג אין סוף מאַי. איז דער גלח מיטן אָרגאַניסטער אָרגאַנגעפֿאָרן אויף אַ זומער, יאַכבראָווסקי ווידער האָט זיך אַזוי אָנגעשיכּורט מיט די דײַטשן, וועלכע האָבן אָפּט אין דער קרעטשמע אײַנגעבליקט, אַז ס'איז נישט געווען, ווער ס'זאָל צו דער אָרגאַן-תּפֿילה קלינגען, נישט דאָס קלויסטער אויסצופּוצן.

איז האָט מען זיך דעריבער צוזאַמענגעקליבן אָפּצוריכטן די תּפֿילה הינטערן צעמענטאַוס, ווו לעבן טויער איז געשטאַנען אַ קליינע קאַפּליצע מיט דער פֿיגור פֿון דער הייליקער מוטער. יעדן מאַי האָבן זי די שיקסעס אויסגעשליפֿערט אין פּאַפּירענע סטענגעס און אין אַ גאָלדקאָלירענער קרוין און מיט פֿעדערבליכלעך באַצירט. אָפּהיטנדיק אַזוי אַרומעם פֿון אַ פֿולשטענדיקן חורבן. וואָר, די קאַפּליצע איז שוין געווען ווײַטער אַן אַלטע, אַ געפּלאַנטע און ס'האָט זיך שוין געפֿינען פֿון איר, אַז אַפֿילו פֿייגל האָבן זיך שוין אין איר קיין נעסטן נישט געמאַכט, נאָר טייל מאָל, אין דער צײַט פֿון די פּאַסקודנע האַרבסט-ווינטערן, האָט אַ פּאַסטוך דאָרט אַ באַהעלטעניש זיך געזוכט. די צעמענטאַר-בייטער. די אַלטע ליפּעס, די שלאַנקע בושאָווס און די אײַנגעבויגענע צלמים האָבן זי פֿון די ווינטערדיקע שטורעמס און ווינטן פֿאַרשטעלט.

ס'איז זיך צוזאַמענגעקומען אַ ספּאָרטער עולם און ווי ס'האָט זיך געלאָזט אויף אינדערגיך, האָט מען די קאַפּליצע אויסגעשלײַערט מיט גרינס און מיט בלומען. עמעצן האָט דאָס מיטן

האָט זי דען געקענט דערצו עפּעס העלפֿן, אַז יאַנגאַ האָט כּראָן אַלץ בּקשות אין געבעטן געטון ווי אויף צו להכעיס. זי האָט שוין גלייכער געוואָלט די שטיצער־סטענדער און פֿון כּעסטן באַרעדט צו ווערן, ווי אָפּצוזיצן אין דערדריקער דערסטיקטער שטוב בײַם מאַן. דאָס בײַזע העזה זי פּיטערישן און אָפּגעשטראָגן, און קינדער איז ניטאָ בבית געווען זי איינצוהאַלטן.

האַנקען איז דאָס אײַנגעלעך ווי אויף דער האַנט געווען און זי האָט עס אַפֿילו נאָר כּעסטן אַרויסגערעדט.

— לאָז זי זיך פֿאַרשפּילן, כּלי־זכן כּ׳לאָז אַזוי דעם חזיר בראָ־מאַדע־געלט פֿאַרשפּאַנדירן. ס׳טײַטש ער וואָלטעט איר דאָך גאָר־ניטש אין ברענגט איר צו פֿירן פֿון שטום. דאָס ער קען גאָר, אין גאָלד וואָלט דער זי אײַנגעפּאַסט. זאָלן די הנאה האָבן און קוקן אויפֿן סוף, וואָס גייען זיי מיך אָן!

אינדערעמתן, ווייניק האָבן זי די אייגענע עגבֿת־נפש גע־פּרעסן! זי האָט ניטש געוואָלט קיין געלט פֿאַרן אַדוואָקאַט, און ס׳איז נאָך ניטש באַוווּסט געווען, וועדן אַנטקעגן ספּראַוע דעם פֿאָרקומען אַז, וואָס עס וואַרט אים; און ער, דער אָרימער נעבעך, האָט דערווײַל געטריקנט אין קרימינאַל און אויף אַ ישועה פֿון גאָט אויסגעקוקט. אין דער כאַלופּע האָט זיך אויך בײַסלעכווײַז פֿונגג־דערגענפּאַנגס, האָט זי דען געקענט אַלץ דערהיימן; דער פּאַראַבעק איז וואָס אַבאַל מער חוצפּהדיקער געוואָרן, ווייזט אויס, אָנגע־רעדט דורכן קאַנאַל. אַז ער האָט דאָס געטון, וואָס אים איז בע־פֿעלן, און ניטש אײַנמאָל, ווען זי איז אין שטאָט אַרײַן געפֿאָרן, האָט ער זיך אַ גאַנצן טאָג אַרומגעבלאָנקעט איבערן הויף. זי האָט אים דערנאָך געדראָט, אַז לאָז נאָר אַנטשטעק אַהיימקומען, וועט ער זיך שוין מיט אים אָפּרעכענען.

— ער וועט אַהיימקומען! ס׳איז נאָך ניטש געקומען דער־צו, אַז מ׳זאָל רוצחים אָפּלאָזן! — האָט ער חוצפּהדיק אָפּגעענט־פֿערט.

זי האָט זיך אויס אַ וואָרף געטון פֿאַר כּעס, נאָר אויסגע־בראָסקען אַזאַ פּאַכקידנעם פּיסק, אָבער קען זי זיך ריכן מיט אים אָן עצה טון; ער וועט זי נאָך באַליידיקן, און ווער ווייס ווי

די צו האָרכן זיך. ווי האָבן זיך אָבער נישט געלאָזט, ווי האָבן זיך פֿאַרבעטן, פּינקט ווי די מוטער און געבעטן אויף מעסער-שפּיץ. איז וועגן כמעט אַלע טאָג אָנגעשטאַנען אַ וועלכע געוואַלטן און גרומיאַגערײַע לעבן דער כאַלופּע, אַז מענטשן וועלן זיך אָרט צוזאַמענגעלאָפֿן זיי אײַנצושטילן.

אַפֿילו דער גלח, חיים אויס, זי האָט אים אָנגערעדט. האָט די צו זיך אַרויסגערופֿן, און געמוסרט, זיי זאָלן זיך האָרכן און מאַכן שלום. ווי האָבן געדולדיק אויסגעהערט, און די הענט אַרײַן אים אַ קוש געטון, און בײַ די פֿיס אים, ווי עס קומט, אַרומגע-כאַפּט, אָבער ווי האָבן זיך גאָרנישט איבערגעאַנדערט.

— מיר וועלן נישט קיין קינדער, מיר ווייסן וואָס מיר האָבן צו טון. זאָל די מאַמע פֿריִער אָפּטרעטן! — האָבן ווי זיך פֿאַר מענטשן פֿאַרענטפֿערט. — דאָס גאַנצע דאָרף האָט דאָך פֿון אונדז אָפּגעלאַכט...

און די דאָמיניקאַנקע איז אויך גאַל געוואָרן פֿון כעס און עגמת נפֿש, וואָרן ווי האָבן זיך בשום אופֿן נישט געלאָזט מבֿר זײַן. און דערבײַ האָט זי, אַנשטאָט ווי פֿריִער אין קלויסטער אָפּ-צוזיצן און צו די קומעס אַרומגיין, געמוזט אַרבעטן אַרום באַלע-באַטישקײַט. זי האָט כסדר יאַנושען צו זיך גערופֿן, צו הילף. אָבער אויך די טאָכטער האָט איר נישט געשוואַלצעט קיין גרימענעס און קיין חרפּה. די פּאַנשטשאָטע האָט געהאַלטן אין וואַקסן ווייט, זי האָט אַפֿילו עדות געזאָגט קעגן די קאָלעס, וואָרן זי איז געווען בײַם געזעלץ און בײַם באַנדאַזשירן דעם וואָס מיט דער וואַקסאַ-חע.

פּריעסטער פֿלעגט אויך צו איר אָפֿט אין די אָוונטן אַרײַנ-בליקן, מגלומרשט זיך אַן עצה צו האַלטן, אָבער צום מײנסטן, כדי יאַנושען צוריקצורופֿן און זיך מיט איר איבער די געדענקער אַרומ-צופֿירן.

פֿאַרן דאָרף איז גאָרנישט פֿאַרבאָרגן, מען ווייסט גאַנץ גוט, פֿון וואָס און ווי עס גייט דער ריק. איז אַ פֿאַרבינדונג צוליב דיזאָזיקע ווינדיקע ליבעכן וואָס אַמאָל מער געוואַקסן. און גוטע מענטשן האָבן שוין נישט אײנמאָל די אַלטע געוואָרנט.

גענומען, אזוי פיל מהומותן איז איינגעשטאנען, געשלעגערייען און פראצעסן.

אפילו יאמבראווסקי האט פאר פרעמדע אפגעלאכט:

— א נישקשהדיקע פאר־שנים־צייט האט מיר פאן יענעם הייאר געשאנקען' קיין געשטארבענע זענען נישטא, קינדער־חדרס נישט געבוירן, קיינער האט נישט חתונה, און מיר שטעלט טאג בא טאג צמען אנדערש בראנפן. מען גיט מיר צו כבוד, און מ'בעט מיך, כ'זאל זיין עדות. ווען די זאלן זיך נאך אזוי א פאר יאר ארומקרימען, איז האלט דער מענטש אינגאנצן זיך פונאנדערגע־טרונקען...

אינדערראכטן טאקע האט זיך קיין טעס נישט געטון; אין ליפצע.

אבער, דאכט זיך, אז אין דער ראבינקאנטס כאלופע האט זיך צום ערגסטן געטון.

שימעק איז צוזאמען אהיימגעקומען מיט די אנדערע, יענ־דרושיק איז געווענט געהארן, די בויט האט זיך נישט אזוי אנגע־וועצט אויף זיי, ווי ערגעץ אנדערש, איז האט אלץ געדארפן גיין ווי אמאל. נאר ווו איז דארט געגאנגען, אז די שקצים האבן זיך אויפגעהערט די מוטער צו הארכן! האבן זיך עזותדיק אקעגנגע־שטעלט, פאר יעדער פיצל זיך ארומגעקריגט. שלאגן האבן זיי זיך נישט געלאזט, און צו קיין שום היבערישער ארבעט, ווי אמאל, האבן זיי זיך נישט צוגערירט.

— נעמעט זיך צו א שיקסע, אדער ארבעט אליין — האבן זיי עזותדיק אפגעענטפערט.

די פאטשעטשאייע האט געהאט אייזערנע הענט און א הארטע נשמה — ווי דען! אזוי פיל יאר, האט זי מיט אלץ געפירט, אזוי פיל יארן האט זיך איר קיינער נישט דערוועגט אקעגנצושטעלן און אקעגנצורעדן. און דא האט זיך ווער אקעגנגעשטעלט! ווער האט זיך דערוועגט אקעגנצורעדן! — אירע אייגענע קינדער!

— יעזוס דערבארעמדיקער! — האט זי מיט פייער און מיט בעט איינגערופן, בא א ליאדער געלעגנהייט זיך כאפנדיק צום שטעקן אויף די זין, זי האט זיי געראלט בייקומען און צווינגען

כאָטש פֿון אָנהייב האָבן די זיך אַ נישקשהדיקן הייב געטאָן, הענגען די ערד מיט מאָגערע סטראָנקעס באַדעקט. נאָר וואָס די ווינטער־תּבֿואות האָט נישט אַזוי געשאַדט, פֿעלד וואָגן, שוין אויפֿגעוואַקסן, האָבן די זיך נאָך נישקשהדיק אויפֿגעהויבן, אַז די כּאַליאַסעס וועל־גן אויך פֿאַרדעקט געוואָרן און צו דער ערד זיך צוגעדריקט, נאָר וואָס די דעכער מ'האָט אַרויסגעזען פֿון דעם וואַלד מיט זאַנגען.

די נעכט זענען אויך געוואָרן שטיקנדיקע און אַזעלכע היי־סן, אַז מ'איז אין די סטרער שוין געשלאָפֿן, ווײַל ס'איז נישט קיין אָטעם געווען אין די כּאַליאַסעס אויסצוהאַלטן.

איבער דידאָזיקע היצן ווידער, איבער די דאגות און צרות, איבער פֿלאַשקעס הענגען אויפֿן האַלדז, איבער דער פּאַרי־שנים־צײַט, וואָס איז היי יאָר געווען אַ שווערערע, ווי אין אַנדערע יאָרן, גע־דענק איך, אַז איך ליפּצע אין אָנגעקומען אָן אייסטערלים קריגערי־שע און אַמעריקע צײַט.

זיי זענען אַרומגעגאַנגען אויפֿגעטרייסלט אין זיך, אָפּקעני־דיק נאָר, ווטמען אַ שטאָך צו טאָן מיט אַ שמערצלעכן וואָרט, אָדער פֿאַר די באַרקעס יעגעם אָנכאַפּן. יעדער האָט זיך געצערן דעם צווייטן אָנטקעגנגעשטעלט, גלײַך ווי אַ גיהנום וואָלט זיך אין דאָרף גע־מאַכט. וואָרן וואָס אַ טאָג, פֿון פֿאַרטאָג אָן שוין, האָט זיך שוין געטרייסלט פֿון קריגערייען און פֿון אַרויסרופֿן, וואָרן יעדן טאָג איז עפּעס אַ נײַעס פֿאָרגעקומען; דאָ האָבן זיך די קאַ־בינצעס צעהרגעט, אַז דער גלח האָט אויס געכאַפּט צווישן די שלום מאַכן און פֿאַרהאַלטן, און דאָ האָט זיך די באַלעבאָסטעשע מיט טיליגאַסן פֿאַר די קודלעס געריסן איבערן חזיר, וואָס האָט די טירען צענערעט, דאָ האָט זיך די פּלאָשקאַ מיטן סאָלטיס צע־ביסן צוליב איבערגעטריסטע געגרולעך; דאָ איז געגאַנגען אַ קרי־געריי צוליב די קינדער, דאָ ווען פֿאַרשידענע שכנישע הזיקות, דאָ רעגן אַ ליאָדע לאַבוע, אַבי זיך נאָר צו צוזעצן און זיך צו יאָרען, און צו געוואַלטס ווען און יעגעם איבער ווייכן קאָ, בײַ אַלע גענכן אויסצורופֿן — אַז גלײַך ווי אַ מגפֿה וואָלט אויפֿן דאָרף

טיקײַט האָט זײ צעגיכטן. אוודאי, ס'איז אַ שאָד געווען אונדז ערד, חאָרן זי ליגט דערלעבן און איז פּרוכטבאַר. יעדן אײנציקן האָלט צוזיך געקומען אַ פּאָר מאָרגנס, יעדן אײנציקן. ס'טײַטש ווי האָבן זיך דאָך שוין קיין מאָל דערנערט פֿון אײן שניט צום אַנדערן. אונדז אויסגעצײכנט שטיק ערד, פּונקט ווי אָפּגעבאַקן פֿאַר די זין און פֿאַר די אײדעמעס. אַ נײַ דאָרף האָלט מען אויפֿגעשטעלט און זײ האָלטן געהאַט נישקשהדיקע לאָנקעס און וואַסער דערלעבן... אָבער וואָס, וועסט דיר נישט קײן עצה געבן: די דײַטשן וועלן זיך באַזעצן, וועלן זיך דאָ פֿונאַנדער-געפֿעלטיקן, און דו, מענטש, פּגר.

— ווי וועט זיך דאָס אַלץ אָפּגעבן! — האָבן די עלטע-רע אָפּגעזיפֿצט, קוקנדיק אויפֿן יינגערן דור, וואָס שטײען אַלע אַחנט אַרום אויף די וועגן, און ס'האָט נישט געפֿעלט די סתירה, ס'האָט נישט געפֿעלט, אַז די וועגן האָבן זיך אויך פֿונאַנדערגעפּאַרט! און פֿאַר וואָס האָט דען ווער געהאַט גרונט צוצוקוקן, ווען ס'האָט קיום אויפֿן לעבן געקלעקט

זײ האָבן זיך נישט הינציק דאָס קאָפּ געבראָכן, זײ זענען אַפֿילו צום גלח געגאַנגען נאָך אַן עצה. ר'האָט גאָרנישט גע-האָלפֿן: פֿון קײן לײדיקס וועט נישט אָנגײן.

— ווער ס'האָט נישט קײן געלט, דער האָט נישט די וועלט. דעם אָרעמאַן איז שטענדיק דער חינם און די אָרים!...

אָבער דאָס קלאָגן און יאָכצן האָט אויך גאָרנישט גע-האָלפֿן.

און אויף אַ צולאָג נאָך, האָט זיך געמאַכט וואָס אַמאָל גרעסערע היצן. דער מײַ האָט ערשט געהאַלטן בײַם סוף, און געבאַקן האָט שוין ווי אין תמוז. די טעג זענען אויפֿגעשטאַנען שטילע און שטיקנדיקע, די זון האָט זיך פֿון סאַמע אויפֿגאַנג אָן אַ הײב אויף געטאָן אַ געגליטע איבערן רײנעם הימל און גע-ברענט, אַז אויף די העכערע ערטער, און אויף די וועגן האָט ך ווס גרינהאַרג שוין געגעלט, וואָס גראָז איז בלויז טרוקן אויף · נישט כאַראַקטערס פֿעלדער אויפֿגעטראָטענע געוואָרן די טײַכלעך זענען אויסגעטריקנט געוואָרן, די קאַרטאָפֿליעס ווידער.

אָבער ווי די זאַך האַלט, איז קיין אופן נישט געווען זיך צו דערוויסן.

ווי האָבן דעם קאַפּיטאַל צונויפגעשפּאָרט, וואָרן ר'האָט זיך שוין געהאַט מיט די דײַטשן פאַרשטענדיקט און די סדר ווי אָפּגעש־קאָדעט, אָבער ער האָט זיך אַ־ווינגעדרייט און נישט אַהין, נישט אַהער גאָרנישט געזאָגט.

ערשט גוטעלאַ, דעם וואַטס ברודער, איז אַוועקגעגאַנגען אויספאָרשן די מעשה און אַרויסגעלייגט דעם אמת.

ס'איז גאָר אַזוי געווען: דער דושעדזשיק איז איין דײַטש סאָלדיק געווען טעפציק טויזנט רובל. אָפּגעגעבן האָט ער נישט געהאַט, און דער האָט אים געוואָלט פאַרן הויב צונעמען פאַרלע־שינג און דאָס איבעריקע מיט בארעס געלט צוצאָלן. דער דושע־דזשיק איז סקלומרעט באַשטאַנען, און באַזונדער געשיקט נאָך סוחרים, וואָרן דער דײַטש האָט נאָר געגעבן צו זעכציק רובל פאַר אַ מאַרגע. דער דושעדזשיק שלעפּט אָפּ ווי ער קען נאָר.

— אָבער באַשטיין וועט ער מוזן! אין הויף איז פול מיט יידן, יעדער מאַכט ווײַנט! דער גאַיאַוועט האָט מיר געזאָגט, אַז ס'האָט שוין די קי געראַנטן פאַר פאָדאַטעק. הו־ושע וועט ער נעמען צו באַצאָלן! ס'גאַנצע נאָך נישט אַרויסגעהאַקטע האָב איך פאַרקויפט! דעם וואַלד וועט מען דאָך אים אָצינד, כל זמן ער שטייט מיט אונדז אין אַ פּראָצעס, נישט דערלויבן צו האַקן. ער וועט זיך אַנדערש נישט קיין עצה געבן און פאַרקויפן מוז ער אפילו פאַר אַ טבוש — האָט גוטעלאַ זיך באַ ווײַנס געהאַלטן.

— אוי ערד, צו הונדערט רובל פאַר אַ מאַרגע איז נישט קיין קק.

— קויפט, ר'וועט פאַרקויפן און ער וועט נאָך געבן אַ קוש טון אין דער האַנט אַרײַן.

— אוודאי, ר'איז טײַער דער גראָשן, אַז ר'איז נישטאָ!

— די דײַטשן וועלן זיך געגעסן און וו, פּויער, שלינג דאָס יאַפּרײַצבן!

ווי האָבן נאָך געגעדט, טרויעריק אַמוסגעריק. און אומצ־

זיי האָבן אים צוגעהאַלטן, וואָרן אויף די דײַטשן, ווי זיי וואָלטן דערפֿילט די געפֿאַר. האָבן געטאָמן אַ פּעסל ביער און געפּוזינד זיך פֿון קרעטשמע אַרויסגעטראָגן.

— דע פּלוידערזאַק, נישט אַזוי געשפּילט זיך, צ׳וועט די היטן פֿאַרלירן!

— חזירישע קרובים! — האָבן זיי די שקצים נאָכגעשריגן.

אָבער באַלד נאָך ווײַטער אָפּטקאָפּן, האָט דער ייִד אַרײַנגעגעבן פֿאַר די פּאַראָבקעס, אַז די דײַטשן וואָלן שוין האָבן כמעט געקויפֿט פֿאָרלעטשיט, אַז זיי וועלן שוין געפֿאָרן אויסמעסטן די קאָלאָניע, אַז גאַנצע טעטן פֿאַמיליעס וועלן זיך אויפֿן פֿאָלוואַרק באַזעצן.

— מיר שטיקן זיך אויף די בײַסן, און די דײַטשן וועלן זיך אויף חלוקים פֿונאַנדערלייגן.

— איז קויף זיי אויס און לאָז נישט! גיב דיך אַ ריר מיטן שכל, אַז דו האָלסטס דיך פֿאַר אַ חכם!... — האָט כמאַ-כאַ פּלאַשקאַ אויף גוטשעלען אָנגעשריגן.

— אין דער הינטישער יוכצ אַרײַן מיט אונז עסקן! — האָט מאַטעוש אַ שעלט געטון, קלאַפּנדיק מיט דער פּויסט אין שענקטאָס. — אַז זיי וועלן זיך באַזעצן אין פֿאָרלעטשיט, איז וועט שוין זײַן אין ליפּצע אויסגעהאַלטן — האָט ער פֿאַרזיכערט, וואָרן ער איז שוין געווען אויף דער וועלט און די דײַטשן גוט געקענט.

מ׳האָט אים באַלד אויף אַמאָל נישט געגלייבט, אָבער פֿריִען דעם, האָט זיך דאָס גאַנצע דאָרף פֿאַרדאַגהט; מ׳האָט אָנגעהויבן אַרײַנצוטראַכטן און איבערצוקלערן: וואָס פֿאַר אַ שלעכטס וואָלט געקענט, למשל, פֿון צוויי שכונהשאַפֿט פֿאַר ליפּצע אַרויסקומען;

און דאָ האָבן יעדן טאָג די פּאַסטעכער און דורכגייער דערציילט, אַז אין פֿאָרלעטשיט וואָלט מען שוין דעם גרונט מעסטן, מען פֿירט שוין אָן שטיינער און ברעטער קאָפּעט מען.

שפּעט נאָך דעם. און אַנדערע װידער האָבן זיך שױן אין דער קרעטשמע אַרײַן אַדעקגעלאָזט עפּעס געװער צו װערן.

ס׳האָט זיך אַרױסגעװיזן, אַז ס׳איז אמת. פֿינף בריקעס זענען געשטאַנען באַם אײַנפֿאָר, און אַלע מיט אײַזערנע אַקסן, אױף גאַל מיט בלױ געמאָליעװעט, מיט לײַװענטענע בײַדלען איבערגעדעקט, פֿון אונטער װעלכע עס האָבן אַרױסגעקוקט װײַבער און גערײזנע באַלעבאַטישע כּלים. אין דער קרעטשמע װידער, פֿאַרן שענקפּאַס, האָבן באַ אַ צען דײַטשן געטרונקען.

און פֿעטע װײַסע װי גערען די יוכטס, צעזאָקטענע און מיט בערד, אין גראַנאַטע קאַפּאָטעס אָנגעטאָן, מיט זילבערנע קיטלעך אױף די אױסגעפּאָשעטע בײַכער, און פֿיסקעס, אַז זײ האָבן זיך אױס זײ געלויכטן פֿון די גוטע זאַכן. זײ האָבן עפּעס געפּלאַפּלט מיט יוד.

די פֿורערן האָבן זיך אין אַ גאַנצער קופּע אַװעקגעשטעלט דערלעבן. שרײַענדיק מען זאָל געבן בראָנפֿן, און זיך צוגעקוקט און אױסגעדרוקט אײַנגעהאַרכט זיך, אָבער ס׳איז שװער געװען כאַטש אײן װאָרט אפֿילו אױסצוכאַפּן. ערשט כאַטעטע, װעלכער האָט זיך געקענט מיט די ייִדן אױסלאָפּלען, האָט צו זײ אַזאַ שפּרעך געטאָן, אַז דער קרעטשמער האָט זיך אױס אַ פֿאַרװונדעטער אױסגעדרײט. די דײַטשן האָבן נאָר צװישן זיך אַ גלאָץ איבער געטאָן מיט די שליפֿעס, און זײ האָבן נישט אָפּגעענטפֿערט, דערנאָך װידער האָט זײ אױך גאָרנישט, דעם װאָיט ברודער, אַ זאָג אַרײַן געטאָן עפּעס אַ דײַטשיש װאָרט. זײ האָבן זיך אױסגעדרײט מיט די הינטערשטע חלקים צו די פֿורערן, פֿרומטעדיק צװישן זיך, פּונקט װי די חזירים באַ דער קאָריטע.

— אױסראַסקען דאַרף מען נאָר דידאָזיקע חזירישע באָרדעס! — האָט מאַטאָש מיט כּעס אױסגערופֿן.

— מיט אַ שטעקן װאָלט מען זײ געדאַרפֿט די װײַטן אָנכאַפּן. װאָלטן זײ באַלד אָנגעהױבן צו געבן לױפֿן.

און אַדאַם קלאָגעס האָט מיט פֿײַער אַ מורמל געטאָן:

— כ׳גיב אים אַ קאָפּ אין קאָלדן אַרײַן דעם און זעק, אױב ער װעט מיך אױסלײגן. קײַלעט אױף צוריק.

פאַרשטייט זיך, אַז זיי זענען ווי אַזוי פיל אָנגעזאָגנע פינקס ווי דער פאַבריקאַנט שניי — ווי האָבן געהאַט ווייטערע מחשבות דערין און פאַר זיך לטובה עפּעס געלאַדנעט.

פלאַשקאַ איז געווען א פייער זייער און אַמביציאָזער, א באַהאַלטענער און זיך פאַרלאַזט אויף זיין שכל און רייכקייט, סיי א דער מילנער חוידער, חייסט מען דאָך, אַז פאַר א גראָשן האָלט ער זיך געלאָזט אויפהענגען. א קניקער און א היטשינדער.

אין טאָקע איינציקן אויסגעפרוּכן צווישן די צוזדים א שטילע און א פאַרביסענע מלחמה, וואָרן פאַר מענטשן אין די אויגן האָבן די אַרויסגעוויזן גוטפריינטשאַפט, זיי האָבן זיך באַגריסט פינקס ווי פריער און אַפילו נישט איינמאָל זיך אין קרעטשמע אַריין אָנגעשטער די הענט געפירט.

די מער קלוגערע האָבן זיך באַלד געכאַפּט, אַז די־דאָזיקע שותּפים גייט נישט אין קיין געשעפטיקייט, נאָר אין עפּעס אַנדערש, זאָגער גאָר אין וואַכיזאַפּט.

— ס'האָט איינער הנאה געהאַט, וואָלן אַנדערע אויך הנאה האָבן! — האָבן די עלטערע געזאָגט, באַקלערנדיק מיט די קעפּ.

און אַזוי איז זיך די צייט דורכגעגאַנגען, אַז אין דאָרף איז האָט אַמאָל א גרעסערער מישמאָש געווען.

ביז עפּעס אין א געוויסן טאָג האָט זיך איבער די כאַלופּעס א בעטראַג געגעבן:

— דייטשן האָבן זיך אָפּגעשטעלט אין דער קרעטשמע.

— קיין פּאָדלאָשיע ציִען זיי אוודאי — האָט עמעצער געפרוּווט טרעפן.

— לאָזן זיי זיך פאָרן געזונטערהייט!... האָט פאַר א געשעפט האָט ער מיט זיי! — האָט אַן אַנדערער זיך אָנגערופן.

אָבער עפּעס אַן אומרויִקע, פרעקטריקע בייגעריקייט האָט די מענטשן באַהערשט. דורך די סנדער האָט מען זיך דיזאָזיקע ידיעה איבערגעבן, פאַר די הייף האָט מען זיך צוזעשטעלט

נאָר געמוסט גאַנץ גוט, אַז די קאָלאָנע אַליין איז גאַנצע טעג אַרומגעלאָזן צווישן מענטשן, ווידלענדיק און יאָמערנדיק. די וואַך דערציילט, אַז זי האָט שוין פאַרקויפט דאָס הויז מיט די הויזגע-לעך אויך צו היילן דעם מאַן און נעמט אַלע טאָג אויס די גאַנצן אַרומגעלאָפן פאַרן וואַיסט כאַלופע, געוואַלטעוועדיק מיט הימל-שרייענדע קולות, אַז כלומרשט באַרשטעק שטאַרבט שוין אָפּ, אַרויס-רופנדיק נאָס און טרערנע מענטשן, אַז זיי זאָלן עדות זאָגן און העלפן.

דאָס אַרומיאָגן און די מער זאָרגנדיקע ווייבער האָבן זיך געשטעלט אויף ווייטער ווייס, און אפילו אויך איינער פון די קלע-נערע באַלעבאַטים, קאַבוס, וואָס דאָס איז געווען אַ מענטש, און אָפטרויקער און ליב געהאַט זיך אַרומצוקריכן. אָבער די איבעריקע האָבן נישט געוואָלט אפילו הערן, אָפּלייקענענדיק און די אויגן אַריין, אַז זיי האָבן כלומרשט גאָר עפּעס געזען; נישט איינער הידער האָט נאָך געצהס, אַז זיי זאָלן זיך נישט אײַנרייסן מיטן וואָיט, די וועלן באַרנישט אויסטון

וועגן פאַרשידענע געשיכטעס דערפון אַרויסגעקומען, וואָרן קאַבוס האָט געהאַט אַ לאַנגע צונג, באַלד זיך מיט דער פויסט געוואָרפן, און די באַבעס וועגן אויך נישט געווען איבערקלייביק אין הערסער.

וועגן דעריבער נאָר אַרויסגעקומען דערפון געוואָלטן און טרינקן. וואָרן וואָס? האָבן זיי זיך דען געקענט אַן עצה געבן קעגן באַלעבאַטים און קעגן וואָיט?

אפילו דער ייִד האָט שוין פון זיי ס'געלעכטער געמאַכט און נישט געוואָלט זיי געבן אויף באָרג.

און ס'איז נישט אַדורך אפילו קיין וואָך, האָבן אַלע שוין געהאַט געטוג פון דער גאַנצער מעשה און די ילדהדיקע נאָבלע-רייען, אַז כ'האָט זיך שוין אויסגעהערט צו צוהערן.

ביז ס'איז ווי אַ נייע הילף אַנטקעגנגעקומען און אין יאָרף האָט זיך ווידער איינגעקאָכט.

עס האָט זיך פלאַצקאַ אָפּגעטרעטן מיטן מילנער און צוזאַ-מען זיך אָפּגעשטעלט אויף די קאָזע'ס ווייס...

— אמת, סטייטש דער גלח זאָגט דאָך דאָס אַלץ מאָל אין קלויסטער.

— איז וואָלט דער באַלעבאָס, הייסט עס, אויך גע־בענגען אין גיהנום אַרײַן? — האָט ער זיך מיט שרעק איבערגע־צלמט...

— ר'איז אַזאַ מענטש גלייך ווי אַלע אַנדערע!

— אוודאי! דער באַלעבאָס איז אַזאַ מענטש, ווי אַלע אַנ־דערע! אוודאי!

— ביסט אַ נאַר, ווי אַ גלאָמפּ פון אַ הייפּל קרויט — האָט זיך פּיעטרעק אָנגעצונדן, געבנדיק אים לאַנג צו פאַרשטיין, אָבער וויטעק האָט נישט געגלייבט; ער האָט זיך געהאַלטן בײַ זײַנס און נישט געגלייבט אין עפּעס אַנדערש.

אָט אַזוי זענען פאַרבײַ די טעג אין באַרינעס כאַ־לופּע...

אין דאָרף הינטער האָט זיך געקאָכט ווי אין אַ קעסל.

דאָס האָט דעם וואָיט געשלעגט אָנגעמאַכט, וואָרן בײדע צדדים האָבן געזוכט עדות, אַריבערציִענדיק דעם עולם אויף זייער זײַט.

כאָטשיק דאָס איז דאָך נאָר געווען אַן עסק מיט די קאָזו־לעס, אָבער דער וואָיט איז נישט פאַרשלאָפן און פּעסט זיך גע־פּאָרעט. ער האָט באַלד אויפן אָרט גענומען די איבערהאַנט, וואָרן מער ווי אַ האַלב דאָרף האָט זיך אַרויסגעזאָגט אויף זײַן זײַט. מ'האָט אים אַפילו געקענט פאַר אַ בײזן שילינגער, אָבער ר'איז דאָך געווען וואָיט, ר'האָט זיך געקענט נישט מיט איין וואָרט אַן עצה טאָן, ער האָט אָבער אויך גוט געקענט מיט שמאַלץ אונטער דער הויט פאַרגיסן. האָט ער מיט אָנרעדן, מיט תפיסה און מיט אַ ביסל בראָנפן געשטאָפּט זיך עדות, אַזעלכע ווי ער האָט געדאַרפן.

קאָזיאָל איז געלעגן שווער קראַנק און מ'האָט דעם גלח מיט פאַן יעזוסן אַראָפּגעבראַכט צו אים. מ'האָט דערציילט פאַר־שידענע וועגן דער דאָזיקער קרענק, מ'האָט געמורמלט בסוד, אַז ער מאַכט זיך נאָר אַזוי, כדי דער וואָיט זאָל האָבן אַ גרעסערן סך אויפן סאַנד. אָבער גאָט ווייסט, ווי אַזוי דאָרט איז געווען. מ'האָט־

האָט אַרויסגעזוכט, אויף די גרינענדיקע פעלדער, אויף דעם לײַכטן, וואַרעמען און פרילינגדיקן טאָג. און די הערצער וועגן זיי פאַרשטיינערטע געוואָרן פון רעזיגנאַציע און אין איבערגעבן זיך אויף גאָטס באַראָט.

— דער מענטש וועט שוין נישט איבעראַנדערשן דאָס, וואָס ס׳איז אים אָנגעצייכנט, ניין...

און מיט דעם וועגן זיי זיך פונאַנדערגעגאַנגען.

אַנדערע האָבן אויך דעם זעלבן טאָג און אין די קומענדיקע טעג אָנגעהויבן צו באַזוכן דעם קראַנקן, נאָר ער האָט ווידער קיינעמען דעסגלייכן נישט דערקענט, ביז ענדלעך מען האָט אויפגעהערט צו קומען.

— ער דאַרף נאָר האָבן מנין וואָס תפילה טון, ער וועט וואָס גיכער שטאַרבן — האָט דער גלח געזאָגט.

און ווייל יעדער האָט געהאַט גענוג זײַנע צרות און דאגות, איז אפילו קיין וווּנדער נישט, וואָס מ׳האָט אָן אים גיך פאַרגעסן, איבער ס׳האָט זיך שוין יאָ געטראָפן, אַז עמעצער האָט זיך אָן אים דערמאָנט, איז ווי אָן אַ טויטן.

וואָס אָן אמת, איז דער אָרימער גענעך געלעגן אין אַזאַ פאַרלאָזנקייט, פונקט אַזוי ווי איינער, וואָס מ׳האָט אים שוין אין קבר אַרײַנגעלייגט און עס וואַקסט שוין גראָז אויף אים.

וועמען איז ער געלעגן אין זינען?

ס׳האָט זיך געטראָפן טיילמאָל, אַז ער איז גאַנצע טעג אָן אַ טראָפּן וואַסער געלעגן, ער וואָלט אפשר פשוט פון הונגער געוואָרן געשטאָרבן, ווען נישט וויכעקס גוט הארץ; ער האָט אָפגעריסן וואָס עס האָט זיך נאָר געלאָזט און דעם באַלעבאָס צוגעטראָגן. אפילו די קו האָט ער געהיים אָפגעמעלקט און מיט מילך אים געפּאַשעט. וואָרן דער קראַנקער האָט אים אַרויסגעשטופּט מיט אַ באַטריבטער וואָרג. אָט איינמאָל האָט ער זיך געוואָגט אַ פרעגע צו טון:

— פּיעטרעק, ס׳איז אמת דאָס, אַז ווער עס שטאַרבט אָן ווידוי, גייט גלײַך אין גיהנום אַרײַן?

הינטישע זרעס! קיילער! — האָט ער פּלוצלינג אַ געשריי גע-
געבן מיט אַן אומגעהײַערער שטימע, ר'האָט אויפגעהויבן די
הענט, ווי ער וואָלט זיך געוואָלט פאַרטיידיקן און אַ מאָל בורייק
געטאָן אויף אַ הינטער.

יוזקאַ איז אַ מאָל אַרײַן געגעבן אויף דעם געשריי און זי
האָט אים אָנגעהויבן דעם קאָפּ מיט נאַסע טיכער אַרומצולייגן.
אָבער ער איז שוין געלעגן שטיל, און אין די ברייט געעפנטע
אויגן האָט געגלאַנצט עפּעס אַ שטערבלעכער פּחד.

זיי זענען באַלד נאָכדעם אַרויסגעגאַנגען, באַטריבט און פֿול
מיט שרעק.

— אַ מת ליגט דיר דאָרטן, און ניטאָ קיין לעבעדיקער
מענטש! — האָט קלאָגנדיק אַרויסגערופן, אויסקוקנדיק זיך צו דער
כאַלופּע.

יוזקאַ האָט ווידער געשיילט קאַרטאָפליעס אויפן גאַניק, די
קינדער האָבן זיך געשפּילט הינטער דער וואַנט, און אין סאַד
האָט אַרומגעשפּאַצירט וויטעק באַטשאַן, דער ווינט האָט מיט די
צווייגן דאָס אָפענע פענסטער געראַסלט.

זיי זענען אַ לאַנגע ווײַלע געשטאַנען אין שטילשווײַגן פון
שרעק, גלײַך ווי וואָלטן פון אַ קבר אַרויסגעגאַנגען.

— יעדערנס סוף איז אַזעלכער, יעדערנס — האָט קלאָגנ
מיט פּרעון אַ שטעפּשע געטאָן.

— יאָ, יעדערנס... נאָר ווילן... וואָס זאָל מען טאָן,
ווען באַרניטש העלפן... סידען, ר'וואָלט נאָך געקענט לעבן אַ
שטיק צײַט, ווען ניט דער וואַלד...

— זיכער. ער איז אויסגעקומען, און אַנדערע וועלן בעטן —
האָט ער אָנגעוויזן.

— איין מאָל שטאַרבט מען... ר'האָט ייִדן. וויניק דען
אָנגעהאָרעוועט!

— און אַנדערע וועט אפשר אויך שוין ניט לאַנג אויסקומען
אים נאָכצוגיין.

זיי האָבן אַרײַנגעקוקט אויף דער וועלט, אויף די בלאָ-
הימלשע פעלדער, אויף די וועלדער, וואָס מ'האָט זיי ווי אויף דער

אַ פּרוּוו אין די בעטן האָט אים נאָך פאַרגלוסט, האָט ער זיך נאָך מער די צונג געהיצט.

זיי זענען אַקוראַט צוגעקומען צו די באַרינעס.

יוזקאַ האָט געשפּילט קאַרטאָזשיעס אויפן גאַניק.

— נייעס אַריין, דער טאַטע ליגט אַליין. האָטשיק איז אויפן קרויט-פעלד, און יאַנגאַ אַרבעט בײַ דער פּי־סער.

אין דער שטוב איז געווען ליידיק. דורכן אָפענעם פענ־סטער האָבן אַרײַנגעקוקט גאַנצע פּעקלעך בעז און די זון האָט זיך דורכן בריגס דורכגעיגן.

דער אַלטער איז געזעסן אויפן בעט. ר'איז געווען אויס־געדאַרט, די גרויע באָרד האָט אים דאָס געלע פּנים ווי מיט אַ שטעכיקע בעזעם פון חזיר-האָר אַרומגענומען, דעם קאָפּ האָט ער נאָך געהאַט אָרוכגעשוירן, ר'האָט באַהעפט מיט די גלײַכע ליפּן.

זיי האָבן גאָט געלויבט, ר'האָט נישט אָפּגעשטעלט, נישט קיין ריר זיך געטאָן.

— צ'דערקענט אונדז גאָרנישט! — האָט זיך קלאָגנדיק אָנ־גערופן, אָנגעכאַפּנדיק אים בײַ דער האַנט.

גלײַך ער וואָלט גאָרנישט געזען, ר'האָט זיך ווי בלוטרישט אײַנגעהאַרכט אין דעם טשיושטשערן פון די שוואַלבן, וואָס האָבן געקלעפּט אַ נעסט אונטערן דאַך, אָדער צו דעם געריש פון די בינען, וואָס האָבן זיך געריבן אין דער וואַנט און אין פענסטער פון צײַט צו צײַט אַרײַנגעבליקט.

— טאַטעשי! — האָט ווידער קלאָגנדיק אויסגערופן, אַ טרייסל געגעבן אים אַ קאָפּ.

דער קראַנקער האָט אַ ניסטער געגעבן, די אויגן האָבן זיך אים אַ טרייסל געטאָן, ר'האָט זיך אומגעקוקט צו זיי.

— עך הערט! טאַטע איך בין דאָך קראַנק, און דאָס איז באַלאַגולע, ענקער קום; צ'דערקענט, האַ!

זיי האָבן געשוויגן, קוקנדיק אים אין די אויגן אַרײַן.

— אַליין בין איך דאָ, פֿײַערן: צו מיר! קיילעס די

— אין די דייטן טראָגט זיך דורך רעגנס, איז מסתמא ניט, זיי אונדז אויך נישט אויסמיידן.

— עס חימלט אוס פון חערים אויף די ביימער, דאָס האָט זיך אויף אַ טרוק:ניש.

— און דאָס גרינהאָרג איז פּאַרשפּעטיקט, וואָלט עס געקענט נאָך פאַרבראַכט חערן. אפשר חעט דער פאַן יעזוס נישט דער־לאָזן... דאָס האָט זיך געמאַכט דאָרט אויפן יאַריד! צוזען עפּעס געחויר געחאָרן חעגן פערד!

— אי... כ'האָב דאָס עלטסטן געגעבן דריי רובל, האָט ער מיר צוגעזאָגט

— אַז ס'איז געראַנטיט קיין שום וויכטיקייט!... דער מענטש לעבט דיר בסדר אין אַ מורא, פּונקט ווי דער האָז, און קיינער קען נישט העלפן.

— און דער חאָ־ס איז ווי אַן אָפּגעבאָלצטעטער — האָט באַלצערעק פאַרזיכטיק אַ שעפּטשע געטון.

— מ'וועט דאַרפן אַ קלענער טון חעגן אַ נייעם — האָט קלאָגב צוגעחאָרפן.

באַלצערעק האָט אויף אים אַ קוק געטון, אָבער דער אַלטער האָט הייציק צוגעגעבן:

— ס'איז שוין אַ חרפּה און אַ בושה צוליב אים פאַרן דאָרף. צ'האָט געהערט חעגן דעם גנביקן?

— אי... אַ געשלעג קען זיך יעדן אייניקן טרעפן, ס'איז אַ געוויינטלעכע זאַך... איך מיאַרקיר מיר עפּעס אַנדערש: מיר זאָלן נישט אַמאָל פאַרן רעגירן זיינעם צוצאָלן.

— אַליין האָט ער דאָך נישט צו באַצאָלן: ס'טייטש אי דער קאַסיר:ר הים, אי דער שרייבער, אי דער אַמט...

— די הינט הויטן דאָס פּליים! די הינט, און צום סוף דו טיער, באַל צו, חייל זיי האָבן נישט דערהייסן.

— ס'איז דען אַנדערש! צוויישט דען עפּעס נייעס!

באַלצערעק האָט נאָך אויסגעטעטיקן און מיט דער האַנט אַ באַן געגעבן; ר'האָט נישט געוואָלט רעדן, ר'איז געווען אַ פּיינ־

און זי איז אַוועקגעגאַנגען צורופֿן די שיקסעס, די זאָלן זיך צעטיילן.

קריים האָט מען געדאַרפֿן היינט וועגן.

דער טאָג האָט זיך געהאַט געשטעלט אויפֿלויכטער, ווי געבענטשט, אַ הערלעכער, אַ זוניקער און אַ אַכטער מאַי־טאָג. אַ שטיפּערי־קער ווינט איז נאָר אָנגעקומען און אויף די פֿעלדער אַרומגע־ווילדעוועט, אַז די תּבֿואות האָבן געפּאַטשט איבער די ביין. ווי די צעלייגטע וואַסערן. די כערדער האָבן זיך געוואַקלט מיט אַ גערויש. געדיכטע אָפּגעקלעפּנדיק זיך פֿון דעם בוידעם, און די פֿעלד, שווערע פּענקעס בעז און טשערעשניעס האָבן זיך צעבײַטשט מיט אַ ריח. די לופֿט איז געווען אַ פֿרישע, אַדורכגעטרונקען מיט ערד און מיט בלומען. פֿון די פּאַשעס אַרום זײַנען די הענדלער האָבן זיך געזאָגט מיט ווינט דערטראָגן. אין דער קושניע האָבן געקלונגען די האַמערס. פֿון טאָמער אינדער־פֿרי איז אויף די וועג שוין פֿול געווען מיט מענטשן און געשפּרעכן. די פֿויערטעס האָבן זיך אויף די קרויטפֿעלדער געצויגן, טראַגנדיק אין זייער און אין קוישן די פֿלאַנצן, און דערציילנדיק אויפֿן קול וועגן געכאַפּטן יאַריד און וועגן דעם וואַסער מעשה.

אַז ס'האָט נישט לאַנג געדויערט, נאָך איידער דער זון האָט זיך אָפּגעטרוקנט, האָט זיך אויף די שוואַרצע קרויטפֿעל־דער, ווי שטערן נאָר געהיילט דורכגעשטעכענע מיט בראָזדעס, אָנגע־פֿילט מיט וואַסער און געגלאַנצט אויף דער זון, אָנגעהויבן ווימ־לען פֿון רויסקעס.

די קלאָגעבאָדע מיט די טעכטער האָבן אויך דאָרט אָנגעהויבן, קלאָגע ווידער מיט מאַטשאָושן און מיט די שקצים האָבן זיך געצויטן אונטערשפּאַרן די כאַלופּע.

אָבער קוים האָט די זון אָנגעהויבן צו באַקן, האָט דער אַלטער איבערגעלאָזט די אַרבעט אויף די זין און, צעוויסטויפּנדיק באַלצערקע, זענען זיי אוועקגעגאַנגען באַזוכן בגרינען.

— אַ שײנע צײַט קומט — האָט קלאָגע אויסגערופֿן, שנופּנדיק דעם שמעק טאַבאַק.

— פֿײַן. ס'זאָל נאָר צו לאַנג ווער נישט באַקן.

װעגס, האָט פּליט, נישט װיסנדיק אַלײן װו עס װעט זיך פאַר-טשעפּען.

און דער עולם האָט אָפּגעלאַכט און געלאָזט אַזױ פאַר גוטע װעגן האָבן זײ דער צרימער נאָכגעבן געװעהס, אַז ער איז מחײב איבערצוגעבן גאָ די קרובים. די קלאָגנערס װידער פלעגן װײ, אױך פּלומרשט פון געשפּרײנגטשאַפט, זאָגן:

— ס'איז דאָך אַ קרובהשע, געלט האָט זי איר אײגנס אײגן באַגראָבעניש און לאַנג װעט זי גאָ ענק און שױב קײן נאָסט נישט זײן... װי דען זאָל זי זיך אַהינטון!

דאָס אַלץ איז דער קלאָגנבאַזיצן געקומען אױפן געדאַנק, װען דער באַן האָט איר דערצײלט װעגן הײנטיקן שטױס מיט אַגאַטען, זײ האָבן זיך שױן געלײגט שלאָפן, און װען די קינדער האָבן אָנגעהױבן צו כראָפּען, האָט זי אים שטילערהײט אָנגעהױבן צו־צורעדן:

— און אָרט װעט זיך שױן געפינען... אין פּעדערהײזל קען זי זיך ליגן... די געגנט װעט מען אַרונטערטרײבן אונטער דער שאָפע... מיט אַ ליאַדע גאָס װעט זי אַדורכלעבן... לאַנג װעט זי נישט אָנצינען... אױפן באַגראָבעניש האָט זי... מענטשן װאָלטן נישט געגלײבט... און דאָס איבעריקע װאָלט מען נישט געדאַרפט אָנזוקזוגעבן... אַוודאי, װערט עס אױפן װעג נישט גע־ינען — האָט זי הײס געגעבן צו פאַרשטײן.

אָבער קלאָנג האָט נאָר אַלס ענטפער זיך צעכיכעט. און פרשטו צומאָרגנס אינדערפרי האָט ער געזאָגט:

— װען יאַגאַסט זאָל אײנגאַנגען זײן אַ אַ גראָשן געלט װאָלט איך זי צוגענומען, פאַרפאַלן, ס'איז גאָטס װילן, אָבער אַזױ, איז װעט מען זאָגן, אַז איבער די פּאָר גילדן זײן מיר, איר ערבים אַזאַ מכסקײם. מ'פּיסקעװעט שױן אַזױ אױך, אַז פאַר אַתיראַרפטזען איז די געגאַנגען אױפן בטל... ממילא ביטום.

די קלאָגנבאָרט, װײל זי האָט זיך אין אַלעם געהאַרכט דעם מאַן, האָט נאָר שמערצלעך אָפּגעװיפּעט צוליב דעם איבעריקע

ליבנים. חאָטש אַז ער האָט זיך ניט אָנגערופן, האָט זי עס איי־ליק געשמעקט אײַנזשיקן און בײַהאַלטן אירע אוצרות.

— פֿאַרוואָס זיצט עך ניט בײַ אונדז! — האָט ער נאָך אַ לאַנגער חײַלע אָנגעהויבן.

— וואָס רעדן, צו קיין שום אַרבעט טויג איך ניט, אַפילו מיט די געגרונזלעך קען איך מיר ניט קיין עצה געבן. אומזיסט וועל איך עסן, האָ! ... כ'בין שוואַך, כ'וואַרט שוין פֿון טאָג צו טאָג אויף מײַן סוף. אַוודאי, אַז בײַ קיינעם וואָלט ליבער געווען צו שטאַרבן, ליבער... כאָטשביק אַפילו אין דעם קאַפּעל נאָך דער יאַלעווקע... ס'דאַן, נאָר ווי איז פֿאַר ענק אַזאַ קאָפּ־פֿאַר־דרייעניש און דאגות! געגעבן סאַרטיק גילדן האָב איך אויסן באַגראָבעניש... כדי ס'זאָל שוין מיט אַ תּפֿילה־אָפּריכטן... באַ־לעבאָטיש־מעסיק... האָ!... כ'וואָלט נאָך דאָס איבעריקע צוגעלייגט... הײַנט ניט קיין מורא, כ'וועל ענק שטיליטשקע אײַנשלאָפֿן, צ'וועט ענק אַפילו ניט רײַכן... נאָר איך קרעכן... — האָט זי ניט דרייסט געשטאַמלט, מיט אַ קלאַפּנדיק האַרץ פֿון דערוואַרטונג, אַז ער וועט זי צונעמען און זאָגן: „בלײַבט!“

אָבער ער האָט זיך ניט אָנגערופן, ווי ניט פֿאַרשטייענ־דיק דאָס כקאָמליען, ער האָט זיך נאָר אויסגעצויגן, אויסגעגע־נעצט זיך און גענומען זיך גנבֿה רוקן לעבן דער כאַלופּע, צום שײַערל, אויפֿן היי צרות..

— אַזאַ באַלעבאָס.. אַוודאי... ווי אַזוי וואָלט עס אויסגע־זען... כ'בין דאָך נאָר אַ בעטלערין... — זי האָט געשלוכצט אין זיך מיט אַ שטילינקן, הייטיקלעכן קרעכץ, אויפֿהייבנדיק צו אים די פֿאַרווייינטע אויגן.

זי האָט זיך פֿאַבעלעכישקע אַוועקגעשלעפּט, הוסנדיק אָפּגעז, און האָט אַ חײַלע זיך באַם כּותל אַנידערגעזעצט. זי איז הינטער געבליבן, ווי יעדן טאָג, איינזאַם איבערן דאָרף, ווו זי וואָלט געקענט אָפּשטאַרבן בעל־הבית־מעסיק, אָן שום אָנשאַרכן.

און זי האָט זיך געשלעפּט, צו טאָן עפּעס כענטשן. זי האָט זיך געשלעפּט איבערן דאָרף, פּונקט ווי אַ גײַסטיק שפּיצ־

ער האָט אויפֿגעעפֿנט די אויגן. עמעצער איז געזעסן דער־
לעבן, קוקנדיק מיט שרעק.

— אַ שווערן פֿאַר־שניט־צײַט האָט ער — האָט זי שטיל געזאָגט. — ווען צ׳האָלט געזאָלט, איז האָב איך אַ פּאָר גראָשן, האָלט איך זיי ענק אָנגעלייגט. אויפֿן באַגראָבעניש האָב איך עס מיר אָנגעזאַמלט, אָבער אַז צ׳זענט אין אַזאַ נויטבאַדערפֿטיקייט, וועל איך ענק לײַען. די יאַלעשקע איז אַ שאָד. פֿאַר מיר אין די אויגן איז זי פֿאַריאָרן אָנגעקלעבט געוואָרן... פֿון מײַן גאַנגעק. אפֿשר וועט מיך דער פֿון יענעם לאָזן לעבן, איז וועט ער מיר פֿון נײַעם אָפּגעבן צו נעמען פֿון אַן אייגענעם בשעת אַ נויט איז נישט קיין בושה אפֿילו פֿאַר קיין באַלעבאָס. נעמטס — זי האָט אים אַרײַנגערוקט אין דער האַנט אַרײַן מיט בלויז גילדנס, עפּעס בײַ אַ דרײַ רובל.

— באַהאַלטס עס ענק! כ׳וועל מיר ווי ס׳איז אָן ע.ה געבן

— נעמטס, סטײַטש כ׳וועל ענק נאָר אַ האַלבן רובל צולײַגן, נעמטס — האָט זי שטיליטשקע געבעטן.

— זאָל ענק גאָט באַצאָלן דערפֿאַר. סע, וואָס פֿאַר אַן אָרנטלעכע ען ווײַבס!

— איז נעמטס שוין גאַנצע דרײַסיק גילדן, אויף אַ גלײַכן חשבון — האָט זי אַרויסגעקראַצט פֿון קניפּל, צוגעגעבן צו צע־נערלעך — נעמטס — האָט זי געסקאַמליעט, די טרערן אײַנ־האַלטנדיק: דאָס האַרץ האָט איר געשניטן, גלײַך ווי זי וואָלט זיך יעדעס גראָשנדל פֿון די געדערים אַרויסגעריסן.

דאָס געלט האָט עפּעס אויסגעזען רײַכנדיק געגלאַנצט אויף דער זון. ער האָט צוגעטרויעט די אויגן פֿון גליקלעכקײַט גראַבלענדיק דערין; זיי זענען געווען נײַע און ריינע. ער האָט שווער אָפּגעזיפֿצט, אָפּפֿערנדיק זיך מיט שרעקלעכן חשק, אַז ער האָט זיך אַזש אָפּגעדרייט און אַ שטיפֿטשע געטון:

— באַהאַלטס עס גוט, וואָרן מ׳וועט נאָך אונטערקוקן און מ׳קען עס נאָך ענק צונעמען.

זי האָט אים נאָך שטיליטשקע געבעטן, אָבער נאָר אַזוי,

אַז קלאָגן האָט זיך. כּדי נישט אַנדעריש צו ווערן, אַוועק־
געשלעפּט זיך צום גרוב מיט קאַרטאָפליעס.

דערנאָך ווידער האָט ער עפּעס שטאַרק געפּיפּקעט דאָס
אויסגעלאָשענע ליולקעלע און אַלע מאָל אויסגעשפּיגן. אַוועקוואַרפנ־
דיק מיטן קאָפּ די האָר, האָט ווענען אים איבן פּנים אַראָפּגע־
פאַלן.

— האָסט באַשיקט, האַ? — האָט דאָס חייבע, אַרויסבייגנדיק
זיך פון פעדער־הויז, א פרעג געטאָן.

— יאָ... מ'זאָל אַזוי איין מאָל אין טאָג קאָכן, האָלט
געקליבט קאַרטאָפליעס ביז די נייע!

— אַוודאי, איין מאָל אין טאָג! די ווענען ייִנג און געזונט.
איז דאַרפן זיי טאַקע פרעסן.

— מיר וועלן נישט דערציִען. אַזאַ שלים. זעען מיילער, און
בייכער האָבן זיי ווי די פערשלען. כ'מוז זיך עפּעס אַן עצה
געבן.

— ווען דער יאַלעוויקע מיינסטו, האַ? איז וואָס איך דיר
פּאַרויס, אַז כ'וועל נישט לאָזן פאַרקויפן. סו דיר האָט דו ווילסט,
און דאָס בהמהלע וועל איך נישט געבן. וואָלסטו געדענקען.

ער האָט א קלאַפּ געטאָן מיט דער האַנט, ווי אָפּזאָגנדיק זיך
פון א צווישנשטייענדיקער ביין און ווען זי איז אַוועקגעגאַנגען, האָט
ער ווידער אָנגעהויבן צו פאַררייכערן דאָס ליולקעלע.

— אין דער הינטיסטער טאָמען אַריין א בעבע... אַז מ'דאַרף
איז אפילו קיין יאַלעוויקע נישט קיין אָלטאַר!

די זון האָט געברייט גלייך אין די אויגן אַריין, דער שאָטן
איז נאָך געווען קליין, איז האָט ער זיך נאָר אויסגעדרייט מיט
די פּלייצעס און האָט אַמאָל פּאַמעלעכער און ווייטער געפּיפּ־
קעט. ער האָט נאָכגעלאָזט דעם פּאַסיק, ווארן די קאַרטאָפליעס
האָבן אים עפּעס געבאַרושעט, די זון האָט געבאַקן, די מיילן
האָבן געוואָרקעט אויפן דאַך און דאָס שטילישקע געזויש פון
די בלעטער האָט אַזוי צעטומלט, אַז ער האָט זיך ווי א ייִנגער גע־
נומען שאָקלען איבער דער וואַנט.

— טאָטאָש! טאָבאָש!

— װער ס'האָט אים אַרױפֿגעצװוּנגען, דער קען אים אױך אַראָפּ־
זעצן.

— נאָר שרײַ ניט אַזױ, מאַמעשי: ס'װעט זיך נאָך צעשט־
טראָגן.

— אַז מ'װעט אים דערטראָגן, איז װעט ער װיסן. זאָל ער
מיך נאָר פֿאַרשטעלן!

— מאַמעשי איז קראַנק, איז װער װעט זיך מיט איר אַן
עצה געבן? קײנער דערװײַטס זיך ניט צו גײן אױף דעם ערשטן
אין דאָרף, װאָרן יעדער קומט קיין אײַס מיט זײַנע צרות — האָט
דער אַלטער אַ שעפּטשע געטון, אױפֿהײבנדיק זיך פֿון דער
באַנק.

די איבעריקע האָבן זיך אױך גלײַכצײַטיק אױפֿגעהױבן.

פֿעטער ס'האָט זיך נאָכן עסן אַנידערגעלײגט אָפּרוען, װער
ס'איז אױפֿן הײַזנטע אַרױסגעגאַנגען די בײנער זיך אױסצוען און דעם
פּאַסעק נאָכלאָזן, און װער, למשל די שיקסעס, זענען צום סטאַװ
אַװעקגעגאַנגען די טעפּ װאַשן און אָפּקילן זיך און אײַנטונקען.
מאַמעשיס האָט זיך באַלד געצװוּנגען אַרומצושטשען סלופּעקלעך צו
דער כאַליפּע אונטערשפּאַרן, קלאָנע הײדער האָט פֿאַרײַכערט די
ליולקע און אױף דער שװעל זיך אַנידערגעזעצט.

— װער ס'האָט נאָר אַנדערע אין זינען, דער װערט פֿון
צרות אױסגעדרײען! — האָט ער אַ פּרוקע געטון, פּיפּקענדיק גע־
שמאַק.

די זון איז געהאַנגען איבער דער סאַמער כאַלופּע, דער
נאָכמיטאָג האָט זיך געמאַכט אַ הײסער, אַ װאָרעמקײט האָט פֿון
די פֿעלדער געװײעט, די סטעדער זענען געשטאַנען אין שטיל־
שװײַגן, צװישן די בײמלעך האָט געשימערט פֿון דער זון, דאָס
צפּבלעכן האָט זיך איבערן גראָז אױסגעשפּרײט, די בינען האָבן
געזומט אױף די צפּלבײמער, דער סטאַװ האָט אַדורכגעגלאַנצט
צװישן די צװײַגן, [illegible] די פֿײגל זענען אַנטשלאָפֿן געװאָרן. אַ
נאָכמיטאָגדיקע, זיסע שלעפֿעריקײט האָט זיך איבער דער װעלט
אױסגעשפּרײט

טיר׳ די ביסטערס חידער האָבן אונטערגעהאַלטן: „צו קאַפּיטן פּריצער, מאַטעוש, צו קאַפּיטן! כ׳וועל אַ קויל מיט אַ מענגל אײַ-ער צום נדן צולײגן! צו קאַפּיטן!"

ר׳האָט זיך וויציק פֿונאַנדערדערצײלט, אַז די שקצים האָבן זיך אויס געקאַטעטעט פֿון געלעכטער, נאָר די קלאָגביטנקעס האָבן אויפֿגעהויבן אַ געוואַלד אויף אים. אַז דער עלטער האָט אויס אַ געשרײ געטון:

— שטילערטס! זײ קראַקען ווי די סראָקעס אויף אַ רעגן.

די האָבן זיך נישט אויף אַמאָל באַרויִקט, אין כדי איבער צורײַסן דיראָזיקע וויצן, האָט ער אַ פֿרעג געטון:

— ביסט געווען, מאַטעוש, בײַם וואָיִסקע מלחמה?

— ניין. מ׳האָט מיר געזאָגט, אַז די קאָולעס האָבן נישקשה-דיק אַרײַנגעכאַפּט.

— אַז בעסער קען מען שוין נישט. אַ מורא איז געווען צו קוקן, ווי זײ האָבן אויסגעזען! דער וואָיט האָט זיך דאָס פֿאַוואָ-ליעט, נו!...

— דאָס גראָמאַדע-ברוים צעטראָגט אים אַזוי, איז בריקעוועט ער.

— די הויפּטזאַך איז, אַז ער האָט פֿאַר קײנעם קיין מורא נישט. ווער וועט זיך אים דאָס אַקעגנשטעלן? אַן אַנדערער וואָלט פֿאַר אַזאַ מעשה טײַער באַצאָלט, אָבער אים וועט קיין האָר פֿון קאָפּ נישט געמינגערט ווערן. מיט אַלע באַאַמטע קען ער זיך, איז ער אין פֿאַרייִאָם אַלץ בכּוח צו טון, וואָס אים פֿאַרגלוסט זיך נאָר...

— וואָרן צ׳זענט אַ חברה שעפּסן, אַז צ׳לאָזט ענק פֿון אויבנאָן אַרומפֿירן! ער פֿאַראַכטעט ענק און האַלט זיך גרויס אי-בער אַלע, און ווי איז סאַקע אַ וווּנדער, וואָס זײ קושן אים נישט אין די פֿיס אַרײַן!

— מ׳האָט אים אַלײן אויסגעקליבן, איז מוז מען אים שאַ-נעווען.

בלויז קופּערגעלט, און אָבער אַ מילאָט, ליגט זיך אויס כסדר-
אונטערן איבערבעט. און אַלע וואָלטן פּאַז געגעסן, ווים געשרונ-
קען אין גאַרניסט געשאַרבנט. ריין גאָלד וואָלטן אַזעלכע שיקסעס!
און אַנדערע ווידער נאָך האָבן צו טורצע איבערבעטן פאַר מינעס-
חענן.

די האָבן אַ שיט אַרויס געטאָן מיט אַ געלעכטער, אַז די
טויבן ווענען אויס פון דאָך אונטערגעפליגן.

— כ'זאָג דעם ריינעם אמת. כ'האָב שוין צוגעמאָסטן נישט
בלויז איינער, קיים וואָס ביז די האַלבע ליטקעס סטייען ווי מיר,
ווי אַזוי-זשע וואָלט איך ווינטער איבערגעשלאָפן? אַכיבע אין די
שטיבל, וואָס?...

די קלאָגבאָרטע האָט אים אָנגעווידלט, פאַרוואָס ער רעדט גע-
מיינע רייד פאַר שיקסעס.

— כ'מאַך מיר נאָר אַ געלעכטער. מ'זאָגט דאָך, אַז אַן אָרעמ-
לעך געלעכטער שאַדט נישט אפילו אונטערן איבערבעט אויך.

אָבער די שיקסעס האָבן זיך פונאַנדערגעבלאָזן ווי די אינ-
דיטשקעס.

— וואָס נאָר, ווי אַן איבערקלייבער ער איז!... ער וועט זיך
דאָ חוזק מאַכן פון אַלע! אַז ס'איז דיר חיינעק אין ליפּצע, איז גיי
זוך דיר אין אַנדערע דערפער! — האָבן זיי געגאַבלט.

— ס'איז דאָ גענוג אין ליפּצע, ס'איז דאָ: ס'איז נאָך גרינ-
גער אַ צייטיקע כלה, ווי אַ גאַנצן גילדן צו קריגן. פאַר אַ דרייער
קויפסטו זיי אָפּ שוין מיטן שדכנות געלט. ס'זאָלן זיך נאָר מאַכן
סוחרים! ס'איז אַזוי פיל דאָ דידאָזיקע סחורה, אַז דאָס דאַרף
טרייסלען זיך אויס פון זייער געגאַדערײ. אַלע ווענען גרייט אונטערן
קניפּעק, אַז וואָס אַ שבת פּוצט מען זיך שוין אויף ריין אין יעדער
כאַלופּע פון פאַרטאָג אָן, ידי צעפּ פלעכטן זיי איין אין סטענגעס
און די קאָקעסקעס יאָגט מען אַרום איבער די סעדער, כדי ווי
דעם ייד אַנטקעגנטראָגן אויף בראָגעס, און פון סאַמע פרימאָרגן אָן
קוקט מען נאָר פון די ווינקלען אַפּער, צי ס'גייען נישט פון ער-
גען קיין שדכנים. כ'האָב געזען, ווי אַ מייל האָבן פון די דעכער
מיט די מאַנטשילעס געמאַכעט, שרייענדיק: „צו מיר, מאַמעשי, צו

— צ׳וועגס שוין געוועזן בײַ באַרינען! — האָט ער אומרויִק אָנגעטויבן.

— ס׳שייסט כ׳פֿאַרגעס מיך און כ׳פֿאַרגעס מיך. און האָט אַ טאָג האָב איך עפּעס אַ שטערונג.

— ער ליידט פֿאַר אַלע, און קיינער געדענקט נישט אָן ערד.

— די האָסט אַרײַנגעכאַפּט אַ בליק צו אים? האָ?

— סידען, כ׳וועל אַליין גיין, ווען מען וועט, אַז צו יאָגעגען צײַט עס מיך.

— טהו! ער הייט זיך, ווי אַ שיקסע נאָך אַ בזפֿאָל מיט איר — האָט אַ טרוקנע געטון די אַלטע אַגאַטע, וועלכע איז געזעסן הינטערן פֿלויט מיט אַ שיסעלע אויף די קני׳ען.

— וואָרן ס׳איז מיר שוין דערעסן געוואָרן דאָס בילן.

— אפֿילו אַ וואָלף ווערט אויך רויִקער, ווען די צײַן קרישלען זיך אים — האָט קלאָגנ געלאַכט.

— אָדער ווען ער קוקט זיך אום ווען אַ געלעגער — האָט מאַמעשיש אײַנגעטרגעזאָגט.

— האָ, האָ, דאַרף מען נאָר, הייסט עס, אויסטיקן די מי־טעס, ווען די ווענט צו וועלכער מיט בראָגעמן שיקן! — האָט קלאָגנדיק זיך געוויצלט.

— טאַקע, כ׳טראַכט שוין בסוד אַרײַן, צו וועלכער מען טרינקט דאָ.

— גיכער קלויב אויס, און בעט מיך פֿאַר אַ דרוכ־נע, מאַמעשיש! — האָט קאַשיאַ, די עלטסטע, אַ פּיסטשע גע־שען.

— וואָס זאָל מען טון, אַז ס׳איז נישט פֿון די לייכטע זאַכן: אַלע זענען אַלציינס געקליבענע און איינס אין איינעם די בעסטע. מאַגדושיאַ איז די רייכסטע, אָבער שוין אָן צײַן און עס ייגט איר פֿון די שליפֿיעס; אוליסיאַ, איז פֿונקט ווי אַ בלום, נאָר די האָט איין ווייט אַ העכערע און אַ פּעסל קרויט אין גון; פּראַנ־קאַ האָט אַ קליינס; מאַרישיאַ האָט אַ צו ברייטע האַנט פֿאַר די וואָראַבקעס; יעזורקאַ, כאָטשיק די האָט באַגעבע הענדערס גילדן

ר׳האָט פֿאַררייכערט אַ פּאַפּיראָס, זיצנדיק אונטער דער
[illegible]
די קלאַנגען האָבן געטראָפֿן װען גושלאַ באַרינגעס צו-ריקקומען פֿון די װעלדער.

— ער קומט שוין טאַקע צוריק? — האָט ער רויק אַ פֿרעג געטאָן.

— צ׳הייסט דען ניט? טאַקע ער קומט דאָך צוזאַמען מיט יאַשעק סטרעסקעס און מיט יאַרעשיקן פֿון װאָליִנ.

— זיי זאָגן, אַז אויף שנים. סטרעסקאַ איז געלאָפֿן היינט מיט אַ בריוו צום אָרגאַניסטער, אַז ער זאָל איבערלייענען. ר׳האָט פֿאַר דאָס דערציילט.

— דאָס איז דיר אַ נייעס! יאַשעק קומט צוריק! — האָט ער ניט װילנדיק אויסגערופֿן.

אַלע װעגן אַנטשוויגן געוואָרן, נאָר מיט די שליפֿיעס זיך איבערגעװאָרפֿן, און די װייבער זענען רויט געװאָרן, איינהאַלטנ-דיק דאָס געלעכטער. ער האָט זיך ניט אָנגעשטויסן און גלייך װי ער װאָלט צופֿרידן געװען פֿון דער ידיעה, האָט ער רויק געזאָגט:

— גוט, װאָס ער קומט צוריק; אפֿשר װעט מען אויפֿהערן סטרעסקען צו באַרעדן.

די לעפֿל, װעגן אויף איבער די שיסלען געבליבן הענגען, אַזוי װעגן זיי אַלע דערשטוינט געוואָרן, און ער האָט, פֿירנדיק מיט די װעצפּהדיקע שליפּיעס איבער אַלע, נאָך צוגעגעבן:

— צ׳הייסט דאָך, װי מ׳שאַגעװעט זי ניט. ס׳איז ניט מיין עסק צו איר, כאָטש זי איז מיינס אַ קרובהטע פֿון טאַטנס צד, נאָר װען עס טרעפֿט אַזוי אויף מיר, װאָלט איך די פּליאָט-קאַרושעס גוט די פּיסקעס פֿאַרשטאָפּט. זיי װאָלטן געהאַט צו געדענקען! און װייבער װעגן איינע אויף דער אַנדערער נאָך ערגער: זאָל זיין די ריינסטע, פֿעלן זיי זי ניט אַדורכלאָזן און ניט באַלאָסטען באַהאַרען.

— אַוודאי איז אַזוי, אַוודאי! — האָבן זיי צוגעבאַסעװעט, אַריינשלאָגנדיק די אויגן אין דער שיסל.

ער האָט זיך צוגעטשעפּעט צו אַ ליאַדע װאָס, און אַ גיהנום אָנגעמאַכט. און װײַל סטרעסקאַ האָט זיך צו אים איבער דער גאַנצער צײַט גאָרניט אָנגערופֿן, איז האָט ער זיך באַלד נאָכן פּיסאָק אױך צו איר גענומען, װאָרן ר'האָט באַמערקט איר קאָ, װאָס האָט זיך אָן דער װאַנט אָנגעריבן.

— זי איז באַװאַקסן מיט מיכט װי מיט אַ שאָל: צ'קענען די ניט אָפּרײַניקן, װאָ!

— ס'איז נאָס אין שטאָל, איז ר'כט זי זיך אײַן.

— נאָס! ס'איז דאָ בײַדלען אין װאַלד, ס'איז דאָ; װאַרטס נאָר צו, ס'זאָל ענק עפּעס אָנשאַרן און אין כאַלופּצ אַרײַנבריענגען. סטײַטש זי װעט זיך דאָך די װאָרצ'לען אָפּבריען און דעם פּיסט, פֿאַרפֿילט װערן! אַזױ פֿיל באַבעס אין דער כאַלופּע. און קײן אָרדענונג איז פֿאַר קײן גראָשן ניטאָ! — האָט ער געזאָלטשעט, אָבער סטרעסקאַ האָט אים הכנעהדיק אָפּגעטרעטן, ניט דערװעגנדיק זיך אַפֿילו צו פֿאַרענטפֿערן, נאָר מיט די אױגן האָט זי זיך געבעטן, ער זאָל אױך איר רחמנות האָבן.

זי איז דאָך שטענדיק געװען אַזאַ שטילע, אַ נאָכגיביקע און אַן אַרבעטסזאַמע, װי אַ מאַרעװקע, זי איז אַפֿילו צופֿרידן געװען, װאָס ער האָט אױך איר גענומען די איבערהאַנט און געװעלטיקט איבער איר האַרט. און טאַקע דעריבער האָט ער זיך װאָס אַמאָל מער געגיזט. ס'האָבן דערצערנט אירע ליבנדיקע, שרעקעװדיקע אױגן, ס'האָט אים געצאַרט איר שטילער גאַנג, איר הכנעהדיק פּנים. ס'האָט אים אױך געצאַרט, װאָס זי האָט זיך כּסדר געפּלאָנטערט לעבן אים. ר'האָט שױן געהאַט חשק אַ געשרײַ צו טון, אַז זי זאָל אים פֿון די אױגן אָפּטרעטן.

— אַ דבר זאָל עס נעמען, און דער הינטישער יאַכט אַרײַן! — האָט ער ענדלעך אַרױסגעפּלאַצט און צוזאַמענגעשפּאַרדיק װײַנע מעשפּעלער-כּלים ניט אָפּרוזנדיק זיך אַפֿילו נאָכן פּיסאָק, איז ער אַװעקגעגאַנגען צו די סלאָנבעס, װוּ ר'האָט געהאַט אַ שטיקל אַרבעט בײַ דער כאַלופּע.

ס'איז נאָך דאָרט געזעסן בײַ די שיסלען און דרױס,

קיין פרייד! א צווייפלטער בין. א פשוטע ציגיינערין. נישט קיין פיגער, נישט...

אמת איז, אז אויבן האָט זי געהאַט שיינע, ווי גלייבן זיך־אפּשר אויס מיט יאַגדשאַס, גרויסע, העלע ווי דער הימל און מיט שוואַרצע ברעמען אַרומגעצאַמט, און וויפיל מאָל ער זאָל זיך נישט מיט זיי כרעען, האָט ער דעם קאָפּ אָפּגעדרייט און גע־שאָלטן אין דער שטיל:

— גלאָצט אויס די שליפּיגע ווי א קאַלב. ווען עס הייבט דעם חיידל אויף!

ער האָט נישט געקענט לייזן וואָס קען און ס׳האָט אים אין א גרעסערן כעס אַריינגעבראַכט.

— אויף צו להכעיס וועל איך אויף דיר נישט קיין קוק־טון, שליפּיגע דיר דעם הונט אין חיידל צריין! וועסט מיך נישט בייקומען.

זיי האָבן זוואַמען געגעסן מיטאָג. אָבער ר׳האָט זיך צו איר קיין איין מאָל נישט צוגעזרופן, נישט אפילו קיין קוק גע־טון אין איר זייט אַריין. געשמעקן האָט ער נאָר יעדע חיילע צוגעהאַרכן:

— דער הונט וואָלט זיך צו אונז קאָשט נישט צוגערירט: ווי פאַררײַכערס!...

— אחד..י, די איז נאָר א קאָפּ צוגעבריגט און ווי עס שטעכט דיך שוין אין די ביין.

— שפּאַר דיך נישט! האָסט זי מער מיט פּליג; ווי מיט גריוון אויסגעשמירט.

— פליגן שאָדן אים שוין! ווי איבערקליבעריש ער איז וועסט דיך נישט אָפּשטעלן!

באָם קרוים ווידער האָט ער אויסגעטרעטן, אַז ס׳איז אַלץ פעסט.

— מיט וואָגן־שמירעכטס צו באַשמירן וואָלט עס נישט ערגער געווען.

— גיב א לעק צו דער עקס, וועסטו זען, איך בין נישט קיין מבינטע! — האָט זי האַרט אָפּגעשנאַפּט.

— װאָס האָט זי פֿאַרדראָסן, װאָס כ'האָב אָן איר פֿאַרגעסן...
כ'בין דען געװען שולדיק... און װעגן פֿאַרגעסן... — ער האָט
זיך פֿאַרקרימט װי נאָך עסיק. ר'האָט שױן גענוג געהאַט מיט דער
װײנערײַ, ס'איז אים שױן פֿאַר־מיאוס געװאָרן דאָס כסדרדיקע
פּישטשען. ר'האָט דאָך ניט געטאָן קײן שלום, װאָס ער זאָל
זיך טאָן האַלטן מיט איר, װי דער װײַבל בײַ דער קו! זי װאָלט
דאָך אַ מאַן! און דער גלח איז נאָך אים נײַס פֿון דער אַמבאַנגע
אַראָפּ פֿאַרצװײַפֿלט; מיט אַזעלכע װערט דיר דער מענטש באַ־
פּליאַקעװעט. אַ הונטיש עסק מיט די באָבעס — האָט ער אין זיך
געבעטס.

דאָס מיטאָג האָט זיך ערשט צוגעקאָכט, האָט ער אָנגע־
שריגן דעריבער אױף גאַסקען, פֿאַרװאָס זי באַלאַמוטעט אין
אַרײַנגעכאַפּט אַ בליק צו סטרעסקען. זי האָט גראָד די קו געמאָלקן
אין סאַר; זי האָט אױף אים גױיִשע געגעבן אַ פּאָר אױסטערלישע
אױסטעטיקע אױגן, װאָס האָבן זיך קײם ערשט געהאַט פֿון װײנען
אָפּגעטרוקנט.

— װאָס האָסטו דאָס געבעטשעט!

זי האָט זיך שטיל פֿאַרגעסן, אַרומגעמעסטנדיק זײַן פּנים
מיט פֿאַרליבטע אױגן.

— װאָלסט בעסער דאָס אײמער אָפּגעהײטן, װאָרן דו באַ־
שפּריצט דעם װעלניאַק מיט מילך!

ר'איז געװען האַרט הײנט אָן אַ פּיצל טעסקײט, אַז זי האָט
זיך דעם קאָפּ געבראָכן, װאָס אים האָט געקענט געשען! זי האָט
זיך שױן אױסגעכאַפּט װי אַ לעמעלע, װאָרן אױף יעדער אָנרירן
זיך, האָט ער מיט כעס געשפּריצט און מיט די שליפּערס אָפּגע־
מאַסטן.

ער האָט מלומדיש עפּעס געזוכט אין סאַר און אַרום
הױף, אָבער צום מיטנסט האָט ער זיך צו איר פֿאַרבױגן צוגע־
קעט, װאָס אַמאָל זיך מער אַלץ װונדערנדיק:

— ס'טײַטש װי האָב איך דאָס געהאַט די אױגן! אַזאַ קרענק־
ליכע און אױסגעדאַרטע... ניט פֿון קײן פֿעדערן, ניט פֿון

א שמיר געגעבן און מיט אזא פאראכטונג, אז מאמעס האט די צונג אין מויל פארגעסן.

א בישה האט אים צוגעוויזן, ר'איז רויט געווארן ווי א בוראק, ר'האט זיך איינגעביסן און פשוט אנטלאפן.

און יאגנדיק, כאטש זי האט ארויסגעזאגט דאס, וואס זי האט געפילט און מיט וועלכן זי האט זיך שוין א גאנצע וואך ארומגע־טראגן, האט א רחמנות אנגעיאגט צוזאמענטומען: ס'איז איר נישט איינ־געפאלן, אז ער וועט זיך דערבייזערן און אנטלויפן.

„א נאר, כ'האב עס דאך נאר גלאט אזוי געזאגט, פון כעס! — האט זי געטראכט, א מעסיק אים נאכקוקנדיק. — און מ'זאל זיך צוזי באלד דערבייזערן ... מאמעס!

אבער ר'האט נישט דערהערט, לויפנדיק איבערן סאד, ווי א פארסמטער.

— א בייזע בין, א שטשערוטע! — האט ער געמורמלט, לויפנדיק שוין גלייך אהיים. א כעס האט אים גלייכצייטיק מיט א דערשטוינונג און נסדר נאכאנאנד געווארפן. וואס קען דאס זיין, זי איז שטענדיק געווען אזא אומשולדיק שטילע, ס'מויל האט זי נישט געקענט עפענען. זי האט דאך אים ווי א הונט אפ־געזידלט! א בישה האט מיט אים אויסגעטריישלט, אז ער האט זיך אויס איבערגעקוקט, צי ס'האט נישט ווער געהערט איר מויל עפענען.

— טערעסקען האלט זי אים פאר! א נאר!... וואס גייט אים דאס אן די זעלנערקע?... א שפילצל און מער נישט! און ווי זי האט דאס אים מיט די שליפיצע דורכגעטומען! ווי שטאלץ זי האט זיך אונטער די באקעס אנגעטומען! מיט וואס פאר א ליבלעכקייט עס האט פון איר געוועצט!... ימוס, אפילו אין פיסק אריין פון אוזלכער צו קריגן איז קיין חרפה נישט, אבי נאר צום האניג זיך צוצוקריגן... — א ציטעניש האט אים אנגע־כאפט, ר'האט אנגעהויבן פאכטלעכער צו שפרייזן פאר דער כא־לופע.

נזירען, האָבן אַרויסגעבלויט די אויסגעהייערע, ווייסע אויגן, די ווייסע ציין האָבן געשפּילט אין די קערשן-ליפּן און דאָס גאַנצע פּנים איז געווען פאַרזייכלט ווי אין שפּיגל און אַזוי הערלעך. אַז ס'האָט זיך אויס געדוכט; מ'זאָל עס אַ קוש טון. די האָט זיך פאַרגאַנגען אַ ביסל געשלאָגן אונטער די הויזן און אַ שלאַק געטון אין אים מיט די פינקלדיקע אויגן מיט אַזאַ קראַפט, אַז אַ ציטער איז דורך אים אַדורך. ער האָט זיך אויסגעקוקט אויף אַלע זייטן און געגעבן זיך אַ גערוקט.

— שוין אַ האַלב ווי איך זוך דיך אַרום און קוק זיך אויס און אומזיסט.

— דעם הונט דערצייל, איז אפשר וועט ער דיר גלייבן. האָסט אַ גאַנץ בערנצו ער זיך די ציין פאַר די הייך, האָסט אַ גאַנץ באַטראַכט ער אַן אַנדער־ער אונטער, און אַצינד וועט ער מיר גאָר קומען; עפּעס אַנדערש איינרעדן!

— אַזוי באַגריסטו מיך. יאַנוש! האַ! אַזוי!...

— נאָר ווי דען זאָל איך אַנדערש! אפשר בײַ די קניען דיך אַרומנעמען און דאַנקען דיר, וואָס דו האָסט אַן מיר נישט פאַרגעסן!

— כ'געדענק, ווי אַזוי דו האָסט מיך פאַרלאָרן אויסגעצייכנט.

— וואָס ס'איז געווען פאַרלאָרן, איז נישט אַצינד — האָט די זיך אָנגעקוועדריכט, באַהאַלטנדיק דאָס פּנים, און ער האָט זיך פּלוצלינג אַ רוק צו געגעבן, אַרומגענומענדיק זי גירדיק מיט די הענט.

זי האָט זיך מיט כעס פון אים אַרויסגעריסן.

— לאָז אָפּ, וואָרן טערעסקאַ וועט מיר די אויגן אויסדראַפּען איבער דיר!

— יאַנושיאַ! — האָט ער קוים אַרויסגעשטאַמלט.

— צו דיין וואָלגעפעלקע ביי דיר צוריק מיט די ליבעס...

דיר, איך צו, כל־זמן יענער קומט נישט צוריק. זי האָט דיך אויסגעפּטערט אין קרימינאַל, זי האָט זיך אויסגעבראָכן צוליב דיר, איז אַרבעט איך אָפּ אַצינדערט! — האָט זי אים ווי מיט אַ בייטש

באַרניש געהאָלפֿן, מיט די מאַמעס האָט ער געטרונקען, מיט די טעכטער זיך געליבט, און פֿון חתונה האָבן האָט ער זיך ווי אַ שלאַנג אַרויסגעדרייט.

— ס'איז ניט לײַכט אַזוי אַרויסצוקלויבן, וואָרן יעדע אײנ־ציקע איז גוט, און נאָך בעסערע וואַקסן אונטער, כ'וועל צו־וואַרטן... — פֿלעגט ער ענטפֿערן די שדכנים, וואָס האָבן אים פֿאַרשידענע שיקסעס געשדכנט.

און ווינטער איז ער זיך צונויפֿגעגאַנגען מיט טערעס'ן און געלעבט מיט איר כמעט אין די אויגן פֿון גאַנצן דאָרף, ניט לײַגנדיק קײן אַכט אויף די געדערדערײַען און דראָ־גען.

— יאַשעק וועט אַהיימקומען, וועל איך זי אים אָפּגעבן, ר'וועט נאָך אַנידערשטעלן בראַגעס, וואָס כ'האָב אים דאָס הײַב אָפּגעהיטן — האָט ער זיך אויסגעלאַכט פֿון זײַנע גוטע פֿרײַנט, דאָס איז געווען אַ קורצע צײַט נאָך זײַן אַהיימקומען, וואָרן זי איז אים שוין דערעסן געוואָרן און ר'איז ביסלעכווײַז פֿון איר אָפּ־געשטאַנען.

און אַצינד, גײענדיק אויף מיטאָג, האָט ער זיך אויסגע־קליבן אַ לענגערן וועג, כדי זיך צו וויגלען אויפֿן וועג מיט די שיקסעס און אַ ציפּ צו טון, וועלכער ס'וועט זיך לאָזן.

און גאָר אומגעריכט האָט ער זיך אָנגעשטויסן אויף יאַג־נען: זי האָט עפּעס געפּיטלט אין דער מיסטער גאָרטן.

— יאַגושיאַ! — האָט ער פֿריילעך אויסגעשריגן.

יאַגושיאַ האָט זיך אונטערגעהויבן און אַ שאָס אויף געטאָן איבער דער בײַט ווי אַ שלאַנקע מאַלווע.

— אַז ד'האָסט מיך אַזוי דערזען? מה, וואָס פֿאַר אַ ניכטער, שוין אַ וואָך אין דאָרף, און ע״שט...

— ס'טײַטש ביסט דאָך נאָך העכלעכער געוואָרן! — האָט ער מיט באַוואונדערונג אַ שפּעטשט געטאָן.

זי איז אײַנגעבויגן געשטאַנען ביז צו די קני׳ען, פֿון אונטער דעם רויטן טיכל אָפּער, וואָס איז אונטער דער גאָמבע פֿאַרבונ־

— וואַרט נאָר אונטער, און נישט לאַנג, וועט ער ענק אפילו אַ גאַנץ פֿאָלווערקל בויען.

האָט מאַטעוש זיך פֿונאַנדערגעלאַכט און אַ הייב געטאָן מיט די אָרעמס, אין ער אוועקגעגאַנגען.

ר׳האָט זיך באַלד אויפֿן אָרט גענומען אויף לינקס מיט דער סטעזשקע, וואָס פֿירט הינטער די שייערס.

ווייניק מענטשן האָבן היינט געאַרבעט אין די גערטנער, וואָרן דאָ און דאָרט בלויז האָט זיך אַ פֿויערטע געריסלט, אָדער עפּעס אַ פֿויער האָט דעם דאַך פֿאַר־אַכטן, דאָ האָט ער עפּעס גע־מאָנדרעוועט בײַ די טויערן פֿון שייער, וואָס זענען אין פֿעלד אַריין אויפֿגעפּראַלט געווען.

ס׳איז אים נישט געווען געצײַליק מאַטעושן, וואָרן ר׳האָט זיך גערן יעדעס מאָל אָפּגעשטעלט, אײַנכעגעהנדיק מיט די פּויערן וועגן וואָס געפֿעלט, צו די שיקסעס האָט ער מיט די ציין געשמייכלט און פֿריילעך מיט די גערעדט, און ערגעץ אַנ־דערש ווידער האָט ער די באָבעס אַזוי פֿאַרפּלאָנטערט אַרײַנגעזאָגט, אַז אַ געלעכטער האָט זיך איבער די גערטנער צעשיט, אַז נישט איינע איז אים, אָפּזיפֿצנדיק, מיט די אויגן נאָכגעקוקט.

ווי דען, ר׳איז געווען אַ שיינער און אַ געוויקסיקער ווי אַ דעמב, און ווי דער קעניג פֿון אַלע פּאַראָבקעס אין דאָרף. וואָרן אַ גבור איז ער דער ערשטער געווען נאָך אַנטעק באָרינען און אַ שענער גלייך מיט סטאַכאַ פּ״אָשקען, און אַ חכם. דערצו נאָך איז ער געשיקט געווען צו יעדער מלאכה, וואָרן ר׳האָט געקענט אי אַ וואָגן מאַכן, אי אַ קוימען אויסשטעלן, אי אַ כאַלופּע אויסלאָרע־דען, אי אויף אַ פֿלייטל שיין שפּילן, אין כאָטשיק ער האָט בכלל קיין גרונט נישט געהאַט, און קיין גראָשן האָט זיך בײַ אים נישט דערהאַלטן, וואָרן ער האָט געהאַט אַ ברייטע האַנט פֿאַר אַנדערע, אין סיגדעסטערעגן וואָלט נישט איין מאַמע געגעבן מיט אים פֿאַר־טרינקען אפֿילו אַ גאַנץ קאַלב, אַבי אים פֿאַר אַן איידעם אַרײַנ־ציציען. נישט איין שיקסע ווידער האָט אים שוין גאַנץ צעגעלאָזט ווי זיך, רעכענענדיק, אַז דערנאָך וועט ער ניכער אײַנבאָלן אין קלייכ...ער אויף אויסצוריסן. אָבער די אַלע הינטערפֿיסלעך האָבן

— ס'דען, אַביבע פֿון איין שטוב מיט אַ פּאַרטיזאַנקע?!

— עפּעס האָלץ װאָלט מען דאָך געקריגן פֿון אונדזער װאַלד... אַװדאי, אָבער נאָר עפּעס... און די רעשט װעל איך צוקױפֿן... אַװדאי... ס'װאָלט געװען גוט... ס'זאָל בעטן אין אַמט...

— זי װעלן דען געבן איצט, אַז דער װאַלד שטײט אין אַ פֿראָנט!... ס'האָט דאָך אפֿילו דאָס קלײבן פֿאַרבאָטן. װאַרט צו ביז דער כאַלופּע ביזן סוף פֿון דער ספּראַװע! — האָט מאַטוש געראָטן.

— ניין, װאַרט אַזױ לאַנג, און װי װעלן מיר זיך דאָ איבער װינטער אַהינטען? װוּ? — האָט װעראָנקאַ אַרױסגעפּלאַצט און ביטער זיך צעװײנט.

זי װעלן אָנגעשטױגן געװאָרן. מאַטוש האָט צונױפֿגעזוכט פֿון זײַנע פֿעסטצערע כּשירים, ס'אַכאַ האָט זיך אין קאָפּ געדראַפּעט, און בּיליצאַ האָט זיך הינטערן װינקל הײַנט די נאָז אױסגעשנײַצט, אַז אין דערדאָװיקער אַמעטיקער שטילקײט האָט זיך נאָר אַרױסגעהערט װעראָנקעס כליפּענדיק געװײן.

מיט אַמאָל האָט זיך דער פֿון יאַצעק אַ הײב איף געגעבן און הױך אױסגערופֿן:

— װײנט ניט, װעראָנקאַ, האָלץ אויף אַ כאַלופּע װעט זיך שוין געפֿינען.

זי װעלן אַלע פֿאַרשטאַרט געװאָרן, שטײענדיק מיט אָפֿענע מײַלער, ביז ערשט מאַטוש האָט זיך דער ערשטער געכאַפּט און אַרױסגעזוגט מיט אַ געלעכטער:

— דער קלוגער זאָגט צו, פֿאַרשטײט זיך, און דײַ נאָר שױן פֿרײט זיך! דאָס האָט אַלײן ניט דעם קאָפּ װו אַהינצולײגן און אַנדערע װעט ער כאַלופּעס נאָך צעטײלן! — האָט ער כאַפּ אַ זאָג געטאָן, קוקנדיק אױף אים פֿון אױבן אַראָפּ, אָבער דער פֿון יאַצעק האָט זיך שױן מער ניט אָנגערופֿן. ער האָט זיך װידער אַנידערגעזעצט אױף דער שװעל, פֿאַררײכערט אַ פּאַפּיראָס און אַזױ װי פֿריִער, האָט ער קראַצנדיק זיך אין בערדל, איבערן הײַזל מיט די אױגן געבלאָנדזשעט.

שטאָל, געטרייבערט אַ פּאַפּיראָס און צוגעטייטש אויף די טריבן, האָט
האָבן איבער די קערשנביימלעך אַרומגעקרייזט.

די זון האָט זיך שוין גוט אונטערגעהויבן צו מיטאָג־צו, ס׳איז געווען ניטקשהדיק וואַרעם.

די אָנגעוואַרעמטע לופט האָט געציטערט איבערן פעלד, פונקט ווי וואַסער, די תבואות און פעלדער זענען געשטאַנען גלייך, ווי אין דער זון פאַרטיקט, אַז נאָר טיילמאָל איז פון ביליצעס קערשנביימלעך אַראָפּגעפאַלן דאָס בליטל, שוועבנדיק איבערן גראָז, פונקט ווי אַ ווייס זומער־פייגעלע.

ס׳האָט זיך דערנענטערט צו מיטאָג, ווי מאַטעש האָט פאַרענדיקט דאָס בינטל, און אַ דורשטיגע טרעט נאָך מיט דער האַק דאָ און דאָרט איבער די זייטן, האָט ער אָנגעהויבן אויסבל־רוען:

— די איז אויסגעפּוילט ביזן גרונט, ס׳איז בלויז פּראָכנע, וואָס גאָרנישט פון דעם אויפשטעלן, ס׳איז אומזיסט...

— כ׳וואָלט צוגעקויפט עפּעס ניי, אָבער וואָס... — האָט סטאַכע, ווי בעטנדיק, געשעפּטשעט.

— קויפט צו אויף אַ גאַנצע כאַלופּע, פון דעם מיסט וועט זיך קיין איין באַלקן ניט לאָזן אַרויסנעמען.

— נאָך איז מיט ענק!

— סטייטש די אונטערבאַלקנס וואָלטן נאָך אויסגעהאַלטן, נאָר סלופּעס וואָלט מען נאָר געדאַרפט געבן נייע... די ווענט אויך אונטערצושפּאַרן... מיט קלאַמערס צונויפגעבינדן... סטייטש... — האָט דער אַלטער ביליצע געשטאַמלט.

— אַז ב׳זעגנ אַזאַ מייסטער, איז שטעלט ענק אויף. מען קיין פּראָכנע קען איך ניט — האָט ער מיט כעס אַ וואָרף געגעבן, אַרויסציענדיק אויף זיך דאָס שפּענצערל.

דערווייל איז אָנגעקומען וואַרוואַרקע מיט אַ קינד אויף דער האַנט און אָנגעהויבן צו קלאָגן:

— און וואָס וועלן מיר אָנהייבן טאָן, האַ?

— מ׳דאַרף אָבער צוויי טויזנט אויף אַ נייע! — האָט סטאַכע פאַרזאָרגט אָפּגעזיפצט.

עס בעסער ניט געמאַכט... אבער דעם פּאַן חיים איז דאָך
אויך דערלויבט, ר׳איז דען ניט קיין באַאַמטער, א חאַווער פּי-
טרו — האָט פּלאַסקאַ מיט טאַפּ: צוגעזאָגט. חנפֿנדיק זיך
צום עולם.

זיי זענען ווידער באַטריבט געווען דערפון, וואָרן כאָטש די
קאָלעס זענען שוין געהאַט לאַנג אָדורכגעפאָרן, פונדעסטוועגן
האָט דאָס גאַנצע דאָרף נאָך לאַנג זיך ניט געקענט באַ-
רויקן.

טערעסקאַ, וועלכע האָט פאַר מורא זיך געהאַט באַהאַלטן
איבער דער גאַנצער צייט פון געשלעג, איז ערשט דאַמאָלס פון
ערגעץ אַרויסגעקראָכן, ווען ביידע צדדים זענען שוין געהאַט
אַוועקגעפאָרן אין די סאַנדעס אַריין.

זי האָט באַלד אַרײַנגעכאַפּט א בליק צו די קאָלעס, וואָרן
באַרטעק איז געווען אירס א קרוב פון דער מיטערס צד. אין דער
כאַלופּע איז קיינער ניט געווען. נאָר אויפן הויף, הינטער דער
וואַנט, זענען געזעסן די דריי קינדער, וואָס זי האָט זיי געהאַט
געברענגט פון וואַרשע.

זיי האָבן זיך געשטעלט איינס צו ס׳אַנדערע, אַרומבלי-
ושענדיק גיריק די ניט דערקאָכטע קאַרטאָפליעס און פּאַרטי-
דיקנדיק זיך מיט א געקריטשט און מיט די לעפל פאַר די חזירים-
לעך. און זיי זענען געווען אזוי אויסגעמאַגערט, אָפּגעצערט און
באַזאַקסן מיט שמוץ, אַז א רחמנות האָט זי אַרומגענומען. זי האָט
זיי אַריבערגעטראָגן אין פאַדערהויז אַריין. און פאַרמאַכנדיק די
טיר, איז זי שוין אין איין אָטעם אַוועקגעלאָפן מיט די נײַעס.
— די גאַלאַנבס איז נאָר געווען נאַזעקאַ.

מאַטעוש איז נאָך געהאַט פאַרן אַנגײַסן אַוועקגעגאַנגען צו
סטאַכן, בילעצעס אײדעם. ר׳האָט טאַקע צוזאַמען מיט אים גרוס-
געניסטערט די אײַנגעפאַלענע כאַלופּע, צי וואָלט זי זיך ניט
געלאָזט אונטערהײבן. בילעצא איז זיי נאָכגעגאַנגען, אַרויסזאָם-
לענדיק פון צײַט צו צײַט א מינוט.

פאַן יצחק ווידער איז ווי שטענדיק געזעסן אויף דער

כּדי צו קענען פֿונאַנדערטיילן די גרויסע קהלה ווערט, און די
יונגען צו באַוויזן יעדן איינציקן. דער ס׳האָט נאָר געהאָלפֿן
קען

קאַפּיטאַל האָט געהאַט אַ צעהאַקטן קאָפּ ביזן ביין, אַז דאָס
בלוט האָט אים אויס פֿאַרגאָסן דאָס גאַנצע פּנים. דעם האַלדז
און די ברוסט, וואָס מ׳האָט אַרויסגעזען פֿון אונטערן צעריסענעם
העמד אָפֿטער. עס האָט אים שוין נישט ווייטער ווי געטאָן. אָבער
וואָס אַ ווײַלע האָט ער זיך בײַ די ווײַסן אָנגעכאַפּט און טרויעריק
געשריגן:

— איך גאָטס ווילן, כ׳וואָלט עס נישט איבערהאַלטן! אַלע
זעלבערס האָט ער מיר איבערגעהאַקט! ראַצחים, מערדער,
ראָצחים, וואָרן כ׳וועל שטאַרבן!...

און כאַנגדע האָט אים יעמערלעך אונטערגעהאַלטן:

— מיט אַ קלאָגיקע האָט ער אים געקוועלט! שטילער, אַרי־
מער נעבעך! ר׳האָט דיך צעטראַסקעט ווי אַ הונט. אָבער ס׳איז
נאָר דאָ אַ געשעפֿטיקייט און אַ שטראָף פֿאַר רוצחים. ס׳איז דאָ
שטילער, געפּײַניקטער נעבעך! ער וועט דיר גוט באַצאָלן דער־
פֿאַר! אויף סײַ האָט ער אים געוואָלט דערהרגענען. מענטשן
האָבן געזען, ווי האָבן אים קוים מציל געווען, ווי וואָלן ערלעכע
צדקות זײַנען אין סאַנד! — האָט זי זיך געריסן, אַרויסצעגריק
פֿון דיר איין מאָל נאָכן אַנדערן מיט אַ שרעקלעכן געריסעם, און
זי איז אַזוי צעהרגעט געווען, אַז מ׳האָט זי קוים דערקענט.
מיט אַ נאַלן קאָפּ איז זי געפֿאָרן, די האָר זײַנען איר געווען
מיט דער הויט אויסגעריסן; אײַנגעריסענע אויערן, די אויגן זע־
נען איר געווען פֿאַרבלוטיקט, און דאָס גאַנצע פּנים מיט די נעגל
צעדראַפּעט, ווי ס׳וואָלט איבער איר עמעצער געבראַנטשעט. אַז
כאָטש מ׳האָט געוווסט, וואָס פֿאַר אַ כּלי דאָס איז, און פֿונדעסט־
וועגן האָט נישט איינער רחמנות געהאַט אויף איר.

— מ׳זאָל אַזוי מענטשן צעהרגענען, נו!

— אַ חרפּה און אַ גאָטס־לעסטערונג, מײַנע זיסע, ווי פֿאַרן
דאָך קוים לעבעדיקע.

— ווי זײַנען נישקשהדיק צעקוועלט, האָט אַ קיילער האַלט

די געשרייען און זידלערייען: זיי האָבן זיך געטאַרגעט איבערן ווײַב, שלאָגנדיק און קוויטשענדיק מיט היכלשרייענדיקע קולות.

טײַלמאָל האָט זיך עמעצער אַרויסגעריסן פֿון דער קופּע, טײַל־מאָל האָבן זיי זיך אײַך אַלע מיט אַ מאָל אַ שטעל אויף געטאָן אויף די פֿיס, און כאַפּנדיק אין די גאַרטלס אַרײַן, וואָס ס'איז אָנגעקומען, האָט מען זיך ווידער אײַנגע די אַנדערע געקײַלט, אַרומפֿירנדיק זיך בײַ די קעפּ, פֿאַר די בערקעס, פֿאַר די קער־נער.

דאָס געהאַלט האָט זיך איבערן גאַנצן דאָרף צעטראָגן, די איבערגעשראָקענע הינער האָבן געקוויקעט איבער די סעדער, די הינט האָבן אָנגעהויבן צו בילן, די בהמות האָבן אויפֿגעהויבן אַ יללה. ראַכלאָז זיך שטופּנדיק אַרום זיי, ביז ערשט די אָנגעלאָפֿע־נע פֿירערן האָבן די שלעגערס פֿונאַנדערגעריסן.

וואָס דאָרט האָט זיך נאָך אָפּגעטאָן קללות, געוויינען, און דראָונגען, איז נישט איבערצוגעבן דאָס. די שכנים זענען זיך באַלד פֿונאַנדערגעלאָפֿן, כּדי מען זאָל זיי פֿאַר קיין עדות נישט אויפֿנע־מען; אָבער אומעטום האָט מען געפֿויקט, כּלומרשט פֿאַר אַ סוד, אַז די וואָיטעס האָבן די קאָזלעס שרעקלעך צעהרגעט.

און ס'איז נישט אַוועק קיין פֿאַר מינוט, איז דער וואָיט מיט אַ געשוואָלענער מאָרדע, צוזאַמען מיט דעם חיים אויך נישקשהדיק אַ צעביילטע און אַ צעדראַפּעטע, די ערשטע אַוועקגעפֿאָרן אײַנ־געבן אַן אָנקלאַגע. ערשט אין אַ שעה אַרום ווידער זענען די קאָז־לעס געפֿאָרן.

דער אַלטער פּלאַשקאַ איז אַפֿילו מיט גרויס חשק באַ־שטאַנען זיי אָפּצופֿירן אין שטאָט אַרײַן, פֿאָרן ר'האָט עס געטאָן בחנם, אַבי דעם וואָיט אין גוט־פֿרײַנטשאַפֿט צו צודי־נען.

זיי זענען געפֿאָרן אײַנגעבן די אָנקלאַגע. אַזוי ווי זיי האָבן זיך נאָר פֿון דעם געשלעג אויפֿגעהויבן, קיין קאָפּ נישט אַפֿילו זיך איבערטוענדיק, אַזוי זענען זיי געפֿאָרן.

זיי זענען בכיון געפֿאָרן איבערן דאָרף טריט בײַ טריט.

— די משוגענע הינט װעט אײַן, װאָרן דערייך בײַסטו. דײַן ליבע נײַע בעסער אַרײַן אַ שטריקל, כדי זי זאָל זיך צי קײן מענטשן ניט צושטעלן! — האָט זי אַ הויך געטאָן, ניט קענענדיק זיך שוין אײַנהאַלטן.

— אַ באַאַמטער רעדט צו דיר, מיאַרקיר דיר, פרוי! — האָט ער צאָרנדיק אויסגערופן.

— כ'האָב װי דײַן אַמט — פאַרשטײסט! ר'װעט מיך סטראַ- שען, קוקסט אים אָן, האָסט אַזש אַלײן גענומען דאָס שטיקל לײַנט פאַר צעפּס אַ קאַבאַנקע אויף אַ הענט. פון דעם גרינמאַרק-געלט האָט דיר שוין ניט געקלעקט, װאָרן האָסט עס פאַרזויפן, דו שיכור. האָב ניט קײן מורא, מ'װײסט װאָס דו פאַרזאַרבעטסט. עס איז נאָך אויך נײַן זיבן, פּאַניע באַאַמטער, װעסט גײן זיצן!

אָבער דאָס איז שוין געװען צו פיל פאַר בײדע, אַז זײ זאָ- לן װי די װעלף אַ שפּרינג אַרויף געטאָן אויף איר: די ערשטע האָט זי די װאַסאַזשע אַ פּראַסק געטאָן מיטן שטעקן איבערן פּיסק; און מיט אַ װילדן קרײַטש זיך אין די קודלעס מיט די נעגל אײַנ- געפּלאָנטערט, דער װאָס װידער האָט גענומען קײַלן מיט די פויסט, װוּ ר'האָט נאָר געטראָפן.

באַרגעק איז אין אײן אויגנבליק אַ שפּרונג געטאָן זײַנער צו הילף.

זײ האָבן זיך צונויפגעקנײַלט װי די הינט אין אַ ניטע פונאַנדערגעפּראַכטענער קופּע, אַז מ'האָט ניט געקענט דערקע- נען װעמענס, פויסטן עס זײַנען פונקט װי מיט צעפּעס, װעמענס קעפּ עס קאַלען זיך און װעמענס געשרײַען דאָס זענען. זײ האָבן זיך צוגעפּאַרט צום פּלויט און װידעראַמאָל זיך אויפן װעג אַרויס- געקײַקלט, פונקט װי די סקאָפּעס, װאָס דער װינט האָט מיט די אַ שלײַדער געטאָן, ביז ענדלעך, זײ זענען אַלע פאַרביטערטער זיך ראַנגלענדיק, אַ פאַל געטאָן אויף דער ערד, און זאַמד אַרײַן.

אַ שטויב האָט זײ פאַרדעקט, אַז עס האָבן זיך נאָר געראַנגען

כ׳האָב דאָך מיט שטיינער צוגעלייגט, און קיין חיטם איז דאָך נישט געהערן! דינע לייחנס, אויסגעקאַמטע, אַז געקיפּטע האָלט נישט געקענט זיין בעסער און ס׳איז פאַרלוירן געוואָרן!

— אַז ס׳חזירישע שמאַלץ פאַרגיסט דיר די שליפיעס, האָסטו נישט דערזען!...

— וואָרן דו האָסט מיר דאָס שטיקל צוגעגנבעט! — האָט זי אַ געשריי געטון.

— איך האָב עס דיר צוגעגנבעט, חזור נאָר דאָס נאָכאַמאָל איבער, חזור איבער!

— דו גנב איינער! פאַר דער גאַנצער וועלט וועל איך עס באַשטעטיקן. וועסט דיך שוין מודה זיין, ווען מען וועט דיך אין קייטן אין קרימינאַל אַריין אַוועקטרייבן.

— גנבטע רופט זי מיך אָן! עך הערט, מענטשן! אין סאַמע אַריין וועל איך איינגעבן, ווי גאָט איז אין הימל, אַלע האָבן געהערט. איך האָב דיר צוגעגנבעט, האָסט עדות, דו מאַרבע, דו!...

די וואַיטאָווע איז, כאַפּנדיק עפּעס אַ דראָנג, אויפן ווינ אַרויסגעפאַלן און צוריסנדיק זיך ווי אַ משוגענער הונט, האָט זי פאַרביסן געשוימט:

— איך וועל דיר מיטן שטעקן באַשטעטיקן! איך וועל דיר שוין עדות זאָגן! אַז כ׳וועל דיר...

— קום נאָר אונטער, פּאַני וואַיטאָווע! ריר מיך נאָר אָן, חזירישע קומע! ריר מיך אָן, דו הינטישע פּאָקראַקע — האָט זי זיך צעשריגן, אַרויסלויפנדיק אַקעגן.

זי האָט אָפּגעשטופּט דעם מאַן, וועלכער האָט זי איינגעהאַלטן און סונאַנדערשפּרייטנדיק זיך, האָט זי זיך אונטער די ווייטן אַנגעטומען, שרייענדיק מיט שפּאַט:

— שלאָג מיך, שלאָג, וועט דיך דאָס קרימינאַל נישט מיידן, פּאַני וואַיטאָווע!...

— פאַרמאַך דאָס פּיסק, כדי כ׳זאָל דיך אַמאָל פריער נישט אין קאָזע אַריין אַריינפּאַקן! — האָט דער וואָיט אַ געשריי געטון.

הילניאַקעס נאַר, און קױם שױן אָטעמענדיק פֿון כּעס, האָבן די
זיך געווידלט מיטן גאַנצן כּוח, דראָענדיק זיך מיט די פֿיסטן.

דער האָיס האָט די פֿערד אײַנגעשפּאַנט אין וואָגן, אויס-
רעדנדיק פֿון צײַט-צו-צײַט צום מאָדליצער פּויער, וואָס איז געזעסן
אויפֿן גאַניק, וועלכער האָט אויך געשמייכלט פֿון נחת, אונטערהעצנדיק
אויפֿן קול די בײדע ווײַבער.

די געשרײען האָבן זיך ווײַט צעטראָגן, אַז ווי אויף אַ חונ-
דער וועגן זיך מענטשן צונויפֿגעלאָפֿן: שוין אַ שפּעטער עולם
איז אַרום וועג געשטאַנען, און פֿון אונטער אַלע שכנותדיקע פּלויטן
און הינקלען-הײַזער האָבן זיך קעפּ אַרויסגעשטעקט.

וואָרן געקריגט האָט מען זיך, אַז גאָט זאָל אָפּהיטן! די
וואָיטאָוויטש, אַ שטילע און אַ רויִקע פֿריִערדיקע געוויינטלעך, איז ווי
משוגע געוואָרן הײַנט, זי איז וואָס אַמאָל מער אַרײַן אין כּעס.
די קאָוואַלעווע ווידער איז אַ ביסל שטילער געוואָרן און גאָר-
נישט אַדורכלאָזנדיק, האָט זי פּאַמעלעכיטשקע זי מיט חוזקדיקע
ווערטלעך געשטאָכן.

— נאָבל דיר, פּאַני וואָיטאָוויטש, נאָבל, די הינט וועלן דיך
נישט איבערבײַלן! — האָט זי אײַנגערופֿן

— ס'ערשטע מאָל איז דען דאָס, צי דאָס צווייטע! ס'איז
נישטאָ די וואָך, אַז ס'זאָל מיר עפּעס פֿון שטוב נישט פֿאַרפֿאַלן
ווערן! לײַגנדיקע קאָקעטקעס, הינדלעך, קאַטשקעס, און אַפֿילו אַן
אַלטע גאַנדז, אַז ס'איז שוין איבעריק צו דערציילן די אַלע שאַ-
דנס אין גאָרטן און אין סאַד! אַז אָפּשטן זאָלסטו דיך מיט
מײַנע צרות! אַז ס'זאָל דיך באַ די קישקעס דרייען! זאָלסט די
מיט אויסגעזיצן אונטערן פּלויט...

— רײַס דיך אָפּ, שוואַרצע קראָ, שרײַ, איז וועט דיר גרינ-
גער ווערן, פּאַני וואָיטאָוויטש...

— אָט האָב איך הײַנט! — האָט זי זיך אַ וועגן געגעבן צו
פֿערטעסקען, וועלכע איז אויפֿן וועג אַרויסגעקראָכן — אָט האָב איך
אײַנגעראַמט פֿינף שטיקלעך לײַוונט אַרויסגעטראָגן צום ווײַסן. גײ
איך אַרויס נאָכן אָנבײַסן, כּדי זיי צו באַנעצן. פֿעלט אײנס!
ב'זון! גלײַך ווי ס'וואָלט אין דער ערד פֿאַרפֿאַלן געוואָרן! ס'מיטש

קת אבֿת, נאָר דאָסדראָזיקע זיין באַגראָבן מיט אַ מאַן און מיט
קינדערלעך איז אַ סך בעסער, ווי די פּרייקים אײנע אַליין.
בעטעטע נישט, נאָר ראַטעוועט דיך, כּל-זמן ס'איז נאָך צייט. אַז
דיינער חתן דיך צוליב דערדאָזיקער ליבע אַוועקוואַרפֿן און פֿון
דער כּלה'טע אַרויס-טרייבן, וועלן חתונה דאַמאָלס זיין! און דער
חלום אַריין אויף אונטערצוגיין און אויף לייטיש געלעבטער!
אַחדאי, ס'וועט זיך אויסגעטוישט דער טאַטע. געוועזן פֿאַר אַ
מלבוש אַ לאַטע! חתונה אַראָפּפֿליִען פֿון הענט. איז דערנאָך יויך
דיר נאָך דער פֿאַר ביס אַ גרויסגעשטעקטער צוג. אויפֿן חתונה
חתונה ניך דעם אַלטס אַנהערן און חתנס פֿאַרלירן די כּוחות
און מ'וועט פֿון דיר גיך אַוועקפֿאָרן: נאָר דו, יעדער פֿויער האָט
אַ פֿאַר-הויז, צי מאַטעוש גייט אין זיי, צו קובען. יעדער שמערט
נאָר צו אַזוי לאַנג, ביז ס'טוט אים נישט באַנג. יעדער איז ווי
האָניג, כּל-זמן ביזט אים ליב. ביאַרקיר דיך, און נעם דיר
גוט אין קאָפּ אַריין, וואָס כ'זאָג דיר, כ'בין דאָך דיינס אַ מוטער און
חיל נאָר וועגן גוטס אָן דיר.

אָבער טערעסקאַ האָט שוין מער נישט געקענט אויסהאַלטן,
די איז אַנטלאָפֿן אין פֿעלד אַריין און אַרייננאַרבנדיק זיך ערגעץ
אין קאָרן אַריין, האָט זי זיך ערשט דאָרט צעלאָזט מיט איר
מיסיקן און געוויינט.

מ'האָט האָט זי געפּרוווט אַרייננצוטראַכטן זיך אין דער אַל-
טער רייד, וואָרן יעדער ווייל האָט זי אַזאַ בענקשאַפֿט צו מאַ-
טעוושן אָנגעכאַפּט, אַז זי האָט מיט אַ געשריי געוואָרפֿן זיך
איבער דער ערד, ווי אַ נאַרהווערטע חיה.

עס איז נישט ווייטער געהאָלפֿן האָבן זי אויף די פֿיס
אויפֿגעשטעלט.

אַזוי ווי אַן ערך פֿאַר דער חתונה כּלה'טע האָט זיך
בעטראָגן אַ שרעקלעך קרענקעריי.

ס'איז געווען אַזוי געווען: דאָס האָבן זיך די חתונה'טע
מיט דער קאַלוואַהן מיט די גידערקס געמען זיך אָנגעטרונקען.

זיי זענען געשטאַנען קעגן איבער זיך, נאָר מיט די פֿלוינן
און מ'קען וועג אָפּגעטײלט פֿון דך, אין די הינטער און אין די

לעכער. אָבער אַ פֿאַרביטערטער. פּונקט ווי אַלע פּלאַשקעס: ער רעדט נישט שפּעקן קיין עולה, ער וועט אים נאָך דערהרגענען! יעווס, ראַסצחנע, יעווס! וועגן זיך האָט זי אפילו קיין טראַכט נישט געטאָן. ווייגענדיק אַזוי און גריזשענדיק זיך, האָט זי זיך סיטאַפּאַל געפינען בא די באַרינעס. האַנקא איז נישט געווען: זי איז אײַנגעשלאָפן אין שטאָט אַריין נאָך גאָר פרי; יאַנגע האָט אויך בא דער טישער געאַרבעט. אַז אין שטוב זענען נאָר געווען יאַנטאַשינקאַ מיט יוזקען: אײַנגעהײַקטע לײַוונט האָבן זיי אין סאָר אויסגעשפּרייט.

זי האָט איבערגעגעבן וועגן ביטשלאָן, וועלנדיק זיך האָט גיכער אַרויסטראָגן, אָבער די אַלטע האָט זי אָפּגעפירט אַ ווײַט און אויסדערליש געטמטיק אַ שפּעטשע געטאָן:

— טערעסקאַ, קוק דיך אַרום, האָב-וועט שכל, די צונג...ן וועסטו בא די בייזע מענטשן נישט אָפּשנײַדן... יאַשעק וועט אַהיימקומען, איז וועט ער זיך סיי ווי סיי דערוויסן. מיאַרקיר דיר, אַ פאַרעבעק איז אויף אַ תורם, און אַ מאָן אויפן גאַנגן לעבן! ביטעה דיר גאַנץ גוט.

— האָט רעדט עך! וואָס! — האָט זי געקאַרקלט מיט דער צונג, ווי כ'וורעט נישט פאַרשטייענדיק באַרנישט.

— מאָך דיך נישט ווי בלא ידעו, אַלע ווייסן וועגן ענק. מאַכעוטן פסר אַיינעק כל זמן ס'איז נאָך צייט, וועט יאַשעק נישט וועלן גלייבן, ר'וועט זיך האָבן פאַרבענקט צו דיר, וועסטו גרינג אין אים קענען אײַנרעדן, וואָס וועסט נאָר וועלן. מאַמעשט האָט זיך באָקט צוגעהײַנט צו דײַן איבערבעט. אָבער ער איז דאָך נישט צוגעוואָקסן, טרײַב אים אַרויס, כל זמן ס'איז צייט. האָב נישט קיין מורא, יאַשעק איז אויך נישט קיין שברי כלי... און די ליבע וועט אַווערך פונקט ווי דער געכטיקער טאָג, וועסט די נישט אויפהאַלטן, זאָלסט אפילו מיטן לעבן באַצאָלן; ליבע איז נאָר אַ וועטיק געשטילן אויף ענטיק: פרוח גאָר, עס דאָט אַ-ע טאָג, איז וועט עס דיר איינגיכן פאַרמיאוסט ווערן און וועסט עס אָפּגעקען. ליבע איז טעג טריבע, און חופּה האָבן איז ווי באַגראָבן — ווען מען אַגילו. און אפשר איז עס טאָ-

און ערשט אין אַ שפּעטער שטיק צײַט אַרום האָט מען זי אַרײַנגערופֿן אין שטוב אַרײַן. דער אָרגאַניסט, אַן אויסגעמוטע-נער אינגאַנצן, גאָר אין די גאַטקעס, האָט, פֿאַרינקענדיק די קאָרטע, אָנגעהויבן צו לייענען.

זי האָט אויסגעהערט מיט אַן אָנגעפֿאַלן האַרץ, װאָרן דער פֿאָן האָט איר סאָקע אָנגעזאָגט די בשורה װעגן זײַן צוריקקומען אויף שניט-צײַט, צוזאַמען מיט קובאַ יאַרטשיקן פֿון װאָלקאַ אין מיט גושעלאַ באַרינגען. דער בריוו איז געװען אַן ערלעכער, ר'האָט זיך געזאָרגט װעגן איר, זיך אויסגעפֿרעגט װעגן אַלצדינג, װאָס עס הערט זיך אינדערהיים, ר'האָט געלאָזט גריסן אַלע װײַטע באַקאַנטע און ס'האָט געזעצט פֿון אים אַ פֿרייד צוליב זײַן אַהיים-קומען, און צום סוף האָט גושעלאַ צוגעשריבן, בעטנדיק, אַז זי זאָל צוזיסן פֿון זײַן פֿאָטער װעגן זײַן צוריקקומען. דער אָרימער האָט נעבעך נישט געװוּסט װאָס מיט מאַטשייבן איז געשען.

טערעסקע אָבער האָבן די דאָזיקע װאָרטער, ערלעכע װער-טער געטראָפֿן, װי מיט ביסן געשמיסן, און זי צו דער ערד אַראָפּגעבויגן. זי האָט זיך באַמיט, מען זאָל נישט דערקענען אויף איר, כּדי אויסצוהאַלטן רויִק די דאָזיקע שרעקלעכע נײַעס, אָבער די פֿאַרגאָסנדיקע טרערן זענען איר עפּעס אַליין, װי די צעגליסטע פּעסטשטערקעס גערונען.

— װי דאָס פֿרייט זיך מען מאַמעס אַהיימקומען! — האָט די אָרגאַניסטיכע מיט שפּאַס אַ מורמל געטאָן.

טערעסקע האָט זיך נאָך אַ געדיכטערער האָגל פֿון די אויגן אַ שיט געטאָן. זי איז געבליבן אַנטלאָפֿן די אָרימע, כּדי זי זאָל מיט קיין געשריי נישט אַרויספּלאַצן און זי האָט לאַנג ער-גענץ אין אַ הויף געהעפּעטעט,

— װאָס טוט מען אַצינד, אוי, אָרימע יתומה נעבעך! װאָס! — האָט זי, נישט קענענדיק זיך קיין עצה געבן, יאָמער-לעך געקלאָגט.

פֿאַרשטייט זיך, דער פֿייטער װעט אַהיימקומען, װעט ער זיך װעגן אַלעם דערװיסן! אַ פּחד האָט די אָרומגעכאַפּט, פּונקט װי אַ בייזער, גרױזאַמער שטורעמװינט. יאַשעק איז געװען אַן ער-

— נאָר װער? דער גלח אַלײן? — האָט זי שפּאָסיק אַ געשרײ געטאָן.

— די מומע האָט געטראָפֿן: דער גלח האָט מיט זײַנע פּערד אױסגעפּאַשעט — האָט ער העכער אױסגעהױבן זײַן קול.

— ר'איז משוגע געװאָרן!... מאַך צו ס'פּיסק, אַז ס'זאָל זיך ניט פֿונאַנדערטראָגן.

— כ'װעל ניט שװײַגן, אין די אױגן אַרײַן װעל איך אים זאָגן, װאָרן כ'האָב געזען. די מומע שרײַט אױף מיר, און דאָס האָט דער גלח נאָר אױסגעפּאַשעט. כ'בין פֿאַרטאָג געגאַנגען נאָך די פּערד, איז דער בורינער געלעגן, און די קלאַטשע האָט זיך געפּאַשעט; זײ זענען דאָרט געװען. װי כ'האָב זײ איבערגעלאָזט אױף באַנאַכט. זײ האָבן געגעבן סמנים נאָך זיך איבערגעלאָזט, ס'קען געזען, זײ זענען נאָך הי"ם. כ'האָב זײ אױסגעפּעשעט און כ'בין אױפֿגעזעסן אױפֿן בורינער. און דאָ דערזע איך, אַז אין אונדזער קאָנישינע גרעסינען זיך צװײ פּערד. ס'האָט ערשט דאַמאָלס געטאָגט. כ'האָב מיך מיטן װעגל פֿון דער פּאַשע צוגע־קריגן ביז אונטערן גלחס גאָרטן, כדי זײ דעם װעג צו פֿאַרשטעלן, כ'קריך אַרױס אױף קלאָגנבס װעגל, און דאָ שטײט זיך דער גלח מיטן תפֿילה־ביכל, ר'קוקט זיך אַרום אין אַלע זײַטן און ר'שרײַבט זײ בסדר װאָס אַמאָל טיפֿער אַרײַן מיט דער בײַטש אין דער־קאָנישינע, און...

— שטילער, מיכאַל! ס'איז שױן געהערט געװאָרן אַזױ זאָ, אַז דער גלח אַלײן... כ'האָב שױן לאַנג געזאָגט, אַז דאָס הײ פֿון פֿאַריאָרן... שטילער, עפּעס אַ פֿרעמדע שטײט דאָרט.

זי האָט זיך אײַליק אַ װאַקל געטאָן פֿאַרױס, גראָד האָט אױך דער אָרגאַניסטער פֿון אונטען איבערגעבעטן אָפּער אױף מיכאַלן געשריגן.

פֿאַרטסקאַ האָט איר אַװעקגעגעבן דאָס טיכל מיט די אײער און אַרומגעפּסטנדריק זי בײַ די פֿיס, האָט זי ניט דרײסט געבעטן, מ'זאָל איר איבערלײענען דעם בריװ פֿון מאַן.

די האָט איר געהײסן צוװאַרטן.

— דער אָרגאַניסטער איז דאָ אינדערהיים! — האָט זי אָפּקערנדיק דאָס פּנים, אַ פֿרעג געטאָן.

— נאָר װאָס דען. דער דאָבראָדושעי איז אַװעקגעפֿאָרן, און ליגט ער זיך אױס, װי אַ חזיר

— דער דאָבראָדושעי איז געװען אױפֿן יאַריד?

— יאָ, אַ ביק האָלטן זיי בײַ קױפֿן.

— ס'הײסט ר'האָט נאָך װײניק האָב און גוטס? האָ?

— װער ס'האָט געטוג, װאָלט געװאָלט האָבן נאָך מער — האָט די שיקסע אַ מרוקע געטאָן.

סטעפּקאַ איז אַנטשװיגן געװאָרן. ס'איז איר שרעקלעך אומעטיק געװאָרן; אַנדערע מענטשן האָבן אַלדינג אױף איבערן האַלדז אַריבער, און די קים, װאָס זי דערנערט זיך, איז נאָך צוהונגערנדיק.

— די באַלעבאָסטע גײט! — האָט די שיקסע אױסגערופֿן, פּעסט אַרבעטנדיק מיטן שטעקעלע אין דער פּוטערניצע, אַז די כמעטשענע האָט אױף אַרום אַרױסגעשפּריצט.

— דאָס איז דײַן מלאכה, דו לײדיקגײער!... האַקסט אין אַמישנע צעריפֿגעלאָזט די פֿערד אױף דער קאָניושינע! — האָט זיך אין סאָד דער אָרגאַניסטעכעס באַרעדיק קול צעטראָגן. — ס'האָט זיך דיר ניסט געגלוסט אױף דער פּאַשע אַרױסצוטרײַבן. יעװוס. אַז מ'זאָל זיך דאָס אױף קײנעמען ניסט קענען פֿאַרלאָזן! אפשר צװײ פֿערנס קאָניושינע איבערגעפּאַשעט! װאַרט, כ'װעל באַ־ד דערצײלן, װעט דיר דער פֿעטער אַזאַ צורה צעפּראַסקען, דו בהמה־דיקער פֿרעסער אײנער, אַז ד'װעסט האָבן צו געדענ־קען.

— כ'האָב אױף דער פּאַשע אַרױסגעטריבן, כ'האָב זיי אַלײן געפּאַסעט און אױף אַ שטריק די צו אַ פּלאָקן צוגע־בונדן!

— זאָג ניסט קײן ליגנס. װאַרט, דער פֿעטער װעט זיך שױן מיט די אױסטײטשן, גע...

— איך האָב ניסט אַרױסגעטריבן, זאָג איך דער פֿי־טאַן.

אויסגעזען איבערגעבעטן צעטער. די האָט זיך מיט אַן זונדרײַסקייט דורך דעם ספּעראַרהויז דורכגעצויגן, אויסקוקנדיק זיך איבערן הויף, נאָר די שיקסע איז פאַר דער קיך געזעסן מיט אַ פּעטרוניצע צווישן די קני און פּוצער אויסגעשלאָגן, אָפּטרײַבנדיק זיך מיט אַ צווײַג פון די פליגן.

— און וווּ איז די פּריצה?

— אין גאָרטן, ציוּעט זי דאָ באַלד דערהערן...

סטרעלקאָ האָט זיך אויסגעשטעלט אָן אַ ווײַס, קנייטשטע-דיק דעם פּיין אין דער האַנט און דאָס טיכל מער אַראָפּציצנ-דיק איבערן שוצרן, וואָרן די זון איז פון אונטער די געבײַדעס אָפּגעגעקראָכן.

פון גלחס הויף, וואָס איז נאָר מיט אַ פּלויט געווען אָפּגע-צוימט, האָבן זיך רעשיק דערטראָגן די קולות פון דעם דרויב. די באַטשקעס האָבן זיך געפּלויטשעט אין די קאַלוזשעס, די יונגע אינדיטשקעס האָבן געפּישטשעט ערגעץ הינטערן פּלויט; די אינ-דיקעס ווידער האָבן, האַלדערנדיק, די פליגל אויסגעצעפּיצט, כאַפּיבן צושפּרינגענדיק צו די חזירימלעך, וואָס זענען אין דער בלאָטע געלעגן. די טויבן האָבן זיך פון פאַר דעם שײַער אויס-געריסן, אַרומגעקרייזט אין דער לופט און וואָס אַ ווײַלע אויף דעם רויטן דאַך פון דער פּלעבאַניע, פּונקט ווי אַ שנײַקער וואָלקן אַראָפּגעפאַלן. אַ פּייטשע און פרישע וואַרעמקייט האָט פון די פעלדער געבלאָזן, די צעבליטע סעדער האָבן זיך געבאָדן אין דער זון, די עפּל-ביימער, וואָס זענען מיט בליִעכץ געווען באַ-שיט, האָבן פון גרינס אַרויסגעשטאַרט פּונקט, ווי די ווײַסע וואָלקנס, מיט רויטע שטראַלן אָפּגעשטויבט; די בינען זענען מיט אַ שטילעסקן געזום צו ווײַטער אַרבעט געפלויגן, וואָ-נישט-וואָ האָט זיך אויך אַ זומער-פייגעלע ווי אַ בלומען-בלעטעלע אַ ציטער געטאָן, דאָ איז אַ טשאַטשע שפּאַגן מיט נישט קיין קליינעם רעש נאָך די ביימער אויף די פּלויטן אַראָפּגעפאַלן.

סטרעסקן האָבן זיך מיטאַמאָל פאַרטרין פון די אייגן גע-לאָז און שטראָמענווײַז אַראָפּגערונען.

צער אַן אײַנגעשטירטע פליג מיט פינט אויפן פּאַפּיר אַרײַנצו-
לאָזט

— הערסט נישט זאָגן, נאַסטוס, האָס ?

— סטײַטש כ'האָב דאָך דיר שוין געכטן געזאָגט, אַז זיך
גייט מיך גאָרנישט אָן. דײַנער הערס צוריקקיסען פון די זעלנער
איז מוז זיך סײַ ווי אַלץ אויסגעבן! — האָט זי אויפשטײַענדיק
אויסגערופן.

סטרעסקאַ האָט זיך ווי פאַרכלישגיצט מיטן געהיין, אַז די
האָט נאָר מיטן האלדו געאַרבעט, נישט קענענדיק קיין האַרץ
צרויסברענגען.

נאַסטקאַ איז עפּעס אויפגעגאַנגען אין כעס, צוטריטרופנדיק
די הינער אויפן הויף, און סטרעסקאַ האָט, אײַנבונדנדיק פּיפּ
קאַטשקע אייער אין אַ סיכל, זיך אַוועקגעשלעפּט צום אָרגאַ-
ניסטער.

אָבער ס'האָט איר געטויג נישט לײַכט זײַן דאָס, די איז
האָס אַ הײַלע שטײַן געבליבן און זיך באַהאַלטן אין די שאָטנס,
מיט מורא זיך אײַנקוקנדיק אין די אומפאַרשטענדלעכע אותיות
פון ברית.

— און אפשר לאָזט מען אים שוין נאָר אָפּ?...

אַ פחד האָט זי באַם האלדו אָנגעכאַפּט, די פיס האָבן זיך
אונטער איר געבויגן, דאָס האַרץ האָט אַזוי פאַרצויפּלט אין איר
געקלאַפּט, אַז זי האָט זיך צו די בײמער צוגעדריקט און מיט די
פאַרהײַנטע אויגן, ווי נאָך הילף געבעטן אַנדערשט.

און אפשר נאָר שרײַבט ער נאָר הערן געלט!

זי איז געגאַנגען האָט אַמאָל פאַמעלעכער, דעם מאָנס ברית
איז איר אַזוי שווער געוואָרן און געבעריט, אַז זי האָט אים כסדר
איבערגעלײגט פון אונטערן בוזעם אין דער האַנט אַרײַן, ביז
ענדלעך זי האָט אים אין עק פון סיכל אײַנגעוויקלט.

באַם אָרגאַניסטער איז בלײַך ווי ס'וואָלט קיינער נישט גע-
הערן: די טיר איז געשטאַנען אויפגעפּראַלט און די לײדיקע
שטובן אַרײַן, אַז נאָר אין אײַנער, ווו דאָס פענסטער איז געזען
מיט אַ ספּורניצע פאַרשטעלט, האָט עמעץ הילכיק געבראַכט און

סטעפּקאַ האָט איר דורך דער פּליוט־צעפּטער דערציילט, וואָס עס האָט זיך געטראָפן.

— און אפשר וואָלט דער אָרגאַניסטער איבערגעלייענט!...
מסתמא קען ער געשריבנס.

— אַוודאי קען ער, אָבער ווי אַזוי גייט מען דאָס צו אים מיט ליידיקע הענט?

— נעם אַ פּאָר אייער.

— די מאַמע האָט אַלץ אין שטאָט אַריין אַוועקגעטראָגן; קאָשעלע אייער וועלן נאָך איבערגעבליבן.

— זאָרג דיך ניט: ער וועט קאָשטענע אויך נעמען.

— כ'וואָלט געגאַנגען, נאָר כ'האָב געהאַט מורא! ווען כ'זאָל וויסן, וואָס איז דאָ אָנגעשריבן! — זי האָט אַרויסגענומען פון אונטערן בוזעם דעם בריוו פון מאַן, וואָס דער וואָיט האָט איר נעכטן אין אָוונט געהאַט געבראַכט פון קאַנצעלאַריע. — וואָס קען דאָרטן שטיין?

נאַסטקאַ האָט איר פון דער האַנט אַרויסגענומען דאָס שמאַרצלעכע פּאַפּיר און אַראָפּזעצנדיק זיך הינטערן פּליוט, האָט זי עס צעשפּרייט אויף די קניִ און הידער ניטע מיט ווייניק מי געפּרוּווט איבערלייענען. סטעפּקאַ האָט זיך אָנגעשפּאַרט אויף דער לייטער און אָנשפּאַרנדיק אויף דער פויסט די באַקע, האָט זי מיט שרעק געקוקט אויף די פינסטלעך צעטל, פון וועלכע נאַסטקאַ האָט נאָך אותיות אַרויסגעבראַכט. זי און אָנהייב שטייט: „וואָל זיין געלויבט".

— כ'קען מיך ניט פונאַנדערקלייבן מער, ס'איז אַשמאָסט, מאַטעוש וואָלט זיכער געקענט.

— ניין, ניין! — איז זי שרעקלעך רויט געוואָרן און שטיל אָנגעהויבן צו בעטן: — דערצייל אים ניט וועגן בריוו, נאַסטוש, זאָג אים ניט...

— ס'זאָל זיין געדרוקט, איז וואָלט איך אין יעדן ביכל איבערלייענען, די אותיות קען איך נאָך ביז און כ'געדענק, ווי אַזוי יעדעס הייסט, אָבער דאָ קען איך גאָרניט צונויפגלייגן: עפּעס בלויז קאָטשאַלעס מיט לאָפּעטעס, גלייך ווי ס'וואָלט עמעצ-

טערעסקאַ די זעלנערקע, וועלכע איז געקומען צו לויפֿן צום גלח מיט עפּעס אַן ענין, האָט אים אַקוראַט געטראָפֿן, ווען ער איז געגאַנגען אויף אַ גבֿיה. זי האָט זיך ניט דערוועגט, פֿאַרשטייט זיך, אים צו פֿאַרטשעפּען, און האָט זיך נאָר אַנידער־געשטעלט הינטער די שטאַכעטן, אויסקוקנדיק, ווען ער וועט זיך באַווייזן אויפֿן גאַניק. אָבער נאָך איידער זי האָט זיך פֿאַרטעמט צוצוגיין צו אים, האָט ער זיך געהאַט צעוויצעלט אויף דער בריטשקע און שאַרף באַפֿוילן צו לאָזן זיך קיין סימאַט.

זי האָט אומעטיק צעפּויפּצעט, לאַנג נאָכקוקנדיק אויפֿן סאַפּאַלן־וועג, ווו אַ שטויב איז געהאָנגען און מיט אַ גרויסן וואָלקן זיך אויף די פֿעלדער געלייגט; די וועגענער האָבן וואָס אַמאָל מער פֿון דערווייטנס געגרויסט, און נאָך אַ רויטקייט פֿון די פּויערטעס, וואָס זענען אין דער בריטש פֿון וועג געגאַנגען, האָט פֿון צייט צו צייט צווישן די ביימער אַ שימער געטאָן.

ליפּצע איז אין קורצן אָנטשיינען געוואָרן, די מיל האָט ניט געקלאַפּט, די קאָמפּאַניע איז געשטאַנען פֿאַרמאַכט און די העגן זענען ביזן גרונט פּוסט געוואָרן, וואָרן ווער ס'איז איבער־געבליבן, האָט געגלובעט עפּעס אין הויף און אין גאָרטן הינטער דער כאַלופּע.

טערעסקאַ האָט זיך ווידער אַ באַטריבטע אומגעקערט אַהיים.

זי האָט געוווינט נאָכן קלויסטער, לעבן מאַזעווען אין כאַ־לופּע, וואָס איז באַשטאַנען פֿון איין שטוב מיט אַ האַלב פֿערדער־הויז, וואָרן די אַנדערע העלפֿט האָט דער ברודער בשעתן טיילן זיך אָפּגעשניטן און איבערגעטראָגן אויף זײַן גרונט, אַז די דורכגעזעגטע וואַנט און דער דאַך, וואָס זענען צוגעשטאַנען האַרט צום פֿאַרקאָפּטשעטן קוימען, האָבן ווי די אין דער בריטש איי־בערגעשניטענע ושעבריצע אויסגעשטאַרט.

פֿון דער שוועל אַראָפּ האָט זי גאָסטקאַ דערזען, ווײַל אַ שמאָל סטדל האָט זיי נאָר אָפּגעטיילט.

— נו וואָס! וואָס האָט ער דיר אויסגעלייגט! — האָט זי צולויפֿנדיק צו איר אויסגערופֿן.

חיכניק האָט אַ מאַטשאָרע מיט קליינע חורימלעך אָנגעקנ־
טריבן.

זיי האָבן זיך געראַטעוועט די צווייטע נעבעך ווי זיי האָבן געקענט. ווען נישט איינעם האָט עס שוין אַזוי צוגעדריקט, אַז ער האָט דאָס לעצטע פעדערלטשינע געמוזט אַוועקפירן, אַז אַ שטיינער ווי גלבאַס איז געגייס געזען, ווען די באַלעבאָסטע האָט אים איינגעגעבן אין טאָג אַריין אויף פּוסטן רובל, האָט ר'האָט געהאַט אַבאַל געבאָרגט בײַ איר אויף אַ קן און זי האָט אים אָנגעגעבן מיט אַ גרייטן חיראָק געטראַשקעט, אַז דער אָרימער נעבעך האָט זיך געכויזט, גאָט געזען און קלאָגן און דראַנגען פון דער גאַנצער פאַמיליע, איבערזעצן: אַרין קאַשטאַן און אָנגעק־פאָרן אים פאַרקירן.

די חנענער האָבן ביסלעכווייז אַרויסגעזוקט איינער נאָכן אַנדערן, ווען אויך די באַלעבאַטים האָבן אַרויסגעפירט האָט איינער האָט נאָר געהאַט, וואָרן דער וואָס האָט זיך געמ.נט פאַראַטקעס און מיט שטראָף געטראַשעט, די באַלעבאַטעטס ווי־דער האָבן זיך אויך אַרויסגעלאָזט מיט ווייער נוסט, אַז עמץ האָט אַ קאַקעסקעלע פון אונטער דער פּאַטשיילע אַטער זיך צעקוואָ־קעט אָדער אַ פּעטער גאַנער האָט פון אַ וואָגן אַראָפּ אַ סיקע גע־כאַפּט, און די אַנדערע, וואָס זענען געגאַנגען צוזים, האָבן גע־טראָגן אייער אין די טיכלעך, דאָ פּוטער, וואָס מ'האָט געהיים פון די קינדער'ס מיל אָפּגעשפּאָרט, און טייל האָבן די יום־טובֿ־דיקע חלניאַקעס אָדער אַ שטיקל איבעריקע לייוונט אויף די פּלייצעס געטראָגן.

ווען די גוים האָט צוגעטריבן, און צו שניט, צום נייעם איז נאָך הייס געווען.

אַלע האָבן זיך אַזוי צוגעצייטלט. אַז אַפילו דאָס מאָרגן־געבעטס האָט מען הייגט אַ סך פריער אָפּגעריכט. אַ פּאָר פּייערטעס ...אַר האָבן געקניט פאָרן אַלטאַר, נישט קענענדיק נאָכראַנגירטען רעם גלות, ווען קוים זיי האָבן נאָר געהאַט אָפּגעזאָגט די תּפילה, האָט כּוין יעפּעראָוסי די ליכט אויסגעלאָשן און מיט די שליס־לען געקלונגען.

דער ערד צוגעבויגן, איינגעשפּאַרנדיק זיך צו דער שווערער, שווי־טיקער אַרבעט.

און ווייל היינט איז גראָד אויסגעפֿאַלן דער יאַריד אין כימאַז, איז ווייניק ווער צו דער אַרבעט אַרויסגעגאַנגען, באַרייס־דיק זיך אויף אים.

די אַלטע תבואה האָט זיך הייאָר פֿריער אויסגעלאָזט און ס׳האָט אַזוי שווער געטראָפֿן יעדן. אַז עס האָט [illegible] אין די כאַלופּעס איז דעריבער הונגער יעדער, וואָס ער האָט נאָך געהאַט עפּעס צו פֿאַרקויפֿן, שנעל דאָס אַרויסגעפֿירט. אַנדערע ווידער זענען געגאַנגען, כּדי מיט די שכנים איינצוטיילן, די וועלט אָנצוקוקן. און כאַפּט אַ גלעזעלע אויסטרינקען.

יעדער איינציקער האָט געהאַט זיינע זאָרג. און ווו קען זיך דער עולם פֿרייען, אויסרעדן זיך דאָס האַרץ, קרעכצן זיך, און נייעס זיך דערוויסן, אויב נישט אויפֿן יאַריד אָדער אויף אַן אַכפּיסט!...

איז דעריבער, אַזוי ווי מ׳האָט נאָר דעם אינווענטאַר אויף דער פּאַשע אַרויסגעטריבן, האָט מען זיך אָנגעהויבן צוזאַמענצונעמען, אויסלאַדעווען פֿורן, און אַרויסגיין, ווער ס׳האָט געמוזט גיין צו פֿיס.

ס׳ערשטע האָט זיך אָנגעקלאַפּט ס׳ביסל אַרומגעאַרג, וואָרן די פּליפּקין האָט מיט אַ געוויין אַרויסגעטריבן זעקס עלטערע גענדז, וואָס מ׳האָט אָפּגעריסן פֿון די ייִנגערע, האָט זענען קוים ערגעץ געהאַט אונטערגעוואַקסן, ווייל דער מאַן איז נאָכן צוריק־קומען קראַנק געוואָרן און אין מאַרק איז נישט געזען וואָס צו צושטעלן.

און אַנדערע ווידער פֿון די קאָמאַרניקעס האָבן בײַ די הענגער געצויגן, אַ יענטוכעס. וועלכע האָט זיך ערשט [illegible] גע־האָט [illegible]... און ווייל די גויס האָט לאַנג מיט און שאַרפֿע [illegible], איז האָט גוטשעלאַ מיט קרומען מויל, כאַפּטשיק ר׳אין גע־זעצן אויף אַלע [illegible], און [illegible] האָט ער אַ מעלקערי־קע אויף אַ שטריק אָנגעכאַפּט. זיין שכן ווידער, יוזעק

די שווערע געפֿאַלן אַרומגעריסן, אָנצייכענענדיק דערבײַ דעם
וועג, גו ווי זענען אַהינגעקומען.

באַלד נאָך ווי חירער האָבן די געגנדו-פּאַטאַשקעס די ווײַ-
סע, צעגאָרטיסע סטאַדע אַרויס-געטריבן, דאָ האָט זיך אַ קנאַ-
ביקע קע אויף דער סטעזשקע געפירט, אָדער אַ געפּענטעטע פערד
פאַר דער גוסיחע איבן ניט פאַראַקטערסן פעלד אַרויסגע-
שלעפּט.

אָבער אויך דערנאָך איז ניט וויטער שטיל געוואָרן, וואָרן
דאָס דאָרף האָט זיך אָנגעהויבן גרייטן אויפן יאַריד. דאָס איז
געווען אַזוי אַ וואָך נאָכן אַהיימקומען פון די פעלדערן פון קרי-
מינאַל.

אַלץ האָט זיך אין ליפּצע בײַסלעכווײַז צוריקגעקערט צום
אַלטן, ווי נאָך אַ שרעקלעכן שטורעם. וואָס האָט ניט חינגעקייט
שאָדן אָנגעמאַכט, אַזוי, אַז דאָס סאַלץ האָט, אָפּקילנדיק זיך פון
דעם פחד, באַקלאָגנדיק זיך און אויס-ערנדיק זיך דאָס האַרץ
איינן ביטערן מול, צוריק ציביסלעכווײַז גענומען דאָס אַלץ אָפּ-
צואַרבעטן.

פאַרשטייט זיך, אַז עס איז נאָך ניט געגאַנגען, ווי עס
האָלט געדאַרפט געווען צו גיין, כאָטשביק די פּויערן האָבן שוין
געהאַט איבערגעטעמפּן דאָס רעגירן אין וויטערע פּעסטע הענט
אַרײַן, וואָרן זיי האָבן זיך נאָך אַ קאָפּ געפּילט פרי זיך אויפ-
צוהייבן, אויסלייגנדיק זיך סיילמאָל ביז שפּעט אונטער די איבער-
בעטן; ניט איינער האָט נאָך אָפטמאָל אַריינגעכאַפּט אַ בליק
אין דער קרעטשמע אַרײַן, מפּלומרשט וועגן נײַעס צו כאַפּן וועגן
דער ספּראַווע; ס'האָט נאָך דאָרט דער אין יענער אַ האַלבן טאָג
זיך אַרומגעגלאָגקעט איבערן דאָרף אָן אײַנגעטענהט פיט די
קסטע, און אַנדערע האָבן די מער נייטיקערע אַרבעט נאָר אָפּ-
געטאָן, וואָרן ס'איז ניט לייכט געווען נאָך אַזאַ לאַנגע צײַט
ליידיק אַרומגיין צו נעמען זיך אויף פעסט — אָבער וואָס אַ טאָג
שוין האָט עס זיך פאַרענגערט צום גוטן, וואָס אַ טאָג איז ליידי-
קער געוואָרן אין דער קרעטשמע און אויף די וועגן און וואָס
אַ טאָג האָט אָנטער דער צונג בײַ די קעפּ אָנגעכאַפּט און צו

זיך פונאַנדערגעטראָגן געשרייען איבער די פעלדער, די זאָלן זיך אויפ־הייבן.

ס'איז נאָך געווען פרי, די זון האָט זיך קוים אויף אַ פּאָר פינגער איבערן מזרח געהאַט אויפגעהויבן און פון דער ווייט האָט זי, דורך די טונקעלע סטרעטער אַרויף, געבאַדושעט מיט די רויטע פלאַמען, און ס'האָט זיך שוין אומעטום נישקשהדיק גערודערט.

דער ווינט איז ערגעץ פאַרפאַלן געוואָרן, אַז אַלץ האָט זיך געפּועטיקט אין דערדאַזיקער ליבלעכער שטילקייט מיט דעם פרישן, שמעקעדיקן פרימאָרגן, די זון האָט געשפּילט אין די וואַסערן און דער טוי איז אַראָפּגערונען פון די דעכער אין פערלדיקע שניר־לעך, די שוואַלבן האָבן צעוויגעשוועבט אין דער ריינער לופט, די באָטשאַנעס זענען פון די נעסטן נאָך פריער אַרויסגעפלויגן, האָבן אויף די פלויטן געקריצט, קלאַפּנדיק פריילעך מיט די פליגל, און די געגנדז האָבן מיט אַ גאַדערדיקן געשריי די יונגעלעך געג־דזעלעך צום פאַרויטלטן סטאַוו אַרויסגעפירט. די בהמות האָבן אין די שטאַלן געריטשעט, אומעטום האָט מען פאַר די שוועלן און פאַר די הייף אויליק די קי אויסגעמעלקן און פון יעדן הויף האָט מען דעם לעבעדיקן אינווענטאַר אויפן וועג אַרויס־געטריבן, און ער איז געגאַנגען וואַקלדיק זיך, ריטשענדיק אויסגע־צויגן און רייבנדיק זיך אָן די פלויטן און אָן די ביימער; די שעפּסן האָבן זיך מיט פאַרריסענע קעפּ, בעטשענדיק, געשטופּט אין דער מיט וועג אַריין אין דעם נעפּל פון שטויב. ס'האָט אַלץ צו־זאַמענגעטריבן אויפן פּלאַץ פאַרן קלויסטער, וווּ עטלעכע שקצים אויף פערד האָבן, קנאַקנדיק מיט די בייטשן און שעלטנדיק מיט פעך און שוועבל, צוזאַמענגעטריבן די פונאַנדערגעשפּרייטע סטאַדע און האָבן געוואַלטעוועט איבער די פּאַרשעפּעטיקעס.

אַז, ווען די האָבן זיך פון צרות געריהרט, אַרויספּאַקנדיק זיך אויפן טאָפּ־לן־וועג, וואָרן די בשותפותדיקע פּאַסטעך זענען אַוועק הינטערן וואַלד געלעגן, וואָס די אַ באַטוויסטער שטויב, וואָס האָט רויטלעך געשימערט אויף דער זון, צוגעדעקט, אַזוי, אַז נאָר דאָס בעטשען פון די שעפּסן און דאָס בילן פון די הינט האָט זיך פון

צו נאָך פאַרשלאָפענע סטעדער אונטערגעכאַפּט און א זעץ געטאָן
אין די גזריכטלעכן, אַז פון די קערש, האָט זיך דאָס לעצטע
ביסל בליעכן אַראָפּגעגאָסן, און ווי א שניי זיך איבער דער ערד
געזייעט, ווי די כרעדן אויף די וואַסערן פון סטאַוו געפאַלן.

די ערד האָט זיך אויפגעוועקט, די פייגל האָבן אין די נעסטן
אויפגעזונגען, די בייטער האָבן אויך אָנגעהויבן צו פליסטערן פונקט
ווי מיט דער ערשטער תפילה; די בלומען האָבן זיך אויפגעעפנט,
אויפהייבנדיק צו דער זון די שווערע, פייכטלעכע און שלעפעריקע
אויגעלעדלעך, און דער בליסטענדיקער טוי האָט זיך מיט א פערל-
האָגל געשיט.

א לאַנגער און ליבלעכער ציטער האָט איבערגעטרייסלט מיט
אַלץ, וואָס האָט זיך ווידער צום לעבן אויפגעוועקט; ערגעץ פון דער
ערד, פון דער ד…אָ פון יעדער באַשעפעניש, האָט אַרויסגעזעצט א
שטום געשריי און ווי א טייבער בליץ איבער דער וועלט דורכגעלאָפן,
פונקט ווי ווען א מענטשלעכע נשמה וואָלט מיטאַמאָל אין שווערן
שלאָף געשטיקט, אַז זי וואָרפט זיך, שרעקט זיך שטאַרק אָן, ביז
ער גיט ראַפּטים אַן עפן אויף די אויגן אויף דער זוניקער ליכטי-
קייט און מיט א געשריי פון גליקלעכער פאַרשטומטקייט באַגריסט
ער דעם טאָג און אויך דאָס, אַז ער געפינט זיך נאָך צווישן לע-
בעדיקע, נישט האָבנדיק אין זינען דערבײַ, אַז עס גייט אויף אים
א פרישער טאָג פון מי און חיות, אַזוי ווי ס'איז נעכטן געווען,
אַזוי ווי עס וועט מאָרגן קומען, אַזוי ווי עס וועט אייביק
זיין...

איז דעריבער האָט אויך ליפּע אָנגעהויבן זיך וועקן און
מונטער אויף די פיס אויפגעשפּרונגען; נישט איין צעשויבערטער
קאָפּ האָט אַרויסגעבליקט, פירנדיק מיט די פאַרשלאָפענע אויגן
איבער דער וועלט; ווי-נישט-ווי האָט מען זיך שוין געוואַשן פאַר
די כאַלופּעס, דאָ זענען נאָך אויסגעטויטע פייערטעס א מאָל אַרויס
געגאַנגען צום סטאַוו וואַסער אָנשעפּן, עמעצן האָט האָלץ געהאַקט;
כ'האָב אויף די פירן אויסן ווען אַרויסגעשלעפּט, רויכן האָבן ווי-
ניקלעך פון די קוימענס אויסגעבלאָזן, און דאָ און דאָרט האָבן

III

א הערלעכער טאָג איז אויפגעשטאַנען. אַ וואַרעמער און אַ קרעפּטיקער, פּונקט ווי אַ גוט אויסגעשלאָפענער פּויער. וועלכער, קוים וואָס ער האָט זיך נאָר געדראָנגעטע אויפגעכאַפּן, שטייט ער שוין אויף די פיס און שעפּטשענדיק דעם פּאַטשערוס, אויסרייבנ-דיק זיך די אויגן און אָפּגעצענדיק אַ קאַפּ, קוקט ער זיך שוין אַרום זיך צו עפּעס אַן אַרבעט צו נעמען.

די זון איז לויטער אויפגעגאַנגען; אַ רויטע און אַן אויפגע-הייטערע האָט זי זיך לאַנגזאַם אויפן הויכן הימל אַרויפגעקלעטערט, ווי אויף אַ פעלד מיטן אויג נישט אַרומצונעמען, ווו אין די בלויע נעפּל-געוועבן זענען אומצייליקע סטאַרטעס וואָלקנס געלעגן.

און דער ווינט האָט זיך שוין איבער דער וועלט אַרומגע-בלאָנקעט, ווי אַ באַלעבאָס, אויפוועקנדיק אַלץ מיטן טאָג צוגלייך: ער האָט אַ שאַר געטאָן איבער די אָנגעבלעטיקטע תבואות, אַ בלאָז געטאָן אין די נעפּלען, אַז זיי זענען זיך צעשוואומען אויף אַלע זייטן, אַ טרייסל געטאָן מיט די אַראָפּגעהאָנגענע צווייגן, דערנאָך-ווי אויף די שיידוועגן האָט ער אַ קנאַל געטאָן, דאָ האָט ער זיך בגובה

קראַ! קראַ! קראַ!
דער באָסטאָן איז פאַרבאַ!
מיר איז נערן, דיר איז נערן, מ'זענען מיר ביידע
נערן!

נערן! נערן! נערן!...

. . . .

דערויף האָט אויסגעזען ווי צו קאָכן מיט דער ייִדישקייט פֿון ליבע און גליקסטיקייט, אַז אַפֿילו אומלכל בוציקעס, האָט זענען קיין אויפֿגעבראַכן. האָבן זיך אויך אַרומגעפֿירט מיט שקצים, אַרומ-שפּילנדיק און אַרומיאָגנדיק זיך איבער די גאַסן.

ס׳איז איר פּלוצלינג דאָס גאַנץ פֿאַרמיאוּסט געוואָרן, אַז די האָט זיי געטומלט אויסמיידן, פֿאַרנעמענדיק זיך גלייך צו דער מוטער, אָבער פֿאָרן הויז האָט זי זיך פּנים אל פּנים געטראָפֿן מיט מאַטעושן; ר׳האָט אַפֿילו גיט קיין קוק געטון אויף איר, אויס-מיידנדיק זי ווי אַ בים; ער האָט זיך געפֿירט מיט טערעסקען, האַלטנדיק זי אַרום דער טאַליע און אַריינרעדנדיק עפּעס אין איר... זיי זענען פֿאַרבייגעגאַנגען, און זי האָט נאָך געהערט זייערע שטימען און פֿאַרשטיקטע געלעכטערן

האָט זי זיך פּלוצלינג אַ דריי אויס געגעבן און אין איין אָטעם שוין, גלייך ווי זי וואָלט פֿון אַ מתנה היינט געקאָמען גע-וואָרן, אין דער כאַלופּע אַהינגעלאָפֿן.

און דער אָוונט איז אַ שטילער, אַ פֿרילינגדיקער, אַ שמעקע-דיקער, אָנגעזאַפּט מיט דער פֿרייד פֿון די באַגריסונגען, דורכגע-נומען מיט דער הייליקער שטילקייט פֿון גליק, אומאָפּהאַלטבאַר געפֿלאָסן.

ערגעץ אין דער נאַכט, אין די פֿינאַנדערגעשמעקטע סעדער, בײַ אײנעם פֿעלד, האָט זיך אַ פֿייפֿסטאָלקע מיט בענקענדיקע טענער צעפֿייפֿטשעט, גלייך ווי אַ באַגלייטונג צו די געפֿליסטערן, קושן און פֿרייד.

אויף די נאַסע לאָנקעס ווידער האָבן זיך די וואַבעס אין אַ גרויסן כאָר צעקוואַקעט, טיילמאָל נאָר זיך איבערייסנדיק, און די צערטרעטע, אין סטאַוו, וואָס איז ווי אַ פֿאַרשלאָפֿן אויג פֿאַר-געפֿלט געוואָרן, האָבן זיי אָפּגעשפּיגלט מיט אַן אויסגעטרינקענעם, שלעפֿעריקן, וואָס אַמאָל שטילערן קוואַקן... ביז אויף די קינדער, וואָס האָבן אויך די וועגן אַרומגעשטיפֿט, האָבן זיך אָנגעהויבן מיט זיי צו פֿאַרהערן און איבערצושרייען, נאָכשפּעטנדיק:

פאַרשלאָסענע בײמער אַרױסגעשטאַרט. די סטעלער האָבן זיך צע־
גרױט, װי מיט קײלן אָפּגעשפּריצט, און האָבן געשלאָגן מיט ריחות,
פונ׳ם װי פון צעגליטע קטורת־פאַנען; דאָס קערשן־בליִען האָט
געשמעקט, און דער בעז, װאָס האָט קױם זיך געהאַט פונאַנדערגע־
בליט; עס האָבן געשמעקט די תבואות, די װאַסערן און די
פײַכטלעכע ערד, און יעדער מין בליִעכץ האָט מען געפילט באַ־
זונדער, און פון אַלע צוזאַמען האָט געװײעט אַ פאַרשימערנדיקער
ריח, אַז אין קאָפּ האָט זיך אױס פאַרדרײט.

דאָס דאָרף איז נאָך נישט געשלאָפן, שטילע געשפּרעכן האָבן
אַראָפּגעציטערט פון די שװעל, און פון די פּריזבעס, װאָס זײַנען
פאַרזונקען געװען אין דער פינסטערניש, די װײַסע װענט, װאָס
זענען פאַרשטעלט געװען מיט די שאָטנס פון די בײמער, און זע־
נען נאָר װי־נישט־װי געװען דורכגעשניטן מיט ליכטיקע שטרײַפן,
װאָס האָבן פון די פענסטער געשלאָגן, האָבן געשימלט פון
כענטסן.

יאַנוש האָט זיך פאַרטומלט כלומרשט צו דער מוטער, אָבער
די האָט זיך אָנגעהױבן דרײען לעבן סטאַל, אַרומקרײַזן, װאָס אַמאָל
אָפּטער זיך אָפּשטעלנדיק, װאָרן װאָס אַ טריט כמעט האָט זי זיך
אָנגעשטױסן אױף עפּעס אַ פּאָרל, װאָס איז פעסט צוזאַמענגעפלאָכטן
געװען און שטיל אײַנגעטענהט.

זי האָט אױך געטראָפן דעם ברודער מיט נאַסטושקען; זײ
האָבן זיך געהאַלטן אין דער העלפט, קושנדיק זיך אױף װאָס די
װעלט שטײט

זי איז נישט װילנדיק אױך אַרױפגעקראָכן אױף מאַרישקאַ
באַלצערקיהענען מיט װאַחושיק: ערגעץ אונטער אַ פּלױט, אין אַ
דיקן שאָטן זענען זײ געשטאַנען צוגעטוליעט צו זיך און נישט
היטנדיק אױף װעלכע װעלט זײ זענען.

זי האָט לױט די שטיכען אױך אַנדערע דערקענט, אַזױ, אַז
פון יעדן שאָטן באַם װאַסער, פון אונטער די פּלױטן, פון אומעט־
טום האָט זיך אַ פליסטערן פונאַנדערגעטראָגן, שטיקנדיקע װערטער,
פלאַמיקע זיפצן, עפּעס פלאַסטערנישן און אָטעמענישן. דאָס טונקע

ווי די שאַרפע מעסערס, און די צוזאַמענגעדריקטע שטומע ליפן האָבן גישטיק געזאָגט:

— גאַנץ גלייך איך דיר אַזוי! גאַנץ גלייך!

אָבער ס'זענען איך אָנגעקומען אומזיסטע מאָמענטן, אַז ביי־דע האָבן אָנגעהויבן רחמנות צו האָבן אויף זיך. אַז זיי האַלטן פריינדלעך צוזאַמענגערעדט זיך, אַז יעדע האָט נאָר געהאַט אויף אַן אויסרייד, כדי אָפּצורופן זיך מיט אַ גוט וואָרט. אַז זיי זענען אַפילו לעבן זיך שטיין געבליבן, קוקנדיק ווייטיק אויף זיך און ווי אויסוואַרטנדיק, וואָרן די פאַרביסנקייט האָט אָפּגעטראָטן, דער אַמאָליקער כעס איז אָפּגעשטאָרבן, און דער געמיינזאַמער גורל און פאַרלאָזנקייט האָבן זיי געבייגט איינע צו דער אַנדערער וואָס אַמאָל נענטער... נאָר פאַרוואָס איז דערצו נישט געקומען, וואָרן בסוד האָט זיי עפּעס אויפגעהאַלטן: דאָ דעם קינדס וויינען, דאָ עפּעס אַ בושה, דאָ אַ פלוצלינגע אויפוואַכונג אין זכרון פון די עוולות, אַז ס'האָט זיי אויס לסוף ווייט איינע פון דער אַנדערער פונאַנדערגעטראָגן, און אַ פאַרביסנקייט האָט זיי ווידער אין די הערצער אויפגעקאָכט. אַ כעס האָט ווייטער נשמות אויסגעשטיפּט און די אויגן האָבן אָנגעהויבן צו בליצן מיט פייערן פון שנאה.

— גאַנץ גלייך איך דיר אַזוי! גאַנץ גלייך! — האָבן זיי אינדערשטיל געשיפּעט, בריצנדיק זיך מיט די שליפּעס, ווידער גרייט צו קריגן זיך, צו געשלעג אַפילו, כדי דעם גאַנצן כעס איי־נע אויף דער אַנדערער אויסצולאָזן.

צום גליק, איז דערצו נישט געקומען, וואָרן יאַוושאַ איז באַלד נאָך דער וועטשערע אַהעקגעלאָפן צו דער מוטער.

דער אָוונט איז געווען אַ פינסטערער, אָבער אַ שטילער און וואַרעמער; די שטערן האָבן נאָר ווען־ווען אַ פינקל געטאָן איבער די אָפּגעבליאַקעוועטע הויכקייטן; אויף די גאַסן לאָקעס זענען געלעגן ווייסע, דיקע פעלצן מיט ראַבקע, די זשאַבעס האָבן אָנ־געהויבן צו קוואַקען, און טיילמאָל האָט זיך אַ יאָמערלעכער קוויטש פון אַ טשייקע פאַרגלאָנקעט. די ערד האָט אַרומגעהילט אַ פינ־סטערניש, אַז נאָר ווי־נישט־ווי האָבן אויף דער העלקייט פון הימל

אַ קראַמפּ האָט זי אַ כאַפּ געטאָן און אַוועקגעטראָגן, אָבער קיין
האָט ער די אויגן שפּיציק אַרויף אַ וואָרף געגעבן און דערפֿילט
אויפֿן פּנים דינגט פּייטשטע ליפּן, האָט זי זיך אויסגעצויגן גלײַך ווי
אַ שטורעם און אים אַ וואָרף אַף געגעבן ווי אַ ווייכבעט, אַז ער
איז אַזש אַ רובענק געגעבן אָן דער לײַט־פּאָדלאָגע...

אַ שרעקלעכער כעס האָט זי אויסגעטרייסלט.

— דו פֿאַרשטונקענע נבֿלה!... דו חזירניק!... דערוועגט די נאָר ווען עס איז נאָכאַמאָל מיך אַנצורירן, איז וועל איך דיר די פּיס אויסצעפּטערהאַקן!... איך וועל דיר געבן אַ ליבלען זיך, אַז וועסט דיך מיט דער יוכע באַגיסן!... האָט זי געשריגן, אַ וואָרף טיגעריק זיך צו אים מיט דער גראַביע.

אָבער באַלד האָט זי אָן אַלעם פֿאַרגעסן, און פֿאַרענדיקנ־דיק די אַלע באַלעבאַטישע אַרבעטן, איז זי אַרײַנגעגאַנגען אין כאַלופּע.

אויף דער שטול האָט זי זיך אָנגעשטויסן אויף האַנקען: זיי האָבן זיך ביידע אַרײַנגעקוקט אין די אויגן, וועלכע זענען מיט טרערן פֿאַרגלייזט געוואָרן און מיט שרעקלעכער חיישק, און זיי זענען זיך געשווינד פֿונאַנדערגעלאָפֿן.

פֿון ביידע שטובן זענען די טירן אָפֿן געשטאַנען און פֿונ־דערווײַז אַרײַן, און אין ביידע האָט שוין געברענט פֿײַער, און יעדע ווײַלע, גלײַך ווי פֿון צײַטס אָן אומבאַשיידבאַרער נײַסחוע־דיקײַט, האָבן זיי זיך פֿונדערווײַטנס מיט די בליקן איבערגע־וואָרפֿן.

דערנאָך ווידער, צוגרייטנדיק בשותּפֿות די וועטשערע, האָבן זיי זיך געדרייט נאָענט איינע לעבן די אַנדערע, אָבער קיין איינע פֿון זיי האָט די פּאַרע פֿון מויל נישט אַרויסגעלאָזט, קיין איינע האָט קיין וואָרט נישט אַרויסגערעדט, נאָר פֿאַרבאָרגן, ווי די גנבֿים, זענען זיי זיך מיט די שליפּערס נאָכגעקראָכן. אַוודאי האָבן די גאַנץ גוט געוווּסט, וואָס יעדע פֿון זיי לײַדט הײַנט אויס, אַז וואָס זענען די בײַזע און נקמהדיקע אויגן צוגעשפּרונגען צו זיך.

וואָרן אַזוי האָט עס זיך עפּעס אויסטערליש צונויפֿגע-
פֿלאָכטן.

יאַנקאַ איז נאָך פֿריִער געקומען צו לויפֿן פֿון די אַנדערע, און כאָטש זי איז פֿינסטערער געווען ווי די נאַכט און אויפֿגערעגט, האָט זי זיך פֿונדעסטוועגן אַ כאַפּ געטאָן צו דער אַרבעט. זי האָט געטאָן אַלץ, וואָס עס איז איר נאָר אונטער די אויגן גע-קומען, פֿאַר אַלע שוין; זי האָט אויסגעבאַלקן די בהמות, אָנ-געפֿאָטערט דאָס קאַלב, אַפֿילו די חזירים עסן אָנגעטראָגן, און האַנקאַ האָט זיך אויס פֿאַרוווּנדערט, קוים גלייבנדיק איר אייגע-נע אויגן. און זי האָט, נישט קוקנדיק אויף קיינעם, געאַרבעט, גלייך ווי זי וואָלט זיך געוואָלט פֿאַראַרבעטן און אַזוי פֿאַרמאַ-טערן, כּדי צו פֿאַרגעסן אָן עפּעס אַ דריקעניש און די ליידן און די אומעטיקייט אין זיך צו דערהרגענען.

אָבער וואָס, כאָטש די הענט זענען איר אָפּגעשלאָגן פֿון פֿאַרמאַטערטקייט און דער רוקן האָט איר שיִער נישט געפּלאַצט, זענען איר דאָך די טרערן כּסדר אין די אויגן געשטאַנען און אָפֿט מיט אַ ברענענדיק שנירל איבערן פּנים גערונען, און אין דער נשמה האָט זיך געשטאַרקט וואָס אַמאָל אַ מער שווינדלדיקע און שרעקלעכע אומעטיקייט.

די פֿאַרחייִנטע אויגן האָבן גאָרנישט געזען אַרום זיך, אַפֿילו נישט פּיעטרעקן, וועלכער האָט זי פֿון סאַמע איר אָנ-קומען אויף קיין טריט נישט אָפּגעטרעטן און, העלפֿנדיק, האָט ער צו איר שטיל אָנגעהויבן רעדן; און מיט די צעגליטע ליפּן זי אַרומגענומען און זיך טיילמאָל צו איר אַזוי נאָענט צוגערוקט, אַז זי איז אויס נישט ווילנדיק פֿון אים אָפּגעטרעטן. אָבער ס׳איז געקומען דערצו, אַז ווען זי האָט אין שייער אָנגענומען אַ קײשל שטעקע, האָט ער זי אַ כאַפּ געטאָן אַרום דער טאַליע, צום תּבואה-קאַסטן זי צוגעשפּאַרט, מורמלענדיק עפּעס און גיריק אירע ליפּן געזוכט...

זי האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט, נישט מערקנדיק צו וואָס דאָס גייט און, ווי איבערגעגעבן זיך אין זיין מאַכט, גלייך ווי זי וואָלט אַפֿילו צופֿרידן געווען דערפֿון, האָט עפּעס

רעס. אָנגעהויבן צו באַוועגן זייערע אָרימע נעבעך צו די פּיסלען, אומפּעררוקנדיק ווי דאָס פּסן און אונטערגעבנדיק ווי חשק מיטן גאַנצן האַרץ.

ווי האָבן אַפֿילו אָן די אַלע פּחלות פֿאַרגעסן און דאָס גע-רעכעניש פֿון די אַלע צרות און לאַנגע חדשים צעשיידט זײַן צו צעסגערונגען, האָרן יעדער האָט זיך מיטן גאַנצן האַרץ גע-פֿרייט מיטן דעם צוריקקומען און מיט די אײַנעצע. וועלכע ער האָט בכבוד נאָכאַנאַנד אַרומגעכאַפּט און צום האַרץ צוגעדריקט, און וועגן פֿאַרשידענס איבערגעפֿרעגט.

ווען זיי האָבן זיך שוין געהאַט אָנגעגעסן צו דער זאַט, האָבן זיי זיך געלאָזט גיין אָנקוקן די באַלעבאַטישקייט און פֿרייען זיך מיטן האָב און גוטס, אַז כאָטש ס'איז שוין געהאַט גוט פֿינ-סטער געוואָרן, און דאָך וועגן זיי געקראָכן איבער די הייף און איבער די ספדער, אַ גלעט טוענדיק די בהמות. אָדער צערירנ-דיק זיך צו די גראָפּעצהאָנגענע צווייגן אונטערן בליעכן. פּונקט ווי די ליבהאַרציקע, קינדערישע קעפּעלעך.

אַז ס'איז געקומען צום איבערגעבן, מיט וואָס פֿאַר אַ פֿרייד ליפּעצע האָט אויסגעפּאַקט.

נאָר בײַ די איינע באַרינעס איז לגמרי אַנדערש גע-ווען.

דאָס הויז איז איבערגעבליבן כמעט ליידיק. יאַגוסטינקאַ איז אַוועקגעלאָפֿן צו איריקע, יוזקאַ מיט וויטעקן האָבן זיך ; זיך אַוועקגעטראָגן דאָרט אַהין, ווו ס'איז געווען לעבעדיקער און פֿריילעכער, אַז נאָר איין האַנקאַ איז אַרומגעגאַנגען איבער דער ליידיקער שטוב, אומשטרויכנדיק אויף דער האַנט דאָס קיי-סשענדיקע קינד און שוין נאָכלאָזנדיק די לייצן די פֿאַרשידענע ליידן און די שטערצליכע, ברענענדיקע טרערן.

נאָר אין דעם איז זי הײַנט נישט געבליבן איינע אַליין, וואָרן יאַגוש האָט זיך דערנענטערט אַרומגעשלעפּט איבערן הויף, נעקס פֿון דערועלבער טרויער געקרענקט און דערנענטערן גע-האַלטן זיך. פּונקט ווי דער פֿויגל אָן די קראָמעלעך פֿון דער שטײַג.

ווי האָבן אויפגעהערט אַריינצוקלאַפּן אין דעם צעך, האָט די תּפֿילה האָט זיך געענדיקט און דער גלח איז צוזאַמען מיט אָרגאַניסטער אויף דער בריטשקע אויפגעזעסן.

דער עולם האָט זיך צעטיילט אויף קנופּלעך און פּאַמעלעך צום דאָרף אַוועקגעצויגן, ווי האָבן זיך צעשלעפּט אויפן וועג, דאָ וועגן ווי מיט די פּאָזשוסקעס געגאַנגען אין אַ שורה אין דער ברייט, ווי איינעם איז אין דער כאַלופּע אַריין געגעסער בעטן.

די זון איז שוין געהאַט אונטערגעגאַנגען און ס׳איז טונקל געוואָרן איבער דער ערד. אויפן גרינלעכן הימל ווידער האָט זיך אַ פֿײַערדיקע רויטקייט צעפֿלאַקערט. פֿון די לאַנקעס, האָט נאָך דער מיל, האָבן זיך ווייסע נעפּלען אויפגעהויבן, צעשלענגלדיק זיך ווי אַ געוועב איבער דער גאַנצער פֿלאַך. אין דערדאָר־קער שטילקייט, אין וועלכער די וועלט האָט זיך איינגעהילט, האָט נאָר ערגעץ אַ באָטשאַן הילכיק געקלעקאָטשעט.

וואָרן אַפֿילו די מענטשלעכע שטימען זענען פֿאַרלאָשן געוואָרן און די גאַנצע פּראָצעסיע איז פּאַמעלעך אין די פֿעלדער איינגעזאַפּט געוואָרן; אַז נאָר ווי־נישט־זו האָט זיך אַ וועלניצע געריסלט, אָדער אַ פּאָר ווייסע קאָפּאָטעס האָבן זיך אין די צו־פֿאַלנדיקע, בלויליכע שאָטנס געצאַפּלט.

און אין קורצן האָט זיך דאָס דאָרף גענומען אָנפֿילן און פֿונאַנדערצושפּילן, וואָרן שוין פֿון אַלע זײַטן האָט מען זיך רוי־שיק אָנגעהויבן צו שיסן, יעדער פּויער האָט מיטן הייליקן צלם זײַנע לאַנג נישט געזעענע שטעלן באַגריסט, און נישט איינער איז אַ פֿאַל געטאָן פֿאַר די הייליקע בילדער, ריטשענדיק אויפֿן קול פֿון גליק.

ס׳האָבן זיך אויפסניי אָנגעהויבן די באַגריסונגען, און די ווײַבערישע און קינדערישע פּלאַפּלערייען און דערציילונגען, וואָס זענען איבערגעריסן געוואָרן מיט אויסברוכן פֿון הייסע קושן און באַלעבעטערן.

די ווײַבער האָבן, צעפֿלאַמטע און די פּאָזשיניקעס פֿון דער

זיי האָבן נאָך דאָרט עפּעס וואָס געזוכט, אָבער אַלץ איז שוין געגאַנגען, ווי אין אַ פֿיל, וואָרן זיי זענען געווען אָפּגעמאַטערט: די פֿיסן ווידער האָבן אויסגעפֿרעגט וועגן פֿאָליאַרק, וואָס איז אין יום־טוב אָפּגעבראַכט געוואָרן, וועלכנס תּורכות האָבן נאָך פֿאַרקאָפּטשעטע ניסן מיט סגראַנגען אַרויסגעשטאַרט, און גלייכצייטיק האָבן זיך אויך אויף די הויפּישע פֿעלדער סטיקאַטע וואָכן אָפּגעטאָן.

דער רושערוזין איז עפּעס אַרומגעשפּרונגען אויף זיין טלאַן איבער די ביסן נאָך עפּעס פּרעכדע מענטשן, גלייך ווי זיי וואָלטן עפּעס געמאָסטן מיט לאַנגע פּיגנען. און באַם צלם ווידער, וואָ ווו די וועגן צעגעמט זיך און לעבן די פֿאַרבריכטע כּפּרינן האָבן זיך עפּעס געזען גאַל אָפּגעמאָליעוועטע בריקעס.

— וואָס קען דאָס זיין? — האָט עמעץ באַמערקט.

— עפּעס מעסט מען אויס דאָס פֿעלד, אָבער דאָס זענען נישט קיין אַמעטערעס.

— סותרים פּעזנע. זיי זעען נישט אויס אויף קיין פּויערן.

— זיי כּ.פּן דעם אַנבליק פֿון דייטשן.

— פּעחנע: גראַבאַטע קאַפּאָטעס, ליולקעס אין די ציין און די הויזן איבער די כאַליעוועס.

— זיי זענען אַקוראַט ענלעך צו די אַלעגרעס פֿון גרינ־באַך.

זיי האָבן געשעפּטשעט צווישן זיך, אויסטרעטששענדיק די אויגן נייגעריק. נאָר עפּעס אַ סוינגע אימפּולס האָט די גאַנצע גראָמאָדע אַנגעהויבן צוריכצינטערן, אַז זיי האָבן אַפֿילו נישט באַמערקט, ווי דער קאָזאַל האָט זיך שוילצרהיים אָפּגעראָגן און נמעס אייגנצבירגנערהיים, האָט ער זיך מיט די ברוודעס צום פּריץ אַהינגעכאַפּט.

— דעם פּאָרלעציפֿער פּאָלוואַרק קויפֿן זיי, צי וואָס?

— נאָך אין יום־טוב האָט מען שוין געזאָגט, אַז דער פּריץ קוקט אויס נאָך סותרים.

— אָבער וואָל נאָך שומר ומציל זיין פֿון דייטשישע שכנים:

ווי דע׳, זי האָט געהאַט א שרעקלעכן חשק צו דערפילן זיך אין דער גאַנצער גראָמאַדע אין אין דער ענגשאַפט, אין דעם דירעק־געמענדיקן שטורם פון באַגריסונגען. זי האָט זיך געוואָלט פרייען פונקט ווי אַנדערע; וואָרן פונקט ווי אַלע האָט זי דאָך געהאַט אַ האַרץ פול מיט פלאַם און גר׳יט באַגייסטערט צו ווערן און צו כליפען פון פרייד, און אָט כוז זי גיין אַליין, ווייט פון מענטשן, פונקט ווי אַ פאַרשיוואַטער הונט.

זי האָט אויפגעצאַפלט מיט אַ שרעקלעכער וויסיק, קוים שוין די טרערן איינהאַלטנדיק און זיך גישט צו צעיאָמערן, און זי האָט זיך געשלעפט ווי אַ ט־יבער וואָלקן. וואָס אַ ליאָרע רגע קען ער זיך מיט אַ געדיכטן רעגן צו צעוויינען.

אַ פּאָר מאָל האָט זי געפּרוווט אַהיימלויפן, אָבער זי האָט נישט געקענט: ס׳איז איר אַ שאָד געווען די פּראָצעסיע, איז האָט זי׳ זיך נאָר געפּלאָנטערט דערנאָך צווישן די מענטשן, פונקט אָט ווי לאָפּא, וואָס האָט זיינע באַלעבאַטים געזוכט. עס האָט זי נישט געצויגן צו דער מיטער, נישט צום ברודער, וועלכער איז אומישנע פאַרפאַלן געוואָרן צווישן די יאַלאָווע־בימלעך און לעבן נאָסטאַלגיש זיך געדרייט, און עמעץ אַנדערש האָט זיך זיך מיט איר נישט צוזיפנגחברט, וואָרן יעדער איז געווען פאַרנומען מיט זיינע. אויש ענדלעך האָט זי אַ כעס אויפגעטרייסלט, אַז זי וואָלט מיט פאַרגעניגן אַ שטיין אַריינגעשליידערט אין דער גאַנצער קופּע אַריין און אין די דערפרייטע, לאַכנדיקע פּנימער אַריין.

אַ גליק, וואָס די זעגען שוין פון וואַלד אַרויסגעגאַנגען.

וואָס לעצטע בערגל איז געשטאַנען אויפן שיידוועג, פּינחאַנען איינער פון די וועגן האָט זיך גלייך צו דער מיל אַראָפּגעדרייט.

די זון איז פאַרגאַנגען און אַ קאַלטער ווינט האָט פון די מלאכע פעל׳ער געבלאָזן, דער גלח האָט זיך צוגעאיילט מיט דער תפילה־אַפּריכטן, וואָרן וואַלע האָט שוין אויך אויף אים געוואַרט מיט דער בריטשקע.

היסטעריק זיך נאָר פאַר די פּראָסטענדיקע טרערן, וועלכע האָבן זיך
איר ווי די גנבֿים צײַטנווײַז פון אונטער די אויגן-לעדלעך אָפּגע-
גנבֿעט... זי האָט נישט געוואָגט אפילו אַ פרעג צו טאָן זיך
רעגן אַנטקעגן — זי וואָלט זיך נאָך געקענט אַמאָל אויסגעבן מיט
איר פּײַן פאַר מענטשן!... ניין, ניין, זי האָט אַזוי פיל איבער-
געטראָגן, איז וועט זי ווײַטער אויך אויסהאַלטן, זי וועט דורכ-
לײַדן... זי וועט עס איבערטראָגן... זי האָט זיך אַליין אײַנגע-
שטראָפט, פילנדיק אײַנציקייט, ווי בריִענדיקע טרערן האָבן זיך
איר אײַנגעזאַמלט, ווי אַ ווייטיק שטיקט זי אין האַלדז, די אויגן
פאַרנעפּלען זיך מיט אַ פינצטערניש, און ווי די לײַדן וואַקסן פון מי-
נוט צו מינוט.

נישט די גאַנצע צײַט אָבער האָט אַזוי געביטערט. ניין, וואָרן
אויך יאָגושיאַ האָט זיך נישט בעסער געפילט: זי איז געגאַנגען
באַזונדער, דורכשלײַכנדיק זיך מיט שרעק, פּונקט ווי אַן איבער-
געשראָקענע סאַרנע. אויך זי האָט די פרייד פאַרשיכורט, און זי
איז געלאָפן אַקעגן אין נסטע די ערשטע צו די גוייִרן צוגעפאַלן,
זעבער קיינער איז צו איר נישט אַרויסגעשפּרונגען, קיינער האָט זי
נישט צוגעטוליעט און נישט געקושט. נאָך פינדערהייטנס האָט זי
מאַטשושס קאָפּ וועדרוזן איבער אַנדערע אויפגעהויבן, איז האָבן זיך
דעריבער צו אים אירע צעפלאַקערטע אויגן אַ וואָרף געטאָן, צו
אים האָבן זי פּלוצלינג אַ ריס געגעבן די לאַנג שוין פאַרגעסענע
בענקעניש, און זי האָט זיך דורכגעשטופּט דורך דער ענגשאַפט
מיט אַ פרײַדיקן רעש. אָבער ער האָט זי גלײַך ווי נישט באַ-
מערקט... איידער זי איז צוגעקומען צו אים, איז אים שוין די
מוטער אויפן האַלדז געהאַנגען, נאָסטושיאַ האָט אים אין דער
העלפט געהאַלטן און די יינגערע קינדער האָבן זיך געהאַנגען
אַרום אים, מטרעסקאַ די זעלנערקע ווידער האָט, רויט ווי אַ באַ-
ריק, אַ צעבלאָסטע, אים בײַ דער האַנט געהאַלטן, נישט היצ-
דיק זיך טוען פאַר קיינעמס אויגן.

גלײַך ווי ס'וואָלט זי עמעצער מיט קאַלט וואַסער אָפּגעגאָסן, אַז
זי איז אַ פּאַל אַרויס געטאָן פון דער קופּע און זיך אין וואַלד צווישן
איזעקיצלאָוס, אַליין נישט וויסנדיק, וואָס מיט איר טוט זיך. נאָר

קע טון אַ בערן וואַלד, אָדער צופֿאַלן צו די ביימער און זיך צע-
וויינען.

נאָר האַנקאַ האָט זיך דערפֿילט ווי אויסער דער גאַנצער וועלט. וואָרן אָט זענען פֿאַר איר, און נאָך איר, און אומעטום, די פֿרייען געגאַנגען רוישיק, און לעבן יעדן איינציקן טוליען זיך בײַם פֿרייד די ווײַבער און קינדער, פּונקט ווי די שוואַכע קוסאַקעס, און אָט רעדן זיי, פֿרייען זיך, קוקן זיך אין די אויגן אַרײַן, דריקן זיך איינער צום אַנדערן, און זי איינע האָט נישט צו קיינעם קיין וואָרט אויסצורעדן! דער גאַנצער עולם קאָכט פֿון זעליקייט, פֿון נישט אײַנצוהאַלטענער פֿרייד, און זי, כאָטש זי גייט אינדערמיט, פֿילט זי זיך אַזוי פֿאַרלאָזן און אומגליקלעך, פּונקט ווי דער בוים, וואָס טרוקנט אָפּ אין דער געדיכטעניש, אויף וועלכן אַפֿילו קיין קראָ מאַכט זיך קיין נעסט נישט, נישט קיין שום פֿייגל זעצט זיך אַוועק. ס'האָט זי אַפֿילו ווייניק ווער באַגריסט — ווי דען! יעדער האָט זיך געאײַלט צו ס'זײַניקע... וואָס קען זי די אָנגיין?!... און אַזוי פֿיל זענען זיי צוריקגעקומען... אַפֿילו קאָזשיאַל, אַז מען וועט ווידער דאַרפֿן צו היטן די קאַמערן און די כליוועס צו פֿאַר-מאַכן... און אַפֿילו די דאָזיקע גרעסטע אָנטרעהעצער: גושלאַ דעם וואָיטס ברודער און מאַטעוש... נאָר אַנטעקן האָט מען נישט אַרויסגעלאָזט... אפשר וועט זי אים שוין קיינמאָל מער נישט זען...

ניין, זי האָט עס שוין נישט געקענט אויסהאַלטן, וואָרן די אַלטע טראַכטעניש האָבן זי ווי מיט שטיינער צוגעדריקט, אַז זי האָט קוים די פֿיס געשלעפּט. אָבער זי איז געגאַנגען מיט אַן אויפֿגעהויבענעם קאָפּ, שטאָלץ אויפֿן בליק און געבליקט פֿון זיך ווי שטענדיק. ווען מ'האָט אויפֿגעצויגן, האָט זי מיט גלעבן גלײַך מוזיק מיטגעזונגען; ווען דער גלח האָט די תּפֿילה אָנגע-הויבן, האָט זי די ערשטע נאָכגעזאָגט מיט די בלאַסע ליפּן. נאָר אין די לאַנגע הפסקות, ווען זי האָט דערהערט אַרום זיך די אײַנ-געשטילטע הייס־לײַדנשאַפֿטלעכע שעפּטשען, האָט זי אײַנגעגראָבן אירע מידע אויגן אין דעם גלאַנציקן צלם און איז געגאַנגען,

זיך איינזאַמע ביימער, אויסגעדאַכט אין פֿייערן צו פֿלאַקערן; עס האָבן זיך צעפֿלאַקערט די וואַסערן, וואָס זענען אין די געדיכטעניש פֿאַרבאָרגן געווען אין דער גאַנצער וואַלד און ווי אין פֿלאַמען געשטאַנען און אין בלוטיקע רויכן, אַז נאָר ערשטערווײַן דאָרט, ווו די הויכע סאָסנעס זענען אין אַ צוזאַמענגעשלאָסענער געדיכטעניש געשטאַנען און ווי די פֿייערן אויף זיך מיט די אָרעמס אָנגעשפּאַרט, — דאָרט איז אַ שוואַרצע פֿינסטערניש געבליבן, און אויך דאָרט האָט וואו־ניט־וואו ווי מיט אַ ווינציקן רעגן דורכגעלויכטן.

דער וואַלד האָט זיך צום וועג־צו אַרויסגעטריבן און ס׳האָט זיך געדאַכט, ער קוקט אויף די פֿעלדער, אויסוואַרטנדיק אין דעם זון־פֿאַרגאַנג די הויכע ביימער־שפּיצן, און ר׳איז געשטאַנען אַזוי שטיל, אַז דאָס רוישאַבן פֿון די דושעגעספּאַלן האָט דורכדרינגלעך געקנאַקט, אַ קוקאַווקע האָט ערגעץ פֿאַרביסן געקוקעט, און פֿון די פֿעלדער האָט זיך אַ פֿייגל־געשטשוויטשער דערטראָגן.

דער וועג האָט זיך ערשטערווײַז געדרייט באַם סאַמע ראַנד פֿון די פֿעלדער, אַז די פֿייערן האָבן אויפֿגעהערט צו דערציילן און צו שטופּן זיך אין דער ברודיקע באַם וועג; זיי זענען געגאַנגען אײַנגעבויגן, אַרומגעמענדיק מיט די אייגן די גרינע פֿעלדער, ווו געדיכט־בליענדיקע ביימער האָבן געפֿלאַקערט אין דעם זון־אונטערגאַנג, די לאַנגע בעטן, וואָס האָבן זיך צו זיי הכנעהדיק אויסגעצויגן, די, ווי וואַסערן, עסוואָס צעוויגטע תבואה־פֿעלדער, וואָס האָבן ווי געבויקט זיך צו די פֿיס פֿון די באַלעבאַטים מיט אַ פֿריידיקן געגריילן. זיי האָבן דאָס געפֿרעגט מיט די שליפֿיקע דידאָזיקע מאַמע־שפּייזערין, אַז ניט איינער האָט זיך איבערגעצלמט. די געלויבטע געוואַגט, אַראָפּגעמענדיק דאָס היטל, און אין אַלעמען האָבן גלייך די נשמות געקניט אין אַ שטומער, הייסער ערפֿורכט פֿאַר דערדאָזיקער הייליקער און אויסגעבענקטער.

פֿאַרשטייט זיך, אַז נאָך דידאָזיקע ערשטע באַגריסונגען האָבן זיך פֿרישע געשפּרעכן אָנגעהויבן און נײַע פֿרייד האָבן די הערצער צעטוכן, אַז ניט איינער האָט זיך אומ געוואָלט אַ וו-

נאָר באַלד אינדערפֿרי, איז אָפּגעגאַנגען דאָס געזאַנג, פּונקט ווי אַ וואָלקן, ווען ער לאָזט שוין פֿון זיך אַרויס דעם רעגן, אַז נאָר די פֿון סאַמע פֿאָרנט האָבן נאָך געצויגן דעם טאָן, אַ סך אָבער איז וויכטיקער געווען צו כאַפּן אַ שמועס מיט זייַנע אייגענע. דער צוג האָט זיך אויך איבערגעריסן און צעשמועסן אויף אַלע זייַטן. כאַלופּעסטווע זענען זיי געגאַנגען; אַ סך האָבן די קלענערע קינדער אויף די הענט גענומען, אַנדערע הינטער, וואָס מער יינגערע זענען געגאַנגען פֿאָרנטיין, עפּעס דערציילנ-דיק זיך, און אַנדערע האָבן זיך שוין צעוויסן די געדיכטעניש, פֿון מענטשנס אויגן, אַוועקגעפֿירט, די שיקסעס הינטער פֿאַרפּלאָנ-טע ווי די קערשן, האָבן זיך צוגעקלעבט צו זייערע שקצים, נישט קוקנדיק אויף קיינעם. און פֿון צייט צו צייט, ווייַט אויס, כדי צו לינדערן זייער צופֿרידנקייט, האָבן זיי אַ זעץ אַרויס געטאָן ווידער מיט אַ הילכיק געזאַנג, אַז די קראָען זענען פֿון זייערע נעסטן אויף די פֿעלדער צעוויסנגעפֿלויגן, אַז די ליכט זענען פֿון איבערעט פֿאַרלאָשן געוואָרן, און דער וואַלד האָט אָפּגעשאָלט פּאַמעלעך און געטרילט ווי פֿון אַ מיל, נישט וועלנדיק האַלדן אַרויס.

דאָ האָט זיך נאָר אַ שטילקייט פֿונאַנדערגעשפּרייט. אַזוי, אַז נאָר דאָס געטופּעריי פֿון די פֿיס האָט זיך צעטראָגן און עס האָבן געשפּריצט די צעפֿלאַקערטע געלעכטערן פֿון די געדיכטענישן אַרויס, די שטילע פֿליסטערן אָדער די תּאוות פֿון די אַלטע פּייַרטעס, וואָס זיי האָבן קרעכצנדיק צו עטלעכע מאָל איבער-געחזרט.

ס׳האָט זיך שוין דערנענטערט צו זון-פֿאַרגאַנג. דער הימל האָט זיך אויפֿגעהויבן, ווי אויפֿבאַזונדיק זיך און אַ צעגאָלדטען, גלענצנדיק קויפֿל, אַז נאָר עטלעכע וואָלקנס, וואָס זענען מיט אַ רויטקייט דורכגעוואַקסן געווען, זענען אין די הייכן בלויקייטן צעשוווימען געוואָרן. די זון האָט זיך אַראָפּגערוקט אין כאַמע איינשטיים און איז איבער די וועלדער געבליבן הענגען, און צווישן די אויסגעוויינטע שטאַמען, אויפֿן גרינעם פּאָן האָבן זיך געגאָלדענע שטראַלן צעשפּיט; אויף די אויסגעהאַקטע שטעט ווידער האָבן

זאָרגזאַם אויסגעפֿרעגט און מיט אַ נוסח חאָרט צוגעלאָזט ביז ער האָט זיך אַ פֿאַרטאָסטערטער אינטערן צלם אָנגעדערגעזעצט. און דעם שווייס און די ערלעכע טרערן אָפּגעווישט.

און דער עולם האָט זיך פּונקט ווי ווידעריק האָסטער אויס-געקאָכט.

ס'האָט אויסגעבראָכן אַ רעש, געלעכטערן, אַ טשמאָקאַשקע-רײַ, פֿרייד־געשרייען, קינדערישע פּלאַפּלערייען, הייסע ווערטער און פֿליסטערן, געשרייען, וואָס האָבן זיך ווי אַ גזוואַג פֿון די באַגליקטע הערצער אַרויסגעריסן, אויסרופֿן פֿון בענקשאַפֿט, וואָס איז פּלוצלינג פֿאַרגעסן געוואָרן: יעדער אײנציקער האָט אירן אין אַ ווייס אָנגעקלאַמערן און יעדער אײנציקער האָט זיך, פּונקט ווי אַ סאָסנע, צווישן די קישקעס געוואָקלט אין דער קופּע ווײַ-בער און קינדער, אין פֿרײַדיקן רעש פֿון געשפּרעכן און געשרייען... ס'האָט אַ שײַנע ווײַלע אַזוי געדויערט די באַגריי-סונגען און ס'וואָלט זיך געוואָלט אַזוי אָפּגעצויגן ביז אין דער נאַכט אַרײַן, ביז וואַנען דער גלח האָט זיך געכאַפּט, אַז ס'איז שוין צײַט און געגעבן אַ צייכן.

זיי האָבן זיך געלאָזט גיין צום לעצטן בערגל. מיטן וועג לעבנס דעם וואַלד, מיט נידעריקע קושאַקעס און מיט יונגע סאָסנעלעך פֿאַרוואָקסן.

דער גלח האָט אָנגעזונגען: „הארציקע מוטער", און אַלע האָבן, ווי אײן מענטש אונטערגעהאַלטן מיט אַ הייך קול, אַז דער וואַלד האָט אויס אַ קרעכץ געטאָן און מיט אַ ווידערקול אָפּגעענט-פֿערט, וואָרן אַ פֿרייד האָט די נשמה אָנגעפֿילט, געבנדיק אַזאַ קראַפֿט דער ברוסט, אַז דאָס געזאַנג האָט זיך אויפֿגעריסן ווי אַ פֿרילינגדיקער שטורעם און געפּאַטשט איבער די וועלדער מיט אַ ווײַל פֿון צעפֿלאַמטע באַגײַסטערונגען...

און ווײַל ס'איז צוגעקומען אַ שפּעטער עולם, איז האָבן זיי שוין דעם נאָענטן וועג פֿאַרפֿאַקט, זיי זענען אויך אין וואַלד גע-כאַפּט צווישן די ביימער, זיי זענען אויך איבער די פֿעלדער געגאַנגען, אַז גאַנץ פּאָדליאַשע איז פֿאַרפֿולט געוואָרן מיט מענטשן און געדרונגען מיט אַ הימל-גרייכנדיק געזאַנג.

פאַר די אויגן פון די פּיראַטעס האָבן זיך באַוויזן די ליבע אויס־געבענקטע פּנימער פון זייערע מענער, טאַטעס, ברידער און זין, אויסגעמאַטערטע פּנימער, אָנגעצערטע, אָבער פול מיט פרייד, פול מיט בעטעמיכלקייט פון גליק.

— די פלאַשקעס! שיקאַנעס! מאַטעאושס! קלאַנגן! און גולבאַס! און דער אַלטער גוסטלאַ! און מיליס! טייערע, אויס־געדאַרטע געבענק! אַרימע יעזוס באַריאַ, אַלערהייליקסטע טעטרו! — האָבן זיך געריסן פאַרשידענע אויסרופן און גויסגעשרייען און הייסע פּליסטערן און די אויגן האָבן שוין געגליט פון פרייד, די הענט האָבן זיך שוין אויסגעצויגן, די פאַרטשיקטע געדיינגען האָבן שוין אַרויסגעפּיסטשעט און אַ געשריי האָט די הערלוטער אויס־געשטאַלן, ס'האָט שוין אַלע אונטערגעטראָגן. אָבער דער גלח האָט מיט איין הויך וואָרט אַלע אויפגעהאַלטן און דעם עולם איינגעשטילט, און צופרידן ביזן צלם. האָט ער רויק געלייענט די תפילה „קעגן פייער"; נאָך ער האָט געלייענט פּאַמעלעך, וואָרן אין חשק און בסוד זיך אויף אַלע ווייס; אויסגעשיקט און מיט די ערלעכע אויגן אויף די אויסגעפּײַקטע פּנימער גע־פּירט.

אַלע האָבן אין אַ האַלבן קרייז אַנידערגעקניט און צוזאַ־מען מיט דער הייסער תפילה פון דאַנקבאַרקייט. וועגן זיי גע־פלאָסן די טרערן פון די אויגן, וואָס וועגן געוואָן איינגעקיקט אין דעם צוגעשלאָגענעם קריסטוסן. ערשט דעמאָלט, ווען ער האָט געענדיקט און מיט וואַסער די קעפּ, וואָס האָבן זיך צו דער ערד געבויגן, באַשפּריצט, האָט ער אַרויפגעגעבן דאָס קאַנטיקע היטנגלע און פריילעך מיטן גאַנצן קול אַ דונער אַרויס געטאָן:

— זאָל ער זיין געלויבט! וואָס מאַכט עך, האַרציקע מענטשן!

פאַרשטייט זיך, אַז די האָבן אים אין איין כאָר אָפּגעענט־פערט, שטופּנדיק זיך צו אים ווי די שעפּסן צום פּאַסטוך, און געקושט אים אין די הענט צריין, און בײַ די פיס אַרומגעכאַפּט, און ער האָט ווידער יעדן איינציקן בײַם האַרץ צוגעדריקט, און די קעפּ געקושט, איבער די אויסגעדאַרטע פּנימער געגלעט, ער האָט

זיך געלייגט. אונטער דער טלית, כאָטש ער האָט ויאָט אַמאָל היל.
כיקער געזונגען, האָט זיך שוין אין איין אָטעם געקוקט פֿאָרויס און די אויגן אין דעם ניטש הײסן וואַלד אײַנגעגראָבן, צווישן די ביימער באַם וועג, ווו ס'האָבן זיך שוין בפֿירוש די פּיצריש קאַפּאָטעס געווייסט.

— שטעטעס ענק ניטש גאַראָנים: די פּויערן וועלן ענק ניטש אַנטלויפֿן! — האָט דער גלח אויף די אָנגעשריגן, וואָרן ס'איז שוין אויף די פּיענטעס אָנגעטרעטן, פֿאַקנדריק זיך אײַנע איבער דער אַנדערער.

האַנקאַ, וועלכע איז געהאַט געגאַנגען אין איין ריי מיט די ערשטע באַלעבאָסטעס, האָט אויף אַ געשריי געטאָן, דערזעענ־דיק די קאַפּאָטעס, זי האָט דאָך געוווּסט, אַז זי וועט אַנטזאָגן דאָרט ניטש זײַן, און טראָץ דעם איז זי אויס־געטריסלט געוואָרן פֿון פֿרייד, און אַ פֿאַרשיכורנדיקע האָפֿענונג האָט איר פּשוט די נשמה צעזעצט, אַז זי איז אַראָפּגעגאַנגען פֿון אַ זײַט, און אַ ברוודע און זיך די' אויגן אויסגעקוקט...

יאַנושאַ חידער, וועלכע איז געגאַנגען לעבן דער מוטער, האָט זיך פֿון אָרט אַרויסגעריסן, ווי נאָר צום פֿליִען; פֿייערן האָבן די אַדורכגעטומלען און אויס פֿלאַטערניש, אַז זי האָט די צײַן ניטש געקאָנט צונויפֿליסן; און די אַנדערע פּויערטעס האָבן זיך אויך ווינציק צו ווײַטערע אויסגעבינקטע געריסן. נאָר אַ טייל שיקסעס אָ' קצימלעך האָבן ניטש לאַנג אויסגעהאַלטן, וואָרן מיט אַמאָל האָבן די זיך אַ פּאַטש געטאָן פֿון דער קיפּע אַוועק, ווי דאָס וואַסער פֿון אַ צעבער אויסגעגאָסן, און ניטש קוקנדיק אויף דעם רופֿן, האָבן די זיך אַלאָז געטאָן דורכן פֿעלד צום וועג צו, אַז די ליטקעס האָבן זיי זיך אויס געחייסט.

די פּראָצעסיע איז גיך צונעקומען צו די באַרימטע צלם. נאָך וועלכן ס'איז באַלד געווען אַ בערגל, אויף דער גרענעץ פֿון די פֿעלדער פֿון די ליפּצער און דעם הויפֿישן וואַלד.

די פּויערן זענען שוין דאָרט געשטאַנען אין אַ קופּע אין דעם שאָטן פֿון די הויכע בוזאָווּסן, וואָס האָבן געמאַכט לעבן צלם; פֿון דערווײַטנס שוין האָבן זיי די קעפּ אַפּגעדעקט, און

די פֿעלדער צעטראָגן, פּונקט ווי אַ צוג פֿון פֿייגל, וואָס זענען שוין אָפּגעמאַטערט פֿון לאַנגן פֿליִען און לאָזן זיך שוין פֿאַמעלעך און וואָס אַמאָל נידעריקער אַראָפּ.

זיי האָבן זיך געשפּאַרט צווישן די גרינע פֿעלדער, ביז אַ לאַנגער און צעזוונגענער בוים, אַז די מענטשן, וואָס האָבן געאַרבעט אויף די מאָדליצער פֿעלדער, און אַפֿילו אויף די ווייטערע, האָבן זיך פֿון דער אַרבעט אויסגעשטעלט, אַראָפּגענומען די היטלען, רו אויף די ביימער אַנידערגעקניט, ווו ווידער האָבן זיך די בהמות צעריטשעט, אויפֿגעהויבן די שוואַרצע, האָרנדיקע קעפּ, און ווו ווידער איז אַן איבערגעשראָקענער ושרעבאַק פֿון דער מיסטער אַוועקגעלאָפֿן, אין דער וועלט אַריין זיך לאָזנדיק.

זיי האָבן נאָך געהאַט אַ פֿיצל וועג צום דריטן בערגל מיט דער הייליקער פֿיגור לעבן סאַפּאָלן־וועג, ווי עמעצער האָט מיטן גאַנצן כּוח אַ געשריי געטאָן:

— עפּעס פֿייערן גייען אַרויס פֿון וואַלד!

— און אפֿשר זענען דאָס אונדזערע?

— סאַקע אונדזערע! אונדזערע! — האָט די גאַנצע מחנה אַ זעץ אַרויס געטאָן, און בײַ אַ צענדליק פֿייערטעס האָבן זיך אַ וואָרף געטאָן פֿאָרויס.

— שטייטס! פֿריִער די תּפֿילה צופֿריכטן — האָט דער גלח שטרענג באַפֿוילן.

פֿאַרשטייט זיך, אַז זיי זענען שטיין געבליבן, איבערטרעטנ־דיק פֿון איין פֿוס אויפֿן אַנדערן פֿון אומגעדולדיקייט; זיי האָבן זיך נאָר שטאַרקער אין אַ קופּע צונויפֿגעשלאָגן, צו־טיפּקאָפּאָניענדיק זיך ווי ס'איז אויסגעקומען, וואָרן יעדן איינ־ציקן איז אַ וווּנדער, וואָס ס'האָט אים פֿון אָרט נישט אונטערגע־טריבן, אָבער דער גלח האָט נישט געלאָזט, פֿונדעסטוועגן האָט ער אָנגעהויבן שטעלן גרעסערע טריט.

אַ ווינט האָט פֿון ערגעץ אַ בלאָז געטאָן, אַז די ליכט האָבן זיך אויסגעלאָשן, די פֿענער האָבן זיך צעפֿלאַטערט, און דאָס קאָרן, די קושאַקעס און די צעבליטע ביימער האָבן זיך אָנגע־הויבן וויגן, ווי בוקנדיק זיך און צו די פֿיס פֿון דער פּראָצעסיע

דעם שווייס פון דער ליסינע. און אומקוקנדיק זיך אויף די סכנות־דיקע פעלדער, האט ער צום חבֿרים א זאג געטאן:

— הא, הא! ווי איז שוין דער ערבעס אויפגעגאנגען...

— אמת טאקע!... פריער מוז ער זיין, דאס פעלד איז באמיסטיקט, איז גייט עס אויף ווי א וואלד.

— איך האב נאך פארזעצט אין דער פאלמען־וואך, און ס׳שפראצט ערשט קיים ארויס.

— וואָרן באם דאָבראָװשעי אין דעם טאל איז קאלט, און דא איז דער גרונט וואָרעמער.

— און די גערשטן איז ווי שוין אויפגעגאנגען, און אזוי גלייך, ווי מיט א זייע־מאשין פארזייט.

— די מאָדליצער זענען גוטע גאָספּאָדאַזשעס, ווי אַרבעטן אין פעלד אויף דער היגישער מאָדע.

— נאָר אויף אונדזערע פעלדער איז נאָך קיין צייכן נישטאָ פון קיין האָבער מיט קיין גערשטן;

— ס׳איז אַלץ פאַרשפּעטיקט, די רעגנס האָבן אויף צוגעקלאַפּט, אַז נישט אַזוי גיך וועט זיך דאָס רירן.

און אָפּגעפּאַטשקעט, אַז זאָל גאָט אָפּהיטן! — האָט דער גלח שמערצלעך אָפּגעזיפצט.

— קיין געשענקט פערד קוקט מען נישט אין די ציין אַרײַן — האָט זיך דער קאָװאַל צעלאַכט.

— דע, אַבֿידראַנצעס, כ׳וועל ענק די אויערן אָפּרייסן, אַז צ׳וועט נישט אויסהערן! — האָט דער גלח אַ געשריי געטאָן אויף די שקצימלעך, וואָס האָבן געוואָרפן שטיינער אויף אַ סטאַדע קאָראָפּאַטשעס, וואָס האָבן זיך דורך די ביימער דורכגעטראָגן.

פּלוצלינג זענען די געשפּרעכן איינגעשטילט געוואָרן, די שקצימלעך האָבן זיך איבער די ברוזדעס צעלייגט, דער אָרגאַניסט האָט ווידער אָנגעהויבן צו בעטשען, דער קאָװאַל האָט אונטערגעהאַלטן, אַז ס׳האָט אַזש אין די אויערן אַ דריי געגעבן, און די ווינציטשקע קלעפּלעך פון די פּריצ־סעס האָבן זיך אין אַ יצ־מערלעכן כאָר אויפגעהויבן, אַז די ליטאַניע האָט זיך איבער

צעשפּאָלטענע חורבע, וואָס האָט באַדעקט זיינע וווּנדן מיט די יונגע צווייגעלעך. עפּעס שרעקלעך איז דאָ געווען אין פּוסט, אַז אפילו די שפּאַצן האָבן זיך דאָ קיין נעסטן און די לעכער ניט־געמאַכט; כאָטש אַרום זענען געלעגן פּרוכטבאַרע פעלדער, און דאָס בערגל איז געווען כמעט נאַקעט, די אָפּגעריסענע זייטן האָבן זיך מיט זאַמד געגעלט, און נאָר די צעוואַקסענע באַדיליעס האָבן זיך וווּ־ניט־וווּ ווי די לישאַיעס צוגעטשעפּעט און ס'האָבן אַרויס־געשטאַרט די טרוקענע באַדיליעס פון די ליכט־פלאַנצן און פאַר־יעריקע ביטלינגעס.

זיי האָבן אָפּגעריכט אַ תּפילה, קענען מנחות און שטעלנדיק אַ גיכערן טריט, האָבן זיי זיך נאָך מער אויף לינקס פאַרנומען. דורכ־האַקנדיק צום טאָפּאָלן־וועג, האָבנדיק בדעה צו גיין צום סאַכאַ־וואַלד, ווי עס האָט געפירט דאָס שמאָלע און שטאַרק אויסגעפאָ־רענע וועגל.

ווי אַ צוזאַמענגעשלאָגענע מחנה האָבן זיי זיך אַ לאָז געטאָן, נאָר אַגאַטאַ איז בײַם בערגל איבערגעבליבן, זי האָט פאַרבאָרגע־נערהייט אָפּגעריסן אַ שטיקל שמאַטע פון צלם און, נאָכאײַלנדיק פונדערווייטנס נאָך דער פּראָצעסיע, האָט זי עס צעטפּעטערהייט באַגראָבן איבער די סטעושקעס צוליב עפּעס אַן אָבערגלויבן.

דער אָרגאַניסטער האָט אָנגעהויבן זינגען די ליטאַניע, און דער עולם האָט פּלעפּעריק אונטערגעכאַפּט, אַזוי, אַז נאָר ווער־ביסט־ווער האָט מיטגעזונגען, איינער אַליין, האָבן די פויערטעס האָבן אין דער שטיל איינגעטענהט, נאָר אויף דעם אָרט, ווו מ'האָט געדאַרפן האָבן זיי מיט אַ געשריי אַ וואָרף געטאָן: — די מתפּלל פאַר אונדז! — די קינדער ווידער האָבן זיך אַרויסגעשפּאַרט פאָרויס, און שטיפעריש אַרומגעלאָטשעטעט, אַז פּיעטרעק די בוני־רינעס האָט, אומקוקנדיק זיך אויפן גלח, אויס אַ פּרוקע געטאָן, אויסער זיך פון כעס

— אַביודראַבנעס, יוכנעס! אַכמאַגנעס!... וואָרן כ'נעם אַראָפּ דעם פּאַסיק!

דער גלח, שוין ווײַזנדיק שטאַרק מיד, האָט אָפּגעהיסט.

די תבואות זענען שוין אָפּגעגאָלדס געוואָרן, די באַליבטע ביימער האָבן שאָטנס געוואָרפן. דער ליפּצער סטאַוו ווידער האָט ווי אַ בעגליסטע שויב געווייסגעבליסטשעט פון די סאַדער-ביימער, וואָס זענען מיט אַ שוימעדיקער ווייסקייט פון בליִען געווען אָפּגעשיט. דאָס דאָרף איז געלעגן נידעריקער, פּונקט ווי אויף דער דנאָ פון אַ גרויסער שיסל און ס'איז אַזוי מיט ביימער פאַרשטעלט געווען, אַז נאָר הוי-נישט-ווי האָט מען אַ גרויען שייער געקענט דערזען; איין קלויסטער נאָר, וואָס האָט זיך מיט ווייסע ווייסע טירן איבער אַלץ אויפגעהויבן און מיטן גאָלדענעם צלם אויפן הימל געלויכטן.

אויף רעכטס ווידער פון די גייענדיקע האָבן זיך פּלאַכע פעלדער פונאַנדערגעגאָסן, פּונקט ווי די נישט אַרומגעצאַמטע גרוי-גרינע וואַסערן, פון וועלכע ס'האָבן אַרויסגעשטאַרט דערפער, וואָס זענען מיט געדיכטע קעמפּעס ביימער פאַרבאַליט געווען, וועג-צלמים און ביימער, יאָס וואַקסן איינזאַם. די אויגן האָבן זיך געטראָגן אַהין ווי די פייגל, אָבער זיי האָבן נישט דערגרייכט אין דעם אומברייטנדיקן פלי קיין אַנדערע גרענעצן, אַ חוץ די וועלדער, וואָס האָבן זיך געקוואַרצט אַרום.

— ס'איז עפּעס צו שטיל... ס'זאָל אַמאָל קיין רעגן נישט קומען באַנאַכט... — האָט דער גלח אָנגעהויבן.

— ס'וועט נישט זיין: ס'האָט זיך פיין אויסגעלייטערט און ס'בלאָזט אַ קילקייט.

— ס'האָט איבערדערפרי געגאָסן, און אַצינד איז שוין פון וואַסער קיין סימן נישטאָ.

— ס'איז דאָך וויאָסנע, איז מיטן קיק טרוקנט זיך אויס — האָט דער קאָוואַל ווייטער אַריינגעוואָרפן.

זיי זענען צוגעקומען צום צווייטן בערגל, אַ ווינקלדיקס. דאָס איז געווען גרויס, ווי אַן אָנגעשיטע קופּע; ס'האָט געזאָגט, אַז אונטער אים ליגן געהרגעטע אויף אַ מלחמה. אַ נידעריקער צלם איז אויף אים געשטאַנען אַ וואַקלדיקער אויבנאָן, אַרומגעשלייערט נאָך מיט פאַראַיאָריקע קראַנצן און בילדלעך, פאַרצירעוועט מיט פּאַפּיר-הענגלעך, פון דער ווייט ווידער האָט זיך געמאָליעט אַ צעפּילטער,

דער גאַר אַ הגזל האָט זיך ערגעץ פֿון אונטער אַ קוטאַק אָפּגעריסן; און אויף בלינד זיך אַוועקגעלאָזט.

— די ווינטער־תבואות גייען גוט אויף — האָט דער גלח אַ שעפּטשע געטאָן.

— באַ! כ'האָב שוין נעכטן געפּאַקט דאָרט אַ לעבעדיק פּיענטעלע.

— און ווער האָט דאָס אַזוי אָפּגעפּאַטשקעט!... האַלב מיסט איז דאָך אויפֿן אַקער!

— מוז זיין עפּעס אַ קאָבאַרניצעס קאַרטאָפּליעס, גלייך די וואָלט מיט אַ קו געאַקערט.

— די בראָנע וועט דאָך אַלץ אַרויסשלעפּן, פּאַסטקאָושעס, יונגעס!

— ס'טייטש דאָס האָט דאָך דעם דאָבראָדושעס פּאַראָבעק פֿאַראַקערט — האָט דער קאָוואַל שטיל אַריינגעוואָרפֿן.

דער דאָבראָדושעי האָט זיך אַ חרף געטאָן, אָבער אָנשטאָט געהאָרן און, צווינגענדיק דעם עולם, איז ער געלאָפֿן מיט די אויגן איבער דעם אומגעהייערן אויסטוס פֿון די פּרוכטבאַרע פֿעלדער, וואָס וועגן אויסגעאַרבעט און ערטערווייז עס־האָט אויפֿגעבלאָזן, פּונקט ווי די ברוסטן פֿון אַ ווינדריקער מוטער, זיי האָבן אויסגעזען ווי צו אָטעמען און ווייטער אויפֿשוועלונג, כדי אַז וואָס עס וועט איד גאָר צו דער אָטעמער שוים צוכאַלן, וואָל עס זיך קענען דערנערן און צוזיליען, און אינם שרעקלעכן גורל פֿאַרגעסן.

העי! ברייט, און ווייט, און גערוימיק האָבן זיך די אויגן געטראָגן, אַז די גאַנצע פּראָצעסיע האָט זיך גאָר אויסגעצויגן, ווי אַ צוג פֿון מאַרעווקעס צווישן די תבואות, און די שטימען פֿון די מענטשן האָבן אויך אַזוי פֿיל אויסגעמאַכט אין די פֿעלדער, ווי דאָס טשוויטשערן פֿון די לערכעס.

די זון האָט זיך שוין צו מערב־זייט איבערגעקאָלערט, אַז

און ווי ווידער האָט זיך א בושאָוו־ביימל איינגעבויגן אָנ־
געטאָן אין א ווייסינקן קיטל און אינגאַנצן אין גרינעם ארומגעהילט,
מיט פונאַנדערגעפלאָכטענע צעפּ, און אזוי ריין און ציטעריק אין
זיך, פונקט ווי א מיידל, וואָס שטייט ס׳ערשטע מאָל צום חתונה
זיין זיך.

ווי האָבן זיך פּאַמעלעך אויפגעהויבן אויף דעם בערגיקן
פעלד, ארומגייענדיק די ליפּנער פעלדער פון צפון־זייט, לענגאויס
דעם מילנערס פעלדער, וואָס האָבן מיט קאָרן גערוישט.

דער גלח איז געגאַנגען נאָכן צלם נאָך, נאָך אים האָבן זיך
קאָפּקעסטשייז געשטופּט די שיקסעס און פון די ייִנגערע פּריצטעס,
און גאָר צום סוף האָבן זיך איינציקווייז אָדער פּאָרנווייז אין א
שורה, געשלעפּט די אַלטע באָבעס מיט אַגאַטען, וועלכע האָט
נאָכגעהינקט ווייט הינטער אַלע. נאָר די קינדער האָבן זיך גע־
פּלאָנטערט אויף די זייטן, היטנדיק זיך פון גלחס אויגן, כדי
צו קענען ווייטער אַרומשטיפן.

ביז ווי זיי זענען אַרויסגעקומען אויף דער פּלאַץ, ווי נאָך א
גרעסערע שטילקייט האָט געהערשט, דער ווינט האָט אינגאַנצן
אויפגעהערט, די פויגל זענען אַראָפּגעהאָנגען, און דער עולם
האָט זיך צעשלעפּט אויף א מהלך, אַז די פּריצטעס האָבן זיך
ווי די בלומען צווישן גרינעם אַרויסגעוויזן, און די פלעקלעך ווי־
דער פון די ליכט האָבן געציטערט מיט די פונקען פונקט ווי די
גאָלדענע זומער־פייגעלעך.

דער הימל איז געהאָנגען הויך און ריין, נאָר ווו־ניט־ווו
איז עפּעס א ווייס וואָלקנדל געלעגן, פונקט ווי א שעפּסל אויף
די בלוילעכע, מיטן אויג אַרומגעבאָרגנע פעלדער, איבער וועלכע
עס האָט זיך געטראָגן אַן אומגעהייערע, צעפלאַקערטע זון,
פאַרגיסנדיק די וועלט מיט הערלעכקייט און מיט שטראַלן.

נאָר דאָס געזאַנג האָט זיך געשטאַרקט: ווי האָבן געוווּנערט
פון גאַנץ כּח און אזוי הילכיק, אַז די פייגל זענען אויס פון
געטסערע ביימער אַנטלאָפן; סײַלכאָל איז אַן איבערגעשראָקענע
קאַ... כנעס פון אונטער די פיס אַוועק אַנטלאָפן;

גלייכצייטיק האָט אויך דער גלח איבערגעלייענט אַ תפילה קעגן האָגל און באַשפּריצט מיט הייליק וואַסער אַלע פֿיר זייטן פֿון דער וועלט: אי די ביימעלעך, אי די ערד, אי דאָס וואַסער, אי די קעפּ, וואָס בייגן זיך אַזוי הכנעהדיק, דידאָזיקע גאַנצע וועלט, וואָס איז געציטערט מיט אַ שטילער פֿרייד פֿון וואַקסן, און די קראַפֿט, און דאָס גליק, אַלץ, וואָס האָט זיין מזל אָנגעהויבן און אַרץ, וואָס טוט ס'איז.

דער עולם האָט אַרויסגעדונערט מיט אַ נײַ געוואַג און פֿריילעכער און לעבעדיקער זיך אויפֿגעהויבן.

זיי האָבן זיך ווייטער געלאָזט גיין, געשטאַנדיק זיך אויף איינמאָל ליגנקס, אין דער ברייט פֿון די לאַנקעס, עס האָט באַרג־אויף. די קינדער האָבן זיך נאָך אַ ביסל לענגער פֿאַרהאַלטן, וואָרן געלבאַטעס חברה מיט חיטעקן האָבן, לויטן אַלטן מנהג, אָפּגעאַרבעט אויף בערגל אַ טייל שקצים אַ פּנסטע מקזה, אַז ס'האָט זיך אויפֿגעהויבן אַזאַ געוואַלד, אַז דער גלח האָט זיי פֿון דערווייטנס געגע־אָשעט.

און נאָך די לאַנקעס זענען זיי אַרויסגעקומען אויף דעם ברייטן בהמות־וועג אויף דער גרענעץ, און אַ געדיכטעניש פֿון שלאַנקע יאַלאָווע־ביימלעך, וואָס זענען געוואַקסן אין צק, ווי אויף דער האַר פֿון די פּרוכטבאַרע פֿעלדער. דער בהמות־וועג איז געווען ברייט און געדרייט זיך דאָ אַהין, דאָ אַהער, פּונקט ווי אַ טייך, מיט אַ גרינע פּאָליע גראָז, וואָס איז געדיכט אָנגעשטיפֿט קעתצס געווען מיט בלימעלעך, אַז אַ ־ילו אין די אַלטע אויסגעפֿאַרענע צייטנס האָט געה מלט פֿון געלע מילכבלימלעך און ווייסע מאַרגאַריטקעס. מו־נישט־ווו האָבן זיך אויסגעשפּרייט גרויסע באַרעזקע־קושאַקעס, וואָס זענען געווען באַוואַקסן מיט דערנער, און ווו ווידער זענען אײַנזאַם געשטאַנען ווילדע באַרנביימער, אײַנגעאַנגען אין בליטן געפּגעטונקט און אין בינען־געזומס צעזונגען און צעפֿלכע אָן אַ שיעור הערלעכע און הייליקע, ווי די האָזמיטע, וואָס האָבן זיך איבער די פֿעלדער אויפֿגעהויבן, אַז ס'האָט זיך געוואָלט אויס קניען פֿאַר זיי און קושן די ערד, וואָס האָט זיי אויף דער וועלט אַרויסגעגעבן.

— וואָס איז דאָס דאָ אויף די אַרומגעצייכנטע בלעט־לעך!

— פּערפּס־גראָז האָב איך פאַרזייעט אַ גאַנצע מאָרגן. ס׳איז אפילו אויף דעם אָרט אַביסל נאַס. אָבער מען זאָגט דאָך אַז עס גייט אויף אַ טרוקן יאָר, איז אפשר וועט עס געראָטן.

— אַבי נישט נאַס, ווי מיין פּאַריטעריקער: ס׳איז נישט געווען נאָך וואָס זיך אַראָפּצובייגן.

— די קאַרטאָפלעס איז געראָטן: אַ שפּאָר ביסל האָבן זיך דאָרט אויסגעגראָבן — האָט ער שטיל זיך געחיצלט.

— אַוודאי, איר האָט געגעסן קאַרטאָפלעס, און מיינע פּערדלעך האָבן מיט די ציין אין ליידיקן זשלויב געקלונגען...

— אַז ס׳וועט מיר געראָטן, וועל איך שוין דעם ניזשן דאַבראַדושטי דאָרט אויסבאָרגן עפּעס אַ מירל.

— זאָל איך נאָר באַצאָלן, וואָרן די פּאַריטעריקע קאַנטשינע איז אויך נישט ווי צום בעסטן; אויב ס׳וועט זיין אַ טרוקעניש, וועט עס אַ וועל וועגן! — האָט ער בײַם ווייסיק אָפּ, געדופּט אין ווידער אָנגעהויבן צו ווינטשן.

זיי זענען גראָד צוגעקומען צום ערשטן בערגל, וועלכעס איז אַזוי באַדעקט געווען מיט קושאַקעס צעבליטע דערנער, אַז עס האָט זיך אַרויסגעזען ווי אַ ווייסע קופּע, פאַרפּלייצט מיט בלומען, וואָס זענען צעקלונגען געווען ביז אַ געצוים פון בײַ־נען.

מ׳האָט עס אַרומגערינגלט מיט אַ ראָד פון צעהויגטע ליכט, דער צלם האָט אײַנגעשטימט אין די קוזאַקעס פאַרשטעקט, די פענצטער האָבן זיך נידעריק אַראָפּגעבויגן סוגאַנדערגעהיקלט, און די פענסטן האָבן אין אַ ראָד אַנידערגעקניט, ווי פּאָר און פּאָר. אויף וועלכן ס׳האָט זיך דער הייליקער מאַיעסטאַט פון פּרילינג אין די בלומען און אין דעם ביינער־געצוים באַוויזן...

טרויסטע פייגל, מיט די געל־רויטע פליגל, דער צלם האָט זיך גע־וויגט פאָרויס, און די צעזונגענע שטימען האָבן זיך פאַרגליטן אין דער שטילער, דורכזיכטיקער לופט צעטראָגן. אַראָפּפאַלנדיק אויף די גראָזן, אויף די קעפּעלעס העל־גרינע וואַסער־צווייגלעך, אויף די דערנער־קוסטאַקעס, וואָס זענען איינגעגאַנגען געווען איינגע־זונקען אין ווייסן בליִענדיקן פונקט ווי אין ווייסע הייליקע קיט־לען.

דאָס וואַסער האָט געפּליוסקעט און די ברעגעס, וואָס איז פאַרבונדן אין געדיכטע געוויקסן באַוואַקסן מיט בליִענדיקע. גלייך ווי עס וואָלט שטיל באַגלייט די געזאַנגען און די אויגן, וואָס האָבן זיך געטראָגן פאָרויס, אין די ווייסקייטן פון העלן הימל, אין דעם טייך, וואָס איז צעבליִען פון גאָלדענע שטראַלן, און די דערפער, וואָס האָבן זיך אויף די בערגיקע הויכקייטן אַרויסגעוויזן, און אין די ווייס בליִענדיקע סעדער, וואָס האָבן זיך ווי אַ סטעלע קיט אין דער בלויִקער לופט אָנגעוויזן.

דער גלח מיט זיינע באַהעלפערס זענען געגאַנגען האַרט לעבן צלם און געזונגען גלייך מיט אַלע.

— עפּעס אַ סך ווילדע קאַטשקעס פליִען אַרויף! — האָט ער אַ שעפּטשע געטון, קוקנדיק זייטיק אויף רעכטס.

— דורכפליִענדיקע קרייז־קאַטשקעס — האָט אָפּגעענטפערט דער מילנער, קוקנדיק אויף יענער זייט טייך, אויף דער פּלאַץ, וואָס איז פאַרוואַקסן געווען מיט גרעז, פאַריעריקע ראָר־שטעקנס און מיט צלכעס, פונוואַנען ס׳האָבן זיך כסדר נאָכאַנאַנד גאַנצע סטאַדעס שווער צום פליִען אויפגעהויבן.

— און באַטשאַנעס איז עפּעס מער דאָ ווי פאַראַיאָרן.

— זיי האָבן וואָס צו פרעסן אויף מיינע לאָנקעס, איז שלעפּן זיי זיך צוזאַמען פון דער גאַנצער וועלט.

— און איך האָב מיינעם אָנגעוווירן, איז די סאַמע תבואה איז ער מיר ערגעץ פאַרפאַלן געוואָרן.

— ר׳האָט זיך געמוזט אַוודאי צוטשעפּען צו אַ סטאַדע, וואָס איז דורכגעפלויגן.

זירן. מיכאל דעם אָרגאַניסטערס האָט געטראָגן דאָס הייליקע וואַסער מיטן שפּריצער. יאַסבראָווסקי האָט פֿונאַנדערגעטיילט די מיטהעלפֿער ליכט, און דער אָרגאַניסטער מיטן ביכל אין דער האַנט, האָט זיך אַנידערגעשטעלט לעבן האָבראָדוסקי, וועלכער האָט געגעבן אַ צייכן. און זיי האָבן אָנגעהויבן גיין אין שטילשווייגן איבערן פֿונאַנדערגעבליטן דאָרף, לעבן סטאַוו, אַז אין שטילן וואַסער האָט זיך אויס די גאַנצע פּראָצעסיע אָפּגעשלאָגן.

אַ שפּאַר ביסל פֿריערס און קינדער האָבן זיך נאָך פֿאַראייניקט אויפֿן וועג, נאָר צום סוף אָבער האָט זיך דער מילנער מיטן קאַפּלאַן צום גלח צו דורכגעשטופּט.

און נאָר אויף צום סוף, הינטער אַלע, האָט זיך נאָכגעשלעפּט אַגאַטאַ, צי־היסנדיק אָפּס, און דער בלינדער דוואָר האָט זיך אויף די קוליעס געשליאַקט, נאָר פֿון דער בריק האָט ער זיך צוריק אומגעקערט און ער איז אַפּנים אין קרעטשמע אַריין אַוועקגעגאַנגען.

ערשט נאָך דער מיל, דאָס איז אָפּגעשטעלט געוואָרן, וואָרן אויף דער פֿאַרמעליקטער מילנער־שטעג איז צוגעשטאַנען צו דער קאַפּליצע. האָט מען אָנגעצונדן די ליכט, דער גלח האָט אָנגעטאָן דאָס שטורצע, קאַנטיקע הימלע, זיך איבערגעצלמט און געהייבן דעם ערשטן טאָן:

זיי האָבן אונטערגעהילכט פֿון גאַנצן האַרץ, וויפֿל אייניקער האָט נאָר געקענט, און געלאָזט זיך לענגאויס דעם טייך, מיט די לאָנקעס, וווּ ס'איז נאָך פֿול געווען מיט קאַלוזשעס, און ערשטער־הייט איז געווען אַזוי זומפּיק, אַז מ'איז ביז די קנעכלעך אַריינגעפֿאַלן. פֿאַרשטעלדיק מיט דער האַנט די ליכט, זענען זיי דורכגעגאַנגען איבער אַ שמאָלן וועג, פּונקט ווי אַ ברייטע קרעלן אָפּגעזרייט פֿון רויטע, געפּאָסטערטע וועלניאַקעס.

דער טייך האָט געשימערט אויף דער זון אין בלענדנדיק זיך געדרייט צווישן די גרינע לאָנקעס, וואָס זענען וווּ־ניט־וווּ אָנגעשטעקט געווען מיט קנאָספּן פֿון געלע און ווייסע בלימלעך.

די פֿענער האָבן געוויעט איבער די קעפּ, פּונקט ווי די

ליכט, פונקט ווי מיטערנאַכטע הענט וואָלטן פּיעשטשענדיק אַ קינדס צימל געגלעט.

ס'איז טאַקע געוואָרן אַן אמתער יום־טוב, וואָרן נאָך מיטאָג איז שוין קיינער נישט אין פעלד אַרײַן צו דער אַרבעט אַרויסגעגאַנגען, אַפילו די בהמות האָט מען פון דער פּאַשע צוריקגעטריבן, אַזוי, אַז נאָר ווער־נישט־ווער פון די אָרימע האָט זײַן מאַגערע שפּייזערין אַרויסגעפירט אויף אַ שטריקל, צו פּאַשען ערגעץ אויף די סטעזשקעס אָדער אין די רוינעס.

און ווען די זון האָט זיך איבער עטלעכע טויערן אָפּגעקאָלערט פון מיטאָג, האָבן זיך די מענטשן אָנגעהויבן צוזאַמענקלײַבן פאַרן קלויסטער, זיי האָבן זיך אויסגעוואַרעמט הינטער די מויער, אײַנטונקענדיק אין דער שטיל, פונקט ווי די פייגל, וואָס טשוויטשערן אויף די קלאַנגען און אויף די ליפּעס, וואָס האָבן אין אַ היכן קרײַז אַרום בײַם דאַך פון קלויסטער געגרייכט מיט ווײַטע צווייגן, וואָס זענען קוים מיט גרינס געזייען אָפּגעשיט. די זון האָט ניעשקעהדיק געבאַקן, ווי עס איז געוויינטלעך נאָך אַ פרימאָרגן־רעגן. די פויערטעס זענען יום־טובדיק אויסגעשליפערטע געשטאַנען אין קופּקעלעך, און אַ טייל האָבן מיט פאַרבענקטקייט אָפּגעקוקט פון הינטער דער מויער אויפן טאָפּאָלן־וועג אַרויס, און דער בלינדער דזשאַד ווידער איז צוזאַמען מיטן הינטל געזעסן אין מויער פון צמענטאַרש און פרומע לידער קרעכצנדיק אויסגעצויגן, מיט די אויער, געשפּיצט אויף אַלע זייטן און געקלימפּערט מיטן שיסעלע צו די אַרײַנגייענדיקע.

באַלד איז אויך אַרויסגעקומען דער דאָבראָדושני אין ווײַסן גלחים־העמדל אָנגעטאָן, און אין דעם גלחים־בגד, אין בלויזן קאָפּ, אַז די ליסינע האָט אים אויס אויף דער זון גע־בלאַנקט.

פּיעטרעק באַרינעס האָט געטוועט דעם צלם, וואָרן יאַם־בראָזש וואָלט נישט באַוויזן אַזאַ שטיק וועג צו לויפן, דער וואָיט ווידער, דער סאָלטיס און איינע פון די פענסטערס טיקסעס האָבן אַרויסגעטראָגן די פענער, וואָס האָבן זיך באַלד אָנגעהויבן אויפן ווינט אײַנצווויקלען, צו פלאַטערן און צו בלישטשען מיט די קאָ־

זי אַחי ער גיט אויף באַרג פּאַרדומפּענע קאַסע, און פֿאַר בתלפ
גאַרט ער אויף אַפּ אויף דער חוג. דערנאָך חידער, האָט זי שוין
בשותּפות מיט דער קאָלאָחע אָפּגעהוזקט פֿון גאַנצן דאָרף, נישט
אַחורכלאָוגריק אפילו דעם דאָבראָרושני, און יעדערן אַחורכבע־
שלעפּט מיט די בײַזע צונגען, חי דוחק די שטעכיקע דער־
נער...

די גושעלאָחע האָט געפּרוווט אַ טייל צו פֿאַרטיידיקן, אָבער
די קאָלאָחע האָט זי פֿאַרשריגן

— עך ועגס גרייט אפילו צו פֿאַרטיידיקן אותלכע, װאָס
טרעבן קלויסטערס אויף...

— װאָרן יעדער מענטש אָן אונטערשיד דאַרף האָבן מ׳זאָל
אים פֿאַרטיידיקן! — האָט זי ליבלעך אַ שעפּ־שע געטון.

— און צום מיינסטנס שוין גושעלאַ פֿאַר ענקער מאַגלאָחי־
ניצע...

— נישט עך דאַרפֿט לערנען אָרנטלעכקייט, װאָס עך ועגס
בײַרטעק קאָושיאָלס חייב!... — האָט זי צאָרניק איסגעשריפֿן,
שטאָלץ זיך איסגלייכנדיק.

אַלע האָבן זיך איבערגעשראָקן, װאָרטנדיק, אַז זיי װעלן
אַ שפּרונג טון איינע דער אנדערער אין די קודלעס אַרײַן. אָבער
די האָבן זיך נאָר אַ קוק איבער געגעבן מיט אַ פּאָר שרעקלעכע
שליפּיעס. נוט — װאָס װיטעק איז אין דער רעכטער צייט אָנגע־
קומען צו לויפֿן אויף מיטאָג רופֿן און די קוישן צוזאַמענעמען.
װאָרן פֿון נאָך מיטאָג אָן האָט געזאָלט זײַן אַ שטיקל יום־טוב.

די האָבן שוין װײַניק־װאָס גערעדט אפילו באַם מיטאָג, װאָס
האנקא האָט געהייסן אויפֿן גאַניק דערלאַנגען, װאָרן די זון האָט
זיך שוין אײַנגעגאַנגען געהאַט אַנטפּלעקט, די גאַנצע װעלט האָט איינ־
געשטראַלט, און אַלע דעכער און בליצנדיקע ביימער, װאָס האָבן
איסגעזען חי מיט װײַסינקן שניי באַפּרישנט — האָבן זיך אין
דער װאַרכדיכטיקער, שמעקעדיקער לופֿט געבאָדן...

דער טאָג האָט זיך איסגעשפּייט אַ װאַניקער און אַ שטילער,
דער חינט האָט געװאָס איבער די ביימלעך געטאַנצט, אָבער אַחי

ענטפערט, אומזיסט זיך שטעלנדיק אויף די שפּיץ פינ־
גער.

— ווי איז דאָס מעגלעך אַזוי גיך!... זיי וועלן נישט דאַנושען ביז ס'וועט פינסטער ווערן... ס'איז אַ בהלה וועג..

— און פינף קרעטשמעס אויף די שיידוועגן! — האָט יאַ־גוסטינקע אויף איר שטייגער חוזק געמאַכט.

— אָרימע נעבעך, אויסגעפּײַניקטע, ווי ליגט זיי דאָרטן קרעטשמעס אין זינען!

— אַזאַ לאַנגע צייט זיך אָפּגעצערט, זיי האָבן זיך דאָס אָנגעפליסן...

— זיי האָבן זיך אַזוי פיל אָנגעפליסן, וואָס זיי וועלן גע־שלאָפן אין דער וואָרעם און געגעסן איבערן מיל אַריבער...

— ס'דען, זיי האָבן אַזוי פיל נאַסקייט בעגאַסן, פּונקט ווי די חזירים, וואָס מ'פּאַשעט זיי אויף פּאַקוסיוועס מיט פּלע־הצעס.

— בלויז אַ טרוקענע קאַרטאָפליע צו עסן און אויף דער פרײַ צו זײַן — האָט גושלעס חייב אויסגערופן.

— ס'האָט מיר שוין אײַנמאָל אַ טעם אַזאַ פרײַקייט!...
נו, דער אָריכאַן האָט אַזוי פיל דע־פּען, וואָס ער מעג זיך פּטרן פון הונגער, ווען עס געפעלט אים, וואָרן קיין שטראָף דערפאַר הייסט מען אים נישט צאָלן, נישט דער סטראַזשניק וועט אים דערפאַר אין קרימינאַל אײַנזעצן!... — האָט זי געהאַלטן אין איין חוזק.

— אמת, מײַן טײַערע, אמת! אָבער וואָס גלות איז פאָרט גלות!...

— אָבער וואָס אַרבעט מיט פּעסס. איז נישט קיין ייִדן פון אָשינע־האָלק! — האָט די יאַגוסטינקע זיך נאָכגעקרומט, און אַלע האָבן אַזש מיט אַ געלעכטער אויסגעגוזעט.

זי האָט זיך מיט עפּעס אָפּגעענטפערט קעגן דער פּיליפּקען, אָבער וואָס זי זיך דען געקענט אויסגלײַכן מיט אַזאַ פּיסקאַטער און אַזאַ פּליאַדערן! יאַגוסטינקע האָט אָפּגעהוזקט פון איר תּיפיף ס'איז נאָך אַריין און זי האָט אָנגעהויבן דערציילן מעשיות וועגן פילגער

נאָר טײלמאָל האָט זי זיך פּלוצלינג אַ גלײַך אויס געטאָן, פּונקט ווי אַ באַרגנבֿים. װאָס איז מיט בליצן באַשאָטערט. גלײַכט זי אויס אויף דער כּיעדוס אינטערן דרוק פֿון ווינט און גיט זיך אַ קאַפּ אַ וואַקל. און קוקט אויף דער וועלט מיט טרויגעטער אויגן, און ווײַנט מיט אַ ווײַט, שטעקעדיק בליצן איבער די זע־ווינטע. ריינע תבֿואות, און אפֿשר דערמאָנט ער זיך אָן דעם שרעקלעכן ווינטער...

יאַנוש האָט נאָך אַמאָל, אַמאָל וועגן אַנטעקן געטראַכט, און אָפֿטער וועגן יאַסיאַס גליענדיקע אויגן און יאַסיאַס רויטע ליפּן אין זכרון איר אויפגעשטאַנען, און יאַשיאַס ליבלעכע שטי־מע האָט זיך אין האַרץ אַזוי זיס אָנגערופֿן; אַז די אומעטיקייט איז צעשטויבן געוואָרן, און ס'איז איר ליכטיקער געוואָרן, אַז ווען זי האָט זיך שטאַרקער צו דער ביים אײַנגעבויגן, האָט זי זיך מיט דער גאַנצער קראַפֿט פֿון פֿאַרבענקטקייט אַרײַנגעלאָזט אין דידאָזיקע דערינערונג. וואָרן זי האָט שוין געהאַט אַ־טבֿע, פּונקט אַזוי ווי די בייגיאַמע טשמיעלינע אָדער ווילדע האָפּ; וועלכע מוזן זיך שטענדיק אָנשטעפּן אָן עפּעס אַ צווײַג אָדער לעבן אַ דערהייבענעם שטאַם זיך אַרומדיקלען — כּדי זיי זאָלן קענען וואַקסן און בלוען, און לעבן — ווערן זיי אָבער אָפּגעריסן פֿון דערדאָזיקער אונטערשטיצונג און ווערן איבערגעלאָזט אײנע אַליין, איז דער סוף ווײַטערער. אַז זיי ווערן אויסגעשטעלט פֿון דעם ווינט צופֿאַל פּאַ־ציקט צו ווערן.

און די קאָבאָרניצעס. אַנסודנדיק זיך שוין געוווינט אויף איר חשבון, האָבן, ווײַל ס'איז נישקשהדיק וואַרעם געוואָרן, אַראָפּגע־וואָרפֿן פֿון די קעפּ די פּלאַכטעס און די פּאַטשײַלעס, און לע־בעדיקער אָנגעהויבן אײַנציטשענהן, אָפּטער זיך אויסצוגנדיק, און מיט בענקשאַפֿט דעם מיטאָג אויסקוקנדיק...

— קאָלצאַווא, ען ווענס דאָך העכער — איז ניטאָ אַ ספֿק, צי מען וועט ניט די פֿירן אויף דעם סאַמאָלן־חצג!

— ס'הערט נישט און מ'עסט נישט! — האָט זי געבע־

אויסגעגלאַנצט און איבער דער גלאַטקייט פֿון סטאַל האָבן שוין באַלדלעכע פֿעדים געטאַנצט. די רעגן־נעפּלען זײַנען שוין אַראָפּ־געפֿאַלן, אַזוי, אַז פֿון די גרויסע שטײנערנע פֿלורען האָבן זיך װאָס אַמאָל מער אויף דער העלקייט פֿון דער ליפּע די צעבליטע ספּודער אַרויסגעצויגן, װי די גרויסע בליענדיקע כנאָפּעס, האָט האָבן פֿאַרשפּרייט אַרום זיך ריחות און זײַנען פֿיל געװען מיט פֿייגל געשטשעבעטשער. די מיל האָט שאַרף געריסן, און פֿון דער קוזניע זײַנען זיך צעפֿלויגן קלאַנגפֿולע דורכגעזאָגנדיקע קלעפּ פֿון האַמערס, און די מענטשלעכע שטימען װידער און דער גאַנ־צער גערודער פֿון די ציגרײַטונגען האָט זיך אויסגעדרייט װי אַ בינען־געזום צװישן די בײמעלעך.

„און אפשר װעל איך אים זען!“ — האָט זי געטראַכט, אַרויסשטעלנדיק דאָס פּנים אַקעגן װינט און אויף דעם טױ, װאָס האָט פֿון די זיך פּרוקנדיקע בליִען און בלעטער אַראָפּגע־טריפֿט.

— יאַגיש, צ׳װעט נישט אַרויסקומען שוין צו דער אַר־בעט — האָט יוזקאַ פֿון הויף אַ געשריי געטאָן.

ס׳איז איר אפֿילו אין געדאַנק נישט געקומען זיך אַנט־קעגנצושטעלן און זי איז באַלד אַרויסגעגאַנגען צו די װײַבער. ס׳איז פֿון איר אָפּגעפֿאַלן די קראַפֿט און דער חשק פֿון אַנט־קעגנשטעלן זיך, און זי האָט זיך אפֿילו גאַנץ גערן אונטערגע־געבן דעם באַפֿעל, װאָס האָט זי אַרויסגעריסן פֿון די אַלע פֿאַרטראַכטן און צװײפֿלענישן. ס׳האָט זי גאָר אָנגעטומען אַן אויסטערלישע בענקשאַפֿט, אַז כרעדן זענען איר אויס אין די אויגן אָנגעקומען, און די נשמה האָט זיך אַרויסגעריסן. זי האָט זיך אַזוי צוגעצויגן צו דער אַרבעט, אַז די קאָמאָרניצעס װע־בן װײַט אָפּגעשטאַנען פֿון איר אויף די ביסן, אָבער זי איז נישט מיד געװאָרן, נישט לייגנדיק קיין אַכט אויף יאַגושטשיקעס שטעכװערטלעך, נישט װענדיק די באַזיסע שליפּיעס, װאָס האָבן זי פֿון אַלע זײַטן אָדורכגעשטאָכן, פּונקט װי די צאַרטנדי־קע הונט. װאָס גרײטן זיך אַ שפּרונג צו טאָן און אַ ביס צו געבן.

אפשר צעטעק!...״ — האָט זי מיט שרעק צוגעגעבן. — „אַנ-טעק!״ — האָט זי שפּילאָטשקעס אַרויסגעפּליסטערט. זי האָט אַ מינוט דאָך אַם געטאָן, צו פֿאַרשידענע דערינערונגען וואָלטן איר דורכן קאָפּ אַדורכגעפֿלויגן. פּונקט ווי די גיכסטע געפֿילן און ווי אַ וווּנדערלעכער חלום, אָבער וואָס האָט זיך איר שוין לאַנג, לאַנג געהאַט געחלומט. — „און אפשר וועט ער צוריקקומען!״ — האָט זי געטראַכט.

...כאָטש דער קאַדאַל האָט נאָך געכטן פֿאַרזיכערט, אַז מ׳וועט אים מיט די איבעריקע פֿון קרימינאַל נישט אַרויסלאָזן, אַז ער וועט אויף לאַנגע יאָרן דאָרטן איבערבלייבן.

„און אפשר וועט מען אים יאָ אַרויסלאָזן!״ — האָט זי אויפֿן קול איבערגעחזרט, ווי זי וואָלט שוין מיטן געדאַנק און דערוואַרטונג אַרויסגעגאַנגען אים אַנטקעגן. אָבער אַן פֿרייד, אַן באַגייסטערונג אין מיט עפּעס אַ באַהאַלטענעם פּחדנותדיקן ווידער-ווילן אין האַרץ.

„און לאָז ער זיך צוריקקומען! וואָס מאַכט אַז עפּעס האָב איך צו אים!״ — האָט זי זיך אַמגעוואָלדיק אַ וואָרף גע-געבן.

דער אַלטער האָט עפּעס אָנגעהויבן צו קאַרקלען מיט דער צונג...

זי האָט זיך צו אים אויסגעדרייט מיטן הינטן פֿון מיאַסטע-ניש נישט געבנדיק אים קיין עסן, כאָטש זי האָט גאַנץ גוט גע-וווּסט, אַז ער בעט דאָס אויף זיין שטייגער.

„וואָלט שוין איינמאָל אָפּגעגאַנגען!״ — האָט זי זיך פּלוצלינג צעכעסט, און כדי אים פֿון אויג אָנצוווערן, איז זי ווידער אַרויס-געגאַנגען אויפֿן גאַניק.

די קיאַגקעס האָבן געקלאַפּט באַם טאָר, און חוז-נישט-ווי האָבן זיך צווישן די ביימער געווימלט די פֿיצרטעס, וועלכע האָבן געהאַשן. אַ טרוקן, לייכט ווינטל האָט קוים די גרינע ווער-בעס באַריִרט, אַז זיי האָבן זיך טיילמאָל אַ טרייסל געטאָן. די זון האָט זיך געהאַלטן באַם קוים נאָר זיך אַרויסשפּילן פֿון אונ-טער די ווייכע וואָלקנס אַזוי, אַז די קאָלווערס האָבן שוין

— ער האָט טאַקע, יאָגיס, ר׳האָט, אַז ער וועט זיך איינ־שפּאָרן און גיין אויף מעסער־שטעך, איז וועט ער אפילו דער מאַמען אייך נישט וואַרטן, להכעיס וועט ער מיט איר חתונה האָבן, ער וועט אָפּנעמען דיין גרונט און אויף זיינס וועט ער באַ־שטיין.

— פּליעכט, אויב ס׳איז דיר וואַרעם, פּליעכט, די מאַמע זאָל דיך נאָר נישט דערהערן!

און אומעטיקייט האָט זי אַרומגענומען. ווי דען! אַזאַ נאַסטקע, און דאָס לויפט שוין אויף נאָך אַ פּויער, און דאָס האָט זיך אויך איר פרייד, און אַנדערע שיקסעס אויך דאָסזעלבע. די וועלן פּשוט משוגע ווערן היינט, וואָרן צו יעדערער וועט עמעץ צוריקקומען, צו יעדערער.

— אמת, ס׳סייסט אַלע קומען דאָך צוריק... — אַ פּלוצ־לינגע, אומגעדולדיקע פרייד האָט זי אַריבערגעריסן, אַז זי האָט באַ־לאָזט דיגן דעם איבערגעשראָקענעם יעגערדזשיקן און אייליק זיך אין דער כאַלופּע אַריין אויסגעטראָגן צו צוגרייטן און מאַכן אַ רוים אויף אויפצונעמען, פּונקט ווי די אַנדערע, און פיבערהאַפט אָנוואַרטן די צוריקקומענדיקע, פּונקט ווי דאָס גאַנצע דאָרף אין דער רגע.

זי האָט פּעסט געפּאַרעט, צווינענדיק אויס פון פרייד און מיט פאַרבענקטקייט און נישט איינמאָל איז זי אַרויסגע־לאָפן קוקן אויפן וועג, ווו אַלע האָבן די אויגן אָנגעהאָנ־גען.

— ווען קומט עס דאָס אויס? — האָט זי עמעץ אומגע־ריכט אַ פרעג געטון.

גלייך ווי עמעצער וואָלט איר איבערן קאָפּ דערלאַנגט, זי איז בלאַס געוואָרן, די הענט זענען איר אָפּגעפאַלן, פּונקט ווי די אונטערגעהאַקטע פליגל, און דאָס האַרץ האָט איר פון הייסיק אויפגעפלאַטערט.

אמת טאַקע, אויף וועמען וואַרט זי דאָס? ס׳איז דאָך נישטאָ קיינער, וועמען ס׳זאָל זיך אײַלן צו איר, זי איז דאָך איינע אַליין אויף דער גאַנצער וועלט, ווי אַ הילקאָליעק!... אַזוי פיל נאָר, וואָס

האָט זי א ברוקע געטאָן, פילנדיק זיך שלעכט, וואָס יעדע אײנציקע האָט ווי א משוגענע אירן אָפּגעהאַרט...

זי האָט אַרײַנגעכאַפּט א בליק צו דער מוטער. יענדרושיק איז נאָך ניט געווען, דאָס ערשטע מאָל האָט ער זיך ערשט פון געלעגער אַראָפּגעשלעפּט, דעם אונטערגעהאַקט; פּיס האָט ער נאָך געהאַט מיט שמאַטעס אַרומגעוויקלט. ער האָט א קײַשל אויף דער שיסל אויסגעפּלױכן און צוגעפּייפּט צו די סראָקעס, וואָס זענען אויף די פּלויען אַרומגעקראָכן.

— חייסט שוין יאַגיש, אנדערע לייט קומען צוריק!...

— ס'סייטש, ווי די סראָקעס, דערציילט שוין, די גאַנצע וועלט דאָס אייגענע!

— הייסט, און נאַסטושיאַ גייט פּשוט פון זינען : ראַט. וואָס שיכעק קומט אויך צוריק...

— פּאַרוואָס עפּעס? — זי האָט שטרענג מיט די שליפּערס א בליטשטשע געטאָן, אויף דער מוטערס שטייגער.

— אי... גאָרניסט... אוי, דער פּוס האָט מיר ווידער אָנגעהויבן ווי טאָן... — האָט ער בורא'דיק א קרעכץ געטאָן. — ס'זילבערנע שטשערווענע — ער האָט א וואָרף געטאָן מיט א שטע־קעלע אין פּעדערהויז אַרײַן אויף די צעקוואָקעטע הינער.

ער האָט בלויערט דעם שמאַרצנדיקן פּוס פֿון אַנדערנעריבן, און הכנעהדיק אין איר פּנים געקוקט, וואָס איז אויסטערליש פֿאַר־פינסטערט געוואָרן.

— ווו איז די מאַמע?

— אין דער פּעצבאָניע איז זי געגאַנגען... יאַגיש, ווען נאַסטקען האָט זיך מיר נאָך גלאַט אזוי אַרויסגעגליטשט...

— ביסט א נאַר, ר' מיינט, אז קיינער ווייסט ניט דערפון! די וועלן התונה האָבן און פּאַרטיק...

— אי, די מאַמע וועט דען געבן א דערלויבעניש דערויף, אז נאַסטוש האָט מער ניט ווי א מאָרגע?

— אז זי'ר וועט זיך פרעגן, וועט זי אים ניט דערלייבן. ס'רעדן, ר'האָט שוין אויף זיך יאָרן, דער בחור, איז דאַרף ער שוין אויך האָבן זין, שכל, כדי צו וויסן וואָס און ווען...

— יעזוס, אַזעלכער וואָלט דאָך זיך מיט די שליפּיצעס אין אַמצע גיהנום אַריין פאַרגירט..

זי האָט זיך אָפּגעשאָקלט ווי פון יאַשיאַס ברענענדיקע בליקן.

— דעם אָרגאַניסטערס זון, און ווי אַ פּרינץ זעט ער אויס... און ר׳וועט ווערן אַ גלח, אפשר וועט מען אים אַמאָל נאָך קיין ליבע געבן!..

זי האָט זיך אומגעקוקט: די בריקע איז שוין פאַרשוווּנדן געוואָרן, דאָס גערויש האָט זיך נאָך דערטראָגן און די שטימען פון די באַגער־סינגען, וואָס מ׳האָט זיך מיט די פאַרבייגנדיקע דורכ־געשריִשט.

— אַזאַ יונגער שיינער, נאָך אַ קינד כמעט, און לאָז ער אַ קוק טון, איז גלייך ווי אַן אַנדערער וועלט אין דער הייליקער אַרומ־געשוועמען. אַז ס׳כאַפּט אויף אַ ציטעריש אָן און אין קאָפּ הייבט זיך אָן צו מישן...

זי האָט אויפגעציטערט, באַלעקנדיק זיך די רויטע ליפּן און שטייף זיך אייסציענדיק, מיט גלוסטיקייט...

אַ קעלט האָט זי פּלוצלינג אַרומגענומען. אַצינד האָט זי ערשט באַמערקט, אַז זי שטייט אין הוילן קאָפּ, באָרוועס און כמעט אין איין העמד, וואָרן זי האָט נאָר געפּאַסט אַ צעריסן טיכל איף די פּלייצעס געהאַט. זי איז רויט געוואָרן אַ פאַרשעמטע און זי האָט גענומען זיך זייטיק אַהיימכאַפּן.

— די פּויערן קומען צוריק, צ׳הייסט שוין! — האָבן גע־שריגן צו איר די שיקסעס פון די הייף, דאָ די פּויערטעס, דאָ די קינדער אפילו, און אַלע זענען געווען פאַרסאָפּעט און פון פרייד קוים געזשיפּעט.

— סאָ איז וואָס! — האָט זי שוין מיט כעס כמעט צו איי־נער אויסגעשריגן.

— זיי קומען צוריק!... דאָס איז ווייניק! — האָבן זיי זיך פאַרוואונדערט אויף איר קאָלטקייט.

— ס׳איז אַזוי פיל ווי מיט זיי, ווי אָן זיי! נאַראָנים! —

— װעל איך לענגער קוקן אויף ליבע! — האָט ער אויס־ גערופן, צערומענטענגדיק מיט אַ ליבלעכן בליק דעם פּאַרטיזאַנען װאָס פֿון פּאָסטערס כאַלופּע און די פֿעלדער, װאָס האָבן מיט מיר און באַ־ שטענדיקע בלײַבן געגלייבט.

די פֿערד האָבן אַ נעם געטאָן אין גאַלאָפּ.

יאַנגאַ איז נאָכגעגאַנגען נאָכן טריט פֿון דער בריטשקע. יאַ־ שאַ האָט נאָך אַ מאָל צו די שוועסטערן אַ געשרײ געטאָן, װעלכע האָבן געבענטשט פֿאַרן הױז, און געקוקט נאָר אויף איר אַלײן, אין אַ רעז בלױע פֿײַערלעכע אויגן, װאָס װעגן אַזױ װי אַ טאַי־סאַג הערלעך געװען; אויף איר העלן קאָפּ, װאָס איז געװען אַרומגע־ פֿלאָכטן מיט די צעפּ, װאָס זײַנען װי גראָבע שטריק געלעגן אין דרײַען אַרומגעלײגט איבערן הײסן שטערן, און צוגעהאַנגען נאָך האַלב רונדיק לעבן די אויערן; אויף איר הײסעסטן און הערלעכן פּנים, װאָס איז צו אַ פֿעלד־רויז ענלעך געװען.

די ייִדיש איז געגאַנגען װי ניט װילנדיק, װי פֿון דײַנע פֿלאַקערדיקע אויגן פֿאַרכישופֿט. די ליפּן האָבן איר געציטערט, אַז זי האָט די צײן ניט געקענט שליסן. דאָס האַרץ האָט ליבלעך געפּלאַפּערט, און די אויגן זײַנען אים הכנעהדיק נאָכגעגאַנגען, אײַנגעזאַפּט װי פֿאַרשטאַרט װערנדיק פֿון אויסטערלישער װיס־ קײט...

גלײַך װי אַ פּלוצלינגער שלאָף װאָלט איר אײַנגעפֿאַלן און מיט דעם שמעקעדיקן בלײַכן פּנים, אונבאַװוּסטזינען פֿאַרשים... ערשט דאַמאָלס, װען די בריקע האָט זיך אױסן סאַמאַל־װעג אַראָפּגעקי־ רעװעט, האָבן זיך װײַטערע אויגן פֿונאַנדערגעריסן. אָפּגעלאָזט די ברײטבריקע בליקן און זײ זײַנען אַזױ גרױלעך פֿונאַנדערגעשפּרײט געװאָרן, אַז זי האָט זיך אָזש מיטן בליק אין דער לײַקטער װעלט אָנגעשלאָגן און זי איז פּלוצלינג שטײן געבליבן.

יאַשאַ האָט געכאַפּט מיטן היטל, געזעגנענדיק זיך. די װעגן אין דער סינקלקײט פֿון סאַמאַל־װעג אַרײַנגעפֿאָרן.

זי האָט זיך אומגעקוקט אַרום און אַרום, אויסרײַבנדיק די אויגן, װי פֿון אַ שלאָף אויפֿגעכאַפּט.

יאַנקאַ װעלכע איז, דערהערנדיק די געשרייען, אַרויס מיט אַ שטעקן און געטריבן די װײסע חברהניקעס און דאָס פערד אַרײַן, װען אַרויסגעפירט, אָבער װײל דאָס איבערגעשראָקענע פערד האָט דעם װאָגן אָנגעװאָרן, נישט װיסנדיק אין װאָס פאַר אַ זײט אַרײַן זיך צו װענדן, און די שקצים האָבן זיך אונטער די בײמער געבאָרגן, האָט זי עס אַװעקגעפירט אויף דער פּלעבאַניע.

מיטן װעגל צװישן גלחס און קאָװנעס גאָרטן האָט זי עס געפירט, װי דעם אָרגאַניסטס בריטשקע איז גראָד פאַרפאָרן פאַר זײער הויז, װאָס איז אין דער טיף געשטאַנען. די אָרגאַניסטקע איז שוין געזעסן אויפן װאָגן, און יאַשקע האָט זיך אויף דער שװעל מיט דער משפּחה געקושט.

— דאָס פערד האָב איך געברענגט צו פירן, װאָרן די קינדער האָבן עס אַרומגעיאָגט... — האָט זי נישט דרייסט אָנגעהויבן.

— סאָקע, גיב אַ געשריי אויף װעלעכן, װאָס ער עס צו־ גענומען! דע, חמור אײנער, דאָס פערד לאָזסטו אַלײן איבער, ס'זאָל די פיס צעברעכן, האַ! — האָט זי אַ הויק געטאָן אויפן פאַ־ ראָבעק.

יאַשקע האָט, דערזעענדיק יאַנען, אַ װאָרף געטאָן נאָך מיט די אויגן אויף די עלטערן און די האַנט צו איר אויסגע־ צויגן.

— בלײבט געזונט, יאַגוס!

— קומען אין די קלאָסן אַרײַן!

ס'האָט זי באַם האַרץ עפּעס אַ דריק געטאָן, װי אַ שטילע בענקשאַפט.

— אויף אַ גלח פיר איך אים אָפּ, באַ־יאַנאַזע מײנע! — האָט זי זיך שטאָלץ אָנגעבלאָזן.

— אויף אַ גלח!

זי האָט אויף אים אויפגעהויבן אַ פּאָר פאַרװונדערטע אויגן. ער האָט זיך גנאָר געהאַט אַנידערגעבויגן איבער פּעטערסן גע־ עס מיט די פּלײצעס צו די פערד.

וועלכע ס'איז אין פעלד אַריין געגאַנגען; ס'האָט אפילו די געגנט פאַרגעסן אַרויסצוטרייבן אויף די ראָדעס, אַזוי, אַז זיי האָבן גע-וואַלדיק געשריגן איבער די הייף, די קינדער ווידער, וואָס ס'האָט די הײַנט אויף דער פרײַ אָפּגעלאָזט און ס'האָט זיי נישט אײַנ-געהאַלטן, האָבן אויף די וועגן אָפּגעטאָן אַזעלכע שטיק, אַז וויי גאָט אָפּהיטן! די עלטערע האָבן מיט לאַנגע שטעקנס אַרומגע-טאַרעט זיך אויפן טאַזאַלן-וועג, גראַבעשטשניק זיך אויף די ביי-מער און אַראָפּשטופּנדיק די קראָען-נעסטן אַזוי, אַז די איבער-געשראָקענע פייגל האָבן ווי וואָלקנס פאַרזעצט הויך אַרומגעקרייזלט מיט אַ יאָמערלעכן, שמערצלעכן קראָקע; און אַנדערע ווידער, די קלענערע, האָבן אַרומגעיאָגט דעם ג״חס בלינדע פערד, וואָס איז געווען צוגעשפּאַנט צו אַ פּאַס אויף אַ שליטן, ווילנדיק אים מיט איכפּעס אַראָפּיאָגן פון הויכן באַרג אין טאָל אַריין, נאָר דאָס קלוגע פערד האָט זיך נישט געלאָזט פאַרפירן פון זיי. נישט איין מאָל, שוין בײַם סאַמע ברעג, איז עס אויף להכעיס שטיין געבליבן, דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט, טיף געזאָרן אויף די אַלע געשרייען, געדולדיק זיך אָפּשאָקלענדיק פון דער בלאָטע און ברודיקע ערד, וואָס זיי האָבן אים נישט געזשאַלעוועט. אָבער קיים הגם עס דערפילט, אַז מ'קריכט אים אויפן פּאַס אַרויף און מ'דערלאַנגט פרין צום ציימל, האָט עס מוראדיק אַ הירזש גע-טאָן און זיך אויפגעטראָגן; אַ פאַרקירצטע סוענדיק זיך פלוצלינג אין דער גרעסטער מחנה ווייסע חבריניקעס, אַז זיי זענען זיך מיט אַ געשריי צעלאָזן. אַ שיין שטיקל צייט האָבן זיי זיך אַזוי פאַרשפּילט, ביז לסוף האָבן זיי אים פאַרט פאַרגאַרט, אונטער-שטופּנדיק אים אונטער די נאָזלעכער און אָנגעצונדענע ווייכעכטס אַז דאָס פערד האָט זיך אַ דערשראָקנס אַ וואָרף געגעבן אָן אַ זייט, פּונקט אַקוראַט קעגן באַרינעס פאַרבאַכטן טויער. ער האָט אַרויסגעזעצט דאָס טויער און זיך אַזוי אין דעם מיט די אָרטשי-קעס פאַרפלאָנטערט, אַז זיי זענען צוגעפאַלן צו אים פון דער גאַנץ און געגעבן שמירן מיט די בייטשן וויפל ס'איז נאָר אַריין.

ס׳וואָלט די גוים געהאָלפן אין די לייסטן צעבראָכן. וועגן נישט

פּאָטער, וועלכער איז שוין פֿון אַ פּאָר טאָג צוריק קראַנק געוואָרן. נאָכער פֿון מיטן וועג האָט זי זיך אומגעקערט אין דער כאַלופּע אַריין.

זי איז אַזוי איבערגעטרייסלט געוואָרן, אַז ס'איז קיין אומען נישט געווען צו גיין.

און דערנאָך ווידער, כאָטש זי איז געקומען אַבי־ס׳ צו די כוחות, האָט זי נאָר מיט די הענט געאַרבעט, כּמעט ווי נישט ־ילנדיק, און צום מיינסט האָט זי געטראַכט וועגן צוגעטקן, פֿאַר־קיקנדיק זיך אין דער הייסער וועלט אַריין...

אַ שיין וועטער האָט זיך איין געמאַכט, דער רעגן האָט אויפֿגעהערט, כ'האָט נאָר געטריפֿט פֿון די דעכער און פֿון די ביימער, ווייל דער ווינט האָט גענומען די צווייגן אָפּשאָקלען, די וועגן האָבן זיך געגרויט פֿון די קאַלוזשעס, דער דרויסן איז געוואָרן וואָס אַמאָל העלער.

מ'האָט גערעכנט, אַז אַרום מיטאָג־צו וועט זיך די זון אָן שום ספק באַווייזן, וואָרן די שוואַלבן זענען שוין געפֿלויגן אינ־דערהייך: ווייסע, פֿאַרגאָלדעטע כמאַרעס זענען כמאַרעסווייז אי־בערן הימל געשוווּמען, און פֿון די פֿעלדער האָט געוועצט אַ וואַ־רעמקייט, און אַ פֿייגל־געשוויטשער האָט זיך אויפֿגעהויבן אין די סעדער, וואָס זענען מיט בלומען ווי פֿאַרשנייט געווען. דאָס דאָרף איז ווי שטילדיקער געוואָרן; ס'האָט געדויערט כּמעט פֿון אַלע קוימענס, מ'האָט צוגעגרייט געשמאַקע מאכלים, אַ פֿרייד האָט זיך פֿון די כאַלופּעס אַרויסגעריסן און דאָס ווייבערישע גערעדער האָט זיך געטראָגן פֿון כאַלופּע צו כאַלופּע, די שיקסעס האָבן זיך איבערגעטאָן יום־טובדיק, פֿאַרפֿלעכטנדיק סטענגעס אין די האָר, נישט איינע איז אין איין אָטעם נאָך בראָגעם געלאָפֿן, וואָרן דער ייִד האָט, דערפֿרייט פֿון דעם צוריקקומען פֿון די פֿויערן, יעדן איינציקן געבאָרגט, ווייל ער האָט נאָר געזאָלט, און וואָס אַמאָל איז עמעץ אויף דער לייטער אַרויפֿגעקראָכן און פֿון די דעכער אויסגעקוקט זיך איינגעקוקט אויף אַלע וועג. מ'האָט צ׳ען זיך פֿון שטאָט...

זיי האָבן זיך אַזוי פֿאַרנומען מיטן צורימען, אַז ווייניק

שרייען, וואָס די שלינג האָט איר נאָר אויף דער צונג גע-ברענט.

— דו סטראַשפּעסט! הייב נאָר אָן, הייב! געבעכדיקס, גאָט די נשמה שולדיק, אַ באַעזלהטע יתומה... אחדאי... טשע מענטש; חייסן, וואָס דו פאַראַרבעטסט! און דער גאַנצער פאַ-אַציע חייסט מען דיינע געשעפטלעך. נישט איינמאָל וואָס מען דיך שוין גע-זען מיטן חאָיס אין דער קרעטשמע, נישט איין מאָל! און דאָ-מאָלט, וואָס כ׳האָב דיר נאָך האָלבער נאַכט די סיר געפּענט, האָסטו דיך אומגעקערט פון שיכורן, פון חולטאַיען, ביסט געווען אָנגעטרונקען ווי אַ חזיר... ביז אַ געחויסטער צייט טראָגט די קריג וואַסער, ביז אַ געזויסטער צייט... האָב נישט קיין מורא, ווער עס לעבט רעטיק, וועגן דעם רעדט מען אין דער שטיל! ס׳וועט זיך ענדיקן דיין ממשלה, אַז נישט דער חאָיס, נישט דער קאַזיאָל וועלן דיך באַשיצן, זו... זו!...

זי האָט זיך אויס פאַר-רעקט פון דעם שרייען.

— איך טו וואָס, וואָס מיר געפעלט. און יעדן איינציקן אַ וואַשע צו מיר, ווי דעם חינגט! — האָט די פלוצלינג אַ הויך גע-טון, אָפּמאַרשנדיק די האָר אויף די פּלייצעס, ווי אַ גאַרטשט פון דעם רייניקן פלאַקס.

זי איז שוין געווען צעווּשטע און איז גרייט געווען אפילו צו אַ געשלעג; וואָרן זי האָט זיך אויס אינגאַנצן געטרייסלט; די הענט זענען איר לעבן די זייטן געלאָפן און אויף שטרענג מיט די שליפּעס געוואָרן, אַז בּאַ הזנקען איז דאָס האַרץ אַנטפּאַלן, זי איז אַנטשוויגן געוואָרן און, אַ ווייך געבענדיק נאָך מיט דער סיר, איז זי פון שטוב אַרויסגעלאָפן.

אָבער נאָך דערוואויקטער קריג האָט זי זיך נישט געקענט קיין ריד טון, זי האָט זיך אַנידערגעזעצט מיטן קינד אונטערן פענסטער, און יוזקאַ האָט זיך פאַרטומלט מיטן אַרומגייען דאָ-אַגריסן.

ערשט דאָמאָלס, ווען זיי זענען זיך ווידער פונאַנדערגע-גאַנגען צו דער אַרבעט, האָט זי דיך ווי ס׳איז צוטריטגעוועזן און, גענומען לאַנגזאַם די אַרבעטן, האָט זי זיך פאַרטומלט צו גיין אויס

— מיט צעפּלאָשטשעטע האָר װעל איך דאָך ניט ליגן...

— פֿון פֿאַרטאָג אָן האָסטו װי דיר שױן געקענט האָבן צען מאָל פֿאַרפֿלאָכטן!

— כ'האָב געקענט, נאָר כ'האָב ניט פֿאַרפֿלאָכטן!

— יאַנגאַ, עך װאָלט ענק מיט מיר אַזױ ניט שפּילן!

— װאָס? צ'הײסט מיך אָפּשר אָפּטאָן, אָדער אָפּזאָגן פֿון דער דינסט? — האָט זי האָרט אַ האַרטשע געטאָן, ניט אײַ־לענדיק זיך מיטן צוקנעפּן: — איך זיך ניט בײַ ענק און ניט אױף ענקער חסד!

— נאָר װו! האָ!

— בײַ מיר בין איך, צ'װאָלט ענק דאָס גוט אין זינען האָבן...

— לאָז נאָר דער טאַטע שטאַרבן, װעט זיך שױן אַרױס־װײַזן, צי דו ביסט בײַ דיר!

— אַבער כּל־זמן װי לעבן, איז קען איך ענק די מיר װײַזן.

— מיר! מיר! — איז זי אַ שפּרונג געטאָן, װי מיט אַ בײַטש אונטערגעשמיסן.

— עך טשעפּעט ענק בסדר צו מיר, װי אַ רעטעך צום װײַדל! כ'זאָג ענק ניט קײן שום שלעכטס װאָרט, און עך װענט נאָר שטענדיק אױף מיר אַש להבה װי אױף אַ ליסע פֿערד...

— דאַרפֿסט דאַנקען גאָט, אַז האָסט עפּעס ערגערס ניט אַרײַנגעכאַפּט! — האָט זי דראָענדיק די נעגל אױסגע־שפּרײט.

— פּרואװט: כ'בין אײן יתומה נאָר, מיך צו באַשיצן װעט זיך קײנער ניט אײַנשטעלן, אָבער צ'הײסט װיסן, װער ס'הײסט בלײַבן פֿון אױבן!

זי האָט אױפֿגעשאַרט די האָר פֿון פּנים, און אַ פּאָר ברױ־װאַטע אױגן; טול מיט סאַרביסנקײט האָבן אַ שלאָג געטאָן װי מיט אַ מעסער, אַז האַנקאָן האָט אױס אײמן אָרט אַזױ כּמעט אַנגעכאַפּט, אַז זי האָט אָנגעהױבן מיט די פֿױסטן צו טרײסלען און צו

איבער דער פּסיק מיט אַ גלײַכן בליק, װי נאָך רעטונג, ניט װיסנדיק װײַטער װאָס צו טראַכטן, װאָס צו טאָן...

— און אַז ער װעט זיך ניט אױסקערן? יעזוס! יעזוס! — האָט זי אַ קרעכץ געטאָן, פֿאַרן קאָפּ זיך אָנכאַפּנדיק.

זי האָט מורא געהאַט דאָס אַרױסצורעדן, און די דאָזיקע שטימע האָט געזונגען אין איר, װי אין אַ ברונעם; זי האָט גע־קאָכט, געװאָשן און אין דער ברוסט מיט אַ געשרײ פֿון פּחד זיך אױפֿגעהױבן.

די קינדער האָבן זיך אָנגעהױבן בײַ די קעפּ אַרומצודרײען און צו שרײַען, האָט זי זײ פֿאַר דער טיר אַרױסגעצױגן, פֿאַר־געסנדיק זיך צו צוגרײטן דאָס אָנבײַסן, װאָרן יוזקאַ האָט שױן אין שטוב אַרײַנגעבליקט, ציִענדיק גיריק מיט דער נאָז, צי עס איז שױן צוגעקאָכט.

די טרערן האָבן געמוזט אױפֿהערן און די װײטיקן אין דער נשמה זיך פֿאַרבאָרגן, װאָרן דער עול פֿון דער טאָג־טעג־לעכער אַרבעט האָט זיך אין קאָרג אײַנגעזױגן, דערמאָנענדיק, אַז די אַרבעט קען ניט װאַרטן...

זי האָט זיך טאַקע צוגעאײַלט, װי זי האָט נאָר געקענט, כאָטש די פֿיס האָבן זיך אונטער איר געבראָכן, און אַלץ איז פֿון די הענט געפֿאַלן. נאָר זי האָט שטערצלעך אָפּגעזיפֿצט, לאָזנדיק נאָר פֿון צײַט צו צײַט אַ טרער, און מיט פֿאַרבענקטקײט אין דער פֿאַרנעפּלטער װעלט זיך פֿאַרקוקט...

— צי װעט יאַנוש ניט אַרױסגײן צום װעגן? — האָט יוזקאַ דורכן פֿענצטער אַרײַנגעשריִען.

האַנקאַ האָט אַװעקגעשטעלט אַן אַ זײַט דעם טאָפּ מיט באָרשט און אױף דער צװײטער זײַט אַװעקגעלײגן.

דער אַלטער איז געלעגן אױף אַ זײַט, מיטן פּנים צום פֿענצטער, װי קוקנדיק אױף יאַגנען, װעלכע האָט זיך געקעמט די לאַנגע, העלע האָר פֿאַרן שפּיגעלע, װאָס איז איבערן קאָמאָד געשטאַנען.

— צי איז הײַנט אַ יום־טוב, װאָס עץ גײט ניט אַרױס צו דער אַרבעט!...

כּבֿוד, װאָס מענטשן גיבן איר אָפּ, אַז פֿאַר זיך האָט זי נישט געהאַט קיין איין רגע פֿון גליק אין גאַנצן לעבן. לחלוטין גאָר-נישט! זי האָט זיך אַזוי שטאַרצלעך באַקלאָגט אויף איר מזל, אַז די קלאַטש האָט גוט צו איר, רײַסנדיק זיך אויף דער קייט, אַ הירזש געטאָן.

זי האָט זיך אַרײַנגעשלעפּט אין שטוב אַרײַן און, צוטעצ-דיק צו דער ברוסט דאָס פֿונאַנדערגעשריגענע קינד, האָט זי זיך, נישט טראַכטנדיק אָן גאָרנישט, פֿאַרקוקט אין די פֿאַרשוויצטע שויבן, װאָס זענען פֿון די רינענדיקע טראָפּנס געװען צע-שניטן.

דאָס קינד האָט זיך עפּעס געמאָושעט, סקאָמליענדיק און אַרויסװײנענדיק אַלעמאָל:

— שטילער, קלײנטשיקס, שטילער!... דער טאַטעליו װעט אַהײמקומען, הײנט ער דיר ברענגען אַ פֿערדעלע... ער װעט אַהײמקומען, װעט ער דאָס זינדעלע אויפֿן פֿערד אַרויפֿזעצן... שטילער, קלײנטשיקס: אַ, אַ, אַ! קעצעלעך צװײ! גרויע זענען בײדע זײ!... ער װעט אַהײמקומען דער טאַטעליו, ר׳װעט אַהײם-קומען! — האָט זי צוגעזונגען, הוידענדיק עס און נײַענדיק איבער דער שטוב.

— און אפֿשר װעט ער צוריקקומען! — האָט זי באַ זיך עפּעס באַשטעטיקט, בלײַבנדיק פּלוצלינג שטײן.

אַ פּלוצים האָט זי אַרומגענומען, אַ קראַמפּ האָט איר אײַנ-געבויגענע פּלײצעס אויסגעשטרעקט, און אַזאַ פֿרייד איז איר אין האַרץ אַרײַן אַנגעקומען, אַז זי האָט זיך שוין געריסן אין קאַמער אַרײַן, אָפּצושנײַדן אַ שטיק חזיר-פֿלײש פֿאַר װײַנעטזעגן, אַז זי האָט שוין נאָך בראָנפֿן געװאָלט שיקן פֿאַר װײַנעטװעגן. זי איז שוין אַפּילו צום קופֿערט צוגעגאַנגען, כּדי זיך יום-טובֿדיק אי-בערצוטון פֿאַר זײַנעטװעגן — אָבער נאָך אײדער זי האָט דאָס געטאָן, איז די דערינערונג פֿון קאָװאַלס רייד אויף איר אַנגע-חײַטיקט האַרץ געפֿאַלן, װי די שאַרפֿע נעגל פֿון אַ שפּאַר-בער, זי איז אויפֿן אָרט װי אָפּגעשטאָרבן, אויסקוקנדיק זיך נאָך

מיט ביטערקייט האָט זי זיך אַזוי אַריינגעטראַכט. אויסלאָזנדיק דעם גאַנצן כעס צום חזיר, אַז עס איז אויס מיט אַ געקריצט אַנטלאָפן. דערצו האָט עס נאָך לאַפּאַ אויף זיין שטייגער בײַם אויער אַוועקגעפירט...

דערנאָך האָט זי אין דער פערדשטאַל אַריינגעקוקט, אָבער גלייך ווי אויף אַ נײַ גריסענעס — ווען די קלאַמקע האָט געגרישעט אַ לײדיקן ווײַטוויג, און דער ווײַטבאַק, איינגעגאַרצט ווי אַ חזיר, האָט דאָס שטרוי, וואָס מ'האָט אים אונטערגעשפּרייט, אָפּגעצויגן.

— קוקן וואָלט דאָס האַרץ געפּלאַצט, ווען ער וואָלט זיך אַזוי געזען — האָט זי געשטעפּטשעט, צולייענדיק ווי די הינטער דער לייבער און גלאַנצנדיק ווי איבער די ווײַכע און וואַרעמע געוועלבער.

אָבער זי איז שוין ווייטער נישט געגאַנגען: ס'האָט זי מיטאַמאָל אַ נעם אַרום געגעבן עפּעס אַ ווידערווילן און אַזאַ געוויין האָט זי בײַם האַלדז אָנגעכאַפּט, אַז זי האָט זיך, אָנשפּאַרנדיק אָן פּיטערעקס געלעגער, צעריסעט, אַליין נישט וויסנדיק פֿאַר וואָס.

אַזוי האָט איר כוחות פֿאַרפֿאַלן, אַז זי איז צעבראָכן געפֿאַלן אין זיך, ווי אַ שווערער שטיין. זי האָט שוין נישט געקענט זיך אויסקענען אין איר גורל, יעזוס מייגער, זי האָט נישט געקענט, און זי האָט זיך דערפֿילט אַזאַ פֿאַרלאָזענע אויף דער וועלט, פּונקט ווי דער בוים, וואָס וואַקסט אויפֿן פֿרייען פֿעלד, איינזאַם און אויף יעדער שלעכטס אויסגעשטעלט! נישט פֿאַר קיינעם דאָס האַרץ זיך אויסצורעדן! און מ'זעט גאָר קיין סוף נישט צו דעם ביטערן מזל! גאָרנישט, גאָר שטענדיק זיך אָפּשטעלן דאָס לעבן מיט דעם טרויעריש און געוויין... גאָרנישט מער גאָר, אַ חוץ די אייביקע פּלאָג און דאָס וואַרטן אויף ערגערס...

דער ווײַטבאַק האָט זי געלעקט איבערן פּנים, אַז נישט ווילנדיק האָט זי דעם קאָפּ צוגעטוליעט צו זיין קאַרק און האָט אַמאָל שטאַרקלעכער זיך צעיאָמערט.

האָט סויג איר דאָס באַלעבאָטישקייט, דאָס רייכקייט, דער

אַ! זענען די קי געווען צעפּעס ווי די קעפּ אַראָפּגעלאָזט. בײַ אין די האַלבע ווײַסן און פֿײַס אויסגעצעבירעס. די חזירלעך זע- נען הייני, וואָס צוגעוואַקסן. מילו די געציינז האָבן זיך איר אויס- געשריי: אויסטערליש מאַגער און ווי אויסגעצויגערס.

— וואָלסט כאָטש דעם וואָלאָך מיט אַ חיתכבשס אײַנגע- ריבן! — איז זי אײַפּענהייצן אויף פּיטערעקן. וויילכער איז אַרויס- געפֿאָרן צום מיסט, אָבער דער פּאָראָבעק האָט אַ ברוב געטין עפּעס ניסט קיין מין וואָרט און איז אַוועקגעגאַנגען.

אין מײַטער אַ ני גרימענים: אין דער קעפּ קאַרטאָפֿליעס, וואָס זענען געלעגן אויף דער ליים-פּאָדלאָגע, האָט זיך יאָגרשעס חזיר אויפֿן בעסנן אויפֿן מיטן פּיסק געגראָבן, די הינער האָבן גע- גראַבלט אין די קליען, וואָס האָט שוין פֿון לאַנג געוואָלט אַרויס- געשריגן וועגן עיפן בײַדיגם. האָט זי דערפֿאַר אָנגעשריגן זיך אויף יוזקען און צו היטעקס קודלעס איז זי צוגעשפּרונגען, קיים דאָס חגצל האָט זיך אַרויסגעגליטשט און דאָס שיקל האָט זיך מיט אַ געבעטש און אַ יללה צעגאָסן:

— איך האָרעוו שטענדיק ווי אַ פֿערד און עך שרייט נאָך. יאָגנצן, וואָס שלעפּט זיך גאַנצע טעג אַרום, רעדט ער גאָר- ניסט!

-- נו, שטילער נאָר, שטילער! וועסט דאָך אַליין, וואָס דאָ טוט זיך אָפּ!...

— כ'האָב מיך דען געקענט מיט אַלעם אַן עצה געבן? האָ!

— נו, שטילער! טראָגט די קאַרטאָפֿליעס, הערן ס'וועט פֿאַרפֿעלן די פּויערטעס!

זי האָט שוין געמאַכט געלאָזט דאָס שרײַען: „ס'איז דאָך אמת, דאָס שיקסל קען זיך דאָך אַליין ניסט קיין עצה געבן, און די בעדינגונגען!... וואָל זיך איין גאָט דערבאַרעמען. פֿון דערפֿרי אָן קוקט מען שוין אַרויס דעם זון-אויפֿגאַנג. און מיט די בעדינגונגען קען מען זיך דערוואַרטן. אַלזעהיי וואָלסט אַ וואָלף צוגעטומען די שעפּסן צו פֿירן. אָן נאַכבות זענען די מענטשן".

— לאָזט זי געמאַך: ס'איז ריין גאָלד, נישט קיין נקבה׳ ש׳דייטש נישט, צי ס'וואָלט זיך געפונען אַ בעסערע און אַ קלוגע־רע פון איר. איך זיץ מיט איר יעדן טאָג, און כ'האָב דאָ אייגן זין פאַרשטאַנד. זי האָט זיך גענוג אָנגעליטן און אדורכגעגאַנגען! געבויגנסע לייד, אַז זאָל גאָט אָפּהיטן...

— נישט איין צרה וואָרט נאָך אויף איר... יאַנגא איז אין דער כאַלופּע, און קיין קומט אָנבעק צוריק, וועלן זיך דאָ אָנהייבן מעשׂיות און ספּעקטאַקלען, ס'וועט זיין וואָס צו הערן...

— אַז יאַנגא האָט זיך מיטן וואָיט אַריינגעלאָזט. האָט מען מיר געפּעס וועגן דעם אַריינגעבאַנקעט — ס'איז אמת!

די האָבן זיך אונטערגעלאַכט פון דער פּיליפּקען, וואָס זי פּרעגט אויפּלכעכ, פון וואָס די פייגל פּיספּסטען שוין.

— צעלאָזט נישט די צונגען: פאַרמאַכט הערט דער זינג און צעטראָגט דאָרט צהין, ווו מ'דאַרף נישט! — הער די יאַנקעסינקאַ אָנגעזידלט.

די האָבן זיך צוגעבויגן צו דער ערד, די מאַטיקעס האָבן געפּימערט, אַ קלוגע סיענדיק נישט איינמאָל אָן אַ שטיין, און די האָבן כסדר נאָכאַנאַנד איינגעסענעהט, באַרנדיק דאָס גאַנצע דאָרף.

האַנקאַ ווידער איז אַוועקגעגאַנגען פון דער פּלויט־עפּענונג איינגעבויגענערהייט אונטער די קערשנבוימלעך, וואָרן די אַראָפּ געהאָנגענע אין די דורכגעזיכטע צווייגן, וועלכע זענען געווען אָנגעפּראָפּט מיט ווייסע פּאָנקעס און בלעטלעך, האָבן זי באַם קאָפּ אָנגעכאַפּט.

זי איז געגאַנגען אין הויף אַריין כאַפּן אַ בליק איבן באַ־בעמישקיים.

פון די סאַמע תּאוות אָן האָט זי זיך געבעט פון שטיב נישט אַרויסגעצייגן, ווייל נאָך דער ערשטער קימפּעט־אַרין־תּפילה איז קלייסטער איז איר ערגער געוואָרן. די היינטיקע נייעס האָט זי פון בעט אַרויסגעריסן און אויף די פיס געהאַלטן, און כאָטש זי וואָט בא יעדן טריט זיך געוואַקלט, דאָך האָט זי אין אַלע ווינקע־לעך אַ ריינגעבליקט, זוכנדיק וואָס אַבאַל פאַר אין בעט.

חעלם די זעלבע רעכט און פון יעדנס שאַצט זי אַלציינס אָפּ, לויט די פאַרדינסטן נאָך און לויט די עבירות...

זיי האָבן זי פאַרשריגן, אויס־לאַכנדיק זי מיט פאַראַכ־טונג. זי האָט אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט און מיטן קאָפּ אַ שאָקל געטאָן.

— אַ גאָט העלף ענק אין דער אַרבעט! ווי אַזוי גייט עס? — האָט האַנקאַ פון דער פּלויט־עפענונג אַריבער־שריגן.

— לאָז גאָט באַצאָלן! גוט, נאָר ס'איז נאַס.

— ס'פעלן ניט קיין קאַרטאָפליעס.

זי האָט זיך אַנידערגעזעצט עטוואָס אויף דער זייט.

— כ'טראַכט זיי וויפל מ'דאַרף; נאָר ס'דאַכט זיך מיר, אַז זיי זענען צו גראָב געשניטן...

— צו גראָב, ס'טייטש, ס'איז דאָך נאָר אויף דער העלפט, באַם מילנער איז די דראָבנערע קאַרטאָפליעס זעט מען באַנוצער־הייט. ראָכאַ האָט געזאָגט, אַז אַזעלכע גיבן צוויי מאָל אַזוי פיל אַרויס.

— ס'מוז זיין נאָך דער דייטשער מאָדע, וואָרן ביים ליפּצע אין ליפּצע, האָט מען שטענדיק די קאַרטאָפליעס געשניטן אויף אַזוי פיל שטיקלעך, וויפל אייגלעך זיי האָבן געהאַט — האָט די גלבאָכאָווע שפּאָרנדיק זיך געקווענקלט.

— מיינע טייערע, ס'טייטש די גרינטיטע מענטשן זענען דאָך ניט נאַרישער פון די נעכטיקע.

— ס'דען, דאָס איך וויל אַציגער קלוגער זיין פון דער הין און מיט דער סטאָדע אַגעירן...

— צ'האָט שוין אָפּגעזאָגט! אָבער אינדערפרי אַריין גע־יגדט, איז דאָ אַ טייל, וואָס כאָטש זיי האָבן די יאָרן, אָבער קיין שכל האָבן זיי ניט! — האָט האַנקאַ פאַרענדיקט, צוריקטרעטנדיק פון דער פּלויט־עפענונג.

— זי האַלט דאָס פון זיך, גלייך ווי זי וואָלט שוין אויף יעדן גאַנצער באַלעבאַטישקייט באַריכטעט געוועזן — האָט די קאָזי־לאָווא אַ מרוקע געטאָן, אומקוקנדיק זיך נאָך איר.

נאָך די גרויזעס, האָט אָנגעהויבן אויפֿן הויכן קול, אומקוקנדיק זיך אַרום און אַרום:

— נישט קיין סך באַלעבאָסטעס זענען הײַנט דאָ אין פֿעלד, נישט אין די גערטנער.

— די פּויערן קומען אַהיים, ליגט זיי נישט אין קאָפּ צו אַרבעטן!

— אַוודאי זיי גרייטן צו פֿעס עסן און די איבערבעטן וואָ·רעמען זיי אָן...

— עך לאַכס, און אַליין דרינגען ענק די ליסקעס נאָך זיי! — האָט די קאָזאָזאַ אויסגע־רופֿן.

— כ׳וועל נישט אָפּלייקענען, אַז ליפּצע איז מיר שוין דער·עסן געוואָרן אַן די פּויערן. כ׳בין דאָך אַן אַלטע, אָבער כ׳וועל ענק פּראָסט פּשוט זאָגן, אַז כאָטש זיי זענען יוכטס, לײַדאַקעס, שווינדלערס און רוצחים, נאָר לאָז זיך אַ באַזיין טון כאָטשביק די ערגסטע צרה, איז באַלד מיט אים פֿרײלעכער, אי מונטערער, אי גרינגער אויף דער וועלט. אויב וועלכע פֿון ענק וועט זאָגן עפּעס אַנדערש, איז זאָגט זי ליגנט ווי אַ הונט.

— די האָבן זיך אויסגעוואַרט אויף זיי די ווײַבער, ווי אַ קאַציע אויף אַ רעגן! — האָט עמעצן פֿון זיי אָפּגעזיפֿצט.

— נישט אײנע וועט פֿאַר דעבראָוויקן וואַרטן מייער באַצאָלן, און ס׳ערשטע די שיקסעס...

— אַז ס׳וועלן נישט אַדורך קיין דרײַ קוואַרטל, און דער דאָבראָדזשעי וועט נישט דערדאָגנוסען...

— אַלטע, און באַטשקען איבער שטאָק, איבער שטיין: ס׳שטייט אויף דעריוף האָט דאָך פֿאַן יעזוס דאָס ווײַב באַשאַפֿן! ס׳איז נישט קיין עבֿירה צו האָבן אַ קינד! — האָט גוסטלאַ מיטן קרומען מײַלס ווײַב אויפֿן הויכן קול זיך צעקנאַגנעצטעלט:

— און ענק נסבֿר דאָס אײגענע, ענק הײַלט שוועבעדיק פֿאַר סבֿורים!

— און שטענדיק, בײַם סאַמע מויל אַרײַן וועל איך יעדן אין די אויגן אַרײַן מיך אַנטקעגנשטעלן און זאָגן: אַ ממזר, צי נישט — איז אַלצײַנס אַ מענטשלעכע נפֿש, ער האָט אויך דער

מיט באַטיקעס וועגן זיי זיך צוזאַמענגעקומען; הינטער דער וואַנט,
אָפּקלאַפּנדיק די טרעפּעס אַן די אונטערבאַלקנס.

יאַגוסטינקע האָט די בהמה אויסגעפירט דורך דער פּליוס־
עפענונג איבערן פעלד־וועגל, ווי לעבן סטיג וועגן געלעגן שוואַר־
צע, מיט וואַסער דורכגעגעסטע בײמן.

די האָבן זיך גיך געשטעלט צו דער אַרבעט, צו צווײ אויף
אַ בײט, מיט די קעפּ צו זיך. ווי האָבן מיט די כאַטיקעס איינגע־
גראָבן גריבלעך, און אַרײַנוואַרפנדיק דערין אַ קאַרטאָפל, האָבן זיי
עס צוריק פאַרשאַרט מיט ערד, ; ויסקאָפּענדיק גלײַכצײַטיק דער־
לעבן אין דער בײט נאָך אַ שורה.

פיר האָבן זיי געאַרבעט, די עלטע איז נאָר געווען צוגע־
שטאַנען אויף אונטערצוטרײַבן.

נאָר וואָס, אַז די אַרבעט איז נישט שפּאַר געגאַנגען!...
די הענט זענען פאַרשטאַרט געוואָרן פון קעלט און אין די בריז־
דעס איז געווען נאַס, און די טרעפּעס האָט זיך אָנגעטומען וואַ־
סער, צו די קליידער האָבן זיך פילשטענדיק אין בלאָטע אײַנגע־
שמירט, וואָרן אַ רעגן, כאָטש אַ וואַרעמער און וואָס אַמאָל אַ
דראָבנערער, האָט געטריפט נאָכאַנאַנד, צעשפּריצנדיק זיך איבער
די אַקערשטיקער און פאַטשנדיק איבער די סעדער, ווו ס׳האָבן
אַראָפּגעהאָנגען די באַבליטע צווײַגן איבערן וועג און מיט עפּעס
אַזאַ ליבלעכקייט אויף דעם רעגן זיך אַרויסגעצײַט.לט.

אָבער ס׳האָט שוין געהאַלטן בײַ אַן ענדערונג: די הענער
האָבן געקרײַעט, דער הימל האָט זיך שוין ערשט־ווײַז נישקשהדיק
אויסגעלײַטערט, שוואַלבן האָבן אָנגעהויבן אין דער לופט דורכצו־
שווימען, ווי אויף אויסצופּיקן, און די קראָען ווידער זענען אַנ־
געלאָפן פון די דעכער אַראָפּ און די האָבן זיך שטילעטשקע און ני־
דעריק איבער די פעלדער געטראָגן.

די באַבעס האָבן זיך אײַנגעבויגענערהײט געגראַבלט איבער די
ביטן, וואָס זענען געלעך געווען צו קווילן דורכגעזייקטע שמאָ־
טעס, אײַנגעטונקענע, אַרבעטנדיק פאַמעלעכיטשקע, און מיט לאַנגע
הפסקות, וואָרן זיי זענען דאָך געקומען אָפּאַרבעטן, ביז ערשט די
אַלטע, וועלכע האָט אַרומגעוויזן מיט די אײַנטאָכע אַרבעט אוי־

קאַרטאָפּליעס, און דאָס קינד האָט געמאַכט קולות ביזן הימל, טראָץ דעם, וואָס די עלטערע קינדער האָבן עס פֿאַרשפּילט. האַנקאַ האָט, אַנידערקניענדיק פֿאַרן חיגל, געטומלט עס אָנ-ווייען.

— יודסיא, לאָז פּיעטריעק ביגרייסן די ברעטער, ער וועט אַרויספֿירן דאָס מיסט פֿון די פּלאַרקען אויף די ביימן לעבן דער פּאַטשטשאָוויצע קאָרן. איידער דער רעגן וועט אויפֿהערן, וועט ער אַרויספֿירן אַ פּאָר פֿורן... וואָס האָט ער זיך גלאָט בחנם אַרומגעשלעפּן!

— לעבן ענק קען מען נישט זײַן קיין פֿוילער.

— וואָרן כ׳וואָלצווע אַליין איך נישט מײַנע פֿיס! — די איז איינגעשטאַנען, פֿאַרבאַהאַלטנדיק די ברוסט.

— יאָ, גלײַך ווי כ׳וואָלט אָן טוים פֿאַרגעסן, ס׳טײַטש מיר האָבן דאָך אַ שטיקל יום-טוב נאָך מיטאָג! דער גלח האָט באַשטימט די פּראָצעסיע, וואָס זי איז אָפּגעלייגט געוואָרן פֿון הייליקן מאַ-רעק אויפֿן אַכטטאָגיקן יום-טוב...

— ס׳טײַטש אין קרייץ-טעג קומען דאָך גאָר פֿאַר די פּראָ-צעסיעס!...

— דער גלח האָט פֿון דער אַמבאָנע אַראָפּ באַשטימט אויף הײַנט, איז וואָס אויס, אַז אפֿילו נישט אין קרייץ-טעג מעג מען אויך גיין צו די פֿיגורן און די גרעניצן הייליקן.

— די שקצים וועט מען הײַנט נעמען אויף אַנידערצוויינגן אויף די בערגלעך — האָט זיך יוזקאַ צעלאַכט צום אַרײַנקומענ-דיקן וויטעק.

— זיי גייען שוין, זיי גייען. נישט אַ לויף מיט זיי, צאָן הײַסט טון האָט מען דאַרף. איך וועל איבערבלײַבן אין כאַלופּע, כ׳וועל צורוימען און דאָס אָנבייסן אָפּקאָכן. יוזקאַ מיט וויטעק וועלן צוטראָגן קאַרטאָפּליעס אין פֿעלד אַרײַן! — האָט האַנקאַ באַ-פֿוילן, אַרויסבליקנדיק אויף די קאָמאָרניצעס, וועלכע זענען געווען אין פּלאַכטעס און אין פּאַסטייעלעס אַרומגעהילט, אַז מ׳האָט די קים די אויגן אַרויסגעזען: מיט די קײַשלעך און די העמד און

מערס האָבן קנאַלנדיק געקלאַפּט, אַ רויט פייער האָט געבליצט פון אויוון, און דער קאַנאַל האָט אַרויפגעצויגן אַ רייך איף אַ ראָד הינטער דער וואַנט. דערזעענדיק האַנקען, האָט ער זיך אויסגע־גלייכט און איינגעגראָבן די אויגן אין איר צעהיצט פּנים.

— נו וואָס!... ליפּעס האָט זיך דערוואָרט אויף אַ יום־טוב!... אַפּנים אַז אַ טייל קומען צוריק.

— אַלע קומען צוריק, דער וואָס האָט געלייענט וועגן דעם! — האָט אים יאַנוסט נאָך פאַרראָכן.

— אַלע!... קיין רוצחים וועט מען דאָך אַוודאי נישט אַרויסלאָזן, ניין...

האַנקען האָט זיך אַזוי דער קאָפּ פאַרדרייט, און דאָס האַרץ האָט איר שוין נישט געפּלאַצט פון ווייטיק, אָבער זי האָט אײַ־בערגעהאַלטן דעם קלאַפּ און, אַרויסגייענדיק, האָט זי מיט אַ שרעק־לעכער שנאה צו אים אויסגערופן:

— ס'זאָל דיר די הינטישע צונג צום גומען צוּוואַקסן!

זי האָט צוגעצײַלט דעם טריט, אַנטלויפנדיק פון זיין בע־לעבעטערל. וואָס וואָלט מיט די צײַן באַם האַרץ אָנגעכאַפּט.

ערשט אויפן גאַניק האָט זי זיך אויפן דרויסן אומגע־קוקט.

— כ'טראַכט און טראַכט... ס'וועט שוין זיין מיטן אַקער־אײַזן אויפן פעלד אַרויסצופאָרן.

זי האָט געמאַכט דעם אָנשטעל פון רויקייט.

— אַ פרימאָרגן־רעגן און אַן אַלטער באָבעס טאַנצן געדויערן נישט לאַנג.

— מ'וואָלט געדאַרפט דערווייל אַמעריקאַנער צו זען נאָך דער מאָטיקע.

— די ווייבער דאַרפן נאָר וואָס אָנצוקומען, ווי האָבן זיך פאַרשפּעטיקט צוליב דערדאָזיקער נייעס, אָבער זיי וועלן קומען... כ'בין געווען באַ ווי אין אָהנס, אַלע האָבן צוגעזאָגט צו קומען אָפּאַרבעטן.

אין דער שטוב האָט שוין געפּלאַקערט אַ פייער; ס'איז גע־ווען וואַרעם און ליכטיקער ווי אין דרויסן. יוזקאַ האָט געשײַלט

געשעפּט מיט די צעהיצטע ליפּן... ניין, זי האָט זיך נאָך נישט גוט געפילט, אַריסטאָקראַטיש שוואַך. „ער וועט צוריקקומען אַנטעק, ר'וועט צוריקקומען!" — אַ פרייד האָט זי אַרומגעכאַפּט ביז צום ציטערן, און גלייכצייטיק האָבן זי אָנגעהויבן אַדורכצושווימען פאַרשיידענע שרעק, נישט־זיכערקייטן, נאָך נעפּלהאַפטע מוראות.

זי איז געגאַנגען וואָס אַמאָל פּאַמעלעכער און שווערער, אָפּרוקנדיק זיך אונטער די פּלויטן, וואָרן מיטן גאַנצן וועג האָבן זיך געשיט די פּויערטעס, זיי זענען געלאָפן רוישיק, מיט געלעכטער, צעשריגענע און לײַכטנדיקע פון פרייד, און נישט קוקנדיק אויף דעם גאַס־רעגן, האָבן זיי זיך צונויפגעקליבן פאַר די כאַלופּעס, דאָ לעבן סטאַו און אָן אַ שיעור אײַנגעטענהט.

די יאַגוסטינקע האָט זי אָנגעיאָגט.

— מסתמא ווייסט עך שוין! נע, דאָס הייסט אַ נייעס. מיר האָבן געוואַרט דערויף יעדן טאָג, און אַז זי איז אָנגעקומען, האָט עס מיר אַ זעץ געטון, ווי מיט אַ דראָנג איבערן קאָפּ. פון וואַנען ווייסט עך?

— ר'האָט דאָס באַשטעטיקט און אַפילו פון פּאַפּיר וועגן דעם אַרויסגעלייענט.

— אַז ער האָט איבערגעלייענט, איז עס פּשוטע אמת! אַ דאַנק דיר, גאָטעניו, זיי וועלן צוריקקומען די אָרימע נעבעך, זיי וועלן זיך אומקערן די באַלעבאַטים! — האָט זי הייס געשעפּטשעט, צעשפּרייטנדיק די הענט.

טרערן האָבן זיך איר אַ גאָס געטון פון די אָפּגעבליאַקעוועטע אויגן, אַז האַנקאַ האָט זיך אויך פאַרוואונדערט.

— כ'האָב געמיינט, אַ' צ'וועט ענק פונאַנדערגאַבלען. און ען בעטשעט גאָר, נע, נע!..

— וואָס טוט זיך מיט ענק? ! און אַזאַ צייט צו גאַבלען דער מענטש לאָזט אַמאָל פון צרות אָפּ די צונג, אָבער אין האַרץ דרעט עפּעס אַנדערש, אַז צי עס וויל יאָ, צי עס וויל נישט, און ס'מוז זיך פרייען גלייך מיט אַנדערע, אָדער אַפילו טרויערן... מען קען נישט לעבן אָפּגעזונדערט, ניין...

זיי זענען פאַרבײַגעגאַנגען לעבן דער קוזניע: די הע־

דאָס באַפּיר, וואָס דער וועכטער האָט היינט געבראַכט... הינטערן בילד ליגט עס.

ער האָט עס איבערגעדרייט אין דער גאָ־שטש, האָט דערין אַ קלאַפּ געטאָן מיטן פינגער און אויפגערופן;

— ס'שטייט בפירוש וועגן דעם ווי אַן אָקס. „אַזוי ווי די קריסטן פון דאָרף ליפּצע, טיכאָווער גמינע, אויעזד...“ — ס'שטייט לייענטס ענק אַליין! דער וואָיט זאָגט ענק, אַז זיי קומען צוריק, איז דאָרף זיין אמת!

ר'האָט זיי אַ וואָרף געגעבן דאָס פּאַפּיר, וועלכעס איז איבערגעגאַנגען פון האַנט צו האַנט, און כאָטש קיינער האָט קיין אות ניט פאַרשטאַנען, ווייל ס'איז געווען אַן אַמטלעך פּאַפּיר, און דאָך האָבן זיי זיך דיר ·צוגעשטופּט, אַריינגראָבנדיק די אויגן מיט אַ מין ציטערדיקער פרייד, ווי אין אַ בילד, ביז ס'איז אָנגעקומען צו האַנקען, וועלכע האָט דאָס גענומען דורכן פאַרטוך, און צוריק עס אָפּגעגעבן.

— קום, צי אַלע קומען צוריק? — האָט זי מיט שרעק אַ פרעג געטאָן

— ס'שטייט געשריבן, אַז זיי קומען צוריק, איז קומען זיי צוריק!

— מ'האָט צוזאַמען דאָס גאַנצע דאָרף גענומען, איז וועט מען זיי איך צוזאַמען אַפּלאָזן! — האָט זיך איינע אָנגערופן.

— קומטס אַריין, קומאַ, צ'ווענס אַ ביסל דורכגעבעצט! — האָט די וואָיטאָווע זי פאַרבעטן. אָבער האַנקאַ האָט ניט געוואָלט, זי האָט אַרויפגעצויגן די פאַטשיילע איבערן שטערן און די ערשטע זיך צוריק אַהיימגעלאָזט.

נאָר זי איז געגאַנגען פאַמעלעכיטשקע, קוים וואָס זי האָט דעם אָטעם געכאַפּט פון פרייד מיט שרעק צוזאַמען.

„פאַרשטייט זיך, אַז זיי וועלן אָנטקן אייך צוריקשיקן, פאַרשטייט זיך!“ — האָט זי געטראַכט, אָנשפּאַרנדיק זיך מיטאַמאָל אויף אַ פּלויט, וואָרן ס'האָט זי אַזוי אונטערן לעפעלע אַ דריק געטאָן, אַז זי איז שיער ניט אַנידערגעפאַלן. זי האָט לאַנג די ליפּעס

אויס מיטן בויך זיך געטרייסלט און געהויבן מיט די ברעמען פון געלעכטער. און כסדר גערעדט.

— האָט מען יחוס געגעבן חיאָסנע, וועט מען מיר פּאַרמיאַוטס געוואָרן די סאָלאָגען און די הויפּישע חניפות. כ'האָב מיך פאַר-בענקט נאָך די כאַלופּעס און מיט דערדאָזיקער ברייטער וועלט... הפּי, דאָס רעגנדל פּאַטשט דיר ווי מיט ריין גאָלד, אַ וואָרעמס און אַ געדיכטס, און אַ פרוכטבאַרס, אַז די וועלט שמעקט אויס פון דעם יונגן גראָז... וווּהין לויפט עס דאָס? שיקסעס?!

ער האָט מיטאַמאָל דערהערט, אַז זיי האָבן זיך אַ טראָג אַוועק געגעבן פון אָרט, לאָזנדיק אים שטיין פאַר דער מיל.

— שיקסעס!

אָבער קיין איינע האָט אים שוין נישט געענטפערט: זיי האָבן דערזען אַ חברה פּריצים, וואָס האָבן זיך געצויגן לעבן סטאַוו צום וואָיטס כאַלופּע, און צו זיי האָבן זיי זיך דאָס אַזוי אַ לאָז געטאָן.

אפשר אַ האַלב דאָרף האָט זיך שוין דאָרט געהאַט צונוי-פגענומען, כדי עפּעס געטועריש דאָרט געוויר צו ווערן.

דער וואָיט, ווייזט אויס, איז ערשט נישט לאַנג געהאַט אויפגעשטאַנען, וואָרן ער איז נאָר אין די בלויזע הויזן געזעסן אויף דער שוועל, צעזמוליקלענדיק די פיס מיט די אָניצעס, און וועגן די שטיחל האָט ער געשריגן אויפן ווייב.

— זיי זענען צוגעפאַלן צו אים מיט אַ געשריי, פאַרסאָפּע-טע, פאַרבלאָטיקטע, טייל נאָך נישט אָפּגעוואַשענע, נישט צוגע-קעמטע, און אַלע האָבן קים געזשיפּעט פון אומגעדולדי-קייט.

ער האָט זיי געלאָזט זיך אויסרעדן, אַרויפגעצויגן די שטיחל, וועלכע ער האָט נאָר וואָס מיט חזיר-שמאַלץ געהאַט אויסגעשמירט, ר'האָט זיך אָפּגעוואַשן אין פעדערהויז, און פאַרקעמענדיק די קודלעס אין אָפענעם פענסטער, האָט ער מיט שפּאַס אַ וואָרף געטאָן:

— צ'זענט שוין אומגעדולדיק נאָך די פּריצים, האַ? האָט נישט קיין מורא, די קומען וויכער היינט צוריק. טאַקע, גיב נאָר

— ס'איז נאָך צו פרי; נישט איצט. אַז די באַלעבאַטים וועלן דאַוונען אויף מיטאָג, וואָרן די שכנים איז חלילה אַבער ביז פאַר־נאַכט נישט אָנקומען...

— וואָס הייסט, כ'וועט די בזיאַבער אָפּלאָזן, איז וועלן זיי אויך בזיאַבער קומען!

— און אפשר וועלן זיי זיך אין שבת פאַרווײַלן!... קיי־יק פאַנאַנדערגעריסן דאָ!... ווער נייט זיי דאָס צו צעק זיך אפּרי־צו יאָגן!... הע! הע! — האָט ער זיך לאַכנדיק געריבן מיט זיי.

— איז לאָזן זיי זיך חילן! קינדער חיינס נישט נאָך זיי!

— אַוודאי, אין שבת פעט נישט די סחורה. וואָס וועלן פאַר אַמען געגאַנגען, אָדער הייצן בײַ די ייִדן די אויוונס...
אַזעלכע וועלן גאַנץ צופֿרידן זײַן מיט זיי — האָט נאַסטקאַ פאַר־כמורעט אַ שטעפּסטע געטון.

— וועלכער ס'טרעפט צוויי אויף די שבאַטישע שבאַטעס, איז נאָך אַזעלכן זעמיט נישט קיינס פֿון אונדז!

— ביזנעס שוין לאַנג, דו נאַרל, און ליבע נישט געווען! — האָט עמעצער פֿון די אָנגעהויבן.

— אַ לאַנג. דאַכט זיך יעצטן! כ'האָב מיר געהיינטסטערט בײַ בײַ מהערציקע מענטשן, און הייפּ בין איך מיר איבערגעזעצן די שלעכטע צײַט.

— אפשר אין חולקאַ? בײַ אינדזערן? האַ?

— מאַקע אין חולקאַ! איך בין דיר שטענדיק אַ געטרײַער ברו־דער מיט די פּריצים און מיט די הייליקע הינטלעך: זיי קענען מיך און וועלן מיך נישט פאַרשטעלן! זיי האָבן מיר געגעבן אַ האַרמאָשקע פּיקקאָליק, געקענט וויפיל ס'איז נאָר געווען. איז האָב איך די גאַנצע צײַט שנורוי־גאַרטלען געדרייט און גאָט געדאַנקט. אי דער מענטש האָט זיך אַ ביסל פאַראַכיטעט און דעם ה נס ווע־גן איך נעקסטהדיק די ווײַסן טרעגער געלאָזן! האַ! האַ! דער פּריץ איז קלוג: ער האָלט מיט די דושאַרעס און הייסט, אַז אַ טערבע און לייז ווערט ער האָבן בעטן... הע! הע! — ר'האָט

אין אַ גאַנצער מתּנה האָבן די זיך שוין אומגעקערט. דער דזשאַד האָט זיך געשלעפּט אינדערמיט, צוהינקענדיק אויף די קי־ליעס און אויף די צעדרייטע פיס, אויסגעשטרעקט פאָרויס דאָס אויסגעהייטערטע בלינדע פּנים.

באַקן האָט ער געהאַט רויטע און אויסגעפּאַשעטע, די אויגן מיט אַ בעלמע פאַרצויגן, גרויע און קוואַקעדיקע ברעמען, אַ נאָז ווי אַ טראָמפּײט, און אַ נישקשהדיקן אָנגעבלאָזענעם בויך

ער האָט געדולדיק אויסגעהערט, ביז כ'אָבנדיק און האָט דאָ גײַס, האָט ער זיי איבערגעהאַקט דאָס גערעדער.

— מיט דעם לויף איך דאָך טאַקע אין דאָרף אַרײַן. איין אויסגעשמדטער האָט מיר געזאָגט בסוד, אַז די ליפּצער קומען הײַנט צוריק פון קרימינאַל! געכטן האָט ער מיר דאָס געזאָגט, טראַכט איך מיר, מאָרגן מיטן טאָג צוגלײַך וועל איך אַ לויף טאָן און כ'וועל דער ערשטער געבן צו וויסן, ווי דען, מ'דאַרף זיכן אַזאַ דאָרף ווי ליפּצע! און וועלכע ודעפּטשטן דאָ אַלץ לעבן מיר! — וואָרן כ'קען בשום אופן נישט לויסן קול נאָך דערקענען!

— מאַרישאַ באַלצערקוונאַ!... נאַכטקאַ גאַלענביונאַ!... אילישיאַ דעם סאַלטיסטס!... קאַשיאַ קלאַנבאַהאַ!... שיקאַרושאַנ־קאַ האַנושיאַ! האָבן אַלע אויסגערופן.

— האַ! האַ! דאָס בעסטע פון די פּאַנעס איז אַרויסגעקו־מען! ס'זעט מיר אויס, אַז צו די פּאַראַבקעס האָט זיך ענק אַזוי געאײַלט, און צ'מוזט ענק לאָזן באַגעגענען מיט אַ דזשאַד!... העי!

— און ס'איז נישט אמת! נאָך די טאַטעס זענען מיר אַרויס־געגאַנגען, — האָבן זיי אַלע אײנײַנעם געשריגן.

— אום גאָטעס ווילן, טאַטש בלינד בין איך, אָבער נישט טויב! — אַז ר'האָט אויך דאָס פּוסטערנע היטל טיפער אַראָפּגע־רוקט.

— מ'האָט געזאָגט אין דאָרף, אַז זיי גייען שוין, איז זענען מיר אַרויסגעלאָפן אַקעגן!

— און דאָ זעט מען קיינעם נישט אין ערגעץ!

זיי זיך גיך געטראָגן אַ לאַנג געצויג אין איין אָטעם אויפן אַ־
פון אַנדערן עק דאָרף, נאָך דער מיל, אויפן וועג קיין האָליץ
וואָרן זיי האָבן דאָרט אַרומעט אויך געקענט קומען.

נאָר וואָס קומט דערויס. אַז אויך דאָרט, איז געווען ליי־
דיק! דער רעגן האָט איבערגעהאַקט. פאַרשטענדיק מיט אַ גרייטן
געפּל־שטויב דעם ברייטן, צעלעכערטן פּיליסן וועג; די ליימיקע
וואַסערן האָבן זיך געגאָסן אין די ראָדעס, און די אַקערראָבעס
האָט געשטורעמט דאָס וואַסער, און אויף די וועגן האָבן אויך די
שוימיקע שטראָמען געשאָוועט, און די צעבליטע דערנער, וואָס
האָבן אַרומגעצוימט די גינגלעכע פעלדער, האָבן איינגעקאָרטשעט
די געפרוירענע בלימעלעך.

— די קראָען קרייזלען אַרום איבערהייך, איז וועט
דער רעגן פאַריבערגיין! — האָט עמעץ אויסגערופן, אויסקוקנ־
דיק בח.ב.

זיי האָבן זיך נאָך אַ קאַפּ אַ רוק געטאָן, וואָרן פון דעם פאַר־
ברענטן פאָלוואַרק האָט עמעץ אַ שימער געטאָן אויפן וועג און צו
זיי זיך דערנענטערט.

אַ בלינדער דושאַד איז דאָס געווען און אַלע האָבן אים גע־
קענט; דער הונט, וועלכן ר'האָט געפירט אויף אַ שטריקל, האָט
זיך סכנותדיק צעבילן און געטומען זיך רייסן צו זיי, דער בלינדער
ווידער האָט זיך אויפגערקאָט איינגעהאָרכט, אַנגרייטנדיק דעם
שטעקן צו באַשיצן זיך, אָבער דערהערנדיק אַ געשפרעך, האָט ער
איינגעשטילט דעם הונט, און ליבצריק גאָט, האָט ער פריילעך
אויסגערופן:

— דאַכט זיך מיר, אַז דאָס זענען ליבער מענטשן... הע!
און עפּעס אַ שפּאַרער עולם...

די שיקסעס האָבן אים אַרומגערינגלט און איינע איבער דער
אַנדערער גענומען אים אויספרעגן.

— מראַקעס זענע, מיך באַפאַלן און אַלע קראַקן סיס־
אַמאָל! — האָט ער אַ מרוקע געטאָן, איינהאָרכנדיק זיך אויפמערק־
זאַם אויף אַלע ווייסן, וואָרן זיי האָבן זיך נאָנט צו אים צוגע־
שטעלט.

ס'איז נאָך געווען פֿרי, קוים וואָס ס'האָט נאָר געהאַט אָנ־
געהויבן צו טאָגן און אַ פֿרישער פֿאַרטאָג האָט זיך אויפֿגעהויבן. נאָר
עפּעס אַזאַ שוואַרצלעכער און פֿינצטער; אַ רעגן האָט געטריפֿט ווי
וואָרף אַ געדיכטער זיפּ און געפּליעסקעט איבער די צעבליטע סטאַ־
דער.

— די פֿייגל קומען צוריק! די פֿייגל קומען צוריק! —
האָט זיך געטראָגן אַ געשריי איבערן גאַנצן דאָרף, רוישנדיק אי־
בער די סטרעטער זיך געקייקלט, פֿון יעדער כאַלופּע אַרויס האָט עס
ווי אַ פֿריידנס־גלאָק געקלונגען, פֿון יעדער האַרץ האָט עס מיט אַ
פּלאַם אַרויסגעזעצט און פֿון יעדער האַלדז זיך אַרויסגע־
ריסן.

דער טאָג האָט זיך נאָך וואָס געהאַט געשטעלט, און דאָס
דאָרף האָט שוין געקאָכט ווי אויף אַן אַטשוטש; די קינדער זע־
נען אַרויסגעלאָפֿן מיט אַ געשריי אויף די וועגן, עס האָבן געזעצט
די ביין, די פֿייערטעס האָבן זיך אויף די שוועלן אָנגעלען, שוין
אויסטקנדיק מיט בענקשאַפֿט דורך די צעבליטע בייכלעך און דורך
דעם פֿאַרנעפּלטן וועטער, וואָס האָט די וויסקייטן פֿאַרשטעלט.

— אַלע קומען צוריק! די באַלעבאַטים, די פּאַראָבקעס, די
שקצים, אַלע! זיי גייען שוין! זיי זענען שוין אַרויסגעטראָטן פֿון
וואַלד, זיי זענען שוין אויפֿן טאָפּאָלן־וועג! — האָט אײַנער נאָך
דער אַנדערער אויסגערופֿן, און פֿון אַלע שוועלן האָבן זיך געריסן
געשרייען, און די מער היציקערע זענען אַרויסגעלאָפֿן ווי די
משוגעים; וווּ־ניט־וווּ האָט זיך שוין אַ ווײַנען צעטראָגן און אַ גע־
טופּ ריי פֿון די, וואָס זענען געלאָפֿן אַקעגן...

די טרעפּעס האָבן נאָר געקלאַפּט און ס'האָט זיך געמאַכט
אַזוי אַ בלאָטע, אַזוי האָט מען זיך גענומען קלויסטער אויפֿן טאָפּאָלן־
וועג אַרויסגעלאָזט — אָבער אויף דעם לאַנג, פֿאַררעגנטן וועג
זענען נאָר טונקלע קאַלוזשעס געשטאַנען און די לעכער, פֿון די
טרעפּעס זיך אויסגעבאַקט, האָבן זיך געגרויס.

קיין לעבעדיק נפֿש האָט מען ניט אַרויסגעזען פֿון הינטער
די רעגן־פֿאַרשמאַרצטע טאָפּאָלן.

דאָס זיי זענען שרעקלעך אַמוסיש געוואָרן, דאָך האָבן

VII

די פֿײַערן קומען צוריק!

ווי אַ דונער האָט די דאָזיקע נײַעס אַ שלאָג אַרײַן געטאָן און ווי אַ פֿײַער־פּלאַקער האָט זי זיך איבער ליפּציג צע־טראָגן!

צי איז דאָס טאַקע אמת? און ווען? און ווי אַזוי...

קיינער האָט נאָך נישט געוווּסט.

דאָס איינע איז נאָר זיכער געווען, אַז דער וועכטער פֿון דער גמינע, וועלכער איז נאָך פֿאַר זון־אויפֿגאַנג געקומען צו לויפֿן צום וואָיט מיט עפּעס אַ פּאַפּיר, האָט געזאָגט דער קלאַ־באַוועזן, וועלכע האָט גראָד די גענדז צום סטאַוו אַרויסגעטריבן. די ווידער האָט זיך אין אײַן אויגנבליק אַ לאָז געטאָן מיט דער נײַעס צו די שכנים, די באַלעבאַטעקעס ווידער האָבן עס צעפּיקט אין די נאָענטסטע כאַלופּעס, אַז ס'איז נישט אויסגעגאַנגען קיין צוויי רגעס, און גאַנץ ליפּציג איז געשטאַנען אויף די פֿיס, טרייסלענדיק זיך פֿון געהאַלטיקער פֿרייד, פּו ס'האָט אויס אויפֿגעקאָכט אין די שטיבן.

אין טרויסן פּאַסט וואָל איך שיקן!...״

האָבן געקלונגען די יענע קולות איבערן טוי און פֿריילעך
זיך איבער דער גאַנצער וועלט געטראָגן.

דאָרט אַרומעט זענען זיי אויס פֿון דרײַ דערפֿער געפֿאָרן. די פֿורן האָבן זיך פּאַמעלעך געשלעפּט. זיי האָבן פֿריילעך אײַנ־געדרימלט, אַרויסציענדיק אָפֿט מיט אַ געלעכטער און אַרומגע־שטיפֿט.

דער בין־השמשות איז שוין צוגעפֿאַלן, די אונטערגאַנג־שטראַלן האָבן זיך געלאָשן, נאָר די וואַסערן האָבן ווי־נישט־ווי רויִק געפֿלאַקערט, געפֿלויגן האָבן זיך איבער די לאַנקעס פֿונאַנ־דערגעוויקלט און אַ פֿאַרנאַכטיקע, פֿריילינגדיקע שטילקייט האָט זיך איבער דער ערד געצויגן. די זשאַבעס האָבן ערגעץ ווײַט און מיט מאַכט אָנגעהויבן צו קוואַקען...

זיי האָבן זיך צוגעפֿירט ביז דעם שיידוועג, און דאָרט האָבן זיי זיך געזעגנט אונטער געשרייען און געלעכטער, אָבער נאָך איידער די פֿערד האָבן זיך אַ לאָז געטאָן פֿון די קאַ־פּיטעס, ווי איינע פֿון די שיקסעס האָט אַ זינג אַרויס געטאָן נאָך זיי:

„שיק אַ שדכן, יאַש, מאָרגן גראָד שוין!
הער דיך צו גאָר, דער מאַמעס פֿאָרט שוין,
פּיקן הערט מען אויף די בריקן —

דאַ דאַנאַ

פּיקן הערט מען אויף די בריקן!“

דערויף האָבן זיי די שקצים אָפּגעענטפֿערט, איבערדרייענדיק זיך צו זיי פֿון די וועגענער:

„אַ קלאָץ איז, מאַריש, אײַ נאַראָנים —
ס'וועלן פֿאַרפֿירן די שדכנים;
און גרויסן פּאַסט וועל איך שיקן!...

דאַ דאַנאַ!

צ'וואָלט ענק נישט באַרעכטיקט, איז וואָלטן ענק דער דאָבראַ-
דושני געהאָלפן... פאַר די באַלעבאַטים איז אַלץ דאָ. און די,
אָרעמאַן, גרויסע שטיינער און פאַרטריקנט מיט טרערן! דער פּאַס-
טוך שטייט נאָר נאָך די שעפּס, וואָרן ער שערט זיי, און פון
וואָס וועט ער אונדז דאָס אָפּצאָלן, אַבי גט פון די לייַן! — האָט
די קאָזאַקעווע אַ מאָל איבערגעפּענט, אַז דער גלח האָט אויף די אייגענע
פאַרשטאָפּט און אָוועקגעזאָגט.

די האָבן זיך צונויפגעזאַמלט אין אַ קופּע און מיט ביטע-
רע טרערן זיך געוויינט, באַקלאָגנדיק זיך אויפן הייכן קול. און
ראַבאַ האָט זיי איינגעטענהט, ווי ר'האָט: נאָר געקענט, צוזאָגנדיק
זיי אויפן וואָרט, אַז ער וועט זיך שוין באַמיען פאַר זיי עפּעס אַ
הילף. ר'האָט זיי צוגעשפּיגט טרייסט הינטער אַ פּלויט, וואָרן זיי
האָבן זיך שוין אָנגעהויבן פונאַנדערצושפּאַרן אויף אַלע זייטן. די
וועגן זענען פֿאַרשוואַרץ געוואָרן פון מענטשן און פערד, די פורן האָבן
זיך צעטרייסלט און כמעט אַלע שוידן זענען געבליבן הייסע וועטשער
פון דאָנקבאַרקייט.

— זאָל ענק גאָט באַצאָלן!

— זייט געזונט!

— מ'וועט זיך נאָך געפינען בײַ אַ געלעגנהייט!

— און קומט שטענדיק צו פאָרן צו אונדז אין זונטיק, ווי
צו קרובים!

— גריסט די טאַטע ענקערע! און ברענגט אונדז ענקע-
רע ווייבער!

— אויב עמעצער וועט זיך געפינען אין עפּעס אַ נויט, וועלן
מיר פון גאַנצן האַרצן העלפן.

— בלײַבט געזונט און זאָל ענק געראָטן, האַרציקע מענטשן! —
האָבן זיי געשריגן, מאַכנדיק צו זיך מיט די הייטלען און שאַקלענ-
דיק מיט די הענט.

די פּיקעטס און טייל קינדער ס'זענען נאָר געווען, זע-
נען מיטגעגאַנגען לעבן די פורן, באַגלייטנדיק זיי אויס גאַנצן
דאָרף. די גרעסטע מתנה איז געגאַנגען אויפן סאָבאַלעווע. וואָרן

דער גלח איז באַטריבט געוואָרן, פֿרעקלען רויט ווערט־דיק.

— וואָס קען איך ענק העלפֿן?... ס'האָט ניט געקלעקט פֿאַר אַלעס וועגן... די האָב אַזוי אײַך געגעבן צוויי טאָג ערלעך צוגעזאָגט... נו, כ'זאָג... — האָט ער געבאַלעבאַטעוועט, בלאָנ־דזשענדיק איבער די פּנים די אויגן.

— אַוודאי! די האָבן געהאָלפֿן, אָבער די באַלע־באַטים, נאָר די רײַכע... — האָט זיך די פּיליפּקין צעכלי־פּעט.

— אינדז, האַלטנדיק פֿאַר נבֿלות, האָט זיך קײנער ניט גע־אײַלט צוצוהעלפֿן...

— קײנעם האָט דער קאָפּ ניט וויי געטאָן וועגן אונדז, יתומים...

— מ'וואָלט אונדז כאָטש עטלעכע אַקעראײַזנס געוואָלט גע־געבן צו די קאַרטאָפֿליעס, איז דאָס אויך ניט! — האָבן זיי מיט טרערן אין די אויגן געמורמלט.

— מײַנע טײַערע... זײַ פֿאָרן שוין אַוועק... נו, מ'וועט זיך שוין זען, ווי ס'איז אַן עצה צו געבן... אמת, אַז ס'איז ענק אויך שווער... אויך ענקערע מענער זיצן מיט די אַנ־דערע... נו, איך זאָג: אַז מ'וועט זיך שוין, ווי ס'איז אַן עצה געבן...

— און אויף וואָס וועלן מיר וואַרטן מיט דער דאָרטיקער הילף? אין אויב מען וועט נאָך דאָס ביסל קאַרטאָפֿליעס ניט פֿאַר־זעצן, איז קוים נאָר אויס אַ שטריקל צו זוכן! — האָט די באַל־באָסטע זיך צעיאָמערט.

— נו, איך זאָג דאָך, אַז מ'וועט זיך שוין אַן עצה געבן... איך וועל ענק געבן מײַנע פֿערד, כאָטשביק אויף אַ גאַנצן טאָג, נאָר צ'וואָלט זײַ מיר ניט צופֿיל איבערטראָגן... דעם פּילגער וועל איך אויך אָנבעטן, דעם וואָיס, די באַרינעס וועלן אפֿשר געבן...

— אפֿשר! וואַרט אַזוי לאַנג ביז די קאָבילעס וועלן די וועלף אויפֿעסן! קוממס הײַבער, סקאָפּליטעס ניט בחנם!... ח. ן

אַ סך האָבן אַפֿילו פֿאַר דער חעסטערע געדרײַקט. כאָפּגריק גאָר אַזוי אַבי וואָס אויף אונטערנעך, און אַנדערע האָבן געשוויינדיק צו די שיסל־ין געטעמפּן, וואָס ס'האָט באַצײַטנס צוגעגרייט; די פֿערד, וואָס זענען שוין געווען אײַנגעשפּאַנט אין די פֿורן, האָבן געהירזשעט פֿאַר די שטובן.

דער גלח האָט זיך ווידער אַמאָל באַוויזן אויפֿן דאָרף צוזאַמען מיט ראָכאָן, ער איז אַלע אַרומגעגאַנגען און יעדן פֿריער נאָכאַמאָל באַזונדער געדאַנקט פֿאַר דער ערלעכער הילף די ליפֿערער.

— וואָרן וואָס דו גיסט דעם נויטבאַדערפֿטיקן, איז גלײַך ווי אַלס יעזוסן אַלײן געגעבן! נו, זאָג איך ענק, אַז כאָטש זײַט זענט נישט אַזעלכע גיכע אויף צו געבן אין דער צדקה־פּושקע, כאָטש זײַט געדענקט נישט אָן די באַדערפֿעניש פֿון קלויסטער, כאָטש ס'איז שוין אַ יאָר, ווי איך דערמאָן ענק, אַז עס רינט מיר אַרײַן דורכן דאַך אין דער פּלעבאַניע, פֿונדעסטוועגן וועל איך אַלע טאָג בעטן פֿאַר ענק, פֿאַר ענקער אָרנטלעכקייט, וואָס צ'האָט די ליפֿערער אַרויסגעוויזן... — האָט ער מיט טרערן אויסגערופֿן, קושנדיק די קעפּ, וואָס האָבן זיך אים אויפֿן הענט אַראָפּגעבויגן.

ווי זענען גראָד געווען לעבן קאָוואַל, ווי האָבן זיך אַראָפּגעדרייט אויף דער אַנדערער זײַט דאָרף, ווי די פֿאַרוויינטע קאָמאָרניצעס מיט דער קאָוואַלטשן בראָש האָבן זיי דעם וועג פֿאַרשטעלט.

— און כ'בעט איבער זײַן כבוד דעם דאָבראָדזשײַ, מיר זענען זיך געקומען פֿרעגן: צי אונדז וועלן די פֿריערן נישט העלפֿן?

זי האָט אָנגעהויבן מיט אַ האַרכן, העכערן טאָן.

— וואָרן מיר האָבן געהאָרט, אַז ס'וועט אויך אויף אונדזערן שיכטן די רײַ, און דאָ פֿאָרן זיי גאָר אַוועק...

— און מיר, יתומים, בלײַבן אָן שום הילף... — האָבן זיי אַלע אײַנשטימיק גערעדט.

בלעטער געטאן און מיט די שיקסעס זיך א גאלאנטער געמאכט, ערגעץ אנדערש האט ער א טשאסטע שפאצן; וואס האבן זיך אויף דעם פארזייטיקן געמיט ארויפגעזעצט, מיט א שטיקל ערד ארויפגעטריבן, און אפט די ערשטע גארטנס פון פארזייטן ביז בלאט געבאקענע, אדער ר'האט אליין א וואך געטאן, און אומעטום האט ער צוגעזאגט מ'זאל זיך צוזאמען, וואס אן עקאנאם וואלט עס בעסער ניט געמאכט.

און באלד נאכמיטאג האט ער זיך גלייך מיט אלע צו דער ארבעט געשטעלט, דערקלערנדיק די פויערטעס, אז כאטש היינט איז אויסנאמלאן דער הייליקער מארק, אבער די פראצעסיע איז ערשט פארקומען אין דעם אבנט-טאגיקן יום-טוב, דעם דריטן מאי.

— ס'איז ניט היינט דער זמן דערצו, א שאד צייט, וואלטן די פויערן וועלן אן אנדערש מאל ניט קומען צו פארן העלפן!

ער האט זיי געגעבן פארשידנס צו פארשטיין, און ר'איז אליין אויך ניט אראפגעגאנגען פון פעלד אזש ביזן סוף אריין; ר'האט זיך פארשווארצט די טשאגע, אנגעשפארט זיך אן שטעקן, און ר'האט געמוזט אויך זיך אזא שטערן ביז טראגן. און איז אומדערמידלעך ארומגעגאנגען, טיילמאל נאר האט ער זיך אויף א שטעקעלע אנידערגעזעצט, כדי דעם שוויס אפצווישן פון דער ליטעגע און א ביסל דעם אטעם צו כאפן.

די זעגן האריציק צוטרידן געווען מיט אים, וואלטן אונטער זיין אויפזיכט איז די ארבעט עפעס ווי גיכער און לייכטער געגאנגען, די פויערן ווידער האבן זיך געהאלטן פאר א כבוד, וואס דער בעל-הבית אליין גייט אויף די אקערונג.

די זון איז שוין א רויטע און א פולע איבער די וועלדער אראפגעגאנגען, די ערד האט זיך געלאשן, און די הייסקייטן האבן זיך אנגעהויבן צו בלייבן, ווי זיי האבן זיך, פארענדיקנדיק די ניי-זאטע ארבעטן, געשטעלט לאזן אין דארף אריין; זיי האבן זיך געאיילט, אז כדי זיי זאלן נאך בעת סאפ-לייכט דערגרייכן אהיימצו-קומען.

פון דער גאַנצער וועלט האָט אַזאַ פרייליכקייט געבלאָזן און ס׳האָט גע-
פלאַקערט זיך, סטראַשנע קראַפט און פאַרשיכּורונג, אַז ס׳האָט אויס אין דער גרויסער פאַרשטיקט, אויף די נשמה האָט געפּלאָנטערט פון אַזאַ צערהייליקטער פרייד, וואָס טריפט נאָר מיט שטילע טרערן אַראָפּ, מיט אַ זיפץ וואָס רייסט זיך נאָר אַרויס אָדער מיט אַנידער-קניען פאַר דעם פרייליכנדיק ווונדער, וואָס זעט זיך אפילו פון נישטיקסטן גרעזל אַרויס.

איז האָט זיך טאָקע דער גרויסער עולם לאַנג אַרומגעקוקט אַרום זיך, פרום זיך איבערגעצלמט, תפילות געשעפּטשעט און אין שטילשווייגן זיך צו דער אַרבעט גענומען, אַז ווען מען האָט צו דער מאָרגן-תפילה געקלונגען, זענען שוין אַלע אויף זייערע ערטער געווען.

די גלאָקן זענען נאָך צעזייעט געוואָרן און די פעלדער זענען שטיין געבליבן אויף דער העלקייט פון דער זון, אַז ווי כ׳איך האָב נאָר געקענט דערגרייכן איבער די ליכטער פעלדער, וואָס זענען צעשטיסן געווען אין טאָג, פון די גרינע ווינטער-תבואות, האָבן זיך אומגעטום וועלניאַקעס גערייטלט, אַקראַיונגען האָבן געאַקערט, ס׳האָבן זיך געשלעפּט בראָנעס, וואָס די שיקסעס האָבן געפירט, ס׳האָבן זיך געגראַבלט שורות פּויערטעס, וואָס האָבן קאַרטאָפל געזעצט, און געדינגט. איבער די שוואַרצע און לאַנגע בייטן זענען געגאַנגען פּויערן איבערגעבויגן מיט פּלאַכטעס, אַ ביסל איינגעבויגן, און מיט אַ פרומען, שיטערן וואָרף מיט דער האַנט, האָבן זיי אין דער צערייבלטער האַרטנדיקער ערד קערנער פאַר-זייעט.

אַלע ווידער האָבן אַזוי ערנסט געאַרבעט, די קעפּ נישט איפגעהויבנדיק אפילו, אַז זיי האָבן אפילו נישט באַמערקט דעם דאָברָאָדזעי, וועלכער האָט זיך באַלד נאָך דער תפילה באַוויזן לעבן זיין פּאַראָבעק, וואָס האָט באַם וועג געאַקערט, און דערנאָך איז ער, צו אַלעמענס פאַרוואונדערונג, געגאַנגען איבער די צע-אַקערטע בייטן, פרייליך אַלעמען באַגריסט, מיט טאַבאַק מכבד געווען, אַ וועמען אַ פּאַפּיראָס געגעבן, דאָ האָט ער עמעצן אַ פרייליכן האַרץ אַרייננגעזאָגט, דאָרט האָט ער אַ קינדערס קעפל אַ

פּאָדאושקעס, נידערגעזעצט אויף די קאָפּלען. און בענקענדיק איינגע־כעפּט, הנאה האָבנדיק פון דער קילקייט און פון דעם אָפּרוען זיך.

און צומאָרגנס, קוים דער הימל האָט זיך נאָר גענומען פאַר־רויטלען מיט די אויפגאַנג־שטראַלן, נאָך אין דער פאַרטאָגיקער בלויקייט, וואָס טוליעט זיך צו דער ערד, האָט מען זיך שוין אָנ־געהויבן אויפרייסן פון שלאָף און צו דער אַרבעט זיך צוגרייטן.

די זון איז שוין אויפגעגאַנגען; די גאַנצע וועלט איז, ווי מיט זילבער, מיט ווייסן פּראָסט אָנגעצויגן, און פלאַכן געבליבן שטיין איינגעגאָסן, אין פייכטלעכע פינקלענישן און אין קייבעלעכן, טונקעלע פאַרכאַרגן. די פייגל האָבן אַ ווערן ארויס געטאָן מיט אַן אומגעהויער געשריי, די ביימער האָבן זיך צעוויגט, די וואַסערן האָבן זיך צערייצט, מענטשלעכע שטימען האָבן זיך צעטראָגן אין דער ווייטן, וואָס האָט מיט די קוואַקעס אויפגעטרייסלט, האָט אי־בערן דאָרף צעטראָגן דאָס רויש, אויסרוף, געשרייען, די שיק־סעשע געזאַנגען, וואָס האָבן זיך פון צייט צו צייט געלאָזט הערן און דעמדאָזיקן גאַנצן געוודער און דאָס געפּלאַפּלער פון פרייד־בייטנדיקע צו דער אַרבעט.

אויף די לענקעס זענען נאָך די נעפּלען געלעגן ווייסע ווי די שנייען, נאָר אויף די העכערע ערטער האָבן זיי שוין אָנגע־הויבן ליטער ווערן און פון די זוניקע בליטשן זענען זיי צעהאַקט און פאַרטריבן געוואָרן, זיי האָבן שוין געוויכט ווי די פייערפאַנען פון קטורת און צו דעם ריינעם הימל מיט אַ צעריסן געהויב זיך געריסן; און ווייסן פּראָסט זענען נאָך די פעלדער געלעגן, קאַר־משענדיק זיך, ווי נאָך וועלגעריק כאַפּן אַ דרימל און אויפשטעלנדיק פּונקט ווי די פּענקעס. אין דער צילם האָט זיך פון אַלע זייטן גע־שפּאַרט אויף די באַטוריסע, פאַרשלאָפענע בייטן, זיך פאַרטרונקען אין די מיט זון דורכגעשטראַלטע נעפּלען און זיך שטילהייגעריק איינגעגרעבן אין דער צעאַקערטער ערד — ווערן פון דער ערד, פון די ביימער, פון די בלויע ווייסקייטן, פון די וואַסערן, וואָס האָבן מיט קרומע שטראַלן געבלישטשעט, פון די נעפּלען און פון הימל, וואָס האָט ארויסגעטראָגן דאָס צעפלאַקערטע וואָגן־ראָד —

— און װאָס עס קװעלט היינט ליפּצע, קען מאָרגן טרעפן אויך װשעפּקע.

— און אויך יעדער דאָרף, פּאַניע װשעפּקער. אויב אָנשטאָט אָנצוזעצן זיך איינער פֿאַרן אַנדערן און געמיינזאַם זיך צו באַ־שיצן, קריגט מען זיך נאָר אַרום, מ׳טײלט זיך אָפּ און צוליב כּלל גיט מען זיך דעם שונא אַרויס. קליגע און פֿריינטלעכע שכנים װע־גן פֿונקט װי די פּלױטן און באַשיצונגס־װענט: קיין חזיר װעט זיך ניט דורכשטופּן דורך זיי און די בהמות ניט אויסנאָגן מיט די פּיסקעס...

— מ׳װייסט שוין װעגן דעם, ראָכאַ, בײַ אונדז. נאָר די פּריצים כאַפּן זיך נאָך ניט דערױף און דערפֿון איז די גאַנצע צרה...

— און אויך דערױף קומט שוין די צײַט, פּאַניע װשעפּקער: זיי װערן קלוגער...

זיי האָבן זיך איבעריקן אַרויסגעטראָגן אויפֿן גאַניק, װוּ פּיעט־רעק האָט שוין געשפּילט אויף דער פֿידל פֿאַר די שיקסעס, װאָס װעבן זיך געהאַט צוזאַמענגעלאָפֿן הערן.

דער צחנם איז געװען אַ שטילער און אַ װאַרעמער. געפֿלױגן האָבן זיך אין װײַסע פֿעלצן אויף די לאָנקעס אָפּגעזעצט, די סטײַ־קעס האָבן געשריגן פֿון די נאַסע לאָנקעס און די מיל האָט אויך איר שטײַגער געפּיקט, און טײלמאָל האָבן זיך די ביימער צע־רױשט. דער הימל איז געװען הויך, אָבער פֿאַרלייגט מיט טונקל־גרויע כמאַרעס, אַזוי, אַז נאָר אויף די בריגעס פֿון די אָנגעלייגטע לאַייעס האָבן זיך די לבנה־שטראַלן דורכגעריבן, און ערטערװײַז, פֿון די טיפֿע לעכער, װי אין ברונעמס, האָבן שטערן שאַרף געפֿינקלט.

דאָס דאָרף האָט געװױסט פֿונקט װי אַ בינשטאָק פֿאַרן בײַ־גײַן אַרויסלאָזן. ביז שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן האָבן געלױכטן אַלע פֿענצטער, ביז שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן אויך האָבן פֿאַר די הײַף און אויף די װעגן געזעסן די שטילישקע געפֿליסטערן און פֿרײלעכע געלעכטערן האָבן אַרױסגעזונגען: די שיקסעס האָבן געשטשעפּירעט די צײַן צו די בחורים, און געװען מיט די זיך אַרומגע־צירט ליבן סטאַה, די עלטערע װידער האָבן זיך מיט די „נאָס־

געווען אַן אײדעלע און דאָס לשון לגמרי אַ פּריציש. דאָס איז גע-
ווען אַ גאַנץ אָרנטלעכע חברה, וואָרן זיי האָבן אַלץ אַזוי העפלעך
אָפּגעלויבט, און יעדער אײנציקער האָבן די געזוכטס וואָס צו-
צובאַסטען, אַז די פּריצרטעס זאָגן אויס אויפגעשטאָקן פֿאַר
נחת...
האַנקע האָט טאַקע געהײסן צוגרײטן אַ זעטיקערע וועטשערע
און זײ דערלאַנגען צום טיש, וואָס איז געווען באַדעקט מיט אַ
רײנער פּלאַכטע.
זי האָט זיך צו זײ היפּש צוגעקוקט, באַפּאַלנדיק אַלץ
בכבוד צו האַלטן, אַז מ'איז כמעט איך די שפּיץ פֿינגער לעבן זײ
אַרומגעגאַנגען, פֿון די אײגן, אַרויסלײענענדיק, וואָס זײ דאַרפֿן; יאַנ-
נאַ ווידער האָט גאָר דעם קאָפּ פֿאַרלױרן, אױסגעשלײערט האָט זי
זיך ווי איך אַן אַכבוטש און זי איז געזעסן פֿאַרקוקט אין דעם
דעם ייִנגסטן ווי אין אַ בילד.
— ער האָט זײַנע פּריצהטעס, איך קען באַרוהטע וויל ער
אפילו קיין קוק ניט געבן — האָט יאַנוסטינקאַ אַ שעפּטשע גע-
טון, אַז יאַנאַ איז אויס ווי אַ פֿײַער רויט געוואָרן און אַנטלאָפֿן
אין איר זײַט אַרײַן.
ראָכאַ איז גראָד טאַקע אַרײַנגעקומען, באַטראַכטנדיק אַרי-
דעם טיש.
— איך דערוויף וועלן זיך צום מײַנסטנס אונדזערע פּריצים
פֿאַרוואונדערן, אַז זשעפּקער מענטשן זענען געקומען צו העלפֿן ליב-
צע! — האָט ער שטיל אויסגערופֿן.
— ניט וועגן אונדזערס אַ זאַך האָבן מיר זיך אין וואַלד
צעהרגעט, איז טראָגט ניט קיינער פֿון אונדז קיין שנאה דערי-
בער. — האָט דער עלטערער געענטפֿערט.
— וואָר, דער שטײַגער איז אַזוי, אַז ווען צווײ רײַסן זיך
באַ די קעפּ אַרום, געווינט דער דריטער!
— אמת, ראָכאַ, אָבער לאָזן זיך גאָר צוויי צונויפֿטרעפֿן
בשלום איך טאַקע ייִנטשאַפֿט, איז קען דער דריטער נישקשהדיק
איבערן קאָפּ כאַפּן — האַ?
— צוזאָגט גאַנץ קלוג, פֿאַקטיש זשעפּקער, גאַנץ קלוג...

דרעטער, אומפאַרדוקנדיק זיי פון אלעם בעסטן, וואָרן זיי האָבן זיך
נישט געוואַשאלעמט נישט קיין פלייש, נישט קיין בראָנפן...

אין אַ"י כאַלוצים האָט מען געגעסן וועטשערע. אויפעטום
האָט מען דורך די אָפענע טירן-פענסטער געזען קעפ פאַרוואַקלטע
אַרום און באַרזשנדיקע פּיילער. דאָס קראַצן פון לעפל האָט זיך
צעטראָגן. און די ריחות פון געפּרעגלטע סלאַנינע האָבן אויך די
חזמן געצייגן, אַז ס'האָט אויס אין די גאָולעכער געזויים.

נאָר אײן ראַכע, וואָס האָט זיך אין ערגעץ נישט צוגעזעצט
אויף אַ לעגערע צײט: ער איז געגאַנגען פון הויז צו הויז, פאַר-
זייענדיק אומעטום אַ גוט וואָרט, אַן עצה געגעבן און חייסטער געגאַנ-
גען צו אַנדערע. פּינקט ווי אַ באַלעבאָס. וואָס האָט אַלץ אויסן זי-
נען און אויף יעדער זאַך גיט ער אַלציינס אכטונג, און פּונקט אַזוי
גוט ווי דאָס גאַנצע דאָרף, איז ער פול געווען מיט פרייליכקייט
און אַפשר נאָך מער מיט פרייד אַדורכגעשטאַנען.

אפילו בײַ האַנקען האָט זיך געפילט דאָס היינטיקע שטיקל
יום-טוב, וואָרן כאָטש זי האָט זיך אין קיין שום הילף נישט גע-
נייטיקט, איז כדי אַנדערע צו פאַרגרינגערן, האָט זי פאַרבעטן צו
זיך אויף קוואַטיר צוויי ושעפּקער, וועלכע האָבן געאַרבעט בײַ וואָ-
ראַ קען און בײַ דער גאָלצעבאָרטן.

דיראָזיקע האָט זי זיך אויסגעקליבן דערפאַר, וואָס די ושעפּ-
קער האָבן זיך געהאַלטן פאַר שליאַכטשיצעס.

אמת איז, אַז אין ליפּצע האָט מען שטענדיק חוזק געמאַכט
פון אַזאַ שליאַכטע און מ'האָט נישט געהאַלטן פון זיי פאַר קיין
גראָשן און נאָך ערגער ווי אויף די שטאָטישע לאַכמאַנעס און
לאַכקעס אויף זיי אָנגעפאַלן; אָבער קיים זענען זיי אַריינגעקומען
אין דער כאַלוצע אַריין, האָט האַנקאַ באַלד באַמערקט, אַז דאָס איז
אַן אַנדערער גאַטונג, אַן אָנגעזעצענער.

דאָס זענען געווען דראָבנע און דאַרע פּיצעלעך, אָנגעטאָן
שטאָטיש אין שוואַרצע קאַפּאָטעס, אָבער וויטער פאַרבן-רייכע: די
האַנטעס האָבן בײַ זיי אויסגעטאָנקען ווי די וויצבעטשטעס פון קאַ-
באַניטעס און מיט די אויגן האָבן זיי געקוקט פון אויבן אַראָפּ, דאָך
זענען זיי געווען גאַנץ באַרעדעוודיק, און די האַלטונג זייערע איז

גלײַך װי אַ בינשטאָק האָט די שטעקעדיקע ערד באַזעצט און עס האָט געטומלט אין דער שטילקײט פֿון דעם פֿרילינג־טאָג — אַזױ, אַז די לערכעס האָבן הילכיקער געזונגען, באַהאַלטנדיק זיך ערגעץ נישט באַמערקט, אַ הונט האָט אױך פֿון צײַט־צו־צײַט אַ בלאָז געטאָן, אַ טרײסל געטאָן מיט די בײמלעך, צעװײעט בײַ די פּױערטעס די קלײדער, צוגעגלעט דאָס קאָרן און מיט אַ כאָכאָטשען אין די װעלדער אַרײַן אַנטלאָפֿן.

לאַנגע שעהן האָבן די אַזױ געאַרבעט אָן אָפּרו, אױף אַזױ פֿיל זיך נאָר אָפּרוענדיק, װאָס עמעץ האָט דאָרט ערגעץ דעם רוקן אױסגעגלײַכט, אָפּגעשטעטשט און װידער זיך צו דער בײַט צוגעשטעלט. אַז אַפֿילו אױף מיטאָג זענען זײ פֿון די פֿעלדער נישט אַראָפּגע־פֿאָרן, זײ האָבן נאָר אױף די סטעפּעסקעס אַנידערגעזעצט, פֿון די געפּאַכטע קײשעלעך אַרױס עפּעס געגעסן און די בײנער געלאָזט אַ ביסל אָפּרוען. אָבער אַזױ װי די פֿערד האָבן נאָר עפּעס איבערגעכאַפּט, האָבן זײ זיך געכאַפּט צו די אַקעראײַזנס, נישט פֿױלנדיק זיך, נישט פֿאַרצײַטנדיק. ערשט אין סאַמע בין השמשות האָבן זײ אָנגעהױבן פֿון די פֿעלדער אַראָפּציִען.

באַלד האָבן די כאַטעס אױפֿגעבליִטעט און אױפֿגעקאָכט מיט אַ געטומל און אַ גערעדערײ. דאָס גאַנצע דאָרף איז גע־בליבן שטײן אין פֿלאַקערן פֿון די פֿײַערן, װאָס האָבן זיך פֿון די אָפֿענע טירן־פֿענסטער אױפֿן װעג אַרױסגעריסן. און יעדער כאָ־ליפּע האָט מען זיך געפּאָרעט באַם צורוימען און אַרום דער װע־טשערע. ס'האָט זיך אױפֿגעהױבן אַ געװודער, געשרײען, אַ הירזשען פֿון פֿערד, אַ סקריפּען פֿון די טירן, אַ בעקען פֿון די קעלבער, אַ געשרײ פֿון די גענדז, װאָס מ'האָט אױך באַנאַכט אין די פּאָר־צימונגען פֿאַרטריבן, קינדערישע געקװיטשען, אַז דאָס גאַנצע דאָרף האָט געברױשט און געטרײסלט זיך מיט דעמדאָזיקן אױסגעלאַסן פֿרײלעכן געריזל.

ערשט דעמאָלט איז אַ ביסל שטילער געװאָרן, װען די באַ־לעבאַטעס האָבן צו די שיסלען פֿאַרבעטן, אַזױ פֿײַן כּבֿוד אָפּגעגע־בן די פֿײַערן, אַז זײ האָבן זײ אױס באַזעצט אױף די ערשטע

פֿרייען, עס זענען געפֿלויגן פֿריידיקע באַגריסונגען, ספּערן האָבן
געהירזשעט, די פּאַרטרעקנטע רעדער האָבן געקוויטשעט, די הינט
האָבן געבילן, נאָכיאָגנדיק זיך פֿאַרביסן נאָך די ווערעבאַקעס, און
א פּויער, שטאַרקע פֿרייד האָט אַלע הערצער אָנגעפֿילט און איבער
דער ערד זיך געטראָגן — און אויף דעם צעאַקערטן פֿעלד אויף
קאַרטאָפֿליעס, אויף די גערשטן-פֿעלדער, אויף די קאָרן-פֿעלדער,
אויף די ווילד פֿאַרוואַקסענע שטיקער פֿעלד איז מען געשטאַנען
אין מיט א פֿרייליכן געשפּרעך, רויִק און הילכיק, ווי צום
טאַנץ.

מיכאַל איז אַלץ שטיל געווען, די בייטשן האָבן גע-
טייטשעטעט, די אָרטשיקעס האָבן א קלונג געטון, די פֿערד האָבן
זיך אויסגעשטייפֿט, און די נאָך פֿאַרזשאַווערטע אַקעראייזנס האָבן
זיך אָנגעהויבן פּאַמעלעך אין דער ערד איינצושנײַדן און אַרויס-
צוּוואַרפֿן די ערשטע שוואַרצע און גלאַנציקע שטיקער ערד, און
דער עולם האָט זיך איינגעגלייכט, אָפּגעשטעלט, איבערגעצלמט
זיך, א פֿיר געטאָן מיט די אויגן איבער די פֿעלדער, זיך איינגע-
בויגן און צו דער אַרבעט און מי זיך גענומען.

א פֿאַרשטענדיק פֿרומע פֿון הייליקע שטילקייט האָט די פֿעל-
דער אַרומגענומען, ווי א גאָטעסדינסט וואָלט זיך אָנגעהויבן אָפּ-
צוריכטן אין דעם דראָזיקן אומגעהייערן קלויסטער. דאָס פֿאָלק האָט
זיך מיט הכנעה צו די ביימער צוגעדריקט, אָנגעשטיגן געוואָרן אין
מיט א האַרציקן זיפֿץ געוואָרפֿן די הייליקע, פּרוכטבאַרע זאָמען,
פֿאַרזייעט די מי אויף דעם פּרוכטבאַרן מאָרגן, דער מאָגן ערד
זיך איינגעזאַנגען און מיט פֿולן בטחון אָפּגעגעבן.

הצי! און ווידער האָבן די ליפּצער פֿעלדער אויפֿגעלעבט,
די האָבן זיך דערוואַרעמט נאָך די באַלעבאַטים, די בענקענדיקע,
האָרן ווי ס'איז האָט נאָר געקענט דערגרייכן. פֿון די וואַלקנדיקע
וועלדער אויס ביז די הויכע פֿעלדער-גרענעצן, איבער דער גאַנ-
צער ערד איז דערדאָזיקער גרוי-גרינלעכער, פֿאַרנעפּלטער לופֿט,
גלייך ווי אויסגעטרן וואַסער, האָט אויס געטריפֿלט פֿון די רויטע וועל-
גיאַקעס, געפּאַסטעכעטע וויון, ווייסע קאָמאָצעס, איינגעזייטע פֿערד
אין די אַקעראייזנס און פֿערן אויף די סטעזשקעס.

דורכבויערנדיק מיט די שליפּיצעס די פּיראָבקעס און די קאָמאַר-ניצעס האָבן זיך צונויפֿגעשלאָגן אין אַ באַזונדערער קופּע, ווי די קי-ראָפּאַטקעס, נישט האָבנדיק די העזה זיך צו שטופּן אונטערן גלחס אויגן, וועלכער האָט זיך באַהיט; ער האָט אַלע באַגריסט און צו-זאַמען מיט ראַבאָן האָט ער אָנגעהויבן אײַנצוסדרן, וועלכער ס'האָט צו פֿאָרן אַרבעטן אין דער אָדער יענער כאַל פּז, אַכטונג געבנדיק נאָר, אַז מ'זאָל אײַנקוואַטירן רײַכע צו רײַכע.

ער האָט דאָס אַזוי מיטן קוק אײַנגעסדרט, אַז ס'איז נישט אַ ריר קיין האַלבע שעה, און כ'האָט שוין געהאַט די פּיצען פֿו-נאַנדערגעריסן, פֿאָרן קלויסטער זענען נאָר איבערגעבליבן די פֿאַר-ייִנגטע קאָמאַרניצעס, וואָס האָבן בחנם געוואַרט, אַז אַבער זיי וועט אויך עמעצער אײַנספּאַלן, און דאַרף ווידער האָט זיך געמאַכט אַ גערודער: מ'האָט אַרויסגעשטעלט בענק פֿאַר די כאַליפֿעס. דער-לאַנגדיק אין איין אַ טעם דאָס אָנבײַסן און מכבד זײַענדיק מיט בראָנפֿן אויף גיכער מהותתשאפּס. די שיקסעס האָבן גערן באַ-דינט, קוים זיך צורירנדיק צום עסן, וואָרן דאָס רובֿ זענען דאָס געווען פֿאַראָבקעס און אַזוי אויסגעשלײַערט, ווי זיי וואָלטן אויך אַ וועכן, נישט אויף קיין אַרבעט געקומען צו פֿאָרן.

ס'איז נישט געווען קיין צײַט אויף צו שמועסן און זיי האָבן בלויז אויסגערעדט דאָס, וואָס זיי האָבן געגעסטערט פֿון וועלכן דאָרף זיי זענען, ווי אַזוי זיי הייסן, זיי האָבן אַפֿילו ווייניק וואָס גע-געסן, מיט אַ פּאָליטישנעם אויסרייד מכּל-מינים, אַז זיי האָבן נאָך נישט פֿאַרדינט אויף קיין בעסער אָנבײַסן.

אײַנגיכן מאָל האָבן זיי, אונטער דער אָנפֿירונג פֿון די פּיערטעס, אָנגעהויבן אַרויסצופֿאָרן אין די פֿעלדער אַרײַן.

ווי אַ פֿײַערלעך וואָלט נאָר וואָס זיך אויף דער וועלט גע-מאַכט.

די פּוסטע און פֿאַרשטאַרטע פֿעלדער האָבן אויפֿגעלעבט, שטימען האָבן אָפּגעקלונגען, פֿון אַלע הייף האָט מען אַרויסגע-שלעפּט פֿורן, מיט אַלע וועגלעך האָבן זיך געצויגן עקפּראַיִנעס, מיט אַלע סטעושקעס האָבן זיך מענטשן געשיט, וואָס און אויסגעטשעט, וואָרן די סטרעדער און וואָרן די פֿעלדער האָבן זיך געטראָגן גע-

אין צומאָרגנס, קוים וואָס דער פֿאַרטאָג האָט די דונקלער אָפּ-געווייסט, איז שוין דאָס דאָרף גרייט געווען. פֿון די קיכענס האָט געוויכערט, די שיקסעס זענען ווי פֿאַרסמטע איבער די כאַלופּעס אַרומגעלאָפֿן, די שקצימלעך ווידער האָבן זיך איבער די לייטערס אויף די דעכער אַרויפֿגעדראַפּעט, און געקוקט אויס, ווען אַ־ווײַט, אַ יום־טובדיקע שטילקייט איז אויפֿן דאָרף געפֿאַלן. דער טאָג האָט זיך געשטעלט אַ וואָלקנדיקער, אָן זון, נאָר אַ וואַרעמער און פֿעטע אָן אויסטערליש פֿאַרבענקטער. די פֿייגל האָבן אָן אויפֿהער איבער די פֿעלדער געשוויטשערט, די מענטשלעכע שטימען זענען אָנגעשוויגן געוואָרן, שוין זיך באַוועגנדיק אין דערדאָזיקער אָנגעוואַרעמטער, בייטשלעכער לופֿט.

די האָבן לאַנג געוואַרט, וואָרן ערשט דאַמאָלס, ווען מ'האָט בײַ דער מאָרגן־תּפֿילה אָנגעהויבן קלינגען, האָט זיך אַ טריב גע-רויש פֿון די וועגן צעטראָגן, און פֿון אונטער די בלויע, שיטע-רע געפֿלעצן האָבן זיך אָנגעהויבן אַרויסשיסן אַ רייע מיט פֿורן.

— מ'פֿאָרט פֿון וואָליע!
— מ'פֿאָרט פֿון זשעבקע!
— מ'פֿאָרט פֿון דעמביצע!
— מ'פֿאָרט פֿון פּושילענקע!

האָט מען געשריגן פֿון אַלע זײַטן, אַרויסלויפֿנדיק אַקעגן פֿאַרן קלויסטער, ווו די ערשטע פֿורן זענען פֿאַרפֿאָרן. און אין קירצן איז דער גאַנצער פּלאַץ געווען פֿאַרפּאַקט מיט מענטשן און נעטפּאַגעס. די פֿירערן זענען יום־טובדיק אָנגעטוענע אַראָפּגעשפּרונ-גען פֿון די פֿורן, וואַרפֿנדיק באַגריסונגען צו די פֿויערטעס, וואָס זענען פֿון אומעטום אָנגעקומען, די קינדער ווידער האָבן ווי שטענ-דיק אָנגעמאַכט אַ געטומל, אַרומרינגלנדיק די נײַגעקומענע.

און זיי זענען באַלד געגאַנגען צו דער תּפֿילה, וואָרן אין קלויסטער האָט שוין דער אָרגל געשפּילט.

און אַזוי ווי דער גלח האָט נאָר פֿאַרענדיקט, האָט זיך כמעט דאָס גאַנצע דאָרף אַ שיט אַרויס געטאָן פֿאַרן טויער פֿון צווענטאַרזש אונטער דער גלאָקן־טורעם. די באַלעבאָסטעס האָבן זיך אַרויסגע-שטעלט פֿאָרויס, די שיקסעס האָבן זיך געדרייט פֿון דער ווײַט,

רינגעס, האָט האַנקאַ, וועלכע איז ווידער געלעגן, פילנדיק זיך שלאָף, שטיל אים אַ זאָג געטון:

— די אויגן גליִען ענק ווי אין אַ קראַנק...

— כ׳בין געזונט, נאָר פריילעך, ווי קינדאַל אין לעבן נאָך ניט. שטעלט ענק פאָר: אַזוי פיל פּייערים וועלן זיך אַ סך אָנטון אויף צוויי טאָג קיין ליפּצע, אַז זיי וועלן די וויכטיקסטע אַרבעט אָפּטון. און ווי אַזוי זאָל מען זיך ניט פרייען!

— כ׳איז מיר נאָר אַ ווונדער, אַז אַזוי אומזיסט, אָן באַצאָלטס, פאָרן בלויז שיינעם דאַנק וועלן זיי אַרבעטן... אַזאַ מעשה איז נאָך ניט געשען...

— און פאַר אַ שיינעם דאַנק טאַקע וועלן זיי קומען אַרבעטן, ווי פאַר רעכטפאַרטיקע פּאָליאַקן און קריסטן פּאַסט! אוודאי, אַז נאָר קיינמאָל איז דאָס ניט געשען. אָבער צוליב דעם טאַקע געוועלטיקט דאָס שלעכטס אויף דער וועלט. ס׳וועט זיך נאָך פאַרענדערן צום גוטן, צ׳וועט זען! דאָס פאָלק וועט קומען צום פאַרשטאַנד, ס׳וועט זיך כאַפּן, אַז ס׳איז זיך נישטאָ אויף וועמען אַנדערש צו פאַרלאָזן, אַז קיינער וועט אים ניט העלפן, נאָר ער זיך אַליין, אונטערשטיצנדיק איינער דעם אַנדערן בשעת אַ נויט! און דעמאָלט וועט ער זיך איבער דער גאַנצער ערד, ווי דער אָפּבאַזינגבאַרער וואַלד צעוואַקסן; און זיינע פּיינט וועלן ווי שניי פאַרשווונדן ווערן! צ׳וועט זען, ס׳וועט קומען אַזאַ צייט! — האָט ער אויסגערופן, שטראַלנדיק אינגאַנצן און די הענט ערגעץ אויסציִענדיק, גלייך ער וואָלט געוואָלט מיטן האַרץ דאָס גאַנצע פאָלק אַרומנעמען און מיט ליבע אין איין ניט צעברעכבאַר, בינט צוזאַמענבינדן..

אָבער ער איז באַלד אַנטלאָפן, וואָרן זי האָט אים אָנגעהויבן אויסצופרעגן: ווער ס׳האָט אַזאַ ווונדער באַוויזן, אַז זיי קומען מיט הילף? ער איז אַרומגעגאַנגען איבערן דאָרף, וואָרן ביז שפּעט אין דער נאַכט אַריין האָט זיך אין די כאַלופּעס געלויכטן, ווייל די שיקסעס האָבן זיך גענומען די יום־טובדיקע קליידער צוגעגרייט, ריכטנדיק זיך, אַז ס׳וועלן אַ שפּאָר ביסל פאַראַבקעס אָנקומען.

פון אָנפאַנגס האָט זיך דאָס נישט געלאָזט גלייבן, אָבער ווען אויף דער דאָבראָדושנע איז אַרויסגעגאַנגען איבערן דאָרף און האָט יידעלעך באַשטעטיקט — האָט אַ פרייד אַרויסגעזעצט גויש־ די מענטשן אַז שוין אין בין השמשות, ווען דער רעגן האָט אויפ־ געהערט, און נאָר די קאַלוזשעס האָבן זיך גערייטלט פון די זון־ פאַרגייענדיקע שטראַלן וואָס האָט זיך דורך דעם נעפּל דורכגע־ ריסן, האָבן די ווענט אָנגעהויבן ווימלען פון מענטשן. ס׳האָט הילכ־ דיק מיט פריידיקע אויסגעשרייען. ס׳האָט אויפגעקאָכט אין די כאַלופּעס פון די געשפּרעכן. מ׳איז געגאַנגען צו די שכנים איבער־ צוטראַכטן און אויסצווווּנדערן זיך איבער דער דאָזיקער נייעס, פאַרגעסנדיק לגמרי אָן די גנבות און די האָבן זיך אַזוי האַרציק געפרייט מיט דער דאָזיקער אומגעריכטער הילף, אַז מ׳האָט אפילו ווייניק דער די הייניקע נאַכט געהיטן.

צומאָרגנס, ווי ס׳איז קוים נאָר טאָג געוואָרן, איז שוין דאָס גאַנצע דאָרף געווען אויף די פיס; מ׳האָט צוגעריכט די כאַ־ לופּעס, מ׳האָט זיך געוואַשן צום באָדן ב׳רייט. מ׳האָט צורעכט גע־ מאַכט די ווענט. מ׳האָט געשמירן קאַרטאָפּליעס צום זעצן, מ׳איז געגאַנגען אין פעלד אַריין צו צעוואַרפן דאָס מיסט, וואָס איז גע־ לעגן אין קופּעס — און אין אַ סך כאַלופּעס האָט מען זיך גע־ וואַשט וועגן עסן און טרינקען פאַר די אומגעריכטע געסט, וואָרן די האָבן פאַרשטאַנען, ווי אַזוי מען דאַרף זיך בכבודיק צו שטעלן, באַלעבאַטיש־מעסיק, אַזוי, אַז צוליב דעם האָט נישט איין הון, אָדער גענדזל, וואָס איז אָנגעגרייט געוואָרן צום פאַרקויפן, דעם האַלדז געגעבן און נישט ווייניק האָט מען אין דער קרעטשמע און אין דער מיל אויף באָרג אָנגענומען. ווי פאַר אַ גרויסן יום־טוב עפּעס האָט זיך אין ליפּצע גערודערט.

און ראָכע, אפשר דער, וואָס האָט זיך צום מייסטנס געפרייט אַ ביסל גערירט געוואָרן, האָט זיך אַ גאַנצן טאָג איבערן דאָרף אַרום־ געשאָרן, אינטערעסירנדיק נאָך דאָ און דאָרט מען זאָל זיך צו־ גרייטן, און ער האָט אַזוי געשייגט און צו אַלעמענס וווּנדער, אַזוי באַגרעסונדיק געווען, אַז ווען ער האָט אַריינגעבליקט צו די בעל־

אין היטן, און אַ חוץ דעם האָט מען איך אין יעדער כאַליופּע בײַ וונדער געוואַכט, אַלע סיקסטעס חידער זענען געגאַנגען שלאָפֿן אין די פֿערד-שטאַלן און אין די בהמה-שטאַלן אַרײַן.

און דאָך האָט דאָס איך נישט געהאָלפֿן, און דער פּחד איז נאָך מער געוואַקסן, וואָרן נישט קוקנדיק אויף די אַלע היטעכצן, האָבן גנבים באַלד די ערשטע נאַכט בײַ דער פֿיליפּקען פֿון היני-טערן סטאַנציע אַ חזיר, וואָס האָט זיך געהאַלטן אין אָפּלײגן, אַרויס-געגנבֿעט.

ס'איז פּשוט נישט צום איבערדערציילן, וואָס מיט דערדאָ-זיקער אָרימער געבעלן האָט זיך אָפּגעטאָן: זי האָט אַזוי פֿאַרצווייפֿלט געציטערט, אַז נאָך אַ קינד וואָלט זי שוין נישט ערגער געקלאָגט. וואָרן דאָס איז דאָך געווען איר אײנציק פֿאַרמעגן, פֿאַר וועלכן זי האָט גערעכנט אַדורכצולעבן ביזן שנים; זי האָט דאָס געריסן זיך, שלאָגנדיק זיך אָן דער וואַנט, אַז ס'איז אויך אַ מורא געווען צו קוקן. אַפֿילו צום גלח איז זי אַוועקגעלאָפֿן מיט אַ יללה, אַז ער האָט זיך אויך דערבאַרעמט איבער איר, און איר געגעבן אַ גאַנצן רובל און צוגעזאָגט אַ חזירל פֿון די, וועלכע האָבן זיך ערשט אַרום שנים געוואָלט אָפּלײגן.

און דער עולם האָט שוין נישט געוווסט, וואָס מע טוט און ווי אַזוי זיך צו פֿאַרהיטן פֿאַר די גנבֿות. דער טאָג איז אויך איפּ-געשטאַנען ערגעץ ווי נאָך אַ לוויה, דאָס וועטער האָט זיך אויך גע-האָט געענדערט, אַ רעגנדל האָט געפּאַטשט פֿון אינדערפֿרי אָן און דער גרויער שווערער הימל האָט ווי די גאַנצע וועלט צוגעדריקט, אין האָט אַ טרויער די נשמה אַרומגענומען. מענטשן זענען אַרומ-געגאַנגען באָס יבֿ, געזיפֿצט און געהימיקט, מיט פּחד טראַכטנ-דיק וועגן דער נאַכט, וואָס קומט אָן.

ווי צום ..., איז דאָס זיך אין סאַמע פֿאַרנאַכט ראָכאַ בײַ-הייזן אין לויפֿנדיק איבער די כאַליופּעס. האָט ער געטראָגן אַן אַריסטאָקראַטישע נײַעס, וואָס איז פּשוט שווער געווען צו גלייבן. און אַז האָט ער דערציילט מיט אַ פֿרײלעכער שמייכל, אַז איבער-מאָרגן דאָ-ערשטיק. זעלן זיך די שכנים אין אַ גאַנצער כּמעט צו-זאַמענקומען צו העלפֿן די ליפּצער אין דער פֿעלד-אַרבעט.

געזען, ערגער ווי ס'זאָל נישט זיין, פערציק פּאַפּירלעך האָט מען פאַר אים געגעבן.

— און קוים האָט ער געמאַכט ווי אַ הונט, ר'האָט נישט אַראָפּגעצויגן דאָס בעטגעוואַנט פון די פּלויטן? האַ?

— מען דאַרף זוכן אַ צווייטן אוצר, ד־רף מען! — האָבן די שמערצלעך באַדייערט, ווי איבער עפּעס אַ מת, און די באַלצער־קאַטע האָט באַ יעדן קוק ויפ, זשליוב אַ פּריש געשייטש אַרויסגעלאָזט און אַ פּרישער חייטיק האָט זי באַם האַלדז צוגעדריקט. און די ליידי־קע שטאַל האָט ווי אַ פּריש קבר אויסגעזעקט באַ איר דעם זכרון פון אַן אָנגעהייצטן שטאָט, וואָס ייצט זיך איר שוין מ.ר נישט אויפקער. זי האָט זיך ערשט דאַמאָלס באַרויקט, ווען מ'האָט איר געזאָגט, אַז דער כאָלטיס זאָל האָבן געכאַפּט פּיצערעקן האַנקעס, האַלעקן פון גלח, דעם מילנער־סגן און זיי וועלן איבערגעבעטן זוכן באַ די ציגיינער.

— ס'דען, זיך דעם ווינט אין פּעלד: דער ס'איז אַ גנב אין בלוט, דער באַהאַלט שוין גוט.

ס'איז שוין געווען אַ שפּאַר שטיק אין אַחנט, ווען זיי האָבן זיך אומגעקערט, און האָבן דערציילט, אַז ס'איז אין ערגעץ קיין סימן נישטאָ, ווי אַ שטיין אין וואַסער אַריין

דער וואָיט האָט זיך אויך באַוויזן אין דאָרף, און כאָטש די נאַכט איז שוין געהאַט צוגעפאַלן, האָט ער מיטגענומען דעם סולטיס אויף דער בריקע אין איז אַוועקגעפאָרן איבערגעבן דאָס די זבראָזשניקעס אין דער קאַנצעלאַריע, און די באַלצערקאַטע מיט באַרישן וועלן אויך אייגענער האַנט אַוועקגעגאַנגען זוכן אין די שכנותדיקע דערפער.

נאָר זיי האָבן זיך אומגעקערט מיט גאָרנישט, זיי וועלן נאָר געטווירט געוואָרן, אַז אין די אַנדערע דערפער האָב זיך אויך פאַרכאַפּט די גנבות. דורך דעם איז אויף די מענטשן געפאַלן נאָך אַ גרעסערער פּחד. וואָרן די מורא הענגט אייגענעם האָב און גוטס, אַז דער וואָיט האָט אויך געפוזט כסדלן היסטער, און ווייל ס'האָבן אויסגעגעלט פאַראָבקעס, . . זי האָבן צו צוויי פּיינעטש ציזאַמען מיט די עלטערע שקצים געזוכט יעדע נאַכט דאָס דאָרף אַרומגיין

די צייכנס, וועלכע זענען ערשט הינטער די פארברענטע סטיינער, באַם אראָפּדרייען זיך קיין פּאָדלעסיע פּלוצלינג: פארפאַלן געוואָרן, אַז ס׳איז קיין אופן ניט געווען זיי אָפּצוזוכן.

אָבער דידאָוויקס גנבה האָט אַזוי אַלע פאַרוואָרגט געמאַכט, אַז כאָטש דער טאָג איז געווען ווייטער אַ הערלעכער, פונדעסטוועגן; האָט זיך וויניק ווער גענומען צו דער אַרבעט. זיי זענען אַרומגע־קראָכן ווי די אָפּגעזעצטע, געבראָכן די הענט, באַדויערנדיק די באַלצערקאָווא, און, וואָס אַמאָל זיך מער אַדורכגענומען מיט דער שרעק וועגן אייגן האָב און גוטס.

די באַלצערקאָווא ווידער איז געזעסן בײַ דער פערד־שטאַל, ווי פאַר דער טרומנע, די איז אייפּגעשטיאַלן געוואָרן פון ווייגן און קיים שוין אָטעמענדיק, האָט זי פון צייט צו צייט אַרויסגע־זעצט מיט אַ געיאָמער:

— אָ, מיין איינציקער קאַסטאַן, מיין טייער פערדעלע, מיין בעסטער פאַראָבניק! ס׳טייטש אין זעכצן יאָר איז ער דאָך ערשט געווען, כ׳האָב דאָך אים אַליין פון אַ זשריביע אָן אויפגעכאָוועט, ווי אַן אייגן קינד, ס׳טייטש ער איז דאָך אין זעלבן יאָר געבוירן געוואָרן, וואָס מיין כסאָך! און וואָס ווע׳ן מיר איצט, יתומים, טון אָן דיר, וואָס

זי האָט אַזוי יעמער׳עך געקלאָגט, אַז ווער ס׳איז געווען; אַ ווייכערער האָט מיטגעוויינט מיט איר צוזאַמען, באַדויערנדיק דעם היזק, וואָרן אָן אַ פערד איז ווי אָן אַ האַנט, און איבערהויפּט איצטער אויף וויאָסנע און ווען די פריערן זענען ניטאָ.

אין פאַרשטייט זיך, אַז די שכנטעס האָבן זיך אַרום איר אַרומגעזעצט, טרייסטנדיק זי פון גאַנצן האַרץ, און אינאיינעם בענק־מען דערמאָנען דעם קאַסטאַן, לויבנדיק אים אָן אַ שיעור.

— אַ שיין פערד איז דאָס געווען, אַ שמאַרקס נאָך, און ווי אַ קינד, אַזוי מילד.

— ר׳האָט מיר, קומט, מיין שנעל צעקאָפּעט, אָבער אינדער־אמתן איז עס געווען אַן אויסגעצייכנטער וואַלאַך.

— אמת, ר׳האָט געהאַט אַ גליץ איבערן פוס און אַ קאַפּ בלינד־

— ס'האָט נישט קיין אַנדערער צוגעגנבֿעט, נײַן! — האָבן זיך ברייטהאַרציקע קולות אָפּגערופֿן.

— אַהינלויפֿן צו זיי אין אָפּטײל, און אָנקוקן זיי די גנבים! — האָט די גאָלבאַסאָװאַ געהאַלטן רייד.

— איך מוז דערמאָנען פֿאַר אַזאַ עולה!

און אומגעהײַער געשריי האָט אַרויסגערופֿן צו דער טיר, וואָס איז גראָד אויפֿגעגאַנגען, זיי האָבן אָנגעהויבן פּלאַקן פֿון די פֿלײַסן אַרויסצוריסן, טרײסלען מיט די פֿויסטן, דרייען זיך אויף איין אָרט, דאָ ערגעץ אַרויסלויפֿן פֿאַרויס מיט אַ געשריי, ווי אַ נײַע עסק האָט זיך באַלד אַרויסגעוויזן.

די סאָלטיסטעכע איז אַרויסגעלאָפֿן מיט אַ געוויין. אַז מ'האָט איר אויך אַ וואָגן פֿון הויף אַראָפּגעגנבֿעט.

זיי זענען ווי פֿאַרשטיינערט געבליבן, גלײַך ווי אַ דונער וואָלט ערגעץ אין דער נאָנט אַרײַנגעשלאָגן. אַ לאַנג שטיק צײַט האָבן זיי נאָר אָפּגעזויפֿצט, פֿונאַנדערשפּרייטנדיק די הענט און קוקנדיק אויף זיך מיט אויפֿגערעגטקייט.

— אַ פֿערד מיט אַ וואָגן האָבן זיי צוגעגנבֿעט, נו, אַזאַ מעשׂה איז נאָך אין דאָרף נישט געשען

— ערשט אַ שטראָף איז אויף ליפּצע אַראָפּגעפֿאַלן.

— און וואָס אַ וואָך איז ערגער!

— פֿריער איז דורך יאָרן אַזוי פֿיל נישט געשען, וואָס איצטער דורך איין חודש.

— און ווער ווייסט מיט וואָס דאָס וועט זיך ענדיקן, ווער ווייסט! — האָבן זיי מיט שרעק צווישן זיך געשעפּטשעט.

מיטאַמאָל האָבן זיך אַלע אַ לאָז געטאָן נאָכן סאָלטיס אין דער באַלעבאָקאָוועס סאַד אַרײַן, וווּ מ'האָט בפֿירוש אָנגעוויזן צייכנס פֿון פֿערד־טריט איבערן טוי און איבער דער פֿרישער ערד, אַרויף ביז צו דעם סאָלטיס שײַער; דאָרט האָבן די גנבים דאָס פֿערד צוגעשפּאַנט צום וואָגן און אַרומקרײַזנדיק איבער די פֿעלדער, זײַ־נען זיי לעבן מילנער אַרויסגעפֿאָרן אויפֿן וועג, וואָס גייט קיין וואָליע.

אַ האַלב דאָרף איז געגאַנגען, באַטראַכטנדיק אין דער שטיל

איבער חנע אַרײַנגעלאָפֿן, מײנענדיק, אַז עס ברענט ער־
גען...

דאָס האָט עס די באַלעבאָסטע מיט די טעכטער אַזוי זיך
געריסן מיט המלך־פֿרײַנדיקע קולות, אַז גנבים האָבן איר דאָס
פֿערד אַרויסגעפֿירט.

און אין אויגנבליק איז זיך דאָס גאַנצע דאָרף צוזאַמענגע־
לאָפֿן פֿאַר דער כאַלופּע, און די האָבן נאַקעטע און באָרוועסע דאָר־
פֿלײַט, כמעט ניט ווייניקער ווי די געדאַנקען און מיט אַ געשריי
און אַ געיאָמער, ווי אַזוי מאַרישיאַ איז פֿאַרטאָג געגאַנגען צו־
שיסן צוריק, און דאָ איז די טיר אויפֿגעפּראַלט, די פֿערד־שטאַל
איז ליידיק און דאָס פֿערד איז נישטאָ באַם זשלאָב.

— ראַטעוועט, ליבע האַרציקע יעזוס! ראַטעוועט, מענטשן,
ראַטעוועט! — האָט די אַלטע געשריגן, רײַסנדיק זיך די האָר
פֿון קאָפּ און קלאַפּנדיק, אָן דעם פֿלויט, ווי אַ פֿויגל אין דער
נעץ.

דער סאָלטיס איז געקומען צו לויפֿן, כ׳האָט נאָכן וואַרעם
אויך געשיקט, אָבער ער איז ניט געווען אינדערהיים, ער האָט
זיך ערשט באַװיזן אין אַ שפּעטער ווײַלע אַרום, נאָר ער האָט זיך
קיים אויף די פֿיס געהאַלטן: ער איז געווען שיכּור, נישט אויס־
געשלאָפֿן און לחלוטין נישט באַם קלאָרן געדאַנק, וואָרן ר׳האָט
אָנגעהויבן עפּעס צו מורמלען און די מענטשן צעטרײַבן, אַז דער
סאָלטיס האָט אים אויך געמוזט פֿון די אויגן אָדער קנעכטן.

אָבער מ׳האָט סײַ ווי ווייניק וואָס אַכט געלייגט אויף אים
אין דערדאָזיקער שווערער באַטריבסקייט, וואָס האָט ווי מיט
שם גבֿר אַלע נשמות צוגעלייגט; מ׳האָט בסדר אויסגעהערט דאָס
דערציילן, מרעטנדיק פֿון דער שטאַל אויפֿן הויז אַרויס און צו־
ריק ניט ווייסנדיק, וואָס אָנצוהייבן, אָן שום עצה און בײַם טרויער
איבערצוטראַכטן, ביז איינע האָט אויפֿן קול אויסגערופֿן:

— דאָס איז אַ ציגײַנערישע שטיקל אַרבעט!

— אמת, די שטימען אין וואַלד! די האָבן געכאַפּט דאָ גע־
נישטערט!

— אין דער נאַכט, זאָגט מען, גנבֿענען זיי ניסים.

— ווי עס גערעדט זיי, מיט צוויי יאָר צוריק זענען זיי אויך דאָרט געשטאַנען, און זיי האָבן סאַכען צוגענומען אַ חזיר... מען טאָר זיך נישט פֿאַרלאָזן דערויף! — האָט האַנקאַ געוואָרנט — און ווען די שיקסעס זענען זיך פֿונאַנדערגעגאַנגען, האָט זי אָפּגעהיטן די שקצים, אַז זיי זאָלן גיט נאָך זיך די שטאַלן פֿאַרמאַכן אין די פֿערד־שטאַל. און ווען זי האָט זיך אומגעקערט, האָט זי אַרײַנגעבליקט אין פֿענצטער זײַט אַרײַן, צי יאַנושקע איז שוין דאָ.

— גיב נאָר אַ לויף, יוזקאַ, נאָך יאַנעקן, זאָל זי אַהיימקומען, כ'וועל נישט איבערלאָזן היינט די טיר אויפֿגעפּראַלט אויף אַ גאַנצער נאַכט.

אָבער יוזקאַ האָט אינדערגיך איבערגעגעבן, אַז בײַ דער דאָמיניקאַנען איז פֿינסטער און אין דאָרף שלאָפֿט מען שוין כמעט אומעטום.

— כ'וועל זי נישט אַרײַנלאָזן די אַרומלויפֿערקע, זאָל זי זיך ביז אינדערפֿרי אינדרויסן איבערנעכטיקן! — האָט זי געדראָעט, פֿאַרריגלענדיק די טיר.

ס'האָט שוין געמוזט סאַקן זײַן זייער שפּעט, ווען זי האָט דערהערט דאָס רײַסן בײַ דער טיר. זי האָט זיך אַראָפּגעשלעפּט עפֿענען און זי האָט אויס אַ טרעט צוריק געגעבן. אַזוי האָט פֿון יאַנעקן אַ ווינט געטאָן אַ ריח פֿון בראָנפֿן. זי האָט ניש־שהריק געמוזט זײַן אָנגעשיכּורט, ווײַל זי האָט לאַנג געטאַפּט בײַ דער קליאַמקע אײדער מ'האָט געהערט. ווי זי האָט זיך אין שטיב פֿאַרשטעלט אָן פֿאַרשידענע זאַכן אין איך דאָס, אַז אַזוי ווי זי איז געשטאַנען אין געגאַנגען האָט זי זיך אַ וואָרף געטאָן אין בעט אַרײַן.

— טה! איינעם אַ טײַוול וואָלט זי זיך שוין בעסער נישט געקעגנט לאָזן הוילגעיין, נע, נע!...

אָבער די דרויסנדיקער נאַכט איז שוין נישט באַשטימט געווען זי זאָל רויִק אַדורכגיין, וואָרן ווי ס'האָט נאָר אָנגעהויבן טאָגן האָט זיך דאָס דאָרף אויפֿגעטרייסלט פֿון אַזאַ געוואַלד און געשריי, אַז ווער ס'איז נאָך געשלאָפֿן, איז גיין אין העמד ביז

פאַראַיאָרן געווען אויפן אָטפּוסט, איז נישט געקראָכן אויף אַלע פיר, ר'האָט נישט געבילן!...

— דער נישט-גוטער האָט אים אין זיין נעץ אַריין געטענצן, דער גלח האָט פון אים אַרויסגעטריבן דעם טייוול.

— יעזוס, אויף דער וועלט געפינען זיך דאָס אַזעלכע זאַכן, אַז די הויט ווערט אויס גערינצלט!...

— וואָרן דער נישט-גוטער לאָקערט אומעטום, ווי דער וואָלף לעבן שעפּסן.

אַ פּחד האָט איבער די הערצער אַ ווייל געטאָן, אַז זיי האָבן זיך נאָך מער צוזאַמענגעדריקט, און וויטעק, וועלכער איז אינגאַנצן איפּגעציטערט געווען פון שרעק, האָט שטיל אַ שעפּטשע געטאָן:

— און בײַ אונדז סטראַשעט אויך עפּעס...

— באַטשקע נישט, נאַר, גלאָט אין דער וועלט אַריין! — איז די יאַגוסטינקע אויף אים אויפגעוויצן.

— כ'וואָלט געוואָגט דען, אַז ס'גייט פאָרט עפּעס אַרום אין דער פערדשטאַל, שיט צו אַבריק, די פערד הירזשען... און גייט הינטער דעם סטויג אַוועק, וואָרן כ'האָב געזען, ווי לאַפּאַ איז דאָרט אַהינגעלאָפן, געוואָרטשעט, געדרייט מיטן וויידל און צוגעלעקט זיך, און קיינער איז נישט געווען... דאָס מוז פּעוונע קובעס נשמה אַהערקומען... — האָט ער שטילער צוגעגעבן, אומקוקנדיק זיך אויף אַלע זייטן.

— קובעס נשמה! — האָט יוזקע אַ שעפּטשע געטאָן, אָצלמנדיק זיך איינמאָל נאָכן אַנדערן.

אַלע האָבן אויפגעציטערט, אַ פּראַסק האָט די בײַנער דורכגענומען, און ווען עפּעס אַ טיר האָט אַ סקריפּע געטאָן, זענען זיי אויפגעשפּרונגען מיט אַ געשריי. דאָס איז האַנקאַ אויף דער שוועל געבליבן שטיין.

— פּיעטרעק, און מוז שטיין דאָס די ציגײַנער! — מ'האָט געזאָגט אין קלויסטער, אַז זיי זיצן אין וואַלד נאָך באַרינעס צײַט.

— מ'דאַרף צו היטן באַנאַכט, אַז זיי זאָלן אַמאָל עפּעס נישט אַרויספירן.

פֿאַרשידענע מעשׂיות, אַז די ציגײַנער האָבן זײַער כּלל, חלכבר־ניט אַרום אינגאַנצן און װילבערנע קנעפּ, און מ׳האָרכט אים אַזוי, אַז ער זאָל אַפֿילו אויף אַ גלעכטער נאָר הײסן זיך עפּעס אײַנהענגען, איז תּיכּף ער עס כּיסן קיק אויספֿירן.

— אַ פֿלוך פֿון גנבֿים, אַזאַ גבֿיר און מען רײַצט אויף אַ־ן אָן די הינט — האָט חיטען געשעפּ־שנכט.

— ס׳איז אַ הינטישע זרע, פֿאַרדאַרבענע! געצנדינער! — האָט די אַלטע געמרוקעט און צערוקנדיק זיך. האָט זי אָנגעהויבן צו דערציילן, ווי אַזוי ציגײַנער גנבֿענען קינדער אין די דערפֿער.

— און כּדי זיי זאָלן זײַן שוואַרץ, איז באָדן זיי די קינדער אין איבערגעקאָכטע װאַסער מיט אָלשינע, אַז אַפֿילו די אייגענע מאַמע װאָלט עס דערנאָך ניט דערקענט, מיט ציגל װידער רײַבן זיי דאָס לײַב אָן אויס ביז די ביינער אויף דעם אָרט, װוּ מ׳האָט בשעת דעם שכן מיטן הייליקן בימאַיל געװאָלבט און פֿאַרהאַנדלען זיי פּשוט אין טיוולאַנימלעך.

— און זיי קענען אַפֿנים אַזאַ כּישוף און אַזעלכע צאָפּפּרינטענען, אַז ס׳איז אויס אַ מורא פֿאַרן מיל דאָס צו ברענגען! — האָט עפּעס אַ ניששטשע געטון.

— ס׳איז אמת, זאָל נאָר איינע אויף דיר אַ הויך טאָן, איז האַלטן דיר שוין װאָנסעס אויף און אייל די לענג אַרויסגעװאַקסן.

— ען לאַכט!... מ׳דערציילט, אַז אַ פּויער פֿון דער סלובקער פּאַראַפֿיע, װאָס האָט אַפֿנים אויף זיי הינט געהאַט אָנגעהייצט, פֿון האָט אויף אים נאָר אַ ציגײַנערקע אַ בליצנד געטון מיט עפּעס אַ שפּינגלע פֿאַר די סליפּינס, איז ער באַלד אינגאַנצן בלינד געװאָרן.

— און מ׳שמועסט אַפֿנים, אַז זיי קענען מענטשן פֿאַרװאַנדלען, אַפֿילו אין חיות.

— װער ס׳ביבורס זיך אָן, דער פֿאַרװאַנדלט זיך צװײַן; עפּעס אין אַ חזיר

— ס׳דען, אָ, דער בעל־עגלה פֿון מאָגילין, דער, װאָס איז

— ס'דען, כ'האָב דיך זוי מיט דײַן שװעסטער, דו גנבטע!

— זי װאָלט שױן ניט קיין עין הרע געזען, װען ד'װאָלסט זי געװען אַרײַנגעלאָזט — האָט יאַגאַ מיט אַ כּאָך אַ שמײכעלע געטאָן.

— זי װאָלט אָבער געזען עפּעס צוגעגנבט. אוצלכע װעסט ניט דערהיטן, װאָלסט איר אַפּליק אויף די הענט קוקן, און אַז צ'װילט שױן קאַרטן לייגן, איז יאַגאַס שױן נאָך איר נאָך.

װי ס'װײַזט אויס, האָט זי איר אַרײַנגעטראָטן אין פּינקל אַרײַן, װאָרן יאַגאַ האָט זיך איפּן דאָרף אױסגעדרײטן און דעם גאַנצן װינטיקדיקן נאָכמיטאָג איז זי נאָך די ציגײַנערקעס נאָכגע־קראָכן. זי האָט זיך בשום אופן ניט געקענט פון קאָפּ אַרױסװאַרפן עפּעס אַ פאַרשטיקטן מורא, און ניט געקענט איבער זײַן די נײַגע־ריקײט פון קאַרטן זיך לייגן. אַז אפשר װײַסט האָט זי זיך געקענט אומקערן אין דער כאַלופּע אַרײַן און װידער זיך נאָכגעיאָגט נאָך די נאָכגעיאָגט, אַז ערשט אַרום בין השמשות, װען די ציגײַ־נערקעס האָבן זיך אין װאַלד אַרײַן אױסגעלאָזט, האָט זי דער־זען, װי אײנע איז אין דער קרעטשמע אָפּגעשטעלט. האָט זי זיך געהײסן קאַרטן לייגן, ניט קוקנדיק אויף די מענטשן, װאָס זענען באַם שענקטיש געשטאַנען.

אין חנם, נאָך דער װעטשערע, װען זיך צו יוזקען צו־זאַמענגעקומען עטלעכע שיקסלעך, איפּן גאַניק אַרויף און אויסגע־שמועסט זיך װעגן די ציגײַנער, דערציילנדיק, װאָס זײ האָבן אַלץ יעדער אײנציקער צוגעטראָפן: אַז מאַריסיאַ באַלצערקאָװן האָבן זײ פאָרױסגעזאָגט, אַז זי װעט ביז דער צײַט פון קאָפּן חתונה האָבן, נאָכסטקען — אַ גרױס גוט מיט אַ מאַן, אַליסען מאַכװינע, אַז אַ חתן װעט זי אָפּנאַרן, דער גראָב־בײַכיקער װעראָנקאַ באַרט־קאָװען, אַז זי װעט קראַנק זײַן, סטראַסקען, דער װעלנערקע װי־דער...

— פּעחונע אַ בענקאָס! — האָט די יאַגוסטינקאַ, װעלכע איז אַן אַ זײַט געזעסן, אַ װאָרטשע געטאָן.

זײ האָבן ניט געגלייבט קײן זאַכט אויף איר, װאָרן פּיעטרעק האָט זיך גראָד צו די צוגעהערט און געטאָן פרײדיקן פאַר זײ

— ס'זאָגט, אַז װען די תּבֿואה נישט געראָט, פֿאַרטרעט דער מאָד

— ס'האַלט דערבײַ אין ליפֿטע, ס'גײט צו דעם'... — האָט זי טרויעריק אָפּגעזיפֿצט, מיט טרערן אַ בליק מיטנדיק אויף די אױסבאַװײַסטע פֿעלדער.

װי האָבן זיך גיך צונױפֿגעאײַלט מיט דער תּפֿילה, װײַל דאָס קינד האָט זיך צעשריגן, און אויך האַנקאַ האָט זיך דערפֿילט אַזוי שטאַרק אָפּגעמאַטערט, אַז זי האָט זיך באַלד נאָכן אומקערן אַהײם, צוגעלײגט זיך אַ קאַפּ אויסן געלעגער, אָבער זי האָט נאָך רעכט נישט געהאַט אָפּגעטעסטעט, װי חיסעק איז מיט אַ געשרײ אַרײַנגעלאָפֿן:

— באַ"עבאַסטע, ציגײַנערס גײען אין דאָרף אַרײַן!

— ס'האָסטו דיר, נאָך דאָס האָט דיר געפֿעלט. רוף אַהער פֿיטערקן און מ'זאָל פֿאַרמאַכן די טירן, װײַ זאָלן עפּעס נישט אַװעקכאַפּן.

די איז אַרויסגעגאַנגען פֿאַר דער שטוב װײַטער אָן אױפֿגערעגט.

ס'האָט נישט לאַנג געדױערט װי ס'זענען זיך אַ גאַנצע באַנדע ציגײַנערקעס איבערן דאָרף צעלאָפֿן, אָפּגעריסענע, אָפּגעשליסענע, שװאַרצע װי די סאַגאַנעס, מיט די קינדער אויף די פּלײצעס, און אַזעלכע איבערדריסיקע, אַז זאָל גאָט שומר ומציל זײַן; זײ זענען אַרומגעקראָכן, געבעטלט, קאָרטן געװאָלט לײגן און מיט געװאַלט אין די שטובן זיך אַרײַנגעריסן. בײַ אַ צען שטיק זענען זײ געװען, און זײ האָבן אַ רעש איבערן גאַנצן דאָרף צעמאַכט.

— יוזקאַ, פֿאַרטרײַב די גענדז מיט די הינער אין הויף אַרײַן, די קינדער ברענג אַרײַן אין שטוב, זײ װעלן נאָך צונעמען! — זי האָט זיך אָנידערגעזעצט איבער גאַניק הינטן, און דערזעענדיק עפּעס אַ ציגײַנערין, װאָס צאַפּעט זיך אין הויף אַרײַן, האָט זי אויף איר אָנגעטרײַבט דעם הונט, לאַפּאַ האָט זיך צעשײַלט און נישט אַרײַנגעלאָזט, אַז די מכשפֿה האָט מיטן שטעקן אַ דראָע געטאָן און עפּעס געמורמלט אויף איר.

קאָקאָסקע אויף אַ ווײַל, האָט אַן אָטעם, נישט קיין ליגנדיקע, אָבער ווי נישט — צווײַ גילדן איז זי הײַרעט געווען

און האָט זי טאַקע גיך גובר געווען די קרענק, און, אַז באַלד נאָך פּסח איז זי שוין אויפגעשטאַנען. באַשליסנדיק צו גיין אין קלויסטער אַרײַן די ערשטע תּפילה נאָכן קימפּעט בתפילה צו זײַן; די ווײַבער האָבן זי אָפּגערעדט, אָבער זי האָט זיך אײַנגעשפּאַרט און באַלד נאָך דער סוכּה איז זי אַוועקגעגאַנגען מיט די פּלאַנקקאַרט.

זי האָט זיך נאָך געוואַקלט אויף די פֿיס און צעפּט זיך אויף דער קוכן אָנגעשפּאַרט.

— צו אין קאָפּ דרייט זיך מיר אויס, אַזוי שמעקט עס מיט וויאָסנע.

— אַ טאָג, צוויי און צ׳וועסט ענק אויסרוען.

— ס׳איז ערשט אַ וואָך, און אין דרויסן האָט זיך ווי אויף אַ גאַנצן חודש געענדערט.

— אויף אַ פֿלינק פֿערד רײַט זי די וויאָסנע, אַז דו וועסט זי נישט איבעריאָגן.

— נו, שוין אײנמאָל גרין, יעזוס מײנער, שוין אײנמאָל גרין!

ס׳איז טאַקע אַזוי געווען, די סטעדער וועגן איבער דער ערד ווי אַ וואָלקן מיט גרינקייט געהאָנגען; אַז נאָר די קימפּעטנס האָבן זיך פֿון איר אַרויסגעוויזן און די דעכער האָבן אַרויסגעשטאַרט. אין די געדיכטעניש האָבן זיך די פֿייגל אָן אויפֿהער צעשוויסטערט. פֿון הינטן ווידער האָט פֿון די פֿעלדער אַ וואַרעמער היטם געבלויזן, אַז דאָס גראָז הינטערן פּלויט האָט זיך אויפגעבריוט און דער סטאַוו האָט זיך געקרײַטשט און גערונצלט.

— מײַנע פּאַנקעס האָבן די קערשנבײמלעך אָנגעטאָן, אָט אַ ליאַדע טאָג וועלן זיי אָנהייבן בליִען.

— דער פֿראָסט זאָל זיי נאָר נישט אָפּקרענקען, וועט זײַן פֿײַן איבסט.

„און ווי האָבן זיך דאָס די גאָספּאָדאַרשטשעס געיעגט און ווי
זינגען די געזאַנגען, ווי אין די שפּרודלדיקע פרייליכקייט,
ווי...״

נאָר דאָס געוויין פון די פּריצטעס האָט זיי געזאָגט, וואָס
אין ליטע איז געשען.

און אַזוי איז אַוועק אַ טאָג נאָך אַ טאָג און שום ענדערונג
צום בעסערן; פּאַרקערט, וואָרן וואָס אַ טאָג איז עפּעס ווינציקער
פּריצטעס איבער די פעלדער אַרויסגעגאַנגען. וואָרן זיי האָבן זיך
קיים געקענט מיט דער פאַרלעצטער אַרבעט אין די כאַלופּעס
אָן עצה געבן.

נאָר, וואָס בײַ די באַדינער איז אַלץ געגאַנגען ווי געוויינט־
לעך, פּאַמעלעכער נאָר ווי אין אַנדערע יאָרן, און אַ קאַפּעליע ער־
גער, וואָרן פּיעכערעק האָט זיך ערשט צוגעלערנט די פעלד־אַר־
בעט. אָבער ווי ס'זאָל ניט זײַן, האָט זיך עפּעס געטאָן, וואָרן
קיין הענט צום העלפן האָבן ניט געפעלט.

האַקאַ האָט, כאָטשיק נאָך פון בעט אַרויס, מיט אַלע פּינ־
דעסטווענן געגעבערט און אַזוי געשיקט אין שטרענג, אַז אַפילו
יאַנוש האָט זיך גלײַך מיט די איבעריקע געמיוזט שטעלן צו דער
אַרבעט און העלפן יעדער זאַך האָט זי גלײַך געדענקט: וועגן לי־
וועגטאַרוס, וועגן קראַנקן, ווי צו אַקערן און ווי וואָס צו זייען,
וועגן די קינדער, וואָרן ביליצאַ איז פון דעם שמד־מאַלצײַט אָן
שוין מער ניט געקומען, ער איז אַפּנים קראַנק געוואָרן. און
פאַרשטייט זיך, אַז זי איז גאַנצע טעג געלעגן אײַנ־אַם, נאָר ועעג־
דיק מענטשן בײַם מיטאָג און אין אָוונט, אָדער די דאָמיניקאַוואַ
ראָס האָט צו איר איין מאָל אין טאָג אַרײַנגעבליקט; קיין שום
שכנטע האָט זיך ניט אַרײַנגעווען, אַפילו מאַגדאַ, און ראָזאַ איז
גלײַך ווי ער וואָלט פאַרפאַלן געוואָרן. אַזוי ווי ער איז דאָמאָלס
אויסגעפאַרן מיטן גלח, אַזוי איז ער שוין מער ניט צוריקגעקו־
מען. ס'איז איר שרעקלעך פאַרמיאוסט געוואָרן דאָס לעבן, איז
דעריבער אַבי וואָס גיכער געווינט צו ווערן און כּיחות אַנגעזאַמ־
לען, האָט זי זיך ניט געוואַלעוועט קיין שום פּעמפּ עסן, נישט
קיין אײַער, ניט קיין פלייש, זי האָט אַפילו געהייסן שעכטן אַ

לע האָט געשפּרודלט מיט אָנגעזאָפּטער גרינקייט, און די יונגע וועלט איז צווי מיט פרילינג אָנגעזאָפּט געוואָרן. אַז די ערד האָט זיך געדאַכט קאָנט אין ריזיס פון דעם פרילינגדיקן געזוידעכן!

און וואָס קומט אַלץ אַרויס דערפון, ווען די פעלדער זענען געלעגן נישט פאַראַקערט, נישט פאַרזייעט, נישט באַאַרבעט, ווי למשל די געזייטע און שטאַרקע פאַראַבקעס, וואָס ציען זיך נאָר אַרויס אויף דער זון, און גאַנצע וואָכן פאַרבערגעגט זיך די מיט גאַרנישט אויף דער פעטער, פרוכבע ערד — איז טאַקע אָנשטאָט תבואה געוואַקסן דערנער, שטעכעכן האָבן פון דער ערד אַרויסגעשאָסן, איבער די גריבלעך האָבן פאַרשפּרייטע ווילדע גערויקסן אויפגעציכערט, שטעכעכן האָט זיך געטריבן, ווילדע גראָזן זענען געדיכט אויף די האַרבסט־אַקער, אַרויסגעוואַקסן, און אויף די קאָרן־פעלדער האָבן זיך די שלאַנקע ליכטלעך־פלאַנצן און לאָפּיאָן אויפגעהויבן, פונקט ווי די פאַרטרויערטע קוקט זיך ברייט צעזעצט, אַז אַלץ, וואָס האָט ביז אַהער נאָר געשלאָס פאַרבאָרגן און מיט פחד געלעבט, האָט אַצינד פריילעך אויפגעשראָקן, מיט שנעלן וווּקס געהויבן זיך, ס'האָט זיך פון די אַקער־גראָנט, אויף די בייטן אַרויסגעשטופּט און געדיכט זיך אויך אויף די אַקערפעלדער צעשפּרייט.

אַז אַ פחד האָט אונדז איבער דידאָזיקע פאַרלאָזענע פעלדער געטרייעס.

אַז ס'האָט זיך אויסגעדאַכט, גלייך די וועלדער, וואָס האָבן זיך איבער די אומפאַראַקערטע פעלדער נידעריק געבויגן, וואָלטן פאַרוווּנדערטע געפּליסטערט צווישן זיך, אַז די שטראַכן האָבן זיך ווי עפּעס שרעקנדיק קער דורך ליידיקע פעלדער דורכגעשלענגלט, און די דערנער, וואָס זענען שוין מיט ווייסע קנאָספּן באַשיט געווען, די באַרנביימער אויף די סטעזשקעס, די דורכפליענדיקע פייגל, דאָ עפּעס אַ וואַנדערער פון פרעמדע קאַנטן און אַפילו די צלמים און די הייליקע פיגורן, וואָס וואַכן איבער די וועגן, אַלץ האָט זיך מיט זערשטויטע אַרומגעקוקט און געפרעגט די קלאָרע טעג און די פּוסטע אומפאַראַקערטע פעלדער.

דיק אין דער לופֿט געטרייסלט די ווידערקולן פֿון דער אַרבעט טיל מיט געשרייען און מיט געזאַנגען. ווי ס׳איז האָט נאָר אײַ־בער די גרענעץ־קאָפּעטס געשטרייכט, האָט מען איבעראַל געזען פֿיגורן, וועלכע האָבן געזייעט, אַקעראַווענט אין דער אַרבעט, כעגעטן בײַ קאַרטאָפֿל־ווערן. אויף די וואַסריקע פֿעלדער ווידער האָט זיך שוין אַ שטייב נאָך די בראָגעס אויפֿגעהויבן.

נאָר די לייב־ער פֿעלדער זײַנען אין אַ פֿאַרשטאַרקטער שטיל־קייט געלעגן. אומעטיקע, פֿאַרשטומטע, פּוסטע ווי די אומפֿרוכטבאַ־רע ערד, אָדער ווי די אָפּגעבראָכענע ביימלעך אין אַ יונגן וואַלד. וואָרן אין אַ פּאַרטיזאַנער פֿאַרלאָזנקייט זײַנען די געלעגן. נאָר מײַנער, כמעט ווי פֿאַרהיטט, וואָרן די ווײַבערישע הענט האָבן באָרנישט אויסגעמעקט אַפֿילו פֿאַר קיין צען מיטערן ניסט, כאָ־טשיק דאָס גאַנצע דאָרף האָט מיט שווייס פֿון פֿאַרטאָג ביז נאַכט געהאָרעוועט.

וואָס האָבן די דאָ זיך געקענט אַליין אַן עצה טון? זיי האָבן זיך נאָר געפּאָרעט אַרום די קאַרטאָפֿל און אַרום לײַן, און אויף די איבעריקע פֿעלדער האָבן נאָר די קוראָפּאַטקעס וואָס אַמאָל העכער זיך פֿונאַנדערגעשפּרונגען, דאָ איז אַ העל אַדורכגעשפּרונגען, און צוויי פֿאַרפֿלויגן, אַז מ׳האָט געקענט איבערציילן, וויפֿיל מאָל ער האָט מיט וויידל אַ ווייס געזען פֿון דער ווינטער־תבואה אַרויס; קראָען זײַנען גאַנצע טשאַטעס אַרומגעקראָכן איבער די אָקופּאַ־אַקערטע ביימער, וואָס האָבן זיך פֿויל אויף דער זון אויסגעצויגן, בעתן וואָרעמדיק אויף אַ טונקעלשלעכער האָגס.

וואָס איז דעם פֿאָלק אַרויסגעקומען דערפֿון, וואָס די טעג זײַנען געווען העללעכע און אויסדערוויילטע, וואָס אין די פּרי־מאָרגנס האָבן זיי זיך אויפֿגעהויבן פּונקט ווי די גאָלדענע הײַלי־קע בילדער אין ווײַבער אויפֿגעבויען, וואָס זיי זײַנען געווען גרין, געשמעקט מיט די גראָזן, אָנגעהאָרעמטע און זינגענדיק פֿון די פֿייגל־שטימען, וואָס יעדער ראָד האָט זיך געפֿאָדערט פֿון די געלע בליטעלעך. יעדער סטעזשקעלע האָט געשימערט ווי אַ סטענגל, מיט פֿאַרגאָרישקעס דורכגעצויגן, און די לאָנקעס זײַנען פּונקט ווי מיט אַ ראָזן פֿון מיט בלומען געווען אָנגעטאָן, אַז יעדער בײַמע־

פאַרגרייט. אָבער אויף אַ קורצע צייט נאָר. וואָרן די זון האָט אים באַלד פון גרונט אויפגעפרעסן — דעריבער איז מאַקע קיין רוג־ דער גייסט. האָט אין דאָרף איז שטיל געוואָרן מיט די קריגערייען, אַרומרייסעניש אין פאַרשיידענע עסקים, וואָרן די אַרבעט האָט אַלע אין האַרטן יאָך איינגעשפּאַנט און צו דער ערד אַלע קעפּ אַראָפּגעבויגן.

אַז עס זיינען אַלע איינדערפרי, ווי נאָר דער טונקער פאַרטאָג האָט זיינע גרויע שליפּיס אויפגעעפנט, און די ערשטע לערכעס האָבן אויפגעזונגען, האָט זיך דאָס דאָרף אויף די פיס אויפגע־ ריסן. ס'האָט זיך אויפגעהויבן אַ געדרודער, אַ זעצן מיט די טירן, געוויינערייען פון קינדער, געשרייען פון די געגנדז, דאָס מ'האָט אויף די ראָטעס אַרויסגעטריבן און מ'האָט באַלד די פערד אַ ווישעפּירט, די שקצימלעך האָבן געפירט די ז׳קעראַייזנס, מ'האָט אַרויסגעטראָגן קאַרטאָפליעס אויף די וועגן דרויף און מ'איז זיך אַזוי גיך פונ־ אַנדערגעגאַנגען אין די פעלדער אַריין, אַז אין איין רגע אָדער צוויי, איז שוין שטיל געווען אין דאָרף און פוסט. אפילו אויף דער פרימאָרגן־תּפֿילה האָט כמעט קיינער נישט אָפּגעטראָגן, אַז אָפּס האָט דאָס שפּילן פון אָרגל אין ליידיקן קלויסטער אָפּגע־ ברומט, צעגיסנדיק זיך איבער די מער נענטערע פעלדער, און ערשט דאַמאָלס איבער קול פון דעם קליינעם קלויסטער־גלעקל האָבן אַלע צו דער פרימאָרגן־תּפֿילה אויף די פעלדער אַנידער־ געקניט.

אַלע זענען צו דער אַרבעט אַרויסגעגאַנגען, און מ'האָט דאָס כמעט אויף דער ערד נישט געפילט; ערשט, ווען מ'האָט זיך גוט צוגעקוקט, איז האָט מען דאָרט הו־נישט־הוי דערזען אַן אַקער־ איזן, אַ פערד אין דער אַרבעט איינגעבויגן, ווי אַ האָגן אויף דער סטעזשקע און פייערטעס, וואָס האָבן זיך פינקט ווי די רויטע לי־ שאַיעס געטראָגן צווישן די אויסגעהייטערטע פעלדער, אונטער דעם קלאָרן און הייכן הימל.

און פון אַרום, פון רודקע, פון וואָליע, פון מאָדליצע, פון אַלע דערפער, וואָס האָבן זיך מיט די שפּיצן ביימער אין די ווייַ־ סע ווענט אין דער בלוילעכער לופט אַרויסגעזען, האָבן זיך טומל־

פֿון פֿרימאָרגן אָן שוין געווען צערעגנט, ווי מיט גראָבער שפּינ-
וועבס פֿאַרוויקלט, אַז ס'האָט די וועלט נישט אַרויסגעזען, נישט
די אײַנגעהויליעטע כאַטעס אונטער די דורכגענעצטע סעדער. דער
רעגן איז געפֿאַלן כּסדר, אומאויפֿהערלעך, גלײַכיקע צעצי-
טערטע גרויע פֿעדעם, ווי זיי וואָלטן זיך אויסגעוויקלט פֿון עפּעס
אַ נישט דערזעעבאַרער שפּינדל און דעם הימל מיט דער ערד צונויפֿ-
געבונדן. אַז אַלץ האָט זיך געדולדיק אײַנגעבויגן אין פֿאַרנעצטע
געשווײַגן. אײַנגעהערכנדיק זיך צום געדיכטן פּאַטשן אין ריזלען פֿון
די שטראָמען, וואָס האָבן אין הייסלעכע שוימיקע צויטן פֿון די
שוואַרצלעכע פֿעלדער אַראָפּגעפֿלאָסן.
דאָס איז געווען גאַנץ געוויינטלעך, ווי אַלע יאָר אין די
ערשטע טעג פֿון פֿרילינג, קיינער האָט זיך דעריבער נישט אָפּגע-
שטעלט דערויף, ס'איז נישט געווען די צײַט פֿון קלערן, וואָרן
דער פֿאַרטאָג האָט דאָס שוין פֿון דער אַרבעט אַרויסגעטריבן, און
דער שפּעטער בין השמשות האָט זיי ערשט אַהיימגעטריבן, אַז ס'האָט
קיין צײַט געקלעקט, עפּעס אַ ביסל אַרײַנצוכאַפּן און אַ ביסל זיך
אָפּצורוען.
ליפּצע איז אויך איבער דער צײַט גאַנצע טעג געשטאַנען
ליידיק, נאָר וואָס די אַלטע לײַט זענען געבליבן היטן, די הינט
און די סעדער, וואָס האָבן אַמאָל געדיכטער די כאַלופּעס
פֿאַרשטעלט; טײַלמאָל נאָר האָט זיך עפּעס אַ דוזאַד אַדורכגע-
בלאָנקעט, באַגלייט פֿון דעם געבילערײַ פֿון די הינט, אָדער אַ פֿור
איז אין כּיל אַרײַן געפֿאָרן אין ווידער זענען די רעגן געלעגן
פּיסק. און די פֿאַרשטומטע כאַליפּעס האָבן מיט די איבערגעבעג-
טע שײַבלעך דורך די סעדער אַרויסגעקוקט אויף די ברייטע פֿעל-
דער, אויף די אומגעהײַערע פֿעלדער, וואָס האָבן ווי מיט אַ ים
פֿון ערד דאָס דאָרף אַרומגערינגלט, אויף די פֿעלדער, וואָס האָט
פּינקט ווי אַן אייגענע מאַמע די קינדער צו זיך צוגעטוליעט און
בײַ דער פֿעטער ברוסט געהאַלטן; אין אַ דערנערנדיקער באַשירעמונג.
פֿאַרשטייט זיך, אַז ס'זענען כּסדר געגאַנגען אַרבעטסדיקע
טעג, וואָכעדיק, מיט רעגנס דורכגעטריפֿטע, אײַנמאָל האָט אַפֿילו אַ
פֿאַדערנדיקער שניי אָנגעהויבן צו שיטן, אַז ר'האָט די פֿעלדער

און מיט רויט צעגליטע הימלען בשעת זון־פֿאַרגאַנג, — אמתע פֿרילינג־טעג.

טײל האָבן זיך געשלעפּט אַזוי שטילעטשקע, פּונקט ווי די שטראָמען אין דער זון, צעפֿינקלטע, קײַלעכיקע ווי זיי, און פּונקט ווי די אַזעלכע דורכזיכטיקע און שטראָז באַשטענדיקע אָן די בערג־בעס, פּוסטע און בלויליכע, און נאָר ווי־נישט־ווי געלבלעכע פֿון די געלע בײמעלעך, דאָ מיט מאַרגאַריטקעס אָפּגעמייסטע, אָדער צערינסטע פֿון די ווערבע־צווײַגן.

ס'זענען אויך אָנגעקומען טעג פֿילשטענדיק וואַרעמע, אָנגעהיצטע, פֿײַכטלעכע, מיט זון דורכגעווייקטע, מיט פֿרישקייט שבע־קעדיקע און אַזוי אַדורכגעטומלטע מיטן וואַקסן, אַזוי מיט פֿרילינג אָנגעזאַפּטע, אַזוי מיט קראַפֿט אָנגעטרונקענע, אַזוי, אַז אַרום אַרום צו, ווען די פֿייגל־שטימען זענען אַנטשוויגן געוואָרן און דאָס דאָרף האָט זיך געלייגט שלאָפֿן, איז האָט זיך איינגעדאַכט, ווי מען פֿילט דאָס שפּאַרן זיך פֿון די וואָרצלען אין דער ערד און דאָס אונטערהייבן זיך פֿון די זאַנגען און ווי מען וואָלט געהערט דאָס שטילעטשקע פּליסקעטן פֿון די פֿלאַנדיקע קנאָספּן, און דעם לויף פֿון דעם וואַקסן און די שטימען פֿון די באַשעפֿענישן, וואָס קומען אויך גאָר וואָלט אַרויס...

ס'זענען אויך אָנגעקומען אַנדערע מאָדנע טעג, וואָס זענען צו יענע גאָרנישט ענלעך געווען.

אָן פּיצל זון, פֿאַרנעפּלטע, בלוילעך־גרויע, נידעריקע, מיט בײַכיקע וואָלקנס צוגעלייגטע און פֿאַרעדיקע, שווערע און שלאָגנדיקע אין קאָפּ אַרײַן פּונקט ווי בראָנפֿן, אַז מענטשן האָבן זיך געפֿילט ווי פֿאַרשיכורט; די ביימלעך האָבן זיך ציטערנדיק אײַנגעקאָרטשעט, און יעדעס באַשעפֿעניש, מיט אַזאַ ליבלעכקייט אַדורכגעטומלט, האָט זיך ערגעץ געריסן און זיך געטראָגן נישט אַליין צו וויסן וווהין און נאָך וואָס, אַזוי, אַז עס האָט זיך נאָר געגלוסט צו שרײַען, זיך צינען, אָדער טוליען זיך, כאָטש אין די פֿײַכטע גראָזן, פּונקט ווי די משוגע געוואָרענע הינט האָבן געטאָן.

דאָ זענען ווידער אָנגעקומען אַזעלכע, וואָס זענען באַלד־

צ:נפאָרן גראָבן איך. אָבער זי האָט נישט געוואָלט בלײַבן: זי האָט איבערגעטראָגן איר קעמפל צו דער סאָליסאַחט און קוקט אויס פֿעטס און אָרעם, ווי זי וואָלט רויק קענען שטאַרבן.

— די וועט נאָך לעבן, און אין יעדער כאַלופּע קען זי אַצינד צונויף קומען, כאָטשביק אַפֿילו געגנדז צו פּאַשען, אָדער אויך די ק אַכטונג געבן. ווי האָט זיך דאָס ווידער יאַנגאַ אָהינגעטאָן!

— זי מוז אַוודאי בײַ די אָרגאַניסטערס דער פּאַניעקע שפּילן אויסגײַען!

— די רעכטע צײַט אויף צו שפּילן זיך, גלײַך ווי ס'וואָלט אין דער כאַלופּע אַרבעט אַרויסגעפּעלט!

— ס'פּײַסט פֿון די סאַמע ח.זות און ווײַט זי וואָרט בסדר — האָט זי די יזוקאַ פֿאַרמסרט.

— כ'וועל שוין מיט איר מאַכן אָן אָרדענונג, אַז זי וועט מיך האָבן צו געדענקען... חײַזסט מיר אַהער ס'קינד.

זי האָט נס געטעמען צו זיך אין אָזוי ווי זיי האָבן נאָר פֿאַרענדיקט דאָס צוזוימען נאָכן מיטאָג, האָט זי די פֿינגערגע־טריבן צו דער אַרבעט. זי איז אײַנגע אַלײן נאָר אין שטוב אי־בערגעבליבן, אײַנגהאַרכנדיק זיך פֿון צײַט צו צײַט צו די קינדער, וואָס האָבן זיך געשפּילט פֿאַר דער שטוב אינטער בילעצעס איג, און אויך דער צווייטער זײַט איז באַרינגע גלעגן, ווי שטענדיק, אײ־נער אַלײן. ער האָט געקוקט אין דער זון, וואָס האָט זיך דורכן פֿענסטער מיט אַ צי־טערדיקן פֿאַס איבער דער שטוב אָפּגע־ליגט און געגראַבלט איבער אים מיט די פֿינגער און געפֿרעדט צו זיך אין דער שטיל, פּונקט ווי אַ קינד, וואָס מען לאָזט עס אַלײן אי־בער.

אין דאָרף האָט אויך געהערט מיט פּוסטקײַט, וואָרן ס'איז געוואָרן אַ שײַן ווײַטער אינדרויסן און ווער ס'האָט זיך נאָר גע־קענט רירן, איז אַרויסגעגאַנגען אין פֿעלד אַרײַן צו דער אַרבעט.

פֿון די סאַמע תּנאים אָן האָט זיך דאָס ווײַטער געהאַט אײַנ־געשטעלט, אַז וואָס אַ טאָג איז געוואָרן העלער און וואַרעמער.

די טעג האָבן זיך שוין געצויגן גרויסע, מיט פֿאַרנעפּלטע, טרילערנדיקע פֿריזאָרגעס און מיט שטילע אָנגעוואַרעמטע מיטאָג־שטהן,

— זי הונגערט ווי דאָך בגילן נישט אײַס, אָפּט עסט זי אַליין זיך נישט אָן צו דער זאַט, סאַ איז ווי זאָל זי געבן פאַר די קינדער...

— מ׳צאָלט דאָך איר פאַרן עסן, נישט פון גוטהאַרציקייט נעמט זי זיי צו זיך אַריין! — האָט האָנקע צאַרניק אויפגערופן.

— פופציק גילדן פאַר אַ גאַנץ יאָר פון עסיק, ס׳איז נישט קיין וואַושנע מציאה...

— נישט קיין וואַושנע, וואָרן זי פאַרשיכורט עס אויפן אָרט, און דערנאָך שטאַרבן די קינדער פון הונגער.

— אָבער נישט אַלע: זי האָט דען נישט אויפגעכאָוועט ענקער חיטשקן, און דער צווייטער, וואָס געפינט זיך אין באַרליצע בײַ אַ באַלעבאָס!

— וואָרן חיטשקן האָט דער טאַטע גענומען, ווען ער איז נאָך געווען אַזאַ צוציקל, אַז ר׳איז נאָך געגאַנגען מיטן שטעקל אין דרויסן און אין דער כאַלופּע איז ער זיך אויפגעוואַקסן, אַזוי איז אויך געווען מיטן צווייטן.

— איך פאַרגעסט ער דען די קאָלאָטאָז!... איך זאָג נאָר אַזוי, ווי מיר דאַכט זיך. אַז די פּיטערצע מוז זוכן אַ שטיקל פאַרדינסט, ווייל זי האָט נישט וואָס אין מויל אַרײַנצולייגן.

— אַוודאי, קאַוסיאַל איז נישטאָ, איז נישטאָ ווער ס׳זאָל געבעטן.

— און מיט יאַנאָסן איז ער נישט געגאַנגען. די אַלטע איז אָנגעשטאָס צו שטאַרבן, גאָר פײַן געזונט געוואָרן און זיך אַרויסגעצויגן פון איר. זי באַקלאָגט זיך אַזינד איבערן דאָרף. אַז די קאָלאָזע האָט איר יעדן טאָג אויסגערעדט, הלמאי זי שלעפט אַן מיטן טויט, כדי איר שאָדן צו ברענגען.

— זי וועט זיך אַוודאי אומקערן צו די קלאָנביס: ווו דען זאָל זי זוכן אַ מקום מנוחה!

— זי וועט זיך נישט אומקערן: זי האָט זיך באַקלאָגט אויף די קרובים. די קלאָנבאָזאַ האָט זי נישט ווייטער גערן אויסגעלאָזט פון זיך, וואָרן די אַלטע האָט דאָך בעטנצויגנס און מסתמא

אַלע חינקלעך, דעם הונט האָט ער אַפֿילו אַ קאָפּע געטאָן, נישט קענענדיק זיך נאָך אַלץ באַרויִקן.

ווען זיי האָבן פֿאַרענדיקט, האָבן זיי געוואָלט עפּעס איבער־בײַסן, אָבער האַנקאַ האָט געזען וואָגן, אַז ס'האָט גראָד פֿאַר־פֿעלט מילך און ברויט, ס'איז נאָר דאָ איבערגעבליבענע קאַרטאָפֿל פֿון צובײַסן.

זיי האָבן זיך אָפּגעשטעלט אין קרעטשמע אַרײַן, פֿאַרשטעלנ־דיק בלויז בײַן גאַנץ ליפּצע.

— האָסט גוט געטאָן, האַנוש, זיי וועלן דיר גאָרנישט טאָן. יעצט, אַפֿילו דער פֿאַרשטאָרבענער פֿריץ, כאָטש ר'האָט געהאַט אַ רעכט דערויף, פֿינדעסטוועגן האָט ער מיך קיינמאָל נישט גרינגגע־שעצט, קיינמאָל נישט...

ער האָט אַ לאַנגע צײַט נישט געקענט פֿאַרגעסן די דאָזיקע באַליידיקונג.

באַלד נאָך מיטאָג האָט עפּעס איינע אָנגעטראָפֿן, דערציילנ־דיק, אַז זיי זיצן נאָך אין דער קרעטשמע און דער סאָלטיס איז אַוועקגעלאָפֿן ברענגען די קאָזאָקאַ.

— זוך דעם הינט אין פֿעלד! — האָט זיך די יאַגוסינקאַ צעלאַכט.

— זי איז זיכער נאָך טרוקענע צווייגן אין וואַלד אַרײַן אַוועקגעלאָפֿן!

— אין וואַרשע זיצט זי פֿון נעכטן אָן, נאָך קינדער איז זי געפֿאָרן; אין שפּיטאָל אַרײַן, זי וועט דאָ ברענגען צוויי צום דערציִען, דאָס זאָלן זײַן אײַנגעלעך פֿון די אונטערגעוואָרפֿענע קינדער...

— כדי זיי מיט הונגער צו פֿאַרפּײַניקן, אַזוי ווי ס'איז גע־שען מיט יענע, מיט צוויי יאָר צוריק.

— און אפֿשר איז דאָס גאָר גלײַכער פֿאַר די קינדער גע־בן: זיי וועלן זיך נישט אַרומבלאָנקען ווי די הינט דאָס גאַנצע לעבן...

— אַ ממזר איז אויך אַ מענטשלעכע זרע... זי וועט שוין אָפּגעבן דין וחשבון פֿאַר גאָט.

אָנגעשטויסנדיק זיך אויפן גאַניק אויף בילעצן, איז ער מיט די פּיסקן אַ שפּרונג צו געטאָן צו אים און אײַנגעשריגן:

— דו, הינטישע מאָרדע, פאַרוואָס היטסטו נישט, אַז גנבים האָבן זיך דיר געקענט אַנטשלײַכן, האַ! און ר׳האָט אים שוין אָנגעהויבן פאַרפאָרן אין דער מאַכטן אַרײַן.

— כאַ היט דיר, אויף דערויף האָט מען דיך אַנידערגע־שטעלט, איך בין נישט דײַן פאַראַבעק, דו הערסט! — האָט אים דער אַלטער אײַנגעבוגן אַרום די גאַנצע אָפּגעשנייטס, ווײַנענדיק אָן אַ שיעור אויסגעבראַכט.

אַז דער שרײַבער האָט אויך אַ היקע געטאָן, אַז ער וויל דאָס פּיסק פאַרמאַכן, ווען ער רעדט מיט אַן אַנגעלאָכטע פּנים, וואָרן ער וועט גיין אין קאָזע אַרײַן פאַר זײַן עזות־פּנים, אָבער דער אַלטער האָט זיך אויך אָן געכאַפּט צעשלאָגן. ר׳האָט זיך חוצפּה־דיק אַן דראָענדיק אויסגעגלייכט, געשאָכן מיט די אויגן, און אַרויסגעכריפּעט:

— און וואָס ביסטו מיר פאַר אַ מאַכער; דו דינסט, די בראַמאַרע באַלט דיר, איז סו דאָס, וואָס דער וואָיט הייסט דיר, און אַ זאַפּטע דיר צו באַלעבאַטים! קוקסט אים אָן, דעם לאַפּיק אײַנעם, עפּעס אַ שרײַבערלשטינע! ר׳האָט זיך אים געפּאַטשט אויף אַנדערע ברוים און ער וועט דאַ מיט מענטשן זיך וואַרפן...

איך אויף דיר געפינט זיך אַ הויכער אַמט און אַ שטראָף...

דער וואָיט מיטן סאָלטיס האָבן זיך אַ וואָרף געטאָן צו אים אײַנשטילן, וואָרן ר׳איז וואָס אַ מאָל מער צאָרניקער געוואָרן און ר׳האָט שוין אַרום זיך מיט אַ ביטערדיקער האַנט עפּעס אַ גאַרטל זאַך געזוכט:

— פאַרשרײַב כיך אויף שטראָף, כ׳וועל באַצאָלן און כ׳וועל דיר נאָך אויף בראָטפּן צוגעבן, ווי ס׳וועט מיר געפעלן! — האָט ער געשריגן.

די האָבן שוין קיין אַכט נישט געלייגט אויף אים, פאַר־שרײַבנדיק אַלץ פּאָדראָבנע און אויספרעגנדיק די שכנים מענטשן וועגן דער אַנטשלאָגונג, און דער אַלטער האָט געמורמלט עפּעס צו זיך אַליין, אַרומגעגאַנגען אַרום הויז, אַרײַנגעבליקט אין

שטחים, אַרויסלויפנדיק אויפן וועג צו די איבערגעשראָקענע פּרי-
טרעטער, וואָס האָבן זיך שוין בײַם סטאַוו געהאַט צונויפגע-
קליבן.

— צו דער אַרבעט, קיטעס, אויף די פעלדער אַרויס, — ער
ס'האָט עפּעס אַן עסק צו די באַלזבאָסטעס. דאַרף ער וויסן ווי
זיי צו וואכן. ס'דען, אַז ניט בעס ווײַטער לעבן, אַז מיר זאָגן זיך
אויף אַ ליאַדע באַסל אַלע אַ וואָרף טון און אַנטקעגן זיך בײַ
דער סיר אַניד-רצוששטעלן, ווי די הינט, אַזעלכע טראַמפּעס! —
האָט זי געשריגן, שײַנענדיק פון רויטקייט.

זי איז געגאַנגען נאָך די באַ-ינגעס די ערשטע באַלעבאָסטע,
איז האָבן זיי זיך איר געהאָרכט, און זיי זענען זיך צעלאָזן ווי
די איבערגעשראָקענע קאָקעסקעס, און ווײַל דער גרעסטער טייל
האָט נאָך פון איבערפרי אָן אויף די פעלדער געאַרבעט, איז
באַלד ליידיק געוואָרן אין דאָרף. קינדער האָבן זיך נאָר וואו-נישט-
וואו בײַם סטאַוו געשפּילט און אַלטע באָבעס האָבן זיך אויף דער
גאַס אַרומגעוואַרעמט.

פאַרשטייט זיך, אַז דער שרײַבער איז אין גאַנץ געוואָרן
און אָרנטלעך אַנגעווידלט דעם כאַלײס, אָבער יאָ גערן נישט
גערן האָט ער געוויזן אויף די פעלדער אַ-יס אַנטקעגן. זיי
האָבן זיך לאַנג איבער די ביידן אַרומגעשלעפּט, איכס-עגנדיק
די מענטשן, צי ס'ווייסט נישט וועמענס וועגן דער שׂרפה אין
פּאָדלעסיע. זיי האָבן אָקוראַט דאָס אייגענע געזאָגט, וואָס ער
האָט געוווּסט. וואָרן ווער האָט זיך דאָס געגאַנגען אַרויסגעבן
מיט דעם פאַר די סטראַזשניקעס, וואָס ר'האָט פאַר זיך גלײַך
באַהאַלטן?

זיי האָבן נאָר היזק געהאַט צײַט ביז מיטאָג, זיי זענען זיך
אַנגעקראָכן אויף די ב-אָסיקע העגלעך און זיך פאַרשפּירט בײַן
גאַרטל, וואָרן די פעלדער זענען נאָך ערשט-היינו ווײַט געווען,
און בתים.

זיי זענען דערנאָך אויף אַ כּמעט געווען, אַז ווען זיי זע-
נען אַרײַנגעשטיפּן צו באַרינגען צו פאַרשרײַבן די אויסטערגראָבונג
האָט דער עלטסטער געפאַלן אויף דאָס די וואָלס ספּיט, און

— דו שווינדלער, יונגע! — האָט זי זיך ווײַטער צע-שמײַכלט.

— ווײַל ס'איז קורץ געווען, האָט ער זיך נאָך געקענט אַפּרײַסן! — האָט יאַנאַראַוויטש זיך באַקלאָגט, אויסגעצויגנדיק די האַנט נאָכן היטל.

— יוזקאַ, שנײַד זיי אָפּ אַ שטיק קעלבאַס, וועלן זיי זיך אין דערהײם דאָס שמד-מאָלצײַט פֿאַרלענגערן.

— אַ גאַנדז בין איך דען, אַז כ'זאָל טרוקענעם קעלבאַס שטשקײַען!

— גיסט ענק אונטער מיט בראָנפֿן, אַבי צ'זאָלט ניט רעדן.

— קלוגע מענטשן זאָגן: רעדן די קאַשע, פֿרעסן די שיטס: די אין טאָפּ אַרײַן, די פֿינגער וואָלסטו זיך בײַ דער אַרבעט ניט באַקוקן, אָבער די גלעזלעך בשעת די ביסט מכובד וואָלסט ניט ציילן...

— הו מ'קלינגט מיט די גלעזלעך, דאָרט איז דער שיכור גרייט צו דינען!

זיי האָבן נאָך אַזוי אײַנגעטענהט צווישן זיך, ניט זשאַ-לעוועדיק קיין בראָנפֿן, אָבער ס'זענען ניט אויסגעגאַנגען קיין צוויי רגעס, ווי דער סאָלטיס האָט אָנגעהויבן צוזאַמלען אַ-בער די כלי-פּצים און צעטראָגן, אַז אַלע זאָלן זיך צוזאַמענקו-מען צום האָיף און זיך שטעלן פֿאַר דעם שרײַבער און די סטראַזש-ניקעס.

דאָס האָט די פּלאַסקאַטע אַרײַנגעבראַכט אין אַ כעס, אַז זי האָט זיך אָנגעטאָן אונטער די באַקעס, און אויסגעצויגן אויף אים אַ יאָפּע:

— כ'האָב אים דאָרט גו... הינטערן קנאָפּל... דעם חזיר'ס באַפֿעלן! ס'איז אונדזערס אָן ענין! מ'האָט זיי אַראָפּגעצויגן! מיר האָבן צײַט צו די סטראַזשניקעס, האָ! מיר ווענן ניט קיין הונט, וואָס אויף אַ ליאַרע פֿײַף זאָלן מיר זיך צו די פֿיס וואַרפֿן! זיי דאַרפֿן עפּעס האָבן, זאָלן זיי קומען און זאָלן זיי זיך פּייען! ס'איז אַ יום-טוב! מיר וועלן ניט גיין! — האָט זי זיך צעגזאָל-

— האָסט דיך פאַרפּעטשיקט, מיכאל, אַצינד יאָג-זשע אונדז שנעלער!

— כ'וועל ענק, קומט, גיך דעריאָגן, וועלן מילויטש שוין רע נאָך ענק...

ר'האָט נאָר וואָס געהאַט אַרויסגעצויגן, איז דער סאָלטיס פון אײן אָטעם אַ פּאָר צרײַען געגעבן.

— קומט נאָר, פּיעטער, דער שרײַבער מיט סטראַזשניקעס וואַרטן אויף ענק.

— אין דער הינטישער מאַמען אַרײַן, אַז זיי לאָזן קײן רגע נישט צורו! נאָר וואָס זאָל מען טון, דער עסט איז בילע-כער...

— פירט זיי גיך אָפּ אין שטעט צוריק.

— כ'וועל דען האָבן געטאָן צייט, וועגן די שרפה אין פאָדלעשיץ און וועגן ענקער אַנטלאָפן וועלן זיי אַוודאי אויס-פרעגן...

ער איז צוגעגאַנגען מיטן סאָלטיס אַרויסגעלאָפן, און האַנקע האָט, אַרײַנדרינגענדיק מיט די אויגן אין קאַהאַל, אויסגע-רופן:

— זיי וועלן קומען פאַרשרײַבן, וואָלט ער זיי, מיכאל, אַלץ איבערגעגעבן.

ער האָט זיך געכאַפּט די הענט און פאַרוואָנקען די שליי-פּיצן אין קינד, ווי געלאָמערט זיך אײַנטקוקנדיק דערין.

— וואָס זאָל איך זיי דען זאָגן?... ס'איינגעבן, די יוזקאַ האָלט זיך געקענט מיט זיי אָן עצה געבן!

— כ'וועל דאָך קײן שיקסל צו די סטראַזשניקעס נישט גײן אַרויסשיקן, ס'פּאַסט נישט, און צ'ווען זאָגן, אַז אַזוי ווי ס'איז באַהוסט, האָט מען פון דער קאַמער גאָרנישט אַרויסגע-מען, צי איז חידעי עפּעס אַנדערש גאָר פאַרלוירן געגאַנגען, איז שוין... נאָר איין גאָט באַהוסט... און... — די האָט אויס-געקוועטשט דאָס איבעריקע. א נסתּרותדיק, כדי אים נישט אַרויס-צוהײַן דאָס אָפּהענקיקע פּנים, אָבער ער האָט זיך נאָר אַ וואָרף געטאָן אין צוויסגע-לאָגן.

און נישט וואַרטנדיק אויף קיין ענטפער, האָט ער אײליק אין שטוב אַרײַן אומגעקערט.

— האָ! האָ! ס'קעלבל איז ענק געראָטן, צ'וועט עס נים פאַרקויפן — האָט ער אַ זאָג געטאָן אויפקלאַפּנדיק זיך די קאַפּאָטע.

— ס'וועט גיין צום כאַזן, וואָרן ס'איז פון היפּישן גע-טונעט.

— ס'וועט זײַן אַ זיכערער פאַרדינסט, ווײַל דעם פּילגערס בייק מוז קורן צו גאָרנישט. אַגבֿ וועט זיך דאָס דערפרייען פון אַזאַ צוכאָווען.

— יעזוס מײַנער! ווען וועט ער עס אָנקומען! ווען!

— קוין נישט לאַנג, דאָס זאָג איך ענק, איז וואַלט ער גלייבן.

— ס'שייכט אַלע וואַרט מען דאָך שוין אַזוי פון טאָג צו טאָג.

— איך זאָג, אַז אַ ליאַדע טאָג וועלן זיי זיך באַווײַזן, עפּעס דאַרט ווייס איך דאָך פון דער רעגירונג . .

— ס'ערגסטע איז, וואָס די פעלדער וועלן נישט וואַרטן.

— אויב מ'וועט אין דער צייט נישט פאַרזייען, איז אַ שרעק וועגן יעשען אַ טראַכט צו טון!

עפּעס אַ פור האָט אַ רויש געטאָן. יוזקאַ האָט אַרויסגעכאַפּט אַ בליק נאָך איר און געזאָגט:

— דער גלח מיט ראָכאָן זענען אַדורכגעפאָרן!

— דער גלח איז נאָך אײַן צו דער תּפֿילה אָפּריכטן גע-פאָרן — האָט יאַמבראָזשי דערקלערט.

— אַ חידוש ר'האָט ראָכאָן פאַר אַ מבֿין מיטגענומען. נישט די דאָמיניקאַנען! — האָט די אַלטע אָפּגעחוזקט.

די דאָמיניקאַנער האָט איר נישט באַוויזן אָפּצוענטפערן, וואָרן דער קאַפּאַל איז אַרײַנגעקומען אין דער וויכט האָט זיך צו אים פּיסן גלעזל אויסגעווייגט.

זמיאַגן — האָט זי איר געשעפּטשעט אין אויער אַרײַן, אַז יאַנקע איז אויס בלייך געוואָרן, אַראָפּבייגנדיק װאָס אַמאָל נידעריקער דעם קאָפּ.

יאַנקע איז נאָר אין פעדערהויז אַרײַנגעגאַנגען, האָט די מאַמע אַרײַנגערופן און מכבד געווען מיט בראָנפן; זי האָט אויסגעטרונקען און, ניט קוקנדיק אויף קינדער, איז זי אויך איר זייט אַוועקגעגאַנגען.

דער װאָיט איז אָנגעכמורעט געוואָרן, בלויז אָפּוואַרטנדיק, אַז זי װעט זיך אויסקערן.

דאָס געשפּעך האָט זיך עפּעס ניט געקלעבט, ער האָט זיך אײַנגעהאָרכט און מיט די אויגן פאַרבאָרגן נאָכגעקוקט, ווען זי האָט זיך ווידער באַוויזן און אויפן הויף אַרויסגעגאַנגען.

און אויך די ווײַבער האָט זיך עפּעס ניט געוואָלט אײַנזעצנען; די אַלטע האָבן זיך נאָר געשפּעטן מיט די צעווילדעוועטע שליפּיצעס; די פּלאַשקאָווע האָט אינדערשטיל עפּעס אײַנגעטענהט מיט האַנקען. אין יאַמבראָזשי נאָר האָט ניט געמאַך געלאָזט דאָס פֿידל און, כאָטשביק קינדער האָט ניט אויסגעהאָרכט, האָט ער געבאַטשקעט און אויסגעטראַכט מעשיות, װאָס זענען ניט געשטויגן, ניט געפלויגן.

דער װאָיט האָט זיך מיטאַמאָל אַ הייב אויף געטאָן און, פאַרלוירנדיק ווי הינטער דער שטוב אַהינטערגעגאַנגען, האָט ער געגנבעט דורכן סאַד אויפן הויף זיך אַרויסגעכאַפּט. יאַנושקע איז געזעסן אויף דער שוועל פון דער שטאַל, און דורכן פינגער דעם געפּלעקטן קעלבל געגעבן צו טרינקען.

ער האָט זיך שרעקעוודיק אַרומגעקוקט און, אַרײַנשטופּנדיק איר הינטערן בוזעם אַ גאָרשטש קאָר־צעלקעס, האָט ער איר אַ שעפּטשע געטאָן:

— נאָדיר, יאַנוס. טאָ ווי סיהעט נאָר פינסטער ווערן אין שטאַל אַרײַן, װעל איך דיר נאָך עפּעס ברענגען געבן.

קלײנס; כ׳האָב געזען, װי זי האָט געלופּטערט איבערן פּלױט די
קי־ײדלעך נאָך אירע אָרימע קינדערלעך געגעבן!

— אַפּנים דער הײס װאָגט זי אױך יעצטן צו פּראָבן אַ
שמד!

— אַזאַ אמת מ׳האָט, און ר׳פֿאַרגעסט נישט האָט מ׳דאַרף.

— װאָרן ס׳איז אומעטיק אין דער כאַלופּע אָן קינדערשע
געשרײען! — האָט זי ערנסט אױסגערופֿן.

— אמת איז, אַז מ׳האָט געהאַט צרות פֿון זײ, אָבער מ׳האָט
אױך פֿון זײ אַ נײַ און דערנאָך נחת...

— מערנים! און אױך גאָלד פֿאַרלירט די װערט, װען אױ-
בערגאָלן מ׳מערט! — האָט די יאַגוסטינקע אַ טרוקן געטאָן.

— זיכער, אַז ס׳זענען פֿאַראַן אױך שלעכטע, װעלכע
האַלטן די עלטערן פֿאַר גאָרנישט. האָרטש שטײנער, האָט פֿאַר אַ
מאַכטן, אַזאַ זאַמען, דאָס האָט מ׳פֿאַרזײעט, דאָס שנײַדט מען! —
האָט די דאָמיניקאָװאַ אָפּגעזיפֿצט.

די יאַגוסטינקע איז אין כעס געװאָרן, פֿילנדיק, אַז דאָס
גײט מען איר אָנצוהערן.

— ס׳איז ענק גרינג אָפּצולאָכן פֿון אַנדערע, אַז ענק פֿאַר-
מאָגט אַזעלכע גוטע שקצים, װאָס אײ זײ שפּינען, אײ זײ מעלקן
אױס די קי, אײ זײ װאַשן אָפּ די טעפּ, װי די געשיקטסטע שיק-
סעס.

— װאָרן זײ זענען װײך אַרצדיק און אין געהאָרכזאַמקײט
געבאָדעט געװאָרן.

— דאָס איז אמת, װײ שמעלן אַפֿילו אַלײן אױף די פּיס-
קעס מ׳זאָל אין זײ אַרײַנפֿליאָסקען! װי די הינט אַראָפּגעבײַסן —
ענלעך צו װײַבער מאַכן! אַװדאי, האָט פֿאַר אַ מאַמען, אַזאַ װאַ-
מע, צ׳האָט גאַנץ גלײַך געזאָגט; און הײַל כ׳געדענק, האָט ענק
האָט אין דער יוגנט פֿאַרבראַכט מיט די שקצים. איז מיר שױן,
קײן װוּנדער נישט, װאָס יאַגושיאַ איז אַרײַנגעגאַנגען אין ענק אַרײַ-
נגעראָטן, װאָר. זי איז טאַקע אױף די האָר װי ענק װאָלט זיך
אַפֿילו אַ דראָגע, אָבי נאָר דאָס הײסל װױלערײַ אױף אַ װײַס אָנ-
געטאָן, פֿאַרגלוסטן... װעט זי אױס פֿון האָלעכקײט װערן נישט-

דער חאַיִם זיך גענחיצלט, אָפּחישנדיק די וואָנסעס. וואָרן אַ גלעזל האָט זיך שוין דערגאַנגען צו אים.

— אַ שמד אָן אַ טאַטן, איז ווי אַ ווינד אָן אַ תשובה — האָט זיך יאַכבראָווסקי אומבאַטראַכט אָנגערופן.

האָט זיך האַנקאַ דערוויף צעוויינט, אַז די ווייבער האָבן אָנגעהויבן צו טרינקען צו איר און טרייסטן זי און אין די אָרעמס די נעכטן, ביז זי האָט זיך באַרויִקט און איינגעשטילט איר׳ע חייסיקן און אָנגעהויבן צו פּאַרבעטן, אַז זיי זאָל׳ן זיך נעמען צום עסן, וואָרן אַן אייער-געפּרעגלטס אויף קעלבאַס האָט שוין פון דער גרויסער שיסל געשמעקט.

יאַנטסעווסקע האָט גענומען די אייסנאַטע, וואָרן יוזקאַ האָט דעם קינד צונעזוננען, איינשלעפנדיק עס אין דער גרויסער מילטער, ווייל בײַ דער עלטער ווינ האָבן גנסלט די ביינגע-נעס.

לאַנג האָט מען אַזוי געקראַצט מיט די לעפל, און קיינער האָט קיין וואָרט נישט אַרויסגעלאָזט.

ווייל ס׳זענען וויידער קינדער אַ סך אָנגעקומען אין פּע-דערהויז אַריין, און האָט אַמאָל די קעפּלעך אין דער שטוב אַריינגעשטעקט, האָט דער חאַיִם זיי אַ וואָרף געטון אַ באַרשט מיט קאַרמעלקעס, אַז זיי האָבן מיט אַ געקוויטש און אַ גע-שלעג פאַר דער שטוב זיך אַרויסגעטראָגן.

— אפילו יאַכבראָווסקי האָט די צונג אין מויל פאַרגעסן! — האָט די יאַנטסעווסקע אָנגעהויבן.

— וואָרן כ׳באַטראַכט מיר שטילערהייט, אַז מען דאַרף דעם ענגל אַ „גאָספּאָדאַרקע" און אַ שיקסע צוצוגרייטן.

— גרונט — דאָס איז דעם טאַטנס דאגה, און אַ שיקסע — די קוואַטער.

— ס׳וועט נישט פאַרפעלן די כתובה, גיין! מ׳בעט זיך יאַרמיט און וועט ס׳וועלט געוועמען ווער, וואָלט מען אים גע-טונקעלט.

— ס׳וויים אים, אַז דער וואַיסאַוויט בענקט זיך נאָך אַ

— מגלומרשט א פּיוסע, אָבער אויך כּיבוד־מאַכערין די דאָ־מיניקאַנאַ! — האָט דער ראָיס געלאַכט.

— א תּפילה העלפט, אָבער אָפּשפּרעכן מאַכט אויך ניט־קאַליע. דאָס ווייסט מען! — האָט די פּלאַפּקעזע א פּעטשטש געטאָן.

די זענען רויִסיק אַריינגעגאַנגען אין שטוב אַריין. די אַל־טע האָט אויפגעהויבן דאָס קינד, און ווי גאָר האָט עס באַטראַכט, א נאַקעטס און רויט ווי א ראַק, האָט זי עס דער מוטער דער־לאַנגט.

— א רעכטפאַרטיקן קריסט, העלפן מ׳האָט באַם הייליקן שטרן ראַכאַ א נאָמען געגעבן, ברענגען מיר ענק, מאַמע. זאָל ער זיך כאַוועָן געזונט און צ׳אַלס האָבן פון אים נחת!

— און זאָל פון אים אַרויסקומען כאַטש א טון ראַכאַס! א פּעסטער פּאַראָבעק: ר האָט געשריגן, אַז מ׳האָט אים ניט גע־דאַרפן קנייפּן בשעתן שמדן, און דאָס ־אַלץ האָט ער אַרויסגע־שפּיגן, אַז ס׳האָט אויך אָנגענומען א געלעכטער...

—האָרן ער קומט אַרויס פון א משפּחה, וואָס האָט זיך ניט פאַרשוואַרן פון קיין ברענגען — האָט זיך יאַמבראָווסקי אָנגע־רופן.

דאָס שגצל האָט געקוויטשעט און געוואַרפן מיט די פּיס־לעך אויפן איבערבעט, די דאָמיניקאַנאַ האָט אים איבערגעטריבן די אויגן, די ליפּעלעך, און דעם טכעין מיט בראַנפן און דאַ־מאָלט האָט זי אים ערשט האָנקען צוגעגעבן צו דער ברוסט. ר׳האָט זיך א זויג אַיין געטאָן ווי א וואַמפּיר און איז אַנטשטילן געוואָרן.

האַנקאַ האָט הערצלעך געדאַנקט די קומע, קאָסטריק זיך מיט אַלעמען, און זיי איבערגעבעטן; וואָס דאָס שמד־מאָלצייט איז ניט אויפלכעט, ווי ס׳באַדאַרף צו זיין בײַם באָרינגען א קינד.

— צ׳וועט וואָגן אין א יאָר אַרום א פּערסט, וועלן מיר זיך דאַמאָלט פאַרכן און מיר וועלן זיך אָפּשלאָגן! — האָט

רײצט. כ׳בין אַרױסגעגאַנגען, איז זיצט פֿײ׳ אױף דער שװעל און רײכערט אַ פּאַפּיראָס, און גאַרט צו די שפּאַצן מיט קער-נער...

— און װאָס װעט ער עסן?

— ר׳האָט מיט זיך מיטגעבראַכט עפּלעכע טעפּלעך און קאָכט זיך בסדר טײ און טרינקט...

— בחנם טוט ער דאָס ניט. אין דעם מוז עפּעס שטעקן, צו אַזאַ פֿײַן...

— יאָ, ס׳שטעקט, װאָס ער איז פּשוט משוגע געװאָרן! יעדער מענטש באַמיט זיך אין דאגות װעגן בעסערס, און אַזאַ פֿײַן װאָלט זיך גאָר געװאָלט מיכן ערגער! ניטשט אַנדערש, גאָר ר׳איז פֿון זינען אַראָפּ — האָט האַנקאַ געזאָגט, אױפֿהײבנ-דיק דעם קאָפּ, װאָרן פֿאַרן הױף האָבן זיך דערהערט עפּעס שטימען.

זײ האָבן זיך שױן אומגעקערט פֿון קלױסטער פֿון שמדן. פֿאַרױס האָט יוזקאַ געטראָגן דאָס קינד אין אַ קישעלע, פֿאַרדעקט מיט אַ טוך אונטער דער דאָמיניקאַנער אַרױפֿרוכט און נאָך די זעלבן נאָכגעגאַנגען דער װאָיִט מיט דער פּ״אַסקאַדע, װעלכע זע-נען געװען פֿאַרבעטן אַלס קװאַטער, פֿון הינטן װידער האָט יאַמבראָ-װסקי נאָכגעהינקען, ניטשט קענענדיק דעריאָגן.

אָבער נאָך אײדער זײ זענען די שװעל איבערגעטרעטן, האָט די דאָמיניקאַנער צוגענומען דאָס קינד און איבערצײלמדיק זיך, האָט זי אָנגעהױבן דערמיט, לױטן אַלטן מנהג, אַרומצוגײן אַרום גאַנצן הױז. בלײַבנדיק נאָר ש-ײן בײַ די װינקלען אַז, בײַ יעדערן באַזונדער האָט זי געזאָגט:

אױף מזרח — דאָ בלאָזט...
אױף צפֿון — דאָ קילט...
אױף מערב — דאָ איז פֿינסטער...
אױף דרום — דאָ װאַרעמט...

— און אַ מקום היט דיך פֿאַרן נישטגוטן, מענטשלעכע נשמה, און נאָר אין גאָט זאָלסטו האָבן בטחון.

— זי האָלט אָפּגעאַרבעט; דאָרט זעט מען ניט אין דער כאַלופּע קיין גראָשן פאַר די אויגן, די שטאַרבן פאַר הונגער.

— אַ האַלב קערצל צום עסן זאָל זי בעלד נעמען, און אויב זי באַדאַרף מער, איז ערשט נאָכן זעצן, האָרן מ'חיינס דאָך ניט וויפיל ס'האָט איבערגעבליבן. יוזקאַ וועט קומען, זאָל זי אָפּ- מעסטן. כאָטש אַן אַרבעטאָרין איז זי די פּיליפּקאַ, נו!... אַבי נאָר אָפּצופּטרן...

— און פון וואָס זאָל דאָס צונעמען כוח? זי דערעסט ניט, דערשלאָפט ניט. און יעדעס יאָר האָט זי אַ קינד.

— און אָרימקייט, יעזוס מייַנער, דער פּנים איז — כ'חיינ- נאָך חז, און דאָס לעצטע ביסל תבואה ביז אויף דער שטעל.

— אויף דער שטעל! אין די כאַלופּעס ווייט עס שוין, דריקט שוין בײַ די בייכער, אַז קרים מ'זשיפּיעט.

— צ'האָט אַרויסגעלאָזט דאָס חזיר?

— עס האָט זיך צעפלייגט הינטער דער וואַנט, אָבער שיי- נע חזירימלעך, קילעבדיטשקעס, ווי די זעמעלעך.

ביליצאַ איז געבליבן שטיין אין דער טיר און אַרויסגע- שמאַמלט:

— די געגנדן האָב איך אונטער די אַגרעס איבערגעלאָזט, איז ער געקומען, דער פאַן יאַצעק, הייסט עס, און דער תנא און זאָגט: „כ'וועל מיך צו דיר אַרייַנזעצן, ביליצאַ, אויף קאַ- מאַרנע און כ'וועל דיר גוט באַצאָלן"... כ'האָב געמיינט: אַז ער מאַכט זיך חוזק פון אַ פּויער, ווי געוויינטלעך די פּריצים, און כ'ענטפער אים: „געלט דאַרף איך מאַקע האָבן און כ'האָב ליידי- קע סאַלאַנעס" האָט ער זיך צעלאַכט, ר'האָט מיר געגעבן אַ פּעקל פּערסטערבוירקעס, באַטוקט די כאַלופּע און זאָגט: „מען קענט דאָ זיצן, וועל איך מיר אויך אַן עצה געבן. און די כאַלופּע וועל איך מיר פאַמעלעך אויסלאַטעווען, אַז זי וועט שאַרגיין מער אַ הויף!"

— סה, אַזאַ שלאַכטשיץ! דעם פּריצס אַ ברודער! — האָט זיך די אַלטע געוווּנדערט.

— ר'האָט זיך געמאַכט אַ גלענצער לעבן מײַנעם און

— פּיעטרעק אקערט די ערד אונטערן בערגל, און הייצט בראָנעווטעס מיטן חאַלאַך די ביימער אויף פּלאַצעס אויפֿן חורים־בריבל.

— ס׳איז נאָך גוט דאָרטן?

— ס׳דען, די סרעפּעס דינקען איין אינגאַנצן, אָבער נאָכן פֿאַרבראַנצן וועט עס זיך גיכער אויסטריקנען.

— איידער ווידער די ערד וועט זיך צום ווייען בעטן אויס־אַקערן, וועל איך אפשר שוין אויפֿשטיין...

— אצינד נערעקסט נאָר אָן זיך, און די אַרבעט וועט ענק קיינער נישט צונעמען!

— די קי האָט מען שוין אויסגעמאָלקן?

— כ׳האָב אַליין געמאָלקן. וואָרן יאַגוש האָט די שקאַפּ־קעס הינטער דער שטאַל איבערגעשטעלט און זי איז ערגעץ אַוועקגעגאַנגען.

— סראַגט זיך אַרום בסדר איבערן דאָרף, ווי דער הונט, אַז מ׳קען זי מיט איר אין קיין שום זאַך נישט באַהאַלטן. יאָ, זאָגט דער קאַבּוסאָרען, אַז כ׳וועל איר געבן אַ פּאָר ביימען אויף קרויט, און פּיעטרעק וועט באַ איר דאָס מיסט ארויספֿירן און פּאַראַקערן, אָבער צו פֿיר טאָג אָפּצואַרבעטן פֿון יעדער ביים! באַם וועלן די קאַרטאָפֿל וואָלט זי די העלפֿט צעגעאַרבעט, און דאָס איבעריקע אין שניט־צייט.

— די קאָזלאַכע וואָלט אויך געוואָלט נעמען אַ ביים אויף פּלאַצעס אויף צופֿאַרבעטן.

— זי וועט אַזוי פֿיל אָפּאַרבעטן, וואָס דער הונט וועט דיר אָנוויינען. לאָז זי זיך ערגעץ אַנדערש זוכן, זי האָט זיך געטוג אַריאָרן אָנגעגאַבלט אויפֿן טאַטן פֿאַרן גאַנצן דאָרף, אַז ער האָט איר אַן עולה געטון.

— ווי ענק געפֿעלט, ס׳איז ענקער גרונט און אויך ענקער ירושה! פֿליפּקאַ איז דאָ געווען, געשטעלט ציינער געלזבן געוואָרן, פֿריינגעקומען, וועגן קאַרטאָפֿליעס.

— פֿאַר געלט האָט זי געוואָלט?

גיטס בעסער אַ קוק, צי די קערן זיך שוין נישט אום, ווי וועלן מיר דאָס קינד פאַרהונגערן.

— פון קלויסטער זעט מען נאָך קיינעם נישט! — האָט די יאַווסטינקאַ דערקלערט, הייבער זיך געמעכלעך צו דער שטוב אויס ווימען, אויסשיינדיק זי מיט זאַמד.

דער עלטער האָט עקסטערנדיק איין מאָל נאָכן אַנדערן אַ נאָס געטאָן, אַז ר'האָט זיך אויס אויף דער באַנק אַנידערגעזעצט.

— צ'בלאָזט, ווי אין שטאָט אויפן מאַרק!

— וואָרן ס'איז שוין רעכטער טאַבאַק, דעם פון יאַצעקס, אַ גאַנץ פעקל האָט ער מיר געגעבן... אַ גאַנץ...

ס'איז נאָך געווען פרי, דורכן פענסטער האָט אַריינגעקוקט אַ העלע און וואַרעמע זון, די ביימער האָבן זיך געהויגט פון הינט, דורך דער אָפענער טיר אין פעדערהויז אַריין הירער האָבן זיך אַראָפּגעבויגענע געגרויסע העלדזער און רויטע, שפּיציקע שנאָבלען געפּאַקט, און אַ גאַנצע סטאַדע מיט בלאַסע פאַרשמירטע און פּישטשענדיקע געגרויסלעך האָבן זיך אַרויפגעגראַבלט אויף דער הויכער שוועל. מיטאַמאָל האָט דער הונט ערגעץ אַ וואַרטשע געטאָן, אַז די גענדז האָבן אויפגעהויבן אַ געשריי, און די קואָקעס, וואָס זענען אויף די אייער געזעסן האָבן זיך פון שרעק צעקוואָקעט און אָנגעהויבן צעפּלויצן פון ייערע געזעסן.

— ס'וועט טרייבט ווי אַ־ריס כאָטש אין סאָד אַריין, אַנשטאָט וועלן זיי זיך מיטן גראָז פאַרשפּילן.

— כ'וועל ווי אַרויסטרייבן, האָטש, און כ'וועל ווי פון די קרעען אָפּהיטן...

ס'איז באַלד שטיל געוואָרן אין שטוב, נאָר דאָס געריש פון די ביימער האָט זיך פון דרויסן דערטראָגן און ס'האָבן זיך עטוואָס געוואַקלט די רייזעלעך, וואָס זענען אויפן שוואַרצן פּאָליאַ געהאַנגען.

— וואָס טוען דאָרט די שקצים! — ה כ האַנקאַ נאָך אַ לאַנגער ווײַלע אַ פרעג געטאָן.

VI.

אויף אזא אױסטערלישע נײַעס האָט זיך אױס האַנקאַ פֿון געלעגער אונטערגעהױבן, אַזױ, אַז די יאַװאָכטינקאַ האָט זי נאָך אין דער צײַט דערכאַפּט און זי צום קישן צוגעדריקט.

— ס'טײַטש ריכטס ענק ניט, ס'ברענט ניט אין ערגעץ!

— האָבן זײַ הײַנט אזא זאַך אַרױסגערעדט, גלײַך װי די װאָלטן באַם קלאָרן געדאַנק ניט געהאַט; װאָלטסט ענק איבער דעם קאָפּ מיט געהײליקט װאַסער, װעט ענק ס'כיש גאָר איבערגײן.

— נײן, האָרוש, כ'האָב מיר מײַן שכל און כ'האָב געזאָגט דעם מענטש אמת, װאָרן דער פּאַן יאַנעק, פֿון נעכטן אָן זיצט ער צוזאַמען מיט מיר... ס'דען... — האָט ביליצאַ געשטאַמלט, אײַנבײַגנדיק זיך אָפּצוגיסן נאָך אַ פּעסטן שמעק טאַבאַק, װאָס ר'זאָט געטשען.

— חײַוס אױס, ר'איז שױן אינגאַנצן פֿון זינען אַראָפּ!

פון דער קרעטשמע ווידער האָט זיך דאָס היסטעריקע קול
פון שיכּורן יאַנבראָווסקי צעטראָגן:
„אָך מאַריס, דו מיין מאַריס!
קאָכסט מער און מאַכסט דיך נאַריש!“

אַזוי, אַז נאָך דער וואָיט צוזאַמען מיטן סאָלטיס און מיטן קאַפּראַל זענען אַרויסגעפֿאָרן צו דער שׂרפֿה און דאָס מיט גאָלע הענט, וואָרן מ'האָט זיי נישט געלאָזט נישט קיין באַסאַקעס. נישט קיין קײַלעס פֿון די כאַלופּעס מיטנעמען.

— מיט אַ שטעקן זאָל מען געבן דעם, וואָס וועט עפּעס רירן! זאָל ער פֿאַרכאַפּט ווערן, די שטשערחע! — האָבן די אַלע ווי איינע זיך צעקוויטשעט.

און דאָס גאַנצע דאָרף האָט זיך שוין געהאַט צוזאַמענגענומען, ביז צו די יונגסטע, וועלכע מ'האָט געטראָגן אויף די הענט געהוידעט און זיי האָבן זיך צוזאַמענגעקוילעט אין אַ גרויסן, פֿינסטערן המון, אַז חײַניק ווער ס'האָט זיך אָנגערופֿן, אַפֿילו מיט קיין שעפּטש נישט, זיי האָבן נאָר אָנגעצונדיקט די גיריקע אויגן און אָפּגעזיפֿצט, וואָרן אין יעדן האָט זיך פֿאַרשטאַרקט די שרעקלעך פֿאַרבאָרגענע פֿרייד, אַז גאָט האָט דאָס דעם פֿריין פֿאַר דער ליפּצער קהלה מיט פֿײַער באַשטראָפֿט.

ביז שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן האָט געברענט, און קיינער איז אַפֿילו נישט אַהיימגעגאַנגען: מ'האָט געדולדיק אָפּגעוואַרט דעם סוף, וואָרן איין גרויסער פֿײַער-ים האָט זיך איבערן גס צעשפּרייט און מיט אימפּעטואָזע כוואַליעס צום הימל געשלאָגן, די פֿאַרברענטע בינטן שטרוי פֿון די דעכער און די שינדלען האָבן זיך אין אַ בלויִקן רעגן צעשפּריצט, און פֿון די רויטע פֿלאַמען, וואָס האָבן זיך ווי די פֿײַערדיקע פֿלאַכטעס אין דער פֿינצטערניש געצויגן, האָבן זיך די שפּיצן ביימער און דער דאַך פֿון דער מיל פֿאַרײַסלט, און דער סטאַוו איז ווי עמעצער וואָלט אים מיט בלאַס-גליִענדיקע קוילן אָנגעשיט.

גערוישן פֿון פֿורן, געשרייען פֿון מענטשן, געטריסען, אַ שרעקלעכער פּחד פֿון פֿאַרניכטונג האָבן פֿון דער שׂרפֿה געשלאָגן, און דאָס דאָרף איז בסוד אַלץ געשטאַנען, ווי אַ לעבעדיקע מויער אין דער ערד אײַנגעוואַקסן און די אויגן, די נשמה מיט נקמה אָנגעצונדיקט...

האָט מען, כאָטש ס'איז געווען אַ פּאָר וויאָרסט פֿון ליפּצג, דאָס שטאַרקן זיך פֿון פֿייער ווי אויף דער האַנט געזען. אויך דער שוואַרצער וואַנט פֿון וואַלד האָבן געווימלט די פֿיי־ ערדיקע צונגען און ס'האָבן אַרויסגעוואַקסן בלוטיקע, קײַלנ־ דיקע וואָלקנס. ס'איז נישט געווען קיין ווינט און דאָס פֿייער האָט זיך אויסגעהויבן וואָס אַמאָל העכער, די געביידעס האָבן געברענט ווי קין, שוואַרצע רויכן האָבן מיט גאַנצע זײַלן געצויגן, און אַ בלוטיקער, צעווילדעוועטער אָפּשײַן האָט זיך ווי אַ פֿייערדיקער טײַך אין דער פֿינס־טערניש צעגאָסן און איבערן וואַלד זיך שײַן געוואַקלט.

מוראַדיקע ריטשטן האָבן די לופֿט דורכגעריסן.

— די אָקסן־שטאַל ברענט, ז'העלן ווייניק וואָס אַרויסראַטע־ ווען, וואָרן ס'איז נאָר דאָ איין טיר.

— די סטויגן צינדן זיך איצט אָן!

— די שײַערס שטייען שוין אין פֿייער! — האָט מען דער־ שראָקן אויסגערופֿן.

ס'איז געקומען צו לויפֿן דער גלח, דער סאָלטיס און צום סוף האָט זיך אויך דער וואָיט פֿון ערגעץ באַוויזן, אָבער כאָטש ער איז געווען שיכור, אַז ער האָט זיך קוים אויף די פֿיס געהאַלטן, האָט ער אָנגעהויבן מאַכן געזאָלטן און די מענטשן אַרויסטרײַבן, אַז זיי זאָלן לויפֿן ראַטעווען דעם הויף.

אָבער קיינער האָט זיך נישט שטאַרק געאײַלט דער־ צו, נאָר אַ בייזער געמורמל האָט זיך צווישן המון אויפֿגע־ הויבן:

— זאָל מען אַרויסלאָזן די פֿערד, וועלן זיי לויפֿן ראַטע־ ווען!

און ס'האָבן נישט געהאָלפֿן קיין קללות, נישט קיין סטראַשען, נישט אַפֿילו דעם גלחס וויינענדיק בעטן: דער עולם איז געשטאַנען, נישט גערירט זיך און מיט שווערהאַרציק אויפֿן פֿייער געקוקט.

— הינטישע געבלוטן, הײַדנישע פּאַראַבקעס! — האָט די קאָבעטקאַטע זיך געשריגן, דראָענדיק מיט דער פֿויסט.

ליק בת־קול גײט פֿון דער ערד אַרױס, אָדער דאָס איז די שטימע פֿון די געשטאָרבענע באַרײנגס דורות. דאָס גאָט האָט װי אין דער־דאָזיקער נאַכט פֿון תחית־המתים אױף דער װעלט אַראָפּגעלאָזט און זײ רעדן דאָס אײנע אַרױס פֿון די טונקעלע װעגן, פֿון די אײַנגעבױגענע בײמער, פֿון דער פֿינצטערער נאַכט, כּדי מתרה צו זײַן און צו דערמאָנען די אײגענע.

אַלע נשמות האָבן אױפֿגעפֿלאַטערט באַ דידאָזיקע װערטער, װעלכע האָבן װי די גלאָקן אין די הערצער אױפֿגעקלונגען, און זיך פֿאַרטראָגן אין די פֿאַרנעפּלטע בענקשאַפֿטן, אין אומבאַגרײַפֿ־באַרע װוּנדערלעכע חלומות.

קײנער האָט אַפֿילו נישט דערהערט, װי די הינט האָבן אין גאַנצן דאָרף אָנגעהױבן צו בילן, עמעץ האָט געשריגן אױף די װעגן און געלױסערײַען האָבן אױפֿגעפֿריקט.

— פֿאָדלעטשיע ברענט! — האָט עפּעס אַ שטימע דורכן כאָר אַ געשרײ געטאָן.

די װעגן אױפֿן װעג צערױסגעלאָפֿן.

ס'איז אָבער געװען: די הײמישע געבײַדעס אין פֿאָדלעטשיע זענען געשטאַנען אין פֿײַער, פֿלאַמען האָבן װי די קושאַקעס פֿון דער פֿינצטערניש אַרױסגעזעצט.

— די נבֿיאה איז מקוים געװאָרן! — האָט יאַטשעסינקע אַ שעפּטשע געטאָן, דערמאָנענדיק די קאָלאָדזשן.

— גאָטס שטראָף קומט אָן.

— פֿאַר אונדזער עװלה! — האָבן זיך שטימען אין דער פֿינצטערניש דורכגעקרײַצט.

די טירן פֿון די כאַלופּעס האָבן געקנאַקט, מענטשן זענען אין פֿײַער אַרױס און האַלב נאַקעט אױף די װעגן אַרױסגעלאָפֿן. און דאָס אַמאָל אין אַ גרעסערער מהומה זיך געשטױסן אױף דער בריק פֿאַר דער מיל. פֿעטשאָגען מ'האָט צום געסטן געקלונגען, און סאָר אין אַ קורצער װײַלע אַרום האָט זיך דאָס גאַנצע דאָרף שױן געהאַט צונױפֿגעזאַמלט.

דאָס פֿײַער איז פֿון מינוט צו מינוט שטאַרקער געװאָרן. דאָס אַלץ איז געשטאַנען אױף אַ בערגל אונטערן װאַלד. דערײַבער

די וועלט ארומגעטונקען, נאָר ווען אַ וואַסער האָט ערגעץ געריזלט און הינט האָבן געוואָרטשעט.

זיי האָבן זיך צונויפגעטראָפן אין אַ קופּע, אַזוי, אַז נאָענט מיט יאָזקען, וועראָנקאַ מיט די קינדער, יאַנוסטינקאַ, די קלאָנבען-הע און פּיעטרעק האָבן זיך גענומען צו ראַכאַם מיט אַנידערגע-דעצט, און האַנקאַ אָן אַ וויי אויף אַ שטיין.

ער האָט זיך פֿונאַנדערדערציילט וועגן גאַנצן פּויליש פֿאָלק פאַר-שידענע געשיכטעס, דאָ הייליקע מעשהלעך, דאָ אַזעלכע חזנ-דער-געשיכטן וועגן דער וועלט, וואָס ווער קען עס דען פאַרשטיין און געדענקען!

זיי האָבן זיך איינגעהערט, ניט וועגנדיק אָפּצואָטעמען, ניט פון אָרט קיין ריר זיך צו טון און מיט דער גאַנצער נשמה האָבן זיי געטרונקען דיזאָזיקע האָניק-זיסע ווערטער, פונקט ווי די איבערגעטריקנטע ערד טרינקט די טויִקע און וואַרעמע רעגנס.

און ער, גענוג אַ נישט געזעענער מיטן אויג האָט מיט אַ פייערל-כער, שטילער שטימע געזאָגט:

— „נאָך ווינטער קומט וויאָסנע פאַר יעדן איינציקן, ווער ס'וואַרט זי אָפּ אין דער אַרבעט, אין דער תפילה און אין גרייס-קייט.“

— „האָט בטחון, וואָרן די באַשולחטע נעמען שטענדיק די איבערהאַנט.“

„מיט בלוט פון מקריב זיין זיך און מיט פּי דאַרף מען זיי-ען דאָס מענטשלעכע גליק, און ווער עס האָט פאַרזייעט, וועט עס אים אויפגיין און עס וועט אויך אים קומען די צייט פון שנים.“

„אָבער ווער עס וואַרט נאָר פאַרן פּשוטן ביקן ברוים, דער וועט בלויז גאָטס מיש זען.“

„ווער עס באַקלאָגט זיך נאָר אויפן שלעכטן, ניטש שטענדיק אַליין קיין גוטס, דער געפינט נאָך ערגער שלעכטס.“

ער האָט לאַנג גערעדט, און אַזוי קלוג, אַז ווער קען עס גע-דענקען, און האָט אַמאָל שטילער און הערציקער, און ווייל די נאַכט האָט אים איינגעהילט, איז האָט זיך אויסגעבראָכן, ווי אַ היי-

פאַרדײַלס, די פּנימער זענען די ביסלעכווײַז רויט געוואָרן און אַ צופֿרידנקייט האָט זיך אויף זיי אויסגעגאָסן, זיי האָבן אויך זיך פֿאַרגעסן פֿאַראַכטן די חלניאַקעס, זיי וואָלן זיך נישט צעקריגטן און ווי אַמאָל האָבן זיי זיך אָנגעהויבן נעענטער צוצורוקן איינע צו דער אַנדערער און שטילער אײַנזינגען, געמענדריק זיך קענטע־סיק אויף די צונגען.

און ווען דער קאַפּיטאַל האָט זיך באַוויזן, און געזאָגט, אַז ער קומט איצט גלײַך פֿון שטאָט, איז ווענען די ערשטע רעכט פֿריי־לעך געוואָרן. אַ פּריטער איז דאָס געווען מיט אַ געשליפֿענעם פּיסק, ווי ווײַניק ווער, און ווײַל ר'איז שוין געווען אַ קאָפּ שיכור, איז האָט ער אָנגעהויבן צו באַקן אַזעלכע נישט געשטויגענע מעשיות אויך צו לאַכן, אַז זיי האָבן זיך אויס בײַ די זײַטן געהאַלטן; די שטוב האָט זיך איבערגעטרייסלט, ער ווידער האָט געלאַכט צום היל־כיקסטן, אַז מ'האָט אויס זײַן טאַכאַטשען בײַ די באַרינעס גע־הערט.

זיי האָבן זיך לאַנג אַזוי געווײַלט, וואָרן עטעס דרײַ מאָל האָט די פּלאַטשקאַיע נאָך בראָנפֿן צום ייִד געשיקט.

בײַ די באַרינעס ווידער איז מען נאָך געזעסן פֿאַר דער שטוב. וואַנקאַ איז איבערגעשטאַנען און זיך אײַנגעטוליעט אין אַ פּעלץ. וואָרן אַ קעלט האָט צי געטון נאָך זון־אונטערגאַנג, ווי ס'איז געווען מיט די איבעריקע.

כּל זמן ס'איז נאָך ליכטיק געווען, האָט זי ראָכאַ אַרויסגע־לייענט פֿון אַ בוך, און נישט אײנמאָל האָט האַנקאַ, אויסקוקנדיק זיך פֿון אַלע זײַטן, שטיל יוזקען באַפֿוילן:

— גיב נאָר אַ בליק אַרויס אויפֿן וועג...

אָבער קיינער איז נישט געווען און ער האָט געלייענט, ביז האַנען דער אָוונט האָט נישט די ערד אין פֿינסטערניש אײַנגעהילט, און דערנאָך האָט ער נאָך דערציילט פֿאַרשיידענע מעשיות, ווײַל די זענען שרעקלעך נײַגעריק געווען. די נאַכט האָט זיי אַרומגעהילט, אַז די האָבן זיך קוים געצייכנט אויף די ווײַסע ווענט פֿון דער טאַליפֿע: דער אָוונט איז געוואָרן אַ פֿינסטערער און קילער. קיין שטערן זענען נישט אויפֿגעגאַנגען, אַ טריבע שטילקייט האָט

דאָס דאָרף האָט זיך שוין איינגעשטילט, ס׳זענען אָנגעשטיגן געוואָרן די געשפּרעכן און פאַר די הייף איז פּוסט געוואָרן, דער עולם איז זיך איבער די כאַלופּעס פונאַנדערגעגאַנגען, ס׳האָט זיך געענדיקט די תּנאָ און די טעג פון זיכן אויסרוען זיך, אַ פּשוטער וואָכן-טאָג איז אויף דער שטעטל געשטאַנען און אין דער פינצטערניש ווינטן שאַרפע ציין געשטשירעט, אַז ניט איין האַרץ האָט אַ פּחד אָנגעכאַפּט און פרישע דאגות זענען אויפגעשטאַנען...

אין דאָרף איז אומעטיק געוואָרן און שטיל, ווי ס׳וואָלט נאָך מער פון דער ערד צוגעוואַקסן און ווי ס׳וואָלט זיך אין די שטו-מע סטעדער איינגעצוויליעט, כ׳איז נאָך ווי-ניש-ווי אויף די פרי-בעס געזעסן, דערפּסנדיק דאָס געהייליקטע און פירנדיק שטילע געשפּרעכן, ווי ווידער האָט מען זיך געריים שוין שלאָפן גיין, צווינגענדיק זיך פרומע לידער.

נאָר בײַ דער פלאַשקעווע איז געווען לעבעדיק און טומל-דיק: די שכנטעס זענען זיך געהאַט צונויפגעקומען, אין באַוועג-דיק זיך אויף די בענק האָבן זיי בכבודיק איינגעטענהט צווישן זיך. די וואַשקאַווע איז געזעסן אויפן ערשטן אָ״ס, לעבן איר האָט די געפּאַקטע, פּיסקעוואַטע באַלצערקאָווע, אירע אויפגעוועכן; ס׳איז געווען אויך די דאַרע שיקערקע, ס׳איז געווען די ספּעטריקע פלישערקע בערינע. דעם קראַנקנס אַ שוועסטערנטאָכטער, ס׳איז געווען די קאַוואַלאָווע מיטן יונגסטן בײַ דער ברוסט, וועלכע האָט איינגעטענהט מיט דער פרומער, שטילער טאָלטיסאָווע און נאָך אַנדערע זענען געווען, די ערשטע פון דאָרף.

זיי זענען געזעסן אָנגעבלאָזענע, ווי די קוואַקטס אויף די יי-ערע ערטער, און אַלע אין יום-טובֿ-יקע וואָלנע פּעלניאַקעס, אין טיכער, לויט דער ליפּצער מאָדע, ביז די האַלבע פּלייצעס אַראָפּגעלאָזט, אין ווייסינקע סטעפּיקעס ווי די רעדער און איבערן שטערן געדריכט געקאָרבירעט, מיט שפּיצן ביז איבער די אויערן אויפגעשלייערט. אַ טייל האָבן אויף זיך אויך קרעלן געהאַט אָנ-געהאָנגען, חיפּיל אײַנע האָט נאָר פאַרמאָגט. זיי האָבן זיך פֿײַן

צימער איז איר דורכן ליַיב אדורכגעגאַנגען און זי האָט זיך אַ ביסל נאָך געזעגן מיט די ברוכסן סאָרוים, זי האָט געהערט, אַז ער רופֿט די אַ־ייבערמענטן און צו אַ שטאָט צושטופן, אַז די אָרעמס האָבן זיך איר אויס אויפגעפּענט, און זי איז גרייט געווען זיך אָפּצוגעבן, אָבער יאַשיאַ האָט זיך געשוויגן אָפּגערוקט.

— כ׳מוז גיין ווײַטער, אַ גוטע נאַכט, יאַנוש! — און ר׳איז אַרויסגעלאָסן.

אַ גוטע ווײַלע איז זי אַזוי אָפּגעשטאַנען, ביז זי האָט זיך פֿון אָרט געקענט רירן.

— צי האָט ער מיך פֿאַרכישופֿט, צי וואָס! — האָט זי געטראַכט, שלעפּנדיק זיך שווער, ס׳האָט זיך איר עפּעס געפּישעט אין קאָפּ, ס׳האָט זי אָנגעכאַפּט אַ ציטערניש אין די ביינער.

ס׳איז געוואָרן קיינס, פּייפּ־ליעך האָבן דאָ און דאָרט גע־בליסקעט, און פֿון דער קרעטשמע האָט זיך אַ שפּילן און פֿאַרשטיקטע געשרייען דערטראָגן.

די האָט אַרײַנגעקוקט דורכן פֿענסטער אין דער באַלויכטע־נער שטוב אַרײַן: דער פּאַן יאַצעק איז געשטאַנען אין דער מיט און געגרימפּלט אויף דער פֿידל, פֿאַרן שענקטיש ווידער האָט זיך יאַמבראָזשי געוואַקלט, אויף אַ הויך קול דערציילנדיק עפּעס די קאָמפּאַניצעס, וואָס אויסציענדיק די האַנט נאָכן גלעזל.

מיט אַ מאָל האָט זי עמעץ פֿעסט אין דער העלפֿט אַרום־גענומען, אַז זי האָט אַ געשריי געטאָן, קאָרטשענדיק זיך און העלנדיק זיך אויסרײַסן.

— כ׳האָב דיך דערקענט און כ׳לאָז דיך שוין מער נישט אָפּ... מיר וועלן זיך אַ קאָפּ אָנטרינקען... קום... — האָט דער פּאָיט איר אײַנגערוימט, נישט באַפֿרײַענדיק זי פֿון ווינט געצל, און ר׳האָט זי דורך אַ ווײַטיקער טיר אין אַלקער אַרײַנגע־צויגן.

קיינער האָט נישט באַמערקט, וואָרן ס׳איז שוין געווען פֿינ־סטער געוואָרן אין דרויסן, און ס׳איז ווייניק ווער דורכן וועג פֿאַר־ביינגעגאַנגען.

— יעזוס! װעגן ימים! און דידאָזיקע בילדלעך װעלן איך נישט קיין הײליקע!

— ניטס אַ קוק! — ער האָט אונטערגערוקט דאָס בילד אונטער די אויגן און געװיזן.

זײ זענען געשטאַנען אָרעם בײַ אָרעם, נישט װילנדיק צו־דריקנדיק זיך מיט די ביעדערס, און באַרירנדיק זיך מיט די נײַ־דעריק אַראָפּגעבויגענע קעפּ. ער האָט איר צײַגנזײַן אויסגע־טײַטשט, דאַמאָלס האָט זי אויפגעהויבן אויף אים די אויגן פול מיט באַװוּנדערונג, נישט װאַגנדיק צו אָטעמען פון געריכטקייט, און זי האָט זיך װאָס אַמאָל שטאַרקער צוגעדריקט, כדי בעסער צו דערזען, װאָרן די זון האָט זיך שוין הינטער די װעלדער אַראָפּגעלאָזט.

מיטאַמאָל האָט ער זיך אינגאַנצן אויסגעטרייסלט און זיך אַ קאָפּ אָפּגערוקט.

— ס'װערט פינסטער, ס'איז שוין צײַט אַהיימצוגיין! — האָט ער שטיל אַ שעפּטשע געטון.

— איז לאָמיר טאַקע גיין!

זײ זענען געגאַנגען אין שטילשװײַגן, באַדעקט כמעט מיט די שאָטנס פון די ביימער. די זון איז פאַרגאַנגען, בלויז עטלעכע טונקלקייטן האָבן איבער די פעלדער געציטערט, קיין הימל־רויט־קייט איז הײַנט נישט געװען, נאָר דורך די גרעבע טאָפּאָלן־שטאַמען האָט זיך געזען אויפן הימל אַ גאָלדענער אויסגוס, די װעלט האָט זיך געלאָשן.

— און דאָס איז אַלץ אמת, װאָס דאָרט איז געװען? — האָט זי זיך אָפּגעשטעלט.

— אַלץ, יאַניס, אַלץ.

— יעזוס, אַזעלכע גרויסע װאַסערן, אַזעלכע װעלטן, אַז ס'איז שװער צו גלייבן.

— ס'זענען דאָ, יאַנוש, ס'זענען דאָ! — האָט ער דאָס אַמאָל שטילער געשעפּטשעט, אַרײַנקוקנדיק איר אין די אויגן פון אַזוי נאָענט, אַז זי האָט אויף דעם אָטעם אײַנגעהאַלטן; אַ

דורך די שטעכיקע געדיכטענישן און א ווילדע, ליבע הייסיק פון דריקן זיך און אפשפרן זיך צו דערפילן.

זי האט זיך מיטאמאל א דריי אויס געטאן אויף צוריק און, דערהערנדיק די שטימען פון א פידל, איז זי אהינגעלאפן צו די-הצי, די האבן זי אויך פארדריסן. מיט אזא פארשיכורנדער ליב-לעכקייט זי ארומגענומען, אז זי האלט זיך אין א גאנצן אפגעלאזט. אין דעם טומל פון דער רויסנדיקער קרעטשמע, אין דעם גערודער, אין שיכרות אפילו, כאטשבי אויף טאלסטענדיקער פאר-ניכטונג, הצי!...

מיטן חעגל פון צמצמטאר ביזן טאפאלן-חטג, האט איז אינ-גאנצן נארטרויקען געהיטן אין די מייזערן פון זון-פארגאנג, איז קטעץ געגאנגען מיט א מיכל אין דער האנט און אונטער די ווײַ-סע גוסאיצ-ביימלעך זיך אלע ווײַלע אפגעשטעלט.

דאס איז געווען יאשיא, דעם ארגאניסטערס זון.

פון הינטער די ביימער האט זי געהאלט א קוק טון אויף אים, אבער ער האט זי באמערקט.

זי האט נישט באוויזן אפילו צו אנטלויפן, די פיס זענען איר ווי צו דער ערד צוגעוואקסן, און זי האט די אויגן פון אים נישט געקענט אפרייסן: ער האט זיך מיט א שמייכל דערנעג-ענטערט, די ציין האבן אים געבלאנקט צווישן די רויטע ליפן, ר'איז געווען א שלאנקער, א געזונטקייטער און א הייסער אויפן פנים.

— גלייך ווי צ'האלט מיך, יאשע, נישט דערקענט!

און איר האט אזש אונטערן לעפעלע א דריק געטאן פון דער דאזיקער שטימע.

— פארוואס זאל איך דאס נישט דערקענען!... נאר דער-מאן יאס איז אצינדערט אזא שלאנקער, אזוי אנדערש...

— זיכער, די יארן גייען... צוזאמען געווען דא ביים טייכן אויף די בורעס!

— כ'בין מיר נאר אזוי געגאנגען, ס'איז דאך חגא. א רע-ליגעזו! — האט זי נישט דרייסט דאס ביכל אנגעצייגט.

— ניין. הזבן חייטע לעבעדער און חעגן יסים!

זעדעס אויפן וואַסער, אַז די הערסט זיי בשום אופן נישט קענען כאַפּן, וואָרן זיי צעמישן זיך און ווערן פאַרנומען פאַרן שאָטן פון דער האַנט. זי האָט געקוקט אין דער זון. גאָרנישט דערזעענדיק אויף איר, די סאַפּאַלן, וואָס האָבן זיך אין שורות געבויגן איבער איר, האָבן זיך איר ווי פאַרנעפּלטע דערינערונגען אויסגעזען...
זיך אַליין האָט זי נאָר שטאַרק געפילט, און איך דאָס. אַז עס צעגייט זי ביז ווייטיק אויס, ביז צום שרייען, ביז צום וויינען, אַז עס כאַפּט זי ערגעץ אַוועק, אַז זי וואָלט זיך אָנגעהאַנגען אָן די ראָזיקע פייגל, וואָס פליִען אינטערן זון-פאַרגאַנג און זי וואָלט אין עק וועלט אַריין אַוועקגעפלויגן. זי איז אָנגעפילט געוואָרן מיט אַ גליִענדיקער קראַפט און מיט אַזאַ שמערצלעכער, אַז טרערן האָבן איר די אויגן פאַרשטעלט, און פייערן האָבן זיך איבער איר צע-גאָסן; זי האָט געריסן די קלעבעקע, שמעקנדיקע קנאָספּן פון די סאַפּאַלן, און די צעגליטע ליפּן און אויגן מיט זיי גע-קילט...
טיילמאָל האָט זי זיך צוגעזעצט אונטער אַ בוים און אַן איינ-געטוליעטע, אָנשפּאַרנדיק דאָס פּנים אויף די פויסטן, איז זי פאַר-זונקען אין זיך, אין אומבאַוווּסטזיין דריקנדיק זיך נאָר צום שטאַם פון בוים און אויסשטייענדיק זיך... און קיים אָטעמענדיק...
ווי אויך אין איר וואָלט דער פרילינג די פּלאַכיק ליד אויפגעזונגען, וואָס עס האָט אַזוי געברויזט אין איר און טעפּעס האָט אָנגעהויבן וואַקסן, פּונקט ווי אין דער פרוכטבאַרער ערד, וואָס ליגט אומפאַראַקערט, עס הייבט אין פרילינג אָן צו וואַקסן; פּונקט ווי אין דיראָזיקע ביימלעך, וואָס זענען אָנגעטרונקען מיטן כוח פון וואַקסן, געוואַגט, און ווי אומעטום ווערט אַלץ שטיל, ווען די ערשטע זון גייט נאָר אַ וואַרעם...
זי האָט אײַנגאַנצן געפלאַטערט, די אויגן האָבן איר געגליט, נאָר די פאַרחלשטע פיס האָבן זיך נישטווילנדיק אײַנגעקאָרטשעט און קיים וואָס די האָבן זי געטראָגן. וויינען האָט זיך איר גע-וואָלט, זינגען, קאַרגלען זיך איבער דעם גרינס פון די ווייכינקע און מיט קילן כוי באַפּערלטע תבואות; דאָ האָט זי אַ ווילדער חשק אָנגעכאַפּט אַרײַנצושפּרינגען אין די דערנער, דאָרטרייסן זיך

און געשריי־געשריי האָבן זיך איבערן דאָרף געטראָגן, אַז אַפֿילו אויף די גרויסע פֿעלדער האָבן זיך פֿויערטעס געקרײַזלט און לידיקע האָבן חוץ־נישט־חוץ אויפגעקלונגען?... — איר איז אָבער געווען אומעטיק און אזוי בענקלעך עפּעס, אַז זי האָט עס שוין נישט געקענט אויסהאַלטן. פֿון מאָמענט אינדערפֿרי אָן האָט עס זי עפּעס אַזוי געצוימט און אונטערגעטראָגן, אַז זי איז אַרומגעלאָפֿן צו די באַקאַנטע, איבער די חדרים, אין פֿעלד אַרײַן איז זי אַרויסגעגאַנגען, און אַפֿשר עפּעס בײַ אַ דרײַ מאָל זיך איבערגעזען, אומזיסט אַלץ, ס׳האָט נישט געהאָלפֿן: ס׳האָט זי װאָס אַמאָל מער געריסן ערגעץ אַרויסצולויפֿן, עפּעס צו טון, עפּעס צו זוכן...

אצינד האָט זי זיך אויך אײַנגעלאָזט אויפֿן טאָפּאָלן־װעג אַרויס, און זי איז געגאַנגען אַ פֿאַרקוקטע אויף דעם רויזן, אומגעהײַערן ראָד פֿון דער זון, װאָס איז אַראָפּגעזונקען איבער די פֿעלדער; זי איז געגאַנגען איבער די שװעלן פֿון די שאָטנס און אויפֿגלאַנצן, װאָס דער זון־פֿאַרגאַנג האָט דורך די בײמער געװאָרפֿן.

די קילקייט פֿון בין־השמשות האָט זי אַרומגעהילט, און דאָס שטילע, אָנגעחזרטע אָטעמען פֿון די פֿעלדער האָט זי אַדורכגעשמעקט מיט אַ מילדן ציטער: פֿון דאָרף האָבן זיך געטראָגן װאָס אַמאָל שװאַכערע געשפּרעכן, און פֿון ערגעץ האָט אַ צי געטאָן אַ גײַסטשטענדיקע שטיכע פֿון אַ פֿידל און אין האַרץ אַרײַנגעדרונגען, אַנקעם װי דאָס גאָלדן־סוויקע, זומערדיקע שפּינװעבס, אַז עס האָט זיך אויס פֿונאַנדערגעחיקלט אין דעם שטילישקן פֿליסטערן פֿון די טאָפּאָלן, אין דער טונקלקייט, װאָס איז שוין פֿון די ברודערס געקראָכן און אין די דערנער־קוסאַקעס זיך באַהאַלטן.

זי איז געגאַנגען פֿאָרויס, נישט װיסנדיק אַפֿילו װאָס און װוּהין עס טראָגט זי.

זי האָט זיך אָפּגעזעצט, טיילמאָל פֿונאַנדערשפּרייטנדיק די הענט, טיילמאָל בלײַבנדיק שטיין ראַטלאָז און בלאָנדזשענדיק מיט די בענקלישע אויגן, װי זי װאָלט אָן אַנהאַלטעניש פֿאַר דער געשפּיניקטער נשמה געזוכט. אָבער זי איז געגאַנגען אַלץ װײַטער. שפּיגנדיק אירע שוואַכע און נישטיקע געדאַנקען, װי די לײַכטנדיקע

— צי ווייסט עפּעס? — האָט זי זיך נישט וויסנדיק דער־שראָקן.

— ס׳האָט זיך צו מיר דערטראָגן עפּעס פֿון דער ווייט... אפֿשר נאַרט מען מיך אָפּ, ווייל איך נישט צעפֿלויסן. יאָ, כ׳האָב מיך צערעדט, צערעדט, און נאָך וואָס בין איך דאָס געקומען? — ס׳האָבן עטלעכע צוגעזאָגט צו קומען, וועלן מיר, יתומות, א ביסל איינסטענהן, קומט עץ אויך... וואָס הייסט, די באַרינאָווע וואָל נישט זיין, אַז די בבֿודיקסטע וועלן זיך צוזאַמענזאַמלען.

זי האָט זי אינטערגעחנפֿט, אָבער האַנקאַ האָט זיך אָפּגע־זאָגט מיטן אויסרייד, אַז זי איז שוואַך, און אינדערפֿרי האָט זי זיך דערפֿילט שוין א ביסעלע שיפּיר.

די פּלאַשקאָווע, איז געווען ווייטער אומעטיק פֿון דעם אָפּזאָג און געגאַנגען פֿאַרבעטן יאַנגען.

אָבער איך יאַנושקאַ האָט זיך אָפּגעזאָגט, מיטן תירוץ, אַז זי האָט שוין צוגעזאָגט מיט דער כוסטער ערגעץ אַנדערש צו גיין...

— צ׳וואָלט גלייכער געטון, ווען צ׳וואָלט געגאַנגען, יאַנגאַ, ס׳בענקט זיך ענק שוין נאָך א מאַנספּערשוין, און צו דער פּלאַש־קאָווע וועט אָן שום ספק יאַמבראָווסקי אַריינבליקן. אָדער עמעצן אַנדערש פֿון די אַלטע דרושאַרעס, און ווי ס׳זאָל נישט זיין, וועלן די כאָטש מיט די הויזן אויפֿמינטערן... — האָט יאַנוסטינקאַ א מורמל געטון פֿון הינטער דער כאַלופּע אַפּער.

— און עץ סטאַנדריק, ווי ענקער שטיינער איז, שטעכט עץ מיט ענקערע ווערטלעך, ווי מיט א מעסער דורך...

— ס׳אי מיר פֿריילייך, איז וואָלט איך גערן פֿאַר יעדערן געוואָלט דאָס, וואָס ער דאַרף! — האָט זי אָפּגעחוזקט.

יאַנוש האָט זיך א וואָרף געטון פֿאַר כעס און איז אַרויסגע־גאַנגען אויפֿן וועג, ראַטלאָז בלאָנדושענדיק מיט די אויגן א ביסל דער וועלט און קים וואָס זי האָט זיך איינגעהאַלטן פֿון וויינען. ס׳איז אמת, אַז ס׳האָט זיך איר ווייטער געבענקט!

וואָס קומט דערויס, אַז אומעטום האָט זיך געפֿילט דער יום־טוב, וואָס עס האָט געווימלט מיט מענטשן, וואָס געלעכטערן

ווענדיק די פּאַפּקאַסטן, האָט זי זיך אַרויסגעטראָגן פֿאַר דער שטוב צו יאָגעשען.

— יוזקאַ, ס'איז שוין צײַט די בהמות צו געבן עסן! — האָט זי אויסגערופֿן.

— אוודאי, ווענען גאָט יום־טוב ס'שטינקט, איז שטינקט ער — אָבער דער מיך אָן הונגער, איז שטענדיק געדענקט ער! זיי וועגן בײַ מיר אויך געזעצט מיטן הצגל... אַ גענשיקסטער שנאַפּ צוקער וויטעק! און פֿון די שליפּיצס לייכט אים אַרויס.

— ס'דען, וואָס צו שמד־שטיק, איז ער דער ערשטער, צו דער אַרבעט דאַרף מען אים נאָך מיט אַ שטעקן אונטערטרײַבן!

— מײַן טײַערע, ס'טײַטש מיט דער דינערשאַפֿט איז אומזיסט אײַן צרה! די מילנערין האָט זיך באַקלאָגט פֿאַר מיר אויף אַ רוסישקע אַז זי קען זי קײן האַלב יאָר ניט אויסהאַלטן.

— זיי אַרבעטן זיך אָן דאָרט גיך קינדערלעך... דאָס פֿרישע ברויט העלפֿט צו!

— דאָס ברויט ווי דאָס ברויט, נאָר דאָ מאַכט דער גזלן. יאָ דאָס ייִנגל, דער פֿון די קלאַסן, ווען ער קומט אַמאָל אַהיים, פֿון מ'וואָגט, אַז דער מילנער אַליין לאָזט אויך קײן קומט ניט גדורך... איז טאַקע שווער ביז צום יאָר אַ רוסקע צוצוהאַלטן. דאָס אָן אמת איז, אויף די דינערשאַפֿט ווערט כּסדר ערגער... וואָס מײַן שנעל, וואָס כ'האָלט צום פֿאַסטן, וואָרן כ'האָב ניט קײן קינדערלעך אין שטוב, האַלט מיך פֿאַר אַ הונט און הייסט זיך נאָך געבן מילך אַלע איבערגעבליבענע! ס'איז אַ געהערטע זאַך!

— כ'האָב אַ פּאַראָבעק, איז מיר ניט קײן נײַעס. וואָס די וואַרגלויסט זיך אַלץ. אָבער כ'מוז אויך אַלדינג באַשטיין, וואָרן ער וועט זיך אַוועק אין דער וועלט אַרײַן אין דער מיט בעסטער אַרבעט. און וואָס וועל איך טון אָן אים אין אַזאַ גרויס באַלעבאַטישקייט!

— ס'וועל אים נאָך עפּעס ניט אַפּרעדן פֿון עפּעס — האָט די שטילער אויסגערופֿן.

רויטלעכע זון האָט זיך שוין געהאַט איבער די וועלדער אַרי-
בערגעקאָלערט, און איבערן בלויען הימל האָבן זיך הײסע
יאָלקנדלעך, פּונקט ווי די איבצײַטיקע סטאַדעס גענדז. אײַסנבע-
שפּרײַס, דער ווינט האָט זיך אויך ווי ניט ס׳איז אַ ריר געטאָן
אינדערהײך, אַ וואַקל כּוחנדיק מיט די שפּיצן פֿון די וואַסאַמערנ-
דיקע טאָפּאָלן, און אין דאָרף איז געוואָרן וואָס אַמאָל טומלדי-
קער און רויִקער. די עלטערע האָבן אײַנגעטענהט פֿאַר די
כאַליופּעס, וויגנדיק אויף די שוועלן, די שיקסעס האָבן אַרומגע-
שטיפּט לעבן טײַך, אָדער אַרומגעשטענדיק זיך אין דער העלפּט,
זײַנען זיי געגאַנגען, ווינטיק זיך, און זינגענדיק לידלעך, אַז ווי
די מאָן-בלומען אָדער נאַסטורציעס האָבן זיי געחיה׳ט צווישן די
ביימער, אָפּשפּיגלענדיק זיך אין וואַסער פּונקט ווי אין שפּיגל,
די קינדער זײַנען אַרומגעלאָפֿן מיט די „דינגוסיאַנצער", נאָך אַנ-
דערע ווידער זײַנען גאָר אין די פֿעלדער מיט די סטעוסקעס
געגאַנגען.

מ׳האָט שוין געקלונגען צו דער אָוונט-תּפֿילה, ווי די גרע-
בע פֿלאָש; אָחוץ איז, באַוועגנדיק פֿריער באַרינען, אַרײַנגעקומען צו
האַנקען.

— כ׳בין געווען בײַם קראַנקן. יעווס, און ער ליגט אַזוי,
ווי ר׳איז געלעגן... כ׳האָב צו אים גערעדט: ר׳האָט אַפֿילו
ניט קיין קוק געטאָן אויף מיר. די זון לײַכט אים אַרויף אויפֿן
בעט, איז שוואַרץ ער זי צונויפֿ מיט די פֿינגער, ווי ער וואָלט
זי אין דער גאַרטן אַרײַן געוואָלט נעמען. און גראַבלט בײַ
איר, פּונקט ווי אַ קליין קינד! ס׳איז פּשוט צום וויינען, וואָס פֿון
אַ מענטש איז געוואָרן! — האָט זי זיך צערעדט, אַנידערזעצנ-
דיק זיך לעבן בעט, אָבער זי האָט ווי די אַנדערע אַביסל אַ
טרונק געטאָן, פֿאַרבײַסנדיק מיט קוכן. — ער עסט עפּעס אַצינד,
וואָרן ס׳דאַכט זיך מיר, אַז ער איז פֿעטער געוואָרן!

— שוין געקעסט, אַז ס׳קען זײַן, ס׳וועט אים בעסער
ווערן!...

— די שקצים זײַנען אויפֿגעגאַנגען מיטן העגדל קיין וואָ-
ליע! — האָט יוקאַ אַ גרעבער געטאָן, אַרײַנפֿאַלנדיק, אָבער דער-

Przyszliśmy tu po dyngusie!
Zaśpiewamy o Jezusie,
O Jezusie, o Marye —
Dajcie nam co, gospodynie!...

און זיי האָבן לאַנג געזונגען און האָט אַמאָל דרייסטע־ און העלכיקער, ביז וואַנען דער דאָבראָדזשעי איז אַרויסגעקומען און אַלעמען געגעבן צו צענערלעך, געליבט זייער דאָס העמדל און די ליבלעך אָפּגעזונגענס...

חיסקען האָט אויך אַ שווייס באַגאָסן פֿון שרעק, צי ער וועט ניט אַמאָל אַ פֿרעג טון חנה באַטשאַן; חוץ אים, ער האָט אים צווישן די איבעריקע חבֿרה ניט געקענט דערקענען, אָבער ער איז אויסגעגאַנגען צו זיך אין די צימער אַריין. אַרויסקוקנדיק נאָך מיטן שיקסל אַ ווייסעשקן, אַז זיי האָבן אים אַלס אַ דאַנק אַ זעץ אַרויס געטון מיט אַ לידל און האָבן זיך אַוועקגעלאָזט צום אָרגאַניסטער.

דערנאָך זענען זיי שוין אַרומגעגאַנגען איבער די כאַלופּעס צוזאַמען מיט אַ גאַנצער כמאַרע קינדער. האָט האָבן געגעלסט־טעס און אַזוי זיך געשטופּט, אַז מ'האָט געמוזט דאָס העמדל אָפּ־היטן פֿאַר דער שפּאַרעניס. וואָרן יעדעס האָט געוואָלט אַ פֿע־דערל אָנרירן און מיטן שטעקן אַ באַזעג טון.

חיסקע האָט זיי געפֿירט, אָנפֿירנדיק מיטן רעדל און האָט אויף אַלץ אַכטונג געגעבן. מיטן פֿוס האָט ער געגעבן אַ צייכן, אַז מ'זאָל אָנהייבן און מיטן סמיטשיק האָט ער געקירעוועט, ווו צו געפֿינען אַ דינער טאָן און ווו אַ גראָבן; אים האָט מען אויך אָנגעגעבן די מתנות. און זיי האָבן זיך אַרומגעפֿירט מיט אַזאַ פֿאַראַד און מיט אַזאַ רעש, אַז איבער גאַנצן דאָרף האָט זיך אויס צעטראָגן דאָס זינגען און דאָס שפּילן אויף דער פֿידל, און מענטשן האָבן זיך זייער געוווּנדערט. אַז אַזעלכע צוציקעס, וואָס ווען קוים פֿון דער ערד אויפֿגעוואַקסן, און האַלטן זיך שוין ווי די גראָבקעס.

ס'האָט שוין געהאַלטן פֿאַר זון־אונטער־גאַנג. די שטאָט

שכנים, װעלכע האָבן, װי דער מנהג איז, אָנגעהױבן צו קומען אין געסט אײנס נאָך דער אַנדערער, באַדױערן זי, אַ צי טון אַ ביסל בראָנפֿן, מיט זיסן קיכן נאָכפֿלעכיזעקן צו פֿאַרבײַסן און װעגן פֿאַרשידענע שכנישע ענינים צו רעדן, צום מײנסט װעגן דעם אונטערגראָבן זיך אונטער דער קאָמער צו פּליאַדערן.

די שטוביקע װירטער האָבן זיך פֿאַר דער כאַליפּע אױסגעװאָרעמט, אײַנגעזעגנדיק מיט די מענטשן, װאָס זענען בסדר אין סאָד צרײַן געגאַנגען און אָן אַ סימן אַרײַנגעטראַכט װעגן דעם לאָך, װאָס מ'האָט עס נאָך ניט געהאַט פֿאַרשיט, װאָרן דער װינט האָט דאָס פֿאַרבאָרגן אַזױ לאַנג װי די סטראַזשניקעס מיטן שרײַבער װעלן ניט קומען.

יאַנוסינקאַ האָט גראָד װעגן דעם געהאַלטן אין דערציילן, זי װײסט אַלײן שױן ניט דאָס װיפֿילסטע מאָל הײַנט, װי פֿון הױף האָבן זיך אַ שיט אַרױס געטאָן די שקצימלעך מיטן הענדל. װיטעק האָט מיט זײ אָנגעפֿירט, ער איז געװען פֿײַן אױסגעשליפֿערט, אַפֿילו אין שטיבל און אין באַרינעס היכל, װאָס ר'האָט עס געהאַט סיף אױף אַ זײַט אַראָפּגעצױגן און לעבן אים זענען אין אַ קיפּע געגאַנגען, מאַטעיס קאָבאַ, גאָלבאַשאַק, יענדרעק, קובאַ, גושטלאַ מיטן קרומען מילש זון און אַנדערע. זײ האָבן געהאַט שטעקנס אין די הענט און סאָבנס איבער די פּלײצעס פֿאַרװאָרפֿן. און װיטעק האָט אונטערן אָרעם צוגעדריקט פּיעטרעקס פֿידל.

זײ זענען אַרױס אױפֿן װעג מיט פֿאַראַד און צום ערשטן האָבן זײ זיך אַװעקגעלאָזט צום גלח, װאָרן אַזױ האָבן אַלע יאָר די דערװאַקסענע פֿאַראָבקעס אָנגעהױבן. זײ זענען דרײַסט אַרײַנגעגאַנגען אין גאָרטן אַרײַן, פֿאַר דער פּלעבאַניע, אױסגעשטעלט זיך אין אַ שורה, אַרױסרוקנדיק פֿאַר זיך דאָס הענדל. װיטעק האָט אַ שפּיל אױף געטאָן אױף דער פֿידל, גאָלבאַשיאַק האָט אָנגעהױבן צו דרײען מיטן משונהדיקן טוף און צו קרײען, און אַלע האָבן, צוקלאַפּנדיק מיט די שטעקנס און צושטופּנדיק מיט די פֿיס צום טאַקט, צוזאַמען מיט קװיטשענדיקע קעלער אַ װיג אַרױס געטון:

פּאַקעטס צײַטן זיי זיך אויף באַנאַכט אײַן. אַבי נאָר נישט גרע־בער צו ווערן. ס'איז אַזאַ הוליִשע מאָדע, אַז יעדער פּריצה זאָל אויסזען דין, פּונקט ווי אַ שטעקן, אויסן זאָר נאָר אויפֿגע־בלאָזן.

— אין דאָרף איז אַן אַנדערע מאָדע, וואָרן פֿון דאָרט לאַכן זיך די פּאַראָבקעס אָפּ.

— נאָר האָס דען, נישט? אַ שיקסע דאַרף זײַן ווי אַ טײַג, אומעטום אַזוי צו האַקסן, אַז ווען אַ מענטש וויל זיך צו איר צו־דריקן, זאָל זײַן ווי צו אַ הייסן אויוון... — האָט פּיעטרעק גע־זאָגט, אײַנקוקנדיק זיך אין יאַנעקן, וועלכע האָט אַרויסגענומען די טעפּ פֿון קויבן.

—קוקסט אים אָן, די פּאָקראָקע. דרייט זיך אַרום פּיעטס און פּאַס, אַן ערטסן זיך מיט פּלייש און האָט פּאַר אַן אַפּצעטן עס קומען אים שוין אָן! — האָט אים יאַגוסטשינקאַ אָנגע־זידלט.

— אַז אַזעלכע רירט זיך בײַ אַן אַרבעט, איז אַ הונגער די סטודניצע פּלאַצט נישט אויף איר...

ר׳האָט נאָך געהאַלט עפּעס אַ היצל צוגעבן, אָבער די דאָ־מיניקאַנטע איז אַרײַנגעקומען האַנקען באַטראַכטן, האָט מען אים אַרויסגעטריבן פֿון שטוב.

מען האָט באַלד אויף דאָס מיטאָג אַרויסגעטראָגן אויפֿן גאַנעק. וואָרן ס'איז געווען וואַרעם און די זון האָט געשײַנט. דאָס יונגע גרינס האָט געגלאַנצט, באַוועגנדיק זיך שטילערהייט אויף די צווײַגעלעך און פֿליסטערנדיק ווי די וועטער־ווײַגעלעך, פֿײגל־געשטיפּטע האָבן זיך פֿון די סטרעשע אַרויס געטראָגן.

די דאָמיניקאַנטע האָט איר פֿאַרבאָטן צו רירן זיך פֿון בע־טעכער, און ווײַל באַלד נאָכמיטאָג איז הראַנקאַ אָנגעקומען מיט די קינדער, האָט מען צום בעט צוגעשטעלט אַ באַנק און יוזקאַ האָט אָנגעטראָגן געהייליקטע ווערעמעלעך און אַ פֿלאַש בראָנפֿן מיט האָניק. וואָרן דער טאַטע האָט, כאָטש ביק מיט אַ ביסל מי, אָבער בגבוריק, באַלעבאָטיש־מעסיק, אויפֿגענומען די שוועסטער און די

טער טונאַנדערגעטראָגן און אויף די שיבן אָפּגעקלונגען, מען האָט שוין אויך געקלונגען צום איבערהייבן פֿון דער האָסטיע, און זי איז בסדר אַלץ געשלאָפֿן. אויפֿגעוועקט האָט זי ערשט דאָס גערויש פֿון טירן, וואָס האָבן זיך געעפֿנט איבער דעם גרויסן חצר, וואָרן ווי ס'איז געווען דער מנהג דעם צווייטן טאָג פּסח, נאָך דער טומע, האָט מען זיך געיאָגט, ווער ס'וועט דער ערשטער צוקומען צו זײַן כאַלופּע, אַזוי, אַז דורך די ביימער האָבן נאָר געשימערט די בריִ-קעס, וועלכע זײַנען געווען אָנגעפּאַקט מיט מענטשן און די פֿערד האָט מען געשמירט מיט די בײַטשן. זי האָבן זיך אַזוי היציק גע-יאָגט, אַז די כאַלופּע האָט זיך אויך געטרייסלט און דער טומל פֿון דעם רוישן און די געלעכטערן איז ווי אַ הינט דורכגעלאָפֿן.

זי האָט זיך געוואָלט אײַנטערהייבן, אַ קוק טון, אָבער די הויז-לײַט האָבן זיך גראָד אומגעקערט און יאַניסטינקאַ האָט זיך, פֿאַ-רענדיק אַרום מיטאָג, גענומען דערציילן, ווי ס'האָט זיך אָנגעשיט אַזאַ גרויסער עולם, וואָס אַ העלפֿט פֿון זיי האָט קיין אָרט נישט געהאַט אין קלויסטער, אַז אַלע הייף זײַנען זיך צוזאַמענגעפֿאָרן, און נאָך דער טומע האָט דער גלח צונויפֿגערופֿן די באַלעבאַטים אין דעם קליידער-צימערל און עפּעס זיך מיט זיי בעראַטן, יוזקאַ ווידער האָט דערציילט וועגן די פּריצהטעס, ווי אַזוי זיי זײַנען גע-ווען אויפֿגעשלייערט.

— צ'הייסט, די פּאַניענקעס פֿון וואָליע טראָגן דיר אַזעלכע קאָפּערטעס אויף די ועדיקער, פּונקט ווי די אינדיקעס, ווען זיי שטעלן די אויפֿגעשפּרייטע ווײַדלעך אויף.

— מיט היי פּאַקן זיי אויס דיזאַויקע ערשטער, אָדער מיט שמאַטעס — האָט די אַלטע דערקלערט.

— און אין גאַרטל איז בײַ זיי אײַנגעשטעמט ווי בײַ אַ בין, ווי מ'וואָלט זיי מיט אַ בײַטש דורכגעהאַקט, אַז ס'איז נישט צום דערקענען, ווי זיי טוען די בייכער אַהין... כ'האָב מיך צוגעקוקט פֿון דער נאָענט.

— ווײַ! ס'הייסט אונטערן גאַרטל פּאַקן זיי אַרונטער. ס'האָט מיר דערציילט איין הויפֿיסע, וואָס איז געווען אַ שטוב-מיידל אין באָדליצער הויף, ווי אַזוי אַ פֿייל פּריצהטעס וועגערן זיך אויס און

— מיט דעם האָבן זיי פֿורעקן דע־טמיתס!
דאָס איין איז איבערגעגאַנגען פֿון האַנט צו האַנט.

— ס'גיט אַ פּרעגע, פֿון וועלכן מען קאָרעס צוין צו אַ בראָ־גע.

— זיי האָבן אים געקענט כאָטש אפֿילו פֿון מיכאַלס קוש־ניע אַרויסגעבענען.

— די קושניע איז שוין פֿון פֿרייטיק אָן פֿאַרמאַכט.

— דעם קאַיאַל האָלט מען געדאַרפֿט אויסטרעטן, צי ס'איז אים נישט פֿאַרפֿאַלן געוואָרן.

— זיי האָבן עס געקענט פּונקט אַזוי צעהאַבענען, ווי זיי האָבן עס געקענט אויך מיט זיך מיטברענגען. דער וואָיט זאָגט עס ענק, און דער קאַהאַל איז נישטאָ אינדערהיים, און ווידער וואָס כ'האָב צו טון, איז עס מיין זאַך מיטן סאָל־יסאָס! — האָט דער וואָיט אויפֿגעהויבן זיין שטימע, שרייענדיק, אַז מען זאָל זיך נישט בתים פּאַקן און מ'זאָל גיין אַהיים.

קיינער האָט זיך נישט פֿאַר אים דערשראָקן, נאָר ווייל ס'איז שוין די הכנסה צייט געווען אין קלויסטער אַריין צו גיין, איז וועגן זיי זיך געשווינד פֿונאַנדערגעגאַנגען. וואָרן בעגסט; פֿון אַנ־דערע דערפֿער האָבן זיך שוין געצויגן לעבן די פֿענסטער אין דער ברייט פֿון וועג, ווי די געגנדן, און פֿורן האָבן וואָס אַמאָל אָפֿטער איבערן בריקל געפּייקט.

און ווען ס'איז שוין פֿולשטענדיק ליידיק געוואָרן פֿון מענטשן, האָט זיך ביילצאַ אַריינגערוקט אין סאָד אַריין און געגעבן טרעט באַקיקן זיין הינטל. מינטערן אים און רעדן צו אים שטילערשקער־הייט.

די שטוב איז אויך ליידיק געוואָרן. אין קלויסטער אַריין זענען די אַלץ געגאַנגען, האַנקאַ איז נאָר איבערגעבליבן אין בעט, וואַנדיק פֿאַר זיך דעם פּאַטערוש און טראַכטנדיק וועגן אַנטיקן און ווייל ס'איז געוואָרן שטיל, וואָרן דער אַלטער האָט די קינ־דער אויפֿן וועג אַרויסגעפֿירט, איז זי פּעסט אַנשלאָפֿן געוואָרן.

אָס איז שוין געווען מיטאָג־צייט, אַז וואָרעבצ און שטי־רעטשקע, אַז די געזאַנגען פֿון דעם צילם האָבן זיך פֿון קלויס־

— כ׳וואָלט מײַן קאָפּ געגעבן, אַז דאָס איז דער קאַ־
חאַל.

— איז נישט אַנדערש, נאָר ער האָט זיך געיאָגט נאָך עפּ.?
אַן אָפּגעקוקטע וואָך!

— ס׳דען... נאָר, ס׳האָט זיך אים צרויסגעגליסטעט, דאָס
זאָג איך נאָר ענק...

— אוודאי, מ׳דאַרף כאַפּן בײַ דער האַנט, אָדער האָבן
עדות... נו, אויף וואָס אַ מענטש וואָגט זיך צוליבן גראָשן!...

— אפילו פּאָר צנטעקן כאַפּט ענק נישט אַרויס, מײַן טײַ־
ערער! — האָט זי געבעטן.

— צ׳ווייסט דאָך, אַז כ׳בין נישט קיין גיכער אויף צו פֿאַר־
טרײַבן זיך, און ס׳איז דאָך גרינגער אַ מענטש צו דערהרגענען,
ווי אים צו געבוירן. כ׳האָב אים געקענט, אַז ער איז אַ שווינ־
דלער, אָבער אויף אַזאַ זאַך וואָלט איך אים נישט חושד גע־
וען.

— ער איז פּשוט נאָך אויף עפּעס ערגערס, איך קען אים
שוין אײַנמאָל גוט...

דער וואָיט איז אָנגעקומען מיטן סאָלטיס און אָנגעהויבן צו
באַטראַכטן יעדער אײַנצלהייט, אויספֿרעגנדיק זיך בײַ יוזקען וועגן
אַלדינג.

— מען קאָנשיאָל וואָלט נישט געווּסט; וואָלט איך געקלערט,
אַז דאָס איז זײַן מלאכה... — האָט דער וואָיט אַ שפּעטעש גע־
טאָן.

— שטילערהייט, פּיעטער, וואָרן די קאָוואַלאַ בײַם אַהער צו
אונדז — האָט אים דער סאָלטיס אַ צי געטאָן.

— זיי האָבן זיך איבערגעשראָקן, אַז זיי האָבן אַבנים באַ־
נישט צוגענומען.

— חייוס אים, מ׳וואָלט געדאַרפֿט געבן צו וויסן די סטראַזש־
ניקעס... אַ פּריש עסק האָט דער טײַוול אָנגעטראָגן, אַז דער מענטש
קען דיר אפילו דעם יום־טוב נישט רויִק געניסן...

דער סאָלטיס האָט זיך פּלוצלינג אַראָפּגעצויגן און אויפֿגע־
הויבן אַן אײַזערנעם, פֿאַרבלוטיקן פּרעגעם.

פאַר מענטשן די צופרידנקייט, און זי האָט זיך עפּעס נאָכגעקוקט הינטערן סטאַניק.

— צי ס׳פעלט נאָר עפּעס ניטאָ אַמאָל אין דער שטאָל? — האָט די אויסגערופן, מכלומרשט ווי פאַלנדיק אויף אַ פּאַר־ראַכט.

— די טירן זענען גוט פאַרמאַכט געווען! — האָט זיך גי־טרעק אָפּגערופן און איז ניסאָמאָל אַ שפּרונג אַריין געטאָן אין קאַרטאָפל־גרוב אַריין, אָפּגעשאַרפן אַן אַ ווייס פון דעם איינגאַנג אַ גרויס שייטל האָלץ און אַרויסגעצויגן פון דאָרט דעם וואַטעדיקן לאַפּאַ.

— אַ דאַי, אַז די גנבים האָבן אים דאָרט צעריינעמאָרפן, אָבער דאָס איז אַ חונדער, אַ בייזער הונט און האָט זיך גע־לאָזט...

— אין קיינער האָט נישט געהערט באַנאַכט קיין בילן!

מ׳האָט געגעבן צו וויסן וועגן דעם ענין דעם סאָלטיס. ז׳האָט זיך מיטן איינגבליק אויף צעבראָגן איבערן גאַנצן דאָרף, אַז מ׳איז אין איין אַכטס געקומען צו לייפן אַקיקן, אַרויסצוזאָגן זיין מיינונג און אַריינציטראַכטן. דער סאָד האָט זיך פאַרפילט מיט מענטשן. מ׳האָט זיך געשטופּט ווי צום מתודה זיין, יעדערער האָט דעם קאָפּ אין גרוב אַריינגעשטעקט, זיינס אָפּגעזאָגט און בורעקן באַטראַכט.

ראָכאַ האָט זיך אויך באַוויזן, און באַרויקנדיק די צוויי־טע און צערישטעטע יוזקאַ, וועלכע האָט יעדן איינציקן באַזונדער יעדערן...ילט ווי אַזוי דאָס איז געווען, איז ער אַריינגעגאַנגען צו האָ...קן, וועלכע איז ווידער געלעגן אויפן בעט, אָבער עפּעס אויס־כעריליש רויק...

— כ׳האָב מיך דערשראָקן, אַז ס׳זאָלט ענק נישט אַמאָל דאָס צו פיל צום האַרץ גענומען! — האָט ער אָנגעהויבן.

— אי... ד׳האָט גאָרנישט, געלויבט צו גאָט. געטומען... ד׳האָט זיך פּערספּעקטיק... — האָט זי אַראָפּ. נידעריק דאָס קול.

— צ׳האָט אַ קלער איך וועמען!...

זי האָט אָנגעמאַכט אזאַ ליאַרעם, אַז אַלע זענען זיך צוזאַ־מענגעלאָפן.

— בורעק איז דערהרגעט! פעטשנע גנבים!

— אַ פחד איז אויף זיי אָנגעפאַלן.

— סטייטש ס'איז נישט אַנדערש, אין נאָמען פון פאָטער און זון! — האָט יאַנוסטינקאַ אַ געשריי געטון, דערזעענדיק מיט־אַמאָל אַ קופּע אויסגעגראָבענע ערד און אַ גרויסן גרוב אונטער די באַלקנס.

— זיי האָבן זיך אונטערגעקאָפּעט אונטערן סאַמבאַס קאַ־מער!

— אַ לאָך, אַז אַ פערד וואָלט מען געקענט אַדורכ־שלעפּן!

— און תבואה איז דאָ פיל אין גרוב!

— יעזוס, און אפשר זענען זיי נאָך דאָרטן דאָ די גזלנים! — האָט יוזקאַ אַ געשריי געטון.

זיי האָבן זיך אַ וואָרף געטון אויף באַרינעס זייט. יאַנושאַ איז שוין נישט געווען, דער אַלטער איז נאָר געלעגן מיטן פנים צו דער שטוב, אין דער קאַמער הינטער, און וואָס מער ס'איז שטענדיק טונקל געווען, איז געווען אַצינד ליכטיק. אַ ליכטיקייט האָט דורכן לאָך אַריינגעוועצט, אַז מ'האָט באַלד געקענט דער־זען, אַז אַלץ איז געווען אויסגעגנבעט, די קאַסע, די אויסגעשיטע תבואה איז אויף דער ערד געלעגן צוזאַמען מיט די שמאַטעס וואָס מ'האָט פון די דרעננער אַראָפּגעריסן; אפילו די פּאַסטעט־ערן און וואָל זענען געלעגן צעפּלאָנטערט און צעקנאַדערט. ס'איז נישט קיין אופן געווען אויף אַמאָל צו דערגיין וואָס עס האָט געפעלט.

אָבער האַנקאַ האָט זיך אויפן אָרט געכאַפּט, אַז דאָס פון זיין דעם קאַוואַלס אַ שטיקל אַרבעט; אַ היץ האָט די אַדורכגענו־מען אויפן געדאַנק, אַז ווען זי וואָלט געווען מיט איין טאָג זיך פאַרשפּעטיקט, וואָלט זי געהאַט געפונען דאָס גאַנצע אין צוגעצו־טען... זי האָט זיך אַריבערגעבויגן איבערן גרוב, באַהאַלטנדיק

קוים אָפּגעטענדיק, די אַלטע האָט איר די שלייפֿן מיט עסיג אויס-
געריבן און ערשט דעמאָלט, ווען זי האָט איר אַריין אונטער דער
נאָז צוויבעלעס, איז חאַנקאַ צו זיך געקומען. אויפֿעפֿענענדיק די
אויגן, ס'האָט זי נאָר אָנגעכאַפּט אַ שלוקערץ.

אַלע זענען זיך טומלדיק געגאַנגען עפּעס טון אין באַלעבאַ-
טישקייט. חיטקע איז נאָר איבערגעבליבן און, אָפּקוקנדיק אַ גו-
טע געלעגנהייט, האָט ער אָנגעהויבן בעטן די באַלעבאָסטע, אַז
זי זאָל אים לאָזן גיין מיטן הענדל.

— ני ניי דיר, נאָר פּאַרפּאַסקע נישט דאָס אָנטאָן און
פֿיר דיך אויף אָרנטלעך! בינד אָן די הינט, כּדי זיי זאָלן נאָך
עפּעס אין די אַנדערע דערפֿער נישט נאָכלויפֿן! חען-וואָס גייט ער?

— באַלד נאָכן קלויסטער.

יאָנטעסינקע האָט אַריינגעשטעקט דעם קאָפּ דורך פֿענסטער
און אַ פֿרעג געטאָן:

— וווּ זענען דאָס די הינט, חיטקע? כ'האָב זיי אַרויסגע-
טראָגן עסן, כּדות, און כ'זע קיינעם נישט!

— אמת. ס'טייטש זיי זענען אין שטאַל אינדערפֿרי אויך
נישט געווען! לאַפּאַ! בורעק! נאַ דאָ! — האָט ער אָנגעהויבן
רופֿן אַרויסלויפֿנדיק פֿאַר דער שטוב, אָבער זיי האָבן זיך נישט
אָנגערופֿן.

— זיי האָבן געמוזט אין דאָרף אַריין אַנטלויפֿן, חאָרן
קלאַנגען צוויי יאָגט זיך... — האָט ער אויסגעטייטשט.

ס'איז קיינעם נישט איינגעפֿאַלן צו טראַכטן, וווּ די הינט
זענען אַהינגעקומען — ס'איז דאָך אַ געוויינלעכע זאַך. ערשט
עפּעס אין אַ צייט אַרום האָט יוזקאַ דערהערט שרייען אין הויף
ווי אַ טויב היילן, און גאָרנישט געטיגנעדיק דאָרט, איז זי אַוועק-
געלאָפֿן אין סאָד אַריין, טראַכטנדיק, אַז חיטקע רעכנט זיך דאָרט אָפּ
מיט עפּעס אַ פֿרעמדן הונט. זי האָט זיך פֿאַרחידעשט, ווען זי האָט
קיינעם נישט דערזען: דער סאָד איז געווען לער און דאָס היילן
איז שטיל געוואָרן; אָבער צוריקקערנדיק, האָט זי אָנגעטראָפֿן
אויף בורעקן: ער איז געלעגן אַ טויטער אונטער דער ווישניקער
האָגט — ר'האָט געהאַט אַ צעשפּאָלטענעם קאָפּ.

— מ'וועט זיי אינגיכן אָנהייבן אַרויסלאָזן!

— זיי האָבן געזאָגט, אַז באַלד נאָך פּסח וועט מען אַ סך שוין אַרויסלאָזן! — האָט זי שטילער אַ שעפּטשע געטאָן, אומ-קוקנדיק זיך מיט שרעק צו האָרכן, און יאָגנדיק האָט עס הינטן, גערט אויפגעריסן, אַז זי איז פון שטוב אַרויס אַנטלאָפן, ניט דערענדיקנדיק דאָס זאָגן, די אַלטע ווידער האָט אָנגעהויבן רעדן וועגן דער קאָזאַקען.

— זיי זענען שוין צוגעקומען און מיט נאַגייקעס, זיי האָבן זיך נאָר איבערגעשאָקלט נאָך דעם קלאַבאַס און כיטרן הויף זיך אָנגעקוקט! זיי זאָגן, אַז עס שמעקט מיט עפּעס אַנדערש, ווי מיט כאָלופּעס!... דער פּריץ האָט זיי געזאָגט, אַז ער קען קיינעם ניט העלפן, וואָרן דאָס איז דעם קאָמיסאַרס און דער רעגירונגס אַן ענין, און ווען אפילו ער זאָל יאָ קענען, וואָלט ער זיך אויך ניט איינגעשטעלט פאַר קיין שום ליפּצער, וואָרן איבער זיי איז ער אַליין צום מיטסט געשאָדנט געוואָרן! צ'הייסט, מ'האָט דאָך אים פאַרבאָטן דעם וואַלד צו פאַרקויפן, און די סוחרים שלעפּן אים אַצינד אַרום איבער די סאָנדעס. ער האָט צפּנים געשאָלטן מיט פּעך און שוועבל, אַז ער זאָל איבער די פייערן דאָרט, גיין מיט אַ מאַרבע, זאָל דאָס גאַנצע דאָרף אַ מגפה אומברענגען!... די קאָזאַקעס לויפן שוין דערמיט אַרום פון אינדערפרי אָן גי-בער אַלע כאָלופּעס און סטראַשען מיט נקמה נעמען.

— אַ נאַר, וואָס וועט זי אים טאָן מיט דעם סטראַשען?

— מיינט טייערע, צי הייסט מען דען, ווער וועמען ס'קען אָנטאָפּן אויפן ריכטיקן אָרט, ער מעג אפילו זיין דער ערגי-סטער... — זי האָט אָנגעהאָקט, אויפשפּרינגענדיק, כדי אונ-טערצוהאַלטן האָנקען, וועלכע איז אויף דער וואָגן אַרויפגע-פאַלן.

— אום גאָטעס ווילן! ס'זאָל נאָר גיכער אַמאָל ניט קו-מען פאַר דער צייט — האָט זי אַ דערשראָקענע געשעפּטשעט, ציִענדיק זי אין בעט אַריין, וואָרן זי האָט איר אין דער הענט געחלשט, טראָפּנס שווייס זענען אַרויסגעקומען איר אויפן פּנים, וועלכעס איז באַדעקט געווען מיט געלע פלעקן. זי איז געלעגן

געפּיצלטע קישקע, האָט זי זיך אַנידערגעזעצט צוזאַמען מיט די איבעריקע צום עסנבעכן, אַרויסגראַבלענדיק מיט גיריקייט אַ גרע-סער שטיק.

— עסט גיך אויך, באַלעבאָסטע: מיט הונגערן וועט עך צום געוויינס גאָרניסט צוהעלפן...

— אַז דאָס פּלייט איז מיר שוין פאַרמיאוסט; טאַי וועל איך מיר עפּגאָכן.

— איך איבעררעכטשעטענקען די געדעריים איז עס נישקשה, אָבער ווען צ׳יאַלט ענק מיט בראָנפן איבערגעקאָכט מיט פעטי-קייט און מיט געהירץ אָנגעשטרונקען, וואָלט עס גיכער גע-האָלפן...

— ס׳דען, אַ טויטן וואָלטן אויסלכע רפואות לעבעדיק גע-מאַכט!... — האָט זיך צעלאַכט פּיעטרעק, וועלכער האָט זיך אַנידערגעזעצט לעבן יאַגושען, אין די אויגן איר אַרײַנגעקוקט, און צוגעבנדיק איר העלפן, אויף וואָס זי האָט נאָר אַ קוק גע-טון און כסדר אָנגעהײבנדיק מיט איר אײַנצוטענהן; אָבער ווײַל זי האָט אים אָפּגעפּאַרטיקט מיט אַ ליאַדע ענטע, האָט ער אָנגעהויבן איבערצופרעגן די יאַגוסטינקען וועגן מאַטעושן, וועגן סטאַכאַ פּלאַש-קען און אַנדערע.

— ווי דען, כ׳האָב אַלע געזען, ווי זיינען זיך אַלע צוזאַמען, און ציטערן האָבן זיי פשוט הויפיסע, הויכע, ליכטיקע, מיט אַ פּאָד-לאָגע, נאָר דאָך, וואָס ס׳איז מיט אײַזערן שפּיגלעבס אין די פענ-סטער, כדי ס׳זאָל זיך זיי אַמאָל צו שפּאַצירן נישט פאַרגליסטן. און ספּײַז, שפּײַזט מען זיי אויך נישקשה. אַן אַרבעטס-גופּ האָט מען זיי אויף מיטאָג אַרײַנגעבראַכט; כ׳האָב פאַרזוכט: ווי זי וואָלט אויף אַן אַלט, שטיקל געקאָכט געוואָרן און מיט וואָגן-שמירעכץ געט ען באַשמאַלצן; איינער אַנדערן כאַלצייט ווידער, האָט מען זיי געפּרעגל-טע הירזש אַנידערגעשטעלט... נאַ, דער הונט וואָלט די לאַפּע אַפילו נישט אײַנגעהויבן, און וואָלט קיין שמעק נישט געטאָן. זיי לעבן, נאָר ווײַטער אײַנגעס, ווער ווידער ס׳פאַרמאָגט נישט קיין גראָשן, באַשטעלעט זיך דאָס עסן מיטן פאַסטערוש — האָט זי מיט ספּעק דערצײַלט.

אָפּגעצאָגן, אַז זי האָט אונדז געמאַכט קו׳ות ביזן היכל... דער־נאָך הידער, ציטערנדיק נאָך צו הילף חיטקע, טלבאַסיאַקן און נאָך אַ פּאָר עלטערע שקציםלעך, האָבן זיי אַ כאַפּ געטאָן מאַטיסיאַ באַלצערקעוויטשן און האָבן איר געמאַכט אַזאַ באָד, אַז די כוסטער איז מיט אַ שטעקן אויף הילף אונדז געלאָפן; זיי האָבן אויך יאַנ־גען ערגעץ צוגעשפּאַרט און אַרנטלעך די אָפּגעשטאַנקען, אפילו יוזקען האָבן זיי ניט דורכגעלאָזט, כאָטש זי האָט זיך געבעטן און מיט אַ געבעטש איז זי זיך געלאָפן פֿאַר האַנקען פֿאַרקלאָגן.

— זי באַקלאָגט זיך און איז צופֿרידן, די אויגן פֿינקלען איר צום אַרומטסיפּן.

— און מיך האָבן זיי אויך, די נבלות, ביזן הייזן לײב אָפּגעצאָגן! — האָט זיך פֿרײלעך יאַגוסטינקאַ באַקלאָגט, אַרײַנ־פֿאַלנדיק אין דער כאַלופּע.

— די שאַריע חטט דיר דען עפּעטן אַדורכלאָזן! — האָט יוזקאַ געקלאָגט, איבערטוענדיק זיך אין כרוקענע קלײדער, אַבער ניט שקנדיק אויף דעם, וואָס זי האָט מורא געהאַט, איז זי פֿאַרט אַרויסגעגאַנגען דערנאָך אויפֿן גאַניק. וואָרן ס'האָט אונדז געפּויקט אויף די הענט פֿון די געיאָגערײַען און דאָס דאָרף האָט זיך געטרײסלט פֿון די געשרײען. די שקצים איז אַ חונדער, וואָס זיי זענען ניט משוגע געוואָרן פֿון פֿרייד, זיי זענען אַרומגעגאַנגען אין אַ גאַנצער מחנה, אַרומטערטערײַבנדיק אַלץ, ווער ס'איז נאָר אונטערגעקומען אונטערן שפּריצ׳ער, אַז דער סאָלטיס האָט אונדז געמוזט די לאַבעטעס צו צעטרײַבן, וואָרן ס'איז ניט קײן אָפּן געווען פֿון דער כאַלופּע זיך אַרויסצוזיין.

— צי ווען עפּעס ניט מיט אַלעמען נאָכן געכאַפּט! — האָט יאַגוסטינקע אַ שעפּטשע געטאָן, כרוקענענדיק די פּלײצעס באַם קימען.

— יאָ, ס'טרײסלט זיך אין מיר און ס'וואַרפֿט מיך אײַנ־גאַנצן, דערבײַ בורזשעט מיך...

— לײגט ענק אַנידער. צ'וואָלט געדאַרפֿט אַריסטרינקען קאַנאַפּיעס־פֿאַרבריעכן! צ'האָט ענק געכאַפּט אַרײַנגעטרײסלט! — האָט זי זיך ייִער פֿאַרדאַגהט. נאָר ווײַל זי האָט דערשמעקט

הירושעס, די סויערן האָבן געטשריפּעט. כ׳האָב װאַסער פֿון סטאַװ געשעפּט, בהמות װעלן געגאַנגען טרינקען, די גענדז האָבן געשריגן, און הינט די גלאָקן האָבן אַ װאָך אַרויס געטאָן און די אָפּגעהײזערטע הימל־בלײכנדיקע שטימען האָבן געטומלט רויִקן און צעגיסן זיך איבערן דאָרף, איבער די פֿעלדער, איבער די הײסע װעלדער, האָבן זיך די געשרײען נאָך מער געשטאַרקט, און די הערצער האָבן נאָך לעבעדיקער און פֿרײלעכער אָנגע־הויבן קלאַפּן.

די שקציםלעך װאָלטן שוין אַרומגעלאָפֿן מיט די שפּריצערס, יאָגנדיק זיך װױלגײן מיטן װאַסער אָפּגיסן, אָבער זיי האָבן זיך באַהאַלטן הינטער די ביימער בײַם סטאַװ, און אָפּגעװאַרט ניט נאָר די פֿאַרבײגײענדיקע, נאָר יעדן אײנציקן, װעלכער האָט נאָר פֿאַר דער שװעל אַרויסגעקוקט, אַז אַפֿילו די װענט זײַנען שוין פֿאַרנעצט געװען און קאַלוזשעס האָבן זיך פֿאַר די שטיבן גע־גרייט.

אַלע װעגן און אַלע הײף האָבן אױפֿגעקאָכט מיט אַ גע־טומל, די געשאַלן און געלעכטער, געיאָגערײ. האָבן זיך װאָס אַמאָל מער געשטאַרקט, װען אויך די שיקסעס האָבן נישקשהדיק אַרומגעשטיפֿט, אָנגיסנדיק זיך אײנע די אַנדערע און יאָגנדיק זיך איבער די פֿעלדער, און װײַל זיי זײַנען געװען אַ סך און שוין דערװאַקסענע, איז האָבן זיי זיך גיך אָן עצה געגעבן מיט די שקצים, צעיאָגנדיק זיי אויף אַלע זײַטן; זיי האָבן זיך אַזוי צעשטיפֿט, אַז אַפֿילו אויף יאַשעק פּושעטראַסני, װעלכער האָט זיך מיט אַ שפּריצער צום פֿײַער לעשן הינטער נאַסקען אונטערגעבאַיעט, זענען די באַרצערקויזגעס אָנגעפֿאַלן, מיט װאַסער פֿאַרגאָסן און כּדי אָפּצושפּאַסן פֿון אים נאָך אין סטאַװ אַרײַן אים אַרײַנגע־שלעפּט...

אָבער אַ צעכצכנעטער פֿאַר בושה, װאָס די שיקסעס האָבן גענומען די איבערמאַכט איבער אים. האָט ער צוגערופֿן צו הילף פֿינצערלעך באַריגעס און האָבן זיך אַזוי קענטיק פֿאַרטשעפּן אויף נאַסקען, ביז װאַנעט זיי האָבן די אַרײַנגעכאַפּט אין די נעגל אַרײַן און, צונעשלעפּט זי צו דער ברונעם און אַזוי שיטלעך זי

לייזן — קיין שום שכר נישט: נישט קיין איין ליבלעך װאָרט אפילו, נישט קיין איין טרייסט־װאָרט!

— יעזוס, קוק אַראָפּ מיט דײַן רחמנותדיקן בליק, העלף, װאָרן כ׳װעל עס נישט איבערהאַלטן! — האָט זי געיאָמערט, אַרײַנדריקנדיק דעם קאָפּ אין קישן, כדי די קינדער נישט אויפֿצוּװעקן, און יעדעס ביינדל האָט זיך אין איר באַזונדער געטרייסלט פֿון װיינען, פֿון װייטיק, פֿון דערנידעריקונג און פֿון דעם שרעקלעכן עולה־געפֿיל!

זי האָט נישט געקענט פֿרײַ לאָזן אויסגיסן זיך דער נשמה דאָרט אין זײַן צנזעונגהיים, נישט דערנאָך בשעתן צודריקמאַכן אין דער אַנװעזנהייט פֿון מענטשן, איז דעריבער האָט זי זיך ערשט אַצינד אָפּגעגעבן אינגאַנצן דער פֿאַרצװייפֿלונג. אַצינד האָט זי שוין געלאָזט דער פּײַן דאָס האַרץ אויס צו צערײַסן; און די טרערן געלאָזט פֿליסן.

. . . .

צומאָרגנס װידער, אין הייליקן מאָנטיק, האָט זיך דער טאָג אויפֿגעהויבן נאָך אַ מער לויטער, נאָך מער אויסגעבאָדן אין זון און אין בלוילעכע נעפּלען, אָבער אויך מער אַ צעװייניקטער און עפּעס װי אײַנגאַנצן אַ פֿריילעכער. די פֿייגל האָבן העליקער געזונגען, און אַ װאַרעמער װינט האָט איבער די ביימלעך געבלאָזן, אַז זיי האָבן זיך װי ביז אַ שטילעטשקער תפֿילה צעפֿליסטערט; די מענטשן האָבן זיך מונטערער פֿון שלאָף אויפֿגעריסן, אויפֿפּראַלנדיק טיר און פֿענצטער, אויף גאַנס װעסל װענען די געלאָפּן קוקן, אויף די פֿעלדער, װאָס זענען מיט גרינס דורכגעשיט, אויף די אומגעהייערע שטחים ערד, װאָס זענען פֿון פֿרילינג פֿאַרװעבט, אײַנגאַנצן מיט זון באַגלאַנצט אין דער פֿריידיקער זון פֿאַרטרונקען, אויף די פֿעלדער, װוּ די װינטער־תבואה האָט זיך שוין אויסגעװיגט, פּונקט װי געלבלעכע, געטרײַסלטע װאַסערן װאָלטן צו די כװאַליעס געפֿלאָסן.

ס׳האָט זיך געװאָשן פֿאַר די שטיבן, דאָס איבערטרייטן זיך האָט זיך דורך די פֿעלדער געטראָגן, װוּ־נישט־װוּ ס׳איז האָט שוין אַ רויך פֿון קיכן געזעצט. די פֿערד האָבן אין די שטאַלן גע־

— אַז וואָלט איך שוין איינמאָל געשטאָרבן און מער נישט געליטן! — האָט זי אַרויסגעזיפֿצט.

ער האָט אַ שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ און אָן אַ וואָרט זיך אַרויסגעטראָגן. נאָר פֿאַר דער כאַליפּע האָט ער די הינטלעך, וואָס וועגן עפּעס ביין צעווילדעוועט געהאַט, איינגעשטילט, פֿאַרטרייבנדיק זיי אין דער בודע אַריין.

אָבער האַנקאַ, כאָטש זי האָט זיך באַלד צו די קינדער צוגעלייגט, האָט זי טראָץ דער פֿאַרמאַטערטקייט נישט געקענט בשום אופֿן איינשלאָפֿן. ווי דען!... מאַכש אַנטעק האָט זי ווי אַ באַלעבאָסיקן הינט אויפֿגענומען... דאָס בזהיר-ליקסטע עסן האָט ער מיט געשמאַק געגעסן, די פֿאַר גילדן האָט ער צוגענומען, נישט פֿרענדיק זי און נישט באַוווּנדערט זי אַפֿילו, וואָס זי האָט זיך מיט אַזאַ ווייטן וועג אָנגעמאַטערט!...

זי האָט אים דערציילט, וואָס און ווי אַזוי זי אַרבעט אין דער באַלעבאָסישקייט — האָט ער איר אַפֿילו קיין גוט וואָרט נישט געענטפֿערט, און פֿאַר נישט איין זאַך האָט ער זי מיט כעס געזידלט... וועגן גאַנצן דאָרף האָט ער זיך אויסגעפֿרעגט, און וועגן די קינדער האָט ער אַפֿילו נישט דערמאָנט... זי איז געגאַנגען צו אים מיט אַ געטרייַ און ליבנדיק האַרץ, פֿאַרבענקט אָן אַ שיעור נאָך זיינע לאַסקעס; זי איז דאָך זיינס אַ חופּה-קידושין-ווייב און אַ מאַמע צו זיינע קינדער, איז האָט ער איר אַפֿילו קיין צערטל נישט געטאָן, נישט קיין קוש געגעבן, נישט אויסגעפֿרעגט זיך וועגן איר געזונט... ווי אַ פֿרעמדער האָט ער זיך איר אויסגעהערט און ווי אויף אַ פֿרעמדע האָט ער געקוקט, נישט ווייטער מיט קיין חשק אויסהערנדיק אירע מעשׂיות, אַז צום סוף האָט זי שוין אַפֿילו נישט געקענט רעדן, אַ ווייטיק האָט זי געשטיקט, ברעכן האָבן זיך איר גענומען, איז האָט ער נאָך אַ געשריי געטאָן, אַז זי זאָל מיט קיין גנבֿעשע צו אים נישט קומען! טייערער יעזוס, ס'איז אַ נס, וואָס זי איז קיין טויטע נישט אַנידערגעפֿאַלן... דאָס איז פֿאַר דער שווערער האַרעוואַניע אַרום זיין האָב און גוטס, פֿאַר דער אַרבעט איבער די כּוחות. פֿאַר די אַלע

אין די כאַלופּעס האָבן זיך די פֿײַערלעך אײנס נאָכן אַנ-דערן געלאָשן, פּונקט ווי אויגן וואָס פֿאַרמאַכן זיך פֿון שלאָף; אַ שטילשווײַגן, וואָס איז אַדורכגעצאַמט מיט שטילצאַפּלדיקע ציטערן פֿון די בלעטעלעך און מיט אַ כויב, ווײַט ריזלען פֿון אַ טײַכל, האָט זיך צעגאָסן אַרום. נאָר באַם מילנער האָבן נאָך די פֿענצטער געלויכטן און ס'האָט זיך פֿאַרהײַלט ביז שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן.

אין די באַרינעס שטוב איז שוין געווען שטיל. אַלע האָבן זיך געלייגט שלאָפֿן, פֿאַרלעשנדיק די ליכט. אַז נאָר לעבן די סטעפּ, וואָס איז מיט דער וועכטערס געזעצן אַרומגעשטעלט אויפֿן קוי-מען, האָבן נאָך קוילן געגליט, און אַ גריל האָט ערגעץ אין אַ ווינקל געשפּילט. אָבער ראָכאַ איז כּסדר אַלץ געזעסן אינדרויסן, וואַרטנדיק אויף האַנקען, אַז ערשט אַרום האַלבע נאַכט האָבן קאָ-פּיטעס זיך אויפֿן בריקל לעבן דער מיל צעפּויקט און באַלד דער-נאָך איז די בריקע פֿאַרפֿאָרן.

האַנקאָ איז אויסטערליש אומעטיק געווען און באַטריבן. אַז ערשט דאַמאָלט ווען זי האָט די וועטשער אויפֿגעגעסן און דער פֿאַראָבעק איז געגאַנגען אין דער פֿערדשטאַל אַרײַן, האָט ער זיך געוואַגט אַ פֿרעג צו טאָן:

— צ'האָסט געזען, דעם מאַן?

— דעם גאַנצן נאָכמיטאָג בין איך מיט אים געזעסן! ער איז געזונט און באַם פֿולן פֿאַרשטאַנד... ר'האָט ענק געלאָזט גריסן... און כ'האָב די איבעריקע פּירען אויך געזען... ס'האַלט זיך באַם אַרויסלאָזן, נאָר קיינער ווייסט ניט ווען... באַ דעם, וואָס דאַרף אַנטשעקן אויף די סאָנדעס צו פֿאַרטיידיקן, בין איך אויך געווען...

דאָס האָט זי נישט דערציילט, אַז אַ שטיין איז איר אויפֿן האַרץ געלעגן, נאָר אַזעלכע אַנדערע נאַרישקייטן גאָר, וואָס האָבן נישט קיין שייכות צו האַנקען, ביז זי האָט זיך פּלוצלינג צעוויינט און כאָטש זי האָט דאָס פּנים מיט די הענט פֿאַרשטעלט, זענען איר די טרערן דורך די פֿינגער געראָנען.

— כ'וועל קומען אינדערפֿרי... רופֿט ענק אָפּ: צ'האָט ענק שטאַרק צעטרייסלט... ס'זאָל ענק חלילה נישט שאַטן...

געלד! אין אַ פּאָר װאָכן אַרום װעל איך אים ברענגען אין כאַליפּע אַרײַן, װעסט זען, װי ער װעט דאָס פֿאַרלירן אױפֿן גאַניק. אין קינגער װעט דאָך אים ניט דערקענען. נאָר גיב מיך ניט אַמאָל איס!

— ס'דען! כ'האָב דיך שוין װען ס'איז אַמאָל איבערגעגעבן! כ'איז מיר נאָר אַ װוּנדער, װי דו האָסט דיך געװאָגט דערצו, יש־חס!

— מײַנס האָב איך מיר אָפּגעטומען. כ'האָב געזאָגט, אַז כ'װעל ניט שענקען און כ'האָב אָפּגעטומען... כ'האָב אים אַװדאַי אױף דערױף אײַנגעװױנס, אַז אַנדערע זאָלן האָבן פֿון אים אַ נוצן. ס'דען!... — האָט ער אַ מירכל געטון און ר'איז אַװעקגעלאָפֿן ערגעץ אין פֿעלד אַרײַן.

ניט לאַנג האָט געדױערט, האָט ער זיך באַװיזן צוריק און זיך צוזאַמען מיט די קינדער אַנידערגעזעצט בײַם קױמען צו פֿאַרעדיקן דאָס װעגל.

און אין דער שטוב האָט זיך עפּעס געמאַכט אַזױ שלעפּעריק און אומעטיק. יאַנוס איז אַװעק געגאַנגען אין איר װײַט אַרײַן, ראָכאַ װידער איז געזעסן פֿאַר דער שטוב צוזאַמען מיט בײליצן, װעלכער האָט זיך שוין װי אַ ייִד געשאָקלט, אַזױ האָט אים דער שלאָף געפּײַניקט.

— גײַכס צהײם, װאָרן פֿאַן יאַצעק װאָרט דאָרט אױף ענק! — האָט אים ראָכאַ אײַנגערױמט.

— אױף מיר װאָרט ער... פֿאַן יאַצעק... סטײטש כ'לױף שוין... אױף מיר! גע... גע — האָט ער אַ פֿאַרחוּנדערטנער געשאָכלט, אױסגעכסטערנדיק זיך אײַנגאַנצן און איז אַװעקגעגאַנגען.

און ראָכאַ איז איבערגעבליבן אױף ד״ר פּריזבע, ער האָט געשעפּטשעט אַ תּפֿילה, פֿאַרקוקנדיק זיך אין דער נאַכט אַרײַן, אין דערדאָזיקער ניט דורכדריגליכער װײסקײט פֿון הימל, װוּ ס'האָט איס געציטערט פֿון שטערן־געשימער: אינגען װידער, איבער דער ערד. האָט זיך שוין אױפֿגעהױבן אַ שרעקלעך האַרנדיקע לבנה און די פֿינצטערניש צעבראָכט.

זי האָט זיך צוריק אומגעקערט פאַר דער שטוב, אָבער די שיקסלעך האָבן שוין געהאַט געענדיקט די שפּיל, מ'האָט שוין געהאַט אָנגעצונדן פייערן אין די הייזער. סטערן האָבן זיך איך חו-נישט-חו באַוויזן, און אַן אָוונט-קילקייט האָט פון די פעלדער אַ צי געטון.

אַלע פיערטעס האָבן זיך שוין געהאַט אומגעקערט פון שטאָט, און האַנקאַ איז נאָך אַלץ נישט אָפּגעפאָרן.

יוזקאַ האָט צוגעגרייט אַ וועטשערע: באָרשטש מיט קלבאַס אין קאַרטאָפלעס פעט באַשמאַלצן. זי האָט דאָס אָנגעהויבן אויפצוגעבן אויף דער באַנק, וואָרן ראָכאַ האָט געוואַרט, די קינדער האָבן געחלשט צו עסן. און יאַגנאַ האָט אַלעמאָל אַ קוק אַריין געטון אין שטוב אַריין, ווי וויטעק האָט זיך שטילינקערהייט אַריינגערוקט און גיך זיך צוגעזעצט צו די פאַרעדיקע שיסלען. ער איז אויסטערליש רויק געווען, ר'האָט ווייניק געגעסן און מיטן לעפל אָן די ציין געקלונגען, אַזוי האָבן אים די הענט געציטערט, און נישט צועסנדיק ביזן סוף אַריין, איז ער אַוועקגעלאָפן.

יוזקאַ האָט אים געכאַפּט אין הויף, פאַרן כליוו, ווי ר'האָט אין דער פאַלע אַריין אָנגענומען דאָס חזירישע עסן כו, צעבערל אַרויס, און זי איז צו אים שטרענג צוגעשטאַנען: וואָס עס איז אים געשען?

ער האָט זיך אויסגעדרייט, ווי ר'האָט נאָר געקענט, אָפּגענאַרט, אָבער צום סוף האָט ער אויסגעזאָגט דעם אמת:

— דאָס האָב איך באַם גלח דעם באָסטאָן מיינעם אָפּגענומען!

— יעזוס, מאַריאַ! און קיינער האָט דיך נישט דערזען?

— ניין, דער דאָבראָדזשעי איז אַוועקגעפאָרן, די הינט זיינען אַוועק פרעסן, און דער באָסטאָן איז געשטאַנען אויפן גאַניק! מאַטשוש האָט פריער אויסגעקוקט און געקומען צו לויפן זאָגן! מיט פיעטרעקס קאַפּאָטע האָב איך אים איבערגעדעקט, כדי ער זאָל מיר נישט קיין דושאַבע טון און אים אַוועקגעטראָגן צום באַהעלטעניש! נאָר לאָז די פערד פון מויל נישט אַרויס, מיין

ניט קענענדיק דערקענען. — אָבער ווייז גאָר דײַן משונהדיקן פֿייגל

ער האָט אַרויסגעטראָגן אויף דער ליכט דאָס הענגל, האָט אים שוין אינגאַנצן פֿאַרטיק געזען; פֿון וואָל איז עס געווען אויסגעשניטן און אַרומגעקלעפּט מיט טייג, אין וועלכן ס'זײַנען געווען אַרײַנגעשטעקט פֿעדערן, אַז עס האָט אויסגעזען ווי אַ לע־בעדיקס, וואָרן אַ קעפּל מיט אַ שנאָבל האָט עס געהאַט אַן אכתן, אויף אַ העלדזל אַרויסגעשטעקט.

אויף אַ רויט אָפּגעפאַרבט ברעטעלע איז עס זיך געשטאַנען, און ס'איז אַזוי קונציק געווען צוגעאַרבעט צו אַ קליין הענגעלע, אַז אַזוי ווי וויטעק האָט נאָר אַ ריר געטאָן מיטן לאַנגן דישעל, האָט דאָס הענגל אָנגעהויבן טאַנצן און די פֿליגל צו צעשפּרייטן, דערצו ווידער האָט טײַבאַשיאַק אַ קריי געטאָן, אַז די הענער האָבן זיך אויס פֿון ווײַטע שטײַגן אָפּגערופֿן.

— יעזוס, ציים איך לעב האָב איך נאָך אַזאַ משונהדיקן פֿייגל ניט געזען! — האָט זיך ד.רלעבן יוזקא אַראָפּגעלעצט.

— ר'איז גוט, האָ? כ'האָב צוגעטראָפֿן, יוזעפֿקע, האָ? — האָט ער מיט שטאָלץ גע.ורמלט.

— האָבט דאָס אַליין אויסגעאַרבעט? פֿון דײַן קאָפּ אַרויס?

אַ באַוווּנדערונג האָט זי כמעט אַרומגענומען.

— אַליין! יעגדרעק האָט מיר נאָר דעם לעבעדיקן האָן גע־ברענגט... אַליין, יוזעפֿקע...

— מײַנע טײַערע, ס'טײַטש ער רירט זיך דאָך ווי אַ לע־בעדיקער, כאָטש ר'איז פֿון האָלץ. ווייז אים די שיקסלעך!... זיי וועלן זיך דאָס אָפּוווּנדערן!... ווייז, וויטעק!

— נאַ, מאָרגן וועלן מיר גיין אויף „דינגוס“, איז וועלן זיי זען. ס'פֿעלן נאָך שטאַכעטעלעך אַרום, כדי ער זאָל ניט אַרויספֿליִען.

— איז גיב אַ בליק צו דער קי און קום אַרײַן אין שטוב אַרבעטן, ס'וועט דיר זײַן ליכטיקער...

— כ'וועל קומען, נאָר כ'האָב נאָך אויסן דאַרף עפּעס צו באַוואָרענען...

ריק אים די אויגן, האָבן זיי אים אַנטקעגנגעשטעלט אַ קלײנעם גאַניק
פֿונאַנדערלויפֿנדיק זיך ווי די שפּאַצן, מיט אַ געשריי אין אַלע זייטן.
ער האָט זיי נאָכגעיאָגט מיט פֿונאַנדערגעשפּרייטע הענט, אַרויס-
פֿאַלנדיק וואָס אַ ווײַלע אויף אַ פּלויט אָדער אויף אַ האַנט; ער
האָט זיך געלאָזט לויפֿן נאָך די געלעכטערן נאָך, אָבער נישט אַזוי
לײַכט איז אים אָנגעקומען צו כאַפּן, וואָרן ווי די שוואַלבן
האָבן זיי זיך לעבן אים אַדורכגעגליטשט, אַ שמייס געבנדיק אים
אין פּלייצן, אַז ס'האָט אויס אויפֿגעקאָכט פֿאַר דער כ..לופֿט, גלייך
ווי עמעצער וואָלט אַ סטאַדע זשערעבּאַקעס איבער די גרודעס דורכ-
געיאָגט, און געקוויטשעט, געשרייען, געלעכטערן האָבן אויפֿגעטרייסלט,
אַז ס'האָט זיך אויס אויפֿן גאַנצן דאָרף צעטראָגן.

די פֿינסטערניש איז שוין געדיכטער געוואָרן, די רויטקייט האָט זיך ווי אויסגעבערנט און די שפּיל האָט געהאַלטן אין בעסטן ברען, ווי מיטאַמאָל האָט אין הויף זיך דערהערט אַ הינער-שרייען.

יוזקאַ איז אין איין אָטעם אַהינגעלאָפֿן.

חיטעק איז געשטאַנען אונטער דער שאָפּע, באַהאַלטנדיק עפּעס הינטער זיך, און טלבאָשיאַק האָט זיך באַהאַלטן הינטער די אַקעראײַזנס, אַז דער קאָפּ האָט זיך אים געטרייסט.

— גאַרניסט, יוזשי... גאַרניסט... — האָט ער אַ צעמישטער געשעפּטשעט.

— אַ הון האָט זיך דערשטיקט... די פֿעדערן פֿליִען דאָך נאָך...

— כ'האָב נאָר באַם האָן אַ ביסל פֿון היידל אַרויסגעריסן, וואָרן כ'דאַרף דאָס האָבן צו מיין פֿייגל. אָבער ס'איז נישט אונדזער האָן, ניין, יוזשאַ! טלבאָשיק האָט אים פֿון ערגעץ געבראַכט צוטראָגן... זיינעם...

— חייז! — האָט זי שטרענג באַפֿוילן.

ער האָט איר אַ וואָרף געטאָן צו די פֿיס דעם האַלב לעבעדיקן עוף, פֿון וועלכן ס'איז אינגאַנצן געוואָרן אויסגעצופּט די פֿעדערן.

— אַוודאי איז ער נישט אונדזער! — האָט זי אויסגערופֿן,

— אָדער מיט יאַגאַן, װעסטו זי אויף אָפּװיסטן אַרומפירן — האָבן זיי מיט שפּאַס אים באַװאָרפן.

— װען כ׳װאָלט נאָר צו װעלכע פֿון ענק מיט בראַנפֿן געשיקט, איז װאָלט זי זיך קיין טשענסטעכאָװ אָװקגעלאָזט און אַ״ע פּרייסיק װאָלט זי פֿון פֿרייד געפּאַסט! — האָט ער אָפּגעענטפֿערט.

— און די מאַמע װעט דיך דען לאָזן, אַז מ׳דאַרף דיך גאָר האָבן אין דער כאַ״ופּע די סעפּ צו װאַשן און די הינער צו טאָפּן — האָט גאַטקאַ אױסגערופֿן.

— װאָרן זעסטו, אַז כ׳װעל מיך דערבײַזען גיי איך אַװעק צו מאַרישקאַ באַלצערקװנען!

— גיי: מאַרישאַ װאַרט שוין דאָרט אויף דיר מיט אַ פּאָמיעסלע, אָדער מיט נאָך עפּעס ערגערס...

— און לאָז זי דיך נאָר דערזען, איז לאָזט זי באַלד אַלע הינט אָפּ.

— און פֿאַרליר נישט דאָרט עפּעס אױפֿן װעג! — האָט גאָסטוש געלאַכט, אַ צי טוענדיק אים אַ קאַפּ באַ די הויזן, װאָרן אַלע מלבושים זײַנען אויף אים געװען װי אױסגעװאַקסן.

— ער רייסט שוין צו דעם זיידנס שטיװאַליעס.

— אַ קאַמיזאָיל גייט ער פֿון דעם אײַנשיט, װאָס די חזירים האָבן עס צעריסן.

די װערטער צוזאַמען מיט אַ געלעכטער זענען געפֿאַלן װי אַ האָגל; ער האָט אויך געלאַכט און האָט אַ שפּרונג געטאָן, כדי נאָכצוקען אין דער העלפֿט אַרומצונעמען, אָבער אײנע פֿון זיי האָט אים אַ פֿוס אונטערגעשטעלט, אַז ער האָט זיך, װי לאַנג ער איז, אַ צי אױס געטאָן אונטער דער װאַנט, נישט קענענדיק אױפֿשטיין, װאָרן זיי האָבן אים אַלעמאָל אומגעשטופּט.

— לאָזט אים צורו, צװאָס... — האָט זיי יוזקאַ אײַנגעשטילט, העלפֿנדיק אים זיך אױפֿהײבן, װאָרן כאָטש ר׳איז אַ סטכאָיע, אָבער אַ באַלעבאָטישער זון איז ער געװען און אויך שױט אַ שטיקל קרוב פֿון דער מאַמעס צד.

דערנאָך האָבן זיי געשפּילט אין קליפּע-באַבע.

אויף דערויף האָט מען יאַשקען אױסגעקליבן אַזױ. פֿאַרבינדנ-

טערן מיט יאַשקע פּושעטראַבנין, וועלכער איז נאָכגעקומען צו
לויפן נאָך גאַסטושען, כאָטשיק יענע האָט אים שוין איינגאַנצן אָפּ־
געטריבן פון זיך, רעכענענדיק אויף עמעצן אַנדערש. יוזקאַ האָט
די אויפגענומען, ווי זי האָט נאָר געקענט, מיט אייער־קיכן און
מיט קעלבאַס.

גאַסטושיאַ האָט אַלס די עלצטע מיטן רעדל אָנגעפירט און
ווייל זי האָט צום מיינסטנס אָפּגעלאַכט פון דעם גאַנץ, וועלכער
איז געווען אַ שלימזל, און געוואָלט מאַכן דעם אָנשטעל פון אַ
פּראַוועצק, אַ חוילן יונג; ער איז טאַקע געשטאַנען פאַר אַלע, אין
די געפּאַסעוועטע הויזן, אין אַ ניי־ם שפּיגלנייעם און אין דעם קאַ־
פּעליוש אויף אַ זייט, האָט ער זיך אָנגענומען אונטער די זייטן,
און מיט אַ שמייכל געזאָגט:

— צ׳מוזט נאָך מיר שטיין, ווייל כ׳בין איין פּראַוועצק אין
דאָרף!

— האָב נישט קיין מורא: נאָך די בהמות נאָכצולויפן איז
נאָך דאָ ווער!

— אַזאַ פּאָקראַקע, צו קאַרטאָפֿליעס שיילן טויג ער!

— די קינדער די נגזלען אָפּצווישן! — האָט איינע אי־
בער דער אַנדערער געקריטיקעט, אַרויסזאָגנדיק מיט אַ הילכיק גע־
לעכטער, אָבער יאַשקע איז בײַ זיך נישט ראָפּגעפאַלן, ר׳האָט
אַ שפּרינג געטאָן מיט דער פלינקע דורך די ציין און אויסגערופן:

— איך שטיי גאָרנישט נאָך אַזעלכע נאַרישע בוציקעס!...
גענוג פּאַסן דאַרפט ער נאָך!

— אַליין האָט ער נאָך פאַרלאָרן אַרום דעם קי־ווײַדל גע־
טאַנצט, און אַצינד מאַכט ער דעם אָנשטעל פון אַ פּראַוועצק!...

— און יעדן טאָג האָט ער די הויזן פאַרלוירן, אַזוי איז ער
מער אַ ביק אַנטלאָפן.

— האָב חתונה מיט יאַנקעלס מאַמען, צ׳פּאַסט ענק אַקוראַט
צו.

— זי ניאַנטשעט יידישע קינדער, ווען זי דיר אויך קענען
די נאָז אָפּווישן.

די קינדער, װאָרן זײ זענען אױך אױסן װעג אַרױסצוקריכן.

צו דער אָװנט־תּפֿילה האָט מען אָנגעהױבן קלינגען.

די זון האָט זיך שױן געהאַט אַריבערגעקײקלט צו די װעלדער־צו און די בײמער האָבן אָנגעהױבן לײגן לאַנגע שאָטנס אױף די װעגן און זײַטן סטאַװ, און אַ פֿאַרנאַכטיקע שטילקײט האָט אַרום די װעלדער פֿאַרהילט, אַז מ׳האָט געהערט דאָס װײַטע רױשן נאָך פֿון די פֿורן; די געשרײען פֿון די פֿײגל אױף די פֿעלדער און דאָס שטילע דורכנעמענדיקע שפּילן פֿון דעם אָרגל אין קלױסטער.

און װײַל אַ מײַל האָט זיך שױן פֿון דער שטאָט געהאַט אָפּגערוקט, האָבן אַלע בריקלעך אױך אָנגעהױבן פֿריקן פֿון די טרעפּעס, אַז ס׳איז מען געלאָפֿן נײַעס הערן.

נאָך דער אָװנט־תּפֿילה װידער, בײַם סאַמע זון־אונטערגאַנג, איז דער דאָבראָדזשעי אָנגעקעפֿאָרן מיטן װעג קײן װילקאַ. יאַס־בראָדסקי האָט געזאָגט, אַז דאָס איז אין הױף אַרײַן אױף אַ באַל, און באַלד נאָך זײַן אַרײַנקומען, האָט זיך דער אָרגאַניסטער מיט זײַן גאַנץ הױזגעזינד אַ שיט געטאָן צום מילנער צו גאַסט; יאַס אַ האָט געפֿירט די מוסטער, װעלכע איז אָן אַ שיטור געװען אױפֿגע־שלײַערס און פֿרײלעך באַגריסט די פּיקסעס, װאָס האָבן פֿון די הײף אַרױסגעקוקט.

אַ שטילער בין השמשות האָט זיך איבער דער ערד אױסגע־שפּרײט, די זון איז פֿאַרגאַנגען, און די רױטקײט האָט זיך װאָס אַמאָל ברײטער צעגאָסן, אַז כּמעט אַ האַלבער הימל איז אין בלוטיקע פֿלאַמען געשטאַנען, גלײַך װי מיט גליענדיקע קױלן באַשיט, די װאַסערן האָבן זיך בלוטיק צעשפּיגלט און די שײַבן אױפֿגעפֿלאַקערט, פֿון שטאָט װידער איז װאָס אַמאָל מער פֿורן אָנגעקומען, און װאָס אַמאָל העכער האָבן די קולות פֿאַר די הײַזער גע־טומלט.

נאָר האַנקען האָט מען אַלץ ניט געזען, אָבער טראָץ דעם איז פֿאַר דער כאַלופּע געװען טומלדיק און פֿרײלעך; שיקסעס און אײן עלטער מיט יונגען זענען זיך צו איר צוזאַמענגעקומען, אַז זײ האָבן װי די קלאַפּנדיקע שטשיגלעס זיך אױף דער פּריזבע און אױפֿן גאַניק באַזעצט, פֿאַרװײַלנדיק זיך מיט פֿאַרשידענע געלעכ־

קיסן, בײַ אַ דרײַסיק באַלעבאַטים װאָלט מען געקענט דאָרט בײַ־
זעצן, ס׳דען... בײַ אַ דרײַסיק... אָבער צי װעט דען דער פּריץ
פֿאַרקױפֿן, אַז ער דאַרף קײן געלט ניט צו האָבן!... אַזאַ
עושר...

— ס׳דען! אַן עושר, און דרײט זיך אױס נאָך אַ גראָבן
װי אַ שלאַנג. אַז בײַ פּױערן אַנטלױפֿט ער שױן אפֿילו און װו ער
קען נאָר. די ייִדן שטיקן אים פֿון אײן זײַט, װאָס זײ האָבן אים
איבער װאַלד געגעבן, פּאַראַסקאַס איז ער שולדיק. די הינט־לײַט
צאָלט ער ניט, די אָרדינאַריע אױף נײַ יאָר, װאָס ס׳קומט זײ
האָבן זײ נאָך ניט געקריגן, אומעטום איז ער שולדיק, און װו,
װעט ער דאָס נעמען אָפּצוגעבן. אַז דעם װאַלד האָט די רעגי־
רונג פֿאַרבאָטן צו האַקן, כּל זמן ער װעט זיך מיט די פּױערן
ניט אױסגלײַכן! ער װעט ניט לאַנג אײַנזיצן אין װאָליע, נײן.
מען שמועסט, אַז ער קוקט שױן אױס אַ סוחר... — האָט זיך
די קאָװאַלאַדע גומגעריכט צערעדט, אָבער װען ראָכאַ האָט זי
מער געװאָלט בײַ דער צונג אַ צי טון, האָט זי זיך עפּעס פֿאַר־
האַקט און אָפּגעשיקנדיק אים מיט אַבי װאָס, האָט זי די קינ־
דער צונױפֿגערופֿן און אַהײמגעגאַנגען.

— זי טוט אַ סך װיסן פֿון אירן, נאָר זי האָט מורא זיך
אַרױסצוזאָגן... ס׳איז אמת, אַז די שכניש פֿעלדער װעגן פּרוכס־
באַר, די לאַנקעס קען מען צװײ מאָל שנײַדן, אמת... — האָט
דער אַלטער איבער קול אַרײַנגעטראַכט, פֿאַרקוקנדיק זיך אױף די
פֿעלדער, װאָס ליגן לעבן װאַלד, װו מ׳האָט אַרױסגעזען פֿון
הינטער די סטױגן די דעכער פֿון די גיטער־געבײַדע, נאָר ראָכאַ
האָט אים ניט אױסגעהערט, װאָרן דערזעענדיק די קאָװאַליכע,
װעלכע איז געשטאַנען בײַם סטאַװ מיט פּױערטעס, איז ער גיך צו
די צוגעגאַנגען.

— הי... הי... װי װעגן בײַנעקסטן דעם פּריץ... יעװױס
פּײַנער, און די פּױערן װאָלטן זיך דאָס נישקשהדיק מחיה געװ־
װען... אַװדאי... אַ צװײט דאַרף װאָלט זיך אײַנגעבױט, קײן
הענט און איך קײן העטשריקע אױף ערד װאָלט ניט פֿעלן...
אַװדאי... — האָט זיך בײַליכע צעטרױסט, געלױפֿנדיק נאָך

— און אַצינד זײַנען פֿערציק! — האָט ער אים אונטערגע־
רוקט דאָס טאַבאַק־שקעטעלע.

— און פֿריִער האָבן שוין, מ׳זאָל זיי צעטײלן, צי דאָס
יאָר האָט אַ באַרעכטיקונג, צי ניט, אָבער דאָס פֿאָלק פֿונדעסט־
וועגן טוט ניט און פֿרעגט זיך, ס׳דאַרף... און קיין ערד קומט
ניט צו... נאָך אַ פּאָר יאָר, און ס׳וועט פֿאַרפֿעלן פֿאַר אַלע... —
ער האָט אַ פֿעסטן נאָס געטאָן.

— און ס׳איז דען שוין הײַנט ניט ענג אין דאָרף! — האָט
די קאַזאַלאַכע אויסגערופֿן.

— אבֿות. און ווען די שקצים וועלן תּבֿואה האָבן, איז דעם
שוין פֿאַר ווײַטערע קינדער ניטאָ איבערבלײַבן צו קיין איין מאָר־
גן אַפֿילו, ס׳דען...

— איז וועלן זיי זיך מוזן לאָזן אין דער וועלט אַרײַן! —
האָט ראָכאַ באַמערקט.

— ביז וואָס וועלן זיי גיין! מיט די לײדיקע הענט דעם
הינטן שאַרן!

— אָט האָבן דאָך די דײַטשן דעם פּרײַז אין סלופּיע אויס־
געקויפֿט און שטעלן זיך אַצינד... צו צוויי חלקים אויף אַ
באָרין — האָט ראָכאַ גאַנץ אומזיסט אַ זאָג געטאָן.

— יאָ... מ׳האָט געשמועסט וועגן דעם... אָבער די
דײַטשן וועלן גאָר אַן אַנדער פֿאָלק, געלערנטע און נאָרמאַלע,
האַנדלען צוזאַמען מיט די ייִדן און העלפֿן זיך צו מענטשן צו
באַזעצן... און לאָזן זיי גאָר אַזוי אויסן פֿירעריש אויף מיט
די לײדיקע פֿינגער אַן דער ערד זיך אָנכאַפּן, איז וואָלטן זיי
אַפֿילו קיין דרײַ מאָל פֿאַרוויִען ניט אויסגעהאַלטן... און מ׳וואָלט
די ביז אײנעם אויסגעקוויטשט... אין ליפּצע איז ענג, מענטשן
שטיקן זיך, און יענער האָט אַזוי פֿיל פֿעלד, אַז עס ליגט כּמעט
לײדיק... — האָט ער אָנגעצויגן אויף דער היסטאָרישער ערד נאָך
דער פֿיל, וואָס האָט זיך באַרג־אַרויף צום וואַלד־צו געצויגן, ווי
די לוגין־סעוויגן האָבן זיך געשטאַרצט.

— הינטערן וואַלד!

— ס׳ליגט אַקוראַט לעבן אונדזערן, פּונקט ביז צום גריס־

גען, װאָרן זײ זענען צוזאַמען אַרײַנגעגאַנגען לעבן סטאַוו און
לאַנג דאָרט אויף די שטײנער געזעסן, אײַנגעהונקען עפּעס אין
דער שטיל, אַז מ'האָט שוין פֿון לאַנג געהאַט אויף סימאָג גע-
קלונגען, ווען זײ זענען זיך פֿונאַנדערגעגאַנגען. ראָכל האָט זיך
אומגעקערט אײן גאַניק, אָבער ער איז עפּעס געווען אַנטשי-
טיקט זון; אומעטיק געקוקט.

— דאָס פּריצלטשינע איז נעבעך אײַנגעגאַנגען פּאַרדאַרט גע-
װאָרן, אַז כ'האָב אים קוים דערקענט! — האָט זיך בילינאַ צעפּ-
טערוסן.

— צ'האָט אים דען געקענט? — האָט ער איבערגעענטפֿערט
דאָס קול, אומרויקנדיק זיך אויף דער קאַזאַלאַדע.

— ווי נאָך... ר'האָט נישט ווינציק אָנגעגעבן אין דער
יוגנט, נישט ווינציק... אַ תּלין איז ער דיר געווען אויף שיק-
סעס... און וואָליע האָט ער קײן אײנע נישט אַדורכגעלאָזט...
כ'געדענק עס גוט, ווי ס'האָט פֿאַר אַ צוגאָטע פֿערד ער פֿלעגט
אַרויספֿאָרן... ווי ער האָט צוגעלעבט... כ'געדענק... — האָט
דער אַלטער געשמאָלט.

— ר'האָט פֿאַר דאָס געטומלען אויף זיך אַ שווער אָפּקלאַ-
גיש, אַ שווער!... זענט איר טאַקע דער עלצטער אין דאָרף,
האַ?

— יאַמבראָווסקי כּוז זײַן עלטער, וואָרן צײַט איך געדענק
נאָר, איז ער שטענדיק געווען אַלט.

— ער זאָגט אַלײן, אַז דער טויט האָט אָן אים פֿאַרגעסן! —
האָט זיך די קאַזאַלאַדע צערײַנגעמישט.

— דער טויט פֿאַרגעסט נישט אָן קײנעם, נאָר ער לאָזט
זיך דערמאָנען איבער, כּדי ער זאָל אים בעסער צעקריגלען,
װאָרן ר'איז האַרט, סדען... ער דרײט זיך אַרום ווי ער קען
נאָר... ס'דען... — האָט ער שטיל געשמאָלט.

זײ זענען אויף לאַנג אַנטשווינגען געוואָרן.

— כ'געדענק, ווי אין ליפּנע זענען כּך הכּל טעטען גע-
לעבאַטים געווען — האָט ווידער בילינאַ אָנגעהויבן, אויסגעצנריק
נישט דרײסט די פֿינגער צו ראָכלס טאַבאַק.

— נישט מער, ווי די קאַרטאָפליעס פאַרזעצן און די אַר-
בעט פאַרטיקן.

— בײַ אַנדערע איז דאָס אויך נישט אָפּגעטאָן!

— זיי וועלן נאָך דאַנקען; מ'שטופּט, אַז מ'וועט אָפּלייגן די פייערן אויף נאָך פּסח

— וואָס פאַר אַ מייסטער האָט דאָס דאָרט געזאָגט?

— פאַרשידענע האָבן אין קלויסטער געזאָגט! די קאָלאָ-
ניע פאַרלאַנגט זיך צו גיין בעטן דעם פּריץ..

— אַ נאַר, דער פּריץ האַלט זיי אײַנגעשפּאַרט, צי וואָס?

— כדי ער זאָל זיך אָננעמען, איז אפשר וואָלט מען זיי
אַרויסגעלאָזט...

— ר'האָט זיך שוין איינמאָל אָנגענומען און ס'האָט נישט
געהאָלפן...

— ער זאָל נאָר וועלן, נאָר ער וויל נישט, ווײַל ער איז
אין כעס אויף ליפּען, זאָגט מען... — האָט זי פּלוצלינג אָפּ-
געהאַקט, איבערבייגנדיק איר צעמישט פּנים איבערן קינדס קעפּל,
וואָס זי האָט עס צווישן די קני געהאַלטן, אַזוי, אַז ראָכל האָט
בחנם געזאָרגט אויף עפּעס אַן ענטפער.

— וועמען פאַרלאַנגט זיך דאָס די קאָלאָניע? — האָט ער נײַ-
געריק אַ פרעג געטאָן.

— באַלד נאָך מיטאָג האָט זי געזאָלט גיין...

— זיי וועלן נאָך אַוועקפירן אויפן, וואָס זיי וועלן זיך אי-
בערלויפן און פרישע לופט אָנשעפּן.

זי האָט נישט געענטפערט, וואָרן פון הויף האָט זיך דערהערט
געדרייש פון וועג דער פון יאַצעק, דעם פּריצס ברודער, וועגן
וועלכן מ'האָט גערעדט, אַז ער איז געוועזן אַביסל נאַרישהאַפט,
וואָרן ר'האָט זיך שטענדיק אַרומגעטראָגן מיט דער פידל, אויף
די שפּאַצירן. אונטער די הייליקע סיגורן פלעגט ער שפּילן און
נאָר מיט פויגלען זיך פאַרהאַלטן. ער איז געגאַנגען אײַנגעבויגן,
מיט דער פידל אונטערן אָרעם, מיט דעם ליולקעלע צווישן די
ציין, אַ דאַרער, אַ הויכער, מיט אַ גאָל בערדל און מיט לויטנדי-
קע אויגן. ראָכל איז אַקעגנגעגאַנגען. זיי האָבן זיך געגריסט קע-

— עס װעט ניט מיטגעפאָרן מיט דער מאמען? — האָט ער אַ פרעג געטאָן יאַנגען, װעלכע איז גראָד אַרײַנגעגאַנגען.

— װער דאַרף מיך דאָרט צו האָבן! זי איז אַרײַנגעגאַנגען פאַרן הויף, קוקנדיק מיט בענקשאַפט אויף די פעלדער.

— זי האָט אַ נײַעם װעלגיאַק הײַנט! — האָט מאַגדאַ מיט אַ זיפץ אַ מורמל געטאָן.

— נאָך דער מאַמען, צ׳דערקענט אים גאַרניט, װאָס? און אַלע קרעלן האָט זי אויך זיך אָנגעהאָנגען און די גרױסע בורשטינען װעלן אויך נאָך דער מאַמעשי! — האָט איר יוזקאַ מיט װײַטיק איבערגעקלערט. — נאָר דאָס מיכל אײַזן קאָפּ, װאָס ס׳איז איר...

— אמת, אזוי פיל קלײדער װעלן נאָך די אַלע פאַרשטאָרבענע איבערגעבליבן, איז אונדז האָט ער דאָס ניט געװאָוסט אָנרירן, און איר האָט ער אַלדינג אַװעקגעגעבן און אַצינד פאַראַדעװעט זי מיט זײ...

— אַװדאַי, זי האָט זיך נאָך אַנימאָלס באַקלאָגט פאַר גאַסטקען, אַז זײ װעלן פאַרלעגנגע און שטינקען...

— אַ, ס׳זאָל איר נאָך אַזוי שמעקן די טיװלאָנישע צאַה!

— לאָז נאָר דער כאַסע געװוּנט װערן, װעל איך מיך באַלד אַ מאָן טאָן װעגן די קרעלן, פינף שנורן װעלן איבערגעבליבן, לאַנגע װי די בײַטשן און גרעסער װי די אַרבעס!

מאַגדאַ האָט זיך שוין מער ניט אָנגערופן: אַשװײַגנדיק נאָר שװער, האָט זי אָנגעהויבן דאָס ייִנגסטע קינד צו לוילן. יוזקאַ האָט זיך אויך באַלד אויפגעהויבן און אויפן דאָך זיך אַװעקגעצויגן, װײַטער האָט נאָך עפּעס געמײַסטרעװעט הינטער דער פערדשטאַל באַם הײַזל, די קינדער װידער האָבן צוזאַמען מיט די הינטלעך אַרומגעשטיפט פאַרן גאַניק, אונטער בלײַכע איפּויכם, װעלכער האָט אויך זײ אַכטונג געגעבן װי אַ קאָקנסקע, און ראַבען איז אַ קאָפּ אײַנגעשלאָפן.

— צ׳האָט געטענריקט די פעלד־אַרבעט?

רײַבנדיק זיך אָן די בײמער און ריספּענדיק צו די גרינענדיקע
פעלדער. פוסטע וועגן געווען דערפילן די הויף-אײַנגענג, ווי אויך
די צעבראָכענע פענצטערהײַזער, נאָר ערשט דערהינטער איז מען געשטאַ-
נען און אויף דער ווײַט פון דער זון הינטער די הײַסע יענס זיך
אויסגעזאָרגטע, ווי ווידער האָבן זיך שיקסעס אין די אָפענע פענ-
סטער צוגעקוקט און די אַלטע באָבעס האָבן זיך אויסגעזעצט אויף
די שוועלן און די קינדער אויסגעלויזט.

און אויך זענען פאַרבײַגעגאַנגען שטהן פון שלעפּטריקער און
טרויעריקער שטילקייט. טיילמאָל האָט דער ווינט א טרייסל געטאָן
די ביימלעך, אַז זיי האָבן זיך שטיל צעריסן, בייגנדיק זיך צו די
כאַטעס און ווי שרעקעדיק אין די ליידיקע שטיבן אַריינגעקוקט.
דאָ האָט זיך אַ טאַטע שפּאַצן מיט אַ געטרײַ איבערגעטראָגן פון
סאָד אַרום, ווען אַרויס, אָדער ס'האָבן אויפגעריילצט קורצע גע-
שרייען פון די קינדער, ווען האָבן די קראָען פון די הינגעלעך
אָפּגעיאָגט.

יעצט מיינער, נישט אזוי איז אַמאָל געווען אין דעמדאָ-
זיקן טאָג, נישט אזוי!...

די זון האָט שוין געהאַט אויפגעשטיגן צו מיטאָג-צו איבער
די קיבענס, ווען ראָבאָ איז געקומען צו קריכן צו די באַרינגע.
אַריינגעבליקט צום קראַנקן, אײנגעטענהט מיט די קינדער און זיך
אָנידערגעזעצט אויפן גאַניק קעגן דער זון. ער האָט עפּעס געליי-
ענט אין אַ ביכל און ווייניק מיט די אויגן איבערן ווענט געפירט.
און אין קורצן איז אָנגעקומען די קאָאָלאָניע מיט די קינדער, און
באַלד נאָכן פרוער דעם טאַטער, האָט זי זיך צוגעזעצט אויף דער
טריובע.

— ענקערער איז אינדערהיים? — האָט ראָבאָ נאָך אַ לאַנגע-
ווײַלע אַ פראַגע געטאָן.

— ווי דאָרט!... ער איז אַוועק אין שטאָט אַרײַן מיטן
יאָרם.

— ס'גאַנצע דאָרף איז היינט דאָרטן.

— אַוודאי, זיי וועלן זיך דערפרייען אַ ביסל מיט דעם גע-
זיליקן עסן, די אָריטע נעבעך.

נישט געטון אויף איר, אָבער וואָס זי האָט אים אין די צײַן אַרײַנ-
געשטופּט, האָט ער גערן אויפֿגעגעסן, קוקנדיק דערבײַ כסדר מיט
א טײַכן בליק, ווי שמײכלדיק. ער וואָלט אַפֿשר נאָך מער גע-
געגעסן, אָבער יוזקען האָט זיך געלאַנגווײַליקט און זי איז אַרויס-
געלאָפֿן אין דרויסן צו קוקן, ווי כמעט פֿון יעדער כאַלופּע זענען
פֿויערטעס אַרויסגעפֿאָרן אָדער אַרויסגעגאַנגען מיט טאָרבעס, אַז
בײַ א צען פֿורן האָבן זיך אין שטאָט אַרײַן געצויגן, און בײַ די
ראַטעס האָבן זיך רויס אָנגעשטופּט פֿויערטעס מיט פּעקלעך אויף
די פּלייצעס געציגן;
און ווען די לעצטע געפֿורן זענען אין דער לופֿט פֿאַר-
פֿאַלן געוואָרן, איז אויפֿן דאָרף אַן אויסטערלישע אומעטיקע שטיל-
קייט און פּוסטקייט געפֿאַלן; דער טאָג האָט זיך לאַנגזאַם געשלעפּט,
א טויבע שטילקייט האָט זיך אויף די הײַזער אַפּגעלייגט, נישט קיין
געשפּרעכן, ווי עס פֿירט זיך געווײנטלעך אין אַ נײַעם, נישט קיין
געזאַנגען, נישט קיין מענטשן, בלויז נאָר א ביסל קינדער האָבן
זיך בײַם טײַך געשפּילט וואָרפֿנדיק שטײנער אויף די גענדז.
די זון איז געגאַנגען וואָס אַמאָל העכער, פֿאַרגיסנדיק מיט
א העלקייט די וועלט; ס'איז געוואָרן וואַרעמער, אַז די פֿליגן האָבן
שוין אויף די שויבן געזומט, שוואַלבן האָבן עקשנותדיק מיט די
פֿליגעלעך געפּאַטשט אין דער לויטערער לופֿט, דער שטאָט האָט
געשימערט מיט פֿײַער, די בײַמער זענען ווי מיט גרינע
אָפּגעטונקען געוואָרן, געגלאַנצט מיט פֿרישקייט, צעגיסנדיק זיך מיט
האַניק־ריחות; פֿון די אומגעהײַערע פֿעלדער, וואָס זענען מיט א
בלויקייט פֿאַרשוווּכן געווען, האָט מיטאַמאָל א צי געטאָן א לערכ-
געזאַנג; די גאַנצע וועלט האָט געציטערט מיט א פֿרילינגדיקער,
שטילער מילדקייט, און פֿון די דערפֿער, וואָס מ'האָט זיי קוים אין
דער ווײַטקייט אַרויסגעזען, וואָס זענען פֿון דער ווינטער שרפֿה ווי
פֿאַרגעפֿלט געווען, האָבן זיך צעטאַנצט יאָדערדיקע געשרייען גע-
טראָגן און קנאַלן פֿון פּיטשקאָלעצן־שאָסן!
נאָר אי, ליפּצע איז געווען פּוסט און טרויעריק, ווי בײַ א
לוויה, מער נישט ווי די בהמות, וואָס מ'האָט זיי טרײַבן אַרויס-
געלאָזט, זענען אַרומגעקראָכן, ווו זיי האָבן נאָר געוואָלט

ארעקװירירן פון די שיסלען שױן מיט א טעמער װאָג אין די בײַ-
כער, און פּיטמערעק מיט װיסטען האָבן, װאָס די האָבן נישט גע-
קענט דערעסן, און דער פערד-שטאַל מיט זײַן אַרױסגעטראָגן.

— מאָלאָדיעץ באַלד גרײט די פערד, — האָט האַנקאַ א געשרײ
געטאָן. און אָנזאָגנדיק פאַרן מאָגס װעגן א פאַרבע מיט דעם גע-
הײליקטן עסן, װאָס זי האָט עס קױם דערטראָגן, האָט זי זיך אָנ-
געהױבן אָנטאָן אין װעג אַרײַן.

די פערד האָבן שױן געהאַט געװאַרט פאַר דער כאַלופּע, װי
יאַנוסטינקאַ איז צו אײַן אָקסנס א פאַ' אַרײַן געגעבן.

— א האָר האָט געפעלט, כ'זאָל אײַך צוריק נישט זען!...

— איז האָט עך שױן דאָס געהײליקטע מאַלצײַט אָפּגע-
געסן? — האָט זי שמײכלענדיק אָפּגעזונגען, א ביסל טרױעריק מיט
דער נאָז.

— ס'זעט זיך נאָך פאַר ענק אויך געפינען, װעסט זען,
װען עך עפּעס-װאָס אַרײַנבאַפן...

פאַרשטײט זיך, אַז מ'האָט דאָס דאָזיקע איבערגעהױבענע
באַשטעטיקטע לאַנג נישט געדאַרפט צו בעטן, זי האָט זיך צוגעכאַפּט
צום עסן, װי א װאָלף, און זי האָט אַראָפּגעשלאַנגט, װאָס ס'איז גיך
נאָר אונטער דער האַנט געקומען.

— דער פאַן יעזוס האָט געמוזט צו װאָס ר'האָט א חזיר באַ-
שאַפן! — האָט זי א מורמל געטאָן, דערכאַפּנדיק זיך א ביסל דאָס
האַרץ — נאָר דאָס איז מיר א װוּנדער, װאָס כאַטשיק באַם לעבן
לאָזט מען עס אין די בלאָטעס זיך אַרומװאַלגערן, איז נאָכן טױט
הײליקט מען עס גערן אין בראָנפן! — האָט זי זיך, װי איר שטײגער
איז, געמאַכט א געלעכטערל.

— טרינקסט געזונטערהײט, נאָר גיך, װאָרן די צײַט איז
קורץ.

און אין א פּאָר מינוט אַרום זענען זײ אַרױסגעפאָרן. האַנקאַ
האָט אין דער בריקע שױן זיצנדיק, אָנגעטאָן יופּקען, אַז זי זאָל
אָן שאָטן נישט פאַרגעסן, אױ, אַז דאָס שיקסל האָט באַלד אָנגע-
הױבן א טעלער מיט פאַרשידענע עסנס און אַרײַנגעטראָגן. ער
האָט זיך נישט אָנגערופן אױף איר רײד, ר'האָט אפילו קײן קוק

טפען די בענק, אז אפילו חיטעק האָט זיך, כאָטשיק נישט דרייסט, באַם עק מיט אַנידערגעזעצט.

און ווי האָבן גענעסן פּאַמעלעך, סמאַקעדיק אין דער שטיל פון דעם געהייליקן מאָלצייט וואָרן ווי האָבן זיך איבער א טייגע פּאָר וואָך ניט־קענדיק אויסגעפּאַסט. די קאַלבאַסעס זענען געווען געבראָטן, גוט מיט קנאָבל צוגעפּרעגלט, וואָרן איבער דער שטיב האָבן זיך די ריחות צעטראָגן, אז די הינט האָבן זיך אוש צעריסן די מויל געדרייט, היילנדיק יעצערדעך.

קיינער האָט זיך נישט אָפּגערופן, כל זמן ס׳האָבן דעם ערשטן הונגער נישט געשטילט. ערב־מנדיק עסן. און אין דער דאָזיקער פייערלעכער שטילקייט פונעם עסן, האָט זיך נאָר דער־טראָגן דאָס דושאַמדושען מיט די מיילער, דאָס סאַפּען און דאָס רייוועלנדיקע בורטשען פון בראָגען, וואָרן האַנקאַ האָט קיינמאָל נישט געוואָלט, ווי האָט נאָך אליין איינגעלאַדן צום טרינקען.

— וועלן מיר באַלד פאָרן? — האָט זיך דער ערשטער פּיעטרעק אָנגערופן.

— כאָטש ביז באַלד, נאָכן אָנבייסן.

— יאַגוסינקאַ האָט זיך געריהאַלט מיט ענק מיטכאָפּן אין שטאָט צריין — האָט זיך יוזקאַ אריינגעמישט.

— זי וועט קומען אין דער צייט, וועט זי פאָרן; וואַרטן וועל איך נישט.

— אַבריק מיטנעמען?

— גוף איינגאַל איבערצופאַסן, און אַהער קומען מיר צוריק.

און ווי האָבן ווידער געגעסן, אז נישט איינעם זענען די שליפּיעס פון הנאה אויסגעקראָכן, די פּנימער האָבן זיך בא־רייטלט און די זעטיקייט האָט די הערצער צעשפּאַרט מיט א היי־סער און זיסער פרייד. ווי האָבן געגעסן גלייך, אָנזאָפּנדיק זיך אויסגעדרעכנשטעהיים, כדי ווי צום מיינסטן אָנצולייגן און ווי צום לענגסטן צו פילן אין מויל דעם טעם. ערשט דאַמאָלס ווען האַנקאַ האָט זיך אויפגעהויבן, האָבן ווי זיך אויך אָנגעהויבן

קימען, באַגנוגנדיק זיך בלויז מיטן קאַלט געהייליקטן טעם.
האַנקאַ האָט עס גראָד טאַקע אַריינגעבראַכט פֿון פֿאָטערס שטוב,
געשפּילנדיק איבער די פֿינגערס אַזוי, אַז יעדערן איז גלייך אײַס־געשטאַנען צו שמעקן קאַלבאַס, שינקע, קעז, ברויט, אייער און זיסן שען.

ערשט דערנאָך, ווען זי אַליין האָט זיך אויך געהאַט אי־בערגעטין, האָט זי אַלע צוזאַמענגערופֿן צום עסן און זי איז אַפֿילו נאָך יאַגעטן געגאַנגען; זי איז טאַקע באַלד אַריינגעקו־מען פֿון צווישן פּלייערס און אַזאַ שיינע, אַז ווי דער מאָרגנרויט האָט זי אויסגעזען. אין די בלויע אויגן האָבן איר ווי די שטערן פֿון אונטער די פֿלאַקסענע, גלאַט־צוגעקעמטע האָר אָפּגעלויכטן. אָבער אַלע זענען דערפֿרייליכן געזעסן אין יום־טובֿיקע מלבושים אויסגעשלייערס און די חלניאָקעס און גאַנצטן האָבן אין די אויגן געבלישטשעט, און אויך חיסעק, כאָטשיק אַ באַרוועסער, האָט געהאַט אויף זיך אַ ניי שפּיגלדיל מיט גלאַנציקע קנעפּ, וואָס ר'האָט געהאַט אויסגעבעטן פֿון פּיטערעקן. ווערבער איז אויך היינט אַרויסגעקראָכן אין אַ פֿעלשטענדיק ניי אָנטאָן: אין אַ גראָ־גאַטענעם זשופּאַן און מיט געל־גרינע געפֿאַנטשעטע הויזן ער האָט זיך פֿיין אויסגעגאָלט, די האָר האָט ער זיך אײַנגעגאָסן צע־געשוירן, צעפּנהאָק: גלייך איבערן שטערן און דאָס העמד מיט אַ רויט בענדל איבערגעבונדן, אַז ווי נאָר ר'איז אַריינגעקומען, זענען זיי אַלע דערשטוינט געוואָרן פֿון דערדאָזיקער פֿאַרענדע־רונג, און יוזקאַ האָט צום אין די הענט אַ פּאַטש געטאָן:

— דאָס איז פּיעטרעק! די אייגענע מאַמע וואָלט דיך ניט דערקענט!

— ר'האָט פֿון זיך בירעקס פֿל אַ־אָפּגעזאָגן. איז ער אַ פֿאַראַבעק ווי אַ ליכט! — האָט בילינאַ צוגעגעבן.

דער פֿאַראַבעק האָט נאָר אַ שמייכל געגעבן, אַ פֿיר טרוי־ריק מיט די אויגן אויף יאַגעטן און מיטן האַלדז אַ שלוק געטאָן, וואָרן האַנקאַ האָט איבערצולאָזנדיק זיך, צו יעדן אײַנגיסן בראַנפֿן; געטרונקען און געצוואונגען צום טיש דיך צו זעצן. זיי האָבן פֿאַר־

ערשטער, דערהויבן! פון דעם גרויזאַמען טויט האָט ער זיך אַרויסגעריסן. צום מענטשנס גליק, האָט ער גיכער געזען דאָס נייעס ביי-קומענדע. זון אָט אין דערוואַזיקער פרוכטבאַרער יאָרצייט דערהייבט ער זיך איבער דער ערד. פאַרבאָרגן אין דערוואַזיקער אַלערהייליקסטער זון, און צעזייטע פרייד אַרום. ר'חצקט איך פאַרחלשטע, מאַכט יעדעריק טייטש, הייבט אויף די דערנידעריקטע, באַפרוכפּערט די אומפרוכטבאַרע.

הללויה! הללויה! הללויה!

אַט ביז דעם האָט זיך דיר די גאַנצע וועלט צעשאָלט אין דעמאָלדיקן געפלעכן טאָג.

נאָר אין ליגנט איז געווען שטילער און טרויעריקער, ווי אין אַנדערע יאָרן אין דערדאָזיקער צייט.

זיי זענען נישקשהדיק פאַרשלאָפן, וואָרן ווען ס'איז שוין אַ שטיק אויפן טאָג געווען, ווען די זון האָט זיך שוין געהאַט איבער די סעדער אויפגעהויבן, איז האָט זיך ערשט דעמאָלט אַ באַוועגונג אויפגעהויבן אין די כאַלופּעס, ס'האָבן אויפגעכאַפּטע די כויערן און צעקאָסמאַטע קעפּ האָבן צעגענעצטע אַרויסגעקוקט אויף גאָטס וועלט, וואָס איז אינגאַנצן אין דער זון פאַרטרונקען געווען, מיט לערכן-געשטשעבעטשער פאַרקלונגען און מיט אַ יונגער גרינקייט באַשאָטן.

און אויך בײַ די באַרינעס זענען זיי פאַרשלאָפן. איין האַנקאַ נאָר, וואָס האָט זיך אַ ביסל פריִער אויפגעהויבן, כדי אויסצוזוכן פּיטערעקן, ער זאָל צוגרייטן דאָס פערד מיט דער בריקע, אַליין ווידער האָט זי זיך פאַרנומען מיטן צוגרייטן דאָס געהייליקטע. יוזקאַ האָט דערווייל מיט נישט קיין קליינעם געקוויטש די קינדער אויסגעשלייפערט, אַליין זיך אויך איבערגעטאָן אין יום-טובדיקע קליידער, און בײַ דער ברונעם אויפן הויף האָט פּיטערעק מיט וויסקן זיך צעפּוצאָשן אויף ריין; נאָר דער עלטער ביליצאַ האָט זיך פאַרשפּילט מיטן הינטל אויפן גאַניק, פון צייט צו צייט אַ צי צרוף טוענדיק מיט דער נאָז, ווי מען שניידט שוין נישט אַמאָל דעם קעלבעלע.

לויטן מנהג, האָט מען נישט אָנגעצונדן קיין פייער אין

— ס'האָט קיין גאָט און קיין גערעכטיקייט אויף דער וועלט נישט געווען! — האָט זי צאָרנדיק אַ מורמל געטאָן. אָבער ס'האָט איר כּוח פאַרפעלט ווייטער צו טראַכטן, וואָרן דער שלאָף האָט זי פּלוצעמאָל איבערגענומען.

. . . .

צומאָרגנס האָט זיך נאָך ליכטיק ווייטער שטאַרק אויסגע־כמאַרט.

דער טאָג האָט זיך שוין געהאַט פאַנאַנדערגעזעגנט, ווי אַ בלוי אויג וואָס איז נאָך ווי מיט אַ הייטל פון שלאָף פאַרצויגן געווען, אָבער ס'איז שוין געווען פולשטענדיק ליכטיק און גלאַנ־ציק, און דאָס דאָרף האָט נאָך אין בעטן שלאָף געהאַלטן.

זיי האָבן זיך נישט געאײַלט אויפצושטיין, זיך פון די גע־לעגערס, כאָטש ס'איז געגאַנגען דער טאָג פון גאָטס תּחית המתים. די זון האָט זיך באַלד אַ הייב אויפגעטאָן פון מזרח און אין סטאַוו און אַרום כּוי זיך צעשפּילט, און געשווימען איבערן בלאָען הימל, ווי ווינקענדיק דער גאַנצער וועלט אַ וואָרעמען און ליכטיקן הללויה!

זי האָט זיך געטראָגן אַ ריזיקע און שטראַלנדיקע דורך די נעפּלען. דאָס האָבן איבער דער ערד געשוועבט, דורך די סטעדער, און כאַלופּעס, און פעלדער, אַז די פייגל האָבן מיט פרייד אויס־געזונגען, די וואַכטלען האָבן זיך מיט אַ פריילעך רינגלען צעקלונ־גען, די פעלדער האָבן זיך צערוישט, דער ווינט האָט אַ בלאָז געגעבן, די יונגע בלעטלעך האָבן זיך אַ טרייסל געטאָן, און די ערד האָט אויסגעציטערט, אַז די געריכטע גרינענדיקע ווינטער־תבואות האָבן זיך שפּיציקע צווייגס און דער טוי האָט זיך פּונקט, ווי טרערן אויף דער ערד אַ גאָס געטאָן.

הוי! אַ פריילעכער טאָג איז אויפגעשטאַנען! קריסטוס איז אונדז תּחית המתים אויפגעשטאַנען! הללויה!

תּחית המתים איז אויפגעשטאַנען דער, וואָס איז פאַרפּיי־ניקט און מיט אַן אַכזריותדיקן צאָרן דערהרגעט געוואָרן! ער איז דיר ווידער אַ לעבעדיקער אויפגעשטאַנען, פון דער פינסטער־ניש, פון די פּײַנען, פון די גאַס־רעגנס האָט ער זיך, דער פּי־

זי האָט זיך נאָך אירע אײגענע אומגעקוקט. שלעפּנדיק זיך פּאַמעלעך אהײם, װאָרן כּורן האָבן זיך אין אַן אומאױפֿהערלעכער קײט געצױגן, און בענטשן זענען גאַנצע מחנות געגאַנגען מיט דער זײַט פֿון װעג, װאָס מ׳האָט קײם אַרױסגעזען, װײַל די לבֿנה איז שױן געװאָרן פֿאַרגאַנגען און ס׳איז פֿינסטער געװען אױף דער װעלט. טונקל־גרױע װאָלקנס האָבן זיך געצױגן אינדערהײך, װאָס אַ װײַלע פֿאַרדעקנדיק די גראַנאַטע פֿעלדער פֿון הימל, װו װײַסע שטערן האָבן געגליט.

ס׳איז געגאַנגען אַ װאַרעמע, שטילע נאַכט, אַ נאַסלעכע פֿון טוי־שפּע, פֿון די פֿעלדער האָט געצױגן אַ װײכיסטקע װינטעלע, װאָס איז מיט ערד־רוקײט און נאָס: לאַנקעס אַדורכגעזײַכטן געװע־ װען. און איבער די װעגן האָבן זיך הענגיק־ריחות פֿון די טאָפּאָלן און בזשאָזעס פֿונאַנדערגעטראָגן. ס׳האָט געװימלט מיט מענטשן און די שאָמנס פֿון דאָרף, און נאָר װו־נישט־װו האָבן קלאַפּ אױף דער העלקײט פֿון דער נישט פֿאַרשטעטער לופֿט אַ סיכער געזען; אומעטום האָבן זיך געהערט טריט און שטימען. אױף די הינט האָבן פֿאַרביסענער געבילן פֿון די הײף, און אין די כאַלופּעס האָבן דאָ און דאָרט פֿײַערלעך אױפֿגעבליטשטשעט.

האַנקאַ האָט אַ בליק טוענדיק אײַנגעזעגנט צו די פֿערד־שטאַלן און בהמות־שטאַלן, אַרײַנגעגאַנגען אין דער כאַלופּע. אַלע האָבן זיך שױן דאָרט געלײגט שלאָפֿן.

— לאָז ער זיך נאָר אומקערן אהײם און אָנהײבן באַלעבאָ־ טעװען, איז װעל איך אים מיט קײן װאָרט אַפֿילו נישט דערמאָ־ נען דאָס, װאָס ס׳איז געװען. — אַזױ האָט זי באַשלאָסן, זיך אױס־ טוענדיק צום שלאָף. — און אַז ער װעט זיך װידער מיט איר אַרײַנלאָזן? — האָט זי פּלוצלינג אַ טראַכט געטאָן, דערהערנדיק יאַנטשן, װעלכער האָט זיך אױף איר זײַט צוריקגעקערט.

זי האָט זיך אַרײַנגעלײגט אין בעט אַרײַן, אײַנהאָרכנדיק זיך נאָך אַ לאַנגע צײַט. אין דאָרף איז געװען שטיל, נאָר פֿון די װײַ־ טע װעגן האָבן זיך נאָך דערטראָגן די לעצטע װאָגן־געשרײען און שטימען, װאָס זענען אין די פּוסטע װײַסקײטן אָפּגעשטאָרבן.

די געזאַנגען, דורך די אייגן מויל גאַנצן פֿאָלק און דורך אַלע מענטשנס
הערצער מיט ליבע געטראָגן...

ווי ווײַטן אַרומגעזאַנגען אײנשטימיק דאָס קלויסטער און פֿאַ־מעליעניסקע, טריט בײַ טריט, זיך געשטופּט אין דער טרעקלע־בער ענגשאַפֿט און מיטן גאַנצן כּוח געזונגען; דער אָרגל האָט בסדר געשפּילט און די גלאָקן האָבן אויסגעשפּרעכטלעך געקלונ־גען...

הללויה! הללויה! האָט דאָס קלויסטער געברומט, אַז די אויערן האָבן זיך אויס געטרייסלט, אַלע הערצער און אַלע הענטלעך האָבן געזונגען, און די פֿלאַמיקע, מיט פֿײַער אָנגעפֿילטע קליות האָבן זיך פֿינקט ווי די גלי־פֿייגל געריס, מיט אַ געשריי פֿון אומגעהײַערער פֿרייד. אינמיטן דער קלויסטער־אויסהעלבונג אַרומ־געשפּיגלט, ווי פֿאַרבלענדעטע בשׂגת גרויסע היצן, און אין דער פֿריילינגדיקער נאַכט געפֿלאָסן, אַזוי דער זון זיך ערגעץ אויפֿגע־טראָגן, אין דער גאַנצער וועלט, ווי פֿאַרגעסלעכע נשמות קענען נאָר מיט ווײַטער באַגײַסטערונג דערגרייכן...

כּמעט פֿאַר האַלבער נאַכט האָט זיך די גאָטסדינסט פֿאַר־ענדיקט און דער עולם האָט זיך געזעגנט אָנגעהויבן אין דרויסן אַרויסצוגיין. נאָר האַנקאַ איז נאָך איבערגעבליבן. וואָרן זי איז אַזוי האַס אין איר תּפֿילה פֿאַרזונקען געווען, דאָס גליקס רייד האָבן זי מיט אַזאַ מוט און רחמנות, און די פֿריידיקע געזאַנגען, די גאָטסדינסט און די דערינערונג אָן דעם, וואָס זי האָט הײַנט דערגרייכט, האָבן זי אַזוי געקרעפֿטיקט, אַז זי האָט די גאַנצע פֿרייד איר צו יעזוסן מיט אַנידערגעלייגט, פֿאַרגעסנדיק בשעת דער תּפֿילה אָן דער גאַנצער וועלט. יאַמבראָזשי האָט זי געטרייסט מיט דעם געקלינג פֿון די שליסלען געצוואונגען כּדי פֿון דעם ליידיקן קלויסטער אַרויסצוגיין.

אַז אַפֿילו די מורא וועגן אַנטאַנקען, וואָס האָט זיך בײַ איר פֿון אַ לאַנגער צײַט געהאַט אײַנגעוואָרצלט און וואָס האָט פֿון אַ לאַנגער סיבה אַרויסגעטריבן פֿון איר, איז ווי גלײַך זי האַלב אָפּ־געשטאָרבן גלײַכצײַטיק, אַזוי האָט זי זיך דערפֿילט אין אַ שטילער רויק און זיכער אין זיך.

אַ כליפּען און זיי האָבן זיך צו־אַרביק אַ לייג אויס געטון אויף רחמים און הילף!...

ס׳האָט אויפגעקאָכט אין קליי טער: אַן אַלגעמיין געוויין האָט זיך אויפגעהויבן מיט געשרייען, אָבער די אַנדערע האָבן זיך תיכף באַכאַפּט וואָס דאָס איז, און האָבן אָנגעהויבן איינצוהייבן די ליפּ־צער פּויערטעס, אָנידערזעצן זיי אין קרעפּסטיקן מיט אַ גוט וואָרט. און דער ערלעכער דאָבראָוואָלסקי האָט, אָפּווישנדיק די טרערן מיטן אַרבל, אויסגערופן, אַז מאַן יעזוס פּרויזס נאָך אויס דידאָזיקע, וועלכע ער האָט ליב, אַז כאָטש זיי האָבן זיך פאַרזינדיקט, וועט זיך די שטראָף אינגיכן ענדיקן, די וואָלן נאָר האָבן בטחון אין גאָטס דערבאַרעמדיקייט, און אַ לייערע ס״ג וועלן אַלע פּייערן זיך אומקערן אַהיים...

די האָבן זיך באַרויקט נאָך דידאָזיקע ווערטער, ס׳איז זיי שטאַרק גרינגער געוואָרן און אַ בטחון איז אין זייערע הערצער אַריינגעטרעטן.

און ווען דער גלח האָט אין קורצן בײַם אַלטאַר דעם טרויער־סאַן פון דעם תחית המתים־געזאַנג אָנגעהויבן. ווען דער אָרגל האָט אין באַגלייטונג אַ ז.ך אויס געטון מיטן גאַנצן כח, ווען די גלאָקן האָבן זיך איבער דער גאַנצער וועלט צעקלונגען, און דער דאָבראָוואָלסקי האָט מיטן אַלערהייליקסטן ס׳קראַמענט אָנגעהויבן אין דעם בלויען נעפּל פון ווייעריך און אין גלאָק־געקלאַנג צום פאָלק אַראָפּצונידערן, האָט זיך אַ געזאַנג פון אַלע מענטשן העלדישער אַרויס־געריסן; די ענטוזיאַזם האָט זיך אַ האָך געטון, אַ גליענדיקער שטורעם פון באַגייסטערונג האָט די טרערן אויסגעטריקנט און די נשמות מיטגעריסן, אַז פּונקט ווי אַ מענטשן־וואַלד וואָלט זיך מיט־אַמאָל, צוזאַמען, אַ צעוויינטער און אַ צעזונגענער מיט איין אָטעם־הייסער שטימע, אַ ריר געטון מיט דער פּראָצעסיע נאָך גלח, וועלכער האָט דאָס הייליקע בילד אין אָרון געהאַלטן פאַר זיך, אַז עס האָט זיך ווי אַ גאָלדענע זון, ווי אַ שטראַלנדיקע זון איבער אַלעמענס קעפּ צעפלאַקערט, שווימענדיק פּאַמעלעך צווישן דער אײַנ־ציילבאַרער געדיכטעניש, צווישן די העל־פלאַקערנדע ליכט, וועלכע ס׳האָט אין דעם ווייעריך־וואָלקן קיים אַרויסגעזען, אַרויסגעצויגן פון

לעצט האָט ער זיך צום עולם געווענדט, און אויסבייגנדיק זיך פון
דער אמבאָנס אָרעם, האָט ער פּלוצלינג אָנגעהויבן מיט די פֿיסלען
צו טרייסלען און צו שרייען, אַז יעדן טאָג, יעדער שעה, און אויף
יעדן אָרט װערט יעזוס געפּײַניקט דורך אַ גרויסע זינד, װערט
דערהרגעט דורך דעם שלעכטס, נישט־פֿרומקייט און דורכן נישט
פֿאָלגן גאָטס געבאָטן, אַז יעדער מענטש קרייציקט אים און זיך
אַליין, נישט געדענקענדיק אָן זײַנע חובֿות, נישט אָן הײַ־
ליקן בלוט, װאָס איז פֿאַר אונדזער אויסלייזונג פֿאַרגאָסן גע־
װאָרן!

האָט דער דער עולם דערויף אַ ריטש אַרויס געגעבן, און
געוויינט; יללות האָבן זיך װי אַ שטורעמווינט מיט אָן אויפֿהער־
לעכדיקן געקרעכץ איבער דעם קלויסטער צעטראָגן. אַז ר׳ האָט אויס־
אויפֿגעהערט צו רעדן, ערשט דאַמאָלס, װען זיי האָבן זיך אײַנ־
געשטילט, האָט ער װידער אָנגעהויבן, אָבער שוין פֿרײַדיק און
דערקוויקנדיק װעגן גאָטס תחית המתים צו פֿרײַדיקן. װעגן דעם
דאָזיקן פֿרילינג, װאָס גאָט מאַכט צוליב זײַן גוטסקייט דעם זינ־
דיקן מענטש אַלע יאָר און רופֿט: דאָס מאָנט אונדז ביז יענער צײַט,
װען יעזוס װעט זיך צוריק אומקערן אויף דער װעלט, כּדי צו
שטראָפֿן די לעבעדיקע און געשטאָרבענע, כּדי די עוולדיקע צו
דערנידעריקן, די זינדיקע אין גיהנום אויף אייביק אַרײַנצושטופּן,
און די גערעכטיקע בײַ זײַן רעכטע האַנט צו זעצן אויף אייביקער
לויב! און ס׳וועט קומען די צײַט, װאָס יעדער מין אומגערעכטי־
קייט װעט אויפֿהערן, יעדע עוולה װעט גענומען זײַן געצאָלט, און
די געוויינען פֿון די לײַדנדיקע װעלן אויפֿהערן און קיין שלעכטס
װעט מער נישט הערשן...

און ר׳ האָט דאָס אַזוי הייס גערעדט, אַזוי ערלעך, אַז יע־
דעס װאָרט האָט זיך װי אַ זיסקייט אין די הערצער צעגאָסן און װי
אַ זון אין די נשמות זיך צעגליט, אַז אַן אויסטערלישע גליקלעכ־
קייט האָט אַלעמען אַרומגענומען; נאָר די לעצטע מענטשן האָבן
זיך פֿון חשק אויפֿגעטרייסלט און די דער נצרונגען פֿון די נחלות
האָבן אַזוי שטערנלעך בײַם האַרץ צוגעדריקט, אַז זיי האָבן אויס
אַ ריטש אַרויס געגעבן צוזאַמען מיט אַ געוויין, מיט אַ געשריי, און

אין די לײדיקע הײַזער אַרײַן און מיט טרערן חלען די פֿאַר־גײַסן דעם געהײליקטן קהל, און מיט אַ בענקשאַפֿט און מיט בלערלײַ דאגות חלען זיך אַלע לײגן שלאָפֿן...

יעזוס מײַנער, יעזוס! האָבן זיך יעבערלעכט, פֿאַרשטיקטע קװיטשן צװישן האַלקן אַרויסגעריסן, אַז זי האָט זיך אױס אױס־געכאַפּט, דערװעגנדיק מיטאַמאָל באַקאַנטע פּנימער און אױגן מיט טרערן פֿאַרגליװעט... אפֿילו יאָגיס האָט דעם קאָפּ איבערן ביכל אַראָפּגעלאָזט און אויף די װײַסע בלעטלעך מיט טרערן געגאָסן, אַז די כומער האָט זי אױס מיט אַ שװערכע אױפֿגעמינטערט. מדען! איז זי איבשײַאַנד געװען דען זיך צו באַרויקן, אַז אַבגעעק האָט זיך איר גראָד באַזיון און זכרון אַזױ לעבעדיק אַזױ װי דאָ־מאָלס, אין הײנאַכט, װי האָט געהערט זײַן הײכע שטימע, און ס'האָט זיך איר אױסגעװיזן, אַז ער קומט לעבן איר, דריקנדיק זײַן קאָפּ בײַ אירע קני... איז האָט זי אַ װײַניק באַם האַרץ אָנ־געכאַפּט און די טרערן האָבן זיך איר פֿון פּלוצלינגער בענק־שאַפֿט אַלײן געגאָסן...

אַ גליק, װאָס דער דאָבראָװסקי האָט פּונקט אין דער צײַט אָנגעהױבן זײַן דרשה און אַ געיודער האָט זיך געטאַכט איבערן קלױסטער, װאָרן ס'איז אױפֿגעשטאַנען פֿון דעם קיניגן, שטפּנ־דיק זיך נאָך מער צו דער אַמבאָנע און פֿאַרשײַנדיק די קאָפּ אַרויף, צום גלח, װעלכער האָט גערעדט װעגן גאָטס פּײַן און װעגן דעם, װי די פֿאַסקודנע ייִדנשינעס האָבן אים געקרײַציקט, דערפֿאַר װאָס ר'איז געקומען די װעלט אױסלײזן, װײַל ר'האָט געדעכטיקט די באַצאָלונג געזאָלט געבן, װײַל ר'האָט זיך פֿאַר די אָרימע אָנגענומען. ר'האָט אַזױ האַרצרײַסנד דערצײלט גאָטס פּײַן פֿאַר די אױגן אַרויסגעבראַכט, אַז ס'איז אױס הײס געװאָרן, און נישט אײן פֿרומער פּויער האָט זיך צעװײנט אויף נקמה צו נעמען, און דער װײַבערישער עולם האָט אױפֿן קול געכליפּעט, נאָך װײנענדיק זיך אָן די נשמה.

ער האָט לאַנג געדרשנט, דערקלערנדיק אַלץ באַריכות, אַז װי־נישט־װי האָבן זיך אײניקע צום שלאָף אָנגעהױבן קלעפּן, און אין די װינקלען האָט מען שױן געשנאָרכט געדרימלט; אָבער בײַם

ייטש־פֿאַלדאַכין איבערן גלח געטראָגן און איז אונטער די הענט בשעת דער פּראָצעסיע געפֿירט, דאָרט האָבן אַצינד אין אַ געדיכ־טער מאַסע מיטערן פֿון אַנדערע דערפֿער געקניט, אַז ס'האָט קוים צווישן זיי דעם וועג, דעם טאַלעס און דעם קאָהאַלס רויטן קאָפּ אַרויסגעזען.

נישט איין פּויערס אויגן האָבן זיך געטראָגן דאָרט צוהין, מיט בענקשאַפֿט אויסקוקנדיק ווײַטערע מענער... אָבער אומזיסט: דאָרט זענען געזעסן מיטערן פֿון דעמביץ פֿון חאַליע, פֿון זשעפּ־קי, פֿון דער גאַנצער פּאַראַפֿיע. גאָר קיין ליפּצער האָט מען נישט באַמערקט. די דאָזיקע בכבודיקסטע האָבן היינט געפֿעלט. האָבן טאַ־קיש אויפֿגעפֿלאַטערט די חײַבערישע נשמות. פּונקט ווי די צע־שראָקענע פֿייגל, און נישט איין קאָפּ האָט זיך מיט אַ געוויין צו דער ערד אַראָפּגעלאָזט. נישט איין יעמאָלעכער קרעכץ האָט זיך פֿון דער געדיכטעניש אַרויסגעריסן, און שמערצלעכע דערינערונ־גען פֿון פֿאַריתומטקייט האָבן מיט גליִענדיקן פֿייער געברענט.

װאָס הייסט, דער גרעסטער יום־טוב פֿון אַ גאַנץ יאָר, פּסח. און אַזאַ גרויסער פֿרעמדער עולם האָט זיך צונויפֿגעזאַמלט, און אויף ווײַטע אַלע פּנימער, כאָטשיק זיי זענען אָביסל אויסגעמאַ־טערט פֿון פֿאַסט, איז אַ פֿרייד אויסגעגאָסן, זיי שטאָלצירן, פּאַ־ראַדירן מיט זייער אויסגעפּליטערטקייט, שטופּן זיך פֿונאַנדער אין קלויסטער, פּונקט ווי די פּריצים, נעמען אַדורך עזותדיק מיט ווײַטע אויגן, פֿאַרנעמען די ערשטע ערטער, און יענע, די ליפּ־צער נעבעך, װאָס זענען זיי אַצינד, װאָס אין די פֿינסטערע קאַ־מערן אויף הונגער און קעלט גריזשען זיי זייער ביטער מזל, און זשיפּען זיך מיט חײַסיק און בענקשאַפֿט...

פֿאַר יעדער באַשעפֿעניש קומט אַ טאָג פֿון פֿרייד אָן, נאָר נישט פֿאַר זיי... פֿאַר די באַעלהוטע אָרימע נעבעך... אַלע װעלן איינציגע אין די כאַליופּעס מיט פֿרייד זיך אויסקערן און פֿון יום־טוב, פֿון אויסרוען זיך, פֿון עסן, פֿון דער פֿריילינגדיקער זון, און פֿון ליבלעכע געשפּרעכן געניסן, ווי גאָט האָט געבאָטן, נאָר נישט די פֿאַרלאָזטע ליפּצער יתומים...

איינע־אַליין, צעווייסיקטע, בגנבה װעלן זיי זיך פֿונאַנדערגיין

בײַ דער ערד, שרעקעדיק געטוליעט אין די שפּאַלטן פֿון די היכל, כּוונהלעך קלויסטער־ווינקלען, פּונקט ווי אין אײַביקער וואַלד, וואָרן כאָטש אויפֿן אַלטאַר האָבן זיך ליכט געבּרענט, האָט פֿונדעסטוועגן אַ געדריקטע פֿינצטערניש דאָס קלויסטער אַרומגע־הילט, ווײַל דורך די פֿענצטער, און איבערהויפּט דורך דער גרוי־סער אויסגעפּראַלטער טיר, איז אַ שוואַרצע נאַכט אַרײַנגעדרונגען און אַ בלאַסער שטראַל פֿון דער לבֿנה האָט פֿון אונטער די וואָלקנס אַרײַנגעקוקט.

נאָר האַנקאַ האָט זיך נישט געקענט אין דער תּפֿילה אַרײַנ־טאָן, זי האָט זיך אײַנגעבויגן געטרײַסלט, זי איז געזעסן אויף דער־שראָקן, גלײַך ווי זי וואָלט נאָך דאַרפֿן, אין פֿאָלטערס קאַמער געזעסן.

אַ פּלאַטערניש האָט זי אַרומגענומען, זי האָט געפֿילט אויף די הענט די שטעכנדיקע קאַלטע תּבֿואה און זי האָט כּסדר אײַן מאָל נאָכן אַנדערן די אָרעמס צוגעדריקט, כּדי דאָס אײַנגע־טוליעטע קניפּל צווישן די ברוסטן צו דערפֿילן.

ס'האָט מיט איר אויפֿגעטרײַסלט אַזאַ פֿרייד און גלײַכצײַ־טיק עפּעס אַ מין שרעק, אַז אָפֿט האָט זיך איר די שוואַרצע בײַטש קרעלן פֿון צווישן די פֿינגער אָפּגעגליטשט, זי האָט פֿאַרגעסן די ווערטער פֿון דער תּפֿילה, געפֿירט מיט די צעגליטע אויגן איבער די פֿענצטער און קיינעם נישט באַמערקט, כאָטשיק דערנעבן זענען יאָזקאַ, יאַנוש מיט דער מוטער און נאָך אַנדערע געזעסן.

אויף די בענק, וואָס זענען געשטאַנען פֿון דער זײַט פֿון אַלטאַר, האָבן מתפּלל געווען אין מיכלעך די פּריצהטע פֿון רודי־קי, פֿון מאַדליצע, און די פּריצישע טעכטער פֿון חולקאַ; די פּריצים זענען געשטאַנען אין דער טיר פֿון קליידער־צימער, אײַנגעטונקענדיק עפּעס. אויף די טרעפּלעך פֿון אַלטאַר איז פֿונדערווײַטנס געשטאַ־נען די מילנערין מיט דער אָרגאַניסטקע, ווײַטער פֿון אויפֿגע־שלײַערט. דאָרטן ווײַטער, פֿאַר די קראַטן, וווּ עס איז געווען דאָס אָרט פֿאַר די בכּבֿודיקע לײַטער בעל־בתּים, וועלכע האָבן סטענ־דיק די וואַך געהאַלטן בשעת דעם אָפּריכטן די תּפֿילה, האָט האָבן

גען אין די בענק געזעסן אײַנגעשטשעמעט, און די בערעזקע־בײַ־
מעלעך, מיט וועלכע מ'האָט דעם אַלטאַר און אַלע ווענט באַ־
גרינט.

זי האָט זיך נאָר וואָס געהאַט אַדורכגעפּאַקט צו איר
אָרט, ווי דער גלח איז אַרויסגעקומען די גאָטעסדינסט אָפּריכטן,
און גלײַכצײַטיק האָבן זיך פון דער געדיכטעניש אָנגעהויבן
אַרויסצורײַסן הויכע זיפצן, און די הענט האָבן זיך ברייט פֿו־
נאַנדערגעשפּרייט. זיי האָבן הכנעהדיק אַנידערגעקניט, שטופּנדיק
זיך וואָס אַ מאָל מער; אײַנגעבויגן איז דער גאַנצער עולם אויף די
קני געשטאַנען, אָרעם בײַ אָרעם, האַרץ בײַ האַרץ, פּונקט ווי אַ
פעלד מיט קעפּ אָנגעזייעטס, און אין דעם שטייאָס צעוויגטן
מענטשן־פעלד, האָבן נאָר אויגן געשײַמלט, גלאַנציקע ווי די זוי־
טערפײַגעלעך, טראָגנדיק זיך צו דעם גרויסן אַלטאַר, צו דער
בילד פון יעזוסן, וואָס איז תחית־המתים אויפגעשטאַנען, וועלכער
איז געשטאַנען נאַקעט, אַ פאַרבלוטיקטער, באַדעקט מיט ווונדן,
און אין אַ רויט מאַנטל נאָר אָנגעטאָן מיט אַ פענדל אין דער
האַנט.

אַ שטילקייט האָט באַלד דאָס קלויסטער אַרומגענומען,
פּונקט ווי אין אַ פרילינגדיקן מיטאָג־צײַט, ווען די זון ברענט אי־
בער די פעלדער, דער ווינט הערט אויף, אַז די אײַנגעבויגענע
תבואה רודעט זיך מיט די זאַנגען, און נאָר ערגעץ הויך, אונ־
טערן בלויען הימל, באַקלינגען זיך זיס די לערכן־געזאַנ־
גען...

ביסלעכווײַז זענען אַלע אין אַ תפילה פאַרזונקען געוואָרן,
אַז די ליפּן האָבן אומעטום געציטערט און תפילות מיט זיפצן
אַרויסגעבליזן, האָבן שטילעטשקע און געדיכט געפלאַטערט, פּונקט
ווי אַ רעדל, וואָס קלאַפּט איבער די בלעטער; די קעפּ האָבן
זיך וואָס אַ מאָל נידעריקער אַראָפּגעבויגן. טײַלמאָל האָט זיך אַ
קרעכץ פון ערגעץ אַרויסגעריסן, דאָ האָבן זיך עמעצנס צע־
תפילהטע הענט מיט געבעט צום אַלטאַר זיך אַרויסגעצויגן, אָדער
אַ קוויטשענדיק, שמערצלעך געוויין האָט אַרויסגעפּיפּסט פון
דער דראָזיקער ענגשאַפט, וואָס האָט זיך, פּונקט ווי די קישקעס

V

אויף די וועגן איז געוואָרן פּוסט און פֿינסטער, און די סאָ-
לופּעס האָבן זיך די פֿײַערלעך געלאָשן און ס'זענען שוין די לעצ-
טע מענטשן פֿאַרבײַגעגאַנגען, נאָר איינעם קלויסטער-פֿליגל זענען
אין אַ געדיכט-ענגיש געשטאַלט פֿון מיט אײַנגעפּאַנטע פֿערד, אַז
נאָר אַ געטומלדיי מיט אַ הירושען האָבן זיך אין דער פֿינסטערניש
געטראָגן, און לעבן גלאָקן-טורעם האָבן זיך די היפּישע קאַרעטעס
געשוואָרצט.

האָנקאָ האָט אין קלויסטער-פֿעדערהויז עפּעס באַמאָגל אַ
צעגוזדעוועט געטון לעבן סטאַניק און, אַראָפּלאָזנדיק דאָס טיכל
אויף די פּלייצעס, האָט זי זיך ראַש גענומען שטופּן צו די
ערשטע בענק.

דאָס קלויסטער איז שוין געווען ווי אָנגעפּראָפּט, דער אָנ-
געפּאַקטער עולם האָט זיך געקנוילט און געקאָכט, אַזוי ווי האַסטער,
מיט אַ געמויש פֿון תּפֿילות, וויסטן, היסן און אָנזינגען זיך, און
האָט זיך געטויגט פֿון איין וואַנט צו דער אַנדערער. אַז פֿון דעם-
האָדיקן טשאַרעטיש האָבן זיך אויס געוואָקלט די פֿענצטער, האָט זי-

געבליבן נאָר די הינט. דער אַלטער בײלקאַ און װײַסעק, װעלכער האָט צוזאַמען מיט מאַטשעק קלאָגנדיק פּלײסיק געפּײַנסט־עיפּעט אַ הײַל, װאָס מ׳האָט דערמיט געװאָלט אַרױסגײן אױף „דינוסי".

האַנקאַ האָט צום ערשט אַרױסגעשיקט יוזקען מיט די קינדער און דעם פּאַראָבעק; אַלײן האָט זי געװאָ״ט דערנאָך אײַנזאַמקלען. זי איז שױן געװען אָנגעטאָן, אָבער זי האָט אָפּגעצױגן מיטן אַרױסגײן, װי אַפֿװאַרטנדיק אױף עפּעס, װאָרן זי איז בסדר אױפֿן גאַניק געשטאַנען און אױפֿן װעג געהיכן. ערשט דאַמאָלס װען יאַגנאַ מיט דער קאָװאַלאָװע זײַנען אַװעקגעגאַנגען און זי האָט דערהערט דעם קאָװאַל גײן מיטן װאָגן צום קלױסטער־צױ, האָט זי זיך אומגעקערט אין שטוב אַרײַן, און אָנגעטאָן עפּעס סטילערהײט דעם אַלטן. ער האָט זיך אָנגעשטעלט אױף דער װאַנט פֿאַרן הױז, אַז זי האָט זיך אַרײַנגערוקט אױף די שפּיץ פֿינגער אין פּאָסטערס קאַמער אַרײַן... נאָך אַ גיכער האַלבע שעה איז זי אַרױסגעקומען פֿון דאָרטן. עפּעס געהאַלציק פֿאַרקנעפּלענדיק דעם סטאַניק; די אױגן האָבן איר געגליט און די הענט האָבן זיך געטרײסלט.

די האָט עפּעס אַ רעד געטאָן; װאָס קײנער האָט נישט פֿאַרשטאַנען און איז אַװעקגעגאַנגען אין קלױסטער אַרײַן.

אין ריטעק האָט, חייענדיק יווקען דעם קופּערנעם צענער, מיט כעס אַ מורמל געטאָן:

— נישט לאַנג וועט זײַן באַשטאַן דעם גלחס הינטער שרעקן, נײַן!...

זיי זענען זיך צעלאָפן אין צוויי פאַרשידענע זײַטן, וואָרן די באַלעבאָסטע האָט זיך אומגעקערט.

ס'איז בינלעכוייז פינסטער געוואָרן. דער בין השמשות האָט זיך שטילעטשקע איבער דער ערד פאַרשפּרייט, פאַרכמורענדיק אין זיך די סעדער, די הייזער, און די ארומיקע פעלדער און אַ גלוילעכער, קוים אָנגעבאַרער פאַרנעפּלדיקייט. ווי־נישט־ווי האָבן זיך געווייסט די ווענט פון די כאַ־ופּעס, וואָס זענען ווי ביז צו דער ערד אַראָפּגעוואַקסן, און ס'האָבן געציטערט די אָנגעצינדענע פייערלעך צווישן די סעדער; אינדערהייך ווידער, אויבן קראַן היכל, האָט זיך אַ בלאַסער סערפּ פון דער יינגער לבנה ארויסגעשײַנט.

מיט אַ פייערלעכער שטילקייט און מיט אַ פינסטערניש איז דאָס דאָרף איינגעהילט געוואָרן: אין דעם קלויסטער, וואָס האָט איבער די כאַלופּעס אויפגעשטייגט, האָבן אַלע פענסטער אויפגע־לויכטן און פון די אָפענע גרויסע טירן האָט אַ ברייטער פּאַס ליכ־טיקייט געשלאָגן.

אינגיכן האָבן די ערשטע וועגענער זיך פונאַנדערגערוקט, פאַר־פאָרנדיק פאַר צוועגסמאַרוש, או מענטשן פון די חייטע דערפער האָבן אָנגעהויבן אָנצוקומען מתנותדיין, פון די ליפּצער כאַלופּעס האָט מען אויך שוין פון צייט צו צייט אָנגעהויבן ארויסצוגיין אין קלויסטער אַרײַן, וואָ־ן אָפּט איז פון אַן אויפגעפּראַלטער טיר אַ שטראָם ליכט ארויסגעפאַלן, און אין פינסטערן סטאַח דערטרונ־קען געוואָרן, און אַ געטופּעריי און שטילעטשקע געפּעפּטשען האָבן געפּליסטערט אין דער וואַרעמער און פאַרנעפּלטער לופט. ב'האָט זיך באַגריסט אויף די וועגן, נישט דערווײַנדיק זיך אין דער נאַכט, און פונקט ווי אַ טייך, וואָס נעמט פּאַמעלעך און אומאויפהערלעך צו, אַזוי האָבן זיי זיך אויף דער תחית המתים־צעמאַניע גע־צויגן.

בײַ באַרינגען זענען בײַם באַלעבאָסטעסקיים אָפּצוהיטן איבער־

און מ׳האָט אומגעדולדיק אויסגעקוקט דעם גלח, װעלכער איז ערשט צוריקגעקומען פון די הײף ארום בין השמשות און ער האָט זיך באַלד באַוויזן אין דאָרף, אָנגעטון אין ווײַסן גלחיש־העמדל.

מיכאַל פון אָרגאַניסטער האָט געטראָגן פאַרויס פאַר אים אַ מיידעניצע מיט געהייליקט וואַסער און אַ שפּריצער.

האַנקאַ איז אים אויך אויפן וועג ארויס אײַנגעבויגן אַנט־קעגנגעגאַנגען.

ער האָט זיך געאײַלט, ער איז גיך אַ מאָל אַרײַן געטון אין דער כאַלופּע אַרײַן, צעגעזאָגט אַ תּפילה, אַ שפּריץ געטאָן גאָר און אַ בליק געטון אויף באַריִנעס בלויז באַקאַקטן פּנים.

— אָן שום ענדערונג? האַ?

— יאָ, די וווּנד האָט זיך אים כמעט שוין פאַרהיילט, און די איז גאָרנישט בעסער.

ער האָט געטון אַ שמעק טאַבאַק, אַ פּאָר געטון מיט די אויגן איבער די אַלע, וואָס האָבן זיך אויף דער שוועל און אין פאָדערהויז געפּאַקט.

— ווו איז עס דאָס שגצל, וואָס האָט מיר דעם באַנשאַן פאַרקריפּלט?

יוזקאַ האָט ארויסגעשטופּט פון הינטערן קוימען אויף אינ־דערמיט שטוב ארויס דעם פאַרשעמטן היסעקן.

— נאָדיר אַ צענגערל, ר׳איז דיר געראָטן: ער יאָגט אַזוי די הענער פון גאָרטן ארויס, אַז קיין איינער בלייבט נישט איבער!... און וועלכע גייען דאָס צו די מינער מאָרגן?

כמעט אַ האַלב דאָרף פאַרזאַמלט זיך!

— איז גוט, אַבי ס׳זאָל נאָר פאַרקומען בשלום און שטיל, און איך דער תּחית־המתים־צערעמאָניע וואָלט ער קומען, בין אַ ווינטער הייב איך אָן, איך זאָג: בין אַ ווינטער! נאָר שלאָפט אין קלייטשער. וועל איך יאַמבראָשין הייסן ענק ארויספירן! — האָט ער דראָענדיק צוגעגעבן ארויסגייענדיק לאַנגזאַם.

אַ גאַנצע כּוונה איז אים נאָכגעגאַנגען, באַגלייטנדיק ביזן פּליץ.

זיי זענען זיך אונטערגעגאַנגען אָן לאַנגע תענית, כדי נאָך צו באַוויזן אין קלויסטער אַריין צו גיין אויף דער פייערלעכקייט פון הייליקן דאָס פייער און וואַסער, פאַרגיסנדיק פריער באַ זיך אין די כאַלופּעס די אָנגעצינדענע פייערן, כדי זיי דערנאָך ווידער אויפצופלאַקערן מיט דעם יונגן, געהייליקטן פייער.

יוזקא איז אויך אַרומגעלאָפן אויף דער דאָזיקער פייערלעכקייט, נעמענדיק מיט זיך די קינדער.

אָבער זיי זענען גענוג לאַנג געזעסן, וואָרן ערשט אַרום סאַמע מיטאָג האָבן זיך די פייערטעס איבערגעקערט, פאַרוויכטיק באַרשטעלנדיק און הייליק די אָנגעצינדענע ליכט אין קלויסטער.

יוזקא האָט געבראַכט אַ גאַנצע פלאַש וואַסער און פייער, מיט וועלכן האַנקאַ האָט באַלד איבערגעצונדן דאָס פון פריער צוגעגרייטע האָלץ און די ערשטע האָט זי אויך פון געהייליקטן וואַסער אַ טרונק געגעבן, געבנדיק אַלעמען נאָך דער ריי נאָך צו טרינקען — דאָס האָט אַ נים געזאָלט אָפּהיטן פון האַלדז-קראַנקהייטן — און דערנאָך האָט זי באַשפּריצט דערמיט דעם אינווענטאַר און די פרוכטן-ביימעלעך אין סאַד, ווייל דאָס האָט געזאָלט העלפן, אַז די פרוכטן זאָלן געראָטן און די בהמות זאָלן זיך גרינג אָפּקעלבן.

און שפּעטער, ווענדיק, אַז נישט יאַגנע און נישט די קאָוואַליווע האָבן אַ טראַכט געטון וועגן דעם אַלטן. האָט זי אים אָפּגעוואַשן מיט וואַרעם וואַסער, צעגעקעמט אים די קאָלטענעוואַטע האָר און איבערגעטון אים אין אַ קלאָר העמד, איבערגעצויגן דאָס בעטגעוואַנט; באַרינאַ האָט אַלץ געלאָזט מיט זיך טון, נישט געבנדיק זיך אַפילו קיין איינמאָל קיין ריר; ער איז געלעגן ווי שטענדיק און געקוקט פאַר זיך און טיף ווי שטענדיק...

באַלד פון מיטאָג אָן האָט זיך אין דאָרף געמאַכט ווי יום-טובדיק, מ'האָט זיך נאָך דאָ און דאָרט צעגעטיאַגט מיט די גראָבע אַרבעטן, אָבער צום נייגסטן איז מען שוין געווען פאַרטיק מיטן איבערטון זיך לכבוד יום-טוב, מיטן צוקלײַבן זיך, מיטן צוואָגן און אָפּרייניקן די קינדער, אַז נישט פון איין שטוב האָבן זיך אַרויסגעריסן אַמפּערנדיקע געשרייען.

איז געווען באַדעקט מיט אַ טיניטשקער, ווייסער פּלאַכטע, וואָס די עקן האָט יאַנושיא אַרומגעקלעפּט אין אַ בריטן פּאַס מיט רויטע איינגעשוירענע רייטעלעך. אינדערמיט, אין עק פון פענצטער, האָבן זיי אַנידערגעשטעלט אַ הויך יעזוס-בילד, באַשלייערט מיט פּאַפּי-רענע בלומען, און פאַר דעם בילד, אויף אַן איבערגעקערטער די-ניצע, אַ שטאָפּעליע פון פּוטער, אַזוי קונציק דורך יאַנעצן אויסגע-אַרבעט, אַז ס'האָט אויסגעזען ווי אַ לעבעדיקס; אויגן האָט עס געהאַט פון די קאַרנדלעך פון אַ ראָזנקראַנץ אַריינגעקלעפּט, און אַ וויידל, אויערן, קאָפּיטעלעך און אַ פענדעלע פון רויטער, צע-שניטענער וואָל. ערשט ווידער האָבן זיי אין ערשטן ראַנד אַרום-געלייגט מיט געבייטלטע בריטן און ווייצענע קוילעטשן, מיט פּי-טער געקנעטן און אויף מילך, נאָך זיי זענען געקומען געלינקטע קיכעלעך, מיט ראָזשינקעלעך, ווי מיט טשוועקעלעך געדיכט אָנגע-העפטעט; ס'זענען אויך געווען קלענערע, יוזקעס און די קינדערס, ס'זענען געווען אויכעט ספּעציעלע מיט קעז געמאַכטע, און אַנדע-רע אייער-קיכנס מיט צוקער באַשיט און מיט זיסינקען מאָן. און זיי: צום סוף האָט מען אַנידערגעשטעלט אַ גרויסע שיסל מיט רעדלעך קילבאַסע, וואָס זענען געווען אַרומגעשלייערט מיט אָפּ-געשיילטע אייער, און אויף אַ בראַטפּאַן איז געלעגן אַ גאַנצער חזיר-פיס און אַ היפּש חלק קאָפּ, דאָס אַלץ איז געווען אַרומגע-שלייערט מיט די אָפּגעבאַליעוועטע אייער, מ'האָט נאָך געטאַרט אויך ווינעקן, כדי דאָס אַרומצושטעקן מיט גרינע יאַגאָדע-צווייג-געלעך און פון די האָן-וואַנגלס אַ גאַנצן טיש אָפּצופּלעכטן.

און אַזוי ווי זיי זענען נאָר געהאַט געענדיקט, האָבן די שכנטעס אָנגעהויבן ציבערלעכווייז ווערן צונויפצוטראָגן אין שיס-לען, אויף טעלערלעך און דיניצעס אַן, אַרויפצושטעלן זיי אויף די בענק לעבן טיש, וואָרן דער גלח האָט אָנגעזאָגט, אַז כ'וועל זיך צונויפקלייבן נאָר אין עטלעכע כאַלופּעס פון די אָנגעזעענסטע נאַרעבאַטים צום הייליקן, ווייל ר'האָט קיין צייט נישט געהאַט אי-בער אַלע שטיבן אַרומצוגיין.

ליפּצע האָט ער געהאַט צום נאַכטמאָל, איז פלעגט ער היי-ליקן צום לעצט, פילמאָל שוין אין סאַמע בין-השמשות.

דעם מאָנאָל-יזעג, ווי ס׳האָט געוואָלט פֿאַרקומען דאָס באַגרעבעניש, ווי פֿלוצלינג האָט יאַשעק אַ זעץ געטאָן מיט דער לאָפּעטע אין כאָפּ אַריין, אַז ער איז צעפֿליגן געוואָרן אויף פּיצלעך. און די גריז אין די אַלע פֿאַרשידנקייטן האָבן זיך אויף ווייסטקן איבערגע-נאָסן.

ס׳איז געוואָרן אַ שמחה צווישן זיי, אַז זיי האָבן זיך אָפּ איפֿן וועג אַנידערגעזעצט, נאָר ווייסעק איז אין כעס געוואָרן און זיך גלייך מיט די גאַנצע הענט אַ וואָרף געטאָן אויף יאַשעק, ר׳האָט זיך אויך מיט די איבעריקע צעשלאָגן; ביז ער האָט זיך אַ ריס אויס געטאָן און אַרעקגעלאָפֿן מיט אַ געשריי אין דער כאַלופּע אַריין.

האַנקאַ האָט אים נאָך פֿון זיך צוגעלייגט פֿאַר דעם שפּאַנ-צעראַל, וואָס ר׳האָט איינגעהאַלטן דערפֿון אַ תל געמאַכט, און אים אין וואַלד אַריין אַרויסגעטריבן נאָך יאַגדע-צווייַגלעך און האָן-האָנ-סעס.

פּיעטרעק האָט נאָך פֿון אים אָפּגעלאַכט, און אויך יוז-קאַ האָט אים ניט געזשאַלעוועט, זי האָט פֿלייסיק איינגעשפּיגט דעם ברייטן הויף-אייַנגאַנג אויס ביז אויפֿן וועג אַרויס מיט זאַמד, וואָס מ׳האָט געבראַכט פֿון אונטערן צעמענטאַרויס. וואָרן דאָרט איז ער געווען צום געלסטן; זי האָט אויך איינגעשפּיגט דעם גאַנצן פֿאָר-פֿאַרן גאַניק און די סטעזשקע הינטערן אָקאָפּ, אַז ס׳האָט אויסגע-זען גלייך ווי זי וואָלט די כאַלופּע מיט אַ געלער באַנד אַרומגע-פּאַסעוועט.

און אין באַרינעס שטוב האָט מען זיך שוין גענומען צוצו-גרייטן צום הייליקן.

די שטוב איז געווען אויסגעוואַשן און אויסגעשפּיגט מיט זאַמד, די פֿענצטער ריין און די ווענט מיט די בילדער זענען אָפּגעקערט געווען פֿון שפּינוועבס, יאַגושעס בעט ווידער איז געווען מיט אַ שיין טוך צוגעדעקט.

האַנקאַ מיט יאַגנען און די דאָמיניקאָווע, כאָטש זיי האָבן גענעט ניט גערעדט צווישן זיך, האָבן צוזאַמען באַם וויסיקן פֿענ-סטער, לעבן באָרינעס בעט, אַנידערגעשטעלט אַ גרויסן טיש, וואָס

וואָלקנדיק איז אויף דער וועלט געווען און פינצטער. כאָטש
פֿעלד גאַנץ רויק; די פּיל האָט נאָר עקשנותדיק געטריבן. און
אין די כאַליופּעס האָט זיך כמעט ביז האַלבער נאַכט געלייכטן, און
אויף די וועגן האָבן זיך ליכט־שײַנען אָפּגעלייגט, און וווּ־ניט־וווּ
האָבן זיי אויס אייגן סטאַל צוזאַמען מיטן וואַסער געציטערט: דאָס
האָט מען צוגעגרייט די יום־טובדיקע מלבושים און געענדיקט גאָך
פֿאַרשיידענע אַרבעטן.

דער שבת וידבר איז אָנגעקומען אַ וואַרעמער און מיט שי־
טערע געפֿילן אײַנגעהילט, אָבער ס'איז עפּעס אַזוי פֿרײַלעך גע־
ווען אינדרויסן, אַז דער עולם, וואָס איז געווען נאָך דער וואָכי־
קער שווערער אַרבעט, האָט זיך פֿונדעסטוועגן לעבעדיק געשטעלט
צו פֿרישע אַרבעטן און פֿאַרענישן.

און פֿאַרן קלויסטער האָבן אינגלען אויפגעשטרייסלט די גע־
שרייען און געלויפן: ווי ס'האָט זיך געפֿירט לויטן אַלטן מנהג,
האָט מען אין יעדן שבת הגדול אינדערפֿרי צוזאַמענגעקליבן צו
ב האַלטן די כלי־גרין און באַגראָבן דעם הערינג, אַלס די ערג־
סטע גנבֿה אין דער צײַט פֿון גרויסן פּאַסט. ס'זענען נישט גע־
ווען קיין פֿאַראַבעקס און קיין עלטערע, איז האָבן זיך אָפּגערעדט
אויף דערמאַלבן די שקיבלעך, נאָר מיט יאַשעק פּוזשעוואַסקין
בראָש; זיי האָבן צוגעלקחנט ערגעץ אַ גרויסן כאָפּ מיט אַזאַ מעלי־
נרין, צו הייבן מ'האָט נאָך צוגעלייגט פֿאַרשיידענע אומרייניקייטן.

ווײַסאָק האָט זיך געלאָזט אָנרעדן און ער האָט אַז קנעפּ־אָגן
ריעם כאָפּ אויף די פּליצעס אין אַ קרוין־וועקעלע, און אַנדער שבגל
זיידער האָט דערלעבן געשלעפּט אויף אַ שטריק אַ הערינג. פֿון
האַלץ אויסגעשטויצט. די גרין מיטן הערינג זענען געגאַנגען אין אַ
פּאָר פֿאַרווײַס. און נאָך זיי האָבן זיך די איבעריקע אין אַ גאַנצער
מחנה נאָכגעגאַנגען, קלאַפּנדיק, גרעגערנדיק און שרײַענדיק, אויף ווי־
פֿיל זיי האָבן נאָר כוח געהאַט. יאַשעק האָט מיט אַלע אָנגעפֿירט,
וואָרן כאָטש ער איז געווען אַ נאַר און אַ שלימזל, אָבער צו
אומזיסטע הינטישע קונצן האָט ער געהאַט אַ קאָפּ און איז געשיקט
געווען. זיי זענען אַרומגעגאַנגען מיט אַ פּראָצעסיע אַרום גאַנצן
שטאָט און יעדן קלויסטער האָבן זיי זיך פֿון אָרייגעדרייט אויף

ווי האָט זיך דאָס יוזקאַ געקענט גלייבן צו יאַנעקן: זי האָט געהערט אירע, האָט וועגן געזען אין קאָרן-פעלדערלעך און אין ציבעלע-פּאַלעטעס געקאָכט, צוועלף גאַליאָנקעס, מיט גרינע פֿינ-סטערלעך באַטאַלין און צוועלף טייגע, וואָס חייניק וועלכע ס׳האָט אַזוי געקענט באַזייען, אַבער דערווײַלנדיק יאַנעקס, האָט זי דאָס ביל פֿון דערשטיינונג איבערגעפּענט און איבערגעטיקטס האָט זי אַרומגעטומלט. וואָס הייסט, ס׳האָט אַ סך גיבענדע אין די אויגן, ס׳זענען געווען רויטע, געלע, פּאַלעטע און בלויע ווי די ליאַנען-בלימלעך, און מ׳האָט געזען אויף זיי צוועלף זאַכן, וואָס ס׳איז פּשוט נישט צום גלייבן: קריכנדיקע הונטן אויף אַ פּויס; אויף אַן אַנדערן וועגן געהערן געגרויסלעך, וואָס האָבן געשפּיצט אויף די חזירים, און בלאָזט אײַנגעשטירטע; ווי הינדער אַ סטאַטע הייסט טויבן אויף רויטע פעלדער, און אויף גרינע הינדער אַזעלכע טוסטערן און וואונדערלעכע זאַכן, ווי די שייבן, וואָס דער פּראָסט באַדעקט זיי מיט אייז.

עלעך האָבן זיך אַזוי געוואונדערט דערויף, באַזונדערס ווי געכאַפּאַל און געכאַפּאַל. אז, ווען האַנקאַ איז צוריקגעקומען מיט יאַנוסקינקען פֿון קלויסטער, האָט זי איך געוויזן קוק; אָבער זי האָט זיך גאָרנישט אָנגערופן, נאָר די עלטע האָט, באַזונדערס דאָס אויך, אַ שעפּטשע געטון מיט פֿאַרוואונדערונג:

— פֿונוואַנען דערגעבט זיך דאָס צו דיר...? נו, נו...

— פֿונוואַנען?... אַזוי אַליין פֿון קאָפּ אַרויס קומט עס אונטער די פֿינגער!

זי איז געווען גליקלעך!

— דעם דאָבראָדזשעי וועט מען אַזאַ פּאָר אויסקוטעראַגן!

— ר׳וועט מאָרגן היילקן, וועל איך אים דערלאַנגען. אַפֿשר וועט ער געבן...

— אַזעלכע הערלעכקייטן, אַז דער גלח האָט עס אַוודאי נאָך נישט געזען!... ער וועט זיך ווײַטער וואונדערן! — האָט גיפּ-פּיק האַנקאַ אַ כרוק געטון. ווען יאַגנאַ איז אַוועקגעגאַנגען אין איר ווײַס אָרטן, וואָרן ס׳איז שוין געווען שפּעט.

אין דאָרף איז מען אויך די נאַכט לאַנג אויף געזעסן.

װען אין הײמישער זאָרג װעגן דעם גראָשן, איז האָבן זײ סאַקע גיכער פֿאַרענדיקט די צוגרײטונגען.

פֿרײַטיק, שױן אין סאַמע אָװנט, האָט האַנקע צוזאַמען מיט פּעטערקען פֿאַרענדיקט דאָס װײַסן פֿון דער שטוב אין דער כאַלופּע, איז האָט זי זיך דערװײַל אײליק געטוכט װאַשן און אָנגעטאָן זיך אין קלױסטער אַרײַן, װאָרן אַנדערע פֿױערטעס זענען שױן געגאַנגען אַװעקלײגן מתּנות בײַם קבר פֿון יעזוסעס גוף.

אױפֿן קױמען האָט געברענט אַ גרױס פֿײַער, און אין אַ טאָפּ, װאָס צװײ מענטשן װאָלטן אים ניט געקענט אױפֿהײבן, האָט זיך געקאָכט אַ גאַנצער חזיר-פֿיס, װאָס איז געקומען אױף אײַנדערגיך צוגערױכערט געװאָרן; אין אַ קלענערן כאַגאַן האָבן געפּלאַצעט די קעז באַסטעס און איבער דער כּסיס האָבן זיך געטראָגן אױסערגעװײנטלעכע ריחות. װאָס האָבן אױך אין דער גאַנז געדרײט; מיסטעק װאָס האָט געשניצט עפּעס צװישן די קינדער, האָט אױך געלעכט מאָל געכאַפּט מיט דער נאָז אַ צי געטאָן און אָפּגעזיפֿצט.

אין זונטיקן קײַמען, בײַ דער סאַמע ליכט פֿון פֿײַער, זענען זיך בשלום געזעסן יאַנגאַ מיט יוזקען, װעלכע זענען שטאַרק פֿאַרנומען געװען מיטן פֿאַרבן די אײער, און יעדעס האָט זײַן באַזונדער אָפּגעהיטן און באַהאַלטן, כּדי דערנאָך מער צו שטאָלצירן מיט דעם. יאַגוסיאַ האָט צום ערשטן אײגענע געמאָלן אין װאַרעם װאַסער און אָפּגעשנדיק זײ אױף טרוקן, האָט זי ערשט פֿאַרשידענע איבערגעמאָלן מיט צעלאָזט װאַקס, און דערנאָך האָט זי זײ אײַנגעלאָזט אין זידנדיקן װאַסער, װאָס האָט געצאַפּלטעט אין דרײַ טעפּעלעך, און װעלכע זי האָט זײ אײַנס נאָכן אַנדערן אָפּגעטונקען. אַ לאַנגװײליקע אַרבעט איז עס געװען, װאָרן דער װאַקס האָט ערשט־װײַז ניט געװאָלט האַלטן, אָדער די אײער זענען אין די הענט צעקװעטשט געװאָרן אָדער האָבן געפּלאַצט בשעת קאָכן, אָבער סוף כּל סוף האָבן זײ אױסגעאַרבעט הערלעכע אַ האַלב שאָק און דעמאָלט ערשט האָבן זײ זיך גענומען װײַזן אײנע דער אַנדערער און רימען זיך מיט די שײנער באַמאָלטע!

אפילו אין קלויסטער איז געגאַנגען אַן אַרבעט: דעם ג״ח פאַראַבעטן האָט אָנגעפירט פון האַלד טשחיפרקע-ביימלעך, און דער אָרגאַניסטער צוזאַמען מיט ראָכאַן און מיט יאַכבראָזשין האָבן אָנגעהויבן צוצוגרייטן און אויסצושליפֿערן דאָס קבֿר פון פאַן יצנעס.

און אויף צומאָרגנס, פרייטיק, האָט זיך די אַרבעט נאָך מער געשטאַרקט, אַז חינציק-חער ס׳האָט אפילו באַמערקט יאַשן דעם אָרגאַניסטער, חעלכער איז געקומען צו פאָרן פון די קלאָסן אויף יום-טוב און האָט געשפּאַצירט איבערן דאָרף, אַרײַנקוקנדיק נאָר אין די פענסטער, חאָרן ס׳איז קיין אָפן ניט געחען צו עמען אַרײַנצוקומען, ניט אפילו מיט חעמען קיין וואָרט אויסצורעדן.

חי אַזוי, אַז מען האָט גאָרניט געקענט אַרײַנקריכן אין קיין שום כאַלופע אַרײַן, חאָר, אומעטום זענען די דורכגענג און אפילו די סעדער געחען פאַרלייגט מיט די שטעק, בעטן און פאַר- שידענע זאַכן, חאָרן מ׳האָט היינט בתפֿזונדיק די שטיבן געחייכט, געריבן די פֿאָדלאָגעס און פאַר די הייזער האָט מען די ביידער ביז ריין אָפּגעוואַשן, און אונטער די חענט אַרויסגעשטעלט.

און אומעטום האָט געהערשט אַזאַ טומל און אַ געדריי- ניש, אַז מ׳איז אין איין אָטעם געלאָפן, אונטעריאָגנדיק זיך נאָך, אַז מ׳זאָל זיך צואײַלן און האָט אַמאָל אַ גרעסערן רעש אָנגעמאַכט, מ׳האָט אפילו די קינדער צוגעטריבן, זיי זאָלן צי- זאַמענקראַצן די בלאָטע אין די הייף און מיט געלן זאַמד פאַר די אַרײַנגענג אויסצושיטן.

און חייל לויטן אַלטן מנהג, איז פון פרייטיק אינדערפרי אָן אויף ביז זונטיק ניט געלייך געחען צו עסן קיין געקעכץ, איז האָט מען פאַר גאַסט כבוד חענן אַ ביסעלע צוגעהיגערט, באַגנוגנדיק זיך מיט אַ שטיקל ברויט און מיט געבראָטענע קאַר- טאָפליעס.

פאַרשטייט זיך, אַז אין פאַרלויף פון די וואָכעטעג האָט זיך, פונקט חי ערגעץ אַנדערש, אויך אַזוי אָנגעהויבן באַ די בנ- יינגען, בלויז מיט דעם אונטערשייד, חאָס ס׳איז מער הענט גע

און צו פאַראַסטשעסטיק איף קיכן און פאַרשידענע חלה׳ק.
זענען טאַקע כמעט אין יעדער כאַלופּע די טירן און פענצטער
געשמאָנעט פעסט פאַרמאַכט, כדי דאָס טייג נישט צוצוקילן, פיי־
ערן האָבן געפלאַקערט, און פון די קימענעס האָבן געזעצט
רויכן אין דעם פאַרחמאָלקנטן הימל אַרײַן.

אין די שטעטלער האָבן די בדמות געריסטעט, גריזשענדיק
די וועלטן פון הגזה, די חזירים האָבן געבריקעט און די גענדז־
נער, די עופות האָבן זיך איבער די וועגן ארומגעשלעפט. און די
קינדער האָבן גוסין דאָס ווי האָבן געדאַלט. אַרומדרייענדיק זיך
בײַ די קעפ און אויף די ביימער אַרומקריכנדיק נאָך די קראָען־
נעסטן, ווײַל ס׳איז נישט געזען, ווער ס׳זאָל זײַ שטערן, וואָרן
אַלע דערװאַקסענע זענען געזען פאַרנומען מיטן ראָשטשעניען און מיטן
מאַכן דאָס ברויט, מיטן אַרומדיקלען די דזשיזשעס, און די מיל־
טערס מיט זייער כיט בעטנציאַנגס, מיטן אײַנזעצן און אויזן אַרײַן,
אַזוי ווי ווײַ וואָיכן אין דער גאַנצער וועלט פאַרגעבן, האָבנדיק
נאָר אויסן קאָפּ דאָס אײנע, אַז קיין רויקייט זאָל זיך אין ברויט
נישט אַרײַנכאַפּן, אָדער ס׳זאָל נישט פאַרברענט ווערן.

און אום טיט האָט מען געטון דאָס אײגענע: בײַם מילנער,
בײַ די אָרגאַניסטנערס, אויף דער פּליעבאַניע, בײַ די בעל־בתים,
צו קאָמאַרניקעס, וואָרן אפילו דער אָרימסטער אפילו, וועט ער זאָל
חיסן אויף באָרג צו נעמען, אָדער פאַר דעם לעצטן פאַרשטעלט,
ווי ס׳איז יום כּוב צו מאַכן האָט ער זיך געמוזט, ער זאָל כאָטש־
ביק אײנבײַל אין יאָר, פּסח, אָנגעסן זיך צו דער וועט מיט פלייש
און מיט אַנדערע פאַרשידענע געשמאַקע זאַכן.

און ווײַל נישט אומזיסט האָבן זײַ גוהאַט באַק אײַזנס, איז
האָבן זיך אין די סטעטער בזיזן די כאַלופּעס קיקזעס געדיכט
נעדרייט הין און צוריק מיט אָרעמס האָלץ. און סיילבאַ? האָבן
זיך גריך בײַם סטאַה אויסגעמעליקסט, צעשויבערטע פּיערסעס
געמויון, און פונקט ווי אויף אַ פּראָצעסיע צו די תפּית, אַזוי האָבן
זײַ פאַרזיכטיק געטראָגן די אײַנגעהייצטע לאָקשנבריטער און מיל־
זגעס פון מיט קיכלעך, וואָס זענען געווען כּמעט קיינע איבער־
געבעקס.

די האָט אָנגעטאָן כּמעט אַזאַ גיהנום. אַז זי האָט אויסגעפירט ס'איבע-ריקע און אַרויסגעפאָרן מיט דער בריקע צוזאַמען מיט אַ פּאָר פערד, מיטן פאַראַכטעק אויפן פאָדערשטן געזעס, ווי עס פּלעגן פאָרן גע-וויינטלעך באַלעבאָסטעס.

— און רוימס זעלבסט קוימן. און גאָלדנס. און האָט פּאָר אַ פּאַפּירן עס וואָלן נישט זיין! — האָט איר וויטעק נאָכגעשריגן פון גערטל. און ער האָט שוין פון סאַמע פאַרטאָג אָן צעקלאַפּט אויף די ביינער די גראָבע שטיקער ערד און זיי צעמאָלן, ווייל האַנקאַ האָט נאָך געהאַט בדעה היינט דאָרט קרויט צו פאַרזעצן. און ווייל די באַלעבאָסטע האָט זיך אַ לענגערע צייט נישט געהאַט באַוויזן פון דער כאַלופּע, איז ער אַרויסגעלאָפן אויפן וועג און מיט אַנ-דערע שקצימלעך געטראָגענערט אונטער די פּלויסן, וואָרן פון דער פרי אָן זענען די גלאָקן אָנגעשטויגן געוואָרן, ווי ס'איז געווען דער מנהג אין גרויסן דאָנערשטיק.

דאָס וועטער האָט זיך געשטעלט ענלעך צום גנבֿישקן: נאָר ס'איז געווען עפּעס ווינטיקער אויף דער וועלט און שטילער. באַנאַכט האָט זיך געמאַכט אַ קעלט, איז האָט זיך דער פרימאָרגן אויפגעהויבן אַ באַגראַיסטער מיט כוי, אַ פאַרנעפּלטער און קילער, אַז ס'איז שוין געווען גרויסער טאָג, און די שוואַלבן האָבן נאָך אַלץ געשטשויסטערט, איינגעטוליעט אויף די דעכער, און הילכי-קער האָבן געשריגן די גענדז, וואָס מ'האָט צום טײַך אַרויסגע-טריבן, אָבער דאָס דאַרף האָט זיך, ווי ס'איז נאָר טאָג געוואָרן, מיט איינמאָל אויף די פיס געשטעלט.

צום אָנבייסן איז נאָך ווייט געווען, און ס'האָט זיך שוין געמאַכט אַ טומל און אַ געדרייענייש, די קינדער ווידער, וואָס מ'האָט פון די כאַלופּעס אַרויסגעטריבן, כדי זיי זאָלן נישט שטערן, האָבן זיך איבער די וועגן געטראָגן, קלאַפּנדיק און גרעגערנדיק מיט די גרעגערס.

ס'איז אַפילו ווינציק-וועגר געגאַנגען צו דער תפילה, וואָס וועגס היינט אָפּגעריכט אָן שפּיל און אָן קלינגען.

וואָרן ס'איז שוין געווען די לעצטע צייט, כדי זיך צו גרייטן צום צווויטן אויף יום-טוב, און איבערהויפּט צום ברויט-באַקן

פֿירן כּמעט דעם גאַנצן אָוונט קיין רו נישט געגעבן. יאָרענדיק זי עקשנותדיק, האָט זי זיך אַפֿילו מיט קיין איין וואָרט מער נישט אָפּגערופֿן. ווי רײַצנדיק זי להכעיס, זי איז אַפֿילו געקומען אויף וועטשערע, גלײַך ווי קיינמאָל גאָרנישט, און מיט אַ געלעכטערל איר אין די אויגן אַרײַנגעקוקט.

האַנקע איז שיער נישט משוגע געוואָרן פֿון כּעס, ווײַל זי האָט זי נישט געקענט בײַקומען.

דערבײַ האָט זי שוין דעם גאַנצן אָוונט יעדן אײַנציקן אי־בער אַ ליאַדע וואָס אָנגעטון געטרויענטע לייד, יאָגנדיק פֿרי שלאָפֿן, וואָרן מאָרגן איז דער גרויסער וואַנערשטיק, און מ׳דאַרף זיך גע־מען צום צאַרוימען.

און זי האָט זיך אַליין אויך פֿריִער געלייגט ווי געוויינטלעך, אָבער זי איז אַ שטיק אין דער נאַכט אַרײַן נישט אַנטשלאָפֿן גע־וואָרן און, דערהערנדיק דאָס פֿאַרביסענע געבילעריי פֿון די הינט־לעך, האָט זי אַרויסגעבליקט פֿאַרן הויף.

— באַ יאָגענען האָט זיך נאָך געלויכטן.

— ס׳איז שפּעט, אַ שאָד נאַפֿט, מ׳גיט נישט אַמדיכט! — האָט זי אַ וואָרטשע געטאָן אין פֿענצטערהייז.

זי איז ווידער אַזוי אין כּעס געוואָרן, אַז זי האָט ערשט נאָכן ערשטן הענער־קרייען אײַנגעדרימלט.

און באַלד אינדערפֿרי, ווי ס׳האָט נאָר אָנגעהויבן טאָגן, האָט זיך יוזקאַ, כאָטש זי איז געווען אַ גרויסע פּויפֿערין, די ערשטע אויפֿגעכאַפּט אין בעט, דערמאָנענדיק זיך אָן דער רײַזע אײַנצו־קויפֿן און זי איז געלאָפֿן אויפֿוועקן די שקצים, אַז זיי זאָלן צו־גרייטן די פֿערד. און זי האָט זיך נאָך אַפֿילו שאַרף אַנטקעגנגע־שטעלט האַנקען, ווען זי האָט פֿיטערצן געהייסן אײַנשפּאַנען אין וואָגן דעם ברוינעם.

— יעך וועל אין קיין בראָטער און אויך קיין בלינדער קאַ־בילע נישט פֿאָרן! — האָט זי געקוויטשעט מיט געוויין. — וואָס בין איך אַ בעטלערין, אַז מ׳זאָל מיך פֿירן אין אַ מיסטוואָגן? כ׳בײַסט דאָך אין שטאָט וועמעס טאָכטער איך בין! דער טאַטע ר״מ דערוויף קיינמאָל נישט אײַנגעגאַנגען...

נאָכגעלאָפן און זיי זענען געבליבן שטיין דערשראָקענע לעבן צו־
בערל, אַריינגעטראַכטנדיק, ווי ס'האָט געקענט אַהינקומען.

— דאָס איז נישט קיין אַרבעט פון אַ הונט: מ'דערקענט
בפירוש, אַז ס'איז אָפּגעשניטן מיט אַ מעסער... אַ פרעמדער גנב
איז נישט געקומען נאָך עטלעכע פונט... דאָס איז יאַנושעס אַ
שטיקל אַרבעט!... — האָט האַנקאַ אָפּגעפּסקנט, אַ וואָרף געטאָ־
דיק זיך מיט כעס אין שטוב אַריין, אָבער יאַנגאַ איז נישט געווען.
נאָר דער אַלטער איז געלעגן ווי שטענדיק מיט אַרויסגעשטאַרטע
שליפעס.

ערשט יוזקאַ האָט זיך אַצינד דערמאָנט, אַז יאַנוש האָט,
אַרויסגייענדיק אינדערפרי פון שטוב, עפּעס באַהאַלטן אינטער דער
פּאָסטיילע, אָבער זי האָט געמיינט, אַז דאָס איז עפּעס אַ מין
שלייערל, וואָס זי האָט זיך אויף יום־טוב צוגעגרייט צוזאַמען מיט
דער באַלצערקאָווען.

— צו דער מוטער האָט זי דאָס אַוועקגעטראָגן... ווײַל
עס פאַרשטעקט, בײַ קיינעם נישט פרעגט...

אָבער אויף יאַנוסטינקעס ראָזיקע רייד, האָט האַנקאַ אויסגעדרייט
זיך פון כעס אַ געשריי געטאָן:

— יוזקאַ! רוף אַהער פּיעטרעקן!... מ'דאַרף דאָס איבער־
ריקן צו מיר אין קאַמער אַריין איבערטראָגן.

מיטן קיך האָבן זיי עס איבערגעטראָגן; זי האָט שוין גע־
וואָלט אויך בײַ דער געלעגנהייט די פענסטער מיט תבואה אויף איר
זייט איבערקאַלערן, כדי פרײַ אין זיי אַ זאַך צו טון, אָבער זי
האָט געמאַכט געלאָזט: ס'איז צופיל מענטשן געווען, און זיי וואָלטן
נאָך געקענט דאָס צום קאַוואַל אָפּטראָגן.

און זי האָט שוין אַ גאַנצן נאָכמיטאָג ווי אַ הונט יאַנגען
אָפּגעוואַרט, און ווען זי איז אַרום בין השמשות אָנגעקומען,
איז זי באַלד פון ערשטן וואָרט אויף איר אויפגעוויינט פ־רן
פלייש.

— כ'האָב עס איבערגעגעבן!... ס'איז אַזוי פײַן, ווי ענקער.
כ'האָב אָפּגעשניטן אַ שטיק און איבערגעגעבן! — האָט זי האַרט אָפּ־
געענטפערט, און נישט קוקנדיק דערויף, וואָס האַנקאַ האָט איר

— דאָס הייסט מען, אָבער יענער איז דאָך באַ די זעלנער, הײַנט, און מ׳הייסט נישט. צי ער וועט זיך אַמאָל אומקערן, און אַ נקבה אַליין איז אומזיסט. מאַמעשי אָבער איז געווען נ.גנב, און־ מער דער ה.גנב, און אַ פּייער, ווי אַ שד. איז וואָס ווײַט דאַרף זי זיך וואַרפן?!...

ה. נקין איז געקומען אויפן געדאַנק אָנטעק מיט יאַגנען. זי האָט זיך טיף פאַרקלערט.

— אין יענע כ׳האָט מאַמעשן געטעמען, האָט זי זיך צו־ נויפגעקאַמפּ ניעוועט מיט זײַן שוועסטער, מיט גאָסטקען, זי וועט אפילו באַ זיי אין דער כאַליופּע, און זיי לויפן שוין ביידע צוזאַמען אין שטאָט אַרײַן. נאַסטקא כמעט פאַרשט צום ברודער, אָבער דער־ היפּט, כדי שימעק דאָמיניק זאָל זי נישט פאַרגעסן;...

— ווי עך הייסט אַזוי פון אַלדינג! נו, נו!

— פאַר אַלע אין די אייגן טען זיי דאָס, די נאַראָנים, איז גרינג זיך צו דערהיטן. דעם לעצטן וועלניאַק פאַרקויפט זי, אַבי מאַמעשן יום־טוב צו מאַכן! — האָט זי גיפּסיק אָפּגעשפּעט.

— נו, נו, האָט באַ מענטשן סוף זיך אַלץ אָפּ!... איך וואָלט איך געדאַרפן פאָרן צו אַנטעקן.

— אַזאַ מהלך וועגס, אין ענקער באַשטאַנד, צ׳קענט נאָך קראַנק ווערן... יוזקאַ קען דאָס נישט טון, אָדער אַן אַנדע־ רער! — זי האָט זיך קוים אײַנגעהאַלטן מיט יאַגנעס נאָמען זיך נישט אַרויסצוכאַפּן....

— כ׳וועל אַליין גיין, גאָט וועט העלפן, און ס׳וועט מיר גאָר־ נישט געשען. ראָכאַ האָט געזאָגט, אַז יום־טוב וועט מען צולאָזן צו אים, כ׳וועל פאָרן... יאָ, מ׳וואָלט שוין געדאַרפט די ווײַסלעך קלאָנינצע איך דער אַנדערער ווײַט איבערצוטראָגן.

— אין דריטן טאָג ליגן זיי שוין אין וואַלד, אַוודאי, וואָלט שוין נישט געשאַדט, כ׳וועל באַלד דאַרט אַהינגיין.

און זי איז געגאַנגען, אָבער נאָך גיכער איז זי צוריקגעקע־ מען אַ צעמישטע עפּעס, מודיע ווײַנענדיק, אַז עס פעלט אפשר האַלב־ פּלײַס.

זי האָט זיך אַ ריס געטאָן אין קאַמער אַרײַן, יוזקאַ איז איר

בליאַזשנ געטון און אַ בלענד געגעבן, ווי אַ רעגנבויגן און גע-
שפּילט מיט די פֿאַרבן, אַז ס'האָט אויס די אויגן געמוזט צו פֿאַר-
ווישן.

— ס'איז אַ הערלעכקייט, נישט קיין וועלניאַק! ס'איז אַ
גרויסער שאָד, נאָר וואָס?... כ'דאַרף אַליין האָבן געוואָלט אויף יום-
טוב. צ'וואָלט נישט געקענט צוּוואַרטן ביז נאָך פּסח?

— ס'דען, אַז כ'באַדאַרף אַט כאָטשבי שוין צו האָבן!

זי האָט גיך אײַנגעוויקלט דעם וועלניאַק, צעקערנדיק דאָס
פּנים, ווי פֿאַרשעמט.

— אפֿשר וועט די וויטאַמינע קויפֿן... באַ זיי איז גרינער
דער בראָשן.

זי האָט אים געטומען נאָכאַמאָל צו באַקוקן, און צו
דער ווײַס זיך צומעסטן, און מיט אַ שמייכעלכן וויפּן אָפּגע-
געבן.

— ווילסט דײַנעם געלט שיקן צו די זעלנער?

— אוודאי... ר'האָט געשריבן... ר'וועלט, אַז כ'איז אים
שלעכט... ווײַס געזונט!

און כמעט ווי אַ ווינט איז זי פֿון שטוב אַרויסגעלאָפֿן, און
די יאַגוסטינקאַ האָט, צערײַבנדיק אין צעבערל קאַרטאָפֿליעס פֿאַרן
חזיר, אָנגעהויבן הילכיק צו לאַכן.

— צ'האָט זי גוט צו דער וואַנט צוגעדריקט, אַז ס'איז אַ
וווּנדער, זי האָט פֿון אײַלעניש די ספּודניצע נישט פֿאַרלוירן! דאָס
געלט דאַרף זי האָבן פֿאַר מאַטעושן, נישט פֿאַרן מאַן.

— ווי זי ווייסט אַזוי אַלדינג! — האָט זי זיך ווײַטער געוווּנ-
דערט.

— טה! גלײַך צ'וואָלט אין אַ וואַלד געזעסן...

— פֿונוואַנען זאָל איך דאָס וויסן?

— סטייטש סטרעסקאַ לויפֿט דאָך יעדע וואָך צו מאַטעושן
און ווי אַ הונט וואַכט זי אַף גאַנצע טעג אונטערן קרימינאַל, און
טראָגט אים אַרײַן, וואָס זי קען נאָר.

— אים גאָטס ווילן!... זי האָט דען נישט איר אײַגענעם
מאַן?

— האַנטש, קויפסט רויטע מאַשטעס!... און די פאַרב דאַרף מען האָבן צו די אייער צו פאַרבן... פאָרעם האָט אויך פאַר־פאַלט! — האָט זי האַנקען היילנדיק געבעטן.

— מאָרגן וועסטו פאָרן אין שטאָט אַריין, וועסטו דיר אַנ־קויפן וואָס ס'דאַרף.

— און אין שטאָט איז איינגעלעך וועלכעלער און מ'וועט ניט אזוי אָפּשווינדלען! — האָט זי פאַרזיכערט, ווייענדיק מאַקע צופרידן צו פאָרן. אַז זי איז שוין אַליין, מ'האָט זי גאָרניט גע־הייסן. אַרויסגעלאָפן צו די הענדלערס מיט אַ געשריי, אַז די דאַרפן גאָרניט צו האָבן, און זיי וועלן גאָרניט פאַרקויפן.

— טרייב צוריק די הינער, כדי ס'זאָל זיך עפעס איינע צו ייִדישן וואָגן אַמאָל ניט צוקלעבן! — האָט איר האַנקאַ נאָכגע־שריגן, אַרויסקוקנדיק פאַר דער טיר.

טערעסקאַ די וועלנערקע האָט זיך גראָד אַראָפּגעדרייט אין הויף אַריין, ווי אָנגעלויפנדיק פאַר דער ייִדענע, וועלכע האָט איר עפעס נאָכגעשריגן.

זי איז אַרייַנגעפאַלן אין שטוב אַריין, ניט קענענדיק קיין וואָרט איבעררעדן און שטאַמלענדיק נאָר און שרעקלעך רויט ווערנדיק, און עפעס אַזוי באַטריבט, אַז טרערן האָבן זיך איר אין די אויגן געשטעלט.

— וואָס איז דען, טערעסקאַ? — האָט זי ווייטער אַ נייגעריקע זי אַ פרעג געטון.

— וואָרן אָט די שווינדלערס גיבן מיר נאָר פופצן גילדן, און דער וועלניאַק איז איינגעגאַנגען אַ נייער! כ'דאַרף אַזוי נייטיק געלט האָבן, אַז ס'איז אַ וואונדער, כ'האַלט עס אויס...

— וויפל נאָר... ווי טייער? — ס'האָט זי אָנגעשטעקט דאָס מלבוש.

— כאָטשביק אַ דרייסיק גילדן! אַ נייענקער וועלניאַק, ר'האָט געגאַנצע זיבן אײלן מיט אַ אַ האַלבן שפאַן, טאַמע רייַנע וואָל איז אויך אים אָוועקגעגאַנגען העכער פיר פונט... דעם פאַרבער האָב איך אויך באַצאָלט.

ד האָט אים צעוויקלט אויף דער שטוב, אַז ר'האָט איס אַ

פּראַלט זיך אין דורך. אויף די פּליצן האָט זיך געטרונקען די חעס, וואָס מ׳האָט נאָר־וואָס געהאַט איינגעצאַפּן. מ׳האָט איינגע-לופטערט דאָס בעטגעוואַנט אין די סעדער. דאָ און דאָרט האָט מען די וועגט געוויסט, די הינט האָבן מלחמות געפירט מיט די חזירים, וואָס האָבן זיך אַרומגעבאַלעכעט אין די ראַוועס. און חוי-נישט-חוי האָבן די קי ווידער אויפגעהויבן די האָרנדי-קע קעפּ פון די פּאַרצימונגען אַרויס, ריטשענדיק מיט בענק-שאַפט.

ניטש איין וואָגן איז אין אין שטעטל אַריין אַרויסגעפאָרן אויף יום-טוב איינצוקויפן. און באַלד נאָך מיטאָג איז אָנגעפאָרן מיט אַ לאַנגן דראָביניאַסטן וואָגן דער אַלטער הענדלער יודקאַ מיט זיין יידענע און מיטן בחור.

זיי זענען געפאָרן פון כאַלופּע צו כאַלופּע, באַגלייט פון די הינט, וואָס האָבן גרוואַלטיק געבילן אויף זיי, און חייניק איז געווען, פונזאַנגען יודקאַ זאָל אַרויסגיין מיט ליידיקע הענט, ווארן ער איז נישט געווען אזא שווינדלער, ווי דער קרעטשמער, אָדער ווי אַנדערע. ער האָט געצאָלט נישקשהדיק, און אפילו, ווען ווע-מענען ס׳איז נייטיק געווען, האָט ער בין נייעם שנים אויף נישט קיין גרויסן פּראָצענט אַנטליגן. אַ קלוגער ייד געווען, ר׳האָט אַלץ געקענט אין דאָרף אין געוויסט, ווי אַזוי צו ווענדן צו רעדן, איז האָט ער טאַקע פון צייט צו צייט אים וואָגן אַ קעלבל אַרויסגע-צויגן, אָדער אַ פעדעל תבואה דאָרט אַרויסגעטראָגן, און די יידענע האָט באַזונדער אויף אייגענער האַנט געהאַנדלט, צוזאַמענגעטראָגן-דיק אייער, הענער, אָדער אן אָפּגעצויפט קאָקעסקעלע, אָדער נאָר אַ האַלבן שטיקל לייוונט, וואָס זי האָט צום מיינסטן אויסגעבאַרט פאַר די שפּיצן, און בענדער, און טאַשכעס, און שפּילקעס, און דעם גאַנצן קראַם אויף אויסציישלייערן זיך, אויף וועלכן דער חייבע-רישער עולם איז שטענדיק אַזוי גייציק, און דאָס נאָך, וואָס די האָט אין דער גרויסער פּודלע געטראָגן מיט זיך, רייצנדיק דער-מיט די, וואָס זענען צום מיינסטנס נאָשעריינס דערויף...

זיי זענען גראָד פאָרפאָרן פאַר באָרינעס הויז, ווי יודקאַ איז אַ מאָל צו גיטון מיט אַ געקוויטש:

געשטערבטע וואָלקנס; אונטן ווידער האָבן זיך די אַקער־פעל־
דער צעגאָסן אין אַ נישט אַרומצוזעבאַרער רחבות, און ס'האָט די
אַרויסגעזען ווי אויף דער פלאַך פון דער האַנט, אויף טייל ער־
טער גרין, און אויף טייל געל פון די קאָרן־פעלדער און פון די
ליידיקע נישט פאַרזייטע, און די האָבן געגלאַנצט מיט שטראָמען
וואַסער, פונקט ווי מיט שויבן.

די ייִערכעס האָבן הילכיק געזונגען, און פון די וועלדער,
פון די בלויליכע ווייטקייטן, ביז דער גאַנצער וועלט, איז גע־
פלאָסן אַ פרישע, פרילינגדיקע לופט, וואָס איז געווען אַדורכגענו־
מען מיט אַ וואַרעמער פייכטקייט און מיט האָניק־ריחות פון דעם
טאָפּאָלן־בליִען.

און אויף די וועגן פון דאָרף האָט געווימלט מיט מענטשן:
מ'האָט אַרײַנגעצויגן אין די הייף אַרײַן צייגן און בהמות, וואָס
זענען פון ווינטער אָפּגעבראָכן געוואָרן.

אין דער לופט ווידער איז געווען אַזוי שטיל, אַז די
ביימלעך, וואָס זענען געווען אײַנגעהילט אין דעם פוך פון בליִען,
וואָס האָט קוים ערשט אָנגעהויבן גרינען, האָבן זיך קוים, קוים
באַוועגט.

און אומגעהײַערע כמאַרעס פון שפּאַצן האָט געפּלאַטערט אַרום
קלויסטער, אַז ס'איז אויס שוואַרץ געווען, ווי פון סאַדזע אויף די
קלאָנעס און אויף די צעצווייגטע ליפּעס און אַ געשריי און אַ
האַרטנעקיק געשוויטשער האָט זיך איבערן גאַנצן דאָרף צע־
טראָגן.

איבערן אויסגעגליטן, גלאַנציקן סטאַוו האָבן געשריגן די
גענדז, וואָס האָבן די גענדזלעך אָפּגעהיטן, און עס האָבן שאַרף
געקלאַפּט די קלאַנקעס, וואָרן מ'האָט מיטאַמאָל אויף עטלעכע ער־
טער וועש געוואַשן.

און אומעטום איז געשטאַנען אַ געהודער, אַ צוגעצאַפּלטע
אַרבעט. און איבערשרײַען זיך פון איין כאַלופּע צו דער אַנדע־
רער. כמאַרעס קינדער און רויטקלײַדערדיקע פּיעסטעס אין
די סעדער

די פעדערהײַזער אין די שטובן זענען געווען פאַנאַנדערגע־

מיט וואָס האָב איך מיר דאָס פֿאַרדינט אויף אַזאַ נויט־
קייט? מיט וואָס? — האָט זי געקלאָגט.

— קיין סך וועלן מיר נישט איבערשטאַטן, אויסגעטויט איז אַ גוים, אָבער וואָס, וואָס מיר האָבן געבראַכט, נעמט עס צו, וואָרן מיר גיבן דאָס פֿון גאַנצן האַרץ — האָט די קלאָגבאָבע געפֿרעגט, גרייטשטופּנדיק איר אין דער גאָרטנס אַ שפּאַר פּעקעלע.

— אַזוי אומגליק האָט זיך געטראָגן!

— מענטשן וועלן דאָך נישט קיין שטיינער און יעדער קען זיך מיט דער נויט.

— און צ'זעגט אָן מיר, שענקט ווי אַלע.

— איז אין אַזאַ צייט ענג שווערער ווי עמעצן אַנ־דערש.

— און פֿאַר יעדעס פּרוואַט ענק צום מערסטן אויס... האָבן זיי אַלע איינגעטם געטרעדט, אַנידערלייגנדיק פֿאַר איר די פּעק־לעך, וואָרן זיי האָבן זיך בשותּפֿות אָפּגערעדט און איר אָנגע־טראָגן, וואָס איינע האָט נאָר געקענט: צי אַרבעס, צי געדערשטע־נע גריץ, צי מעל...

— טייערע מענטשן, באַלעבאָסטעס, האַרציקע מאַמעס! — האָט זי ביטער געכליפּעט, אַרומכאַפּנדיק זיך מיט זיי אַזוי הייס, אַז אַלע האָבן זיך אויס צעוויינט.

— ס'זענען נאָך פֿאַראַן גוטע מענטשן אויף דער וועלט, ס'זענען פֿאַראַן!... האָט האַנקאַ מיט בערירטקייט געטראַכט.

און דאָ האָט זיך אויך די אָרגאַניסטעכע אַריינגעקאָלערט אין דער שיר אַריין, טראָגנדיק אַ לאַבן ברויט אונטערן אָרעם און אַ שטיק סלאָנינע אין אַ פּאַפּיר.

האַנקאַ האָט שוין נישט געוואַרט אויף איר פּזמון, וואָרן מ'האָט גראָד אויף מיטאָג געקלונגען, און זי איז געשווינד אַוועק־געלאָפֿן אין דער כאַלופּע אַריין.

ס'איז געווען העל אין דרויסן, די זון האָט זיך נישט באַ־וויזן, אָבער טראָץ דעם האָט דער טאָג מיט אַן אויסטערליש באַ־וועקטער ליכטיקייט געלויכטן; דער הימל איז געהאַנגען הויך, ווי אַ בלויע פּלאַכטע, נאָר וועלכן-ווו פֿאַרוואָרפֿן מיט ווייסע אויס־

— כ׳װעל נישט זײַן, האַניע... אַװדאי... כ׳װעל בלײַבן...
כ׳בין דאָ געבױרן געװאָרן, איז װיל איך דאָ שטאַרבן.

װיפֿיל זי האָט זיך באַ אים נישט אָנגעבעטן, װאָס זי האָט אין אים אַלץ נישט אַרײַנגערעדט, און ער האָט נישט געװאָלט, נישט און נישט.

— אין פֿעדערהױז װעל איך מיר צופֿאַרבעטן אַ געלעגער... אַװדאי... און אױב װעסט הײסן... איז װעל איך צו דיר קומען זען... װעל איך דיר דערפֿאַר די קינדער אָפּהיטן... ס׳רעדן... דאָס הינטל נעם נאָר מיט, די װײַז האָט עס אים צוקאַליטשעט... ס׳רעדן... ער װעט דיר היטן... ער דערשמעקט װײַטער שטאַרק.

— די װעגס װעלן זיך אײַנגלײַכן און ס׳װעט װעק נאָך צו-דריקן! — האָט זי אים. אײַנרעדנדיק געבעטן.

— אַי... זײ װעלן נאָך מער איבערהאַלטן, װי װעלכער מענטש דאָרט... דאָס הינטל נעם..

זי איז שױן מער נישט צוגעשטאַנען צו אים אַז ער װיל נישט. אײַנגעטראַכט, איז באַ איר אײַך עפּעס געװען, און מיטן אַלטן װאָלט געװען אַ פֿרישע דאגה.

זי האָט פֿיטערקע געהײסן נעמען קרושקע אױף אַ שטריקל און אין כאַלופּע אַרײַן אַװעקפֿירן.

— ער װעט זײַן אױף בורעקס אָרט, װעלכער איז ערגעץ אַנטלאָפֿן געװאָרן. אַ פֿליסטול דאָס! — האָט זי אומגעדולדיק אַ געשרײַ געטאָן אױף פֿיטערקע, װײַל ער האָט זיך נישט געקענט מיטן הינטל אַן עצה געבן.

— אַ נאַר... בײַסן װעט ער נאָר... דאָרט װעסטו אַלע טאָג קריגן צו פֿרעסן... ס׳רעדן, און װעסט זיך אױסלײגן אין דער װאַרעם... קרושקע! — האָט אים דער אַלטער באַגײַזן, העלפֿנ-דיק אים נעמען אױפֿן שטריקל.

— זי איז אַװעקגעלאָפֿן, פֿאַרױס, כּדי זי זאָל נאָך פֿאַרן אײַנקױפֿן אַרײַנכאַפּן, אַ בליק צו דער שװעסטער.

זי האָט זיך פֿאַרהױנערט, טראַנספּאָרטיק אין שטוב אַװעק פֿײַערטעס און װעראָניקאַ האָט װײַטער געזײנט.

— לאָז אים גאָט געבן געזונט! — האָט האַנקע אויסגעשריגן, קושנדיק דאָס פּאַפּירל.

— אזא אָרנטלעכער, אַז דו וועסט קיין צווייטן אויפן נישט געפינען! — האָט האַנקע צוגעגעבן.

— דער ק׳ וועט אין גלות שטאַל איך זיין נישקשה! אוודאי... — האָט דער עלטער אַ זאָג געטאָן.

און באַלד האָט זיך אָנגעהויבן דאָס איבערציען.

שיקאַרעס שטוב איז געשטאַנען באַלד בײַם הוגל, וווּ מען דרייט זיך אַראָפּ אין דאָרף אַרײַן, אָפּשר אַ פּאָר טריט פֿון די סטאַכעס. זיי האָבן טאַקע באַלד אָנגעהויבן איבערצוטראָגן אַהין דאָס איבעריקע ביסל האָב און גוטס און וואָס ס׳האָט זיך נאָר געלאָזט אויף אײַנדערגיך אַרויסכאַפּן פֿון דער חורבה פֿון כּלים און בעטגעוואַנט. האַנקע האָט אונדז איר פּאָ־אָבעק גערופֿן צו הילף, און צום סוף איז אויך ראָכע אָנגעקומען, געטענהדיק זיך מוזטער צוצוהעלפֿן, אַזוי, אַז איידער מ׳האָט נאָך אויף מיטאָג געקלונגען, איז האַנקע שוין געזעסן אין דער נײַער דירה.

— אַ קאָמאַנדיצע בין איך אַצינד, אַ באַלעבאָסטע כּמעט: פֿיר ווינקלען און דער אויוון דער פֿענצטער, נישט קיין ביסל אַפֿילו, נישט קיין איין גאַנצע שויבל! — האָט זי אויפֿקוקנדיק זיך ביטער אויסגערופֿן.

— אַ ביסל וואָל איך דאַרף ברענגען, און כּלים אויך, וואָס כ׳וועל נאָך געפֿינען די נייטיקסטע. סטאַכע וועט זיך אָפּקערן און מיט מענטשנס הילף וועט ער די כאַלופּע גיך צוריק אויסשטעלן, וועסט אַזוי לאַנג נישט בלײַבן... — האָט זי האַנקע טשמוטיק בגרויקס. — און ווו איז דאָס דער טאַטע?

זי האָט אים געחאָלעם צו זיך צונעמען.

דער עלטער איז איבערגעבליבן בײַ דער חורבה. אויף דער שוועל איז ער געזעסן, באַטראַכטנדיק דעם הינטלס ווײַס.

— קומסט מיט מיר, בײַ האַנקען אין דער נײַער דירה איז ענג, און בײַ אונדז וועט זיך דאָך מוזן געפֿינען עפּעס אַ ווינקל פֿאַר ענקערטוועגן.

— ס׳שײַנט דאָס איז דאָך קרומשטיק, אינדזערער .. אַזוי, ס׳איז אים באַנג דער שאָדן... אַ פֿײַנטשיק הינטל... — האָט בײַלצאַ געשמאַכטס, גײענדיק אים אײַנשטילן.

און דער גלח האָט נאָך געלויבט דאָס געזעגענען זיך, ר׳האָט אַ ווינק געגעבן צו דער שיקאַרעכע, אַז זי זאָל אים נאָכגיין, און אויסציִענדיק בײדע הענט צו די הײמער, וואָס האָבן זיך געמאַכט זיי אַ קוש צו טון, איז ער געלאָזן אַוועקגעגאַנגען.

מ׳האָט געזען, אַז ער האָט לאַנג מיט איר אַרײַן וועג וועגן עפּעס אײַנגעטענהט.

דער הײַבעריסטער עולם ווידער, אָפּטענהנדיק אַ ביסל און באַדויערנדיק די אומגליקלעכע, האָט זיך אָנגעהויבן ווײַטער גיך פֿונאַנדערצוגיין, דערמאָנענדיק זיך פּלוצלינג וועגן די אָנבײַסנס און נײטיקע אַרבעטן.

בײַ דער חורבה איז נאָר איבערגעבליבן בלויז די משפּחה, און זיי האָבן גראָד טאַקע פֿאַרטראַכט זיך, ווי אַזוי מען נעמט עפּעס אַרויס פֿון דער אײַנגעפֿאַלענער שטוב, ווי די שיקאַרעכע איז אָן אײן אָטעם געקומען צו לויפֿן.

— טראָגנס ענק איבער צו מיר, אויף דער אַנדערער זײַט, ווו ראָכאַ האָט די קינדער געלערנט... יאָ, קיין קומען איז נישטאָ, נאָר צ׳וועט אַ אײַנשטעלן אַן אײַזערן אײַוועלע, וועט ענק האָבן גענוג.. — האָט זי גיך אויסגערופֿן.

— מײַן טײַערע, און מיט וואָס וועל איך ענק פֿאַר די קאָמאָרנע באַצאָלן!

— לאָז זײַן דערפֿון דער קאָפּ נישט ווײ טון. צ׳וועט אַמאָל האָבן געלט, וועט ענק באַצאָלן און אויב נישט, וועט ענק מיר צוהעלפֿן אין עפּעס אָן אַרבעט, אָדער גאָר פּשוט, ווינטשט פֿאַר אַ שײנעם דאַנק. די שטוב שטייט דאָך סײַ ווי סײַ ליידיק! מיטן גאַנצן האַרץ בעט איך ענק, און דער גלח שיקט ענק אָט דאָס פּאַפּירל אויף די ערשטע הילף!

זי האָט פֿאַר איר אין די אויגן אויפֿגעוויקלט אַ דרײַ־רובל.

אַנדערמאָלט װערן. ביז װי עס גיט דיר ניט מיט אײנמאָל קײן צן, װי דאָס הײַל גיט זיך דיר דאָס ניט קײן טרײסל, װי ס'װאָלט עמעצן אַ לײג געטאָן אין דער װאַנט אַרײַן: יעװוס!... האָב איך געטראַכט, אַז די גאַנצע װעלט לײגט זיך אײַן. כ'בין אַרײַנגעשפּרונגען פֿון בעט און קױם כ'האָב די קינדער אױף די אָרעמס גענומען, און דאָ קנאַקט שױן אַלץ, ס'ברעכט זיך, פֿאַלט אױפֿן קאָפּ... קױם כ'האָב אין פֿעדערהױז אַרײַן געדראָנגעט, און די כאַלופּע איז הינטער מיר אײַנגעפֿאַלן... כ'בין נאָך ניט געהאַט צו מיר געקומען, װי אױך דער קימען האָט זיך מיט אַ קנאַל אַ לײג אײַן געטאָן... אינדרױסן װידער האָט אַזױ געבלאָזן, אַז ס'איז שיטער געװען אױף די פֿיס אײַנצושטײן, און דער װינט האָט דעם שטרױדאַך צעראַגן..., און דאָ איז נאַכט, און דאָרף אַרײַן איז אַ פּסיק װעגס, אַלע שלאָפֿן, און ס'איז ניטאָ קײן איבן גאָר, אַז די װאָלן די געשרײען דערהערן... בין איך אַרײַנגעקראָכן מיט די קינדער אין קאַרטאָפֿל-גרוב אַרײַן, און מיר זענען אַזױ ביז פֿאַרטאָג איבערגעזעסן.

— גאָטס השגחה האָט אױף ענק גערוט. װעמענס קו איז דאָס באָס קערשן-בײמל?

— מאַמעש דאָס אי דאָך מײַן קו, מײַן אײנציקע שפּײַזערין!

— זי װעט זײַן אַ מיל־קו, דער רוקן איז װי אַ בעליק, גרױסע װאָרצלען... זי איז קעלביק?

— אַ ליאַדע טאָג דאַרף זי זיך אָפּצוקעלבן.

— ברענגט זי צו פֿירן אין מײַן שטאַל אַרײַן. זי װעט האָבן אַן אָרט, ביזן גראָז קען זי דאָרט דערהײל בײַשטײן... אָבער װי װעט עך ענק אַהינטון?.. איך זאָג: װו?...

פֿלוצלינג האָט עפּעס אַ הינט אָנגעהױבן צו בילן און פֿאַרביסן זיך אױף די מענטשן געװאָרפֿן, און װען ס'האָט אים אָנגעיאָגט, האָט ער זיך אױף דער שװעל אַנידערגעזעצט און מוראדיק זיך צעװאָיעט.

— ר'איז משוגע געװאָרן. צי װאָס? װעמעס איז ער? — האָט דער גלח אַ פֿרעג געטאָן, באַהאַלטנדיק זיך פֿון װאָס הינטער די באַבעס.

טונקל ווי דער הימל, וואָס הענגט איבער די קעפּ, און נישט אויף איין באַק זענען הייסע טרערן אַראָפּגערינען...

אָבער אין זיך זענען אַלע געווען רויק, מיט הכנעה זיך אונטערגעבנדיק אינעם גאָטס ווילן. ווי דען? ווען יעדער מענטש וואָלט זיך נאָך אַזוי שטאַרק פרעמדע צרות צום האַרצן גענומען, וואָלט אים אויף זיינע אייגענע קיין כוח נישט געבליבן. און דערצו נאָך: וועט ער דען דאָס אָפּאַרבעטן, ווען דאָס בייזע איז שוין געשען? ר'וועט עס דעם פריצער פאַרכאַפּן?...

דער גלח איז פּריצלינג צוגעגאַנגען צו וואַראַנקען און אים ערוזן:

— קודם כל דאַרפט עך גאָט צו דאַנקען, וואָס ר'זענט ניצול געוואָרן...

— אַוודאי, אמת, כ'וואָל אפילו דאַרפן דאָס חזירל צו פאַרקויפן, און אויף אַ תּפילה וואָל איך אויסגעבן...

— ס'דאַרף נישט, באַהאַלט בעסער דאָס געלט אויף נייטיקערע באַדערפעניש, איך וועל אַזוי אויך באַלד נאָך די ימים־טובים פאַר ענקערטוועגן אַ תּפילה אָפּריכטן.

זי האָט אים הייס אַ קוש געטאָן אין דער האַנט אַריין און בײַ די פיס אַרומגעכאַפּט מיט אַ האַרציקן דאַנק פאַר דער גוטסקייט און רחמנות. ער ווידער האָט זי איבערגעצלמט, בענטשנדיק זי, און באַם קאָפּ זי צוגעדריקט, און די קינדער, וואָס האָבן זיך אים צו די קני מיט אַ פּישטשען צוגעטוליעט, האָט ער ווי פרום אַרומגעטאַפּט און ווי דער גרעסטער מאַטע זיי געגלעט...

— נאָר ווערט נישט אָן דעם בטחון, אַלץ וועט זיך איבערדרייען צו גוטן. ווי אַזוי איז דאָס געשען

— ווי אַזוי? מיר זענען געגאַנגען שלאָפן באַלד ווי ס'איז נאָר געוואָרן אַוונט, וואָרן ס'איז קיין נאַפט נישט געווען אין לעמפּל און אין הויז האָט מיר געפעלט צום הייצן. ס'האָט גוט געבלאָזן, אַז די כאַלופּע האָט אַזש געקנאַקט, אָבער כ'האָב גאָרנישט קיין מורא געהאַט. יאָרן נישט נאָר אונדזער ש. ורמחינגען האָט: די איינגעהאַלטן. דען אָנגעפאַנגען האָב איך נישט געקענט איינשלאָפן אַזאַ צער האָט ווערן די שטיב געבראָכן. אָבער, הייסט עס, כ'האָב געמיינט דערנאָך

איבערגעבליבן, וואָרן דער דאַך האָט זיך ביזן גרונט איינגעלייגט. און איז צוזאַמען מיטן סופיט אין דער מיט אַריין אַראָפּגעפאַלן, אַזוי, אַז דורך די אויסגעשטויסענע שויבן, האָט מען גאָר גוטן קי-פּעס מיט צעבראָכן האָלץ און דורכגעפּיילטע שטרוי פון דאַך.

— צ׳האָט אַ גליק, וואָרן ס׳האָט אַלע געקענט דער-קוועטשן... נאַ, נאַ!

— הלוואי וואָלט עס געווען דערקוועטשט, הלוואי וואָלט עס אונדז אַלע געווען דערהרגעט, איז וואָלט איך שוין אויך דעם חורבן נישט געקוקט, איז וואָלט איך שוין נישט צו אונדז גיין אַן צו אונדז תּל דערלעבט... אַ, יעזוס מײַנער, יעזוס! כ׳בין געבליבן נאַקעט און בלויז מיט דידאָזיקע יתומים געבליבן... און וווּ וועל איך מיך דאָס אַצינד אַהינטאָן? וואָס הייבט מען אָן? — האָט זי ווידער זיך צעריטשעט, רײַסנדיק זיך פאַרצווייפלט בײַ די האָר.

דער גלח האָט ראַטלאָז די הענט צעשפּרייט, איבערטרעטנ-דיק פון איין פוס אויפן צווייטן.

— ס׳וועט זיין כרוקענער אַזוי! — האָט איינע נישט דרייסט אַרויסגעמורמלט, אונטערדרוקנדיק אים אַ שטיקל ברויט, וואָרן ער איז אין אַ בלאָטע ביז איבער די קני געשטאַנען, ער איז אַרויס-געטרעטן דערויף, און כוונדיק אַ שמעק טאַבאַק, האָט ער זיך פאַר-טראַכט, וואָס זאָגט מען דאָ, כּדי זי צו טרייסטן.

האַנקאַ האָט זיך וואָרגזאַם פאַרטומלט מיט דער שוועסטער און מיטן טאַטן, און די איבעריקע האָבן זיך געטומלט אַרום דאָבראַ-דושעי, אײַנגעסנדיק זיך אין אים מיט די אויגן

פון דאָרף זענען אָנגעקומען וואָס אַמאָל מער ווײַבער מיט קינדער, אַזוי, אַז אַ בלאָטע האָט נאָך געשפּריצט פון אונטער די רייעטס, און שטילע, שרעקעוודיקע שטימען האָבן געפּליסטערט אין דער קופּע, וואָס איז אַלע מאָל גרעסער געוואָרן, דאָ האָט מען אַ קינדיש געוויין געהערט אָדער וואָרקעס כליפּען, וואָס איז שוין שוואַכער געוואָרן; אָבער אויף די פּנימער, וואָס מ׳האָט זיי צוליב די אַראָפּגערוקטע טיכלעך אויפן שטערן, קוים אַרויסגעזען, איז געלעגן פאַרבאָרגן אַ ווייטיק און אַ וואָלקנדיקער אומעט.

אַלע האָבן זיך אָפּגערוקט פֿון אַ זײַט, כּדי ס׳זאָל זי אַרויס־גײן. אָבער זי האָט גאָרנישט באַמערקט איבער דעם ווײ־נען.

— חנהקאַ, סאָמע דער דאָב־אָרושעי אַלײן וויינען דאָך געקומען! — האָט איר האַנקאַ אײַנגערוימט.

האָט זי זיך גרעט דאָכאָלט איפּגעכאַפּט, און דערוויסנדיק פֿאַר זיך דעם גלח, איז זי אים אַ פֿאַל געטון צו די פֿיס, אַרויס־וואַנדיק מיט נאָך אַ מער שמערצ׳לעך און יאָמערדיק געוויין.

— באַרויקט ענק, ווײַנט ניש!. . וואָס קען מען זיך העלפֿן?... ס׳איז גאָטס ווילן... נו, זאָג איך: גאָטס ווילן! — האָט ער איבערגעחזרט, אָבער ער איז אַזוי גערירט געוואָרן, אַז ער האָט זיך אַלײן בגנבה אַ טרער אויסגעווישט.

— איבער די ווײַזער וועט אונדז אויסקומען צו גײן, איבער די הײַזער, און דער וועלט אַרײַן!

— נו, שרײַט נישט, גוטע מענטשן וועלן ענק נישט לאָזן פֿאַרפֿאַלן ווערן, און גאָט וועט ענק מיט עפּעס אַנדערש באַ־גליקן. ס׳האָט ענק נישט צעקלאַפּט? האַ?

— גאָט האָט אַזוי איך נאָך געטון אַ חסד!

— פֿון אַמתער נס איז געשען.

— ס׳האָט געקענט אַזוי ביז אײנעם אויסדריפּן, אַזוי ווי די פֿלאָסקאָוועס געגרוילעך.

— קײן אײן נפֿש האָט אַמאָל געקענט נישט אַרויס לע־בעדיק! — האָט אײנע איבער דער אַנדערער אירס גע־זאָגט.

— און אינטערגעטאַר האָט ער עפּעס אַ שאָדן? האַ? און אינ־וועניטאַר, זאָג איך!

— גאָט האָט עפּעס אָפּגעהיטן, און פֿעדערהוי איז אַלין געוואָרן, און דאָס איז איבערגעבליבן גאַנץ.

דער גלח האָט אַ שמעק טאַבאַק געטון, באַטראַכט־דיק מיט די פֿאַרשרײַטע אויגן די חורבה, וואָס איז נאָר פֿון דער כאַלופּע

בענק, באַלקנס האָבן זיך אויפן שפּיץ געזאָקלט; דער קוימען האָט זיך אויך איינגעלייגט, אַז ס'איז נאָר איבערגעבליבן פֿון אים עפּעס אַ קליין שטיקל, פּונקט ווי פֿון אַ צעקרישלטער צאָן. וואָס שטאַרט אַרויס; די ערד אַרום איז געווען איבערגעשפּרייט מיט ביגעלעך שטרוי און מיט צעבראָכענע כלים.

װעראָנקאַ װידער איז געזעסן הינטער דער װאַנט אויף אַ קופּע אָנגעלייגטע װאַכן און, אַרומגעכאַפּט מיט די הענט די װיינענדיקע קינדער, האָט זי געריסן אויפן קול.

האַנקאַ איז צו איר צוגעפֿאַלן, די מענטשן האָבן זי אויך אַרומגערינגלט, טרייסטנדיק זי, אָבער זי האָט גאַרנישט געהערט און גאַרנישט געזען, פֿאַרגייענדיק װאָס אַמאָל אין אַ שטאַרקער כליפּען.

— אָ, מיר אָרימע יתומים, אומגליקלעכע יתומים!... — האָט זי שמערצלעך געיאָמערט, אַז נישט איינע האָט פֿון מיטיק אַ טרער געלאָזט.

— און װוּ װעלן מיר זיך, אומגליקלעכע, דאָס אַהינטאָן? װוּ װעלן מיר די קעפּ אַנידערלייגן? װוּ װעלן מיר גיין?!... — האָט זי אָן באַווייטן זיך געשריגן, צוטוליענדיק די קינדער.

און דער אַלטער בילצאַ איז אָן איינגעקאָרטשעטער און בלוי, ווי אַ מת, כסדר אַרומגעקראָכן אַרום דער חורבה און די הינטער אויף אַ קופּע צוזאַמענגעטריבן. דאָ האָט ער דער קו, וואָס איז צו אַ קאַרשנבוים געווען צוגעבונדן, אַ ווישטשעט הײַ אונטער־געוואָרפן, אָדער אַנידערגעקניט אונטער דער וואַנט, געפּאַטשט אויפן הענט און געקוקט אויף די מענטשן, ווי אַ משוגענער...

מ'האָט געמיינט, אַז ער איז אַוועקגעגאַנגען פֿון זינען אַראָפּ.

מיטאָמאָל האָבן זיך אַלע אַ הייב געטאָן, פֿאַרוואונדערטער־דיק זיך און בייגנדיק מיט הכנעה די קעפּ. װאָר, דער גלח איז אומגעריכט אָנגעקומען.

— יאַמבראָזשי האָט מיר נאָר װאָס װעגן דעם אומגליק דערציילט. װוּ איז די סטאַכאָווע!

האָט באַוויזן, דאָך האָבן זיך ערשטערהייט פֿונאַנדער־געריסן די ני-דעריקע, הייסלעכע האָלקעס און דער היכל האָט זיך פֿון אויס-געבליט. מ׳האָט געזאָגט, אז עס וועט זיך אויסלייטערן.

אין דאָרף אָבער האָט זיך אויסגעהויבן אַ געקלאַנגערײַ און געשרייען, וואָ־ן אַ וי פֿיל היזקות האָבן זיך נאָך דעם שטורם-ווינט אַרויסגעוויזן, אַז נישט איבערצוציילן: אויף די וועגן זענען געלעגן אויסגעלייטע אייניגער לעב, אנדערע איבערגעבראָכענע ביי-מער, שטיקער דאַך, פּלויטן, אַז מ׳האָט נישט געקענט אדורכ-פֿאָרן.

בײַ די פּלאַסקעס האָט עס די כּלי־חפצים אײַנגעלייגט און אַלע געגעבן צונעקוועטשט. און אזוי האָט אין יעדער כאַלופּע אַרויסגע-וויזן עפּעס אַ שאָדן, אַז א־ע הייף־אײַנגעזונקען וועגן פֿאַרפּילט גע-וואָרן מיט פּריצרטעס. און אַ געיאָמערײַ און געוויינען האָבן זיך ווי אַ געדיכטער רעגן געשיט.

האַנקאַ איז אויך גראָד אַרויסגעגאַנגען אין דרויסן, כּדי צו באַקוקן דאָס באַלעבאַטישקייט און צו זען די שאָדנס, ווי די שי-קאַרעכע איז אַ מאָל אַרײַן געטאָן אין הויף אַרײַן.

— עך ווייסט גאָרנישט!... בײַ די סטאַכצעס איז די כאַ-לופּע אײַנגעפֿאַלן!... אַ נס פֿון גאָט, וואָס ס׳האָט זי נישט דער-הרגעט, — האָט זי נאָך פֿונדערווײַטנס געקוויטשעט.

— יעזוס מאַריאַ!...

די איז שיִער נישט אָפּגעשטאָרבן פֿון שרעק.

— כ׳בין געקומען נאָך ענק צו לויפֿן, וואָרן ז׳האָבן פּשוט דאָרט דעם פֿאַרשטאַנד אָנגעוווירן, ווי האַלטן נאָר אין זיי-נען...

האַנקאַ איז, כאַפּנדיק נאָר די פּאַטשיילע איבער קאָפּ, תּיכּף אַהינגעלאָפֿן, מענטשן ווידער, געהויר מערנדיק ווי וועגן דעם אומגליק, זענען איר געדיכט נאָכגעגאַנגען.

די מעשה האָט זיך אַרויסגעוויזן פֿאַר אמת: פֿון דער סטאַ-כאָוועס כאַלופּע זענען נאָר איבערגעבליבן די ווענט, נאָר מער אײַנגעבויגן אין אין דער ערד אַרײַנגעשלאָגן; דער דאַך איז אײַנגעגאַנגען נישט געווען, אַזוי פֿיל נאָר, וואָס עפּעס איבערגעבראָ-

געלאָזט דאָס זוכן און איז באַלד צו יענע אָרימע געגנט אַוועק־
געגאַנגען.

דערווײַל איז קוים פֿולשטענדיק נאַכט געוואָרן; פֿון צוויי ־ן די צעהיצטע ביימער האָבן ווי-נישט-ווי פֿײַערלעך, פֿונקט ווי די וועלטישע שליפּערס, דורכגעציטערט, אָבער אין דרויסן איז עפּעס איסטערליש העל געוואָרן, אַז מ׳האָט די כוואַליעס פֿון צווישן די סטרעדער אַרויסגעזען, און אַפֿילו די פֿעלדער האָבן די אייגן נעקעדנס דערגרייכן; דער הימל איז געהאַנגען הויך און פֿינסטער, אַ גראַנאַטער, כמעט אַ רײַנער, וואָרן נאָר ווי-נישט-ווי איז ער געזען, ווי מיט שניי באַפּריסטעט, און די שטערן האָבן זיך וואָס אַמאָל געדיכטער אַרויסגעשיט, נאָר דער ווינט האָט זיך נישט אײַנגעשטילט, פֿאַרקערט נאָר, ר׳האָט זיך נאָך מיט אַ גרעסערער קראַפֿט פֿאַרטומלט, און שוין איבער דער גאַנצער וועלט זיך גע־טראָגן.

און אַזוי האָט ער כמעט אַ גאַנצע נאַכט געבלאָזן, אַז ווײַ־זיק מער ס׳האָט געקענט אין איין צוטון אויף אַ רגע, וואָרן ס׳האָט ש־עקלען די כוואַליעס געטרייסלט, די ביימער האָבן אין די ווענט געפּאַטשט און די שויבן אַרויסגעקלעפּטשט, און ר׳האָט אַזוי געזונגען אין די ווענט און געקלאַפּט, פּונקט ווי מיט האַמערס, אַז נישט איינמאָל האָט מען געמיינט, אַז ער וועט דאָס גאַנצע דערף אויסרײַסן און אויף דער וועלט אויסטרייסלען.

ס׳האָט זיך ערשט באַרויקט אַרום פֿאַרטאָג-צו, אָבער נאָר דאָס די העגער האָבן אויף טאָג געקרייעט, און דער פֿאַרמאַטער־טער עולם איז אײַנגעשלאָפֿן, האָבן דונערן אָנגעהויבן צו קנאַלן און איבער דער וועלט זיך צעטראָגן, און בליצן האָבן אויפֿגע־בלענדט מיט בלויקע שטרן, דערנאָך איז ווידער אַ נאַס רעגן אַראָפּגעפֿאַלן. מ׳האָט אַפֿילו געזאָגט, אַז דונערן האָבן ערגעץ־שטעטיס אין די וועלדער אײַנגעשלאָגן.

אָבער, ווען ס׳איז שוין גוט טאָג געוואָרן, האָט זיך אויסגעוויזן צוריקס, דער רעגן האָט אויפֿגעהערט און אַ וואָרעמקייט האָט פֿון די פֿעלדער געוועצט, און די פֿייגל האָבן פֿריילעך אָנ־געהויבן צו צווישטשערן, און כאָטש די זון האָט זיך נאָך נישט גע־

פאַר איר אַ גוט װאָרט געזאָגט, איז זי געשװינד אַװעקגעגאַ-
גען.

און ער האָט אױך דעם װאָס אין דער מיל ניט געטױ-
גט; ער איז אַװעק מיט די סטראָזשניקעס און שטאַרק אַרײַנ-
אַװעקגעפאָרן — האָט אים דער מילנער-טעך געזאָגט, פאַרבײַסנ-
דיק אים אױף אָפּצירופן זיך אין זײַן שטיבל אַרײַן, װי עס זע-
גען שױן געװען ליפּצער באַבעס און פּױערן פון אַנדערע דער-
פער געזעסן, האָט האָבן געהאַט אױף זײַער רײ אָפּצומאָלן.
ראָכאָ װאָלט געװען דאָרט לאַנג נאָך געזעסן, אָבער טערעסקאָ די
װילנערקע, װעלכע איז מיט אַנדערע געזעסן, האָט זיך גיך אַ
װענד-גע געטאָן צו אים און ניט דרײסט און שטילעשקע אים
אָנגעהױבן אױסצופרעגן װעגן מאַטוש גאַלאַנבן.

— צ'זענט געװען בײַ די פּױערן, איז האָט ער געװיס
אױך אים געטראָפן זען... ר'איז כאָטש געזונט? און מונטער? און
װען װעט מען אים אַרױסלאָזן? .. — איז זי צו אים צוגעשטאַ-
נען, ניט קוקנדיק אים אין די אױגן אַרײַן.

— און װאָס מאַכט ענקער בײַ די װילנער? ר'איז גע-
זונט? ער קומט אינגיכן אַהײם?... — האָט ער זי צום סוף
אױך שטיל אַ פרעג געטאָן, און אָפּגעמאָסטן זי מיט אַ שטרענגן
בליק.

זי איז רױט געװאָרן און אַנטלאָפן אין מיל אַרײַן.

ער האָט אַ שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ אױף איר פאַרבלענדע-
קײט און אי אַװעקגעגאַנגען, װילנדיק איר עפּעס דערקלערן און
װאָרענען זי פון אַן עבירה, אָבער אין דער מיל, כאָטש די לײַט-
ליך האָבן זי געבעטן, האָט ער זי, אין דעם צעטרײסלטן מי-
ליקן שטױב און טונקלקײט, ניט געקענט אָפּזוכן: זי האָט זיך
באַהאַלטן פאַר אים. די מיל װידער האָט אַזױ געטריסקעט, דאָס
װאַסער האָט זיך מיט אַזאַ אומאױפהערלעך געשרײ אױף די רע-
דער געװאָרפן, און דער װינט האָט, װי מיט די גרעסטע װעק,
אײנמאָל נאָכן אַנדערן אין די װענט און אין דאַך געקלאַפּט. אַז
אַלץ האָט זיך אַזױ געװאָרפן און געטרײסלט, גלײַך װי ס'װאָלט
אַ ליאַרעמע אַלץ אױף פיצלעך צעשלײַדערן; ראָכאָ האָט געטאָ-

געווען צו גיין, וואָרן וואָס אַמאָל איז אים וועג און אָפּגעבראָכע-
נע בהייג אַראָפּגעפאַלן.

האָט טאַקע דער אַלטער, און איינגעהויקערטער, זיך אַרויס-
געכאַפּט בײַ די סאַמע פּלויטן, קוים וואָס כ׳האָט אים דערזען אין
דערדאָזיקער אויסטערלישער גרויקייט פון בין-השמשות. וואָס האָט
ווי צעמאָלן גלאָז-שטויב אויסגעזען.

— אויב ער גייט צום וואַלד, איז ער, דאַכט זיך מיר, אין
מיל; אין דער כאַלופּע איז ער ניטאָ! — יאַנושטשינקאַ האָט
זיך אים אומגעריכט פאַר די אויגן באַוויזן.

ער האָט זיך אָפּגעדרייט, און אַ וואָרט אויסצורעדן, צו דער
מיל, וואָרן ר׳האָט ניט געליטן די דאָזיקע רכילותניצע.

זי האָט אים פלינק צוגעיאָגט און כאַפּטשענדיק דערלעבן,
האָט זי אים כמעט אין די אויערן אַריין איינגערוימט:

— כאַפּט אַריין אַ בליק צו מיינע פּריטשעפּקע, אָדער אויך
צו דער פּליפּקען... גיסט אַ בליק אַריין!...

— כ׳זאָל נאָר מיט עפּעס קענען העלפן, וואָלט איך איינ-
ב׳יקן...

— זיי האָבן אַזוי געחלשט, אַז צ׳וואָלט צו די אָפּ-
טרעטן... קומט!... — האָט זי הייס געבעטן.

— גוט, נאָר פּריִער מוז איך מיטן וואָיט דורכ-
רעדן.

— זאָל ענק גאָט באַצאָלן!

זי האָט אים מיט ציטערדיקע ליפּן אַ קוש געטאָן אין דער
האַנט אַריין.

— וואָס איז ענק?

ער האָט זיך פאַרוואונדערט, וואָרן זיי זענען שטענדיק
געווען צווישן זיך ווי אין קריג.

— וואָס זאָל מיר זיין, נאָר אויף יעדערן קומט אויס צייט,
אַז ווונקט ווי אַן אויסגעטריבענער הונט אָן אַ באַלעבאָס,
איז ער צופרידן, אַז אַ ערלעכע האַנט גיט אים אַ גלעט... —
האָט זי מיט כרעכן אַ שמייכל געטאָן, אָבער איידער ער האָט

װעגען פּטים מיט מיסט באַװאָקסן געװאָרן, װאָרן ס'איז נישט גע-װען, װער ס'זאָל אָפּרײניקן.

און אַזױ איז מיט אַלץ געװען, אַז אַפילו די קע"בלעך זע-נען װי די חזירים אין בלאָטע אײַנגעשמירט, אַלײן איבער די װעגן אַרומגעקראָכן, דאָס באַלעבאַטישע אַרבעט-געצײַג איז אַ תּל געװאָרן אױפֿן רעגן. די אָקראַײזנס האָט דער װעטער אײַנגע-געסן, אין די קױשן האָבן די כאַפּשאַרעס די חזירימלעך געהאַט; און װאָס עס האָט זיך נאָר אײַנגעבױגן, אָפּגעריסן, אָדער אָפּגע-בראָכן־געהײס אַראָפּגעפֿאַלן איז — שױן אַזױ געבליבן, װאָרן װער האָט דאָס געזאָלט אױפֿהײבן? װער האָט געזאָלט פֿאַריכטן? װער האָט זיך געזאָלט דעם שלעכטס אַקעגנשטעלן און דאָס נאָך ער-גערע פֿאַרהיטן?... די הײבערן? אָבער די אָרימע נעבעך האָבן קױם געהאַט כּוח און צײַט געהאַט אױף נאָך גײַסטיקערע זאַכן! אַחדאי, האַלטן נאָר די מענער צוריקגעקומען, װאָלט מען טאַקע גענומען אַנדערש...

און זײ האָבן טאַקע געװאַרט אױף זײער צוריקקומען, װי אױף אַ ישועה פֿון גאָט, פֿון טאָג אױף טאָג האָבן זײ געװאַרט, שמאַרקענדיק זיך מיט דערדאָזיקער האָפֿענונג...

אָבער די פֿױערן האָבן זיך נישט אומגעקערט און ס'איז קײן אופֿן נישט געװען זיך צו דערװיסן, װען קומען װעט זײ אָפּ-לאָזן. איז דערװײַל־ האָט נאָר דער טײַכל דערװײַל געהאַט נחת און ריװח פֿון דערדאָזיקער רוינאַציע פֿון פֿאָלק, פֿון דעם אַרום-רײַסן זיך, פֿון די קריגערײַען און געשלעגן, פֿון דער אָפּגעמאָ-טערטקײט פֿון די הצ־צער, װאָס האָבן געליטן נױט און חי-סיק...

אַ גרױסער בין־השמשות האָט זיך שױן איבער דער װעלט אַרױפֿגעלאָזט, װען ראַכאַ איז אַרױסגעגאַנגען פֿון דער לעצטער כאַלופּע הינטערן קלױסטער, פֿון די גאַ־אַנגבס, און זיך אַװעקגע-שלעפּט צום הױז אױפֿן אַנדערן עק דאָרף...

דער װינט האָט אַלץ געטריבן, רײַסנדיק זיך װאָס אַמאָל שטאַרקער, און אַזױ געשאַרפֿן די בײַמעלעך, אַז ס'איז געפֿערלעך

װי דען! דאָס דאָרף איז דאָך געװען אומגעהײַער גרויס, בלויז כאַלופּעס איז געשטאַנען איבער פֿופֿציק, און ערד צום באַאַרבעטן איז געלעגן אַ גרויסער שטח. און באַם לײַטענטאַנט*) האָט מען זיך געטראָפֿן פֿאָרען, און מײַלער מזאָל זײַ דערנערן האָבן אָן אַ צאָל געװאָרן.

און דאָס אַלץ טאַקע האָט זיך, װײַל מ'האָט די פֿירערן גענומען, מער געהאַלטן אויף גאָטס השגחה. װי אויף מענטשלעכער הילף; איז דעריבער קײן װוּנדער ניט, אַז מיט יעדן טאָג האָט זיך די נויט אַלץ מער געשטאַרקט, און ס'האָבן זיך געמערט די באַדערפֿענישן, געהײלן און צרות...

ראָכאַ האָט דאָס אַלץ גוט געזען און געװוּסט; אָבער ערשט הײַנט, גײענדיק פֿון כאַלופּע צו כאַלופּע, האָט ער דערזען, װאָס פֿאַר אַן אונטערגאַנג עס גיבט זיך אומעטום אַרײַן...

װאָרן נאָך הײַניק, װאָס די פֿעלדער זענען געלעגן ליידיק, אַז קײנער האָט ניט געאַקערט, ניט געזײט ניט פֿאַרזעצט, װאָרן דאָס האָט זײ האָבן זיך געפּאַטשקעט אײַן, פֿעלד, האָט װי אַ קינדער־שפּיל אױסגעזען — נאָר אַ חורבה און אַ פֿאַרלאָזקײט האָט זיך שױן אױף יעדן טריט געזען: די פּלױטן האָבן זיך אײַנגעלײגט ערשטערהײט, װי מידער זענען שױן דורך די אָפּגעריסענע דעכער די קראַקעס און די לײַטן אַרױסגעקראָכן, דאָ זענען אָפּגעריסענע טירן נאָכגעהאַנגען, פֿונקט װי אונטערגעהאַקטע פֿליגל. קײן איינציק און די הײַנט און ניט אײן כאַלופּע האָט זיך אויסגעבויגן, אומויסט זיך בעטנדיק, מ'זאָל זי אונטערשפּאַרן.

און אומעטום האָבן די װאַסערן געשימלט הינטער די כאַלופּעס, אַ בלאָטע ביז איבער די קני און אומעטוםיקע הינטער די טירן, אַז ס'איז קײן אופֿן נישט געװען דורכצוגײן, און אויף יעדן טריט אַזוי פֿיל שאָדן, אַז דאָס האָט אַלץ האָט אונדז װײ געטאָן; עס האָבן די בהמות אַלס געריסן פֿון הונגער און די פֿערד

---

*) אינװענטאַר.

און האָט ער באַמערקט, אַז ערגעץ איז כּמעט צו פֿיל אומ־פּיק און מ'באַקלאָגט זיך — האָט ער געמאַכט פֿאַרשידענע געלעכטערלעך, פֿרייַלעכע וויצן... מיט די שיקסעס האָט ער אויך גאַנץ גערן וועגן חתנים אײַנגעשמועסט און וועגן די שקצים דערכאַנט; מיט די פֿירזשטעס האָט ער געשמועסט וועגן די קינדער, וועגן די דאגות, וועגן די שכנטעס און וועגן דעם אַלטעטשקן, אין וועלכן דער הייבערישער מין קען נאָר אַ טרייסט געפֿינען — אַבי נאָר דאָס פֿאָלק צו בעסערע געדאַנקען צו דערפֿירן...

און ווייל ער איז געווען אַ מענטש אַ קלוגער, אַ פֿרומער, נישט ווייניק אויף דער וועלט אויסגעזען, איז האָט ער דיר באַלד פֿון ערשטן בליק געוווּסט, וואָס צו זאָגן און העלפֿן מיט עפּעס אַ מעשהלע דעם אומעט פֿון האַרץ אַרויסצוטרייבן; אײנעם איז נייטיק געווען געלעכטער, אײנעם אַ בשותּפֿותדיקע תּפֿילה, אָדער נאָר אַ האַרץ, קלוג וואָרט, אָדער אַ דראָונג...

ער איז אַזאַ גוטער געווען און יעדן אײַנציקן אַזוי מיטגעפֿילט, אַז כאָטש מ'האָט אים נישט געבעטן, פֿלעגט ער נישט אײן נאַכט בײַ קראַנקע אָפּזיצן, שטאַרקנדיק די אָרימע נעבעך מיט זײַן גוטסקײַט, אַז זיי האָבן אים שוין מער כּבֿוד אָפּגעגעבן, ווי דעם דאַבראָדושעי...

ביז שוין צום סוף נאָר האָט ער זיך צוגעהויבן דעם פֿאָלק ווי אַ הייליקער אויסצוווײַזן, וואָס צעטראָגט איבער די הײַזער גאָטס רחמים און טרייסט.

— אָבער האָט ער זיך דען געקענט אַן עצה געבן מיט דער גרויסער נויט? האָט ער דען געקענט בײַקומען דעם גורל, און די הונגעריקע צו דערנערן, די קראַנקע געזונט צו מאַכן, אָדער די פֿעלנדיקע העלפֿן מיט ווײַנע צו פֿאַרבײַסן?...

איבער די כּוחות פֿון אײן מענטש האָט ער זיך באַמיט, העלפֿנדיק און פֿאַרהיטנדיק דאָס פֿאָלק — נאָר אַז פֿאַרן גאַנצן יאָר איז דאָס נאָר אײן קריש געווען, אַזוי פֿיל, גלײַך ווי עמענער וואָלט אין אַ ברענענדיקער היץ די דורשטיקע ליפּן מיט צוויי פֿײַכט געמאַכט, נישט געבנדיק זיי צו טרינקען!...

געלד: איינער האָט אַ־טערנעטיאָגס, דער צווייטער האָט בכלל־טרעט געאַקערט, זיי זענען נאָך ביידע געווען צווישן צוויי קוס. זיי האָבן קוים מיט דער נאָז צום פערדס חיידל דערגרייכט און זיי האָבן נישט פאַרבראַכט אין זיך קיין פיצל כוח, איז פאַרשטייט זיך, אַז דאָס אַקעראייזן איז בײַ זיי געגאַנגען ווי אַ שיכּורער פויער, און דאָס פערד האָט זיך וואָס אַ ווײַלע צו דער פערד־שטאַל אויסגעדרייט, האָבן זיי עס כאַקע בשותפות געקײַלט און געשלעפּן, קריגנדיק זיך איינער מיטן אַנדערן.

— מיר וועלן זיך אַן עצה געבן, ראָכאַ, מיר וועלן זיך אַן עצה געבן, נאָר איבער די בעטשערוועס, די שטיינער. שפּרינגט דאָס אַקעראייזן אַרויס, און אויך די קאָבילע ציט צום זײַטבאָק... — האָט זיך דער עלטערער מיט טרערן אין די אויגן פאַרגעספּערט, ווען ראָכאַ האָט בײַ אים אַרויסגענומען דאָס אַקעראייזן און גענומען דעם אָנגעהויבענעם אַקער, לערנענדיק זיי איינצײַטיק ווי אַזוי צו האַלטן די קאָבילע.

— אַצינד וועלן מיר שוין אַ גאַנצע סטאַיע ביז נאַכט צו־אַקערן!... — האָט ער ווילדריש אויסגעשריגן, אומקוקנדיק זיך מיט שרעק, צי האָט נישט עמעצער דערזען, ווי ראָכאַ האָט צו־געהאָלפן, און ווען דער עלטער איז אַוועקגעגאַנגען, האָט ער זיך פלינק אַנידערגעזעצט איבערן אַקעראייזן פון הינטן אַרויס, ווי דער טאַטע פלעגט טון, און ר'האָט פאַררייכערט אַ פּאַפּיראָס.

און ראָכאַ איז זיך ווײַטער געגאַנגען איבער די כאַלופעס, רעכענענדיק, אַז ער קען ערגעץ־ווו בײַהילפיק זײַן.

ר'האָט איינגעשטילט קריגערייען, פאַרגלעט די סכסוכים, עצות געגעבן, און ווו ס'האָט געדאַרפט, האָט ער אפילו אין דער אַרבעט, מעג זײַן די שווערסטע, צוגעהאָלפן. וואָרן אַס אַזוי האָט ער בײַ די גלאָגבעס האָלץ אָנגעהאַקט, וועגנדיק, אַז די קלאָג־באָווע קען זיך נישט קיין עצה טון מיט אַ טענקאָטן פּיטן, און דער פאַטשעשאָווע האָט ער ווײַטער פון סטאַוו געבראַכט; ווו ס'זענען ווידער געווען צעלאָזישטעטע קינדער, האָט ער געמאַכט, זיי זאָל, פאָלגן...

בײַ די באַלצבאָרניקס װידער הײַנט מאַריבאַ, װעלכע איז נאָך יאָגנאַ באַרינאַיִען אָנגעגאַנגען אין דאָרף פֿאַר די שפּענסטן, געזײַנט אַרבעט באַלד הינטערן פּליוס, אין דער פֿריאַרצײַט, הילפֿט באַמיסטיקסטער ערד: נאָר זי האָט זיך געריירט, װי אַ פֿליג אין דער סבאָלע. זי איז געזעסן אָרומגעהילט מיט אַ טיכל איבערן קאָפּ און אין טאַטנס קאַפּאָטע ביז דער ערד, כּדי דער װינט זאָל די שטורעמיגע ניט צעבלאָזן.

— אײַל דיך ניט אַזױ, װעסט נאָך דאָגױען... — האָט ער זיך צעלאַכט, אַרױסשטעלנדיק אױף דער בײס.

— װאָס הײסט... װער ס'טוט אי, גרױסן דינסטיק אַרבעט זײַן, — דער נעמט פֿאַר אַ טאָפּ אַרױס אין צװײען! — האָט זי שמײכלענדיק אָפּגעענטפֿערט.

— אײדער װעסט פֿאַרענדיקן דאָס זײַען, װעלן דיר שײַן די ערשטע אױפֿגײן! אָבער ס'איז צו געדיכט, מאַריש, צו געזיכט... זאָלן זײ נאָר אױפֿװאַקסן, װעלן זײ זיך אין קאָלט נעם אײַנװיקלען און צעדערלײַגן!

ער האָט איר געמײנט, װי אַזױ מ'זײַעט כּיטן װינט. מאָרן די איז אַ נאַר, זי האָט זיך ניט געכאַפּט װי אַזױ, נאָר געזײַעט, װי ס'איז איר אױסגעקומען.

— אין װאָלוסאָן סאָכאַ האָט מיר געזאָגט, אַז דו ביסט צו אַלעמען פֿעיִק! — האָט ער װי אָן חשק אױסגערופֿן, בײַענדיק דערלעבן כּיטן אַקער-גראָבן, װאָס איז פֿול געװען מיט בלאָטע.

— צ'האָט דען געגרונדט כּיט אים...? — האָט זי אױסגעשריגן, בלײַבנדיק פֿרוצלינג שטײן, כּדי דעם אָטעם צו כאַפּן.

זי איז שרעקלעך רױט געװאָרן, אָבער זי האָט זיך מורא געהאַט צו פֿרעגן.

ראָכאַ האָט זיך נאָר צעשמײכלט, אָבער אומצוקײַיענדיק, האָט ער אַ זאָג געטאָן:

— יום-טוב װעל איך אים זאָגן, װי דו טוסט דיך פֿײַן צו צו דער אַרבעט!...

בײַ די פּלאַטעקעס װידער, סטאַכאָס געשטעסטערן-קינדער, האָבן צװײ שקציבעלעך פֿאַראַקערט באַלד באַם ייצע אַ קאַרט־צאַפּ".

און דאָ גייט צו די ימים טובים, דער גרויסער דינסטיק ליגט שוין אויפן קאַרק. איז טאַקע צוגעקומען אַרבעט און ניט װײניק פֿאַרשידענע דאגות — דאָ האָט מען לעבן די כאַלופּעס געדאַרפֿן מאַכן אין אָרדענונג, דאָ די קינדער באַנײען, זיך אַלײן אײן עפּעס מאַכן, אין מיל אַרײַן צו פֿירן, װײצן דעם געהײליקטן ברויט האָט מען געדאַרפֿט אַ סך טאָן, און װײצן נאָך פֿיל אַנדערע זאַכן, און אין יעדער כאַלופּע האָבן זיך שוין די באַלעבאָסטעס שטאַרק דעם קאָפּ געבראָכן, װי אַזוי מען טוט זיך אַן עצה מיט דעם אַלעם, און די האָבן פֿלײַסיק די קאָכערן אויסגעקוקט, װאָס מען זאָל דאָס דעם קרעטשמער פֿאַרקויפֿן, אָדער אין שטאָט אַרײַן אַװעקפֿירן. כּדי צו באַקומען דעם נײטיקן גראָשן. עטלעכע פֿריערטע זײַנען שוין אַפֿילו באַלד נאָכמיטאָג אַװעקגעפֿאָרן, פֿרײַנדיק עפּעס אײַנצוקויפֿן שטרוי אויך צו פֿאַרקויפֿן.

— ס'זאָל ענק נאָר ערגעץ־װוּ קײן בײז ניט שטערן! — האָט ראַכאָ געװאָרנט דער גלבאָסװעץ, װעלכע איז גראָד אַדורכגעפֿאָרן מיט אַ מאַגערער פֿערדל, אַז ס'איז קוים מיטן װינט געגאַנגען.

און ער האָט זיך באַלד אַראָפּגעדרײט צו איר אין כאַלופּע אַרײַן, דערזעענדיק, אַז די שיקסלעך, װאָס האָבן די ספּאַרעס אויסגעקלעפּט, קענען ניט איבערן פֿענסטער דערגרײכן. ער האָט זײ דערין צוגעהאָלפֿן און ר'האָט זײ נאָך קאַלך אין שעפֿל געמאַכט צו װײַסן די װענט. אין אַ פֿײַנעם פֿענדזל האָט ער פֿון שטרוי אָנגעאַרבעט.

און איז װײַטער אַװעקגעקראָכן.

בײַ די װאָכניקעס האָט מען מיסט אויף די נאָענטע פֿעלדער אַרויסגעפֿירט, אָבער ס'איז זײ אַזױ געשיקט געגאַנגען, אַז אַ העלפֿט האָט זיך פֿון די ברעטער אויפֿן װעג אויסגעשאָקלט, און אויך צוזײ־שיקסעס האָבן דאָס פֿערד באַם צײַמל געצױגן, װאָרן ס'האָט אַפֿילו ניט געװאָלט פֿאָלגן. איז דאָרט ראַכאָ אַרײַנגעגאַנגען. דאָס מיסט האָט ער װי עס געהער צו זײַן אַרום־געקלאַפּט, און דאָס פֿערד האָט ער מיט דער בײַטש אַ שמיר געטאָן, אַז עס האָט געצויגן געהאָרכזאַם װי אַ קינד...

רעדן. יעדער אַרבעט פֿריִער ווינס אָפּ: צו וואָס זאָל ער זיך וואַרן וועגן הענטן! די זאָגן צו צו קומען אין אַ וואָך אַרום, אָדער אין צוויי!...

— יעזוס! אַז דער מענטש פֿאַרמאָגט נישט מער נאָר ווי צוויי שוואַכע הענט!... — האָט ער שוין אָפּגעזיפֿצט.

— צ׳העלפֿט אַזוי אויך גענוג צו דעם פֿאָלק, צ׳העלפֿט!... ווען נישט אייער פֿאַרשטאַנד אין דאָס גוטע האַרץ, איז ווייסט מען שוין נישט, וואָס עס וואָלט מיט אונדז געשען!

— ווען איך וואָלט נאָר געקענט דאָס, וואָס איך וויל, וואָלט קיין צרות אויף דער וועלט נישט געווען! ניין!

ער האָט צעשפּרייט די הענט אין שווערער אומאַכט און איז געשווינד אַרויסגעגאַנגען צום וואָגן. נאָר נישט אַזוי גיך איז ער אַהין אָנגעקומען, אָפּשטעלנדיק אין אַלע כאַלופּעס.

דאָס דאַרף האָט זיך שוין געהאַט אַ ביסל באַרויִקט; ווי־נישט־ווי נאָך איבער אַ טייל הייף, האָבן די מער פֿאַרביסענע: נאָך געדיסקוטירט. אָבער מערסטנטייל זענען זיי זיך פֿונאַנדערגעגאַנגען צעריסן דאָס מיטאָג, און אויף די ווענט האָט נאָר דער ווינט גע־הוליעט, ווי פֿריִער און די ביימלעך געטרייסלט.

אָבער תּיכּף נאָך מיטאָג, נישט קוקנדיק אויף דעם וויסטן ווינט, האָט אָנגעהויבן ווימלען אומעטום פֿון מענטשן; אין די הייף, אין די גערטנער, פֿאַר די כאַלופּעס, אין די פֿעדערהײַזער און אין די שטיבן האָט אויפֿגעקאָכט, ווי אין אַ בינשטאָק פֿון דער אַרבעט און פֿון נישט איבערהערלעכע געדערייען פֿון די באַבעס, — וואָרן בלויז ווײַבער האָבן זיך געפֿאַרעט און שיקסעס־טשיגעס. און האָט זיך שוין יאָ ווו געטראָפֿן אַ שגצל, איז עס נאָך געווען אַזעלכער מיטן שטענגל אינדרויסן. העכסטנס האָט ער געטויגט צום פּאַשען, וואָרן די עלטערע זענען דאָך צוזאַמען מיט די טאַטעס געזעסן.

די האָבן זיך פֿלינק געפֿאַרעט, נאָך אינסטרומענט־ברייק אויף אין דער גיך, ווייל זיי האָבן זיך געאײַלט, צוליב דעם צוזאַמענקומען פֿון די גלחים צום כּתחדה זײַן. געבאַכט אַ יום־טוב אינדערהיים, לײַצריק כמעט אַ גאַנצע טאָג אין קלויסטער. און הײַנט האָבן זיי זיך צוליב די סטראַזשניקעס פֿאַרבאַלאַמוטעט.

געבליבן בלויז ווייבער, אַז ס'איז נישטאָ ווער ס'זאָל אין פעלד אַר-בעטן, און נישט נאָך איין סאָרווערק ערשט צו פאָרן. כ'וועל אַהינ-גיין צו אים, זאָל ער פאַרגלעטן דעם ענין, ווי זאָלן נישט הייסן אַבאָל צאָלן קיין שטראָף!...

— דאָס אַלץ וועט אים, ווי מען וואָלט נקמה גענומען אַן ליפּצע פאַרן וואַלד!... — האָט זי געזאָגט.

— ווער?... דער פּריץ?... מיין ס'ייערע! וואָס פאַר אַ געשעפטן האָט ער מיט דער מאַכט?...

— ווי ס'זאָל נישט זיין, רעדט זיך אַ פּריץ מיט אַ פּריץ גיכער צונויף, לעבן אין גוט-פריינטשאַפט, האָט ער זיי אָנגעזאָגט צו נעמען נקמה אין ליפּצע!...

— גאָט מיינער! אַז קיין איין בערוטער טאָג איז נישטאָ!... בסדר איז דאָ עפּעס נייעס!...

— אַז ס'זאָל נאָר קיין ערגערס שוין נישט קומען!... — האָט זי אָפּגעזיפצט, פאַרלייגנדיק די הענט ווי צום פּאַ-טשטערוס.

— זיי וענדן זיך צוזאַמענגעלאָפן, ווי די סראַקעס, און גע-פּיסקעוועט האָבן זיי, אַז גאָט זאָל אָפּהיטן!...

— ווי דען, ווען ס'בייסט, דער קראַצט זיך!..

— מיט קיין געוואַלדן וועסטו גאָרנישט אויפטון, מ'קען נאָר אַ נייע צרה אויף זיך אָנברענגען!..

ער איז געווען איבערצייגט און אָפּגעשראָקן, אַז ס'זאָל עפּעס הינטער אויגן דאַרף קיין בייזס נישט אַראָפּפאַלן.

— צ'גייט צוריק צו די קינדער?

ר'האָט זיך געהאָט אויפגעהויבן פון דער באַנק.

— כ'האָב פונאַנדערגעלאָזט מיין שקאָלע: ס'איז יום-טוב; און צווייטנס, וועלן זיי מוזן אין דער כאָלופּע צוהעלפן: אומעטום איז אַזוי פיל אַרבעט פאַרהאַן!...

— כ'בין היינט געווען אינדערפרי אַרבעטער דינגען אין וואָליע. כ'האָב זיי צוגעזאָגט צו דריי גילדן פון אַקער, כ'וואָלט זיי געגעבן צו עסן, און קיין איינעם האָב איך נישט געקענט צו-

— און כיך, הייסט דאָס, נישט, דערפֿאַר וואָס איך האָב פֿלאַקס הינטערן שייער געטרוקנט!

— און ווי אַזוי זיי האָבן אָנגעקיילט גלבאַשיקס וונגל, דערפֿאַר וואָס ר'האָט זיי אַ שפּיין געוואָרפֿן!...

די האָבן אַלע אײַנגעטם געקוויטשעט, שטופּנדיק זיך צו ראָכאַן, אַז ר'האָט אויס די אויערן פֿאַרשטאָפּט פֿון דעם טומל.

— סאַטש ווערטס אַ ביסל שטילער! מיטן רעדן וועט מען גאָרנישט אויפֿטון! שטילערס!... — האָט ער אויסגערופֿן.

— איז גייט צום וואָיט און מאַכט אים קלאָר, אָדער מיר וועלן אַלע מיט די בעזימס דאָרט אַהינגיין!... — האָט זיך די קאָנוסאָזשע עקשנותדיק געריסן.

— כ'וועל גיין, נאָר פֿון אין דער רגע צעגייט זיך!... יעדע אײַנציקע האָט דאָך אַזוי פֿיל אַרבעט אין דער כאַלופּע... כ'וועל פֿיין אַלץ קלאָר מאַכן!... — האָט ער הייס געבעטן, מורא האָבנדיק, אַז די כטראָזשניקעס וועלן זיך נישט אומקערן.

און ווײַל גראָד אין דער זעלבער צײַט האָט מען געקלונגען אויף מיטאָג אין קלויסטער, האָבן זיי זיך אָנגעהויבן ביסלעכווײַז פֿונאַנדערצוגיין, אײַנטענהנדיק הויך אויפֿן קול און אָפּשטעלנדיק זיך פֿאַר די כאַלופּעס.

ראָכאָ איז ניט אַרײַנגעגאַנגען אין סאָלטיסעס הויז אַרײַן, ווי ער האָט געהאַט אַצינד געמיינט. וואָרן ער האָט געלערנט די קינדער אין שיקאַרעס לײַדיקער כטוב. אויפֿן אַנדערן עק דאָרף, נאָך דער קרעטשמע. דער סאָלטיס איז נישט געווען אינדערהיים, ער האָט אָפּגעפֿירט די פּאָדאַטקעס אין פּאָוויאַט אַרײַן.

די סאָכאָוואַ האָט אים באַלד דערציילט, רויִק, כסדר ווי אַזוי עס איז געווען.

— ס'זאָל נאָר אַמאָל פֿון די געוואַלטן קיין שום שלעכטס נישט אַרויסקומען!... — האָט זי צום סוף באַמערקט.

— דער וואָיט איז שולדיק. די סטראָזשניקעס טוען דאָס, וואָס מ'הייסט זיי. ער ווידער ווייסט, אַז אין דאָרף זענען נאָר איבער-

— און ער איז דער ערשטער, וואָס ער ברענגט־צו צו דעם אַלעם.

— און דערנאָך שטייט ער דאָך טאַקע, ווייל ער האָט דער־פון פראָפיט — האָבן זיי זיך ווידער צעשריגן.

— ר׳האָט אָנגערעדט, אַז מ׳זאָל זיי געבן צו פערטל שאָק אייער פון יעדער כאַלופע, אָדער צו הינער, וועלן זיי גע־מאַך לאָזן און אַנדערע דערפאַר צום שאַרוואַרק אַרויס־טרייבן.

— שטיינער וואָלט איך זיי געגעבן!

— מיט אַ שטעקן צעגעלייגט!

— שטילער, ווייבער, מ׳זאָל ענק אַמאָל ניט באַשטראָפן פאַר באַליידיקן די מאַכט!

— זאָלן זיי באַשטראָפן, זאָלן זיי נעמען אין קאָזע אַריין. אין די אויגן אַריין וועל איך מיך שטעלן, מעג זיין דעם גרעסטן באַאַמטן, און אַלץ אַרויסזאָגן, וואָס פאַר אַ פיין מיר לעבן!...

— פאַרן ראַיס וואָלט איך ווידער מורא געהאַט!... פאַר־שטינקענע פיגור!.. ר׳האָט בא מיר אַזאַ הערט, פונקט ווי די סטראַשידלע אויף קראָלבן אָפּצושרעקן!... דאָס געדענקט ער ניט, אַז פריערס האָבן אים אויסגעקליבן, איז קענען זיי אים פון דער־דאָזיקן אַמט צוריק אַראָפּזעצן!... — האָט געצאַלמעטשעט די פּלאַסקאַרע.

— נאָך באַשטראָפן זאָלן זיי!... הייסט, מיר צאָלן ניט קיין פּאָדאַטקעס, מיר גיבן ניט אונדזערע סקאָטים צו די רעק־רוטן אַוועק, מיר טוען ניט אַלץ, וואָס זיי הייסן נאָר!... ס׳איז זיי נאָך ווייניק, וואָס מ׳האָט אונדז די מאַגן צוגעטומלט!..

— און ווי די קומען נאָר, פאַלט באַלד אַ צרה אויף עמעצן.

— און שניט־צייט האָבן זיי מיר אין פעלד אַ הונט דער־שאָסן!...

— מיך ווידער האָבן זיי אין סאָד אַריין איינגעגעבן, וואָס די סאָלדאַטן האָבן זיך בא מיר אָנגעצונדן!...

— וואָס האָבן די געוואָלט? — האָט רעכע אַ פרעג געטאָן אײַנגײַענדיק צווישן די פּיקעטס.

— וואָס! אַז דאָס דאַרף זאָל געבן צוואַנציק פורן מיט מענטשן צום שאַרוואַרק, אַז ס׳זאָל שוין אין דעם אויגנבליק פאָרן פאַרריכטן דעם וועג אין וואַלד... — האָט אים די פּלאַסקאַטע דערקלערט.

— עפּעס אַ העכערער באַאַמטער דאַרף דאָרט אַרום אַדורכ- פאָרן, און דעריבער הייסן זיי פאַרשיטן די גריבער...

— מיר האָבן געזאָגט, אַז קיין פורן און קיין מענטשן וועלן מיר נישט געבן.

— ווער וועט דאָס פאָרן?

— וועלן די פריִער אונדזערע פירן אַרויסלאָזן, וועלן זיי פאַרריכטן.

— לאָזן זיי דעם פריץ אײַנשפּאַנען!

— זיי וועלן זיך בעסער אַליין גענומען צו דער אַרבעט און נישט איבער די הײַזער צו ניפּסערן!

— שטשערוהעס, אונטער־דריקערס! — האָט אײנע איבער דער אַנדערער אויסגערופן, און וואָס אַמאָל העכער.

— כ׳האָב נאָר דערזען די סטראַזשניקעס האָט מיר עפּעס באַלד דאָס האַרץ קיין גוטס נישט געזאָגט...

— זיי באַראָטן זיך דאָך שוין מיטן וואָיט פון דער פרי אָן אין קרעטשמע.

— זיי האָבן זיך אָנגעזויפן מיט בראָנפן און גענומען זיך גיין איבער די שטיבן, און מענטשן צו דער אַרבעט אַרויס- טרײַבן...

— דער וואָיט ווייסט דאָך גאַנץ גוט, האָט ער געדאַרפן דאָרט אין דעם אַמט אויסטײַטשן, ווי אַזוי עס איז אויס אין ליפּ- צע — האָט ראָכע זיך אָנגערופן, בעתן הילכיק איבערשרײַען די פאַרצווייפלטע קולות.

— סדיען, ער האַלט מיט די סטראַזשניקעס!

חאַיִם, האָט ער זיך אַראָפּגעדרייט אין גאַנצן הויף אַרײַן, און פֿון דאָרטן פֿאָרזיכטיק זיך אָנגעהויבן אַריבערצוקריכן דורך די נעענטער צו דער גראָמאַדע מענטשן; ער האָט עפּעס נישט ליב געהאַט צו קריכן דער מאַכט אין די אויגן אַרײַן.

דער טומל איז געוואָרן װאָס אַמאָל שטאַרקער, ס'איז װאָס אַמאָל מער פֿויערטעס צוגעקומען, קינדער האָבן זיך אַרײַן אין אַ גאַנצער מחנה צוזאַמענגעלאָפֿן פֿון אַלע זײַטן, פּאָקנדיק זיך צווישן די עלטערע, און שטופּנדיק זיך איינער דעם אַנדערן. אַז ס'איז אויך ענג געוואָרן פֿאַר די הייף האָבן זיי זיך אַרויסגעשטעלט אויפֿן װעג, נישט קוקנדיק אויף דער בלאָטע, נישט אויף די צעזייגטע בײמער, װאָס האָבן מיט די צווײַגן געשמיסן. זיי האָבן עפּעס געגרענערט אַלע צוזאַמען, דאָ האָבן זיך עפּעס באַזונדערע שטימען געלאָזט הערן, אָבער װאָס דאָ איז, האָט ער זיך נישט געקענט אויסטײַטשן, װאָרן דער װינט האָט די װערטער אַװעקגעריסן. ער האָט דורך די בײמער דערזען, אַז די פּלאַ־קאַטע האָט אָנגעפֿירט מיטן רעדל: אַ גראָבע, אַן אויסגעפּאַשעטע, מיט אַ רויט פּנים, האָט זי עפּעס צום הימל געשריגן און אַזוי פֿאַרביסן אַלעמאָל אונטערגעפֿאָרן מיט דער פֿויסט דעם חאַיִם אונטער דער נאָז, אַז יענער האָט אָפּגעטרעטן, און די איבעריקע האָבן צו־פּאַטשקעװעט מיט װײַטערע געװאַלדן, פּונקט װי אַ סטאַדע צעװילדעװעטע אינדיקעס. די קאָנסאָאָחאַ װידער האָט זיך אין די זײַטן אײַליק אַרומגעפּאָרעט, אומזיסט זיך װעלנדיק אַדורכשלאָגן צו די סטראַזשניקעס, איבער װעלכע ס'האָבן זיך יעדע װײַלע געבײַלט טע פֿויסטן אַרױפֿגעהויבן, און װי־נישט־װי אויך שוין אַ שטעקן אָדער אַן אײַנגעשטירעטער בעזעם...

דער חאַיִם האָט זיי עפּעס אויסגעטײַטשט, קראַצנדיק זיך פֿאַרזאָרגט איבערן קאָפּ, פֿאַרהאַלטנדיק דאָס אָנגרײַפֿן פֿון די באָבעס, אַזוי, אַז די סטראַזשניקעס האָבן זיך פֿאַרזיכטיק אַרויסגערוקט פֿון דער קופּע באַם סטאַװ און װעלן אַהינצעבע־גאַנבען אין מיל אַרײַן; דער חאַיִם איז זיי נאָכגעגאַנגען, זיפֿצנ־דיק זיך פֿון זיי פֿון צײַט צו צײַט, און טראַכטנדיק די שקאָצינג, װאָרן זיי האָבן אים אָנגעטאָן בלאָטע נאָכצוהאָרכן.

די דינערע ביימלעך האָבן זיך שוין געהאַט אײַנגעבויגן מיט אַ שרעקן אַנידערגעלייגט, קלאַפּנדיק מיט די צווייגן איבערן סטאַם. ביימעלעך שטרוי האָט ער פֿון די דעכער אַראָפּגעריסן, און די שוואַכערע צווײַגלעך האָט ער אָפּגעבראָכן, און ס'האָט פֿון גע-בלאָזן איצט פֿון דערהייך און מיט אַזאַ קראַפֿט, אַז אַלץ האָט זיך באַוועגט: אי די סעדער, אי די פּלויטן, אי די כאַלופּעס, אי די אײַנצלנע ביימער, אַז ס'האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז זיי לויפֿן אין איין וועג אַהין מיט אים צוזאַמען. די בלאַסע זון, וואָס האָט זיך פֿון אונטער די צעשטערטע וואָלקנס אַרויסגעקוקט, האָט זיך אויך אויסגעדרייט, ווי זי אַנטלויפֿט איבערן הימל, וואָס איז, ווי מיט צעריסענע זאַמט באַדעקט געווען, און איבערן קלויסטער ווי-דער האָט געשוועבט אַ סטאַטע פֿייגל מיט פֿונאַנדערגעשפּרייטע פֿליגל, נישט קענענדיק זיך קיין עצה געבן מיט דער גיכקייט, זיך בע-לאַזוט טראָגן פֿון הימל און מיט אַ מוראדיק געשריי האָבן זיי זיך אָן קלויסטער-טורם און אָן די צעטרייסלטע ביימער צע-שלאָגן.

אָבער דער הימל, כאָטש ר'איז געווען נישט אָנגענעם און אַביסל אויך טאָדן אָנגעמאַכט, האָט ער אָבער פֿײַן די פֿעלדער אויסגעטריקנט, וואָרן שוין פֿון דער פֿרי אָן זענען די ביימער צווײַגלעך ווײַס געוואָרן, און די וועגן זענען פֿון וואַסער אָפּגע-בלאָזן...

רוכאַ איז לאַנג אַזוי געשטאַנען פֿאַרקלערט, פֿאַרגעסנדיק אויף וועלכער וועלט ער איז, ביז ער האָט זיך דערמאָנט אַ ריר געטאָן, וואָרן ס'האָבן זיך צו אים דערטראָגן עפּעס קריגערישע קולות.

ער האָט זיך פֿלינק אַ קוק אום געטאָן: אויף דער צווייטער זײַט פֿון סטאַוו, האָבן זיך פֿאַרן סאָלטיסעס כאַלופּע, פֿאַר די הייף, געטומלט אַ קופּע גויערטעס כּדי עפּעס מענטשן אײַנ-רעדן...

ער איז מיט אַ ניגעריקייט געשווינד אַרײַנגעלאָפֿן, נישט וויסנדיק, וואָס עס איז דאָרט געשען.

אָבער דערזעענדיק פֿונדערווײַטנס סטראַזשניקס מיטן

ס'איז געווען שלעכט. אז אפילו פרעמדע מענטשן פון אנ-
דערע דערפער, האבן זיך שוין אנגעהויבן פירן, אז די עולה
זין ליפצע איז די עולה פון גאנצן פייטריסן פאלק. ווי דען,
נאר איין מאלפע דער צווייטער רייסט דאס ביינדל גראז ארויס,
אבער איין מענטש דארף האלטן פארן צווייטן, כדי ער זאל דעם
אייגענעם סוף נישט האבן.

איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואס אנדערע דערפער,
וועלכע האבן זיך דארט פריער ווי די קען אריינגעריסן ביז
ליפצע רעגן זי גרענעצן און פארשידענע הכנישע היזקות, אדער
נאר פון פשוטער קנאה, ווייל די ליפצער האבן זיך גרעסער גע-
האלטן פון אלע אנדערע און ווייטער דארף געהאלטן נארן בבב דיקסטן,
האבן אצינד גמאך געלאזט די אלע אפטערנישן, נפעטסאל'לט
זיך פון דער פארביטנקייט; און אפט האט א פריער פון רודקי,
צי פון ווילקא, צי פון דעמבין. און אפילו נישט איינער פון די
זשעפקער שליאכטע זיך געהיים אריבערגעכאפט קיין ליפצע גע-
חויר צו הערן, וואס ס'הערט זיך.

און זונטיק ווידער נאך דער תפילה, אדער ווי נאכט באם
צוזאמענפאר צום כתזדה זיין זיך, האבן זיי זיך גרימטרקואם
פונאנדערגעפרעגט וועגן די איינגעזעצטע, צוטיפצייטיק דערביי
סטרענג די פנימער, שעלטנדיק מיט פעך און שוועבל. און צו-
זאמען מיט די ליפצער האבן זיי די פריסטן געביילט קענן
ווייערע באדריקערס, און שטארק מספללין כיכן גורל פון בא-
עולהסן פאלק.

אט כנעקע צוליב דעם האט דאס אצינד ראכא פארטראכט
זיך, באפליסנדיק גלייכצייטיק עפעס א חיכטיקע אונטערנעמונג.
פארן ר'האט נאך פאטעלעכער אנגעהויבן צו שפריינן, אפט זיך
אפ עסטעלט, באהאלטנדיק זיך פארן ווינט הינטער די גרעבערע
ביימער און ווי גארנישט וועגנדיק ארום זיך, האט ער אין דער
ווייטער פעלט אריין זיך פארקוקט...

און ס'איז עפעס געווארן ווי ליכטיקער און ווארעמער. נאר
דער אומאנגענעמער ווינט האט זיך געשטארקט פון טאג צו טאג.
אזוי, אז איין געדויש האט זיך איבער דער וועלט געטראגן. אין

עדיכער געוואָרן די נעפּלדיקע און וואַרעמע פרילינג-נעכט — נזוי, און די גראָזן האָבן זיך ווי א באַרשט אויסגעגרינט, די דינסטעריקע שבילות האָבן זיך אין שנעלן טיקס אונטערגעטריקנט, די לערכענס הייבן זיך איבער די ביימען צעקלינגען, די באָטשאַ-נעס האָבן זיך איבער די נאַכט לאַנקעס ארומגעשלעפּט די בלוי-טען האָבן אויך דורכגעניסטערט פון די בלאָטעס ארויסגעשפּראָצט צום גלאַנציקן הימל, בים הימל, וואָס האָט זיך מיט יעדן טאָג, פונקט ווי א בלויע אין אַן אויסהילכיקע פלאַכטע, וואָס אמאָל העכער זיך געטריבן, אויך, אז די בענקענדיקע זוינען האָבן שוין דאָס אמאָל מייסטער געקענט גרייכן, אזוי ביז יענע רײַדן פון דערפאַר און חלילה, האָט מיזעס נישט ארויס אין דער הינ-טערדיקער פאַרטונקלטקייט; די גאַנצע וועלט האָט אויפגעזאַכט פון דעם טויטן שלאָף און זיך אויסגעשטייסט און געשפּרייט זיך צו די פרילינגדיקע ימים-טובים פון שמחה און פריילעכ-קייט...

איבעראַל אָבער אין די שכנישע דערפער, ווו ס'איז האָט זיך נאָר א הענט געטאָן, האָט מען געאַרבעט אזוי פלייסיק, און ווי ס'האָט געגעבן גאַנצע טעג, ביז ס'איז געווען א פיין וועטער, האָבן זיך צעטראָגן פריילעכע געזאַנגען און קוקעריקן. איבער די פעלדער האָבן געגלאַנצט די אקעראַציעס. בעטשען האָבן זיך באַוויזן, די פערד האָבן געהירזשעט און די פירן האָבן פריילעך געטויסט. און נאָר די ליפּצער פעלדער זענען געשטאַנען פּוסט, שטיל, לגמרי אָפּגעשטאָרבן און ווי א בית הקברות אזוי טרויע-ריק...

און צו דעם אַלעם נאָך די שוידערע דאגות וועגן די איינ-טוועצע...

כמעט טאָג בײַ טאָג איז געגאַנגען אין שטאָט אַריין צו עפּ-לעכע בענטשן מיט פּעקלעך, און אויפּוסט געהילט אז מ'זאָל די אויסגעדריקטע ארויסלאָזן.

סדען! ס'וועט דאָרט שווערער רחמנות האָבן אויפן באַ-על-הבית סאַלק, ווייל ער האָט זיך אליין די גזירה-פּסיקעס נישט ארויסרייסן!...

דערט — אַט דאָס, וואָס די ערד איז געשטאַנען ליידיק, ווײַל;
ס'איז נישט געווען, ווער ס'זאָל אויף איר אַרבעטן...

די חיאָסנע איז קוים אויף דער גאַנצער וועלט געבליבן צוזאַמען מיט די מחנות פֿייגעלעך, וואָס האָבן געצויגן צו די פֿאַר-יאָריקע נעסטן, אויף די בערגיקע ערטער האָט זיך די ערד צו-געטרוקנט, די ראַזשערן זענען אָפּגעפֿלויגן, און די ערד האָט זיך כמעט געבעטן אַן אַקראַיין, מיט אַן די הייליקע וואָכן;...

און ווער האָט געוואָלט גיין אין פֿעלד אַריין, אַז אַלע אַרי-בעטנדיקע הענט זענען געווען אין קרימינאַל!... ביז הייבער זענען דאָך כמעט אין דאָרף איבערגעבליבן, און דאָס איז נישט פֿאַר זייער גוט, נישט פֿאַר זייער פֿאַרשטאַנד מיט דעם אַלעם זיך אַן עצה צו געבן.

און דאָ איז נישט איינער אויסגעקומען געלעגן צו הערן, ווי ס'טרעפֿט געוויינלעך אין חיאָסנע; דאָ האָבן זיך די קי גע-קעלבט, די עופֿות האָבן זיך אויסגעבריט, די מאַרשאַרעס האָבן געהאַט חזירימלעך, אין די גערטנדלעך איז שוין אויך צייט גע-ווען צו פֿאַרזייען, דאָס גרינוואַרג צו פֿאַרפֿלאַנצן, די קאַרטאָפֿ-ליעס האָט מען געדאַרפֿט איבערקלייבן פֿון די גריבער פֿאַר, זען, דאָס וואַסער פֿון די פֿעלדער אָפּטרייבן, דאָס מיסט אַרויסנעמען און אַוועקפֿירן — איז כאָטש אַרבעט מיט די זייען, און אָן קיין פֿירער מעגסטו נישט אויסקומען... און דאָ איז נאָך באַם אײַנהאַנ-דלער פֿאַרהאַן אַ סך צו טון, מ'דאַרף שניידן שטאַנגען, אַנגרינקען, האַלטן האַקן, אָדער גאָר פֿון וואַלד פֿירן, און אַזוי פֿיל אַנדערע טאָג-טעגלעכע אַרבעטן, ווי דהײַנו מיט די קינדערלעך. וואָס ווע-גען אומעטום, פּונקט ווי מען געהערן, אַז יעצונד! די האָבן זיך שוין די ביינער נישט געפֿילט, די רוקנס זענען ווי אין אייזן פֿאַרשטאַרט געוואָרן פֿון צופֿיל צײַט-אַנשטרענגונג, און די העלפֿט איז נישט געווען אָפּגעטון — וואָרן ווו זענען נאָך דער מיטקריגן — די פֿעלד-אַרבעטן ?...

און די ערד האָט געוואַרט; די יונגע גראָז האָט זיך אויסגע-וואַרעמט, די ווינטן האָבן זי געטרוקנט. ס'האָבן זיך אויסגעבלאָ-זן רוח און דורך די וואַרעמע און פֿרילינגדיקע רעגנס, ס'זענען

IV

ראָכאָ האָט זיך געשלעפּט פּאַמעלעך מיטן וועג פונם סטאַר. ווייל פרעסנס, האָט דער ווינט אים אזוי געריסן, אַז ער איז קוים אויף די פיס איינגעשטאַנען, און צווייטנס, איז ער זייער באַטריבט געווען פון דעם אַלעם, וואָס האָט זיך אין דאָרף אָפּגעטאָן; ער האָט נאָר פון צייט-צו-צייט די צעגליסטע אויגן אויף די כאַלופּעס אויפגעהויבן, ערגעץ פאַרטראַכט זיך און מיט ווייטיק אָפּגעזיפצט. וואָרן ס'איז אַזוי שלעכט געווען אין ליטע, וואָס ערגער קען שוין גאָרניט זיין.

און ניט דאָס איז געווען דאָס ערגסטע, וואָס ניט איינער איז געשטאָרבן פון הונגער, וואָס פאַרשידענע קרענק האָבן זיך געצבערט, וואָס מען האָט זיך שטאַרקער געקריגט און בײַ די קעפּ זיך געריסן, וואָס דער טויט האָט ווינס געטעמצן מער, ווי אין אַנדערע יאָרן, — פּונקט אַזוי איז געווען פאַריאָרן, און אין פריערדיקע צייטן. צו דעם האָט זיך שוין דאָס פאָלק געהאַט צוגעוווינט, פאַרשטייענדיק גאַנץ גוט, אַז אַנדערש זיין וועט שוין ניט... שלעכט און אַ כּן ערגער איז געווען נאָר עפּעס אַנ-

— די נקמה לאָזט איבער פאַר גאָט! די איז אַזוי אַ מענטש און פילט אויך אַן עולה, און פאַר אירע זינד וועט די אַ ײ, שווער ענטפערן. איך זאָג ענק: טוט איר נישט אַן קיין צרות!

— און טו איר גאָר אַן צרות!

זי האָט זיך שטאַרק פאַרוואונדערט, נישט קענענדיק פאַר־שטיין, ווי ד אַס יאַגנען גנבעט דאָ אַן עולה.

ראַכיל האָט איבערגעבן פון אַ שטיקל ברויט, נאָכקוקנדיק איר מיט די אויגן און קלערנדיק עפּעס ענדלעך האָט ער אַ גלעט גע־כון די קינדער די קעפּלעך, וואָס האָבן זיך אים צו די קני׳ען געטוליעט און פאַרגעסן זיך צום אָרו טאַיין.

— כ׳וועל דאָ וועלכן ס׳איז אַוודאי אַריינכאַפּן אַ בליק צו ענק, און אַצינד וועל איך ענק נאָר איינס זאָגן: לאָזט זיי גע־מאַך, טוט ענק ענקערס, און דאָס איבעריקע וועט שוין גאָט יעדער פאַרריכטן...

ער האָט געלויבט גאָט און אַוועקגעגאַנגען אין דאָרף אַריין.

הונגעא האָט דערזען! רעכאָן דערציילט, וועגן וואָס ס'איז ווי דאָ בגעגאַנגען.

ער האָט גערעדט אייכענצהערט איר גיטשיק און מיט כלי- פון דורכגעפּלאַכטן דערציילן און נישט קענענדיק זיך פון דעם קיין כך צוגעשטייטן האָט ער איר שוין איבערגעצייטן און אָנגע- הייבן זי שטראָפן צו ווידלען, ר'האָט אפילו אָפּגעדרוקט דאָס עסן, האָט מ'האָט אים גענומען דערלאַנגט און ווייטער אַ דערצערנטער האָט ער שוין די האַנט נאָכן הינטל אויסגעצויגן.

— ס'קומט מיר שוין גיין אין דער וועלט אַריין צו אַנט- לויפן און קיינ־אַל מצר ליפּצע פאַר די אויגן נישט אָנצוקוקן. אַז צ'זענט שוין איצטער. דער טייטל פריים זיך נאָר דערפון אָדער די יידן, וואָס לאַכן אָס פון קריכנלעכן פאָלק פאַר זיינע קריגע- רייען און נאַרישקייטן. יעווס דערגאַרכדיקער מיינער, איז נאָך הייניק נים, הייניק קרענק, הייניק הונגער פאַרהאַן, איז רייכט עך ענק נאָך איינציקזיין בא די קעפּ אַרום און צ'בריענגט פון אויף ענק.

ער האָט דעם אָטעם נישט געקענט כאַפּן נאָך דערדאָזיקער ריידע, האַנקען ווידער האָט אַרומגעכאַפּט אַזאַ הייסיק און מורא, אַז ער זאָל נישט אַוועקגיין אַ דערצערנטער, אַז זי האָט אים אין דער האַנט אַ קוש געטון, איבערבעטנדיק אים מיטן גאַנצן האַרץ...

— וועגן עך וואָלט וויסן, ווי שווער עס איז מיט איר אויס- צוהאַלטן, זי טוט אַלץ אויף צו להכעיס, און אויף מיין שאָדן. אויף צוגעדערט פיין און ליידן זיצט זי דאָך דאָ... וואָס הייסט, ס'האָט איר אַזוי כיל גרונט צופעשריבן... און צ'ווייסט דען נישט, דאָס פאַר איינע זי איז!... וואָס זי פאַרצערבעט אויס מיט די צעראָבקעס... וואָס פאַר איינע... (— ניין, זי האָט בשום אופן נישט געקענט דערכאַפּן וועגן אָנטקען —)... און אַזינר קומט ווי זיך שוין אָפּנים נוטיף מיטן וואָיס... — האָט די שטילער צו- געגעבן. — איז שוין פאַרשטענדלעך, אַז ווי נאָר איך דערזע די, איז קאָבנ עס אַוסיק אויף אין מיר פון כעס, אַז כ'וואָלט איר געזוכט אַ פּאַסטער אַריינגעדרוקט...

פונקט ווי ען! — זי האָט זיך לחלוטין ניט דערשראָקן פאַר איר שרייען.

— ביסט ווי א הונט, האָסט דיך מיט אים ניט אָפּגעשמועסט. נאָר געדענק, אז לאָז נאָר אין שטוב עפּעס פאַרפאַלן ווערן, איז ווי גאָט איז אין הימל, ווי כ׳וועל אייַנזעצן אין סאָנד אריין, און אויף דיר וועל איך אָנווייזן, אז האָסט געהאָלפן... זאָלסטו געדענקען... — האָט זי א צעווייטשעט געקוויטשעט.

יאַנגאַ איז פון צרות אויפגעשפרונגען, כאַפּנדיק אין דער גאָרשטש, וואָס ס׳איז איר נ׳ר אינטער דער האַנט געקומען.

— ווילסט דיך שלאָגן! שלאָג! פּרוּוו נאָר, איז וועל איך דיר דיין צאַצקעדיק פנימל אַזוי מאַכן, אַז וועסט דיך מיט דער רויטער יויך באַגיסן און דיין אייגענע מאַמע וועט דיך ניט דערקענען!...

זי האָט זיך געקאָכט, שרייענדיק מיט פאַרביסנקייט אויף איר, וואָס ס׳איז נאָר פון שוים און כעס אויף דער צונג געקומען.

און ס׳איז לגמרי אומבאַחוטס, מיט וואָס דאָס האָט זיך געזען געענדיקט, וואָרן זיי האָבן שוין ביידע געשפּיצט די נעגל, רייסנדיק זיך וואָס אַמאָל נעענטער איינער צו דער אַנדערער, ווען ניט ראָכא, וואָס איז גראָד אין דער היסטער מינוט אָנגעקומען, אַזוי, צו האַנקט, פאַרשטעלנדיק זיך פון זיין בליק, האָט זיך עטוואָס אָנגעקילט און אָנגעשטויגן געוואָרן, א זעץ בוטעריק גאָך זיך נאָר מיט דער טיר מיטן גאַנצן כעס.

יאַנגאַ ווידער איז איבערגעבליבן אין שטוב, ניט קענענדיק זיך קיין ראַט טון פון דערשטוינונג; די ליפּן האָבן זיך איר געטרייסלט, פונקט ווי אין פיבער און דאָס האַרץ האָט איר געקלאַפּט, ווי באַ א גנב; די טרערן האָבן זיך איר ווי א־בעט א שיט געטון, ביז ענדלעך זי איז צו זיך געקומען; זי האָט אוועקגעוואָרפן די כאַלאַבוצע, וואָס זי האָט געהאַלטן צוגעדריקט אין דער גאָרשטש און זיך א וואָרף געטון אויפן בעט, און זיך צעהעטעט מיט א שטערנלעך און ניט אייַנגעהאַלטן געוויין.

— כ'האָב ענק דען געבעטן נישט געזאָגט, וואָס מיר דאַרפֿן טאָן...

ר'האָט זיך מיט אַלע כּוחות גענייט צו זײַן רויק.

— פֿאַר מיר האָט עס געציגײַנערט אײַנס, כּדי מיר די אויגן מיט זאַמד צו פֿאַרשיטן. און מיט עס כ'צווייטע. כ'האָב מיך שוין דערקענט אויף ענקערע יודאָס־שפּיצלעך, כ'האָב מיך שוין דערקענט...

— האַנקאַ, פֿאַרמאַך דעם פּיסק, וואָרן איך וועל אים דיר צומאַכן! — האָט ער אַ ריטשע געטאָן מיט אַ קול, וואָס האָט קיין גוטס נישט אָנגעזאָגט.

— פּרוּוו נאָר, רוצח אײנער! ריר מיך כאָטשיק אָן מיט אַ פֿינגער, און כ'וועל אָנמאַכן אַזאַ געוואַלד, אַז אַ האַלב דאָרף וועט זיך צוזאַמענלויפֿן און דערוויסן, וואָס פֿאַר אַ פֿייגל דו ביסט! — האָט זי געדראָט.

ער האָט זיך גוט אַרומגעקוקט איבער די ווענט און ענדלעך איז ער אָפּגעטרעטן מיט אַ ביטערער קללה אויף די ליפּן.

זיי האָבן זיך בײדע אַ קוק געטאָן פֿון דער נאָענט אין די אויגן אַרײַן און מיט אַזאַ קראַפֿט, אַז ווען זיי וואָלטן געקענט, וואָלטן זיי זיך אויף טויט מיט די צעגליטע שליפּיעס דורכגעשטאָכן.

האַנקאַ האָט אויך וואַסער געטרונקען, נישט קענענדיק זיך נאָך לאַנג באַרויִקן נאָך דער אויפֿרעגונג.

„מ'דאַרף עס געפֿינען און באַהאַלטן אויף אַ זיכער אָרט, וואָרן קוים פּאַקט ער עס, וועט ער עס צוגנבֿענען" — האָט זי געטראַכט, אומקערנדיק זיך צוריק אין שײַער אַרײַן, אָבער פּלוצלינג האָט זי זיך פֿון מיטן וועג איבערגעדרייט.

— וויצעק אין דער כאַלופּע, היסט אָפּ, און לאָזט אַרײַן פֿערד אין קאָמער אַרײַן! — האָט זי באַ"ד, ווי זי האָט נאָר די טיר געעפֿנט, אַ געשרײַ געטאָן אויף יאַגנען.

— מיכאַל איז נישט קיין פֿרעמדער; ר'האָט אַזאַ רעכט,

— זי מוז ערגעץ זײַן, זי זוכן דעם שליסל פֿון די דז־ גענער, װאָס זי האָבן בײַ מאַמעשיצן אַמאָל געהאַט אָנגע־ ליגן — האָט זי איר דערקלערט, ניט אױפֿהײבנדיק די אױגן.

האַנקאַ האָט אַרײַנגעבליקט אין פּזשעדפּאָקױ אַרײַן, ר׳איז ניט געװען; זי האָט אַרײַנגעבליקט צו זיך: ביליצאַ אַלײן איז באַר געװען מיט די קינדער בײַם קוימען און אױסגעפּוצט די הינגס־מילן; אַפֿילו אין הײף האָט זי געזוכט; אין ערגעץ איז קײן סימן ניט געװען פֿון אים. איז דעריבער האָט זי זיך שױן גלײַך אַ לאָז געטאָן אין קאַמער אַרײַן, כאָטש די טיר איז געװען צוגעלעגט.

דער קאַחאַל איז טאַקע געשטאַנען דאָרט בײַ אַ פֿאַס מיט די הענט ביזן עלנבױגן אין דער תּבֿואה און פֿלײַסיק דערין גע־ גראַבלט.

— אין גערטן װאָלט מען דעם שליסל באַהאַלטן? װאָס? — האָט זי אָן אָטעם אַרױסגעזאָגט, קױם סאָפּענדיק פֿון אױפֿרעגונג און שטײענדיק אַ צערײצטע קעגן אים.

— כ׳קען, צי ר׳איז ניט פֿאַרשפּילט, צי ר׳האָט מע גענ־ צום װײַן... — האָט ער אָן איבערצײַגונג באַפֿאַלענער אַרױסגע־ שטאַמלט.

— ניט קײן עקלער עסק!... צי האָט װער עס דאָ אַרײַנ־ געקראָכן? — האָט זי אַ געשרײ געטאָן.

ר׳האָט אָן חשק די הענט אַרױסגענומען און קױם אײַנ־ האַלטנדיק דעם כּעס, האָט ער אַ ברום געטאָן:

— און עס היט מיך װי אַ גנבֿ...

— איך מײן דאָך, נאָך װאָס ער װעט דאָ אַהערגעקומען, װאָס? װאָס דען, אין אַ פֿרעמדער קאַמער אַרײַן װעט ער דאָ קריכן און נישטערן צװישן די פֿעסער, שלעסער װעט ער אָפּ־ אָפּדרײען, די קאַסטנס אױפֿברעכן... הא? — האָט זי האַ־ אַמאָל העכער געהאַלטן.

װײַלע איז פּעטרעק ראָש מיטן לײדיקן װאָגן פֿאַרפֿאָרן, אײַנגע-
װײַסט אַרום און אַרום, אָפּגעשטעלט זיך אַקוראַט קעגנאיבער
דער קלעפּיסקע, געקלאַפּט די הענט, די פֿערד אַ װיכעטש הײ
אונטערגעװאָרפֿן און אָנלײגנדיק צוזאַמען מיט װײטעקן מיסט, האָט
ער אונטערגעשפּאַרט דעם װאָגן אויף די גריביקע ער-ער און
אין פֿעלד אַרײַן צוריקגעפֿאָרן.

פּילבאָ' װידער איז יוזקאַ אַרײַנגעפֿאַלן מיט אַ געשרײ, אַ
פֿאַרױסלטע, אָן אָטעם, אַדורכגעטעמט אײַנגעגאַנגען מיט דעם צוגעטראָגן
די קעלבאַסעס און געגרעגערס.

— כ'האָב אַװעקגעטראָגן צום װאָרט, אַזױנד װעל איך
אַהינלויפֿן צו דער מיטן... אין דער כאַלופּע װעלן זײ גע-
זעצט, די װײסן שוין די שטיבן אויף יום-טוב, זײ האָבן אַזױ
געדרענקט, אַזױ גערעדט...

זי האָט זיך ברײט פֿונאַנדערגעצערעדט, כאָטש קײנער האָט זי
נישט בײַ דער צײַט געצױגן, און זי איז װידער איבן דאָרף גע-
לאָפֿן, טראָגנדיק פֿאַרזיכטיק אין אַ װײַס טיכל אַרומגעבונדענע שי-
סעלעך מיט די מתנות.

— אַ גרענעצין אַ שיקסל, אָבער אַ געשיקטע — האָט די
יאַגוסטינקאַ באַמערקט.

— יאָ, זי איז װײַטער אַ געשיקטע, נאָר צו די הינטישע
קינדער און זײ צו פֿאַרװײלן.

— װאָס-װעט װילסט עץ!... ס'איז דאָך נאָך אַ צוציק אַ
קינדעלע...

— װײַטעק, גיב נאָר אַ קוק, װער איז דאָרט אַרײַנגעגאַנגען
אין דער כאַלופּע! — האָט האַנקאַ מיט מויל אויסגערופֿן.

— דער קאַװאַל איז ערשט דאָ נאָר-װאָס אַדורכגעגאַ-
נגען!

דערשיטערט פֿון עפּעס אַ בײז פֿאָרגעפֿיל, איז זי גלײַך
אַװעקגעלאָפֿן אין פֿאַטערס װײַס אַרײַן; דער קראַנקער איז גע-
לעגן װי געװײנטלעך אַרױן רוקן, יאַגנאַ האָט זיך געגײעט בײַם
פֿענסטער, און שטוב איז מער קײנער נישט געװען.

— און װו איז דאָס מיכאַל אַהינגעקומען!...

וואָס ס'איז זיך נישט צעפלויגן אויף פיצלעך, זי האָט עס קוים מיט מי אויפגעהאַלטן, אונטערשפּאַרנדיק פעסט מיט אַ פּאָר דרענג-לען...

— ס'בלאָזט נישקשהדיק, נאָר עפּעס אַ וואַרעמער ווינט, ר׳זאָל נאָר קיין רעגן נישט מיטברענגען.

— ס'זינקט מען אַזוי אויך איין דער וואָגן אין פעלד ביז איבער די רעדער.

— לאָז זיין אַ פּאָר טאָג אַ גוטע זון וועט עס זיך מיטן שך אויסטריקענען, ס'איז דאָך וואַרעם.

— מ'אָל כאָטשביק אָנהייבן זעצן פאַר די ימים-טובים!

זיי האָבן פון צייט צו צייט נאָך אַ ווערט געזאָגט, זייענדיק שטאַרק פאַרנומען ביז זיי זיינען אײַנגאַנגען אָנבײַסן געוואָרן. מ'האָט נאָר געהערט דאָס וואַרפן פון די איבערגעקלײַבטע קאַר-טאָפליעס, ווייל די דראָבנע האָט מען געוואָרפן אויף איין קופּע און די אונטערגעפוילטע אויף אַ צווייטע.

— ס'וועט זיין מיט וואָס אונטערצופּאַשען די כאָסטאַרע און ס'וועט אויך געטויגן זיין פאַר די בהמות צו אַ טרונק...

אָבער האַנקע האָט ווי נישט געהערט. זי האָט כסדר זיך אַריינגעטראַכט, ווי אַזוי מען קומט געשיקטער צו צום סאַמע געלט, אַזוי, אַז נאָר אַמאָל-אַמאָל האָט זי דורכן כליטער אין דרויסן אַרויסגעבליקט, אויף די צעשפּאַנטע בײַמלעך, וואָס האָבן זיך אויפן ווינט געשאָקלט. איינגעפינסטערטע ביוויע האָלקעס האָבן זיך איבערן הימל געצויגן, פונקט ווי די צעטרייסלטע כנאָפּעס, און דער ווינט האָט זיך נאָך אַ מאָל געשטאַרקט און האָט אַזוי עפּעס פון אונטן אונטערגעבלאָזן, אַז דאָס שטרוי אויף דער כאַ-לופּע האָט זיך, ווי די האָר אויף אַ בעטלער, אויפגעשטעלט. דערבײַ האָט אַ מיכטע קעלט געצויגן, שרעקלעך אויסגעמישט מיטן ריח פון מיסט. וואָס מ'האָט פון דער קופּע אַרויסגעטראָגן. אין הויף איז כמעט געוואָרן לײַדיק, נאָר טיילמאָל זענען דורכגע-לאָפן צעקאָשמאַרטע הינער, וואָס זענען פון ווינט געיאָגט גע-וואָרן, די גענדז זענען אין דער שטיל הינטערן פּלויט אויף די געגרולעך געזעסן, וואָס האָבן שטיל געפּישטשעט און האָט אַ

בײַ מײַן האָרעפֿן פּעל׳ך פֿאַרשטעלט ער זיך די טיר׳ן, אָבי ער זאָל נאָר דאָס הײַלן פֿון די אָרעמע נישט הערן .

— װאָס זאָל מען טון! הער האָט עס דין אַזױ פֿיל, ער זאָל זיך קענען מיט דער גאַנדער נײַס אַן עצה געבן!

— װער ס׳װיל נישט, געפֿינט שױן אַ תּירוץ! נישט ענג מײַן איך, צ׳זײַנען נישט אויף ענקער אײגנס, און כ׳װײס גאַנץ גוט. װי שװער עס איז ענק. אָבער ס׳זענען דאָ אַזעלכע, װאָס װאָלטן געקענט העלפֿן, ס׳זענען דאָ: אָט דער מילנער, דער גלח, דער אָרענדאַטאָר און נאָך אַנדערע...

— ס׳זאָל זײ עפּעס אָנטרײַביק װעגן דעם, איז אפֿשר װאָלטן זײ זיך דערבאַרעמט... — האָט זי פֿאַרענטפֿערט.

— װער ס׳האָט אַ מילנדיק האַרץ, דער װעט אַלײן דער-הערן דעם רוף פֿון די לײַדנדיקע, מ׳דאַרף אים נישט צו דער-מאָנען פֿון דער אַמבאָנע אַראָפּ! מײַן טײַערע, זײ װײסן גאַנץ גוט, װאָס עס טוט זיך מיט אָרימע פֿאָלק װאָרן טאַטע זײ פֿאַ-שען זיך דאָך מיט דערדאָזיקער מענטשלעכער נױט און װערן פֿעט אויף איר פּלײצעס... פֿאַרן כּיל-ער איז איצט פּניס-צײַט, כּאָסטשיק צום גײַעם איז נאָך װײַט: גאַנצע פּראָצעסיעס ציִען דאָך מענטשן צו אים נאָך כּשל און קאַשע. פֿאַרן לעצטן גראָשן, אויף באָרג אויף אָפּצואַרבעטן אָדער אויף אַ גוטן פּראָצענט. און כּאָסטשיק נעמט און פֿאַרקויפֿט דאָס איבערבײַס דעם ייִד, װאָרן ער מוז מען קריגן...

— אכּת, אומזיסט גיט קײנער נישט...

זי האָט זיך דערמאָנט אַן איר אײגענער, דאָ נישט לאַנג-פֿאַריקער נױט און זי האָט ש ער אָפּגעזױגט.

— כ׳בין געװעסן בײַז שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן בײַ פֿאַרקען, ס׳זענען זיך אײַכעט צונױפֿגעקומען פּריצים און האָבן דערצײלט װאָס עס טוט זיך אין דאָרף, זײ האָבן דער-צײלט...

— אין גרימען, פֿון כּאַסטער און זון! — האָט האַקע פּלוצ-לינג אַ געשרײ געטון, אויפֿגעשפּרונגענדיק אויף די פֿיס. „אין דער שײַנס האָט צװײ קוואַק געטון מיטן מויל, אַז ס׳איז אַ הונגער.

װאָרן אין דאָרף האָבן מ'זאָל איר העלפֿן... לײַדאַקעס זײַנען זײ,
זײ האָבן, כּך באַפֿעלהט. כאָטש ס'זענען מײַנע אײגענע קינדער...
דאָך בין איך אַרײַנגעגאַנגען, ניט די צײַט אַצינד די עולה צו
געדענקען... ט, דאָרט שפּאַצירט אויך די גויס נישקשה די צײַט
איז ; פֿול מיט קלײנע שפּיצלעך, פּ'אַרקע איז קראַנק, קײן אײן
ברײטער בראָשן איז ניטאָ ; און קײן הילף פֿון ערגעץ ניטאָ..
פֿון גרונט האָט זי דאָ גישט אָפּגעריסן... צו עסן איז ניטאָ חבֿר
ס'זאָל אָפּהאַלטן. דאָס מײדל שטײט לײדיק, כאָטשיק ס'גײט דיאַס-
נאַ... װאָרן אדאָס איז דאָך, פּונקט װי אַלץ, אין קרימינאַל...
זי האָט געװוירן אַ ייִנגל אַ געזונטן װי אַ קונצמײנער, ר'זאָל זיך
נאָר געװונטשט הײמס אויסבאַהאַלטן. װאָרן פּלאַקאַ איז אײַנגעטרוקנט
װי אַ שפּאָן און האָט נישט קײן טראָפּ מילך אין דער ברוסט,
און די קי האָלט זיך ערשט באַם אָפּקעלבן... און אומעטום איז
אַזױ שלעכט, און בײַ די קאַטאָרזשניקעס איז שרעקלעך שױן נאָ-
ניטאָ... ניטאָ װער ס'זאָל אַרבעטן, ניטאָ אין ערגעץ װו צו
פֿאַרדינען ; נישט קײן גראָזן, נישט קײן הילף נישטאָ פֿון ער-
גיץ... ר'האָלט שױן געשעפֿט יעדנס כאָטש דאָס מאַכן, אַז זײ
זאָלן כאָטש מיט אַ גרינגן טױט שטאַרבן, נישט דאָס אָרימע פּאָקן
געבענק זאָל זיך אױך פּײַניקן.

— און װעמען נישט זיך דאָס אין דאָרף יאָ איבערן
אומעטום איז אַ נױט אין האַרץ־װײטיק.

— ס'דאַרף, אַ, אויך די באַלעבאַטים האָבן נישט קײן קלײנע
דאגות... אײנער זאָרגט זיך מיט װאָס ער זאָל באַצאָלן די קאָפּקע
אָנטאָקן, און אַן אַנדערער חתונה לײַזס פֿון דאָס געלט אויף אַ
פֿריצערן פֿראַצענט אַחוץ... אָבער קײנער דאגהט נישט װעגן
די אָרימעלײַט, זײ װאָלן אפֿילו הונגערן פֿון אויסגײן... גאָט
מײַנער, אין אײן דאָרף װײַט פֿון, מיט אַ סטאַנישקע אָפּגעשײדט,
און ס'שטאַרבן קינדער נישט צום שלאָף... אחרי, יעדער אײנצי-
קער לאָזט איבער יענעם די זאָרג פֿאַר די אָרימעלײַט און אויף-
נאָכט באַראָט האַרט ער אַלץ אַרויף. און אַלײן װײַט ער זיך
געפֿרײען בײַ דער טיש און לאָזט רעם בײַך װײַלבײַן און כאַפּ-

גאָרן אומגליק, זי האָט שוין נישט לאַנג צו לעבן... ניין...

זי איז מיטאַמאָל אָנגעהויבן געוויינט באַמיִענדיק זיך בכּוח אײַנצוהאַלטן דאָס כליפּען.

— וואָס איז ענק, צײַטנס קראַנק? — האָט האַנקאַ מיט מיטלייד אַ פֿרעג געטאָן.

— כ'האָב מיך שוין אַזוי פֿיל אָנגעזען מיט מענטשלעכע פּײַן, אַז ס'האָט מיך שוין לאַנג אײַנגעזונקען צעבראָכן. אַ מענטש איז נישט קיין שטיין, קען פֿאַר זיך כאָטשביק אַפֿילו מיט אין כעס זײַן אויף דער גאַנצער וועלט. אָבער סוף כּל סוף קומט ער צוריק אויף: ס'וועט קומען אַזאַ צײַט, וואָס ער וועט שוין נישט קענען מער אויסהאַלטן און די נשמה וועט אין קלעגלעכן יאָמער פֿאַרוואַנדלט ווערן.

זי האָט זיך צעיאָמערט אויפֿן הויכן קול און לאַנג געקרעכ-צעט, הויך שנײַדנדיק די נאַכט, ביז זי האָט ווידער אָנגעהויבן מיט ווייטיק צו רעדן. און אירע ווערטער האָבן, ווי ביטערע ברענענ-דיקע טרערן אויף האַנקאַס נשמה געטריפֿט.

— און ס'איז גאָר נישטאָ קיין סוף צו די מענטשלעכע צרות. כ'האָב מיך איבערגעוואָרפֿן לעבן אַגאַנצן, ווען דער גלח איז שוין געהאַט אַוועקגעפֿאָרן; איינעם קומט צו לויפֿן פֿיליפּקאַ, דאָס ווײַסע פֿון יענער זײַט שטאָט, מיט אַ געשריי, אַז די עלטס-טע אירע טאָכטער... כ'בין טאַקע באַלד אַהינגעלאָפֿן... יאָ, אין דער כאַלופּע איז אַ וואַרעמער פּראָכט... די פֿענצטער זענען מיט היטלעכעס פֿאַרשטעקט... איינער בעט איז דאָ אין דער כאַ-לופּע, און אַלע אַ בעריקע ליגן אויף דער ערד, ווי די הינט...

דאָס שיקסל איז נישט געשטאָרבן, ס'האָט זי נאָר גלאַט אַזוי אין וואַנער צוגעדריקט.. זיי האָבן שוין נישט געהאַט קיין קאַרטאָפֿ-ליעס. דאָס בעטגעוואַנט האָב זיי שוין פֿאַרקויפֿט... יעדע קאָרט קאַשע געגעבן זיי אויס בײַ דעם מילנער, קיינער וויל נישט באָרגן פֿון אָנטליען ביז דעם נײַעם... וואָרן וועד טאַקע!... קיין פּוס הילף איז נישטאָ, פֿיליפּ ווײַסט דאָך אין קרימינאַל בוזימען מיט אַלע... כ'בין קיים געהאַט אַרויסגעגאַנגען פֿון זיי, וואָס מיר די נושנגאָשאָ, אַז די פּלאַרקע פֿאַרשטעקט, איז געלעגן גע-

וואַרטמער און זי איז אַרויסגעלאָפן צוהילפן יאַנטסטינקן און די שקצים אונטערצוריאַגן.

— מיר האָבן געהאַרט איך ענק מיט דער וועכטערט — האָט זי אָנגעהויבן, פאַרוואונדערט ווייצנדיק פון דער אַלטערס שטיל-שווייגן.

— אי... כ'האָב מיך צעגעגעסן דאָרט מיטן צושיקן, אַז ס'דריקט מיך נאָך היינט אונטערן גריבל...

— צגאַטאַ איז אַפּנים קראַנק געוואָרן?

— יאָ, בײַ די קאָפּשיאַלס גייט זי נעבעך אויס די יתומה.

— וואָס הייסט, נישט בײַ די קלאָגנים ליגט זי?

— מ'האַלט נאָר דעם פאַר אַ קרוב, ווער ס'דאַרף פון די גאַרנישט, אָדער זיבער ס'קומט מיט אַ פולער גאַרשטש אויף אַנדערע גאַר, מעג זיין אפילו קרובים, רייצט מען די הינט אָן...

— וואָס ענק פעלט איין! זיי האָבן זי דאָך נישט אַרויסגעטריבן!

— ס'דען, זי האָט זיך געבעטן צו זיי צו שלאָפן שבת און באַלד אויפדערנאַכט איז זי קראַנק געוואָרן... מ'זאָגט, אַז די קלאָגנבאָרע האָט איר צוגענומען דאָס איבערבעט און פּטעט אַ גאַ-קעטע זי אינדרויסן געלאָזט...

— די קלאָגנבאָרע! כ'קען נישט זיין, אַזאַ אָרנטלעכע פריצ-טע, מ'טרייבט נאָר רכילות אוודאי.

— כ'זאָג עס נישט פון מיר, נאָר דאָס, וואָס מיינע אויערן האָבן געהערט...

— און זי ליגט בײַ דער קאָלאָטען! און ווער וואָלט זיך דאָס געריכט, אַז זי איז אַזאַ בעל-רחמניתניצע!

— פאַר געלט איז דער גלח אויך אַ בעל רחמנות. די קאָ-לאָטע האָט געטומט, פון אַגאַטען צוואָנציק גילדן באַרעט געלט און דערפאַר דאַרפן זיי זי האַלטן בײַ זיך ביזן טויט אַריין, וואָרן די אַלטע רעכנט, אַז אַ ליאָרע טאָג וועט זי שטאַרבן. אָבער דאַרן באַרעבעניש באַוונדער, אַז, די אַלטע וועט, אויב נישט היינט איז

— יעזוס, אַזוי פיל אוש!...

— װאָס זאָל מען טאָן, אַז מ'דאַרף! מאַטשעק קען נאָר איין קעלבאַס אָנפּאַקן, אָבער נישט אַליין, עס אַרײַנהאַקן! די לעגערע פראַג פריזער אײזעק דער טוכען: זי קוקט אפילו אויף מיר װי א גזלן, פּיסקאַטעס. נאָר ס'איז נישטאָ קײן שום עצה; װאָס װידער אין שיסעלע דעם װאָיט: ר'איז א ליידאַק, אָבער ער האָט געלעבט מיט מאַטשעיען אין גוט-פרײַנטשאַפט און ער קען אַמאָל אין עפּעס בײַהילפיק זײַן: א גאַנצע קישקע, א קעלבאַס און א שטיק װײַס סלאַנינע פאַר כאַגדען, פאַר די ןאָהאַליעס: לאָזן זײ נישט בײלן. אַז מיר עסן אַלײן אויף דעם מאַטנס חזיר: פאַרשטײט זיך, אַז אײנגאַנצן װעט מען זײ דעם פּיסק נישט פאַרשטאָפּן מיט דעם, אָבער זײ װעלן זיך שוין װײניקער צוטשעפּען... דער פּריסט-קאָװע אָט דעם קעלבאַס דאָ: א האַרט שטיק, האַלט זיך גרויס, א פּיסקאַטע, אָבער זי איז פאַרט די ערשטע געקומען מיט א גוט װאָרט... דער קלאָנבאָיען אָט דאָס לעצטע...

— דער דאָמיניקאַנער שיקט עץ נישט?

— שפּעטער װעל איך איר געבן, נאָך מיטאָג... פאַרשטײט זיך, אַז מ'דאַרף... מיט אַלעכער איז פונקט, װי מיט א שטיק זײַט: ריר דאָס נישט אָן און מייד נאָך אויס פונדערװײַטנס. סראַג זאָרזיכטיק, פאַררעד זיך נישט דאָרט מיט די שיקסעס, װאָרן די אַרבעט װאַרט.

— גיסט אויך גאַסטקען, זײ זענען אַזוי אָרים, זי האָבן אפילו אויף קײן װאָלן נישט... — האָט זי געפיל גע-בעטן.

— לאָז זי קומען, װעל איך איר עפּעס געבן. מאַטע, פאַר װעראָנקען װעט זיך כיטנעמען, זי האָט געװאָלט נעכטן אַרײַנ-קומען...

— די מילנערין האָט זי נעכטן אַרײַנגערופן די ציטערן טצחדוימטן, ס'װעלן אַװדאי געסט צו זײ אָנקומען אויף יום-טוב.

און ער האָט נאָך לאַנג אַזוי געקרעכצט מיט זײַנע נײַעסן, אָבער האַנקאַ האָט אומקשיקנדיק יוזקען, זיך אָנגעטאָן א ביסל

זי איבערצושרעקן און אזוי ארום זי גרינגער פון דער כאַליופּע אַרויסצובײַסן.

אָבער טראָץ דעם, האָט זי נישט קיין קלײנע מורא געפּרעס; חבגן אים. זי איז צרומגעלאָפן, געװויר יערן טײלכאַל, װו זי האָט ג׳ור געקענט. װאָס פאר א שטראָף ער קען באַקומען, טראַכטנדיק מיט אומעט, אַז אינגאַנצן טרוקן אָפּגיין, װעט עס אים נישט צוגײן.

— אינדערהאכטן אַרײַן געגעדט, האָט ער ראָך דעם אײנציגעם טאָטן פאַרטײדיקט, אָבער ער האָט פאַרט דעם גאַיאָדע דערמביתם. איז, פאַרשטײט זיך, אַז מ׳װעט אים באַשטראָפן, דערפאַר, װי דען...

אזוי האָבן געזאָגט די מער מיזהבדיקערע מענטשן. אַז׳, אַז די האָט זיך צו קיין שום אמת נישט געקענט דערשלאָגן, װאָרן יעדער האָט עפּעס אַנדערש איסגעפּטטלט. דער אַדװאָקאַט אין שטאָט, צו װעלכן דער גלח האָט זי מיט א בריװ געשיקט, האָט געזאָגט, אַז ס׳קען זײַן פאַרשידנס: אי גאָר שלעכט, אי גאָר נישקשה, מ׳דאַרף נאָר אויף דער ספּראַװע קײן געלט נישט צו קאַרגן און בעדולדיק אָפּװאַרטן. און דאַרף װידער האָט מען זי צום מײנסטנס אָפּגעשראָקן, װײַל דאָס האָט דער קאָזאַל אונטערגעזאָגט װײַנע איפּסוצן און אַלע צוױי אַנגעדרײט

איז טאָקע קײן װונדער נישט, װאָס אויך אצינד װעגן איר זײַנע װערטער װי שטײנער אויפֿן האַרץ געפֿאַלן. די פּיס האָבן זיך אונטער איר געטרײסלט בײַ דער אַרבעט, זי האָט נישט געקענט רעדן, אַזוי האָט זי די מורא פאַרשטיקט, און דערצו נאָך װידער איז מאַגדאַ נאָך זײַן אָװעקגײן געקומען צו לויפן און אנידערגעזעצט זיך בײַם קראַנקן, אָפּיאָגנדיק פון אים מבֿלומרשט די פליגן, װאָס װעגן נישט געװען, און פאַרטראַגנדיק אַלץ איבערקוקאָט מיט די שליפּיעס.

אָבער, װײַזט אויס, אַז דאָס איז איר גיך פאַרמיאוסט געװאָרן, װאָרן זי האָט זיך געבעטן, כ׳זאָל איר געבן עפּעס אַן אַרבעט.

— װען תבואה האָט ער עפּעס נעכטן גערעדט מיט ענק..
צ׳געדענקט ניט אַמאָל? — האָט ער אונטערגערוקט.

— יאָ, טאַקע, ער האָט דערמאָנט װעגן פאַרזייען.

— און װעגן פּעטער האָט ער עפּעס גערעדט — האָט ער די דערמאָנט, ניט אַראָפּלאָזנדיק פון איר קיין אויג.

— האָט הייסט! טאַטע און די פּעטער שטייט דאָך די תבואה צום זייען — האָט זי אויסגערופן, מבלומרשט װי ניט פאַרשטייענדיק.

ער האָט זי געשאָלטן שטילערהייט, נאָר אַצינד איז ער בא זיך װאָס אַמאָל פעסטער געװאָרן, אַז זי װייסט עפּעס; ער האָט דאָס אַראָפּגעלייענט פון איר פאַרשלאָסן פּנים און פון דעם צו פיל פאַרבאָרגענעם און שרעקנדיקן בליק.

— און דאָס, װאָס כ׳האָב ענק פאַרטרויט צעפּלױשטשעט ניט...

— אַ פּליאַסקע-דערציילערין בין איך דען, װאָס איילט זיך מיט נייעס צו די קומעס?...

— טאַטע כ׳האָרך ענק נאָר... נאָר היט אָפּ גוט, װאָרן קיין האָט דעם אַלטן שוין איינמאָל אין קאָפּ אויפגעלויכטן, איז קען מעגלעך זיין, אַז אַ ליאַדע ביטש זאָל אים אינגאַנצן ליכטיק װערן...

— נו... הלװאי לאָז נאָר װאָס גיכער קומען דערצו!...

ער האָט אַ װאָרף געטון אויף איר מיט זיינע קלעפּיקע אויגן איין מאָל און ס׳צװייטע מאָל, אַ דראַפּע געטון זיך אין די װאָגנס און אַרױסגעצאָגענען, באַגלייט פון אירע אויגן פול מיט באַהאַלטע-נעם שפּאָט.

— יודאָס, שטעטערוחע, גזלן!

די האָט אַרױסגעזעצט מיט אַ שנאה, מאַכנדיק נאָך אַ פּאָר טריט נאָך אים; װאָרן דאָס איז דיר ניט דאָס ערשטע מאָל, װאָס ער װאַרפט איר דראָונגען און שרעק אין די אויגן אַריין, אַז מ׳װעט אָנטאָן קיין סיביר אָפּשיקן און צו אַ מאָטעקע צושמידן.

פאַרשטייט זיך, אַז די האָט ניט אינגאַנצן געגלייבט דערין, פאַרשטייענדיק, אַז צום מייסטנס מער כעס פּיסקעװעט ער אַזוי, כּדי

עס ענק און לעטסט עס אויף, ס׳איז אייער זאך... ס׳איז ניט־
מיין שאָדן. אַ מענטש פּלוידערט אַמאָל. וואָס עס טוט אים באַנג
דערנאָך, געדענקט דאָס נישט, וואָס כ׳האָב ענק געזאָגט!
ס׳ציט וועגן אַ וויכטיקערן ענין... צ׳מיינט, כ׳שטייט אין דאָרף
אַ׳ דער טאַטע זאָל עפּעס האָבן אַ שפּאָרן גראָשן ערגעץ אין דער
כאַליפּע באַהאַלטן... — ר׳האָט אָפּגעהאַקט, איינגראָבנדיק זיך
מיט די אויגן אין איר פּנים. — ס׳וואָלט זיך געלוינט אַ זאַך צו
טון, חלילה וחס ווען ער שטאַרבט, קען עס נאָך ערגעץ פאַר־
פאַלן ווערן, אָדער עמעצער אַ פרעמדער קען עס צונעמען.
— וועט ער דען זאָגן, וווּ ער האָט עס באַהאַלטן!
אַ טיפע נישטדורכדרינגלעכקייט איז איר אין די אויגן גע־
לעגן.
— ענק וואָלט ער זיכער געזאָגט, צ׳וואָלט אים נאָר קלוג
בײַ דער צונג אַ צי טון.
— לאָז ער נאָר צום שכל קומען, וועל איך אים אַ פּרוּוו
טון אויספרעגן...
— צ׳וואָלט זיין קלוג און האַלטן די צונג צווישן די ציין,
איז וועגן דעם, אויב דאָס געלט וואָלט זיך געפונען, דאַרפן מיר
נאָר ביידע וויסן. ס׳וואָלט זיך געפונען אַ גרעסערע סומע, איז
וואָלט גרינגער געווען אַנטלױפן פון קרימינאַל אויסצוקויפן... און
צוואָס דאַרפן דאָס אַנדערע וויסן?... יאַנגאַ האָט געטון דאָס,
וואָס מ׳האָט איר פאַרשריבן... און מ׳האָט איך געקענט האָבן
אויפן פּראָצעס, מ׳זאָל בײַ איר די פּאָר מאָרגעס קענען אָפּנעמען...
און גוטעלאָן האָט מען וויניק דאָס געשיקט צו די וועלגער! —
האָט ער געשעפּטשעט, אָנבייגנדיק זיך צו איר.
— צ׳זאָגט גאַנץ ריכטיק... אידאי... — האָט זי גע־
שמאָלט הייסנדיק זיך, כדי זיך מיט עפּעס נישט אַרויסצו־
גאָבן.
— איך רעכן, אַז ער האָט עס געמוזט ערגעץ אין דער
כאַליפּע באַהאַלטן... ווי מיינט ענק!
— איך מיין, אַז ר׳האָט מיר דערפון קיין וואָרט נישט גע־
זאָגט אפילו פאַלן!...

אויסקוועטשן... נאָר, וועסט סײַ ווי נישט אָפּבײַסן פֿון די ביינער,
כּדי זאָלסט דערפֿאַר נאָר אַן ערגערער יודאַס ווערן פֿאַרן פֿאָלק! —
האָט זי צאָרנדיק געזאָגט, אויסטרייסלענדיק זיך פֿון אַ פּלוצ-
לינגער מורא צוליבן כּהן.

דעם קאָזאַל האָבן אויס די פֿיס אָנגעהויבן צו ציטערן און די הענט האָבן זיך אים אָנגעהויבן צו טרייסלען און קלאַפּן אויף דעם אָנטוי; ר'האָט נאָך אַ מין חשק דערפֿילט זי אָנצוכאַפּן בײַם האַלדז, אַרומשלעפּן זי איבער דער שטוב און אָנקאַפּען. אָבער ר'האָט זיך נאָך אײַנגעהאַלטן: ס'וואָלטן געווען טענות — נאָר ר'האָט געשאָסן צו איר מיט זײַנע גרויזאַמע בליקן, נישט קענענדיק אַפֿילו קיין וואָרט אַרויסברענגען. אָבער זי האָט זיך נישט דערשראָקן, נעמענדיק דאָס מעסער צו שנײַדן דאָס פֿלייש און ברויט, מיט פֿאַראַכטונג געקוקט אויף אים. אַז ר'האָט זיך אויך אויפֿן קאַנאַפּע אַנידערגעזעצט, פֿאַרדרייט אַ פּאַפּיראָס און מיט די רויטע שליפֿעס איבער דער שטוב אַרומגעלאָפֿן, טראַכטנ-דיק עפּעס אין זיך און אויסרעכענענדיק, וואָרן ר'איז געשטאַנען, געגעבן אַ שפּײַ אויף און געהוסטיק אַ זאָג געטאָן:

— קומסט נאָר אויף דער צווייטער זײַט, כ'וועל ענק עפּעס זאָגן אויף שלים.

זי האָט אָפּגעווישט די הענט און געגאַנגען, לאַנגזאַם אויס-געפּראַלט די טיר.

— כ'וויל בײַ נישט מיט ענק סאַנדעוואַנען און נישט קריגן — האָט ער אָנגעהויבן, פֿאַרשטרײַכנדיק דעם פּאַפּיראָס.

— וואָרן צ'ס גאָרנישט פֿון מיר געווינען!

זי האָט זיך ווידער באַרויקט.

— ר'האָט נאָך עפּעס געזאָגט נאָכן, דער טאַטע?

ער איז שוין געווען ווײַט, געשמייכלט צו איר.

— נײַן... ר'איז געלעגן שטיל, אַזוי ווי ער ליגט הײַנט...

אַ פֿאַרדאַכטלעכע שילבאַרקייט האָט זיך אין איר אויפֿגע-וועקט.

— ס'האָר איז אַ קלייניקייט, נישט כּדאַי צו רעדן. קיילעס

— אַוודאי איז עס זײַן!

זי איז שוין בײַ זיך פֿעסטער געוואָרן, זי האָט אָנגענומען שיט צום קאָפּ.

— צו אַלע געהערט עס!... צ׳וועט טײַער באַצאָלן דערפאַר!

— ניט פֿאַר דיר וועט מען אָנגעבן אַ דין וחשבון!

— נאָר פֿאַר וועמען! אין כאָנד אַרײַן וועט גיין אַן אָקלגע.

— שפּילערס, פֿאַרכאַפּט דאָס פּיסק, וואָרן דער קראַנקער ליגט דאָך דאָ, און זײַן איז דאָס אַלץ...

— אָבער עך וועט דאָס עסן.

— אַ-ד-י, צו כ׳וועל ענק אַפילו קײן שמעק דערפֿון ניט געבן.

— אַ האַלב חזיר ניט אַנדרג, אין וועל איך ענק ניט מאַכן קײן גיהנום — האָט ער הײַכער אַ מורמל געטון.

— מיט בײַין וועט ער אַפילו קײן אײן פּיסל ניט קריגן.

— איז מיטן טויטן ווילן גיטס מיר אַט דאָס פּערטל און אַ ווײַסל סלאָנינע.

— אַנטעק וועט ענק הײַנט געבן, וועל איך געבן, אָבער פֿון זײַן באַפּעל אַפֿילו קײן בײנדל ניט.

— זי באָבע איז משוגע געוואָרן!... ס׳איז אַנטעקס חזיר, בײַ וועמען! — ס׳האָט אים הינטער אָנגעכאַפּט דער כעס.

— דעם סאַסנאַס איז אַזוי גוט, ווי ס׳וואָלט געווען אַנטעקס, וואָרן קײם איז דער סאַמע קרענק, איז באַפֿעלט ער דאָ אויך זײַן אָרט און ביט זײַן קאָפּ גייט דאָ אַלדינג. און דערנאָך וועט זײַן, ווי פֿון יענעם וועט געבן...

— אין קרימינאַל וואָל ער זיך באַפּזלן, אַז מ׳וועט אים דערלויבן... ס׳שמעקט אים פֿון די באַלעבאָמישקעס, מ׳וועט אים אַוועקשלעפּן אין קײטן קײן סיביר, איז דאָרט וועט ער זיך באַלעבאַטעווען! — האָט ער מיט שוים צוגעשריגן.

— אַ זאָטע דיר צו אים!... קען זײַן מען וועט אים

יאַמבראָזשי האָט גראָד צעשפּרײט דאָס חזיר און אָפּגע־
שניטן פּעטיקער פּלײצע אויף קעלבאַס. און יאַנטשיזינקאַ האָט, צו־
גאַנדערליינגדיק די זײטלעך חזיר איבער טיש, װאָס ס׳האָט פּױ א
טיר געמאַכט, צעשניטן די סלאַנינע, װאָרנואָס די באַוואַנדריק, װי
דער קאַנאַל איז אַרײַנגעלאָפן.

פֿון פּנים האָט מען אים אַראָפּגעזען, אַז ער האַמערט זיך
קיים אײַן.

— כ׳האָב באַרניש געזען, אַז צ׳האָט ענק אויש אויג גרויס חזיר געקויפט! — האָט ער מיט א שטאָ־ אָנגע־הויבן.

— און אָט האָב איך געקויפט און כ׳קײַל, עך װעט!

א פּחד האָט זי א ביסל אַרומגענומען.

— א היפּש חזיר, צ׳האָט געמוזט געבן דערפֿאַר א דרײַסיק רובל.

— ר׳האָט עס איבערקוקנדיק באַטראַכט.

— און א סלאַנינע האָט עס א גראָבע, אַז מען דאַרף זוכן! — האָט זיך די אַלטע צעלאַכט, אונטערדרוקנדיק אים אונטער די אויגן א װײַסל סלאַנינע.

— אי... נישט קיין גאַנצע דרײַסיק האָב איך געגעבן, נישט קיין גאַנצע! — האָט האַ־קאַ מיט א געלעכטער אָפּגעענט־פֿערט.

— ס׳איז דאָך באַרינעס חזיר! — האָט ער מיטאַמאָל אַרויס־געזאָגט, נישט קענענדיק שוין מער אײַנהאַלטן און זיך דעם כעס.

— װי שאַרפּקעפּיק דאָס איז: אפֿילו לויזן חײדל דער־קענט ער װעמעס ס׳איז! — האָט געחוזקט פֿון אים די אַלטע.

— מיט װאָס פֿאַר א רעכט אײַנגעלײַ־ האָט זיך עס בע־קיילט — האָט ער אַן איבערגערעגטער אַריבערגעשריגן.

— שרײַט נישט, װאָרן ס׳איז דאָ נישט קיין קיעמסטע, און מיט דעמראָזיקן רעכט, װאָס אָנטעק הײַנט דורך ראָבן געהייסן עס קילן.

— װאָס האָט עס דאָ אָנגעטאַן צו באַזאָלן! ס׳איז זיין!

זי האָט אויפֿגעעפֿנט אויף איר אַ מויל מיט אַזאַ כּעס, אַז מען האָט קיין ווערטער אַפֿילו ניט אַרויסגעהערט און ווי אַ משוגע־נע איז זי אַנטלאָפֿן. ווינטעק האָט איר אָנגעקוקט און געזאָגט, אַז זי האָט זיך גלייכיטשקע צום קאַפּיטאַל אַנטקעגנלאָזן.

— לאָז זי זיך גיין: זי וועט זיך אַ ביסל פֿון האַרץ אָפּרעדן, וועט איר גרינגער ווערן!

— ס'וועט ענק ווידער אויסקומען צו פֿירן אַ מלחמה! — האָט יאַגוסטינקאַ שטילער באַמערקט.

— ליבע מענטשן מיינע, כ'טייטש כ'לעב דאָך נאָר מיט מלחמה! — האָט זי רויק אָפּגעענטפֿערט, כאָטש זי האָט זיך גע־שראָקן, וואָרן זי האָט דיר פֿאַרשטאַנען, אַז דער קאַפּיטאַל וועט דאָ אַ ליאַדע מינוט קומען צו לויפֿן, און אָן ערגסטער קריג וועט דאָ ניט אָפּגיין.

— אָט, אָט קומען זיי צו לויפֿן! — האָט יאַגוסטינקאַ מיט מיטגעפֿיל אַרויסגעשעפּטשעט.

— האָט ניט קיין מורא, כ'וועל אויסהאַלטן, זיי וועלן מיך ניט אָפּשרעקן — האָט זי זיך מיט אַ שמייכל אָפּגערופֿן.

יאַגוסטינקאַ האָט אַזש מיטן קאָפּ אַ שאָקל געטאָן פֿון באַוווּנ־דערונג אויף איר, איבערקוקנדיק זיך מיט איינפֿאַרשטענדיקע מיט יאַמבראָזשין, וועלכער האָט גראָד די אַרבעט אַוועקגע־לייגט.

— כ'וועל נאָר אַ בליק טאָן אין קלויסטער אַרײַן, כ'וועל קלינגען אויף מיטאָג און מיך באַלד אומקערן צום עסן! — האָט ער אויסגערופֿן.

ער איז טאַקע באַלד צוריקגעקומען, דערציילנדיק, אַז די גלחים זיצן שוין בײַם טיש, אַז דער מילנער האָט געשיקט אַ גאַנ־צע נעץ פֿיש, און אַז נאָך מיטאָג וועלן זיי נאָך מתוודה זײַן, וואָרן אַ שפּעטער עולם וואַרט נאָך.

נאָכן גיכן און קורצן, נאָר נישקשהדיק באַגנעצטן מיטאָג, וואָרן יאַמבראָזשי האָט זיך געגעבן ס'ווייעריק באַקלאָגט, אַז דער בראָנפֿן איז צו שוואַך פֿאַר אַזעלכע פֿאַרזאַלצענע הערינג, האָבן זיי זיך ווידער גענומען צו דער אַרבעט.

— ארויפגעארבעט זיך! רייסט פון פאָלק, וויפיל ער קען נאָר. און איידער ער טוט נאָך עמעצן ס'מינדסטע, איז קוקט ער דיר שוין אין דער פרעמדער גאָרשטש אריין,, צו דרייסיק גילדן נעמט ער פון אַ באַגראָבעניש דערפאַר, וואָס ער גיט דאָרט אַ בעטשע אָפּ איך לאַטייניש און אַ נעמט אַ טאָן אויפן אָרגל.

— סך־הכל־סוף איז ער געלערנט אין זיין זאַך און נישט איינמאָל טוו ער זיך גוט דעם קאָפּ ברעכן!

— אוודאי איז ער געלערנט, ווי דינגער אַ בעטשע צו טון און; ווי גרעבער! און ווי אַזוי אויסצוזונגען.

— אַן אַנדערער איך זיין אָרט וואָלט פאַרטרונקען, און ער שטעלט אויס דעם זון פאַר אַ גלח.

— איז ווער ער האָבן נישט קיין קליינעם כבוד און פראָפיט! — האָט די אַלטע גיפטיק באַמערקט.

זיי האָבן איבערגעריסן אויפן בעסטן אָרט. וואָרן יאַנוש איז געגעבן אַ פאַל אריין, בלייבנדיק מיטאַמאָל שטיין איף דער שוועל ווי אַן איינגעגראָבענע.

— וווּנדערסט דיך אויס; חזיר! — האָט זיך יאַגוסטינקאַ צעלאַכט.

— צ'האָט נישט געקענט דאָרט אויף ענקער וויס קיילן! די גאַנצע שטוב וועלן זיי מיר פאַראומרייניקן — האָט זי זיך פאַרקרעקסט, גליענדיק אינגאַנצן פון רויטקייט.

— האָסט צייט, וועסט דיר אָפּוואַשן! — האָט האַנקאַ, קאָלט באַטאַנענדיק, אָפּגעענטפערט.

יאַנוש האָט זיך אַ וואָרף געטון פאַרויס, ווי צום קריגן זיך, אָבער זי האָט געמאַך געלאָזט, זי האָט זיך נאָר אַ דריי געטון איבער דער שטוב, געכאַפּט די שוואַרצע בייטש קרעלן פון יעזוסבילדל אַראָפּ, און איבערגעקערדיק דאָס צעקאָרעטע בעט מיט עפּעס אַ טיכלטשינע, איז זי אַן אַ וואָרט אַרויסגערעדן אַוועקגעגאַנגען, כאָטש די ליפּן האָבן איר פון באַהאַלטענעם כעס געציטערט.

— צ'וואָלט צוגעהאַלטן, אַזוי פיל אַרבעט איז דאָ! — האָט איר אין פּעדערהויז יוזקאַ געזאָגט.

האָט זי אַרײַנגעבליקט צום קראַנקן, און פֿאַררעדנדיק זיך וועגן עפּעס, איז זי אַרײַנגעקראָכן אין קאַמער אַרײַן.

— וואָס זוכט ער? טאַטע איך ווייס, ווו אַלץ געפינט זיך, איז וועל איך ענק ווייזן! — האָט יאַגנאַ אויסגערופן, נאָכגייענדיק איר. אַזוי, אַז זי האָט געמוזט אַרויסגיין, קוים באַהערשנדיק די הענט אין דער תבואה אַרײַנצושטעקן, און דאָס געלט האָט געקענט זײַן טיפער, גאָר אונטן...

זי האָט באַלד צוגעזאָגט פֿאַרשטאַנען, אַז יאַגנע היט זי, איז האָט זי געמוזט גיכער לאָזן, אַפּלייגנדיק אירע כוונות אויף א באַקוועמערער צײַט.

„מ׳דאַרף זיך נעמען צוצוגרייטן די מתנות" — האָט זי א טראַכט געטאָן, מיט ווייטיק זיך צוקוקנדיק צו די קעלבאַסעס, וואָס זענען געווען צעהאַנגען אויפֿן דראָנגל: וואָרן ס׳איז געווען א מנהג בײַ די באַוערים, ווי אויך בײַ אַלע בעלבתים באַלעבאַטים, אַז ווען ס׳האָט געקוילעט א חזיר, דער האָט באַלד צוגעגרייט צעשיקט מתנות צו די נאָענטסטע קרובים, אָדער צו די, מיט וועלכע ער איז געווען אין גוט־פֿרײַנטשאַפֿט, צו קעלבאַס, אָדער עפּעס אַנדערש יעדערן א שטיק.

— אַוודאי, ס׳איז נישט אַזוי גרינג, אָבער געבן מוזמען, מ׳וואָלט געזאָגט, אַז דו וואָלטעסט... — האָט כיטאַבאַל אויסגערופן בייליצאַ, טרעפנדיק איר פּונקט אין טאַטע אַנגעווייטיקסטן אָרט.

איז דערנאָך האָט א ווייטיק דאָס האַרץ צוגעדריקט, האָט זי אָנגעהויבן פֿונדעסטוועגן צוצוגרייטן אויף טעלערס און אויף שיסעלעך מיט א שווערן האַרץ, נישט איין מאָל איבערטייענדיק די צו קורצע שטיקלעך אויף לענגערע, דאָ צולייגנדיק צו א ביסל פֿאַרציטע צו שטיקלעך קישקע, דאָ ווידער אַראָפּנעמענדיק. ביז ענדלעך א פֿאַרכאַפּטערטע און אָנגעווייטיקטע, האָט זי צוגערופן יוזקען.

— טו דיך אָן שיין און טראָג דאָס צעטראָגן צווישן די שכנים...

פֿון איינגאַנגען אין דער נאַכט אַרײַן, פֿאַרפֿאַלן געוואָרן. דאָס דאָרף איז שוין לאַנג געשלאָפֿן, דער הינט האָט נאָר איבער די פֿעלדער געהילכט און מיט די ביימער זיך געטאַמפּערט, און איבערן וואַסער פֿון סטאַוו מיט אַ געשפּײַעריי געפּאַטשט.

זיי זענען באַלד געגאַנגען שלאָפֿן, ניט וואַרטנדיק שוין מער.

יאַגוסטינקאַ האָט זיך נאָר ערשט צומאָרגנס אינדערפֿרי באַוויזן, אָבער זי איז געווען פֿאַרכמורעט. פּונקט ווי דער בלאָסיקער, בלאָנדיקער און קאַלטער טאָג, זי האָט נאָר די הענט אין דער פֿאַלופּע אָנגעוואַרעמט, און איז באַלד געגאַנגען אין שײַער אַרײַן, די קאַרטאָפֿליעס איבערקלײַבן, זיי זענען שוין געווען פֿון די גריבער אויף אַ קופּע אָנגעשיט.

זי האָט כמעט געאַרבעט אײנע אַלײן, וואָרן יוזקאַ איז אָפט אַוועקגעלאָפֿן מיטן איפּליינען, יאַס פּיעטרעק האָט געוואַלטיק פֿון פֿאַרטאָג אָן אַרויסגעפֿירט, האַנקאַ האָט אויף אים הײַנט ניט ווייניק שוין אָנגעשריִען, פֿאַרוואָס ער האָט זיך נעכטן געפֿוילט און ניט באַוויזן צו ענדיקן; האָט ער טאַקע פֿעסט געיאָגט זיך, געזאָלטערעס אויף היטעק, די פֿערד מיט דער בײַטש געשמירט, און געפֿאָרן, אַז ס'האָט זיך אויס אַ בלאָטע אונטער אים געמאַכט.

— אַ פּיאַלאַק יוכע, אַצינד שלאָגט ער זיך דאָס אויס אויף די פֿערד! — האָט די אַלטע אויסגעשריגן, וואַרפֿנדיק זיך אויף די הענער, וואָרן זיי האָבן זיך אין אַ גאַנצער סטאַדע געבראָכן צו קלײַבן אויף דער קלעפּיסקע אַרויף און גענומען פּיקן די קאַרטאָפֿליעס און אָנמאַכן אַ געגאַגעריי. דערנאָך האָט צו איר יוזקאַ עפּעס אַ רעד געטאָן: זי האָט זיך ניט אָנגערופֿן, זיצנדיק ווי אַ מרוק און זאָרגפֿעלטיק באַהאַלטנדיק עפּעס אונטערן דעם טיכל, וואָס זי האָט איבערן שטערן אַראָפּגערוקט, די פֿ רײַסלטע אויגן.

האַנקאַ האָט נאָר איינגעזען צו זיי אײַנמאָל אַרײַנגעכאַפּט אַ בליק, טשאַסטעוועדיק אין שטוב יאָגנע זאָל אַרויסגיין. כדי דאַכאַלס דאָס פֿעיש צו זיך אין קאַמער אַרײַן איבערנעמען און אײַנצײַטיק אויך אַ זאַך טאָן אין די פֿעסלעך מיט תּבואה. אָבער ווי אויך צו להכעיס, האָט זיך יאָגנאַ אויף קיין טריט פֿון דער באַלופּע ניט אַרויסגערירט, אַז ניטס קענענדיק זיך שוין אײַנהאַלטן

האָט אויפֿגעקערט; דער אַלטער האָט טאַקע אַזוינס דערציילט. אַז דעם גלח האָט מען אַוועקגערופֿן צו אַנאַנדן, דער קלאַנגבאַייער קרובֿהשע, האָט איז שבת פֿרי געזעל צוריקגעקומען.

— האָט הייסט זי זיצט דען ניט: בײַ די קלאַנגבעס!

— בײַ די קאָזשיאַלס, צי בײַ די פּריסטאַקס האָט זי זיך אָנגים אָפּגעליינט פֿאַרן שטאַרבן.

אַזוי פֿיל האָבן זיי גאָר אויסגערעדט דערפֿון, זיי זענען געווען זייער שטאַרק גאַך פֿאַרטאָגן מיט דער גרבטע און זיי האָבן זיך דעריבער פֿאַרשפּעטיקט. האָט יוזקא און אפֿילו האַנקאַ אַליין האָבן כּסדר געטמוזט צפּאַן די אַרבעט, כּדי אין הויף אַרײַן צו לויפֿן מיט דעם געגאַכטיקן באַלעבאַטישקייט זיך צו־צופֿאַרען.

דער אָחנם האָט זיך געצויגן פֿאַמעלעך און ס׳האָט זיך זייער געלאַנגווײַליקט און אַזוי לאַנג געדויערט. אין דאָ האָט זיך נאָך אַזאַ פֿינסטערניש איף דער וועלט אויסגעשפּרייט, אַז מ׳האָט די אייגענע האַנט נישט געזען; אַ קילער רעגן האָט אָנגעהויבן טריפֿן, אַ ווינט האָט פֿון צײַט צו צײַט אין דער וואַנט אָפּגע־קלאַפּט און די טעדער געטראַסקעט, אַז די בײַכלעך האָבן זיך אויס מיט אַ געוויין אין דער פֿינסטערניש געריסן; אין מיל־מאָל האָט ער אַ זעץ געטון אין קיטען אַרײַן, אויס די גלאַט־ניטס זענען זיך איבער דער שטוב צעשפּרונגען.

זיי האָבן כמעט אַרום האַלבע נאַכט פֿאַרענדיקט, און יאַ־נוסטינקאַ האָט זיך אַלץ נאָך נישט געהאַט אויסגעקערט.

„ס׳איז אַ גאַס און אַ בלאָטזעטינג, האָט זיך איר נישט געגלוסט אין דער פֿינסטער צו קריכן!“ — האָט האַנקאַ געבראָכן, אַרויסבליקנדיק אין דרויסן פֿאַרן שלאָפֿן גיין.

אײַנדערעכטן איז טאַקע געווען אַזאַ חושך, אַז ס׳איז אַן עבֿירה געווען אַ הונט אַרויסצוטרײַבן, ס׳האָט געבלאָזן אין דרויסן, אויף די דעכער האָבן געקנאַקט, ראַלקעס מיט חאַסטער אָנגעזוינ־קען, גרויס און אויפֿגעטשוואָלענע האָבן זיך איבערן באַטריבטן הימל געצויגן, און אין ערגעץ זעט מען קיין איין שטערנדל נישט אין די היכקייטן, נישט קיין פֿײַערל אין די כאַלופּעס, חלכע זעי־

— װאָ! פּיִעטרעק! גיכער די בהמות אין אָרדענונג ברענ־גען!

האָט האַנקע מיטאַמאָל אַ געשריי געטאָן מיט אַ טראַסק, אַז פּיִעטרעק איז אין דער רגע געקומען צו לויפֿן אין הויף אַרײַן.

— לייג דיר צו די לאַפּעס און רוים דיר אַליין אויס די שטוב!... קוקסט זי אָן!... אַ פּײַצהעטע גאַדיר, אַ שאָד איר די הענטלעך, מיט פּאַראַגעס באַהעלפֿט זי זיך! — האָט זי מיט כעס צום סוף אויסגערופֿן, אַרויסלייגנדיק אײַנצײַטיק פֿון טאָפּ אַ פּאַרגדיקע לונג־און־לעבער און קישקע'לעך, װי עפּעס אַ װאָגן האָט אַ רויש געטאָן און אַ גלעקל האָט זיך צעקלונגען אין דרויסן.

— דאָס סאָ־ט עס דער גלח מיטן פּאַן יעזוס צו עסען!... — האָט דערקלערט בילִיצאַ, װעלכער איז אַקוראַט אין שטוב אַרײַנגעקומען.

— װער האָט דאָס געקענט קראַנק װערן? ס'האָט גאָרנישט געהערט!...

— גאָכן װאָיסט כאַלופּע װעגן די פּאַרפּאַרן! — האָט װײַ־טער, נישט קענענדיק דעם אָטעם כאַפּן, דורכן פענסטער אַרײַנ־געשריגן.

— אָן שום ספֿק, אַז צו עסען פֿון די קאַמאַרניקעס...

— און אפֿשר צו ענקערע, צו די פּריסטעקס, װי װױנען דאָך דאָרטן...

— ס'רעדן! װי װעגן געװען געזונט: אומלעכע שטשערװעס װעט קײן שום שלעכטס נישט געשען — האָט יאַגוסטינקע אַ מורמל געטאָן, אָבער כאָטש זי האָט נישט געלעבט בשלום מיט די קינ־דער, נאָר בסוד זיך אַרומפּראַצעסירט, האָט זי פֿונדעסטװעגן אויפֿ־געציטערט:

— כ'װעל נאָר אַ לויף טון געװויר װערן און קום באַלד צוריק..

זי איז געשװינד אַרויסגעלאָפֿן.

אָבער ס'איז אַװעק אַ פּאָר שטיק אָטעם און יאַ־בראַושי האָט באַװיזן צוריקצוקומען, און זי האָט זיך נאָך אַלץ נישט גע־

טער אַריין, וואָלט מען אַלץ איבערטראָגן אין ענגער קאַמער אַריין,
און ס'וועט זיין אויס געשריי. זי וועט עס דאָך ניט גיין אָפּ-
נעמען מיט געוואַלט! — האָט די יאַנוטשינקאַ געזאָגט. אַריינ-
שפּריצנדיק פלייש אין לאַנגע טאַקסן. אַז זיי האָבן זיך אויס
אויפן טיש צונויפגעדרייט, פונקט ווי די רויטע און פעטע שוואַ-
גען און האָט אַ ווײַלע זיי אויף דער לייסט איבערן קישן אויס-
געהאָנגען.

— לאָז זי פּרוּוון! זיי האָבן זיך אָנגעגעבן און מיט דעם
וועגן זיי גענומען צו לויפן!

זי האָט זיך ניט געלאָזט באַרויקן.

— אײַדער יאַנוואָרסקי וועט צוריקקומען, וועלן די קעלבאַ-
סעס זיין פאַרטיק... — האָט די אַלטע אַ זאָג געטאָן.

אָבער האַנקאַ איז אַנטשוויגן געוואָרן. זי איז געבליבן פאַר-
טומלט מיט דער אַרבעט, און צום מיינסט מיטן אַריינטראָגן, ווי
אַזוי יענע ווישלען און שינקעס אָפּצוגעבן.

דאָס מײַנט האָט געקנאַקט אויפן קוימען און אַזוי פײַן גע-
פלאַקערט, אַז אין דער גאַנצער שטוב איז געווען רויט, און די
טעפּ האָבן געקלאַפּערט די פאַרשידענע זאַכן, וואָס האָבן גע-
קאָכט, פון וואָס מ'האָט געמאַכט די קישקעס, און די קינדער-
האָבן עפּעס ליאַרמענדיק געשפּילט בײַ די מיסטערס בליט.

— גאָט מײַנער, ס'טוט זיך מיט אונדז פון ווידאַזיקע
ייחוּת! — האָט ווישניק אָנגערופן. אַ צי טוענדיק מיט דער
נאָז.

— שמעקן-ווערט ניט, וואָרן קענסט דאָ באַלד עפּעס אַרײַנ
נאָפּן. די קי גיי טרינק אָן, היי לייג אַריין און פאַרשיט שטע-
קע אויף באַנאַכט... ס'איז שוין שפּעט! מען יעסט דאָך
באַבן?...

— פּיעטרעק וועט באַלד קומען. אַליין וועל איך מיר דאָך
קיין עצה ניט געבן...

— און וווּהין איז ער דאָס געגאַנגען?

— צ'ווייס ניט?... ער העלפט צו אויסרוקן און דער
אָרגאַניער זײַט!...

אירע בייזע שליפּעס. נישט איינעם האָט זי שוין צעדרייט און קראַנק געמאַכט, ווען זי האָט אים אָן עין הרע געזען.

זיי האָבן געאַרבעט אין דער שטיל ביז אַראָפּגעווינטע ציטערדיקע פּנימער, אַזוי, אַז נאָך זייער הייסע, טויזנט אין בע-אַקערטע צורה. פּונקט ווי פֿון געהיימען האָקל, האָט זיך איבער דער שטוב אַרומגעטראָגן. זי האָט זיך אויך פֿאַרגעניגט אָנגעזעוועט, זעלבסטשטענדיק זיך ביז יאָגנען אַחוץ ראש צוצוהעלפֿן, אַז האַנקאַ האָט נישט געקאָנט נישט צו לאָזן.

און ווייל יאַמבראָווסקין האָט דער גבֿיר פֿאַראַכטעט אויסגע-טריבן אין קלויסטער אַריין, זענען זיי נאָך איבערגעבליבן אַליין, וואָרנסגעלטיק אײַנלייגנדיק דאָס פּלייש און די ווײַסלעך סלאָנינע אין די בעכערלעך און אין די פֿעסער.

— אין דער ווײַס אין דער קאַמער וועט זײַן קילער פֿאַרן פּלייש, מ׳האַלט דאָרט אין דער שטוב... — האָט די אַלטע באַפֿוילן, אײַנשטעלנדיק דאָרט די בלים צווישן מיט יאַ-טשען.

ס׳איז אַזוי גיך געשען, אַז איידער האַנקאַ האָט זיך נאָך געקענט אַקלימאַטיזירן, איידער זי האָט זיך נאָך געכאַפּט, האָבן זיי שוין געהאַט אײַנגעקאַלטערט אין קאַמער אַריין, איז האָט זי דערביי אַ שרעקלעכער דערצערנטע אָנגעהויבן געשווינד איבער-ציטראָגן אין איר ווײַט אַריין, וואָס ס׳איז נאָר געהאַט איבער-געבליבן, צוזוכנדיק ייזקען און פּיסטרעכן צו הילף.

שוין אין כאָטש אָזוי, ווען מ׳האָט שוין אָנגעצונדן פֿײַ-ער, האָבן זיי זיך גענוויינליק גענומען צו מאַכן די קעלבערנע קיש-קעס און די גראָבע געפּרעסטע חזירים. האַנקאַ האָט געהייסט דאָס פּלייש מיט עפּעס אַזאַ ברה-שטרענגער אויפֿגערעגטקייט, אַזוי איז זי נאָך איז בעת געווען.

— כ׳וועל נישט איבערלאָזן אין יענער קאַמער, זי וועל עס אויפֿשלעפּן אָדער אַרויסטראָגן! נישט ביי דײַן לעבן! דאָס איז דיר אַ כיטרע שטיק! — האָט זי ענדלעך צווישן די ציין אַרויסגעמורמלט.

— אינדערפֿרי, שטילערהייט, ווען זי וועט גיין אין קלויס-

אויף וועלכער וועגס ער איז! — האָט זי ברויגעזיק איבער בײַ־
נאַן אויסגערופן.

— און ער וועט קיין קלאַפּס נישט עסן; און קיין בראָנפן נישט פאַרזוכן! — האָט מיטן ווײַבן נאָך און מיט אַ פּיצער חוזק די יאַגוסטינקאַ ווײַטער געצויגן.

— ענק ליגט נאָר צו וויצלען זיך אין קאָפּ! — האָט די מיט כעס זי אָפּגעטוסקעט.

— און וואָס איז? מיט חיינען וועל איך מיר מײַן אַריכ־קײַט נישט אָנקעגנעמען. אַזוי פּיל איז מײַנס, וואָס איך גיב אַכטונג צו לאָזן.

— ווער ס'פאַרדינט שלעכטס, זאָל ער שנײַדן סוויטער און זאָל ער תשובה טון!...

— נישט בחנם זאָגט מען, אַז יאַבלאָנסקי, כאָטש ער דינט באַם קלויסטער, פונדעסטוועגן איז ער גרייט זיך מיטן טײַוול צו חברן, אַבי ער זאָל זיך פאַרגרינגערן און געניסן!... — האָט די דאָמיניקאַנקאַ אויסגערופן אויפן קול, באַוואָרפנדיק אים מיט שטרענ־גע בליקן.

— אַנטקעגנשטעלן זיך דעם טײַן און זיך מיטן טײַוול חברן קען נאָר דער וואָס באַוויזן, ווער ס'זאָגט נישט פאָר. האָט פאַר אַ שכר ער הײַנט דערפאַר באַקומען — האָט זי שטילער, ווי מוסרני־דיק, צוגעגעבן.

אַ שטילשווײַגן איז אויף דער שטוב געפאַלן. יאַבלאָנסקי האָט זיך מיט כעס אַ דריי געטאָן, אָבער ער האָט אין זיך אײַנגע־האַלטן אַ שאַרפן ענטפער, וואָרן ר'האָט דיר געוווסט, אַז אַזוי אויך וועט שוין דער דאָבראָווסקי וויסן יעדער וואָרט ווײַט ביזן שפּעטסטן מאָרגן נאָך דער תפילה; נישט בחנם איז די דאָמיניקאַנקאַ כסדר אין קלויסטער געזעסן... און אויך באַ די איבעריקע זענען די מײַלער אונטער איר פאַרכמורעטן בליק פאַרפרוירן געוואָרן; אַפילו די פאַרביסענע יאַגוסטינקע איז מיט שרעק אַנטשוויגן געוואָרן.

וואָס הײַסט, ס'גאַנצע דאָרף האָט פאַר איר מורא געהאַט; ז'האָט שוין אַפילו נישט איינער דערפילט אויף זיך דעם כח פון

— מאַכטער דיך נישט, מ'וועט זיך שוין אַליין אַן עצה געבן, האָרעוועטס דיך ווייניק אין שטוב אַן!

האַנקאַ האָט זי אָפּגעענטפערט מיט אַזאַ טאָן, אַז מאַגדאַ האָט געמאַך געשוויגן, זי האָט נאָר פון צייט-צו-צייט עפּעס אַ רעד געטאָן און פאַרלענגיק זיך, וואָרן זי איז שוין אַזוי פון געפירנהאַסט אָן גענומען אַ נישט דרייסטע און אַ שווייגערין.

אין עפּעס אַרום סאַמע פאַרנאַכט-צו האָט זיך יאַנוש ווידער באַוויזן, אָבער צוזאַמען מיט דער מוטער.

זיי האָבן זיך באַגריסט גלייך ווי וואָלטן צווישן זיך אין גאַנצן שלום געלעבט און אַזוי פריינטלעך און חניפהדיק, אַז ס'האָט אויס האַנקאַן געצאַרט, און כאָטש זי האָט זיי אָפּגעצאָלט מיט דעם אייגענעם, נישט קאַרגנדיק קיין גוטע רייד, נישט אפילו קיין בראָנפן, פונדעסטוועגן האָט זי זיך געהאַלטן אויף דער וואַך. אָבער די דאָמי-ניקאַווא האָט אָפּגערוקט דאָס געדולד.

— ס'איז די גרויסע וואָך! וואָלט איך דאַרפט גיין בראָנפן טרינקען!

— ס'איז דאָך נישט אין קרעטשמע און בײַ אַ געלעגנ-הייט איז דאָך נישט קיין עבירה! — האָט האַנקאַ באַרעכ-טיקט.

— דער מענטש מאַכט זיך געוויין אַלץ גרינג און וועט שטענ-דיק בײַ אַ געלעגנהייט זיך איבערצידרייען...

— טרינקט, באַלעבאָסטע, צו מיר, איך בין נישט קיין אָרגאַניסטער! — האָט יאַמבראָווסקי אויסגעשריגן.

— לאָז מען נאָר אַ קליינע טאָן מיט גלגול, איז טראָגט עס ענק באַלד אויסער — האָט די דאָמיניקאַווא אַ בורטשע געטאָן, געפינגריק זיך צו באַטראַכטן דעם קראַנקנס קאָפּ.

— טה... אויף וועמען דאָס קלויסטער-גלעקל הירקט, אַז ער קלאַפּט זיך אין האַרץ אַריין אויף זיינע עבירות. און אויך אַן אַנדערן ווידער הירקט דער קלאַנג פון אַ פּלאַפּל, אַז ער וועט באַלד אַ גלעזל לעבן זיך..

— ער ליגט געבעטן דער אָרימער, ליגט, און ווייסט נישט,

זיך באַם מתודה זײַן האָט ער אַ פּלעשטשע מיט שטעקעדיקס אין דער גאַרטל און פֿאַרשטופּט זיך די גאָז, חאָרן דאָס פֿאָלק שטײַנקע אים, אַזוי, אַז נאָך יעדן אײנציקן, װאָס האָט זיך מתודה געווען צעטרײַבט ער די פּלעצלעך ליפּט מיטן טיכל און רייכערט אויס...

— פֿאַרמאַכט דאָס מויל: אַ זאַשט ענק צו גלחים! — האָט ער אַ דערצערנטער אַרויסגעזונגען.

— ראָבאַ איז דאָ אין קלויסטער? — האָט האַנקאַ געשריגן אָנגעהויבן, ניט װײניגער דערפֿילנדיק שטאַרק צופֿרידן פֿון יאַנוש־מיטקעס פּיסקעלען.

— ער װײסט פֿון דער פֿרי אָן, בעת דער תּפֿילה האָט ער באַדינט און האָט מ׳דאַרף מיט ער.

— און װוּ איז דאָס מיכאַל?

— ער איז געגאַנגען מיטן אָרגאַניסטערס זון קיין ושעפּקע, דעם צעטל אויסצוגעבן.

— פֿאַראַקערט מיט געגרוזן און װײַטער מיט העמדלעך. און גייען אַרום אין גאָלדענע העמדלעך! — האָט יאַמבראָזשי אָפּגע־זיפֿצט.

— נאָך װי אַזוי! צום אײנציקסטן שײַן קריגט ער צו אָן אײ־פֿון יעדער פֿאַרשריבן נפֿש...

— און פֿאַר צעטלעך צום מתודה זײַן זיך נעמט ער װאָך באַזונדער צו דרײַ גראָש; פֿון יעדער נפֿש, יעדן טאָג זע איך. האָט פֿאַר אַ סאַרבעט מיט פּאַרשיידענע װאָכן די פּלעצן. בלויז אײַער האָט די אָרגאַניסטערס יונגע װאָך פּאַרקויפֿט עפּעס באַ צװײ און צװאַנציק שאָק — האָט די יאַגוסטינקע אויסגע־רופֿן.

— װען ער איז אָנגעקומען, איז ער אָפּגים צופֿיס געקומען צו גיין מיט אײן פּלומפּקל, און אַצינד װאָלסטו אים אַפֿילו קיין פֿי־הױפּיש צ פֿורן ניט אַרויסגעפֿירט.

— דער אָרגאַניסטער װײסט שוין סך־הכּל צװאַנציק יאָר אין ליפּצע, די פּאַראַפֿיע איז אַ גרויסע, ער אַרבעט, לויפֿט אַרום, שפּאָרט אַפּ אַ גראָשן, איז האָט ער זיך אַרויסגעאַרבעט — האָט יאַמבראָזשי פֿאַרענטפֿערט.

נסדר געטרייסלט די הייבעריסע קליידער, אָרן דער עולם האָט זיך נאָכאַנאַנד געצויגן צום מתחדש זיין זיך, נישט קוקנדיק אויף די שלעכטע וועגן, נישט אויפן ווינטנדיקן טאָג, וואָס איז געווען אויף אים געגעבן און יעדעס מאָל דאָס וועטער געענדערט, אַז וואָס אַ פּאָר רגעס, איז דאָ האָט אָנגעהויבן צו רעגענען, דאָ האָט אַ וואָרעמער ווינט איבער די פעלדער זיך צעבלאָזן, אָדער ס'האָבן גאָר גראָבע שנייען געשיט, פּינקט ווי די פערלסגרויפּן; און ס'איז אויך אָנגעקומען אזא שטיקל צייט, וואָס די זון האָט זיך דורך די וואָלקנס דורכגעריסן און ווי מיט גאָלד די וועלט אָפּגעשיט — ווי, איבעריקנס געמיינטלעך, עס געשעט אָפט אין די ערשטע טעג פון פרילינג — ווען די צייט ווערט ענלעך צו דעם חלומען פון אַ שיימיידלעך, וואָס אָט לאַכט זי, אָט וויינט זי, אָט איז זי פריילעך, אָט ווערט זי גאָר אומעטיק, און זי ווייסט אַליין נישט, וואָס עס טוט זיך מיט איר.

פאַרשטייט זיך, אַז אויף בײַ האַנקען דאָרט האָט קיינער אויפן וועטער נישט געקוקט. און די אַרבעט און דאָס געגאַדערײ איז געגאַנגען, אַז ס'האָט זיך אויך אויף ווי הייט צעטראָגן. יאָמבראָדסקי האָט זיך גיך צוגעאײַלט. אנדערע אונטערגעטריבן. ווי זיין שטייגער איז, געלעכערלעך זיך געמאַכט. נאָר וויל ר'האָט געמיינט וואָס אַמאָל אין קלויסטער אַרײַן אַ בליק טון, צי ס'גייט דאָרט אַלץ, ווי ס'געהער צו זיין, איז האָט ער זיך אויף דער קעלט באַקלאָגט און געפאָדערט, מען זאָל אים עפּעס געבן צו דערוואַרעמען.

— די דאָבראָדושיעס האָב איך באַוועצט, אַרומגעלייגט זיי מיט אַן עולם, אַז ביז מיטאָג וועלן די זיך נישט קענען רירן.

— ס'דען, דער לאַנגאָזער גלח וועט לאַנג נישט אויסהאַלטן: מען וואָגט, אַז די „גאָספּאָדיניעס" טוט אים נאָכאַנאַנד די פאַרצעלייענע כלי דערלאַנגען!

— באָבעשי, שטעקט נישט אַרײַן די נאָז, לאָזט געמאַך די גלחים!

ר'האָט דאָס נישט ליב געהאַט.

— און ווען דעם פון סלופיע וואָס מען אויך, אַז שטע-

יוזקאַ האָט זיך אויך גערן צו עפּעס גענומען, אַבי נאָר זיך איבערגע-
בײַגן בײַם הויז און אין דער כאַליופּע.

— העלף צו דאָס מיסט אויספּוצן, לאָזן זיי ניכטער אויס-
פירן, וואָרן מיר דאַרפן זיך, אַז די לײדיקגייערס זאָלן היינט נישט
פאַרענדיקן! — האָט זי אַ געשריי געטאָן אויף איר.

נישט מיט קיין קלײנעם פּאַראַדאָקס איז זי אין הויף אַרײַן
אַרויסגעלאָפן אויסלאַכנדיק דעם גאַנצן כעס אויף די שכנים, אַז
מ'האָט כסדר נאָכאַנאַנד געהערט איר יאָרען זיך — וואָרן ווי רעדן!...
מ'האָט זי אַרויסגעטריבן דעמאָלט, ווען אין שטוב איז געוואָרן וואָס
אַמאָל מיסטלדיקער, וואָרן יעדע ווײַלע איז אַרײַנגעפאַלן עפּעס אַ
קומע, פאַררעדנדיק זיך וועגן עפּעס, ווי שכנים, און דערזעענדיק
דאָס הענגענדיקע הויז, האָט זי די הענט צעשפּרייט און געטומלט
אויפן קול זיך אָפּגערעדט, אַז עס איז אַזאַ גרויס הויז, אַזאַ אויס-
געפּאַשעטעס, וואָס אַזעלכעס האָט אפילו דער מילנער, אָדער דער
אָרגאַניסטער נישט געהאַט.

האַנקאַ איז געווען דערמיט זייער צופרידן, זי האָט זיך אָן
אַ שיעור גרויס געהאַלטן, וואָס זי קילט אַ הויז, און כאָטש ס'איז
איר אַ ביסל אַ שאָד געווען דער בראָגן, נאָר פאַרפאַלן. קוים האָט
די געמויזט, ווײַל אַזאַ מנהג איז געווען בײַ אַלע בעלי-בתּים
בײַ אַזאַ שטייגער יום-טוב, האָט זי שוין מכבוד געווען,
דערלאַנגענדיק ברויט מיט זאַלץ צו פאַרבײַסן, און געווען
איינגעהערט די אַלע חניפה-ריידעלעך און פאַרשטענדיק זיך אַ
ביסל, וואָרן קוים איז איינע אויף יענער זײַט שוועל געווען, האָבן
שוין אַנדערע די טרעפּעס אין פאַרערהויז אָפּגעקלאַפּט, אָפּטרעטנדיק
פּלומרשט אויפן וועג אין קלויסטער אַרײַן און ווי אויף אַן אָפּשיקס
האָט מען זיך געוועריעט אויף דאָזיקן קורצן לחיים. קינדער האָבן
זיך צעריסן שפּאַר איבער די ווינקלען געפּלאָנטערט און אין די פענסטער
אַרײַנגעקוקט, אַז מיילמאָל האָט ווי שוין יוזקאַ געמוזט אָפּטרײַבן.

וואָרן אויך אין דאָרף האָט זיך בפירוש נישט קיין קלײן
געדודער, וואָס אַמאָל האָבן מער מענטשן געצאַפּלט איבער די
וועגן, דאָ האָב זיך וועגער יעדן אַנדערע דערפער פון צייט צו
צייט צערוישט, אַז בײַם סטאַוו האָבן זיך, ווי אין אַ פּראָצעסיע,

— אין לבוב איז ענג, האָב איך מיר געטראַכט.

— צ׳האָט דאָך די צווייטע זײַט, דעם מאַטנס, דאָרט איז דאָ געווען אָרט, דעם אַלטן וועט דאָס גאָרניט שאַטן... נאָר גיכער, איידער א דגיר עס וועט זיך אָפּקילן, וועט עס איִם גרינגער די פּעל־יאָן !— האָט ער באַפֿוילן, אויסרײַסנדיק איִם דערווײַל פֿון רוקן די לענגערע האָר.

און א קורצע ווײַלע אַרום איז דאָס חזיר שוין אָן אָפּגע־בריטס, פֿון די האָר אָפּגעצופּט, אָפּגעוואַשן, געהאָנגען אין באַרינעס שטוב, צו ־פֿרײַם אויך אָן צרטשיק, וואָס איז געווען צוגעבונדן צום בעליק.

יאַנגא איז נישט געווען: זי איז באַלד אינדערפֿרי אוועקגע־גאַנגען אין קלויסטער אַרײַן, נישט ריכטנדיק זיך אפילו, וואָס דאָ דאַרף פּאַסירן; נאָר דער אַלטער איז, ווי געוויינטלעך, געלעגן אויפֿן בעט אײַנגעוויקלט ערגעץ מיט פּאַרחושטע אויגן.

פֿון אָנהייב האָבן זיי זיך געפּאַקט אין ד ר שטיל, עס איז זיך אומקוקנדיק אויפֿן קראַנקן, אָבער ווײַל ער האָט זיך אפילו קיין ריר נישט געטאָן, האָבן זיי תּיכף פֿאַרגעסן אָן איִם, ווײַזנדיק שטאַרק פֿאַרנומען מיט חזיר, וועלכעס האָט נישט אָפּגעשאַרט די פֿריִערדי־קע אויסזיכטן, וואָרן סלאַנינע האָט עס געהאַט אויפֿן רוקן אויף פֿי־סע ועקס פֿינגער די גרעב און אָן א שיִנור שמאַלץ.

— מ׳האָט איִם אויסגעוויזנגען, איבערגעפּירט איִם, שוין צײַט איִם מיט בראָנפֿן צו באַגיסן !— האָט יאַמבראָזשי אויסגערופֿן, וואַשנדיק די הענט איבער דער קאַריטע.

— קומטס אויך אָנגײַסן, ס׳וועט זיך שוין געפֿינען מיט וואָס צו פֿאַרטרינקען.

פֿאַרשטײַט זיך, אַז נאָך איידער ער האָט זיך גענומען צום באַרשטש מיט קאַרטאָפֿליעס, האָט ער געמאַכט א נישקשהדיקן כּוס, אָבער בײַם עסן איז ער נישט לאַנג געזעסן, באַלד זיך גענומען צו דער אַרבעט און צוטרייבנדיק אַלעמען צום מײַנסטן יאַגוסטינקען, מיט וועלכער ער האָט צוזאַמען געאַרבעט, וואָרן זי האָט זיך גלײַך מיט איר געקענט אויסן וואַלצן און אײַנפּעקלען דאָס פֿלייש.

האַנקאַ האָט אויך צוגעהאָלפֿן, וויפֿיל זי האָט נאָר געקענט

שטײַגן אויף זײַנע ווײַסע זײַטן און אײַפֿן פּנים, ראַפּהענגענדיק בײַך. ווערנדיק אָרנטלעך אײַנגעטריקט: וואָרן דער רעגן האָט גע־טריפֿט וואָס אַ מאָל געדיכטער און נעפּלען האָבן זיך אײפֿן סאַר אַרויפֿגעטרײַבט: לאַפּאַ האָט נאָך כּסדר געבילן, אַרומלויפֿנדיק אַרום און אַרום. עפּעס נאָרנכע פֿייערטעס וויגען געבליבן שטיין לעבן הויף און עטלעכע קינדער האָבן זיך אויף די פּלויכן צעגעהאַנגען, צעזאָקנדיק זיך מיט נײַגעריקײַט.

יאַמבראָזשי האָט זיך איבערגעצלכט, דעם שטעקן געניכטן עטמאָס הינטער זיך און אָנגעהויבן צו פֿאַרגײַן דעם חזיר פֿון דער וויט. מיכאַבאַל איז ער געבליבן שטיין, אַ פּיר געטון מיט דער האַנט, מיט אַ ווײַס זיך אַ בייג געטון אַזוי שטאַרק אַז דאָס קנעפּל פֿון העמד האָט זיך אים באַם האַלדז אײַפֿגעלאָזט, אײַנגעשטײַסט זיך און ווי ער האָט דאָס נישט אַ זעץ געטון אין חזירס קאָפּ אַרײַן צווישן די אויערן, אַז דאָס חזיר איז אַזש מיט אַ געקריטש גענידער־געפֿאַלן אויף די פֿאָדערשטע פֿיס, און דערנאָך האָט ער אים דער־לײַגט שוין מיט בײדע הענט, אַז דאָס חזיר האָט זיך אַזש גענײַגט אויף אַ זײַט, ווערגענדיק מיט די פֿיסלעך. דערבאַלט האָט ער זיך אויף אים אײַן אײַנבליק אַ זעץ אַרויף געטון אײפֿן בויך, אַ גלאַנץ געטון מיט'ן מעסער, און אַזש ביז דער שטויל אין האַרץ אַרײַנגעקלאַפּט.

ווי האָבן אונטערגעשטעלט די מיסטערלעך, דאָס בלוט האָט אַ שפּריץ געטון ווי פֿון אַ פּלומפּ, אַזש אויף די ווענט פֿון כליוו אַרויף, און ס'האָט אָנגעהויבן ריזלענדיק צו פֿליסן, אײַנהײַבנדיק אַ פּאַרע, פּונקט ווי זידנדיק וואַסער.

— טראַג דיך, לאַפּאַ! קוקסט אים אָן: בלוט וויל זיך אים, ס'איז דאָך פּאַסט! — האָט ער זיך ענדלעך אָנגערופֿן, אָפּווישנדיק דעם הינט און שווער סאָפּענדיק. ער האָט זיך אַ ביסל אָפּגעמאַ־טערט.

— אײַפֿן גאַניק וועט מען אָפּבריען

— און שטויב אַרײַן וועל איך אַרײַנטראָגן די קאַריסט, מ'דאַרף דאָך אים אויפֿצוהענגען צום צו רעכט צוצימאַכן.

אין קלויסטער-פעדערהויז תשובה טון און די פאַסטעך-רקס אויפציען אַז, ניט קיין אַנדערע צו באַרעדן!

— כ׳וועל צוהערן, אַז דו וועסט דיך ווען דערלעבן, דו קאַטעטרוס!

— איך האָב צייט, כ׳וועל ענק פריער נאָך פיין צוקליינען און מיטן רידל צוגלעטן.

— פּשעפּשאַס מיך ניט. וואָרן כ׳בין אין כעס! — האָט זי שטיל אַ וואָרטשע געטון.

— כ׳וועל מיך פאַרשטעלן מיטן שטעקעלע, וועט ער מיר ניט קענען קיין בייז טון, און ס׳איז אַ שאָד אויך די ציינדלעך, וואָרן זיי וועלן שוין די לעצטע...

יאַגיסטינקא האָט זיך אַ וואָרף געטון פאַר כעס, אָבער זי האָט גאָרניט געענטפערט, וואָרן הינקא האָט גראָד טאַקע אָנגע-זאָגן אַ גלעזל, טרינקענדיק צו זיי, און יוזקא האָט דערלאַנגט אַ הערינג. ווייַבן ער האָט אָפּגעטרייסלט אַן האַלב-צערנעם פיס, אָפּ-געשיי׳ט די הויט, צוגעבראָטן אים אויף די קוילנבלעך און מיט חשק אויפגעגעסן.

— גענוג געשפּילט זיך! צו דער אַרבעט, מע טשן! — האָט ער מיטאַמאָל אַ רוף אויס געטון, אַרויפאַרפנדיק פון זיך דעם פעלץ, פאַרקאַטשערט די אַרבל, אָנגעטשאַרפּט נאָך דאָס מעסער אויף דעם שטיינדל, גענומען פון ווינקל אַ גרויסן טעפּ, מיט וועלכן מען צערייבט די קאַרטאָפל פאַר די חזירים און פלינק זיך אויפן הויף אַרויסגעלאָזט.

אַלע ווענען אים איך נאָכגעגאַנגען אין הויף אַריין, ער ווידער מיט פייערדיקן האָבן אַרויסגעפירט פון כליוו אַרויס דאָס פעטע איינגעפאַשעטע חזיר.

— די מילכער אויפן בליץ. גאָר גיכער! — האָט ער אַ געשריי געטון.

ס׳האָט גיך געבראָכן צו מראַגן, דאָס חזיר האָט זיך גע-ריבן אין ווינקל פון דער שטאַל און טשילערהיים צוגעוויסטע-די האָבן זיך אַרומגעשטעלט אין אַ רעדל, קוקנדיק מיט שטיל-

משונה זײַן. אָבער איז הײַנט אַ קעלט, אַז ס׳נעמט אויס די בײנער אַדורך! — האָט ער אומעטיק אײַנגעצויגן.

— טרינקט די צײַן אין פֿײַער און באַקלאַגט זיך נאָך, אַז ס׳איז אים קאַלט! — האָט זיך יחזקאַ פֿאַרוואונדערט.

— ביסט אַ נאַר: אײַנ הײַנטיק איז מיר קאַלט, אַז דער הילצער־נער פֿוס איז מיר אויס פֿאַרשטאַרט געוואָרן.

— כ׳וואָלט ענק באַלד צוגרייטן, צ׳זאָלט ענק דערוואַרעמען. יושיאַ, גיב נאָר גיכער אַ חייק אין די הערינג.

— גיסט אַהער, ווי ווי זענען, נאָר שפּאָר מיט בראָנפֿן צו פֿאַרגיסן, וועט עס פֿײַן דאָס וואַלן אַרויסציִען.

— און ער האָט ענק שטענדיק אײַערס אין זינען, מ׳זאָל אין האַלבער נאַכט אין די גלעזלעך אַ קלינג טון, וועט זיך אויפֿ־שטיין, אַבי זיך אָנטרינקען — האָט יאַנוסטיק מיט כעס באַ־מערקט.

— דער אמת איז אויך ענקער ווים, באַבושי, אָבער מיר דאַכט זיך, אַז ענק איז די צונג פֿאַרשרופֿן, און צ׳האָלט איך גע־נערן זי אין בראָנפֿן אײַנגעטונקען, האָ! — האָט ער געלאַכט, זיך אַ רײַב טוענדיק אין די הענט.

— וואָלסט מיך נאָך ניסט, אַלטער שיכור, איבערגעטרונ־קען.

— עפּעס חײַניק מענטשן גײען אין קלויסטער אַרײַן — האָט די האַנקאַ איבערגעריסן, זײַענדיק ניט ווײַטער צופֿרידן מיט ווידאָ־זיקע געשפּרעכן וועגן בראָנפֿן.

— וואָרן ס׳איז נאָך פֿרי, ווי וועלן זיך נאָך צונויפֿצולויפֿן, און אײַן אַפּעט וועלן זי לויפֿן, אויסבאַקלען די עבֿירות.

— און זיך אַ ביסל אויסצופֿוילן, עפּעס נײַעס אויסצוהערן און פֿרישע עבֿירות אָנצוזונעסן.

— נאָך פֿון נאַכט אָן האָבן זיך די שיקסעס געגרייט — האָט פֿון ערגעץ ייזקאַ אַ פּיפּס אַרויס געטאָן.

— אַוודאי פֿיל פֿאַר ווײַטער גלח שטעטן ווי זיך — האָט די אַלטע געפּרוּווט רעדן.

— באַבעשי, ס׳וואָלט שוין צײַט געווען. צ׳זאָלט ענק אָנטקוקן

וואָס זי האָט נאָר געוואָלט. נאָך אונטערדריקנדיק איר אומעטער די אויגן וואָס אַמאָל אַנדערש וואָלטן אויך צו מאַכן איר אַ חשק.

— לאָז יאַנקעלע געבן דאָס, וואָס איך זאָג!... כ'בין נישט קיין קינד, כ'ווייס, נאָך וואָס כ'בין געקומען און וואָס איך דאַרף! — האָט זי אײַזן קול אָנגעזידלט, נישט אַריינלאָזנדיק זיך מיט אים אין אַ שמועס.

דער ייִד האָט גאָר אַ שמייכל געטאָן, ווײַל זי האָט אַזוי אויך אָנגענומען אויף הונדערט צען גילדן. וואָרן בראָנפן האָט זי בעטי־כן עפּעס מער, כּדי ס'זאָל שוין אויך געזונגען אויף יום־טוב. און יערב איך געבייטלט ברויט, עטלעכע שירות זעמל, עפּעס בא אַ פּערל טאָק הערינג, און צום סוף האָט זי אפילו צוגענומען אַ קליין פלעשעלע אַראַק, אַזוי, אַז זי האָט קוים געקענט דעם פּאַק דערשלעפּן.

— יאַנגאַ מעג זיך פאַרגינען, און איך בין אַ הונט! כ'האָרעווע דאָך ווי אַן אָקס!

אַזוי האָט זי געטראַכט, אויסקערנדיק זיך אַהיים, אָבער ס'האָט איר באַנג געטאָן, האָט זי האָט אַזוי פיל אויף איבער־קע ז כן אויסגעגעבן, אַז ווען זי וואָלט זיך נישט געשעמט, וואָלט זי דעם אַראַק דעם ייִד אָפּגעטראָגן.

אין דער כלופע האָט זי שוין געטראָפן נישט קיין קליינעם מיטל פון די צוגרייטונגען. יאַמבראָזשי האָט זיך געהאַרעט באַם קוימען, מאַכנדיק געלעכטערלעך, ווי זיין שטייגער איז, מיט יאַנוס־טשיקן, וועלכע איז גרוואַלטיק געווען פאַרנומען מיטן אויסבריען די כלים, אַז אַ פאַרע האָט אויף די גאַנצע שטוב אָנגעפילט.

— כ'האָב געהאָרט אויף ענק, כּדי אַ קלונג צו טון מיטן שטעקן איבערן חוירס קאָפּ!

— צ'זאָגט דאָך עפּעס ווייטער גיך געקומען!

— ראָכאָ פאַרטרעט מיך אין קליידער־צימערל, וואָלטע דעם גוט הערלט בלאָזן דעם אָרגאַניסטער, און מאַגדאַ קערט דאָס קליינסטער אויס. כ'האָב אַלץ צוגעגרייט, אַבי נאָר צ.ק נישט צו פאַרפירן! די גלחים וועלן זיך ערשט נאָכן אָנבייסן נעמען צום

אַ שטעקשטע געטון, אַרויפּציִענדיק אויף זיך דאָס פֿאַרטוך איבערן קאָפּ.

— אָבער וואָס זי כאַפּט אַריין וועט איר קיינער ניט צונע־מען: אַ קלוגע, די יוכנע...

— ס׳איז גרינגער יענעם אויסן שכל, ווען מען ס׳גייט גאָר־ניט אָן! יאָ, אַ חזיר קיילן מיר היינט, כאַפּ אַריין אַ בליק אַרום פֿאַרנאַכט־צו, וועסטו צוהעלפֿן... — האָט האַנקאַ איבער־געריסן דעם דאָזיקן בייטערן שמועס און זי איז אַרויסגעגאַנ־גען.

זי האָט אַריינגעבליקט צום פֿענצטער אויף דער אַנדערער זייט, צו דער אַמאָליקער שטוב אירער: דעם אַלטן האָט מען קוים אַרויסגעטראָגן פֿון דעם געלעגער זייַנעם, נאָר ער האָט שטילערהייט צוגעקראָכן.

— מאַמע, וואָס איז עפּעס?

זי האָט זיך אַראָפּגעזעצט צו אים.

— גאָרנישט, טאַטעשי, גאָרנישט, נאָר דאָס, וואָס דאָס קדחת וואַרפֿט מיך און עס דריקט מיך שרעקלעך אין גריבל...

— וואָרן ס׳איז היינטן אַ קעלט און אַ נעץ, ווי אין דרויסן. הייבט עפּעס אויף און קומט אַהין צו מיר, צ׳וועט אָפּהיטן די קינדער, וואָרן מיר קיילן אַ חזיר. ס׳וועט געראָטן עפּעס ניט?

— עסן!... אַוודאי, אַ ביסל... וואָרן זיי האָבן מיר טאַקע פֿאַרגעסן נעכטן צו געבן... ווי דען... און זיי אַליין האָבן נאָר גע־געסן קאַרטאָפֿל מיט זאַלץ... און דאָ איז סטאַכאַ אין קרימינאַל... כ׳וועל קומען, האַנוש..., כ׳וועל קומען — האָט ער מיט פֿרייד אויס־געקראָכן, אַרויפֿגראַבלענדיק זיך פֿון געלעגער.

האַנקאַ ווידער, וועלכע איז פֿול געווען מיט געדאַנקען וועגן יאַגנען, וואָס האָבן זי ווי מיט שאַרפֿע מעסערס געשניטן, איז געשווינדער אַוועקגעלאָפֿן אין קרעטשמע אַריין, מאַכן דעם איינ־קויף.

פֿאַרשטייט זיך, אַז דער ייִד האָט שוין אַפֿילו ניט פֿאַרלאַנגט פֿאַריס קיין געלט, נאָר האָט האַסטיק אָנגעהויבן אָנצופּאַקן,

גוטן חילן געמאָנען גלייך מיט אַלע אַנדערע, דערפֿילן זיך צו זיין איינגעס, און אויך צו וועס דאָך דאָרט אַ מאָרגן וואָלט האָבן...

— ר'וועט האָבן!... איידער די זון וועט זויפֿגיין, וועט דער סוף די אויגן אויסשפּרעכן: וועד ס'האָט געוואָלט, דער האָט די געלט, און דו, אָרימאַן, האָגל מיט וועגער און פֿריי דיך, אַז וועסט אַ מאָל עסן!...

— ס'פֿעלט דיר דען חלילה עפּעס? — האָט זי נישט ווייסט אַ פֿרעג געטון.

— און וואָס האָב איך דאָס? בלויז דאָס, וואָס דער ייִד, אָדער דער מילנער גיבן אויף באָרג! — האָט זי אויסגערופֿן, מיט פֿאַר־צווייפֿלונג, פֿונאַנדערשפּרייטנדיק די הענט.

— כ'קען דיר גאָרנישט העלפֿן, כ'זאָל אַפֿילו מיטן גאַנצן האַרץ וועלן: כ'בין נישט אויף מיין אייגנס און כ'מוז מיך אַליין חי פֿון הינט אָפּטרייבן אין היטן, אַז מ'זאָל מיך נישט פֿון דער כאַלופּצע אַרויסטרייבן... אזוי איז שוין, ס'יילמאָל נעמט עס ביר שיטער דעם קאָפּ אַראָפּ פֿון האַרצן!...

זי האָט זיך דערמאָנט פֿון דער היינטיקער נאַכט.

— פֿאַר דאָס מוז שוין יאָגעשן פֿאַר גאָרנישט דער קאָפּ וויי; זי איז נישט אַזאַ נאַר, זי געניסט שוין צו דער זעט...

— וואָס הייסט?

זי האָט זיך אינטערגעהויבן, מיט אַ טרויקע אויגן די שוועס־טער אָנגעטאָפּסן.

— נישט קיין סכנות, נאָר דאָס, אַז זי געניסט פֿון אַלעם גוטן ביז איבערן האַלדז אַריבער; פֿעטס זיך, שפּאַצירט זיך אַרום צו די קוזינס און מאַכט זיך יעדן טאָג יום-טוב. נעכטן, למשל, האָט מען זי געזען מיטן וואָיט אין דער קרעטשמע, און אַלקער תכבן די געזעסן, און דער ייִד האָט קים דערוואָגט צו ברענגען די האַלבע קוואַטירלעך... זי איז נישט אַזאַ נאַר, אַז זי זאָל דעם אַלץ באַוואָרענען... — האָט זי גיפֿטיק צוגעהערט.

— אַלדינג האָט זיין סוף! — האָט האַנקאַ פֿאַרבראָכן־שטורעמט

צו וואָס זיך פֿריִער צו נעמען! כ׳וועל מיר דען מיט אַרבעט קענען אַן עצה געבן!

זיי האָבן ביידע אָפּגעווישט אויך זייער פֿאַריתומטקייט און פֿאַרלאָזטקייט.

— אַז סטאַכאַ איז געווען, האָט זיך געדאַכט, אַז ער טוט גאָרנישט אויף אין שטוב. זינט קיין איז ער נישטאָ, ווערט מען ערשט געווויר, וואָס עס הייסט אַ פֿאָטער. פֿאַרשטייט נישט אַליין אין שמאָט אַריין!

— אַוודאי וואָלט איך געוואָלט ווי צום ביכסטן, אָבער ראַכאַ האָט זיך דערוווּסט, אַז ערשט אַרום יום־טובֿ וועט מען צו די צוויי־לאָזן, וועל איך מיך זוכט פֿאַרנעמען און דעם אַריבערן נאָכגעבן עפּעס פֿון יום־טובֿדיקן אויפֿק־ירן.

— כ׳וואָלט מיינען איך עפּעס אַרויסגעטראָגן, אָבער וואָס בין איך דען איבערשטאַנד? דאָס רעפּעטיר־ברויט?

— זאָרג דיך נישט, כ׳וועל אָנגרייטן מער, אַז ס׳זאָל געווען פֿאַר ביידע, און מיר וועלן צוזאַמען אָפּעקפּירן.

— זאָל דיר גאָט באַצאָלן פֿאַר דיין גוטסקייט, ביי אַ געלעגנהייט וועל איך דיר כאָטשביק מיט אַרבעט אָפּצאָלן.

— מיטן גאַנצן האַרץ גיב איך דיר, נישט אויף אָפּצואַר־בעטן. כ׳האָב זיך נישט ערגער פֿון דיר געחבֿרט מיט דער טויט און איך ווייס, ווי דיראָזיקע ציג בייסט, כ׳געדענק... — האָט די שמערצליך אַ שעפּטשע געטון.

— דער מענטש האָלט און מיט איר גוטברייטשאַפֿט דורך זיין גאַנץ לעבן, ;ז נאָר אַכיבע אין קבֿר אַריין אַ כלופּס צו מיר איר. כ׳האָב עפּעס יאָ געהאַט אַן אָפּגעשפּאָרטן גראָש; כ׳האָב מיר געטראַכט: אויף היאָסנע וועל איך מיר קויפֿן עפּעס אַ חזיר, עס אונטערקאָרמען און ביז קאַרטאָפֿל־קאָפּן האָלט צוגעהאַקן אַ פּאָר גילדן. סטאַכאַן האָב איך געבעטן געבן איבער צען גילדן, דאָ אַ בראָקן, דאָרט צוויי, און ווי האָסטו איז עס איינגעגאַנגען אויסגעריבן און קיין נייטס שפּאָרט זיך נישט אָפּ. אָט אַזוי פֿיל האָט מען זיך אויסגעאַרבעט, אַז ער האָט מיט דער גראָמאַדע געוואָלט!...

— ר.ד נישט גלאַט אין דער וועלט אַריין, ער איז מיטן

אי איינע טיק איז אויך פאר דער פּלעבאניע א בריטשקע מיט איינגעשפּאנטע קאשטאַן-פערד פאָרפאָרן, פון װעלכער ס'איז אויסגעשטיגן דער פעטער און רויטער גלח פון לאַזאָװע.

— ער װעט אויסהערן דאָס כּתוּדה זיין זיך, און אויך דעם דאַבראַדזשעי פון סליפּע קוקט מען נאָר אויס.

זי האָט זיך פארטראכט, אויסקוקנדיק אומזיסט יאַכבראַזשין. אז זי האָט זיך באַ'ד װײטער אַרײנגעלאָזט לעבן קלויסטער, גאַנץ מיט א כמאַר בלאָטיקן װעג, װאָס איז געװען אויסגעזעצט מיט װײ-נגע טאָפּאָל'ן, אָבער זיי זענען אזוי פארטרונקען געװען אין דעם נאַסן װעטער, אז זיי האָבן זיך פינקט װי דורך א פאַרבײַיצטער שויב מיט באַהעזנדע קאַמנס געשימערט; זי האָט אויסגעמיטן די קרעטשמע און מיט א זומפּיק פעלד-װעגל אויף רעכטס זיך פאַר-נומען.

זי האָט אײַנגערעכנט, אז זי װעט נאָך דאַגוסטען צו באַזוכן דעם מאַכן און א שמועס צו טון מיט דער שװעסטער, מיט װעל-כער זי איז צײַט זי האָט זיך איבערגעצויגן צו באַרינען, שוין איני-מאָנען געהאַט שלום געמאַכט.

אלע װעגן געזעסן אין דער כאַלופּע.

— װאָרן יוזקא האָט נעכטן אָנגעמאַל, אז דער טאַטע איז שלאָף — האָט זי אָנגעהויבן, אריבער-טרעטנדיק די שװעל.

— אי... כּדי ער זאָל ניט צוהעלפן, ליגט ער זיך אויס אונטערן פּעלץ, קר כצט און מאַכט זיך אן אויסרייד אז ער איז קראַנק — האָט װעראָנקא ברוגזדיק אָפּגעװענדט.

— א קעלט איז דאָס דאָ דיר, אז ס'ציפּט אַזש אין די פיס.

זי האָט אויפגעציטערט. װאָרן אין דער כאַלופּע האָט אַדורכגעדרינגען װי דורך א זיפּ און א שטערע בלאָטע האָט די פאַר-לאָגע באַדעקט.

— ס'איז דען דאָ מיט װאָס צו הייצן! װער װעט מיר דאָס די טרוקענע צװײַגלעך ברענגען? כ'האָב דען כּוח צו לויפן אין װאַלד צװײַן אַזאַ שטיק װעג און אויף די פּלײצעס צו שלעפּן, אז ס'איז דאָ אזוי פיל אַנדערע אַרבעט, אז מ'װייסט ניט.

אַוועקטראָגן. די קינדער וועק ניט אויף, וואָלטן זיי זיך שלאָפן די
ווערימלעך, ווען ווײַן געוויכער... — האָט האַנקאַ שטרענג אָנ־
געזאָגט און פאַרדעקנדיק זיך דעם קאָפּ מיטן פאַרטעך, האָט זי זיך
געשווינד אַרויסגערוקט אויף דעם פריזן און, אַרגעלעך צעווייטערן
פרימאָרגן.

דער טאָג, וואָס האָט זיך נאָר וואָס געהאַט געשטעלט, איז
געווען א וואָלקנדיקער, א נאַסער און מיט אַן אומאָנגענעמער קעלט
אדורכגעווייקט; גרויע נעפּלען האָבן געשוויכט פון דער דורכגעווייק־
טער ערד, אַראָפּפאַלנדיק אין א דראָבנעם און קאַלטן רעגן; די
גליטשיקע, מיט וואַסער פאַרטרונקענע וועגן האָבן זיך געגרויט אין
די שוואַרץ געוואָרענע כאַלופּעס האָבן זיך קוים אַרויסגעזען פון
דעם נאַסן וועטער גרויס; די דורכגעווייקטע אײַנגעקאַרטשעטע
ביימלעך האָבן זיך ווי־ניט־ווי צעטערדיקע ש סנס געדריין, ווי
אויס צוויסן פון גלאָזיקע נעפּלען געמאַכט. און האָב, זיך אין קוים
בליענדיקן סטאַוו אײַנגעקוקט, אַזוי, אַז נאָר פון אונטער די
קודלעוואַטע שלייערן איז געזונקען א צעטערדיקער, שטילער פלעסק
פון די טראָפּנס, וואָס האָבן אומאויפהערלעך אין וואַסער געפּאַטשט;
אומעטום איז געגאַנגען א גאַס־רעגן, אַז ס'האָט די ליכטיקע וועלט
ניט אַריבערגעזען און אַרום און אַרום איז געווען פּוסט.

ערשט דעמאָלט, ווען דאָס קליינע קלויסטער־גלעקל האָט
קרעכצנדיק אָנגעהויבן צו קלינגען, האָבן זיך אָנגעהויבן ווי־ניט־
ווי צו רויסלען די ספּודניצעס פון די פריערטעס, וועלכע האָבן זיך
מיט די כרוקענערע וועגלעך צום קלויסטער־צו צוגעקריגן.

האַנקאַ האָט זיך צוגעאײַלט, רעכענענדיק, אַז זי וועט זיך
אפשר טרעפן מיט יאַכבראָווסקין אויפן וועג, ווו מען דרייט זיך אַראָפּ
לעבן קלויסטער, אָבער ער איז נאָך ניט געהאַט אַרויסגעגאַנגען,
נאָר ווי אַלע טאָג אין דער צייט האָט זיך דעם גלחס בלינדע פערד
געדרייט לעבן דעם סטאַוו, שלעפּנדיק אויף א שליטל א פאַס; עס
איז כסדר שוין געבליבן שטעקן אין א גריב, נאָר
פריער אויסשטעקנדיק דעם וועג, האָט עס זיך צום סטאַוו געשלעפּט
וואָרן דער פאַראַבעק האָט זיך טאַקע גראָד געהאַט לעבן א פּריטער
צוליבן רעגן אַראָפּגעבויגן און געווייכערט א פּאַפּיראָס.

א.

— יוזשא, מאַך אַ פֿײַער אײדער קומען אָן נאָך צוזאַמען אַלע ס.פּ, גיס אָ, מיט װאַסער און שטעל צו צום קאָך. איך װעל אַ לױף טאָן צום ייִד נאָך געװירץ.

— אײַלסט זשע ענק צו, װאָרן יאַמבראָװסקי קומט באַלד אָן.

— האָב נישט קײן מורא, מיר מאַג צוגלײַך װעט ער נישט קומען צו הינקען ער דאַרף פֿריער דאָס קלױסטער אין אָרדענונג ברענגען.

— ס׳דאַרף, ער װעט אָפּקלינגען און באַלד קומען צו לױפֿן. װאָרן ראָבאַק װעט אים פֿאַרטרעטן.

— כ׳װעל נאָך דאַװנען, גיב נאָר אַ געשרײ אױף די שקצים. אַז זײ זאָלן גיכער די קאָרישע אױסקראַצן און אױפֿן גאַניק די אַרױספֿאַל.פֿן. יאַנושעװסקאַ װעט קומען, זאָל זי אױסמאַכן די צעבעטן. די פֿעטלעך דאַרף מען אױך פֿון קאַמער אַרױסטראָגן און אױסקלאַפּן װי צום ספּאָרט, זײ זאָלן זיך אױסלופֿטן. נאָר פֿאַרגעס נישט קײן שטײנער אַנצולײגן, כדי דער װאַסער זאָל זײ נישט

סע׳... נאָר מ׳זאָל מיר נאָר עמעצער דעם חלק נישט פאַר־
כאַפּ !...

א קאַלטער שוידער האָט די פּאָר שרעק באַנומען, און דאָס
האַרץ האָט אין איר געצאַפּלט; אָנגעהויבן צו קלאַפּן;
די אין די נאַכט כמעט נישט געשלאָפן.

נאָר װאָס?... אַז ס'איז קיין אויסן נישט געבליבן אַבינד אין דער קאַמער צו גיין זוכן. יאַגאַ איז געזעסן אין שטוב, אַרײַנ־לייגנדיק די יום־טובֿדיקע מלבושים אין קאַסטן.

— פּיעטרעז, הער שוין אַמאָל אויף, ס'איז דאָך שוין כמעט דער גרויסער מאַנטיק, און ער דוידלט, ס'איז דאָך אַן עבֿירה!

די האָט זיך אָנגעזוידלט. זי איז אַזוי אויפגערעגט געװען, אַז ס'האָט זיך איר אויס געגלוסט װײנען. ער האָט טאַקע באַלד אויפגעהערט, און אַלע זענען אַרײַנגעגאַנגען אין שטוב אַרײַן.

— זענען פּריצס ברודער, דעם נאַרישן יאַנעק, רעדן מיר! — האָט אײנע דערקלערט.

די האָט זיך אָבער דאָך נישט געקענט כאַפּן װען האָט זי רעדן, װאָרן די הינט האָבן עפּעס הויך אָנגעהויבן צו בילן פֿאַרן הויף, ביז זי האָט װידער אַרויסגעכאַפּט אַ בליק, נאָך מעני אַנ־טרייצנדיק. לאַפּאַ האָט זיך װילד אַ װאָרף געטאָן אין סאַד אַרײַן...

— כאַפּ אים אָן, לאַפּאַ!... נעם אים, בורעק!... כאַפּ אים אָן!...

אָבער די הינט זענען פּלוצלינג אַנטשװיגן געװאָרן, און אומקערנדיק זיך פֿרײלעך געזאַרטשעט.

און נישט אײנמאָל האָט זיך דערמאָנט אָנגעס דאָס אײ־גענע איבער־געחזרט, אַז ס'איז אַנטשטאַנען בײַ איר אַ שרעקעדי־קער חשד.

— פּיעטרעק, פֿאַרמאַך אַלץ אויף פֿעסט. ס'מוז עפּעס זײַן, אַז עמעצער דרייט זיך דאָ, און אַן אײגענער, װאָס די הינט טוען אים גאָרנישט.

אַלע זענען זיך אויניכן פֿונאַנדערגעגאַנגען, און באַלד דערנאָך האָט אַ שלאָף דאָס גאַנצע הויז אַרומגענומען, נאָר האַ־קאַ איז נאָך געגאַנגען נאָכקוקן, צי די טירן זענען פֿאַרמאַכט, און דערנאָך איז זי נאָך לאַנג הינטער דער װאַנט געשטאַנען, מיט שרעק זיך אײַנהאָרכנדיק...

— אין דער תּבֿואה... איז אַװדאי אין אײנעם אַן די פּע־

— האַנקאַ, ברענגט מיך נישט אין כּעס אַרײַן, װאָרן ס'װעט זײַן שלעכט.

— כ'האָב אַזױ פֿיל מורא פֿאַר ענקערע סטראַשונקעס, װי אַז פֿאַר דעם הונט.

— און ער האָט ענק אַרײַנגעשטופּט עפּעס אין דער גאָרשטש אַרײַן... — האָט ער נכיון צוגעטראָגן.

— איז װאָס, װאָס צו עס מאָרגן הינטער דער סטאָדאָלע געפֿינען... — האָט זי גיפֿטיק אָפּגעשפּעט.

ער האָט זיך אַ װאָרף געטאָן צו איר, און ס'װאָלט אפֿשר צו עפּעס ערגערס נאָך געקומען, װען נישט יאַגוסטינקע, װאָס איז גראָד אין דער צײַט אָנגעקומען און װי איר שטײגער איז זיך באַלד אָנגערופֿן:

— צ'שעמט ענק אַזױ בשלום און פֿרײַנטלעך אײַן, אַז אױפֿן גאַנצן דאָרף הערט מען אױס.

ער האָט זי אָנגעשאָלטן װיפֿיל ס'איז נאָר אַרײַן אין איר און איז אַרױס אין דאָרף אַװעק.

אַ פֿינצטערע נאַכט איז באַלד צוגעפֿאַלן. די װאָלקנס האָבן אַזױ דעם הימל פֿאַרדעקט, אַז אַפֿילו קײן אײן שטערן-שימער האָט זיך נישט דורכגעריסן. אַ װינט איז אױפֿגעשטאַנען און האָט די בײמלעך פּאַמעלעך געטרײסלט, אַז זײ האָבן טױב און טרױעריק גערױשט.

אין האַנקעס שטוב איז געװען העל און גאַנץ שטילדיק. דאָס פֿײַער האָט געקנאַקט אױפֿן קױמען, די הנכּטורע האָט זיך געקאָכט, עטלעכע עלטערע װײַבער מיט יאַגוסטינקען בראָש האָבן װעגן פֿאַרשידענס אײַנגעשטעלט, יוזקאַ מיט נאַסטקען און מיט יאַשעק פֿושעטראַטנין זענען געזעסן אױפֿן גאַניק, װאָרן פּיעטרעק האָט אױף דער פֿידל אַזעלכע טרױעריקע כּנגר געצױגן, אַז ס'האָט זיך די אױגן געגלוסט צו װײנען; נאָר האַנקאַ האָט נישט געקענט אײַנזיצן אױף קײן אָרט, אַרײַנטראַכטנדיק אין באָ-רינעס רייד, און האָט כסדר צו דער אַנדערער װי אַ בליק גע-כאַפּט...

— אין קאסטן װעט מען געפינען א ביסל געלט... באהאלט עס, אז כ׳זאל עס דיר ניט ארויסרייסן...

— װוּ?

ער האט זיך שוין געטרייסלט פון אויפרעגונג.

— אין דער תבואה...

ער האט געהערט שארף, אפרוענדיק זיך נאך יעדן װארט. און װי איז אים, דערשטיקנדיק אין זיך עפּעס א שרעק, אײנגעגאנגען ארייגעקראכן אין די אויגן, װעלכע האבן אויסטערליש געלויכטן.

— װע, ראטעװעט אנצקן... א האלב באלעבאטישקייט פארקויף און לאז אים ניט... לאז ניט... ס׳איז דײַן...

ער האט שוין ניט פארענדיקט, ער איז בלוי געװארן און א מאל געטון א ריס געלעגער, די אויגן זענען אים אויסגעלאשן געװארן און האבן זיך װי מיט א נעפּל פארצויגן. ער האט נאך עפּעס געשטאמלט און װי געפּרוּװט זיך אנטשטרעבן.

האנקא האט א געשריי געטון פון שרעק. די קאװאליסטן זענען װײַט געקומען צו לויפן, האבן אים געמאסטערט, האבער גע־גאסן, אבער ער איז שוין ניט צו זיך געקומען און װי פּרוּװער געלעגן א פערטלשטונדע אין אומבאװוסטזיניקײט, ביז אפּגעגעבן זײַנע חיים פון דעם עולם, װאס ער האט זיך געטאן ארום אים.

א לאנגע צײַט זענען זײ אזוי געזעסן לעבן אים. די װײַבער האבן שטיל געװײנט, און קײנער האט אפילו קײן װארט ניט ארויסגערעדט; דער בין המצרים איז שוין צוגעפאלן, די שטוב איז אין שאטנס פארזונקען, װען זײ זענען צוזאמען ארויסגעגאנגען, אזוי, אז אויפן סטאל האבן שוין נאר די רעשטלעך שקיעה־שטראלן צוגעשפּילט.

— װאס האט ער ענק געזאגט? — האט ער שארף אנגעהויבן, פארשטעלנדיק איר דעם הער.

— צ׳האט געהערט.

— אבער װאס האט ער שפּעטער געזאגט?

— ס׳איינגעגאנגען האט ערנסט פאר ענק...

— דעם גלות, גיכער, מיכאל!..

אָבער נאָך איידער דער קאַזאַק איז אַרויסגעגאַנגען, האָט באַרינאַ קוים די אויגן געעפנט, אַרויסלאָזנדיק פון דער האַנט דאָס גראָמניצע־ליכט, אַז עס איז צעשמעטערט געוואָרן אויף פּאָליע.

— ס'איז אים קוים אַריבער, ער מאַכט עפּעס...

ער האָט געמורמלט, איינבויגנדיק זיך איבער אים, אָבער דער אַלטער האָט אים מיט געוואַלד־כּוח אָפּגעשטופּט און גאַנץ באַוואוסטזיניק אויסגעשריען:

— האַנקאַ, שיק אַרויס דידאָזיקע מענטשן.

מאַגדאַ האָט זיך מיט אַ געוויין געוואָרפן צו אים, אָבער ער האָט זי, חייזט אויס, נישט דערקענט.

— איך וויל נישט... מ'דאַרף נישט... טרייב אַרויס... — האָט ער עקשנותדיק איבערגעחזרט.

— מ'רעדט כאָטש זאָפּ אין פעדערהויז אַריין, שטעלט זיך נישט אַקעגן... — האָט זי זיך געבעטן.

— גיי אַרויס, מאַגדאַ, איך ריר מיך נישט פון דעם אָרט — האָט ער עקשנותדיק אַרויסגעזאָגט, אָנשטויסנדיק זיך, אַז דער אַלטער וויל עפּעס זאָגן האַנקאַ בסוד.

דער אַלטער האָט דאָס דערהערט, און צוזאַמענגעהייבנדיק זיך, האָט ער אַזאַ צאָרנדיקן קוק געטאָן, אַ הייזן טויטנדיק אים מיט דער האַנט צו דער טיר, אַז ער האָט זיך צעפּלאָנטערט, ווי אַ הונט, וואָס מען גיט אים אַ קאָפּ. ער איז מיט אַ קללה צוגעשפּרונגען צו דער חייענדיקער מאַגדאַ אויפן גאַניק, אָבער איז פּלוצלינג אַנטשלאָפן געוואָרן, זיך אומגעקוקט און דיך אַ לאָז געטאָן אין סאַד אַריין, גאָר אַרונטערכאַפּנדיק זיך בגנבה ווינקער דעם ווייטיקן פענסטער, האָט ער זיך צוגעצויגן דערצו און זיך איינגעהאָרכט. דער צוקאָפּנס פון בעט איז גראָד געשטאַנען דאָ, אַזוי, אַז מען האָט דורך די שויבן געקענט עפּעס דערהערן.

— זעץ דיך אַנידער לעבן מיר...

האָט דער אַלטער באַפוילן נאָך זיין אַרויסגיין.

האָט זי זיך אַנידערגעזעצט אויף אַ שטיקל ראַנד פון בעט, קוים זיך איינהאַלטנדיק פון וויינען.

— האַקאַ!

ער האָט אַרויסגערעדט שאַרף און שטאַרק, אַז זי האָט אויפגעציטערט.

— כ׳בין דאָך דאָ. רעכטס ענק גאָר נישט, דער דאָקטאָר האָט נישט געהייסן — האָט זי אַ דערשראָקענע געשעפּטשעט.

— וואָס הערט זיך דאָרט אין דרויסן?

ער האָט געהאַט אַ צעבראָכענע שטימע, אַזאַ פרעמדע.

— פרילינג גייט, ס׳איז וואַרעם... — האָט זי אַרויסגעשטאַמלט.

— זיי וועלן שוין אויפגעשטאַנען!... שוין צייט אין פעלד אַריין..

זיי האָבן נישט געוווסט, וואָס צו ענטפערן, איבערקוקנדיק זיך איינער מיטן אַנדערן; נאָר מאַגדאַ האָט אַ רייש אַרויס געטאָן מיט אַ גנחיין.

— פאַרטיידיקט ענקערס, לאָזט ענק נישט, פויערן!

ער האָט געשריגן, אָבער די חברטער האָבן זיך אים אָפּגעהאַקט. ער האָט זיך צעגנעדיבן טרייסלען און בייגן אין האַנקעס הענט, אַז די קצוואָליעס האָבן איר געוואָלט צוהעלפן; זי האָט אָבער נישט אָפּגעלאָזט, נישט קוקנדיק, וואָס די אָרעמס און דער רוקן וועלן איר שוין אָפּגעשטאָרבן. זיי האָבן זיך איינגעקוקט אין אים מיט שרעק, אָפּוואַרטנדיק, וואָס ער וועט זאָגן.

— געגרעסן האָלט כען ס׳ערשטע געדאַרפן ווייטן... צו מיר, פויערן!... ראַטעוועט! — האָט ער פּלוצלינג שרעקלעך אויסגעשריגן. ער איז שטייף געוואָרן אין אַ מאָל געטאָן אַ הינ־כער, די אויגן האָבן זיך אים צוגעמאַכט. ער האָט גענומען כאָרכלען.

— ער שטאַרבט!... יעזוס!... ער שטאַרבט!... — האָט האַנקע געוואָלטעוועט, טרייסלענדיק אים מיטן גאַנצן כח.

און מאַגדאַ האָט אים גיך אָן אָנגעצונדן גרעמניץ־ליכט אין דער צעכראַסיקער האַנט אַריינגעשטעקט.

— ער וועט זיך שוין געפינען צייט!... ער ווייסט, אז כ'וועל נישט זשאַלעווען קיין בראָנפן, און נאָר ער וועט קענען זיין צופּשעכטן און דאָס פלייש צו רעכט צו מאַכן. יאַגוסטינקאַ וועט אים צוהעלפן.

— וואָלט איך פאַרטאָג געפאָרן אין שטאָט אַריין נאָך וואַלץ און געווירץ...

— ס'האָט זיך דיר פאַרגליסט זיך איבערצוזופּטערן'...

מ'דאַרף נישט: כ'קריגט אַלץ בײַ יאַנקלען, כ'וועל באַלד אַריין אַהינגיין און ברענגען:

— יוזקאַ! — האָט זי איר נאָך נאָכגעשריגן: — און וווּ זענען דאָס פּיעטרעק מיט וויטעקן?

— זיי זענען זיכער געגאַנגען אין דאָרף אַריין, פּיעטרעק האָט גענומען די פידל.

— וועסט זיי טרעפן, טרייב זיי אַהיים, וואָלן זיי די קאַפּי-טאַל פון דער שאַפע צו דער כאַלופּע צוברענגען, כ'וועט זי דאַרפן באַלד איבערפרי אויסצובריען.

יוזקאַ, צופרידן, וואָס זי קען זיך אין דאָרף אַרויס-רייסן, האָט זיך אַ לאָז געטון צו גאַסטקען, כדי צוזאַמען יאַמבראָזשין אויפצוזוכן.

נאָר האַנקאַ האָט זיך נישט געקליבן צו גיין אין קרעטשמע אַריין, וואָרן באַלד האָט זיך געבראַכט צו קלעפּן דער טאַטע אירער, דער אַלטער בילעצע, האָט זי אים געגעבן צו עסן, דערציילנדיק אים מיט פרייד, וואָס ראָכאַ האָט פון אַנטעקן איבערגעגעבן, און זי האָט נאָך נישט געהאַט אַלץ פאַרענדיקט, ווי מאַגדאַ האָט אַ פאַל אַריין געטון מיט אַ געשריי:

— קומט גיכער, דעם טאַטן איז עפּעס!

באָרינאַ איז נאַקעט געזעסן אויפן ראַנד פון בעט, אימסקע-ריק זיך איבער דער שטוב. האַנקאַ איז צוגעפאַלן צו אים, אים צוגעהאַלטן, ער זאָל נישט אַראָפּפאַלן, און ער האָט זי אָנגעקוקט מיט די אויגן. מיטאַמאָל האָט ער זיי אַ שטעל אָפּ געטון אויף דער טיר, און וועלכער דער קאַפּאָל איז גראָד אונטערגעריכט אַריינ-געקומען.

װי דאָס שטעקעלע, מיט װעלכן מען צעשאַרט נישט װײַלנדיק א פאַרבאָרגן פײַער. אזוי, אז א פּלאַם זעצט װידער מיט כּוח אַרױס. בא אַלעמען איז דאָס געדעכעניש פון א״ע עולות װי פאַ־די אויגן שטײן געבליבן. צו דער אָװנט-תפילה איז װײניק װער געגאַנגען. מען האָט זיך נאָר צוזאַמענגעקליבן פאר די הײף. צװישנעקאָמאַ־נידס זיך אויך די הענט, און קרעכצנדע אַרײַנגעגאַנגען, באַראַטנ־דיק זיך, װײנענדיק און אויסרעדנדיק אַלדאָס בײז...

אײן האַנקאַ נאָר האָט זיך דערפילט באַרױקטער. זי איז אַזױ צופרידן געװען פון דעם מאַנס אָפּלױבן, ס׳האָט זי אַזױ געשטאַרקט, איר אַזױ פיל האָפענונג צוגעגעבן, זי איז אַזױ גרינג געװאָרן צו דער אַרבעט, אַז ס׳האָט זיך איר אָנגעהױבן דאַכטן, זי װעט זיך מיט אַלײנג אַן עצה געבן.

באַלד װי די פױערטעס זענען זיך פונאַנדערגעגאַנגען, איז געקומען די קאָזיאָלאָװע צו זיצן א ביסל לעבן קראַנקן. האַנ־קאַ װידער מיט יוזקען זענען געגאַנגען אין כליװ אַרײַן באַקוקן דאָס חזיר.

זײ האָבן עס אַרױסגעלאָזט אױפן הױף, און װײַל דאָס חזיר איז געװען אױסגעפּאַשעט, האָט עס זיך באַלד א לײג אַרײַן געטאָן אין מיסט און זיך נישט געװאָלט מער אַפילו רירן.

— גיב עס שױן הײַנט נישט קײן עסן, זאָל עס זיך אױס־רײניקן.

— כ׳האָב עס גראָד טאַקע פאַרגעסן נאָך מיטאָג צו געבן...

— איז גוט אַזױ דאָס מאָל, כ׳װאָלט עס געדאַרפט מאָרגן צו־רעכט מאַכן, האָסט גערופן יאַגוסטינקען?

— זי האָט נאָך צוגעזאָגט הײַנט צו קומען. אַרום פאַר־נאַכט...

— מוז דיך זײַן און גיב א לױף צו אַמבראָזין. זאָל ער מאָרגן נאָך דער גאָטס־דינסט מיט אַלץ קומען צו רעכט מאַכן דאָס חזיר.

ער װעט דען קענען? דער ראָבאַראָװסקי האָט אָנגעזאָגט, אַז מאָרגן װעלן קומען צװײ גלחים כּתחדה דין.

אויגן, וועלכער האָט צעטראָגן אומעטום אַ טרייסט־וואָרט. און ווער האָט אָפּגעטרעטן, האָבן זיך ווי מיט אַ העלקייט די שטובן אָנגעפילט. אין די הערצער האָבן האָפענונגען אויפגעבליט און אַ צוטרוי האָט געשטאַרקט די איבערגעשטאַנענע. אָבער אויך ט׳ערן האָבן זיך ווי קוואַלן געגאָסן און די אויפגעפרישטע דערינערונגען האָבן נאָך שווערער צוגעדריקט, און די ביטערקייט איז נאָך מיט מער בענק־שאַפט בגעוואַקסן ..

וואָרן דעם ריכטיקן אמת האָט געבראַכט די קלאָגבאָטשאַפט צו דער אַגאַבאַ געהאַט גענאָגט. אז דאָס דאָרף איז געוואָרן ענלעך צו אַן אַלטן בית הקברות; אמת, וואָרן ליפּצע האָט אויסגעזען ווי נאָך אַ מגפה, ווען מען האָט די גרעסטע טייל פון דער באַפעלקערונג אין די קבֿרים אַריינגעלייגט, אָדער גאָר ווי דאַבאָרס, ווען אַ מלחמה טראַסקעט אַדורך און הרגעט אויס די פּויערן, אַזוי, אַז אין די פּוסטע כאַלופּעס בלייבן נאָר די געוויינען פון די באָבעס, די קינדערישע געוויינען, באַקלאָגערייען, זיפצן און דאָס לעבעדיקע און אָנגעווייטיקטע געדעכעניש פון די עדות.

אַז ס׳איז נישט איבערצוזאָגן אפילו, וואָס עס האָט זיך אין דידאָזיקע פאַרפייניקטע נשמות אָפּגעטאָן!

די דריטע וואָך האָט זיך שוין געענדיקט, און ליפּצע האָט זיך נאָך אַלץ נישט געהאַט באַרויקט. פאַרקערט, דאָס געפיל פון דער עוולה און אומגערעכטיקייט איז כסדר אַלץ געוואַקסן, איז טאַקע קיין וווּנדער נישט, וואָס יעדן פרימאָרגן, ווען די האָבן זיך נאָר פון שלאָף אויפגעכאַפּט, און יעדן נאָכמיטאָג און פאַרנאַכט — אין די כאַלופּעס, צי אין די הייף, ווו דער עולם האָט זיך נאָר צונויפגעקליבן, האָבן זיך איבערגעהערט און יאָמערלעך, פּונקט ווי דזשאַדישע תפילות, געטראָגן די באַקלאָגערייען. און אַ בייזער פון נקמה האָט זיך געטערט אין די הערצער, פּונקט ווי אַ טייוולאָניש ביין אימקרוים, אַז די פּויערן האָבן זיך פון זיך אַליין צונויפגעדריקט און בלוטיקע, פאַרביסענע ווערטער האָבן זיך ווי דינער אַרויסגעריסן.

פאַרשטייט זיך, אַז דאָס וואָס וואָרטער האָבן געזירקט, פּונקט

— גאָרנישט, אַזוי ווי ס'איז געווען... מ'וועט אים אינגיכן כאָטש אַרויסלאָזן? — האָט זי אַ פֿרעג געטאָן, ציטערנדיק פֿאַר שרעק.

— מעגלעך, אַז באַלד נאָך יום־טובֿ, אפֿשר אַ ביסעלע שפּעטער ווי נאָר מ'וועט ענדיקן די אויספֿאָרשונג... און דאָס וועט זיך פֿאַר־שלעפּן, ווײַל ס'איז אַ גאַנץ דאָרף, אַזוי פֿיל מענטשן... — האָט ער אָפּגעענטפֿערט, נישט קוקנדיק איר אין די אויגן אַרײַן.

— ער האָט זיך כאָטש אויסגעפֿרעגט אויף דער כאַלופּע, אויף די קינדער, אויף... מיר... אויף אַלע?... — האָט זי מיט שרעק אָנגעהויבן.

— ער האָט אויסגעפֿרעגט, אַוודאי, כ'האָב אים אַלץ דער־ציילט.

— און... אויף אַלע אין דאָרף?...

ס'האָט זיך איר שרעקלעך געוואָלט וויסן, צי ער האָט זיך אויף יאַנעקן אויך געפֿרעגט, נאָר וואָס, אַז זי איז נישט דרייסט גע־ווען אָפֿן דאָס אַרויסצורעדן. אַז עס זאָל איר אַזוי כלאַחר יד גע־לינגען, ער זאָל זיך אַליין אַרויסכאַפּן, האָט זי נישט געקענט באַ־וואַרטן, און דערווײַל איז אַריבער די געלעגנהייט, ווײַל די ידיעה וועגן זײַן קומען האָט זיך שוין געהאַט איבערן דאָרף צעטראָגן, און ס'האָבן זיך נאָך פֿאַר דער צאַנט־תּפֿילה שוין אָנגעהויבן די פּויערטעס צוזאַמענצוקומען, ווײַזנדיק אָן אַ שיעור נײַגעריק צו הערן עפּעס וועגן זייערע אייגענע.

ער איז אַרויסגעגאַנגען צו די פֿאָרן הויז און, זיצנדיק אויף דער פּריזבע, אויסדערציילט, וואָס ער האָט זיך פֿון יעדן איינציקן באַזונדער דערוווּסט. און כאָטש ער האָט קיין שום שלעכטס דאָ נישט דערציילט, דאָך האָט זיך אַ ווײַבעריש שטיל כליפּען אויפֿגעהויבן וואָס אַ מאָל העכער צווישן דער חבֿרה, דערנאָך אַ הויך געוויין, און נישט איין פֿאַרביטערטס וואָרט האָט זיך געהערט.

דערנאָך ווידער איז ער איבערן דאָרף אַרומגעגאַנגען, אָפּשטעלנ־דיק זיך אין יעדער איינציקער כאַלופּע. ער האָט אויסגעזען ווי אַ הייליקער מיט דער ווײַסער באָרד און מיט די אויפֿגעהויבענע

— וואָס רעדט עך!... געוויינטלעך, ווי די אַנדערע!... ס'איז אים נישט אַזוי שלעכט, האָט נישט קיין מורא.

— וואָרן קאַשיאָל האָט געפּויקט, אַז מען שלאָגט דאָרט און מען קאָוועט צו צו דער וואַנט.

— אפשר געשעט טאַקע אַזוי ערגעץ אַנדערש... פאַר עפּעס אַנדערע זאַכן... אָבער אַנטלעקן האָט מען נישט אָנגערירט, ער האָט אַזוי געזאָגט.

זי האָט פאַר פרייד די הענט צונויפגעפּלאַכטן, און אַ שמייכל איז איר ווי אַ זון-שטראַל איבערן פּנים אַריבערגעלאָפן.

— און איידער כ'בין אַוועקגעגאַנגען האָט ער מיר אָנגעזאָגט, אַז עך זאָלט אויך גאַרנישט קוקן און קײלן אַ חזיר נאָך פאַר די ימים-טובים, וואָרן ער וויל אויך פון יום-טוב אַן הנאה האָבן.

— מ'הונגערט אים אויס נעבעך דאָרטן דעם אָרימען, מ'הונגערט אויס! — האָט זי פאַרדראָסן אַרויסגעקרעכצט.

— און דער טאַטע האָט דאָך געזאָגט, אַז ווען נאָר וועט זיך אינטערפּאַסטן, וועט ער עס פאַרקויפן — האָט יוזקאַ באַמערקט.

— ער האָט טאַקע געזאָגט, אָבער אַז אַנטעק הייסט קיין. אין זיין ווילן אַצינד דער ערשטער נאָכן טאַטנס — האָט זי אויפגע־הויבן איר שאַרפע פאַרעקשנטע שטימע.

— און ער האָט נאָך געזאָגט אַז צ'זאָלט אויפן פעלד הייסן אַלץ, וואָס מען דאַרף, אויך גאַרנישט קוקן. כ'האָב אים דערציילט, ווי אַזוי עך טוט דאָ אַלץ אַזוי ספּריטנע.

— ער האָט עפּעס געזאָגט דערויף? ער האָט געזאָגט?

— אַ פרייד האָט זי ווי מיט אַ ווידיקייט פאַרגאָסן.

— ער האָט מיר געזאָגט, אַז אויב עך וועט וועלן, וועט עך ענק מיט אַלעם אַן עצה געבן...

— כ'וועל מיר אַן עצה געבן, כ'וועל זיך אַן עצה געבן! — האָט זי מיט קראַפט אַרויסגעמורמלט, און די אויגן האָבן בײַ איר אויפגעגלאַנצט מיט אַן עקסטאַטיקן ווילן.

— וואָס הערט זיך עפּעס נײַעס בײַ ענק?

שוין אַלץ געווען אין דער כאַליופּע. יוזקאַ האָט דערציילט, וואָס דער גלח האָט גערעדט פֿון דער אַמבאָנע אַראָפּ און וואָס ס'איז געווען אין קלויסטער. ס'איז געוואָרן אַ טומל אין שטוב און אויפֿן גאַניק, וואָרן ס'זענען מיטגעקומען מיט איר עטלעכע שיקסעלעך אין אירע יאָרן און האָבן צוזאַמען געשליונגען די געהייליקטע קעכעלעך, וואָס האָבן געזאָלט אָפּהיטן פֿון האַלדזווייטיק.

ס'האָבן נישט געפֿעלט אויך קיין געלעכטערן. נישט איינע האָט נישט געקענט אַראָפּשלינגען און האָט זיך פֿאַרקרעכצט, אַז זי האָט אויך געבעטן וואַסער נאָכטרינקען, אָדער מ'האָט איר געפּוזט מיט דער פּויסט אין דער פּלייצע אַרײַן קלאַפּן, ס'זאָל לײַכטער אַראָפּגיין, וואָס וויטעק האָט מיט גרויס חשק געטאָן.

אײן יאַגנאַ איז נישט צוריקגעקומען אויף מיטאָג. מ'האָט זי געזען גיין מיט דער מוטער און מיט די קאָזאַליצעס. זיי האָבן קוים באַוויזן פֿון די שיסלען אויפֿצושטיין, ווי ראָכאָ איז אַרײַנגעקומען. זיי האָבן זיך אַ וואָרף געטאָן צו אים מיט פֿרייד באַגריסן, וואָרן ער איז זיי געוואָרן אַזוי נאָענט, פּונקט ווי אַן אייגענער זיידעשי, און ער האָט זיך באַגריסט שטיל, יעדן עפּעס געזאָגט און אין קאָפּ אַרײַן אַ קוש געטאָן. אָבער ווען מ'האָט אים אויפֿגעגעבן צו עסן, האָט ער נישט געגעסן: ער איז שרעקלעך פֿאַרמאַטערט געווען און האָט פֿאַרזאָרגט איבער דער שטוב זיך אַרומגעקוקט. האַנקאַ האָט אָנגעהיטן זײַנע בליקן און נישט געוואָגט זיך צו פֿרעגן.

— כ'האָב מיך געזען מיט אַנטקן! — האָט ער שטיל אויסגערופֿן, נישט קוקנדיק אויף קיינעם.

זי איז אויפֿגעשפּרונגען פֿון קאַסטן; אַ שרעק האָט זי אַרומגעכאַפּט און זי באַם האַרץ פֿאַרדריקט, אַז זי האָט קיין וואָרט נישט געקענט אַרויסרײַסן.

— ער איז פֿולקאָם געזונט און באַם פֿולן זינען. כאָטש דער סטראַזשניק האָט אונדז געהייסן, דאָך האָב איך מיט אים אַ גוטע שעה אײַנגעשטאַנען.

— ער זיצט אַזוי אין די אײַזנס! — האָט זי אַרויסגעשטאַמלט מיט שרעק.

צעבער ראָס. ער איז געלעגן ווי שטענדיק אָן באַוועגונג און געקוקט גלאַט אין דער וועלט אַרײַן.

ער איז אַזוי פּאַמעלעך אָפּגעשטאָרבן. די צייט האָט זיך ביס-לעכווײַז דערנענטערט, פֿון טאָג צו טאָג, פּונקט ווי דאָס קאָרן, וואָס ווערט צײַטיק אויף דער זון... ער האָט קיינעם ניט דערקענט אַפֿילו דאַמאָלס, ווען ער האָט יאַנגען גערופֿן, און זי בײַ די הענט אָנגעטאַפּן. האָט ער אויך אין אַן אַנדערער וועלט אַרײַן געקוקט: האַנקען האָט זיך וואָר געדאַכט, אַז ער באַוועגט אויף איר ריף מיט די ליפּן, און די אויגן לויפֿן אים, ווי ער וואָלט געוואָלט עפּעס זאָגן...

און אַזוי איז כּסדר געווײַזן אָן שום ענדערונג, ביז אַ געוויין האָט אויס די אָנטעזונדע אָנגעטומען.

יעזוס מײַנער, ווער האָט זיך דאָס געדעכט דעריוף! אַזאַ באַלעבאָס, אַזאַ חכם, אַזאַ רײַכער, אַז ס׳איז שווער צו צוויַיסן צו גע-פֿינען, און אַצינד ליגט ער דיר, פּונקט ווי דער בוים, וואָס איז פֿון אַ דונער געפֿאַלסן געוואָרן, פֿול מיט גרינע צווײַגן נאָך, און שוין אויף דער פּאַרציקונג פֿון טויט אַרויסגעגעבן...

ער איז דאָך ניט געשטאָרבן און לעבט ניט, נאָר געפֿינט זיך שוין אינגאַנצן אין די הענט פֿון גאָטס חסד.

אַ מענטשלעכער גורל, ניט נאַכגיביקער גורל!

אַ קראַפּס, וואָס ביסט פֿון גאָט באַשערט. וואָס באַווײַזט זיך, ווען קיינער ריכט זיך ניט אויף דיר, סײַ אין מיטן העלן טאָג, סײַ אין דער מיט פֿינצטערער נאַכט און שלײַדערסט דאָס מענטשלעכע ברעקלעך אַלץ איינס אין דער ווײַט פֿון ביטערן טויט!...

די האָט מיט חײַטיק זיך פֿאַרטראַכט איבער אים, אַרויסקוק-נדיק צום הימל. זי האָט אָפּגעזיפֿצט אין מאָל אין אַ צווייט מאָל. די האָט געזונגען די תּפֿילה און זיך געמוזט נעבן צו דער גאָט-זיסאַנדיקער מילך, וואָרן ווײַטן זענען זיך דערפֿן, און די אַרבעט וועט פֿרײַער פֿאַר אַלעם.

ווען זי האָט זיך אומגעקערט מיט די פֿעלד שקאָפּקעס, זענען

זיינען אָנגעפּראָפּט מיט אָנגעשטאָלטענע קנאָספּן; די גלאָבּוס ווי צר,
וואָס געפינען אַרום דעם ברעג פון סטאַוו, האָבן ווי אין שטילע זאַקן
זעכטן באַהעגט מיט די געלע קערשעלעך, און די קלעבעריקע און
פעטקעדיקע צווייגלעך פון די טאָפּאָלן, וואָס האָבן ווי מיט האָניק
געטריפט, האָבן זיך אויך דער ליכט געעפנט, פונקט ווי קליינע
פייגעל-שנאָבעלעך...

אויף הינטער די כאַלופּעס האָט זיך שוין געהאַט צעבלי-
זאָרעמט. די פליגן זענען שוין אַרויסגעקראָכן אויף די אָנגעוואָרעמ-
טע ווענט, טייכאַל האָט זיך שוין אַ בין באַוויזן, אַ־זיפּזשאַלנדיק
מיט אַ געזוים אויף די מאַרגאַריטקעס, וואָס האָבן פון הינטער די
פּלויטן אַפּגעקוקט, אָדער האָט פלייסיק זיך געטראָגן איבער די
קושאַקעס, וואָס האָבן פונקט ווי מיט גרינע פלאַמען מיט יונגע בלעט-
לעך אַרויס־געצעצט.

אָבער פון די פעלדער און די וועלדער פלעגט נאָך אַ בלאָז
טאָן אַ שאַרפער, פייכטלעכער ווינט.

דאָס גאָטעסדינסט האָט שוין געפירט האַלטן אין דערמיט,
זאָגן אין דער שטילער און ווי מיט פרילינג־יידנדיקער לופט האָבן
אָפּגעהילכט די שטימען פון ווייטע געזאַנגען. דאָס שפּילן פון אָרגל,
פון טייכאַל האָבן זיך, ווי אַ געדיכטער רעגן, די שוואַכע קלאַנגען
פון די גלעקלעך צעשיט.

די צייט האָט זיך געצויגן פּאַמעלעך און שטיל. ווען די זון
איז שוין געבליבן אויפן העכסטן פּונקט, זענען אַפילו די פייגל
אַנטשוויגן געוואָרן. בלויז די קראָען האָבן זיך געביש געצייטס צו די
נעסטלעך, האָבן נידעריק אַרומגעקרייזט איבערן סטאַוו, איפּהייבנ-
דיק אַ געשריי צווישן די געצווייגלעך; אַ באָ־שאַן האָט אויך איין
מאָל ערגעץ אַ קלאַפּקאַסטע געטאָן און איז גאַנץ אַדורכגעפלויגן,
אַזוי, אַז נאָר זיין גרויסער שאָטן האָט זיך איבער דער ערד אַדורכ-
געטראָגן.

האָנקע האָט פּייערלעך מתפּלל געווען, אַכטונג געבנדיק אויף
די קינדער. ער האָט אויך צום אַלטן פון צייט צו צייט אַריינגעכאַפּט
אַ בליק.

אזוי, אַז אין אַ קורצער ווײַלע אַרום זענען שוין, אַלע פֿון דער כאַלופּע געהאַט אַריינגעגאַנגען אין קלויסטער אַרײַן.

האַנקאַ איז איבערגעבליבן אַליין. זי האָט צונױפֿגעשטעלט דאָס מיטאָג, זיך איבערגעטון עפּעס אַן, פֿאַרגעפֿענדיקט די קינדער, זיך מיט זיי אַנידערגעזעצט אויפֿן גאַניק כּדי זיי אויסצוקוקן און אויסצווילוין. אין מיטן דער וואָך האָט זי קיינמאָל קיין צײַט נישט געהאַט.

די זון האָט זיך שוין געהאַט גענייגט הויך אײַפֿגעהויבן. מענטשן האָבן זיך פֿון אומעטום געקליבן אין קלויסטער אַרײַן. אַלע מיי־לע האָבן זיך אַנדערע צרויסגעשיט פֿון די הײַך אַ־יס, אַזוי, אַז איך די וועג, האָבן זיך שוין ווי מאָן ערייטלס די וויבערישע קליידער און ס׳האָבן געקלונגען די געשפּרעכן אַז, די געשרייען פֿון די קינ־דער וואָס האָבן זיך געשפּילט אין וואַרפֿן שטיינער איבערן וואַ־סער און אויף פֿײגל. וועגענער פֿול מיט מענטשן פֿון אַנדערע דער־פֿער, זענען אַלעמאָל מיט אַ געוויש דורכגעפֿאָרן. פֿויערן, ווײַס אויס פֿרעמדע, זענען אַדורכגעגאַנגען, ליבנדיק גאַס, ביז די וועגן זענען ליידיק און שטיל געוואָרן.

האַנקאַ האָט די קינדער ריין אויסגעלייזט, אָרעקגעפֿירט זיי אויפֿן שטרוי פֿאַר די קאָרטאָפֿל־גריבער, זיי זאָלן זיך אַליין דאָרט פֿאַרשפּילן, אַרײַנגעוואָרפֿן אַ בליק צו די זידנדיקע טעפּ און זיך אומגעקערט צוריק אויף איר פֿריערדיק אָרט. זי האָט מתפּלל גע־ווען מיט אַ האַלב קול פֿון די קראַנקעס אָראַ, ווײַל אין גיכל האָט זי נישט געקענט.

דער טאָג האָט זיך שוין געהאַט גענייגט צו מיטאָג־צו, אַ פֿולשטענדיקע פֿײַערלעכע שטילקייט האָט דאָס דאָרף אַרומגענומען, אַז ס׳האָט אין ערגעץ קיין שאָרך נישט געהערט, נאָר בלויז דאָס שטורעמשטערן טא, די שפּאַצן און דאָס פּישטשען פֿון די שוואַלבן, וואָס האָבן געקלעפּט זייערע נעסטן אונטערן דאַך. ס׳איז געווען וואַרעם, די צײַט, וואָס דער ערשטער פֿרילינג־אָטעם האָט קוים די ערד אָנגערירט און די ביימער באַרויקט; עס איז געהאַנגען אַ ייִנ־גער הימל, אַ צעבליִטער און אויסטערליש גלאַטער; די סטעדער זענען געשטאַנען אָן שום באַוועגונג, שיטעריק צו דער זון ווײַטערע

דרייענדיק זיך געפֿינגערט צו גאָסטקע גאַליצבריאַנקען, וועלכע איז אַריינגעקומען פֿון אַן אויסגעפּלייערטע אין קלויסטער אַריין און מיט פֿלעכטן אין דער האַנט.

— האָסט גאָרנישט געהאַט עפּעס קיין ידיעה פֿון מאַמע-אויסן? — האָט זי האַנקע אַ פֿרעג געטאָן נאָכן באַגריסן זיך.

— נאָר דאָס, וואָס דער וואָיט האָט געבראַכט געבעטענעס, אַז עס איז אים בעסער.

— דער ראָיט ווייסט אַקוראַט אַזוי פֿיל ווי גאָרנישט, און מען זיך דיר אויסטראַכטן אַלערלייס, וואָס ס'איז נישט געווען.

— ער האָט דאָס איינציקע געזאָגט אַפּגים דעם ראַבראַדושע אויך.

— און ווען אַנטלאָפֿן האָט ער קיין וואָרט נישט געוואָלט צו זאָגן.

— אַפּגים, מאַמעטס ויצט מיט אַנדערע, אַנטלויפֿט ווידער באַר באַזונדער.

— אי... ער בילט נאָר אַזוי, כדי צו האָבן וואָס איבער די כאַלופּעס צוזומטראָגן...

— ער איז אויך באַ ענק געווען מיט דעם איינציקן!

— ער קומט אַ״ע טאָג אַריין, אָבער צו זאָגן; ער האָט מיט איר עפּעס געשעפֿט, קומען זיי זיך צונויף און טענהן-אַיין אויף פֿאַר די פֿענסטער אין די אויגן.

זי האָט דאָס שטילער אַרויסגעזאָגט, מיט באַטאָנונג, אַרויס-קוקנדיק דורכן פֿענסטער, וואָרן גראָד איז יאַנגע אַר פֿעגאַנגען פֿון נאָגיק, היפּש אַ סגעשלייערט מיטן בילכל אין דער האַנט און מיט פֿאַרבן. זי האָט איר לאַנג נאָכגעקוקט.

— צ'וועט ענק פֿאַרהפּעסיקן, מיידלעך: עס שיכן זיך שוין בעטעכן מיטן גאַנצן ווען.

— מ'האָט נאָך נישט געקלונגען.

אָבער די גלאָקן האָבן זיך גראָד רוישיק אָנגערופֿן, רופֿנדיק אין גאַנס הויז אַריין, און האָבן געקלונגען פֿאַמעלעך, לאַנג און הילכיק.

ע האָט צערײַסגעצויגן פֿון קאַסטן די יום־טובֿדיקע מלבושים. — און כ׳וועל דיר זאָגן, ווי אַזוי ס׳איז געווען... כ׳האָב נאָכגעשפּירט און זיך דערוווּסט, אַז ער בלײַבט איבער אויף איבער נאַכט שוין גאַנציק... האָב איך מיך אונטערגעגנבֿעט שפּעט בײַנאַכט. ווען אַלע אויף דער פּלעבאַניע זענען געשלאָפֿן... און, כ׳האָב אים שוין געהאַט גענומען... און כאָטש ער האָט מיר אַ דורכשאָס געטאָן... וואָלט איך אים געהאַט מיטן שפּענצערל אַרומגענומען קלעט און אויס־געטראָגן... אָבער די הינט האָבן מיך דערשמעקט... זיי קענען דאָך מיך, זענען זיי אַזוי צוגעשלאָגן צו מיר די גבֿית, אַז כ׳האָב געמוזט אַנטלויפֿן. זיי האָבן מיר נאָך אַ שטיק הויז אָפּגעריסן... אָבער כ׳וועל נישט שענקען...

— און אַז דער גלח וועט זיך דערוויסן, אַז דו האָסט אים צוגענומען דעם באַטשאַן?

— ווער וועט אים דען אויסזאָגן?... כ׳וועל אים צונעמען, ווײַל ער איז מײַן.

— און ווו וועסטו אים באַהאַלטן, כ׳זאָל אים בײַ דיר נישט צונעמען?

— כ׳האָב שוין צוגעטראַכט אַזאַ באַהעלטעניש, אַז אַפֿילו די סטראַזשניקעס וועלן נישט דערשמעקן... און דערנאָך, ווען זיי וועלן פֿאַרגעסן, וועל איך אים איבערפֿאַרבן אי, שטיב און זאָג, אַז כ׳האָב מיר פֿאַרגאַרט אַ נײַעם און אים צעבראָכן — ס׳וועט אים קיינער נישט דערקענען. יאָסיאַ? נאָר גיב מיך נישט אַמאָל אויס, וועל איך דיר ברענגען אַלערליי פֿייגעלעך, אָדער אַ יונג העזל.

— אַ יונגעלע בין איך דען, וואָס כ׳זאָל מיך מיט פֿייגעלעך שפּילן? נאַרישער יונג, טו דיך באַלד איבער, וועלן מיר צוזאַמען גיין אין קלויסטער אַרײַן.

— יאָסיאַ, וועסט מיר געבן צו טראָגן די פֿאָלמע? האַ?

— וואָס ס׳האָט זיך אים פֿאַרגלוסט!... נאָר ווײַבער מעגן דאָך טראָגן צום באַשעריטן מיטן הייליקן וואַסער.

— פֿאַרן קלויסטער וועל איך דיר אָפּגעבן. נאָר איבערן דאָרף...

ער האָט אַזוי היים געבעטן, אַז ער האָט אים צוגעזאָגט. אויס־

נישקשהדיק אויסגעטערנצלטעם — אין פאַרייכערנדיק אַן אַ ג״אָרנג אַ פּאַפּיראָס, איז ער צוזאַמען מיטן שבּתל אַרויסגעגאַנגען.

די חייבער האָבן זיך שטילשווייגנדיק גענומען צו דער אַרבעט. יוזקאַ האָט אָפּגעוואַשן די כּלים און האַנקאַ האָט צוגעבעט די בעטן.

— צ׳וועט גיין מיט פּאָלמען אין קלויסטער אַריין?

— גיי מיט חיטעקן, פּיעטרעק קען אויך גיין. זאָל ער נאָר פריער באַוואָרגן די פערד; איך וועל בלייבן. כ׳וועל אַכטונג געבן אויפן מאַמן. און אפשר וועט ראָכאַ אַקוראַט אַנקומען און ברענגען עפּעס נייעס פון אַנטעקן...

— זאָל איך נישט וועגן יאַנוסטינקען. אַז זי זאָל מאָרגן קומען צו די קאַרטאָפּליעס? האַ?

— אַוודאי, אַליין וועלן מיר זיך נישט קיין עצה טון, און מען מוז די איבערקלייבן.

— און מען וואָלט שוין געדאַרפט אויך דאָס מיסט צעוואָרפן!

— פּיעטרעק וועט אַוודאי מאָרגן אויף אַרום מיטאָג האָבן געענדיקט דאָס אַרויספירן, וועט ער זיך נאָך מיטאָג נעמען מיט חיטעקן צום צעוואַרפן; און אַז ס׳וועט זיין צייט, וועסטו אויך צוהעלפן...

אַ געשריי פון די גענדז האָט זיך אונטער די פענסטער אויפגעהויבן, חיטעק איז אַריינגעפאַלן אַ דעריאַכמעטער.

— אפילו די גענדז לאָזסטו נישט צורו!

— ז׳האָבן מיך געוואָלט בייסן, האָב איך מיך נישט געלאָזט·

ער האָט אַ וואָרף געטאָן אויפן קאַסטן אַ גאַנצן בונד גאָלדפאַרביקע צווייבעלעך, וואָס זענען נאָך פון סוף פייכט געווען און זענען געווען באַשיט מיט קעצעלעך. יוזקאַ האָט זיי גענומען צו אַ סטנגלייגן, צוזאַמענבינדנדיק זיי מיט רויטע וואָל.

— דער באָטשאַן האָט דיר אַוודאי אַ דזשאָבע געגעבן אין שטערן? — האָט זי אים שטילערהייט אַ פרעג געטאָן.

— אַוודאי נישט קיין אַנדערער. נאָר גיב מיך נישט אַוועק אויס... — ער האָט געכאַפּט אַ בליק אויף דער באַלעבאָסטע, וועל-

זיי האָבן געגעסן געלאַכט, טיילמאָל אַ בליק געטאָן פֿון אונטער
די שטערנס אַפֿער.

צומיטס האָט יוזקאַ געקלאַפּט מיטן מעסער און אויפֿגעהערט
אין מיטנדרינען האָט עלטמאַן אַ וואָרט צוגעוואָרפֿן. איך האָב האָט
צום סוף אָנגעהויבן רעדן, געצויגן פֿון אירע פֿאַרטיפֿטע און טרוי-
ריקע אויגן. יאַנושקאַ האָט די פֿאַרע פֿון מיר ניט אַרויסגע-
לאָזט.

— חיסטאַק, און וואָס האָט דאָס דיר אַזוי בייל געמאַכט? —
האָט האַנקאַ אַ פֿרעג געטאָן.

— כ'האָב מיר אַ זאַך געטאָן און פֿאַרליבט! — ער איז רויט גע-
וואָרן ווי אַ ראַק און אַ רייב געטאָן זיך אויפֿן צעבעכערטיקן פּנים,
און ווי פֿאַרשעמט טריקנדיק זיך, אַ קוק געטאָן אויף יוזקאַן.

— האָסט שוין געבראַכט די צוויינגן ביז די פֿאָלבן?

— כ'וואָלט בעסער אַ לויף געטאָן כ'ווייל אַוועקן — האָט ער זיך
פֿאַרצאַמפּערט און געשווינד פֿאַרענדיקט דאָס עסן.

יאַנקאַ האָט אָפּגעבעטן דעם טעלער און איז אַרויסגעגאַנ-
גען.

— ס'איז איר שוין ווידער עפּעס איבער דער נאָז געפֿלויגן —
האָט יוזקאַ אַ מורמל געטאָן, צוגיסנדיק פּיטערקע באָרשט.

— ניט יעדערער קען אַזוי גיך קלאָגן, ווי דו. זי האָט
שוין געמאָלקן די קי?

— זי האָט געוואָשן דעם שקאַפֿיק, איז זי זיכער גלייך געגאַנגען אין
שטאַל אַריין.

— יאָ וואָסט. יוזקאַ, מ'דאַרף פֿאַר דער גרויסער מאַקען אָפּ-
צוקאָכן.

— זי לאָזט שוין אַזוי, וועט זי זיך אַ ליאַדע טאָג אָפּ-
קאָלבן...

אַ קאָלבל וועט זי האָבן! — האָט חיסטאַק אויסגעשריגן,
אויפֿהייבנדיק זיך פֿון זיצן.

— נאַרישער יונג! — האָט פּיטערקע מיט פֿאַראַכטונג אַ מורמל
געטאָן, נאָכלאָזנדיק אַ ביכל דעם פּאַסטעך — ער האָט זיך געהאַט

יאָס די זען געקענט פאַר מערקן זיך, וואָס עס איז איר געשען!

זי האָט נאָך געפֿילט, אַז עפּעס שטאַרט זי, רייסט זי אַף צו דאַנען און פאַרטראָגט זי, אַז אַט וועלט זי אין עק וועלט אַריין געלאָפן, ווו די זוינען וועלן זי טראָגן, ווו די אומבאַוועגבאַרע ב[illegible] שטאַפּס וועט זי נאָך פאַרפירן. און זי האָט אויף ניסט הילנדיק און געזען ווי אַן ווייטיק געווינט, פינקט ווי דער בוים, וואָס איז פּיש בלײַבן אין די פרילינגדיקע פריטאַרגס אַנגעלאָדנס, ווען די [illegible] גיט אַ וואָרעם צו און די ווינטן גיבן אַ וויג, רעגנט ער געדיכט מיט [illegible], ווי[illegible] זיך אײַן אין דער ערד, זאַפּט זיך אַן מיט נאַסן, האָט מאָבן אים פּעזיק צו פרוכפּערן און שיקט די בליצנדיקע צווייג אין הימל...

— ווײַטער! גיב נאָך דאָרט שיין אַ בעט די פריצהסטע אויף אַנבייסן! — האָט ווידער הענגען אַ קריטש געטון.

יענגע האָט ווי אויפגעוואַכט. זי האָט זיך אָפּגעווישט די טרערן, פאַרטרינקט האָט צוקעמען זיך די האָר און געשווינד געגאַנגען.

אין האַנטקעס שטייב וענגען שוין אַלע געזעסן בײַם צוגבייסן. די קאַרטאָפליעס האָבן געפּאַרעט פון דער טישל. יוזקאַ האָט די טאַקע גראָד געהאַט באַגאָסן מיט סמעטענע געפעפערט מיט ציבעלעס. אַלע האָבן שוין געבאַדורעט מיט די לעפל, אײַנגעקלעמט מיט די גרויסע שליפּערס איינס צען.

האַנקע האָט פאַרנומען דעם איבנאַן אונטערמיט בײַ דער בענק, אויף וועלכער די האָבן געגעסן, פּיעטריק איז געזעסן צום קאַפּ, און לעבן אים האָט זיך ווייטיק אַראָפּגעלאָזט בשיפּקע אויף דער ערד. יוזקאַ ווידער האָט געגעסן, שווייגנדיק, צהיים. [illegible] האָט אַ[illegible] ציגעלייגם. און די קינדער וואָס געזעסן אונטערן קוימען בײַ [illegible] ניסקשהדיק שיטעלע, געטרייבנדיק זיך מיט די לעפל פון [illegible], וועלכער האָט אַלעמאָל געכאַפּט אַ ביס מיט זיי צוזאַמען.

יאַנגע האָט גוהאַט איר אָרט לעבן דער טיר, אַקעגן איבער פּריצערקע.

אין שפּי אײַנגעגראַנצט. די הײַזער האָבן זיך הוי־ניסט־חוז געדרײַכט
פון די סעדער און ווילן בלויע רויכן האָבן געזעצט אין ווער הײַן
אַרויף. איבערן הויז אויף דער אַנדערער זײַט סטאַוו, וואָס איז אײַנ־
געגאַנגען פאַרזעטלט געזען פּיס בײַמער, זענען כיילנגאָל פּירטנשט
אַדורכגעגאַנגען. זי האָט געזען די רויסקייס פון די וועלבריאַקן
וואָס האָט זיך אין וואַסער אָפּגעשלאָגן און ווי זיי האָבן געשלײַכט
אין שוין שטיאַבן שאָטן פון די בײַמער בײַם ברעג. דערנאָך זענען
געגנדן אַדורכגעשווומען אין ווײַסע שטורן, אַז ס'האָט אויסגעזען,
ווי די האַלבן אין בלויען תהום, וואָס הענגט זיך פון הימל אָפּגע־
שפּיגלט, געשווימען, איבערלאָזנדיק נאָך זיך די שוואַרצלעכע, האַלב
רונדיקע רעדער, וואָס זענען ווי שלאַנגען שטיל נאָכגעקראָכן. דאָ
האָבן זיך די פּראַנקענדיקע שיפלען נידעריק דורכגעטראָגן, גלאַנצ־
דיק מיט די ווײַסע בײַכלעך, און דאָרט, בײַ די ברעג פּיקאַר־
טעס, האָבן די קי געריכטעט אָדער אַ הונט האָט געבילן.

זי האָט גיך פאַרגעסן די אַלע זאַכן, פאַרזינקנדיק די אויגן
אין דערהײך, גאָר הויך, ווו ס'האָבן זיך אויפן פײַכטן הימל געצויגן
שטעט סטאַדעס וואָלקנס, וואָס זענען ענלעך געווען צו ווײַסע, מיט
וואָל באַדעקטע שעפּסן. אונטער זיי האָבן זיך צערומגעטראָגן כמאַרעס
פײגל, וואָס מ'האָט קיין מאָל ניט דערזען, אַזוי, אַז נאָר אַ יאָג
און ווײַטיקלעך געשריי האָט זיך געטראָגן איבער דער ערד צעגאָסן,
אַז ס'האָט זי אויס פון דידאָזיקע שטימען אונטער דער ברוסט עפּעס
אַ דריק געטאָן און אַ לאַנג שוין פאַרבאָרגענע בענקשאַפט האָט איר
האַרץ צערומגעטומלט. זי האָט מיט די אויסגעלאָשענע אויגן איבער
די זיך בײַוועגנדיקע בײַמער אַ פּיר געטאָן איבערן וואַסער, ווו די
וועלבע וואָלקנס האָבן זיך אָפּגעשלאָגן, און ס'האָט זיך געדוכט, אַז
די שטימען טיף אין דער גלויקייט, איבער דער גאַנצער וועלט. זי
האָט גאַרניט געפילט פון דער גרויסער בענקשאַפט, גרויסע טרערן
זענען איר אַראָפּגערינען איבער די אָפּגעבליאַקעוועטע באַקן, פונקט
ווי די גלאַנציקע פּאָססטערקעס פון אן איבערגעריסענער בײַסט
קרעלן, האָבן זיך פּאַמעלעך אַראָפּגעקײַקלט איינע נאָך דער אַנדע־
רער און זענען ערגעץ בײַ איר . ער סטנת דאָ פון דער נשמה
צעראַפּלאַס,.

צוזאַמען מיטן פֿרימאָרגן־הינטל, זיך אַרײַנגעטראָגן דאָס געשריי פֿון
די גענדז, וואָס האָבן זיך אין סטאַוו געפּלעסקעט.

זי האָט זיך אַרומגעשאָקלט איבער דער שטוב, ווי אַ פֿינגל׳ע,
מיט אַ שפּיל בינדל. ס׳איז דאָך געווען זונטיק, און ס׳איז שוין גע־
ווען די העכסטע צײַט זיך צו צוגרייטן מיט פֿאָלגן אין קלויסטער
אַרײַן. די רויטע צווייגעלעך, באַדעקט מיט די ווײַנבערדיקע קנעפּ־
לעך, זענען שוין פֿון נעכטן אָן אין קרוג געשטאַנען, אַ ביסל פֿאַר־
וועלקט, ווײַל זי האָט פֿאַרגעסן וואַסער אַרײַנצוגיסן. זי האָט זיי סאָ־
קע זאָרגזאַם אָנגעהויבן אויסצופּוצן, ווען פּלוצעם האָט דורך דער
טיר אַ קוויטש אַרײַן געגעבן:

— די באַלעבאָסטע האָט געהייסן, אַז ב׳זאָל׳ס ברענגען די גע־
פּעשן, די ריכטיקע אויס פֿון הינער!

— וואָס איר, אַז אַ וואַשט איר צו מײַן קי? — האָט די אָפּגעפֿענס־
טערט איבן גאַנצן קול, אײַנגעהאָרכנדיק זיך, וואָס יענע וועט אָפּרופֿן
אויס ענטפֿער.

— פֿיסקעלע דיר... כ׳ל זען וער פֿיסק וועט דיר נישט בײַ־
העט: וועסט מיך היינט נישט ברענגען דערצו, כ׳זאָל אין כעס
הערן!

און זי האָט אָנגעהויבן, ווי צום רויקטן אַרויסצוזאָגן און
קלאַפּערט דאָס אָנטאָן און, אויסלייענדיק עס איבערן בעט, אָנגעהויבן
בײַסראַבן אין הערלעכע קליידער זיך אָנצוטאָן אין קלויסטער
גייען. פּלוצלינג אַזוי שנעל ווי דער וואָלקן, וואָס באַדעקט די זון, איז
עס געוואָרן אויף דער גאַנצער וועלט טונקל, איז איר אויסטערליש
פֿינסטער געוואָרן. צו וואָס זיך איבערטאָן און זיך אויספּוצן און
גייען?

פֿאַר די באַבעס שליפֿטשס, וואָס האָבן מיט קנאה אָפּגעהאַקט
יעדער שטיקעלע אירס און דערנאָך זי דערנאָך אויף די צונגען אַרו־
געטראָגן?

זי האָט אַרעקגעוואָרפֿן דאָס פּוצן זיך, זיך אַנידערגעזעצט בײַם
פֿענצטער און אָנגעהויבן קעמען זיך די האָר, געדיכטע האָר, קלאָנ־
דיק מיט אויבעט אויפֿן דאַך, וואָס האָט שוין אײַנגעגאַנגען אין און

גאַנצן איבערגעדרייט. ווען מ'האָט אים געבונדן און קייטן, האָט ער זיך איר אויסגעוויזן, ווי עפּעס אַן אַנדערער. אַ פרעמדער גאָר. און זי איז אַזוי גלײַכגילטיק געווען, אַז זי האָט אים ניט געקענט אַפילו באַדויערן. זי האָט אַפילו מיט אַ באַהאַלטענער פרייד זיך צו-געקוקט צו האַנקען, ווי יענע האָט זיך די האָר געריסן, האָבנדיק מיטן קאָפּ אָן דער וואַנט און וואָיענדיק, פּונקט ווי אַ ציג נאָך די דערטרונקענע הינטעלעך.

זי האָט נקמה גענומען. געפרייט זיך פון האַנקעס פּײַן, אָפּ-קערנדיק מיט עקל די אויגן פון זײַן שרעקלעך, ווי האַלב משוגע פּנים.

אַזוי פרעמד איז ער פאַר איר דאַמאָלס געוואָרן, אַז זי וואָלט זיך ניט געקענט אַליין דערמאָנען אָן אים, פּונקט ווי אַ בעקאַנטן, וואָס מ'האָט אים נאָר איינמאָל געזען.

אָבער דערפאַר האָט זי נאָך בעסער געדענקט יענעם אָנבליק, יענעם פון די טעג פון ליבע און פּאַרטיזאַנערײַ. פון די טעג פון צו-טיפּקעבן זיך און אומאַרעמונגען, קושן און באַגײַסטערונג... יענעם צו וועלכן עס האָט זיך אַצינד אין די אָפטע שלאָפלאָזע נעכט איר נשמה געריסן און דאָס פון פּײַן איבערגעבראָכטע האַרץ האָט מיט ווייטיק און אומבאַשרײַבלעכער בענקשאַפט געשריגן.

צו יענעם... פון יענע גליקלעכע טעג האָט זיך יאַנקעס נשמה געריסן, ניט ווייסנדיק אַפילו, וווּ ער געפינט זיך, און צי לעבט ער ווו אין דער ברייטער וועלט..

און אויך אַצינד איז ער איר פון געדאַנק ניט אַרויס, פּונקט ווי אַ ליבלעכער חלום, מיט וועלכן עס איז זיך שווער צו צעשיידן ווי עס האָט זיך ווידער דערטראָגן האַנקעס קריטשענדיקע קול.

— ווי אַן צעריסענער הונט, אַזוי רײַסט זי זיך אַף, יאָדערס אַרום! — האָט זי, איבערגעשרעקט פון די דערינערונגען, אַ שוידער געטאָן.

די זון האָט שוין ווײַט אַרויסגעקוקט. פאַרגילדנדיק די טונקעלע נסור, די פייגל האָבן פרײלעך געשוויטשערט אין סאַד, עס איז געוואָרן וואַרעמער, דער טוי איז פון די דעכער און שנירלעך גע-טריפט. פאַסטערקעס אַראָפּגעטריבן און דורכן אָפענעם פענצטער האָט

זיך אַקעגנגעשטעלט, ווען ער האָט זי צוגעדריקט צו זיך. ס'האָט
זי אַלץ אָנגעטאָן גרויל פֿאַרקלעמט, און מיט אַלע צוואַנגען די
פֿאַרכגעצוימטן.

נישט איינמאָל האָט זי ביז האַלבער נאַכט נישט געקענט איינ-
שלאָפֿן, קלאָריק האָט פֿון קישן צעפּלאָמטע פּנים אָן דער קאַלטער
וואַנט, אויפֿגעשטורעמט ביז דער טיפֿסטער סיפּעניש און אַדורכגע-
טראַכט ביז אין די ביינער פֿון יענע זאַך. פֿייער-גליִענדיקע דערי-
נערונגען.

און אַצינד איז זי ווי אַ שטיין איינע אַליין. קיינער קוקט
איר נישט נאָך, קיינער האָט נישט קיין רעכט אויף איר, זי אַליין
רייסט זיך אויך צו קיינעם נישט, קיינער וואַרט זי שוין גאָר נישט
אָז וואַרטן הינטערן פּלויט און קיינער באַגריסט זי שוין מער
נישט...

איי וואָס דער וואָיט קריכט איר נאָך, גיט איר אַמאָל אַ ציפּ,
רעדט מיט איר זיסע ריידעלעך, דריקט זי צו די פּלויטן צו. צ'איז
די אויך אַ פֿינגער אין קרעטשמע אַריין און וואָלט זי גענך געבן
געוואָלט אָנקריגן. דערלויבט זי אים דאָס גאָר דערפֿאַר, ווייל עס
איז איר לאַנגווייליק און ס'איז נישטאָ מיט וועמען אַ גוטס אַ וואָרט
צו טון, אָבער ער קומט אַזוי צו אָפֿט, ווי אַ הונט צום באַלע-
באָס!

און זי האָט עס נאָך געטאָן להכעיס דעם גאַנצן דאָרף און
להכעיס יענעם.

ער האָט זי אַזוי געפּייניקט און גרינג-געשעצט די לעצטע
צייט. וואָס הייסט — אַ גאַנצע נאַכט און אַ גאַנצן טאָג איז ער אָפּ-
געזעסן אין כאַלופּע לעבן אַלטן, אַפֿילו געשלאָפֿן אויף איר בעט,
זיך געפֿעט אויף קיין טריט פֿון שכּנים נישט אויסגעריכט, און זי
האָט ער ווי נישט באַמערקט, כאָטש זי האָט זיך כּסדר געשטעלט
פֿאַר אים, ווי אַ הונט, בעטנדיק מיט די אויגן, ער זאָל זיך דער-
באַרעמען איבער איר.

ער האָט נישט קיין קוק געטון אויף איר, דעם טאָגן האָט
ער גאָר געזעסן און האַנדלען מיט די קינדער, דעם הונט אַפֿילו.

איז זי אַפּשר דעריבער איינגעגאַנגען, צו אים קאַלט געוואָרן, איך,

מען האָט מויל צו עפענען, נישט צו חלכבן אַ ליאָך צו טאָן, צו נעמען אַרויסצולויפן...

און אין דער היים האָט געקרעכצט דער אַלטער. האַנקאַ איז שטענדיק גרייט געווען זיך צו קריגן, ס'האָט זיך געצויגן אַ כסדר-דיקע מלחמה. אַז ס'איז שוין לחלוטין נישט געווען צום אויס-האַלטן.

בײַ דער מוטער איז אויך נישט געווען קיין אָפּן אײַנגע-זיצן.

איז זי געלאָפן מיטן בינטל פּלאַקס איבער די כאַלופּעס — אָבער האָט זי דען געקענט אין די כאַלופּעס יאָ אויסהאַלטן, אין דאָרף זענען אַלע חייבער געווען פּאַרוויערטע, פאַרהײַנ.ע, פאַר-יאָמערטע, פּונקט ווי די אדר-טעג, און אומעטום באַקלאָגט מען זיך כסדר, און ס'איז נישטאָ אין ערגעץ קיין פּאַראָבעק אפילו אויף אַ רפואה!

אַז זי האָט זיך שוין קיין אָרט און קיין עצה נישט געקענט געפונען.

דערצו נאָך זענען איר אַלץ אָפטער געקומען אויפן זכרון די דערינערונגען.

אמת, זי איז די לעצטע צייט, איידער מ'האָט אים גענומען, שוין ווייטער אָפּגעקילט גע אָרן צו אים. די באַגעגענישן זענען שוין געווען נאָר אַ שרעק און אַ פּיין פאַר איר; און צום סוף האָט ער זי נאָך אַזוי שטאַרק באַעוולהט, אַז די נשמה איז איר אויס פון ווייטיק אויפגעשוואָלן געוואָרן בײַם דערמאָנען זיך אָן דעם... אָבער זי האָט געהאַט צו נעמען אַרויסצוגיין. זי האָט געוווּסט, אַז דאָרט, הינטערן סטריג, וואַרט ער אויף איר יעדן בין השמשות און קוקט זי אויס... אַז עס געפינט זיך עמעצער, צו וועמען עס איז איר ליב זיך צוצוהערן... איז, כאָטש זי האָט זיך געטרייסלט פאַר שרעק, כ'זאָל זי נישט פאַקן, כאָטש ער האָט אויך נישט אײַנמאָל געשריגן אויף איר פאַרן לאַנגן וואַרטן, איז זי דאָך געווען געלאָפן, פאַרגעס-דיק אָן דער גאַנצער וועלט, ער האָט זי פעסט צוגעדריקט צו זיך, ווי אַ פײַערדיקער שד, און גענומען זי, נישט פרעגנדיק זיך אויף קיין דערלויבעניש... ס'איז איר גאָר אײַנן געדאַנק נישט געקומען

ערשטע אָרט איר אָפּטרעטן — ווי דען? זי איז דאָך עפּעס געווען די באַרינאָווא. — פּאַטשטאַי ווידער, כאָטש אינג. ע.ה״ם איז ער גע־זעסן בייסיק, ווי אַ הונט און קיין גוט וואָרט ניט געגעבן. אָבער פֿאַר מענטשן האָט ער אָן אַ שיעור געזאָרגט פֿאַר איר און זי אָפּ־געהיטן, אַז ס׳זאָל עמעצער ניט וואַגן מיט אַ וואָרט זי צו באַ־ליידיקן.

זי האָט דאָס פֿריער ניט פֿאַרשטאַנען, ערשט דערמאָלט, ווען הינקא האָט זיך אין דער כאַלופּע אָפּגעלייגט און אַ געהויבן גע־מען איבער איר די איבערהאַנט, אָפּריקנדיק זי פֿון דעם באַלע־באָסטעווען, האָט זי ערשט דערפֿילט איר פֿאַרלאָזקייט און די עולה, וואָס געשען איר.

ניט וועגן גרויס איז איר דאָך געגאַנגען — וואָס טויגן איר דאָס געצער?... זי איז געשטאַנען נאָך די אַזוי פֿיל, פּונקט ווי נאָכן פֿאַראַיאָריקן זומער. און כאָטש זי האָט זיך שוין געהאַט צוגעוווינט צום באַלעבאָסטעווען און איז אָן אַ שיעור צופֿרידן גע־ווען זיך גרויס צו האַלטן און שטאָלצירן מיט דער רײַכקייט און אויסצופּוצן, וואָס זי האָט געוואָלט, וואָלט זי נאָך דעם אייך ניט געוויינט, וואָרן בײַ דער מוטער איז איר אויך נישקשה געווען — נאָר דײַנס האָט זי ווײַטיקלעך געפּײַניקט, וואָס זי מוז פֿאַר האַנקען אָפּטרעטן, פֿאַר אַנטעקס ווײַב, דאָס האָט זי געבריענט ווי אַ פֿײַער, אײַנפּה קנדיק אין איר אַ כעס און אַ חשק אַליין צו טון קאַ־פּויער.

ס׳איז אמת אויך, אַז די מוטער האָט זי אָנגערעדט, דער קאַ־האַל האָט זי אָנגעדרייט מיטן אויסטערהעצן זי טאַג־טעגלעך, ווייל די אַליין וואָלט אפֿשר גיך אָפּגעטרעטן, אַזוי ווען איר ש..., פֿאַר־כיאַוס געווען די מלחמות. זי האָט ניט איינמאָל שוין געוואָלט אַליין אַ וואָרף טון און זיך איבערטראָגן צו דער מוטער.

— וואָלסט ניט וואַגן אפֿילו! זיך, כּל זמן ער העט ניט אָפּשטאַרבן, היט זיך אָפּ דײַנס! — האָט די אַלטע שטרענג באַ־פֿוילן.

איז זי טאַקע געזעסן, כאָטש ס׳איז איר אָן אַ שיעור לאַנג־ווייליק געווען — ווי דען? גאַנצע טעג איז ניט געווען צו טו־

נישט געפינען. כ'מיין, אַז זי איז דאָרט צװישן אַלטװאַרג פאַר־
װאָרפן...

— זוכטס ענק אַלײן, איך װעל זי ענק נישט אַ יסטלי־
פינן.

ער איז אָפּגעטראָטן פון דער טיר, װאָרן פון פעדערהויז האָט זיך דערטראָגן האַנקעס קול. דעם שליסל האָט ער צוריק אויפן אָרט אויפגעהאָנגען און זיך פ.רן היטל גענומען.

— װעל איך מאָרגן אַ זוך טון... כ'דאַרף נייטיק לויפן אַהיים... ראָכאַ איז געקומען צו פאָרן?

— פונװאַנען זאָל איך דאָס װיסן? פרעגט האַנקען!

ער איז נאָך געשטאַנען אַביסל, אַ קראַץ געטון זיך אין די ריטע װאָנסעס, און די אויגן זענען אים, פונקט װי די גנבים בלאָפן איבער די װינקלען; ער האָט עפּעס אַ לאַך געטון צו זיך און איז אַװעקגעגאַנגען.

יאַנגאַ האָט אַראָפּגעװאָרפן פון זיך ד.ס פאַרטוך און גענומע זיך צוגעבן דאָס בעט און צו אַנדערע אַרבעטן, װאָרפנדיק טייל מאָל אַ פאַרבאָרגענעם בליק אויפן מאַן, און זי איז טאַקע שטעדיק איבער דער שטוב אַרומגעגאַנגען, כדי זיך נישט צו טרעפן מיט זיינע אויגן, װעלכע זענען כסדר אָפן געװען.

אינדערפרי איז ער איר שוין געװען דערעסן. זי האָט פאַר אים מורא געהאַט און מיט דער גאַנצער קראַפט אים פיינט גע־האַט פאַר די אַלע עולות, װאָס זי איז פון אים אויסגעשטאַנען און היסיל מאָל האָט ער זי צונעגרופן און בענומען זי אין זיינע בעגליכע און קלעבריקע הענט אַריין, איז זי שוין נישט געשטאַרב־ן פון עקל און שרעק, אַזוי האָט פון אים מיט טויט און מיט מת גע־װייעט. אָבער טראָץ דעם אַלעם, האָט זי נאָר אפשר די איינציק־סטע צום אויפריכטיקסטן געהאָפט, אַז ער זאָל װאָס גיכער געזונט װערן.

אַצינד האָט זי ערשט פאַרשטאַנען, װאָס זי װעט היזק האָבן װען ער זאָל פון דער װעלט אַװעק. לעבן אים האָט זי זיך געפילט װי אַ באַלעבאָסטע, אַלע האָבן זי גוט געהאַלטן, װייבער און שיק־סעס האָבן זי, יאָ געערן נישט געערן, געמוזט בכבוד האַלטן און דאָ

— ער האָט באַרניַט געפֿרעגט? — ער האָט אים פֿון דער נאָענט אין די אויגן אַרײַנגעקוקט.

— ער לעבט אַזוי ווי ער איז געלעבן! — האָט זי אָפּגעבראָכן, אַרונטערנעמענדיק די האָר אונטערן טיכל.

זי איז נאָך געזעסן בײַ רחצס, אין איין העמד, אַ ביסעלע צעשלאָפֿן, און אַזוי שיין. און האָט געזעצט פֿון זיך מיט עפּעס אַזאַ גליטנדיקער וואַרעמקייט און ליבלעכקייט, אַז ער האָט אַ פֿיר געטאָן איבער איר מיט זײַנע פֿאַרמרוקעטע שליפֿעס.

— צ׳ווייסט — האָט ער זיך צו איר האַרט צוגערוקט: — דער אָרגאַניסטער האָט זיך אַרויסגעכאַפּט פֿאַר מיר, אַז דער אַלטער פּאַן האָבן אַ שפּאָרן בערעסן גראָשן, וואָרן ער האָט נאָך פֿאַר די ימים טובים געוואָלט אַ פֿיטער פֿון; דעמביצע גאַנצע פֿינפֿהונדערט רובל אָפּגעקנבן; נאָר זיי זענען זיך איבערן פּראָצענט פֿונאַנדערגעגאַנגען. מוז דאָס געלט אַוודאי זײַן באַהאַלטן ערגיץ אין דער כּלופֿצ... ניטס גוט אַכטונג איך האָנקען, וואָרן איבער די חצט עס נאָר אָנקריגן, ווען עס שוין קיין מענטשלעך אויג ניט אָנקוקן... צ וואָלט געקענט פֿאַמעלעך, בסוד, אַדורכקוקן אַלע ווינקעלעך, נאָר ס׳זאָל זיך קיינער ניט כאַפּן דערווײַל... צ׳הערט דאָס?

— פֿאַרוואָס דען ניט! — זי האָט מיטן פֿאַרטוך די אָרעמס פֿאַרדעקט, וואָרן ער האָט זי חי אַרומגעטאַפּט מיט זײַנע גנבהשע שליפֿעס.

ער איז זיך איבערגעגאַנגען הין און צוריק איבער דער שטוב אין פֿאַלומרשט ווי ניט ווילנדיק אַרונטערגעקוקט אונטער די בילדער, ווכנדיק דערבײַ אויפֿמערקזאַם ווו עס האָט זיך נאָר געריאָט.

— צ׳האָט אפֿשר דעם שליסל פֿון דער קאַמער? — ער האָט אַ גלאָז געטאָן מיט די שליפֿעס איך דער קלײנער, פֿאַרמאַכטער טיר.

— ער הענגט אויפֿן יחוס־בילדל אונטערן פֿענסטער.

— כ׳האָב אים געבראַכט אַ דלוטע, ס׳וועט שוין זײַן באַלד אַ חודש, און אַצינד דאַרף איך זי האָבן און קען אין ערגעץ

געגלוסט אַרומצולויפן אין די וואַרטצימער פאַרכיסאַגס־צעהן, צווישן מענטשן, אויף דער פרײַ. האָט זי דאָס אָפּגעהיטן איבערגעבן יחו־קען און האָט זיך אויסגעטראַכט, נישט וויסנדיק אַליין וואָזשען, אַז מיילבאָל האָט זי זיך פרישט אין די אָוונטן אויסגעצײַכנט רס...

יוזקע ווידער האָט אים אָנגעהויבן, אַבי נאָר פאַר מענטשן: דאָס איז נאָך געווען אַ נאָריש קלייבל אין אַן אַרומלויפערין. האַנקאַ האָט דערייבער אויף דאָס גענומען אויף זיך גענומען און וואָרטן פאַרן קראַנקן. וואָרן כאָטש די קאָריאַליטעס ווענען כמעט צען מאָל אין טאָג געקי־מען צו לויפן אַ בליק טון, איז עס נאָר געווען, כּדי זי אָפּצוהיטן, בײַ די טראָגט עפּעס פון שטוב ניט אַרויס, און צום מיינסטן האָבן זיי געוואָרט, אַז מאָמער וועט נאָך דער אַלטער עפּעס אַ רעד טון אין העכן פאַרמעגן עפּעס פאַראָרדענען.

ד״רבֿי האָבן זיי זיך געפּרעסן, פונקט ווי די הינט בײַ אַ שפּײַז, וואָס האַלט באָם פערן אין כּיס אַ געוואָרטספּערײַ זיך געזאָג־פערס, וועט ס׳וועט זער ערשטער אַ כאַפּ טון מיט די צײַן בײַם האַלדז און עפּעס אַ חלק פאַר זיך אָפּרײַסן: דערווײַל האָט דער קאַוואַל אויסגעצײַרטן, וואָס ער האָט נאָר דערקראָצט, וואָס ס׳איז אים נאָר אין די נעגל אַרײַנגעפאַלן, מעג זײַן אַן אַלט שטיקל שטריק, אָדער אַ שטיקל ברעט; פון דער גאָרטשטה האָט מען אים געוואָרנט אַרויסכּרײַסן און אויף יעדן טריט אים היטן, אַז דער טאָג איז נישט אַוועק מען וועל זיך נישט קריגן און אַרויסרײַסן.

מען זאָגט: וועט ס׳שטייט אויף פרי, דעם העלפט באָם אין זײַן מי, און ס׳איז אמת. אָבער דער קאַוואַל האָט אויך באַוויזן אויס־שטעלן אַפילו האַלבע נאַכט, צו לויפן אַפילו איבער צענטן דאָרף, ווײַל ס׳איז נאָר געגאַנגען אין אַ ביסל פאַרדינסטל; ער איז געווען אַ פרײַער אַ גרינגער אויפן גראָשן און אַזוי זיך געוואָרפן אויף אים, ווי חײַניק וואַר.

און אַזוי אויך אַנדער. קיים איז נאָר האַנקאַ פון בעטן אַראָפּ־געקראָכן און אָנגעטאָן; אויף זיך דעם וועלניאַק, האָט שוין די טיר אַ סקריפּ געטאָן, און ער האָט זיך שטילערהייט אַרײַנגעדריקט, גלײַך צוגײַענדיק צום קראַנקן.

איר עפּעס וואָגן און איז ווידער פאַרשטאַרט געוואָרן, נישט אַרויס־רעדנדיק אַפילו קיין איין וואָרט.

רבקה האָט אים שוין אַפילו אַ דאָקטער פון שטאָט געבראַכט, וועלכער האָט אים באַטראַכט, אויפגעשריבן עפּעס אויף אַ פּאַפּירל, גענומען צען רובל. די רפואות האָבן אויך נישט ווייניק געקאָסט און ס'האָט אַקוראַט אַזוי געהאָלפן, פּונקט ווי די דאָמיניקאָנטעס אומזיסטע אָפּשפּרעכנס.

ס'האָט באַלד פאַרשטאַנען, אַז ער וועט זיך שוין נישט אַרויסהיילן, און ס'האָט אים געריסן צורי. ס'איז אַ באַוווּסטע זאַך, אַז ווער ס'איז שטאַרבלעך קראַנק, זאָל מען אים שוין אַפילו כ'חיים נישט וואָס פאַר אַ רפואות און דאָקטוירים אַראָפּברענגען, מוז ער שוין שטאַרבן, און איז אים ווידער באַשערט געזונט צו ווערן, וועט ער אָן קיינעמס הילף געזונט ווערן.

דעריבער האָט מען שוין געהאַט ליבן אים נאָר אויף אַזוי פיל פּירות, וואָס מ'האָט אים אָפּגעטוישט די נאַסע טיכער אויפן קאָפּ, געגעבן אים וואַסער צו טרינקען, אָדער נאָר אַ דושעגלע מילך, וואָרן עס, האָט ער נישט געקענט, ווייל ער האָט אַלץ צוריק אָפּגעגעבן.

מענטשן האָבן אויך גערעכנט, און צום מיינסטנס יאָמבראָווסקי, ווייל ער איז געווען אַ גרויסער פּראַקטיקאַנט, אַז אויב באַרינג וועט צום סוף נישט קומען, וועט ער האָבן אַ לייכטן און געשווינדן טויט. די האָבן זיך טאַקע אויף אים יעדן טאָג גערעכנט, און ער איז נישט געקומען; ביז ס'איז שוין אויס דערעסן געוואָרן דאָס לאַנגע וואַרטן, וואָרן מ'האָט אים געדאַרפט אָפּהיטן און ווי־נישט־איז אויף אים אַכטונג געבן.

יאַנקלס היגעטישע פליכט איז דאָס געווען אַרומציִען אַרום אים און צו ווילדן — נאָר וואָס, אַז זי האָט נישט אויסגעהאַלטן קיין שעה אַפילו אין דער כאַ ופּע איינצוזיצן; דער עלטער איז איר אינגאַנצן דערעסן געוואָרן און ס'האָט זי געמאַטערט די כסדרדיקע שלהבה פון האַנקע, וועלכע האָט זי פון אַלץ אָפּגעשלעפּט און די געהייסן נאָך ערגער ווי אַ גנב — איז טאַקע קיין וווּנדער נישט, אַז ס'האָט זי געציִען אויף דער וועלט אַרויס, אַז ס'האָט זיך איר

אַ זעץ געטאָן מיט די טרעפּעס אָן קוואַל. האַרטנעקיק הערבסטיי צעגידיקע בליקן אויף דער שלאָגנריקער.

אָבער יאַגושיא האָט זיך נאָך אַלץ נישט איינגעכאַפּט: זי איז זיך געלעגן אויף אַ זייט, מיטן פּנים אויף דער שטוב אַרויס, דאָס איבערבעטס, ווײַזט אויס, ווײַל ס'איז הייס געווען, ביז אין דער העלפט פון די ברוסטן אַראָפּגעריקט, אַזוי, אַז די אַרעמס און דער האַלדז זײַנען געלעגן נאַקעט. פּאַרײַסלט און קיט זיך באַהיצנדיק פון דעם שטילן אָטעמען; דורך די אָפּגעבויגענע קאַרשן-ליפּן האָבן אירע ציין אַרויסגעבלישטשעט, ווי די ווײַסטע פּאַסטערקעס, און די צעפלאָכטענע האָר האָבן זיך געכוואַליעט איבערן קישן און זענען ביז צו דער ערד אַראָפּגעפאַלן, ווי דער רייַנסטער לײַן, וואָס איז אויף דער זון געטרוקנט געוואָרן.

— נאָר מיט ד נעגל דיר דאָס פּנימל אַראָפּצורײַסן, וואָלסטו דיך שוין נישט גרעסער געהאַלטן פון אַנדערע מיט דײַן שיינקייט! — האָט הונקע אַ שעפּטשע געטאָן מיט אַזאַ שנאה, אַז ס'האָט איר אויש אין האַרץ אַ שטאָך געטאָן און די פינגער אַליין האָבן זיך איר אויסגעצויגן צום רײַסן, אָבער זי האָט זיך נישט ווילנדיק די האָר צעגעגלעט און אַ קוק אַרײַן געטאָן אין שפּיגעלע, וואָס איז געהאָנגען אויף דער פענסטער-ראָם; זי האָט זיך אָבער גיך צוריקגעכאַפּט, דערזעענדיק איר אויסגעמאַגערט פּנים, וואָס איז באַדעקט מיט געלע פלעקן, און די פאַרייטלטע אויגן.

— זי האָט נישט קיין עגמת נפש פון קיין גוט וואָך, דרעמלט זיך נאָך, שלאָפט זיך אויס אין דער וואַרעם, קיין קינדער האָט זי נישט, וואָל זי נישט שיין זײַן! — האָט זי אַ טראַכט געטאָן מיט ביטערקייט, אַז אַרויסגעווײַזנדיק, האָט זי מיט דער טיר אַזאַ זעץ געטאָן, אַז די שויבן האָבן זיך אויס צעקלונגען.

יאַגושאַ האָט זיך ערשט אויפגעכאַפּט. נאָר דער אַלטער איז בסדר אַזוי געלעגן אָן באַוועגונג, קוקנדיק גלאָט אין דער וועלט אַרײַן.

ער איז שוין אַזוי געלעגן גאַנצע דרײַ וואָכן, זינט מ'האָט אים פון וואַלד געבראַכט צו פירן. טײַלמאָל נאָר האָט ער זיך זי איינגעכאַפּט, געזוכט יאַגושען, בײַ די הענט זי אָנגעטאַפּט, געוואָלט

זי האָט אָנגעשריגן אויף חיטעקן, אַראָפּגעטריבן פֿעדערוואָך פֿון גאָלעגער, דערבײַ האָט איך יוכא באַקומען אַ חלק. חײַל די אַן איז שוין אויף אַ פֿיטער די הייך און זי לײַגט זיך נאָך אויס.

— לאָז נאָר פֿון די ס׳אויג אַראָפּ אויף אײן רגע, חעס דער אַלץ אין די חינקעלעך שלאָפֿן!

זי האָט געחאָרטשעט. אָנצינדנדיק אַ פֿײַער אין קױמען.

זי האָט אַרויסגעפֿירט די קינדער אויפֿן גאַניק, און אײַנשטופּנדיק די יעדערן צו גליקלעכע ברױט, האָט זי צוגערופֿן לײַפֿן, ער זאָל די שפּילן, און אַלײן איז זי געגאַנגען אַ-ײנבליק צו באַרײַטן.

בײַם מאַסטערס װײַט איז נאָך אײַנגאַנצן שטיל געחען, אַז זי האָט מיט כעס אױש אַ װעג געטאָן מיט דער טיר, אָבער דאָס האָט יאַננען נישט איבערגעחעקט. דער אַלטער איז געלעגן פּונקט אַזױ, חי די האָט אים נעכטן אין צחנס געהאַט איבערגעלאָזט: אויף דעם בעטקעסטלען רויטן בעטגעחאַנגס איז געלעגן זײַן בלױ, באַחאַקסן פּנים, אַזױ אָפּגעמאַגערט און אַזױ כויס, אַז ער איז געחאָרן ענלעך צו די הײליקע. חאָס מען שטעלט בײַ האַלץ אױס; די ברײט-געעפֿנטע אײגן האָבן געקוקט פֿאַר זיך אומבאַחעגלעך, זײ האָבן לחלוטין גאָרנישט געזען. דעם קאָפּ האָט ער געהאַט אַרומגעבונדן מיט שמאַטעס, און די ברײט פֿינגערגעשפּרײטע הענט זײַנען אים כויס, פּונקט חי די אײנצעי געהאַקטע צחײגן אַראָפּגעהאָנגען.

זי האָט אים פֿאַרראַכטן דאָס געלעגער, אַראָפּקלאַפּנדיק אים דאָס איבערבעט מער אויף די פֿיס, האָרן אין קסוב איז געחען הײס און, דערנאָך האָט זי אים צו דורשטבעלעך פֿריש חאַסער אין מויל אַרײַנגעגאָסן. ער האָט געטרונקען געלאַכן, אַזש דער האַלדזקנאָפּ איז אים הין און צוריק געגאַנגען, אָבער האָט זיך נישט גערירט. ער איז כסדר געלעגן, חי אַ קלאָץ אַנידערגעלײגט. נאָר אין די אײגן האָט אים עפּעס אַ לײכט געטאָן, פּונקט חי אַ מײַך זמאַל. חאָס ניט פֿון דער נאַכט א װיס אַ פֿינקל און אַ צעלאָגן זיך אויף אײן אויגנבליק.

אַ װײַל שטענדיק איבער אים מיט חײַסיק. האָט זי ײדער

אָבער געשטאַרקט האָט זי די טרעג, מ'זאָל זי פֿון באַלע־באָטישקעס נישט אַראָפּזעצן און אויך די פֿאַרביסנקייט קענען אָנזען.

איבעריקנס, וואָס איז די נפֿקא־מינה פֿון וואַנען די קראַפֿט האָט זיך דאָרט דערנומען! גענוג איז, אַז זי האָט זיך נישט געלאָזט, אויסהאַקסנדיק אין יעדנס אויגן נישט ווי קיין קליינער היטער און הינקענדיק דורך אַרץ צו זיך.

— אַזעלכע טרייער האָט זי אַרויסגעזען, גלייך זי קען קיין צער נישט פֿילן, אַזוינס באַשטייט זי דיר שוין פֿאַר אַ גוטן פֿייער — האָבן זעגן איר די בכבודיקסטע באַלעבאָסטעס גערעדט; אַפֿילו די פּלאַפּלערקעס אין אַנדערע האָבן געזוכט איר גוט־פֿרײַנדשאַפֿט, געווען איר צוהעלפֿנדיק מיט אַ גוט וואָרט און מיט וואָס זיי האָבן נאָר געקענט.

פֿאַרשטייט זיך, אַז זי האָט דאָס מיט אַ דאַנקבאַר האַרץ צו־גענומען, אָבער נישט צופֿיל חברהדיק זיך מיט זיי און נישט אויס־טענהדיק ווייטערע טובֿות, וואָרן זי האָט נישט לייכט פֿאַרגעסן די נישט לאַנגסטיקע פּעולות.

זי האָט נישט ליב געהאַט צו פּלאַפּלען גלאַט אין דער וועלט אַרײַן, דעריבער האָט זי נישט געדאַרפֿט די שכנותדיקע שמועסערייען, נישט דאָס אָפּשטיין פֿאַר די הייף, כדי יענעם צו באַרעדן.

זי האָט ווייניק געהאַט אירע אייגענע דאגות! נאָך פֿאַר פֿרעמדע דאַרף זי זאָרגן!...

זי האָט זיך סאַקע גראָד דערמאָנט אָן יאַגנען, מיט וועלכער זי האָט געפֿירט אַ פֿאַרעקשנטע, שטילע און נישט צופֿרידנדיקע מלחמה. פֿון יאַנושען, האָט בלויז די דערינערונג אָן איר איז פֿאַר איר געווען ווי אַ שניט אין האַרץ. אויך אַזוינס האָט זי זיך אָן וואָרט אַ ריס געטאָן, געפֿינענד זיך איבערצלמדיק און קלאַפּנדיק זיך אין האַרץ אַ ריין בײַם נאַרעגנדיקן דעם פֿאַקסטערום.

זי איז נאָך כמעט אין כּעס געוואָרן, וואָס מען איז נאָך אין כאָליפּע געשלאָפֿן און אויפֿן הויף איז שטיל געווען.

ווײנט. נאָר מיט די האַרטע נישט אָפּגעריסענע נעגל — זי האָט געקראַצט דערפֿון, זי האָט נאָר געקראַצט.

איז דעריבער, כאָטש מען האָט אַפֿילו אַנטזאָגן געשריבן, האָט זי זיך גיך באַרויקט. האָרן האָט העכער דיר הערן, מענטש, קענ גורלו האָט העכער דיך אָקזאַגנשטעלן, נישטיק ברעקע־לעך!

און ס׳איז נאָר קיין צייט נישט געווען אויף לאַנגע קלאָגע־רייען. זי האָט אויך זיך אַזאַ גרויסע באַלעבאַטישקייט גע־טאָן!

זי איז דאָך איבערגעבליבן אײנע אַליין, ווי אַ קושאַק אויפֿן פֿרייען זײַט אַרויסגעשטעלט. נאָר זי האָט זיך נישט אָפּגעזאָגט פֿון קיין שום אַרבעט, נישט פֿאַר קיין מענטשן זיך אָפּגעשאָקט. און קענען איר זענען געהערן: יאַגדע, די קאַדזאַליעס. זיי זענען געווען פֿאַרביסן אויף איר, אַז נאָך זאָל פֿהיטן. דער האָיס, וועלכער האָט זיך מיט ווײַנע אַלע געדראַנגען, זי האָט פֿאַרטומלען אויף יאַגעלן און דעריבער זיך פֿאַר איר אָנגעטומלען; אַפֿילו דער גלח, וועלכן די דאָמיניקאַנער האָט אָנגערעדט אויף איר.

נאָר דאָס מוז מען צוגעבן. זיי זענען זי נישט בייגעקומען. זי האָט זיך אויף קיינעם נישט געלאָזט, אַרײַנזאַקסנדיק האָט אַ טאָג אַלץ כער אין דער ערד, און פֿעסטער געהאַלטן די לייצעס אין דער האַנט. אַז בלויז צוויי האָבן זענען אַריבער, זאָן שוין איז אַלץ געגאַנגען לויט איר ווילן, לויט איר פֿאַרשטאַנד און קראַפֿט.

זי האָט נישט דערזען, נישט דערשלאָפֿן, נישט אויסגערוט זיך, האָרעוועדיק נאָך מער ווי אַן אָקס אין דער יאָרזשעטע פֿון פֿאַרטאָג אָן ביז שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן.

נאָר ווײַל זי איז נישט געווען געוווינט צו אַזאַ שווערער אַרבעט און אַלץ אויף איר קאָפּ צו טראָגן, און דערצו איז זי פֿון דער נאַטור געווען ווײַטער נישט קיין דרייסטע און דער קאָפּ איז איר אַ גאַנצן פֿאַרטומלט געווען מיט זאָרגן, איז איר פֿיל־מאָל אָפֿט שווער געווען, אויס די הענט זענען איר אָפּגעפֿאַלן.

זי האָט זיך ניט מאַרקירט, אַז געשווינדער פֿאַרפֿאַלן אַ־
רער כאַלופּע אַרײַן, געכאַפּט די קינדער און פֿון די קליידער וואָס;
ס׳איז איר אונטער דער האַנט געקומען, די רעשט האָט זי איבער־
געלאָזט אונטער וועראָנקעס השגחה און זיך געשווינד אַ טראָג אַ־
געטאָן אויף איר אַלט אָרט, אויף דער אַנדערער זייט פֿון
באָרינעס כאַלופּע.

יאַמבראָווסקי האָט נאָך באַריכטן באַגראָוסירט, די מענטשן
זענען זיך נאָך ניט געהאַט פֿונאַנדערגעגאַנגען, דאָס גאַנצע דאָרף
האָט נאָך געקאָכט פֿון שמחה, דאָ און דאָרט האָבן זיך נאָך געהערט
די קרעכצן פֿון די דערהרגעטע, ווען זי האָט זיך שטילינקער־
הייט אַרײַנגעצויגן און באַזעצט זיך לעולם ועד.

און זי האָט פֿלײַסיק געהיטן: ס׳איז דאָך געווען אַמטעקס
גרויס אויך, און דער עלטער האָט קוים געסאָפּעט און האָט גע־
קענט אַ ליאַדע רגע די פֿיס אויסציִען.

ס׳איז דאָך אַ באַוווּסטע זאַך, אַז ווער עס פֿאַלט דער ערש־
טער צו צו דער ירושה, און שטעקט די נעגל אַרײַן, איז אים
טאַקע ניט גרינג שוין אָפּצורײַסן, און דאָס געזונט ווערט אויך זײַן
אויף זײַן זײַט.

וואָס האָבן זי דאָרט געטאָן דעם קאָוואַלס געוואָלטן אין
דראָנגען, מיט וועלכע ער האָט איר פֿאַרוואַרט דעם אַרײַנגאַנג,
ער איז שרעקלעך אין כעס געווען, וואָרן זי האָט אים אויסגע־
כאַפּט.

וואָס? אפֿשר האָט זי די געוואָלט פֿרעגן ווען אויף אַ
רעדל וויב ניט? זי האָט זיך צוגעכאַפּט צו דער ערד און ווי אַ בויג
אירס צעפֿגעהיטן און באַשיצט, ווײַנדיק זיכער אין דעם אַלטנס
ניבן כוח און אַז מ׳וועט אָנטאָן נעמען, וואָרן דאַכט וואָס זי
געהאַט פֿריִער ווען דעם געוואָרגן.

אין אונטער וועלטנס אַפּטרופּסות האָט זי זיך געוואָלט אַ־
בערנעמען? און ס׳איז דאָך אַ באַוווּסטע זאַך, אַז אויב דער מענטש
אַליין וועט קיין מאָל ניט צולייגן, וועט זיך פֿון אים אויך דער
פּאַן יעזוס אָפּטשעפּען.

ניט מיט קיין געוויין און קלאָגערײַ נעמט מען זיך אָפּ־

יאָס צולהכעיס דעם אַלטן געטון, און אפשר דערפאַר, כדי זיך אין דער צייט ערגעץ מיט יאַנושען צוזאַמענצוטרעפן...

ס'האָט זי געפּרעסט דאָס, אָבער נאָכשפּירן אים איז זי פאָרט ניט געגאַנגען.

ערשט דאָ אַרום סאַמע מיטאָג-צייט קומט צו לויפן טעלבאַסיק און קוויטשעט:

— מ'אַמיר צעקילט די הויפּישע! מ'אַמיר צעקילט! — און ווי אַ משוגענער איז ער הייסער אַוועקגעלאָפן.

די האָט זיך אָפּגערעדט מיט דער קלאַנבאָחען, און די זענען אַקעגנגעגאַנגען. דאָמיניקאַנער סנך איז אַנגעלאָפן, און פון דער־היימנס נאָך שוין געשריגן:

— באַרינא איז דערהרגעט, אַנטעק איז דערהרגעט, מאַטע־איש אין אַנרע־יע!... — ער האָט אַ מאַ־ געטון מיט די הענט, און עפּעס אַ מורמל געטון און אַנידערגעפאַלן, אַז מ'האָט אים גע־מוזט מיט אַ מעסער די ציין אויפרייסן, כדי אַריינצוגיסן אים אַבּיסל וואַסער, אַזוי האָט עס אים פון אָפּגעמאַטערטקייט צוגעדריקט.

און איר איז דאָמאָלס די נשמה פון שרעק ווי אַ האַרטער שטיין פאַרגליווערט געוואָרן.

אַ גליק, וואָס נאָך איידער מ'האָט דעם שנך דערמינטערט, האָבן זיי זיך געגעבן אַ שיט אַרויס פון וואַלד און האָבן דער־ציילט ווי אַזוי ס'איז געווען, און אפשר אין אַ מינוט אַרום האָט זי שוין אַליין דערזען לעבן פאַסטערס וואָגן אַנטעקן אַ לעבעדיקן: ווי אַ מת איז ער בלויז געווען, פאַרבלוטיקט, איינגעגעבן ניט בײַ די בגדאַנקען.

פאַרשטייט זיך, אַז ס'האָט זי אָנגעכאַפּט אַ געוויין און אַ חיוּסיק האָט זי געריסן, אָבער זי האָט זיך גובר געווען, אפילו אַזוי פיל, אַז דער טאַטע, דער אַלטער בילינאַ, האָט זי אָנעקגע־צוינגן אַ ווייס און שטיל איר איינגערעדט:

— דער אַלטער העט באַ"ר אָפּשטאַרבן, אַנטעק הייסט ניט פון גאָטס וועלט צו זאָגן, און אין בערינגס כאַלופּע איז קיינער ניטאָ. דער קאַוואַל קען זיך נאָך דאָרט אַריינכאַפּן, און קיינער וועט אים פון ניט קענען אַרויסיאָגן!...

גראָבנס שטראָמענדיק וואַסער, ווי זילבערנע שפּענדלעך. אימפּעטי-גלאַנצט, פֿון די פֿעלדער האָט זיך געטראָגן א פֿייכט, קיל אָטעמען צוזאַמען מיט דער הייליקער פֿרילינג-שטילקייט, און העלבער אַלץ וואַקסט און קוועלט אויף דער וועלט אַרויס...

אָבער נישט אויף דעם און נישט אויף יענעם האָט זי געקוקט.

ס'האָבן זיך איר אויפֿגעוואַכט די דערינערונגען וועגן די צרות, הונגער, עוולות, אַנטזעצלעכע אומרויִקייט, הייסיקן, וואָס האָבן ווי טשוועקעס פֿאַרוווּנדעט, און אַזוי פֿיל טרויעריקע און אַזעלכע דאגות, אַז ס'האָט זי אַזש א וווּנדער אָנגעכאַפּט, ווי אַזוי זי האָט זיך אין יענע געגעבן דאָס אַלץ אַדורכצוברעכן, און זי האָט דאָס אַלץ איבער געליטן און האָט זיך דערוואַרט, אַז אָט האָט איר פֿון יענעם אַלץ איבערגעדרייט צום גוטן...

זי איז דאָך ווידער אויף דער באַספּאַדאַרסטווע, אויף דער ערד.

און ווער איז דען באַרעכטיקט זי פֿון דאָרטן אַרויסצוטרייבן; ווער איז גאָר אימשטאַנד!

זי האָט שוין אַזוי פֿיל דורכגעבראַכן, אַזוי פֿיל דורכגעליטן איבער דעם האַלבן יאָר, אַז אַן אַנדערער מענטש וועט דאָס איבער זיין גאַנץ לעבן נישט דורכליידן, וועט זי שוין איבערהאַלטן אויך דאָס, וואָס דעם פֿון יענעם וועט נאָך געפֿעלן אויף איר אַרויפֿצוואַרפֿן. זי וועט איבערהאַלטן און זיך דערוואַרטן ביז אַנטעק וועט רויִקער ווערן און, די ערד וועט ענדלעך ווערן זייער אויף דורי-דורות.

שוין דריי גאַנצע וואָכן, און איר דאַכט זיך, ווי דאָס וואָלט ערשט נעכטן געשען, ווען די פֿויערן זענען אויסן וואַלד געגאַנגען...

זי איז נישט מיטגעגאַנגען מיט די אַנדערע, וואָרן אין איר צושטאַנד איז איר שווער געווען און אויך געפֿערלעך...

זי האָט זיך נאָר געזאָרגט וועגן אַנטעקן, וואָרן כ'האָט איר באַלד איבערגעגעבן, אַז ער האָט זיך מיטן עולם נישט פֿאַרריי-ניקט און איז נישט געגאַנגען; זי האָט פֿאַרשטאַנען, אַז ער האָט

ניט געקענט קיין שום שאָדן. ווי זי האָט דאָס געזען אַלע טאָג. אַ גאַנץ איז זי צוגעטראָכן צו דער עפֿענונג אין פּלויט. אַ בליק צו כאַפּן איבערן פֿעלד, אויף די ווינטער־תבֿואות.

זי האָט ווידער אָנגעהויבן זאָגן דעם איבערגעריסענעם פּאַ־ סטער.

די זון האָט זיך שוין געהאַט אויפֿגעהויבן. פֿון צווישן די סטעדער האָט אַ ווייַט געטון אַ רויטע העלע ליכטיקייט, און דער ווייַ־ סער פֿראָסט האָט זיך צעפֿינקלט און דער טוי האָט אָנגעהויבן פֿון די ביימער אַראָפּצוטריפֿן; אַ ווינטל האָט זיך אויך אַ ריר געטאָן און אָנגעהויבן פּסיליסטקע שאַרן צווישן די צווייַגן. די לערכעס האָבן זיך האָט אַמאָל געדיכטער צעקלונגען, און אין דאָרף, אויף די וועגן, האָט זיך אויפֿגעהויבן אַ באַוועגונג. מ'האָט געהערט דאָס פּליאַסקען פֿון וואַסער באַם אָנשעפּן אין סטאַוו, טויערן האָבן ערגעצן פֿון צייַט צו־צייַט פֿאַרזשאַווערטע אויסגעקרייצט, דאָ האָבן געגערן געשריגן, און אַ הונט האָט זיך צעבילן; דער גאַר אַ מענטש־ לעכע שטימע האָט זיך אין דער פֿרימאָרגנדיקער שטילקייט דערטראָגן.

דאָס דאָרף האָט אויפֿגעוואַכט אַביסעלע שפּעטער, ווייַל ס'איז געווען זונטיק און יעדערער האָט גערן אַ ביסעלע לענגער אויסגע־ ליגן די אָפּגעהאָרעוועטע ביינער אונטערן איבערבעט.

האַנקע האָט אויך גאָרנישט געקוקט, זי איז פֿאַרזונקען אין זיך, אין די אַלע פֿאַרשיידענע געדאַנקען, וואָס האָבן זי אַרומגע־ שפּינען, אַז זי האָט נאָר מיט די ליפּן דעם פּאַטערנאָסטער געשעפּ־ טשעט, ווייַט פֿון איר מיט דער נשמה. און, זי איז אייַנגעגאַנגען פֿאַרטרונ־ קען געווען אין די זכרונות.

זי האָט אויפֿגעהויבן די שטילע, מיט פֿרייד פֿאַרשיכּורטע אויגן אויף די ברייטע פֿעלדער, וועלכע זענען געווען אָפּגעשלאָסן מיט אַ וואַנט פֿון ווייַסן וואַלד, איבער וועלכן עס האָבן זיך די פֿלאַ־ מען פֿון זון־אויפֿגאַנג צעגאָסן, אַזוי אַז פֿון די בלוילעכע געדיכ־ טענישן האָבן בורשטינענע, גראָבע סאָסנעס אַרויסגעגלאַנצט; און די באַנגע ערד האָט ווי אין גאָלדענע, אויפֿוואַכנדיקע שטראַלן געצי־ טערט: די ווינטערדיקע תבֿואות האָבן מיט אַ פֿײַכטער, גרינלעכער פֿאַרב די ביימער אַרומגעהילט, און ווי־נישט־ווי האָבן אין די פֿעלד־

אַ שורה איבערן טאָפּ שטרוי־דאַך געזעסן, האָבן זיך צעטרייסלט צע־
שוויסטערס.

— פּיטערעק! דער טאָג איז שוין ווי אַן אָקס די גרייס! —
האָט זי אַ געשריי געטאָן, קלאַפּנדיק מיט דער פּויסט אין דער מיט
פֿון דער פֿערד־שטאַל, און דערהערנדיק אַ פּראָטעסטן און דאָס אויפֿ־
ריקן פֿון ריגל, האָט זי באַלד די צווייטע מיר פֿון דער קי־שטאַל
אויפֿגעפּראַלט.

די קי זענען אין אַ שורה פֿאַר די ושלויבן געלעגן.

— חיטעק! אין דעם שלאָפֿט גאָר, די פּאַקראַקע, ווי נאָך אַ
חתונה!

דאָס שגצל האָט זיך מיסטאָמאָל אַ כאַפּ אויף געטאָן, אַראָפּגע־
שפּרונגען פֿון דער פּריטש, און איילנדיש אָנגעהויבן אַרויפֿציען אויף
זיך די הויזנשטיקנס און אין שרעק עפּעס געבורטשעט.

— האַרץ־צו אַ ביסל היי די בהמות, זיי זאָלן עפּעס איבער־
קייען ביז דער מילך, און קום באַלד צו גיין קאַרטאָפֿליעס שיילן.
און דער ליטשליץ וואָלסטו נישט געבן, זאָל זי גליין די באָשטן — האָט
זי שטרענג צוגעגעבן, ווען דאָס אי געהערן יאַנטשיקעס קי.

— זיי פֿאַשטן זיך אַזוי, אַז די קי ריטשעס אויס אין גאַנץ פֿאַר
הונגער דאָס שטרוי פֿון אונטער זיך.

— לאָז זי אַפֿילו פּגרן, נישט מיין היזק! — האָט זי פֿאַר־
ביסן אַ מורמל געטאָן.

חיטעק האָט נאָך דערמאָן עפּעס אַ מרוק געטאָן, אָבער ווי נאָר
זי איז אַרויסגעגאַנגען, האָט ער זיך אַ האַרץ געטאָן אין דער בריים
פֿון בעלגער, צוהאַלטנדיק די הויזן אין דער באָרטעך, כדי נאָך
אַ רגעלע אַ דרימל צו כאַפּן.

האַנקע איז נאָך געגאַנגען אין שייער אַריין, ווו איך דער
קלעפּיסקע זענען מיט שטרוי אַרויסגעדעקט געלעגן די קאַרטאָפֿליעס.
וואָס מ'האָט געהאַט איבערגעקליבן צום זעצן, און גענומען אַ בליק
אונטער דער טאַפּע, ווי ס'זענען געלעגן אַלע באַלעבאַטישע כלים.
לאַפּאַ איז איר פֿון הינטן אָפּער אַקעגנגעשפּרונגען, כאַפּנדיק אַלע־
מאָל אַ בליק צו די בענדז און פּאַרפּירנדיק מיט זיי אַ גלחתה, ביז
זי האָט אַלץ גרינדלעך געהאַט אַרויסגענומען, ביז ס איז עפּעס באַנגאַנ

— די הויזן שטערן דיר אַראָפּ, אַז ס'איז דיר קיין גוטן
ניט אַפילו אויף די פּיס אײַנצוציִען; ווי גאַנדניס האָט עס אויף
מיר פּינגער פאַרצייגנט. — די האָט עס מיט ליבלעכקייט די דײַטן
אַרומגעקאָפּט.

דערנאָך האָט זי צו די צופּות אויפגעפּאַסט, אַ האַרף סיצנדיק מיט דער גאָרשטש פאַר דער שטעל אַ ביסל נסן פון דעם חזיר, כדי זיי צו צונאָרן. די זיגען זיך אײַליק פון די געזונטן צוזאַמענגעפלויגן, און די הענער האָבן גענומען קרייען אויסן קול.

די געגרט, וואָס זענען געהאַלטן אין דער ווײַס אַרומגעצוימט, האָבן זי אויפגענומען מיט אַ געגאַנגעריי און מיט אַ שיפּצן; זי האָט אָפּגעטריבן די גאַנדערס, ווײַל זיי האָבן באַלד אָנגעהויבן אַ מלחמה מיט די הינער, און אָנגעהויבן אָפּערנעמען די אייער פון אונטער די קוואָקערס, וואָס זענען אין די שטייגן געזעסן, און אַ קצנן ליכט ווי דורכצוקוקן.

— אַ ליאַרע שטה העלן זיי זיך פּיקן — האָט זי געטראַכט, אײַנהאָרכנדיק זיך צום שטילן; קוים פּילבאָרן דורכאַבּען אין די אייער.

אַקוראַט איז אויף לאַפּאַ אַרויסגעקראָכן פון דער בודע, ווען זי איז געגאַנגען צו דער פערד-שטאַל. ער האָט זיך אויסגעצויגן און געגענעצט. ניט קוקנדיק אויף די גאַנדערס, וואָס האָבן אויף אים געפּעט פּעס.

— ס'דען! דו ליידיקגייערטשיסקאַ. ווי אַ פּאַראַבעק שלאָפט ער זיך די נאַכט אַדורך, ער וואָלט בעסער געהיטן.

דער הונט האָט אַ כאַך געטאָן מיטן וויידל, פריילעך אַ ביל געטאָן, אַ לאָז געטאָן זיך צווישן די הינער, אַז פּעדערן האָבן זיך גוט אָנגעהויבן שיטן. און גענומען זיך רײַסן צו איר, צו דער ברוסט איר שפּרינגען, און די הענט איר לעקן; אַז זי האָט אים בעטן-ניט-בעטן איבערן קאָפּ אַ גלעט געטאָן.

— ניט יעדער מענטש אַפילו וועט דיר אַזוי טרײַ זײַן ווי האָט באַשטענדיש. ער דערקענט די זאַכן דעם באַלעבאָס! — זי האָט זיך אַ ביסל אויסגעגלייכט, פידגעריק מיט די אויגן איבער די הויך-באַטראַכטיקע דעכער, וואָרן די שוואַלבן, וואָס זענען אין

אויפֿגעשפּריצט. דער מאָרגן־ווינט האָט זיך ווי דורך אַ זיפּ אַרײַנ־ געריסן, באַשײַנענדיק מיט רויטע ליכט די מזרח־ווענט, וואָס האָבן זיך דאָס מאָל העכער אויפֿגעהויבן, פּונקט ווי אַ גאָלדענע תּיבֿה איבערן שוין שטראַלנדיקן, אָבער נאָך נישט געזעענעם הייליקן אָרון.

און ווײַל באַלד נאָכן האָט געהאָט געכאַפּט אַ פֿרעסטל, האָבן די פֿלויסן, בריקלעך, דעכער, און שטײַנער מיט אַ ווײַסן פֿראָסט געגלאַנצט, און די ביימער זענען געשטאַנען ווי אָפּגעגײַסט.

דאָס דאָרף איז נאָך געשלאָפֿן פֿאַרזונקען אין פֿינסטערניש, וואָס איז נאָך האַרט אויף דער ערד געלעגן. אָבער, אַז נאָר אַ טייל באַלופּעס, וואָס זענען געבליבן צום חג געשטאַנען, האָבן זיך עטוואָס אַרויסגעשײַלט פֿון דער הפֿקירות פֿון ווײַטע געהײַסטע זעגנס. איבער דעם פֿאַרנעפּלטן שפּיגל פֿון כמאַרע האָבן זיך געשלענגט לענגלעכע, שוואַרצלעכע שטראָמען־פּאַסמעס, פּונקט ווי גליווערנדיק גלאָז.

די מיל האָט געגאָסן אָן אויפֿהער געברויזט. און נעבן אַן אויסגעזונקן טײַכל האָט איבער שטײַנער געריזלט מיט אַ שטי־ לינקן, פֿאַרבאָרגענעם געפּליסטער.

די הענער האָבן שוין געקרייט גלאָט אין דער וועלט אַרײַן און פֿאַרשידענע פֿייגעלעך האָבן זיך ווי אין אַ געמײַנוג, בעטער תּפֿילה שטיל געשעפּטשעט אין די סעדער. האַנקע האָט אויפֿ־ געוואַכט. דער שלאָף האָט זי ווײַטער געפּײַניקט און די אָפּגעמאַטערטע, נישט אויסגערוטע בײנער האָבן אַנשטאָט איבערבעטן געצווינגען, אָבער זי האָט זיך נישט אונטערגעגעבן. מיטן פּראַקטיקן פֿרי זיך די אויגן איבערגעוואַשן, און געפֿינענדיק ווידער דאָס פֿאַרלוירענע וואָרט פֿון פֿאַרשטערונג, איז זי אַוועקגעגאַנגען אין פֿאָדערהויז אַרײַן אַ בליק טון אויפֿן האָב און גוטס און די שלאָף דיקע אויפֿוועקן.

צום ערשטן האָט זי אויפֿגעטראָלט די טיר צום הויף, וואָס האָט זיך באַלד אויף די פֿעדערסטע פֿיס זיך אויפֿגעשטעלט. נאָר־ ווײַל ס'איז ווײַטער אויסגעפּאַשעט געוואָרן, האָט עס זיך צוריק אַ האַלט אַנידער געטאָן אויפֿן גראָז און מיטן שנאָרכנדיקן הויך־פֿיסי נאָכגעטראָגן איר, ווען זי האָט עס צוגעשפּאַרט דאָס פֿערדל, אַז זאָרגנדיק פֿריש.

װ

ציבאַרגנגס אין געזען דער פאָלסטן-ווינסיק.

נאָך א שטיק פאַר זון-אויפגאַנג, אָבער ס'איז שוין געוען גאַנץ ליכטיק, האָט הינקאַ ארויסגעבליקט פון באַרינגס כאַלופּע ווי איז נאָר געוען אָנגעטון אין חלניאַק און אין צפּעס א טיכל-זשינגע, האָרן אין דרויסן איז געוען א פיינע קעלט.

די האָט אזוי ארויסגעקוקט אזש ביז נאָכן הויף אויפן שמאָרצי-לעכן וועג ארויס, וואָס איז געוען מיט טוי דורכגעזאַפּט און פר-טעק-ווי מיט הייסן פרי באַדעקט. ס'איז נאָך געוען פוסט אַרום אַלץ איז געשלאָפן. מאָרגן-ליכטיקייט האָט די נאָך נאַקעטע ביי-מער-שפּיצן ארומגעהילט. רעטשלעך נאָנט האָבן זיך שרעקנדיק הינטער די פלויסן באַהאַלטן.

זי איז ארויסגעקומען אויפן גאַניק, מיט די אַנידערגעקניפּ זי האָט זי- שוין א ליאַרע טאָג געטריכט אין בעט אריין און אָנגעהייבן זאָגן פּאַטערזש, בלאָנדזשענדיק מיט די פֿאַרשלאָפֿענע אויגן איבער דער וועלט.

דער טאָג האָט זיך ביסלעכווייז ווי מיט א ווייסלעכער שרעק

און זי האָט לאַנג פּאַטשעט־זיך געוויינט, ביז ביסלעך מידערן
נטליינט און ווייטיקלעך שטיל זיך פֿאַרן האַרציקן יעזוס געקלאָגט
אויף די עוילות, וואָס זענען איר געטון געוואָרן...
ס'האָט שוין געטאָגט זיין שפּעט, וואָרן די הענער זיך
שוין לאַנג געקרייען אויף האַלבער נאַכט אָדער אפֿשר נאָ־
אויף אַ ווייסער־פֿענצטער.

דער ס'זאָל א נדבה אויף א תּפֿילה אָפּצוּריכטן געבן... — האָט די קלאָגבאָבע טרויעריק צוגעזאָגט.

— אמת! צ'האָב פאַרוואָלגן, באַלעבאָסטע־לעבן, הע! אין אויפן בייטעכל אַרויסקריכן. די ביינער טוען ווי נאָך פון חנט און די אויגן פאַלן צו פון שלאָף.

— שלאָפֿט געזונטערהייט, ווי נאָר עס געפעלט ענק, קיין אָרט פעלט נישט.

די אַלטע האָט גיך צונויפגעטוליעט די פעקלעך און זיך אָנ־געהויבן אין פעדערהייל צו דראַפּען אויף דער לייטער, ווען די קלאָגבאָבע האָט איר דורך דער אָפענער טיר אָנגעהויבן נאָכצו־רופן:

— יאָ, כ'האָב שיער נישט פאַרגעסן ענק צו זאָגן, אַז מיר האָבן אַרויסגענומען ענקער איבערבעטל פון קאַסטן... מאַרציכא איז קראַנק געווען אין פאַסט אויף פאָקן... ס'איז געווען אַזאַ קעלט, איבערצודרעקן זי איז נישט געווען מיט וואָס... האָבן מיר זיך אָנגעליגן באַ ענק. דאָס איבערבעטל איז שוין אויסגעלופטערט און מען קען עס שוין כאָטש אפילו מאָרגן אַרויסטראָגן אויפן בוידעם...

— ס'איבערבעטל... מאַ, ענקער ווילן... מילא, אַז מ'האָט געדאַרפט, מילא...

ס'האָט זי עפּעס אַזאַ שטיק געטאָן באַם האַרצן, אַז זי האָט אָפּגעהאַקט; זי האָט זיך צוגעשלעפּט, טאַפּנדיק אין דער פינסטער, צום כאַסטן אַראָפּגעקניט, און אויפהייבנדיק דאָס דעקל, אָנגעהויבן געשווינד מיט ציטערדיקע הענט בלאָנדזשען און אַרומטאַפּן איר טויט־אויסשטאַטונג...

טאַקע... ס'איבערבעטל איז נישט געווען... און אַ ריין איי־בערצוג... קיין איין מאָל נאָך נישט באַניצט... דאָס האָט זי דאָך פון די געטאָגענע פעדערן אויף דער פּאַסטע אָנגעשליסן... צו האָבן דאָס אויף דער לעצטער שעה פון גסיסה...

און מ'האָט איר צונעמען... צינצעמען...

עס האָט זי אָנגעכאַפּט אַזאַ האַרציק געוויין, אַז ס'איז אַ חונדער, וואָס ס'האַרץ האָט איר נישט געפּלאַצט.

צום שלאָפן גריסן. דאַמאָלס האָט אַגאַטאַ אַרויסגעצויגן אירע סאַ־בעלעך אויף דער ליכט, באַזונדערס פּאַמעלעך כלערליי זאַכן, וואָס זי האָט געבראַכט.

האָט מען זי געגעבן אַ רינגל אַרום אין אַ ראָד, איינהאַלטנדיק דעם אָטעם און ס׳איז אַ וווּנדער, וואָס מען האָט זי מיט די צעגליטע אויגן נישט אויפגעגעסן.

און זי האָט צו אַלעם ערשטן יעדן איינציקן צו אַ נעפּיליקס בילדל צעטיילט, דערנאָך ווידער שטרן פּאַמעסטערקעס די טיקסטעס, אַזעלכע שיינע, אַז זיי האָבן געשפּילט מיט די פאַרבן. און תּמיד האָט זיך אַ געטומל אויפגעהויבן. אַלע האָבן זיך צום שפּיגעלע געשטופּט, אומגעדולדיק זיך, פרייענדיק זיך, און די העלפדער אויסגעשטעלט, ווי די אָנגעבלאָזנע איבעריסטקעס. זי האָט אויך געבראַכט אַזעלכע הימלשע קניפּיקעס פאַר די שקצים, אַ גאַנץ בינטל מאַכאָרקע פאַר טאַמאַשן, צום לעצט אויך פאַר דער קלאָגבאַגייען בריינע שפּיצן, געכוואַליעטע און מיט אַ קאָלירטן פאָדעם דורכגעפלאָכטן, אַז די באַלעבאָסטע האָט אויס פון צופרידנקייט עטלעכע מאָל אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט...

אַלע האָבן זיך נישט הייַנטיק געפרייט, נישט אויפגעהערט צו באַקוקן די אַלע הערלעכקייטן און געצוציקט די אויגן מיט די מתּנות. און זי האָט אַן אַ שיינער אַ צופרידענע מיט גרויס ליבלעכקייט דערציילט, ווי־ביל יעדע זאַך קאָסט און ווו ס׳איז געקויפט געוואָרן.

זיי זענען לאַנג אַזוי געזעסן אין דער נאַכט אַרײַן, איינשטענדיק וועגן די פּאַרשידנסטע זאַכן.

— אַ פּחד כאַפּט אויס בײַם האַלדז אָן, אַזוי שטיל איז אויפן דאָרף! — האָט צום סוף אַגאַטאַ באַמערקט, ווען זיי זענען אַנטשוויגן געוואָרן, און ס׳איז זיי באַפאַלן אַ טריבע, טויטע שטילקייט. — ווי קומט עס? אין יענע יאָרן, אין דער צייט, האָט זיך דאָס דאָרף אויס געטרייסלט פון די געזאַנגען און געלעכטער!...

— און איצט. ווי אָן אַ בית הקבֿרות דאָס אויס דאָס גאַנצע דאָרף. כאַפּט נאָר, דער אָלץ מיט שטיינער צו און שטיל אויך צלמים... ס׳וואָלט אפֿילו נישט זײַן ווער ס׳זאָל פּאַטשעריוס אָפּהאַלטן.

וסיפמיסטער. נײַע עבירות געשען הינטער, ווי קומען פאַר זאַר
ולעפען אין די אויגן!...
אנאסטע האָט זיך שוין מורא געהאַט הענן מער אויסצופרעגן,
י האָט נאָר אויפגעהויבן די ציטערדיקע הענט און אָנגעהויבן זיך
יליק צו צלמען, שעפּטשענדיק אַ הייסע תּפילה!
— איך אומגליק איז אויפן גאַנצן פאָלק געקומען, און בײַ-
ינע ליגט אויך אָן אַ נשמה, און מען וואָגט, — זי האָט אָנגע-
הויבן שטילע צו רעדן, גוסקיקנדיק זיך מיט שרעק — אַז יאַנושיקאַ
האט זיך שוין, מ׳טען חאָיט אויך גאַנץ פעסט אַרײַנגעלאָזט...
אנטעק איז נישט געוואָרן, מאַמעשי איז נישטאָ, סיטעלן אַנדערע
זאַראָבקעס איז נוט דער ערשטער דער בעסטער, אַבי ער זאָל
ר נאָר צופרידנשטעלן... אַ העלפ, אַ העלפ!... — האָט זי אַרויס-
:זיאָמערט, פאַרבערגנדיק די הענט פאַר גריכצאָרן.
די אַלטע האָט זיך שוין גאָרנישט אָנגערופן. זי האָט זיך
אויצלינג דערפילט פאַרכאַמערט און אַזוי אַדורכגעטעמען פון די
דהייקע נײַעסלעך, אַז זי האָט זיך אָהעקגעשלעפט אין שטעלעכל
אַרײַן עפּרוזן.
ערשט בײַ אַרום סאַמע זון-אונטערגאַנג האָט מען זי דער-
זען זיך אַרומשלעפן איבערן דאָרף צו די באַקאַנטע. זי האָט זיך
יונגעקערט ערשט דאַמאָלס, ווען ס׳איז שוין בײַ די קלאָגביס בײַ
די הויפטערע-טיסלען געוועזן.
אַ לעצל האָט אויף איר געוואַרט און אָן אַרט. פאַרשטייט
זיך, אַז נישט דער איבן-אָן, אָבער נישט גאָר פון זונגען. די אין
וועגן לעבן דער קלאָנבאָהנע. זי האָט הײַניק געגעסן, פּינקט ווי
אין איבערקליגעריש קינד, דערצײַלנדיק אין דער שטיל הענן
זער העלפ. הענן פאַרשידענע ערסטער פון אַטבוצען, אויף
ירכע זי איז אַלץ שוין געדען, אַז מ׳האָט זיך נישט הײַניק גע-
רופנערס דערויף.
און הי די וואַכט איז שוין געהאַט אַזוי צו געפאַלן, אַז
אפילו די צוו ס-רוויסקיס, וואָס האָט אויף די שריבן געשפּילט, האָט
זיך שוין גנה׳ס אויכגעלעבן און דאָס גאַנצע דאָרף איז אַנטשלאָפן
געוואָרן. האָט מען אין שטוב פײַער אָנגעצונדן און זיך אַנטהויבן

דאָרט: ערשט זײַן שפּעטער. אָבער ס'זענען שוין אַדורכגעגאַנגען דרײַ װאָכן, און קײן אײנער איז נאָך ניט צוריקגעקומען. ראַ-כע איז אויך דאַנערשטיק אײַנגעפֿאַרן געװויר װערן.

— באַרינג לעבט נאָך כאָטש!

— ער לעבט. נאָר קוים ער זשיפּעט, און קען ניט צו זיך קומען, װי אַ קלאָץ ליגט ער... האַנקאַ האָט אַראָפּגעבראַכט דאָקטוירים, מבֿינים, ס'העלפֿט גאָרנישט...

— װאָס דען, ס'װעלן שוין אײנעם העלפֿן דאָקטוירים, אַ יצ ער פֿאַלט צום טויט שוין בורחים!

זײ זענען אַנטשװיגן געװאָרן, פֿאַרטאַטערט פֿון די דע-רינערונגען. די קלאָנבאַוטע האָט זיך פֿאַרקוקט דורכן פֿאָר אויפֿן הײַזן מאַפּאַלן-װעג אַרויס, װאָס פֿירט אין שטאָט אַרײַן און שטיל זיך צעװײנט, װישנדיק זיך כּסדר די נאָז...

— דערנאָך, פֿאַרנדיק זיך פֿאַרזאָרגט באַם צונרײַטן דאָס מיטאָג, האָט זי ביסלעכװײַז דערציילט, װאָס עס איז געשען אין דאָרף איבערן װינטער, און פֿון װאָס אַבאַ־ע האָט להלוחין ניט געװוסט.

אַזש די אַלטע האָט די הענט צעטומען און זיך צו דער ערד אײַנגעבויגן פֿון דערשיטערונג און דערשטוינונג. װאָרן די-ראָזיקע נײַעס'לעך זענען אויף איר װי שטײנער געפֿאַלן און די נשמה מיט אַזאַ גרימצאָרן און װײטיק אַרומגענומען, אַז זי האָט אָנגעהויבן שטיל צו כליפּען.

— גאָט מײַנער, דאָרט אין דער װעלט האָב איך שטענ-דיק געטראַכט װעגן ליפּצע, אָבער אַז ס'זאָלן אַזעלכע זאַכן גע-שען, איז מיר אפֿילו אויפֿן געדאַנק ניט געקומען... און אַזױנס האָב איך דינט מײַן לאַנג לעבן ניט געהערט! דער ניט גוטער האָט זיך דאָ אויף פּעסט באַזעצט, צי װאָס!

— אַװדאי, ס'זעט אויס, װי עס װאָלט אַזוי געװען!

— און אפֿשר איז עס גאָטס װילן אַזוי פֿאַר די מענטשלע-כע רשעות און זינד!

— זיכער, ניט אַנדערש. דער פֿון יענעם שטראָפֿט דאָס אַצי פֿאַר אַזאַ שרעקלעכע זינד, װי משקע אָנטאָט מיט דער

— מ'האָט גענומען די באַלצערזקס...

— מ'האָט גענומען די סאַכאַס...

— ... און אַזוי פיל נאָך אַנדערע. און ווי האָבן מער ווי שעזיק פֿירערן אין קרעמינאַל אַריין אַרעקגעטריבן...

— דער מענטשלעכער: אַרשטאַגי איז גאָרנישט אויסשטאַנד דאָס איבערבוידערציילן, וואָס דאָ האָט זיך געטאָן... וואָס פֿאַר אַ געוויינען דאָ האָבן געבלוטיקט, יאָמערלעכע געוואַלדן... שרעקלעכע קללות.

און דאָ איז אָנגעקומען דער פֿרילינג. די שנייען זענען געשווינד צעגאַנגען, די פֿעלדער האָבן זיך איבערגעטריקנט, די ערד בעט זיך אויס. מ'זאָל זי באַאַרבעטן. ס'איז צייט צו אַקערן, ס'איז צייט צו זייען; ס'איז צייט אויך אָנצוהייבן אַרבעטן און צו אַרבעטן האָט נישט חשק!

דער חאָיס איז געבליבן, דער קאַזאַל און די עטלעכע אַלטע לייט, וואָס קענען זיך קוים רירן, און פֿון די פּאַראָבקעס איז איינער נאָר דאָ, דער גאָרישטאַסער יאַשקע פּושעטראַסני!

און דאָ קומט אויך אָן די צייט פֿון ריכטן זיך אין בעט אַריין. אַ טייל זענען שוין געלעגן געוואָרן, די קי קעלבן זיך אויך. אומעטום ברייען זיך הינדלעך אויס, פֿאַר די פֿענצטער דאַרף מען טראַכטן, צוזעען ווי דאָ אַ ביסל שפּייז. דאָ ווילן גראָשן אָדער נאָר אַ ריין העמד, און אַנדערע אַרבעט איז דאָ אַזוי פיל, אַז מ'ווייסט שוין נישט צו וואָס זיך פֿריִער צו נעמען; אַליין וועט מען זיך דאָך קיין עצה נישט געבן, און אַ געדונגענעם קריגן אין אַנדערע דערפֿער קען מען נישט — יעדערער מוז זיך דאָך פֿריִער זיינס באַאַרבעטן...

— מ'וועט ווי דען אַזוי גיך נישט אָפּלאָזן!

— גאָט חייסט וועז! דער גלח איז געפֿאָרן צו דער רעגירונג. ס'איז געפֿאָרן אויך דער חאָיס, זאָגן זיי, אַז ווען די שלעפּאָוצי*) וועט זיך ענדיקן, וועט מען זיי אָפּלאָזן, וואָרן די סאָנרעט

---

*) אויספֿאָרשונג.

גענומען מיט זיך. און אַלע האָבן, ווי באַלד מתוודה זיין, זיך מודה געווען אין דעם רייכטום אַלץ געזאָגט. ערשט אַרום פאַרנאַכט־צו האָבן זיי פאַרענדיקט און האָבן געוואָלט מיטאָגן? דאָס גאַנצע דאָרף צוזאַמען מיט אַלע חייבער פאַרנעמען, אָבער ס'האָט זיך אויפגעהויבן אַזאַ געשריי און אַזאַ געוויין פון די קינדער, אַז די מיטערן האָבן שוין אָנגעהויבן מיט די אויגן דרעגנער צו זוכן... דער דאָברעוואָלסקי האָט געהייסן עפּעס אויפקלערן די עלטסטע, אַז זיי האָבן אַנגעזעצט צעפּלאַצט. אפילו די קאָזאַקעס, וועלכע האָט אַלעמען שטאַרק געטראָשעט. האָבן זיי נישט געטויגט. בלויז די מיטערן האָט מען פאַרטריבן אין קרעמינאַל אַריין; אַנשטאָט באַקומען אָבער האָבן זיי געהייסן מיט שטריק בינדן!

— יעזוס! מיט שטריק געהייסן בינדן!

— און מען האָט אים געבונדן, אָבער ער האָט זיי דער־צערטן, פונקט ווי איבערגעפּרילסט ספּרעס. אַז אַלע האָבן זיך אויס דערשראָקן, וואָרן ר'האָט אויסגעזען, ווי דאָס משוגעת וואָלט אים צום קאָפּ צוגעטרעטן, אָדער דער טייוול וואָלט אים אין זיין מאָגן אַריינגעטויטן, און האָט זיך אויפגעשטעלט אָקעגן זיי און אין די אויגן אַריין זיי געזאָגט:

— קאָנטעסט מיך שטאַרק אַיין אין קייטן און היכט, וואָרן כ'וועל אַלע דערטרינקען און זין וועל איך אייך אַ מעשה אָנטאָן...

— אָזוי האָט ער זיך צעהויצט, האָט מ'האָט אים דעם מאָ־סקן דערהרגעט. ער האָט אַליין די מיט אָנגעשטעלט, און אָזוי האָבן זיי אים אָפּגעקנעפּירט...

— יעזוס דערבאַרמדיקער מיינער! מאַריאַ! — האָט אַנגעצאָג געקרעכצט.

— כ'וועל עס שטענדיק פאַר די אויגן און ביזן טויט אַריין חאַל איך דאָס נישט פאַרגעסן, ווי אַזוי מ'האָט זיי געטויטן.

— כ'האָט געטויטן מיינער מיט די שקצים... מ'האָט גענו־מען די פלאַשקעס...

— מ'האָט געטויטן די פּריסטערס...

— מ'האָט גענומען די גאַלאָנעס...

— מ'האָט גענומען די וואַכניקס...

זיי זענען אַ סך פֿון אונדזערע טיט צעקלאַפּט געוואָרן. דעם אַלטן באַרינען האָט מען געבראַכט צו פירן מיט אַ צעשפּאָלטענעם קאָפּ; דאָס האָט אים דער גאַיאָוועס אַזוי צעטריבערט, אים הינטער האָט געמוזט באַרינאַק פֿאַרן פֿאָטער דערפּאַמיתם.

— יעזוס! דערפּאַמיתם, אויף טויט!!

— אויף טויט. און דער אַלטער קרעכצט אַזוי אַליין טאַקע ביזן היינטיקן טאָג און ליגט איינגעבויגן אָן שכל, ער האָט צום מייסטנס געליטן, אָבער אויך אַנדערע האָבן נישט הייניק אַרייַנגעכאַפּט: שימעק דער דאָמיניקאַנעס האָט געהאַט אַ צעבראָכענעם פֿוס, פּאַסטוש גאַלאַנב איז אַזוי צעהרגעט געוואָרן, אַז מען האָט אים אויס געטויט ברענגען צו פירן, פּלאַסקאַ סטאַכן האָט מען דעם קאָפּ צעשלייגט, און אויך אַנדערע האָבן געצוג אַרייַנגעכאַפּט, אַז מ'קען נישט געדענקען אפילו העד און האָט! קיינער האָט זיך דערפֿון נישט צו פֿיל צום האַרץ גענומען, נישט באַקלאָגט זיך, האָרן זיי האָבן זייערס אויסגעפֿירט. זיי האָבן זיך טאַקע אומגע-קערט מיט קראַנק, מיט געזאַנגען, ווי נאָך אַ געווונענער מלחמה. אַ גאַנצע נאַכט האָבן זיי פֿאַר נחת אין דער קרעטשמע געטרונ-קען, און די מער צעהרגעטע האָבן זיי דעם בראָנפֿן אין די פּאָלופּעס אַריין געטראָגן.

— אַרום דריטן טאָג, זונטיק איז עס געווען, איז געפֿאַלן אַ נאַסער שניי, און ס'האָט זיך געמאַכט אַזאַ מיאוס וועטער פֿון טאָמע פֿרימאָרגן אָן, אַז ס'איז שווער געווען די נאָז אין דרויסן אַרויסצושטעקן. מ'האָט זיך גראָד געהאַט פֿאַרנומען אין קלויסטער אַריין צו גיין, ווי טעלגאַסעס שקצים האָבן אָנגעהויבן איבערן דאָרף צו שרייַען: „סטראַזשניקעס פֿאָרן!“

און אפֿשר אין אַ פֿאַר מינוט אַרום זענען זיי אָנגעקומען צו פֿאָרן בײַ אַ דרייסיק שטיק, און מיט זיי זענען געקומען אויסג.ד. ניקעס און דער גאַנצער סאָנד. זיי זענען איינגעשטאַנען אין דער פּלעבאַניע. נו, איך זאָל עס גאָרנישט קענען איבערדערציילן, וואָס עס האָט זיך געטון, ווען מ'האָט אָנגעהויבן צו פֿאַנגדזשען, אויסצו-פֿרעגן, פֿאַרשרייַבן, און דעם עולם כסדר אויסער דער וואַך אַוועקצו-שטעלן... קיינער האָט נישט אַנגעלייקנט, יעדער איז דיכער

— די שלאָפֿקײט האָט מיך שױן אַ רושעבעלע נאָכגעלאָזט
װי נאָר כ'בין די דיראָיקע שװעל איבערגעטרעטן;

— היטס-װשע.. כ'װעל װעג צו גרײטן עפּעס עסן... אפֿשר
מילך אָפּװעלן!

— לאָז װעג נאָך באַצאָלן, באַלעבאָסטע-לעבן. אָבער ס'איז
הײַנט אַ גרויסער פֿאַסט, איז מיר מילך נישט געײך צו עסן. .
גיט מיר עפּעס אַ געקאָכטס טעפּל װאַסער, גרויס האָב איך.
װעל איך מיר אײַנבראָקן און אַזױ מיר אָפּעסן.

די קלאָגבאָרע האָט איר באַלד אַרײַנגעברענגט אין אַ
שיסעלע געקאָכט װאַסער, געזאָלצנס, און װעלכן די אַלטע האָט
אײַנגעבראָקט דאָס ברויט און פֿאַרעלטן געגעסן, בלאָזנדיק אין
לעפֿל, און די קלאָגבאָרע האָט זיך אַנידערגעזעצט אויף דער
שװעל און, אַ פֿיר טויגנדיק מיט די אויגן איבער די געגרויזלעך, װאָס
האָבן געציפּט הינטער די פֿלעשער, האָט זי װײַטער דערצײלט:

— װען װאַלד איז עס געגאַנגען. דער דושעדום האָט אי
בסוד פֿאַר ליפּצע פֿאַרקױפֿט די יזין. האָט מען אים אָנגעהויב
אײַנציכן האַקן! די עולה איז געװען גרויס און קײן גערעכטיקײט.
האָט מען פֿון ערגעץ נישט געזען — װאָס-װשע האָבן די געזעל
טון? צו װעלכן גײט מען זיך באַקלאָגן? און דערצו האָט ער זיך
נאָך פֿאַרטונען איבער גאַנצן עולם, קײן אײן קאַפּאַרניק פֿון דאָ ף
צו דער אַרבעט נישט געלאָזן. האָבן זײ זיך, פֿאַרשטײט זיך, צונױ-
פֿגערעדט און מיטן גאַנצן דאָרף געגאַנגען װײַטער באַשיצן, װיפֿיל
מענטשן ס'איז נאָר געװען. זײ האָבן געזאָגט, אַז אַלע װעט
מען נישט באַשטראָפֿן, אױב ס'װעט אפֿילו שױן דערצו
אָבער קײנער האָט גאָרנישט געטראַכט װעגן דעם. װאָרן װי אַזוי?
פֿאַרװאָס װעל מען דאָס באַשטראָפֿן? זײ האָבן דאָך נאָר פֿאַר-
היטן װײַטער. זײ װעגן אַװעק צו דער פֿאַרטײַטע, אָנגעהויבן די
הקפֿות, װײַל זײ האָבן מיטן גאַנצן װילן נישט געװאָלט אָפּטרעטן.
געקײלט די הײַזלעך און אַלע פֿון װאַלד אַרויסגעטריבן... זײ
האָבן װײַטער אויסגעפֿירט, און אַלץ לויט דער גערעכטיקײט, װאָרן
כּל זמן מ'װעט נישט אויסשײַלן אין װאַלד, װאָס צו װעמען עס
געהערט, האָט קײנער קײן רעכט נישט אים אָנצורירן. אָבער װער-

— ווייסט ער גאָרנישט! זיי זעבן זאַך אַלע אין קרימי-נאַל!

— אַגאַטאַ האָט נאָר די הענט אין שטומען חידוש פאַרבראָכן.

— ס'האָט מיר שוין געזאָגט דאָקטאָר זיקעס וואָרט יאַנוסטינקען. נאָר ס'האָט זיך מיר נישט געלאָזט גלייבן.

— דעם ריינסטן אמת האָט זי ענק געזאָגט, אָזוי איז דאָס: פאַקט, אוי־י!

זי האָט זיך אויפגעגלייכט בײַ דעם דאָקטאָרס דערינערונג און איבערן אויסגעמאַגערטן פנים האָבן זיך איר גרויסע טרערן אַראָפּגעקײַקלט.

אַגאַטאַ האָט זיך איינגעקוקט אין איר, ווי אין אַ בילד, נישט וויסנדיק מער אויסצופרעגן.

— יעזוס מײַנער! אַן אמתער יום הדין איז דאָ אין דאָרף געווען, ווען מען האָט אַלע געשאָסן און אין שטאָט אַרײַן אַוועקגעפירט. ס'איז אַ וווּנדער, וואָס איך לעב נאָך און קוק נאָך אָן די ליכטיקע שײַן! מאָרגן ווערט שוין גאַנצע דרײַ וואָכן, און מיר זעט איר, ווי דאָס וואָלט ערשט נעכטן געשען. געבליבן איז נאָר אין דער כאַלופּע מאַטשעק, צווייטער זון, און די שיקסאַכעס, וואָס האָבן אַצינד דאָס מיסט אין פעלד אַרײַן אַוועקגעפירט, און איך די אומגליקלעכע יתומה!

— אַוועק! שטשעראַוועס... די אייגענע קינדער פרעסן זיי שוין ווי די חזירים! — האָט זי פּיסאַמאָל אַ געשריי געטאָן אויף די גענדז: — פּיליושיע, פּיליו, פּיליו, פּי־ליו!

זי האָט צוזאַמענגערופן די גענדזלעך, וואָרן זיי האָבן זיך אין אַ גאַנצער סטאַדע, מיט די מוטערס בראָש, אַ לאָז געטאָן פון הויף אַרויס.

— לאָזן זיי זיך שפּילן, קיין גאַסטע זעט מען נישט אין ערגעץ, כ'וועל דאָ אכטונג געבן אויף זיי.

— צ'קענט ענק נישט רירן, בײַ אָזוי ווײַט וועט עך ענק מיט די גענדזלעך אַרומיאָגן!...

מיר אויסגעטוישט די אייער, כ'האָב געגעבן דריי פאַר איינס...
...ס, האָט צ'זענט שוין אַריינגעקומען אין כאַלופּע... אַרבעט איז דאָ אַזוי פיל, אַז מ'ווייסט ניט, ווו פריער די נעגל אַריינצו-שלאָגן.

— כ'וועל מיך באַלד נעמען צו דער אַרבעט, באַלד... כ'וועל נאָר אַ ביסל צו די כוחות קומען... כ'האָב געקרענקט און בין אינגאַנצן פון די כוחות אַפּגעפאַלן... אָבער לאַנג נאָר אָפּרוען... איך באַלד...

און זי האָט זיך געוואָלט אויפהייבן, געוואָלט גיין... זיך גענומען עפּעס צו אַן אַרבעט, אָבער די אַרבעט האָט זיך געגעבן אַ וואַקל געטאָן אויף דער מאַגער אַרויף און איז מיט אַ קרעכץ אַנידערגעפאַלן.

— צ'זענט אינגאַנצן, זע איך, אָפּגעשוואַכט געוואָרן. צ'זענט שוין ניט צו קיין אַרבעט, ניין! — האָט זי שטילער אויסגעשריען, באַטראַכטנדיק איר בלוי, אויסגעשמאָלן פּנים, און דאָס איבערלישע איינגעקאַרטשעטע געשטאַלט.

זי איז ווייטער פאַרזאָרגט געבליבן נאָך דערמאָניקן באַטראַכטן. זי האָט מורא געקריגן, אַז ניט נאָר זי וועט פון איר קיין נוץ ניט האָבן, נאָר זי וועט נאָך אויף זיך נעמען אַ שול.

חייקע איז, אַגאַנצע האָט דאָס דערפילט, וואָרן זי האָט זיך אַ דערשראָקענע חי איבערבעטנדיק אָנגערופן:

— האָסט ניט מורא. כ'וועל ענק ניט פאַרלייגן קיין אָרט דאָ, ניט שטופּן זיך צו דער שיסל, ניין, כ'וועל מיך נאָר אויסרוען אַ ביסל און ווייטער גיין... כ'האָב מיך נאָר געוואָלט זען מיט אַלע... אויסטרעגן... אָבער, כ'וועל מיר אַוועקגיין...— די טרערן האָבן זיך איר אין די אויגן געשטעלט.

— כ'טרייב דאָך ענק ניט אַרויס. ווייסט, און אַז צ'וועט וועלן אַוועקגיין, וועט מען ענק אַוועקגיין...

— און ווו זענען די יונגען? די זענען אַוודאי מיט כאַמעטן אין פעלד? — האָט זי געוואָלט אַ פרעג געטאָן.

— זאָל זײַן געלויבט! — האָט זי קוים אַרויסגעשטאַמלט.

— אויף דורי דורות! װער איז דאָרט! — האָט זיך נאָך א חײַלע אַ שרעקעדיקע שטימע פון קאַמער אָנגערופן.

— מאַמע יעך בין דאָס, אַגאַטאַ! — יעזוס, װי ס'האָט זי דאָס אַ קלעם געטאָן אונטער דער ברוסט!

— אַגאַטאַ! צ'האָט געזען — נו, מענטשן מײַנע! אַגאַטאַ! — האָט די קלאָנבאָזע ניך גערעדט, באַװײַזנדיק זיך אויף דער שװעל מיט אַ פול פאַרטוך פישטשענדיקע געגרוזעלעך; די אַלטע זענען איר מיט אַ געפּיפּצעריי און געגאָגעריי נאָכגעלאָפן. — נו, דאַנקען גאָט! אָבי מענטשן האָבן געזאָגט, אַז עך זענט נאָך אויף די ימים טובים געשטאָרבן, מ'האָט גאָר נישט געװוסט װי. אפילו מײַנע־ האָט זיך שוין פאַרנומען צו גײן און קאַנצעלאַריע אַרײַן נאָכפֿרעגן. װעסט־װעסט ענק... עך זענט אַװדאי אָנגעמאַטערט. אָט, די געגרוז ברענגן זיך אויס...

— װי האָבן זיך פײַן אויסגעלערנט, אַז ס איז דאָ אַזוי פֿיל!

— ס'פעלט נישט קײן סך צו אַ שאָק, אַ פינף. קומט צום הויז, מ'דאַרף זײ אָנקאָרמען און עפּהיטן, די אַלטע זאָלן זײ נישט צעטרעטן.

די האָט זײ זאָרגזאַם פון פאַרטוך אויף דער ערד אַרויסגעקלײַבן, זײ האָבן אָנגעהויבן חימלען װי געלענקע פּיפּיקלעך און די אַלטע האָבן מיט פרייד זיך צעגאָגערט און מיט די שנאָבלען אַרומגעהייבן זיי אָנגעהויבן אַרומצופירן.

די קלאָנבאָװע האָט אַרויסגעטראָגן אויף אַ ברעטעלע אַ צע־פּיצלט איי, צװאַנציק פּאַקושינעס און מיט קאַשע און האָט זיך אַראָפּגעזעצט צו זײ טשיפּקע, אַרומגערקואַט אַכטונג געבנדיק, װאָרן די אַלטע האָבן געװאָלט דאָס דרויב, געטרעטן און צוגע־רויבט דאָס עסן, װי חיית װי האָבן נאָר געקענט, אָנגעכאַפּט אַ גרויס געװאַלד.

— װי העלן אַלע זײַן היפּשע — האָט זי בגנ מורקט, וועצנ־דיק זיך אויף דער פּריזבע.

— אַװדאי, און פון בעסטן געמוגעק. די אָרגאַניסטיכע האָט

מיטגיך צעלאכט, און אירע ביינער האבן א שאס געטאן ביז שנאה.

אנאנד האט זיך א באטויבטע אומקענטלעכע, נישט קענענדיק זיך נאך צוגלייבן דאס, וואס זי האט דא געהערט. זי האט באגעגנט עטלעכע באקאנטע פּיערסעס, וואס האבן זי באגריסט מיט א גוט ווארט, רעדנדיק מיט איר וועגן דעם און יענעם. אבער זי האט כמעט גארנישט געהערט, וואס מען האט גערעדט צו איר, ס'האט זי אלץ כמעט געווארפן אין פחד. זי האט שוין אומעטום פּאַמעלעכער צוגעהויבן גיין. זי האט ווי געוואלט פארשפּעטיקן — די דאזיקע ברענענדיקע ביינער זאל זיך נישט אמאל ארויסווייזן פאר אמת. זי איז לאנג געזעסן הינטער די שטאכעטן פון דער פּלעבאניע און פארטראכט אויפן גאנצן הויז געקוקט. אויפן גאניק איז געשטאנען דער באלעבאס אויף איין פוס, ווי ער וואלט זיך צוגעקוקט צו די הינט, וואס האבן אויף די געלע סטעזשקעלעך אין גארטן ארומגעשפּילט, און יאמבראווסקי מיט א שיקסע האבן מיט פרישע דערנער־צווייג ארויסגעטריבן די ווייסן פון קלאזעט. יאנא האט זיך שוין, ווי מיט אן אייזערנער בארשט, מיט יענע שפּראָצינגען פון פארטריקנטע בלומען געטרייסלט.

ערשט קומענדיק צוריק צו די כוחות, האט זי זיך פלינק א לאז געטאן צום איינגאנג פון קלאנגס הויז, וואס איז געשטאנען באלד אין איין רייע מיט דער פּלעבאניע.

מיט א ציטערניש איז זי געגאנגען, אנהאלטנדיק זיך אן די פּלעטער און בלאנדזשענדיק מיט די צעטראגענע אויגן איבערן סאד און איבער דער כאלופּע, וואס איז געשטאנען אין דער טיף. בלויז די בהמות האבן אונטער די פענסטער הויך פון די צעבערס נאכליובעסשטע, דאס פונדערהייו איז אינגאנצן אויפגעפּראלט געווארן, אזוי, אז זי האט דערזען די מאטעריע מיט די תוירעמלעך, וואס זענען געלעגן אין דער בלאזע פון פּארהארוס, און די הינער, דאס האבן אויפגעציקאט אין מיסט געגראבלט.

אויפהייבנדיק דעם שוין ליידיקן צעבער, ווייל עס איז איר לייכטער געווען מיט עפּעס אין דער האנט אריינצוגיין, האט זי זיך אין דער גרויסער, פינצטערער שטוב אריינגערוקט.

— זי לעבט נאָך, באַלעבאָסטע לעבן! זי לעבט! — די האָט יר געהאַלטן אין דער האַנט אַרײַן אַ קוש געטאָן.

— ס'האָט געזאָגט, אַז צ'האָט שוין די פּיס אויסגעצויגן פֿר־עק אין די האַרעמע לעגער... אָבער דאָס גרינגע יעזויעס דויס האָט ענק נישט געדינט צום געזונט, װאָרן זעלט שטעקט נך מיר שוין אין פֿעלד אַרײַן... — האָט זי געזאָגט, באַטראַכטנדיק די פּיס שפּאָס.

— צ'זאָגט אמת, באַלעבאָסטע־לעבן... װאָרן כ'האָב שוין קים מײַנע בײַנדלעך דערשלעפּט... כ'װעל מיר שוין צוגײן פֿאַ־ זעלעכיסעסקע, און מאַכט באַלד, כ'װעל צוגײן.

— צו די קלאָגביס אײלט ענק אַזוי?

— און װוּ דען זאָל איך גײן. זײ װאַנען דאָך עפּעס קרובים...

— זײ װעלן ענק גאַנץ געװרן צונעמען, מאַרבעלעך שלעפּט ענק נישקשהדיקע, און װעלכן גראַשן מוס ענק אויך אַחראַי האָבן אין אַ קניפּל, איז פֿאַרשטײט זיך, אַז זײ װעלן ענק געװרן אױפֿנע־ מען, װי אַ קרובהטע.

— זײ װאַנען כאָטש געזונט? צ'װײסט נישט? — עס װאַנען איר איבערדריסיק געװען דידאָזיקע װיצלעך.

— געזונט... נאָר מאַמע, ער איז אַ רוטעבלע שלאָף גע־ װען, הײלט ער זיך אַצינד אין קרעמינאַל.

— קלאָגב! טמאָש! רעדט נישט בעסער, װאָרן ס'איז מיר נישט אַצינד צום לאַכן!

— אַזוי װי כ'זאָג ענק, און כ'װעל נאָך צוגעבן, אַז ער זיצט נישט אַלײן, נאָר מיט אַ פֿײַנער קאָמפּאַניע, מיטן גאַנצן דאָרף... אַפֿילו די מאַרגעס העלפֿן נישט, אַז דער סאָנד גיט אַ פֿאַרהאַק די טיר און קראַצעװעט אַרום.

— יעזוס מאַריע, הײליקער יוזעף! — האָט זי אַ יאָמער געטון, בלײַבנדיק שטײן װי אַ סלופּ.

— לײַפּסט־ווטע גיכער צו דער טאַמקאָרע, װעט זיך ענק דערצײלן אָנזאָגן מיט נײַעס נאָך װיסערע. װי האָט געג, כי,כי! זי יוב טבן זיך אויס די טרערן. אױ אַ פֿאַרגעניגן! — האָט זי זיך

בלעטער וועגן זיך שנאַנדערגעוואַקסן פּאַקוסווינס און פֿאַרשידענע
ווילדע גראָזן, און די אַגרעס־קישאַקעס וועגן מיט אַ העלער, יונ־
גינקער גרינקייט געווען אַרומגעהילט.

און כאָטש עס איז געווען אַכטער פֿרילינג, וואָס האָט פֿון
הימל אַראָפּגעשפּיגלט אין געשטאַנען אין יעדן אײַנגעשפּאַרטן
גרודקעלע ערד, דאָך האָט עפּעס אַזוי טרויעריק אויסגעזען אין ליפּ־
צע, שטיל און אײַנגעצערטלט פּיסס.

— קיין פֿייער וועט מען נישט אין ערגעץ אַפֿילו אויף אַ
רפֿואה, נישט אַנדערש, זיי וועלן אויסקווינגאַנגען פֿון מאַנד אַרײַן.
אָדער מ'האָט זיי אויף אַ פֿאַר־זאַכ־ווע צוזאַמענגעטריבן.

אַזוי האָט די זיך אַליין פֿאַרשנעפּערט, אַרײַנגעזינקענדיק אין
אויפֿגעפּראַלסן קלויסטער.

ס'איז שוין געווען נאָכן גאָטעסדינסט. דער גלח האָט אויס־
געטײַטשט אין ווידוי־שטיבל. בײַ אַ צענדליקער מענטשן פֿון חייטערע
דערפֿער וועלן געזעסן אויף די בענק שטיל און צוזאַמענגעשטיילטע.
צײַטנווײַז נאָר האָבן זיך שטאַרע ווידער איבערן קלויסטער צע־
טראָגן, אָדער עפּעס אַ העכער חאָרס פֿון פּאַסטערוש האָט זיך גע־
הערט.

פֿון אַ ברענענדיקן לעמפּל, וואָס איז פֿאַרן גרייסן אַלטאַר
אויף אַ שנור געהאָנגען, האָב געצויגן פּאַסמעס בלויליכע רויכן צו
די הויכע פֿענסטער, דורך וועלכע די זון האָט אַרײַנגעשײַנט; בײַ
די שויבן האָבן שפּאַץ געפּיפּסטעס, אַרומפֿליענדיק פֿון צײַט צו
צײַט הינטערן טאָפּיס מיט זאַנגען אין די שנאָבעלעך: טיילמאָל וועלן
נען די שוואַלבן מיט אַ געשווינדיקייט דורך דער גרויסער טיר אַרײַן,
האָבן בלאָנדושענדיק אַרומגעקרייזט אין דער שטילקייט און קילקייט
פֿון די מויערן און וועלן פֿלינק אין דעם ליכטיקן דרויסן אַרויס
אַנטלאָפֿן.

די האָט נאָר געזאָגט אַ קורצע תּפֿילה, אַזוי געצײַלט האָט
די זיך צו די קלאַנגען, צוביסל פֿאַרן קלויסטער האָט זי זיך
אויך אויך צוגעפּאַסט אַפֿן מיט יאַנוסטינקען.

— יאַגאַמאַ! — האָט יענע נישט מיט קליינער פֿאַרוווּנדע־
רונג אויסגעשריגן.

דערלעבן וועגן די פּריטשקעס גיזעס, אין אן אלטער אויסגעקריכטער כאליפּעטשינע. פון די אויסגעהאַקטע פענצטער האָבן סטרויענע היטכעטעס אַרויסגעקוקט.

און אָט איז אויך דעם סאָלטיסעס כאַליפּע, מיטן שפּיץ צו־וועג, לויט דער אַלטער מאָדע.

באַלד נאָך אים איז פּלאַשקעס הויז, בײדע זײַנען וועגן באַוווינט.

דערנאָך גייט באַלצערעקס דירה. די וואָלט זי דערקענט כ׳ווייס נישט ווו. ס׳איז געוואָרן א הויז צום דערקענען. די שיקסעס האָבן די גרויע ווענט מיט קאַלך אָפּגעווייסט און די פענצטער־ראַמען אָפּגעפאַרבט אויך בלוי.

און דאָרטן ווידער, אין דעם בייסן, אַלטן סאָד האָבן די באָרינעס געוווינט, די ערשטע ליפּצער גאָספּאָדאַרזשעס און עשירים. די זון האָט געשפּיגלט אין די ריינע שויבן. די ווענט האָבן געלויכטן, גלייך מ׳וואָלט זיי איבערניי אָפּגעווייסט; דער פּאָדוואָרעס איז געווען א בר־כּצר, די געביידעס אין א שורה געשטעלט, און גלייך, און אזוי גאַנץ, אַז קיינער אין דאָרף האָט אזא כאַליפּע נישט געהאַט, די פּלעטער גאַנץ און אַלץ אזוי אין אָרדענונג, ווי וועלכן ווו.

און הינטער איז געשטאַנען גאַלאָנבס הויז.

און אַנדערעס. זי האָט זיי גוט געדענקט, ווי דעם פּאָסטערוס און איסנחייניק. אָבער איצטערט איז געווען שטיל און פּוסט. אין די סטודער האָבן זיך בלויז געדרייטלט די בעטגעוואַנטן און פּאַרשידענע כלי־בּיתים, וואָס מ׳האָט געלופּטערט. ערגעץ־ווו האָבן זיך ביזן העמד אויסגעצויגענע פּיזערסעס שנעל געפּאַרעט באַם איבערקאָפּן די פּישלעך אין די גערטנער.

אין די אָפּגעלעגענע ערטער אין סאָד האָט שוין דאָס אויסגעוואַקסענע קרויט געלאָזט גרינע צעפּ פון די אָנגעפּילטע קעפּ, די ליליען וועגן הינטער די ווענט פון דער גרויער ערד מיט בלאַסע צווייגן אַרויסגעצויגן, די פּלאָנצן וועגן אונטער דעם צודעק פון שערבער־צווייגן אַרויסגעוואַקסן. די ביימער וועגן געשטאַנען מיט אָנגעלאָזענע, קלעבעריקע קנאָספּן באַדעקט און איצטערט הינטער די

י האָט זיך געדרוקט אַזוי שטילעטשקע, פּונקט ווי דער ווינט, וואָס האָט פֿון צייט צו צייט איבערן סטאַוו אַ פֿאָך געגעבן און די אַלכעס אַ גלעט געטאָן. זי איז געווען אַזוי גרוי און נישט אַגועטצודיק, ווי די פּלעטער אָדער ווי די ערד, וואָס איז ערשטערווײַז פֿײַן אויסגעדרוקנט געווען, אָדער גאָר ווי דער שוואַכער ראָטן, וואָס איז פֿון די נאַקעטע ביימער אויף דער ערד געפֿאַלן. קיינער האָט זי גאָר נישט באַמערקט.

זי האָט זיך מיטן גאַנצן האַרץ געפֿרייט, וואָס די טרעפּס אַזוי אַרן, ווי זי האָט עס אין האַרבסט איבערגעלאָזט.

מ׳האָט אוודאי געמוזט קאָכן אָנבייסן, וואָרן ס׳האָט גערויכט פֿון די קוימענס, און פֿון די אויפגעפּראַלטע פֿענסטער האָבן ריחות פֿון געבראָטענע קאַרטאָפֿל אַרויסגעצעצט.

כאָטש די קינדער האָבן דאָ און דאָרט געשריגן און די גענדז, וואָס האָבן די גענדזעלעך אָפּגעהיטן, האָבן אָפּט אויפגעהויבן אַ געמאַגעריי, פֿונדעסטוועגן איז וווּנדערלעך שטיל און פּוסט געווען אין גאַנצן דאָרף.

די זון האָט זיך שוין אויפגעהויבן ווײַטער הויך, געווייעט ווי מיט ריינסטן גאָלד, אין סטאַוו זיך אָנגעהויבן אײַנקוקן, און קיינער האָט זיך דאָך נאָך נישט געאײַלט אין פֿעלד אַרײַן, קיין וואָגן האָט פֿון די הויף־איינגענג נישט גערוקט, קיין אַקעראײַזן האָט נישט געסקריפּעט.

— אויפֿן יאַריד האָבן זיי געמוזט פֿאָרן, צי וואָס? — האָט זי געטראַכט, צוקיקנדיק זיך נאָך אויפֿמערקזאַמער צו די כאַלופּעס.

דעם וואַיטס סטאָדעלעס האָבן זיך געצעלט מיטן נײַעם האָלץ פֿון צווישן די נאַקעטע סעדער. פֿון געלבאַסטעס כאַלופּע, האָט איז נעסטאַנען דערלעבן, איז געווען אַראָפּגעריסן דער שטרוי־דאַך, און מען האָט די לײַטן פֿון דאַך פּונקט ווי נאַקעטע ריפּן אַרויסגעזען.

— די ווינטן האָבן אָפּגעריסן, אָבער דעם פּילאָק האָט זיך נישט געגלוסט פֿאַריכטן! — האָט זי געמורמלט.

האָט אויסגעזען, ווי עפּעס אַ הויף. דורך די אָפֿענע פֿענצטער האָבן ווייסע פֿאָרהענגלעך געפֿלאַטערט און די פּילגערין אַליין איז געזעסן פֿאַר דער שטול אין דער מיט פֿון אַ קוויטשנדיקער סטאַדע גענדזע־לעך, וואָס זענען געל געווען ווי וואַקס און וועלכע זי האָט גוזנ־מענגעווען.

די אַלטע האָט גאָט געלויבט און איז שטיל פֿאַרבײַגעגאַנגען, זייענדיק צופֿרידן, וואָס די הינט, וועלכע זענען אונטער די הענט געלעגן, האָבן זי ניט דערשמעקט.

זי איז אַריבערגעגאַנגען די בריק, אונטער וועלכער דאָס וואַסער האָט זיך מיט אַ געוואַלדיק געברויז אויף די מיל־רעדער געוואָרפֿן; די וועגן זענען זיך פֿון ראַנגען צעגאַנגען פּונקט ווי הענט, וואָס נעמען דעם גאַנצן חלל אַרום.

זי האָט זיך אַ ביסל אַ שלאָג געטאָן מיט דער דעה, אָבער דער חשק אַליין צו זען האָט גובר געווען און זי האָט זיך פֿאַרנו־מען לינקס, מיט דעם לענגערן וועג.

די קוזשניצע, וואָס איז די ערשטע געשטאַנען באַלד בײַם וועג, איז געווען פֿאַרמאַכט און שטיל; עפּעס אַ פֿעדערשטע טייל פֿון אַ וואָגן און עטלעכע פֿאַרזשאַווערטע אַקערײַזנס זענען אונ־טער די פֿאַררויכטע ווענט געלעגן, אָבער דעם קאָוואַל האָט מען נישט פֿאַר די אויגן געזען, נאָר די קאָוואַלאָווע, וואָס איז געווען ביז העמד אויסגעטאָן, האָט אין סאָד לעגנים בײַם וועג ביישלעך געקאָפּעט.

זי האָט זיך אַצינד אָנגעשטעלט לעבן יעדער כאַלופּע, אָנ־שפּאַרנדיק זיך אָן די נידעריקע, שטײַנערנע פּלויטן און ניגעריק באַטראַכטנדיק די הויף, די שמאָלע אײַנגענג, די אויסגעבראָלטע פֿעדערהײַזער און פֿענצטער. די הינט האָבן זיך אויך איר טייל־מאָל שטאַרק צעבילן, אָבער אַרומשמעקנדיק זי, דערקענענדיק, ווײַזן אויס, אַן אײַנגענג, האָבן זיי זיך צוריק אומגעקערט אויף די טריבעס, און זיך אויף דער זון אויסגעלייגט.

זי איז אַצינד געגאַנגען פּאַמעלעכיסטקע, טריט בײַ טריט, מיט דעם אָטעם כאַפּנדיק פֿון אָפּגעבאָמערסקים, און נאָך מער פֿון יענעם האַרציקן נחת.

כּחל די אפשר יעלכן גראָשן צוזאָגן, חלן די ניכער באַשטיין... און סאַקע אַזוי! וועד איז דאָס מחויב צו זאָרגן פאַר פרעמדע און די כאַלופּע זיך פאַראַמטרייניקן.

אַז דאָס זאָל קענען געשען בײַ די קלאָנגיס, בײַ די קריבים, האָט זי נישט געטראַכט אפילו אַ טראַכט צו טאָן.

— אַזוי פיל קינדער, און דער כאַליפּע איז ענג, און אַצינד ערשט וויפיל דרויב זיצן די הינטער אַרים, און זי דאַרפן האָבן אַן אָרט. און ס׳האָלט אויך נישט געווען קיין כבוד פאַר אַזעלכע נאָס-פאָדאַרוזשעס, אַז אַנגעטער ווייטער דאָך זאָלן קרובהשע דזשאַרעמבע שטאַרבן...

זי האָט אַזוי נאָכגעטראַכט אין ווייטיק, אַרויסגייענדיק איינעם וועג, האָט זיך געצויגן לענגויס דער גרעבליע, וואָס איז געמאַכט געוואָרן הײַנטער, אָפּצוהיטן דעם סטאַוו, ער זאָל די נידעריקע לאָנקעס און קרויט-פעלדער נישט פאַרגיסן.

די מיל איז געשטאַנען לעבן דער גרעבליע, אַזוי נידעריק, אַז די פאַרמעטיקטע דעכער האָבן נאָר עטלעכע איבערן וועג אַרויס-געשטאַרט, ווי האָט זיך אײַנגעגבן געטרייסלט און מיט אַ טיפֿ גע-רויש געאַרבעט.

לינקס האָט דער סטאַוו געגלאַנצט. די זון האָט זיך מיט באַל-דיקן פעדעם איבער דעם שטילן הימל-געבליזן וואַסער צעפינקלט. אויף די ברעגעס, וואָס זענען מיט אײַנגעבויגענע אָלכעס באַוואַקסן גע-ווען, האָבן שרײַענדיקע גענדז מיט די פליגל געקלאַפּט. אויף די וועגן, וואָס זענען נאָך אַ ביסל בלאָטיק געווען, האָבן זיך קינדער מיט די סטאַדעס אַרומגעיאָגט און פון וועג געשריגן.

און ליפּצע איז זיך געזעסן פון בײדע זײַטן סטאַוו ווי פרי-ער, ווי שטענדיק, מסתמא פון צײַט די וועלט איז באַשאַפן גע-וואָרן, אײַנגעבוגן אין סעדער פאַרזונקען און מיט פלעקלעך אַרום-געשטעלט.

אַגאַטע האָט זיך געשלעפט מיט כאַטערניס. אירע אויגן זע-נען אָבער איבער אַלעם פלינק געלאָפן און האָבן אַלץ געזען און באַטראַכט.

דעם מילנערס הויז, וואָס איז געשטאַנען אָפּגערוקט פון וועג

לעצטע שעה קומט שוין אָן, וואָס אַזינער האָט זי זיך אָנגעהויבן דערמאָנען, צי זי האָט נישט עפּעס פאַרגעסן.

אָבער ניין, זי האָט געהאַט אַלץ, וואָס מ'דאַרף. אַ בראָמבניק-ליכט האָט זי מיט זיך געטראָגן. זי האָט עס געהאַט אויסגעבעטן, היט:דיק עפּעס אַ געשטאָרבענעם, און אַ פּלעשעלע געהייליקט וואַסער האָט זי אויך געהאַט, און אַ נייעם שפּריצער האָט זי געקויפט, און אַ געהייליקט בילדל פון דער טשענסטאָכאָווער, וואָס מ'מוז האָבן אין דער האַנט בשעת דער גסיסה, און די עטלעכע צענדליק גילדן אויפן באַגראָבענעס... און אפשר וועט דאָס אויך קלעקן אויף אַ תּפילה צופּריכטן בײַ דער טרומנע, מיט ליכט און באַשפּריצן מיט געהייליקט וואַסער כאָטש אין קלויסטער-פּעדערהויז! פאַרשטייט זיך, אַז זי האָט נישט געדאַרפט אפילו צו טראַכטן, אַז דער גלח וועל די ביזן צמענטאַרזש באַגלייטן.

ווי איז דאָס גאָר מעגלעך! נישט יעדער גאָספּאָדאַרזש פאַרדינט זיך אַזאַ כבוד און גליק און דערצו וואָלט דאָס גאַנצע געלט בלויז אויף דעם אַליין נישט גענוג געווען!

זי האָט טרויעריק אָנגעזיפצט, אויפשטייענדיק אויף די פיס.

זי איז עפּעס אויסטערליש אָפּגעשוואַכט געוואָרן. ס'האָט זי געשטאָכן אין דער גרויס, דער הוסט האָט זי געפּײַניקט, אַז זי האָט זיך קיים געקענט רירן, און זי האָט זיך אַלע ווײַלע געמוזט אָפּרוען.

— כ'זאָל כאָטש ביזן הייסענדן דערציען, אָדער גאָר ביזן פּנים — האָט זי געחלומט, ווי מיט די אויגן זיך צוקלערנדיק צו די וואָס אַמאָל נענטערע כאַלופּעס.

— און דערנאָך וועל איך מיך שוין אָנידערלייגן און דיר אָפּשטאַרבן, טײַערינקער יעזוס, אָפּשטאַרבן... — האָט זי ווי שרעקנדיק זיך פאַרענטפערט פאַר דידאָזיקע היגריקע האָפענונגען.

אָבער גלײַכצײַטיק איז זי באַפאַלן אַ זאָרג: ווער וועט זי אַרײַנשלעפּן אין אַ כאַלופּע אויף דער צײַט פון דער גסיסה?

— כ'וועל ביי געפינען גוטע און מיטלײַדיקע מענטשן.

— ס'זענען נאָך דאָ גוטע און דערבאַרעמדיקע מענטשן, ס'זע־ נען דאָ... — האָט זי געשעפּטשעט, באַטראַכטנדיק וואָרגזאַם די טאַרבעלעך, ווי דען: זי האָט זיך אָפּגעשפּאָרט אַזוי פיל, אַז ס'וועט איר געווענען איבן באַרעבעניס.

יאָרן־לאַנג האָט זי נאָר וועגן דעם געטראַכט און איר גאַנצע נשמה אין דעם אַריינגעלייגט, אַז ווען פאַן יעזוס וועט די צייט פון פרייס אַראָפּשיקן, זאָל דאָס קענען געשען אין איר איינציגע דאָרף, אין דער כ.'לופּע, אויף א געלעגער מיט בעטגעוואַנט אויסגעבעט, אונטער א שורה הייל'קע בילדער, ווי עס וועגן געשמאַק־בן אַלע באַלעבאָסטעס. דאָס גאַנצע לעבן האָט זי געקליבן אויף דערוואַ־ קער הייליקער און לעצטער מינוט.

זי האָט שוין געהאַט בא די קלאַנגס איינן בעדיטע שטיין א קאַסטן, אין וועלכן ס'איז געלעגן א שפּאַר איבערבעט, קישנס און ליילעכער, און נייע איינשיטן, און אַלץ איז געווען ריין, נאָך אינ־ גאַנצן נישט געניצט, עס זאָל נישט איינגעשמוצט ווערן, שטענדיק זיין גרייט. נאָר כ'איז אָבער נישט געווען ווו דאָכדאַויקע בעטגע־ וואַנט צו צעלייגן. זי האָט דען געהאַט אַן איינציגע שטיב אָדער א בעט; שטענדיק נאָר א ווינקל, אויף א ביסל שטרוי, ערגעץ אין א שטעלעכל, ווי ס'האָט זיך געמאַכט, און ווו גוטע מענטשן האָבן איר דערלויבט דעם קאָפּ אַנידערצולייגן. זי האָט זיך קיינמאָל איבגאָן נישט געשטופּט, צווישן די שטאַרקערע און הערשנדיקע, זי האָט זיך נישט באַקלאָגט אויף איר מזל, וואָרן זי האָט גאָרן גוט גע־ וווסט, אַז די גאַנצע אָרדענונג אויף דער וועלט קומט פון גאָטס ווילן, און קיין ווינציקער מענטש איז נישט איבערשטאַרק עפּעס אַנ־ דערש צו מאַכן.

האָט זי נאָר געהיים, שטילערהייט, איבערבעטנדיק גאָט פאַר דער גאוות, וועגן דעם איינציקן געחלומט, אַז זי זאָל האָבן א באַ־ לעבאָטיש באַרעבעניס, נאָר וועגן דעם האָט זי מיט שרעק גע־ בעטן...

אין דעריבער קיין וווּנדער נישט, וואָס אַצינד, ווען זי האָט זיך מיט די לעצטע כוחות צום דאָרף צוגעשלעפּט, פילנדיק, אַז איר

זי האָט עס נאָכגעקוקט מיט א באַלעבאַטישער ליבלעכקייט, וואָרן זי זענען שוין נישט געווען אויסן װעג: דאָס קעלבל האָט זיך אויסגעריסן פֿון די הענט, איז אַרױסגעשפּרונגען אין אויפֿהייבנ-דיק דעם היידל, זיך א לאָז געטאָן אין דאָרף אַרײַן העגדיש-פֿענ-ריש איבערן פֿעלד, און דער ייִד איז עס מיט א צעװײנטן כאַלאַש דעם װעג פֿאַרלאָזן.

— גיב עס א קיש אין היידל אַרײַן און בעט עס שײַן, װעט עס זיך דיר אומקערן... — האָט זי מיט צופֿרידנקייט געשעפּטשעט, צוקיקנדיק זיך צום גניעג.

— איך אויף קלאָגנס מאָרגנס װעט מען נישט קענען לעבע-דיק נפֿש! — האָט זי דערבײַ באַמערקט, אָבער ס'איז שוין נישט געווען צו טראַכטן. דאָס דאָרף איז שוין געווען אַזוי נאָנט, אַז זי האָט שוין דערפֿילט דעם ריח פֿון די רויכן און דע־זען אין די סט-דער דאָס בעטגעוואַנט, װאָס האָט זיך געלופֿטערט, האָט זי נאָר מיט די אויגן דאָס גאַנצע דאָרף אַרומגענומען און א טיפֿע, דאַנק-באַרע פֿרייד האָט איר האַרץ ציטערן געמאַכט, װאָס יעזוס האָט איר דערלויבט צו דערלעבן דערמאָזיקן פֿרילינג און קערט זי אום צו אירע אייגענע, קערט זי אום צו אירע קרובֿים.

זי האָט דאָך געקענט װינטער אָפּשטאַרבן צווישן פֿרעמדע, זי איז װײַטער שווער קראַנק געווען, אָבער יעזוס האָט זי אומגע-קערט...

זי האָט דאָך מיט דעם גאָר דעם גאַנצן לאַנגן װינטער איר נשמה געגעבן, מיט דעם גאָר זיך געשטאַרקט יעדע שעה און מיט דעם זיך פֿאַר די פֿרעמדע, פֿאַר דעם עלנט און טויט באַ-שיצט...

זי האָט זיך אַנידערגעזעצט הינטער די קוסאַקעס, כדי זיך א רוסטבל'ע צו שטאַרקן, אײדער זי גייט אַרײַן, אָבער האָט זי דען געהאַט כּוח. די פֿרייד האָט זי אַזוי צעגומען, אַז יעדעס ביינדל באַזונדער האָט זיך געטרייסלט אין איר און דאָס האַרץ האָט זיך אַזוי הייכיקלעך געזאָרפּן פּונקט ווי א פֿייגל, װאָס מען שטיקט אים!

קלײדער. דערקענענדיק לויט די צעפּלאַטשטע און אײַנגעפאַלענע
בײַכן און לויט די גוט שלאָס באַרײַכטע זאַנגען פון די הינטער-
תבואות צײַכנס פון גרויסע שנײען און צעגאָסענע וואַסערן.

— זײ האָבן זיך ניט ווינציק אָנגעליטן די מענטשן. אָנגע-
פּײַניקט! — האָט זי אָפּגעזיפצט פאַרשטעלנדיק מיט דער האַנט
די אויגן, וואָרן אַקעגנאיבער, פון דאָרף, זענען געגאַנגען צוויי
שקצים.

— יאָ, דאָס איז מיכאל פון אָרגאַניסטער מיט עמעצן פון
ד.ב אָרגאַניזאַטאָרס זין. נאָך דער פּחדיקן צעטל איבערגעבן קען
וואָלינג גײַען זײ, אַז מיט אַזעלכע קורשנסטיקעס... אַוודאי, אַז גיטע
עמעצן אַנד.רש.

זי האָט גאָט געלויבט. ווען זײ זענען צוגעקומען, ווילנדיק
גערן מיט זײ עפּעס א וואָרט איבערעדן, אָבער די שקצים האָבן א
בורטשע אָפּ געטאָן איף דער באַגריסונג און זענען גיך פאַרבײַגע-
גאַנגען, דײַטענדיק פאָררעדס צווישן זיך.

— טאַטע מ'געדענק דאָך זײ פון אַזעלכע שניעקעס אָן, און
זײ האָבן מיך ניט דערקענט! — און אויבעסיקיים האָט זי אַרומ-
געטומלט. — מה! און פּסטיאַנען זאָלן זײ אַזאַ רושאַדעכע געדענ-
קען! אָבער מיכאל איז גאַלאַנט איבערגעזאַקסן, ער בין אַוודאי דער
דאָבראָוואָלסקי איינער אָרגל צושפּילן...

זי האָט זיך פאַרכראַכט, ווידער קוקנדיק איבערן וועג, וואָרן
עפּעס א ייד איז פון דאָרף אַרויסגעקומען, שטופּנדיק פאַר זיך א
שוואַר קאַלב.

— און בײַ וועמען איז דאָס געקויפט? — האָט זי א פרעג
געטאָן.

— בײַ דער קלײנבאַוערטע! — האָט ער אָפּגעענטפערט, אָפּ-
שטעלנדיק זיך מיטן ווײַס-רויטן קאַלב, וואָס האָט זיך אײַנגעשפּאַרט,
זיך אומגעקערט און טרויעריק א בעקעטשע געטאָן.

— ס'איז אַוודאי פון דער ג׳אָטעליע... ניטע אַנדערש... זי
האָט זיך געיאָגט נאָך פּאַר שנים... און אַפשר פון ד.ר גרויסער,
א היפּש קאַלב..

זיין דאָס מיטן אַרויסצופֿירן, פֿאַרזייען, און היינט וואָס? אין איינציקן פֿייער, ווײַלן זי האָט ערגעץ אין דער מיט פֿעלדער דער־זען, האָט עפּעס געזייעט. ער איז געגאַנגען אײַנגעבויגן און זיך צוריק אומגעקערט, צעשיטנדיק אין א האַלבן קרײַז די קער־נער.

— מוז זײַן, אַז ער ווייסט אַרבעט, אויב אזוי פֿרי... די דאָמיניקאַנערס שקצים, ווײַזט זיך מיר אויס, וואָרן דאָרטן פֿאַל־אַקוראַט אויס ווײַטער פֿעלד... אַז ס'זאָל ענק גאָט דער דערבאַרמ־דיקער באַגליקן און אײַערע פֿעלדער זאָלן אויפֿגיין, סײַערע גאָספּאָ־דאַרעס! — האָט זי האַרציק געשעפּטשעט.

די סטעושקע איז געווען א געדרייטע, פּאַרטעמען פֿון פֿרישע קרעפּן־בערגלעך, שפּיינער, און ערטערווײַז בלאָטיק, אָבער זי האָט ניט געלייגט קיין אכט דערויף, אײַנקוקנדיק זיך מיט ליבלעכ־קייט און מיט געטרײַשקייט אין יעדער בוים, אין יעדן שטיקל פֿעלד באַזונדער.

— דעם גלחס קאָרן, געדיכט, ס'האָט זיך היפּש א ריר גע־טאָן!.. אמת, ווען כ'האָב מיך אַוועקגעלאָזט וואַנדערן אין דער וועלט אַרײַן, האָט ווער פּאַראַכעק דאַכאָ'ס מאַקע פּאַראַקערט דאָס פֿעלד, און דער דאָמבראָוסקי וווינען זיך געזעסן דאָ ערגיטס, כ'גע־דענק נאָך...

און זי האָט ווײַטער אַוועקגעהינקט, אָפּזיפֿצנדיק שווער, און מיט די פֿאַרטראַכטע אויגן א פֿיר געטאָן.

— מה, פֿלאַשקעס קאָרן... וועט אויס שפּעט פֿאַרזייעט אָדער ס'האָט גאָר א ביסל צופֿיל פֿײַכטקייט געהאַט.

זי האָט זיך מיט מאַטערניש אײַנגעבויגן, צורירנדיק זיך מיט די ציטערדיקע אַלטע פֿינגער צו די פֿײַכטע וואַנגען און גע־גלעט ווי מיט ליבשאַפֿט, פּונקט ווי קינדערישע האָר.

— באָרינעס ווײַץ, א היפּש שטיק, וואָס דען... ער איז דען ניט דער ערשטער גאָספּאָדאַרש אין ליפּצע!... אָבער ער איז עפּעס צוגעגעלט, ער האָט געמוזט כאַפּן א פּרעסטל, צי וואָס... א פּוטערן ווינטער האָבן זיי דאָ דורכגעמאַכט... — האָט זי גע־

האָבן נאָך: געגלאַנצט אַזוי ווי די פּיסקאָרושעס. דרײַ-בײַכיקע סטײַקעס האָבן איבער זיי אַרומגעקרײַזט, אויף די שטרויענע האָבן הייליקע צלם-כּלי פּעס און אַנדערע גאָט-געשמאַלצן געוואַקסן. אַן איבער דערוואַרעמדיקער גאַנצער וועלט, אַ ביסעלע איינגעפאַלן אויף דעם אָרט, וווּ ס'דאַרף איז בעלצן, איז אַ בעטליסער, גאָלדענע אַן געהאַנגען, לערכן-געזאַנגען האָבן אָפּגעקלונגען, בעגלעכע ריסעק פֿון בהמות האָבן זיך פֿון די שטעלער פֿון צייט צו צייט געטראָגן. געגרז האָבן ערגעץ מיט אַ גאַגאַסטן געשריגן, כּנענטלעכע הייכע געשרייען האָבן זיך געטראָגן, און גלייכצייטיק האָט אַ ווינטל גע-אָטעמט מיט אַ מילד, וואַרעם בלאָזן, אַרײַנגעבענדיק אין זיך די אַלע שטימען, אַז די ערד איז טיילמאָל אין אַזאַ שטילקייט און פֿאַרטראַכטקייט געבליבן שטיין, ווי אין דער הייליקער מינוט פֿון בראשית.

אויף די פֿעלדער האָט מען כּמעט קיינעם נישט געזען אַר-בעטן. בלויז הינטערן דאָרף האָבן עטלעכע פּויערטעס געגראָבלט. די האָבן מיסט צעוואָרפֿן, און אַ שאַרפֿער ריח האָט זיך געטראָגן און האָט די נאָלעכער געריצט.

— ווי זענען פֿאַרשלאָפֿן די לײַדיקגייערס, צי וואָס. אַזאַ גאָל-דענער סוג, און אויפֿן פֿעלד ווערט מען ווינציק וועבן... די ערד בעט זיך אויס צום אַקעראײַזן — האָט די ברוגז גע-פּאַרמלט.

און כּדי נאָך נעענטער צו זײַן צו די בייטן. איז ער אַראָפּגע-קראָכן פֿון וואָגן אויף דער סטעזשקע, וואָס האָט זיך געצויגן פֿון יענער זײַט ראָוו, וווּ די ווייסע אייגן-וויגעס פֿון מאַרגעריטקעס האָבן זיך שוין צו דער זון געעפֿנט און דאָס גראָז האָט זיך געדיכטער : גריינט.

אומדערוואַרטן איז טאַקע אַזוי פּוסט געווען אויף די פֿעלדער, אַז ס'האָט אויס אַרומגעכאַפּט אַ וווּנדער! זי האָט דאָך גאַנץ גוט געדענקט, ווי עס פֿלעגט פֿאַרקומען אין אַנדערע יאָרן. אין דער צייט פֿלעגט זיך דאָס פֿעלד אויס רייסלען פֿון די ספּודניצעס און די לויטס ציטערן פֿון די לידלעך און געזאַלצן פֿון די שיקסעס; די האָט אויך פֿאַרשטאַנען אַז בײַ אַזאַ וועטער איז שוין די העכסטע

מען האָט שוין געקענט יעדע כאַלופּע באַזונדער זען. אַז אַ מייל, פון וועלכער ס'האָט זיך וואָס אַמאָל שאַרפער אַ ריזלדיק פּריזם רעפראַגן. זי איז געשטאַנען אין עק דאָרף. באַם וועג און געמעס ווקען. אויפן צודערן עק האָט זיך דאָס קלויסטער אויפגעהויבן מיט זײַנע הויכע, ווײַסלעכע טירן צווישן ריזיקע ביימער, און האָט געפינקלט מיט די פענסטער און גאָלדענעם צלם אויפן קופּאָל. און לעבן אים האָבן זיך די דאַכוווקעס פון דער פּלעבאַניע גערייטלט. אַרום ווידער, ווי ווײַט דאָס אויג האָט נאָר געקענט גרייכן, זענען ווי אין אַ בלויען קראַנץ געשטאַנען די וועלדער, און די פעלדער, נישט מיטן אויג אַרומצונעמען, האָבן זיך צעגאָסן. ווײַטע דערפער זענען געלעגן, ווי די גרויסע בלעטעלעך, צו דער ע ר ד צוגעדריקט און אין סעדער באַהאַלטן; שלענגלדיק אויסגעצויגענע וועגן, קושאַקעס, שורות אָנגעבויגענע ביימער, ואַמדיקע שטחים, מיט יאַלאָווע ביימער שיטער באַוואַקסן; און אַ שמאָלער פּאַדעם פון אַ טײַכל, וואָס איז גלאַנצנדיק געפלאָסן און צווישן די כאַלופּעס אין סטאַוו אַרײַנגעפאַלן.

נאָענטער אַרום דאָרף זענען אין אַ גרויס ראָד די ליפּצער שטחים ערד געלעגן, צעשניטן אין פּאַסן, פּונקט ווי די אויפגעצויגן טראָגבע לײַוונט. זיי זענען באַרג-אַרויף געלעגן; אויסגעצויגן, אויף טײַלן צעשטערכלט. פעלדער האָבן זיך געשלענגלט און געצויגן לעבן פעלדער. די זענען אָפּגעטיילט געווען פון זיך מיט געדרייטע שטעגעלעך, אויף וועלכע ס'זענען זיך געדיכט צעוואַקסן צעשפּרייטע באַרןביימער. ס'האָבן זיך געבעדגלט יאַגאָדע-קושאַקעס מיט דערנער אַרומגעוואַקסן. אין דעם גאָלדענעם ליכט האָבן זיך שאַרף אַרויסגעשניטן גרויע אַמפּאַר, קערסט פעלדער; דאָ פּלאַכטעס גרינע ווינטער-תבואה, דאָרט פאַריאַריקע שוואַרצע קאַרטאָפל-פעלדער, אָדער שוין היייעריקע פּאַראַקערנע שטיקער ערד, ערטערווײַז האָבן זיך אין גריבער וואַסערן געגרייס און געצויגן ווי פּליסנדיק גלאָז. נאָך דער מיל האָבן זיך ווייסלעכע לאָנקעס פאַנאַנדערגעגאָסן, איבער וועלכע באַסטאַנעס האָבן זיך אַרומגעשלעפּט און פון צייט צו צייט געקלעקאָכעטעס. און די קרויט-פעלדער זענען נאָך אַלץ אַזוי אין וואַסער געלעגן, אַז נאָר די רוקנס פון די דורכגעווייקטע בייטן

קלעץ, יעדן בוים, יעדן שטיין און יעדן וואָלקן, צו אַלץ, וואָס פֿר־
ד׳גרויס און דערפֿילט...

אַזוי האָט איך געפֿילט אַגאַנצע, הינקענדיק פֿאַכעלענדיק און פֿאַרכנדיק מיט די דורשטיקע אויגן די ליבהאַרציקע ערד, די דאָזי־קע הייליקע ערד, ווי אַ פֿאַרשיכורטע איז זי געגאַנגען.

ערשט דאַמאָלס, ווען דאָס קליינע קלויסטער־גלעקל האָט זיך אויפֿן ליפּצער קלויסטער צעטשעטשעטערט, פּונקט ווי דאָס פֿייגעלע, וואָס רופֿט תּפֿילה טון, האָט זיך די אַלטע פּלוצלינג אויפֿגעכאַפּט, פֿאַלנדיק אויף די קניִען.

... אַז האָסט מיט דיין הייליקער השגחה געמאַכט, אַז כ׳זאָל מיך אומקערן...

. . . אַז האָסט, רבונו של עולם, אַרויסגעוויזן רחמנות צו אַ יתומה..

זי האָט דען געקענט רעדן! אַז די טרערן האָבן איר ווי אַ געדיכטער רעגן דאָס האַרץ פֿאַרגאָסן און זענען איר איבערן אויס־געמאָגערטן פּנים געפֿלאָסן. זי האָט נאָר עפּעס געמורמלט און אויש געציטערט פֿון איבערעגונג. עס איז גאָר נישטאָ קיין תּפֿילה־ביכל, וואָס זאָל פֿאַרמאָגן אַזאַ תּפֿילה, אַזעלכע ווערטער, וואָס זאָלן זיך אַזוי ווי אַ ברענענדיקער טוי איבערן האַרץ צעטריפֿן. זי האָט זיך מיט קראַמפּ אויפֿגעריסן און געגאַנגען, אײַנגעקוועטשט זיך צוקוקנדיק צו די פֿעלדער און זאָגנדיק אויפֿן קול עפּעס אַ וואָרט פֿון דער תּפֿילה, וואָס האָט זיך איר פּלוצלינג דערמאָנט..

און ווייל ס׳איז שוין געווען גרויס ר טאָג און די גנעלען זענען זיך שוין געהאַט אײַנגאַנצן צעגאַנגען, האָט זיך ליפּצע באַוויזן פֿאַר איר ווי אויף דער האַנט. דאָס דאָרף איז געלעגן אין טאָל, באַם גרויסן סטאַוו, וואָס האָט געבלויט ווי אַ שפּיגל פֿון אונטער אַ הימלעכער לײַכטער הילע אַפּער. ליפּצע איז געלעגן אַרום טײַך אין אַ קרײַז פֿון נידעריקע, ברייטע כאַלופּעס, וואָס זענען ווי פֿאַרשרי־לעכע יונגעס געזעסן אין גאַנץ נאַקעטע סעדער. רויכן האָבן פֿון צייט־צו־צייט איבער די שטרויענע דעכער געצויגן, ערגעץ־ווו האָבן שויבן געגלאַנצט אויף דער זון, אָדער ס׳האָבן זיך געווײַסט דורך די שוואַרצלעכע סעדער די פֿריש אָנגעווייסטע ווענט.

ס׳ט צעט פון בלויע וואסערן; ווי איז טאן דער חן געפלאסן, וואו
איבער דער ערד זיך געטראגן און די דאזיקע ניסן־פרימארגנס, און
פון אירע פונאנדערגעשפרייטע היילקע הענט האט זי לערנען
ארויסגעלאזט, די וואלן פרייד געשאלן, און נאך איד האבן לאנגע
געשלאסענע מתנות בושלען מיט א פריילעך געשריי געצויגן און
ש׳ורן חילדע געגרה וזנען דורכן בלאסן הימל דורכגעשווימען; און
באטשאנעס האבן איבער די נאסע לאנקעס געשוועבט, און שוואלבן
האבן בא די כאטעס געשטיסעטערט, און די גאנצע פייגל־משפחה
האט מיט א געזווינגערייע אנגעצויגן, און ווי נאר דאס וויניקע קלייד
האט זיך צו דער ערד צוגערירט, דארט האבן זיך ציטערדיקע
גרעזלעך אונטערגעהויבן, האבן זיך קלעפיקע קנאספן אנגעבלאזן,
האבן גרינע צווייגעלעך געפליסטערט און נישט דרייסטע בלעטלעך
האבן געטרייסט, און ס׳איז אויפגעשטאנען א ניי, פארבנדיק, מעכ־
טיק לעבן, און דער פרילינג האט שוין די גאנצע וועלט ארומגענו־
מען, פון מזרח ביז מערב. פונקט ווי די אלמעכטיקע שליחטע פון
גאט, וואס פארשפרייט גנאד און דערבארמדיקייט...

העי! דער פרילינג האט די בא דר׳ערד שטייענדיקע און
אויפגעקריכטע כאטעס ארומגענומען, מיט דערבארמדיקע אויגן אונ־
טער די שטרוי־דעכער ארויסטערגעקוקט, וועקנדיק די פארשטארטע
פארפינסטערטע מענטשלעכע הערצער, אז זיי האבן זיך שווער פון
די אלטע זארגן און פון דער גאנצער פינסטערניש אויפגעהויבן
האפנדיק אויף א בעסערן גורל, אויף א מער שפעדיקן שניט און
אויף דער אויסגעבענקטער שעה פון גליק...

די ערד האט זיך צעקלונגען מיט לעבן פונקט ווי אן אלט
געשטארבענער גלאק, ווען מען הענגט אין אים א ניי האַרץ אריין.
א האַרץ פון חן געבאכט, וואס שלאגט אויפן הויכן קול, קלינגט,
רוישט מיט פרייד, וועקט די פארשטארטע און זינגט אזעלכע זכן
און מעשיות, אזעלכע וואונדער און מעכטיקייטן, אז די הערצער
האלטן פריילעך אונטער, אז די טרערן גיסן זיך פון די אויגן,
אז די מענטשלעכע נשמה שטייט אויף תחית המתים מיט אן אומ־
שטערבלעכער קראפט, און קניענדיק פון גליק, נעמט זי ארום מיט
זיך די גאנצע ערד, די גאנצע וועלט, יעדעס אויפקוועלנדיקע גרויז

געשמעטערירט אין די ראָוטעס, לערכן־שטימען האָבן געקלונגען אין דער קילער לופט, גרעזן־ווי אונטער די קוזאַקעס האָבן נאָך די לעצטע פליסטעס שוין געטליעט, געלע קערסעלעך האָבן זיך גע־טריסלט אויף טייל ביימער פונקט ווי בורשטינענע פּאַסטערקעס: אויף די אָפּגעלעגענע איינזאַמע פעלדער און אונטער די אָנגעוואַ־רפּטע קאָלוסעס האָבן זיך פון צווישן די ושאַדערנדיקע, פּאַראָ־ריקע בלעטער געלבלעכע וואַגען פון די יונגע גרעזעלעך אדורכ־געריסן, דאָ און דאָרט האָבן זיך שוין געווען געלע אויגן פון פעלד־בלומען, אַ ווינקל האָט אויף אָנגעהויבן לייכט אַ שאָר פון און צעטרייסלען די פייכטע, פרישע ריחות פון די פעלדער, וואָס האָבן זיך פיל געבאָרן אין דער זון, און אומעטום איז געווען אַזוי פרילינגדיק, רתבותדיק, העל, כאָטש נאָך אַ ביסעלע גרוילעך, און ס'האָט געאָטעמט מיט אַזאַ ליבלעכקייט, אַז אַנאַטעס נשמה האָט זיך שוין געריסן צו פליען, פונקט ווי דער פויגל, וואָס טראָגט זיך פאַרשיכורט פון פרייד אין דער הייסער וועלט אַריין.

— יעזוס מיינער! ליבער יעזוסעניו! — האָט די קרים אַרויסגעקרעכצט, אַנידערגעזעצנדיק זיך אַ ביסל און ווי וועלנדיק אַריינעמען די ראָזיקע גאַנצע וועלט אין דעם אויפגעטרייסלטן און אָן אַ שיעור פילבאַרן האַרץ אירן.

הע! דער פרילינג האָט זיך געטראָגן איבער די אומגעהייע־רע פעלדער, די לערכן־געזאַנגען האָבן דער וועלט אַ בשורה גע־טראָגן, און די הייליקע זון, און דאָס לאַסט־עבריקע ווינקל, וואָס איז זיס און וואַרעם, פונקט ווי די מיטערלעכע קישן, און דאָס אָך פאַרבאָרגענע אָטעמען פון דער ערד, וואָס האָט מיט בענק־שאַפט איפּן אַקעראַיין און אויף די קערנער געוואַרט. און דאָס ווען פון פריילעכקייט, וואָס האָט זיך פון אומעטום געטראָגן. און די וואַרעמע לופט, וואָס האָט דערפרישט און איז ווי אָנגעבלאָזן געווען מיט דעם אַלעם, וואָס עס וועט אויפגיכן פון ערד, בלומען און פעלע וואַקסן פאַרוואַגלט ווערן.

הע! ד״ר פרילינג האָט זיך געטראָגן, פונקט ווי אַ העלע פּריינר און שניקע קליידער אָנגעטאָן, מיט אַ פאַרגעסטערנדיק יונג פּנים

אויף וועלכן זי האָט זיך אין דער צײַט פֿון קאַ־טאָפּליעס־קאָפּען
אַוועקגעלאָזט, אין אָוונט זיך קײן ליבע אומגעקערט, פּונקט ווי די
פֿײגל, האָט קענען זיך שטענדיק פֿרילינג־צײַט צו זײערע נעסטן
צוריק.

אַן אַלט מענטש איז דאָס געווען, אַן אײַנגעשרומפּענע, אַ
שוואַכע, וואָס האָט קוים געאָטעמט. זי האָט אויסגעזען ווי אַ ווער־
בע בײַם וועג אויסגעקרומט, צעקרישלט, וואָס טליעט נאָך קוים און
שטאַרבט אָפּ אין די זאַמדן; זי איז געווען אָנגעטאָן אין שמאַטעס,
מיט אַ דושאַדישן שטעקן אין דער האַנט, מיט שלומקעס אויף די
פּלײצעס, באַהאָנגען מיט בײַטשן שוואַרצע קרעלן.

זי איז אַרויסגעקראָכן פֿון הינטער די סטוגן אָפּער אין כאַ־
מע זון־אױפֿגאַנג און, דערפּשטענדיק מיט אײלענים, דאָס גרויע אױ־
אויסגעטרוקנטע פּנים צו דער זון אױפֿגעהױבן, ווי אַ פּאַריאַריק
אומפּרוכסבאַר לײַדיק שטיק פֿעלד; נאָר אירע גרויע, פֿאַרויטלטע
אויגן האָבן זיך צעגלאַנצט מיט פֿרייד.

ווי דען!... זי האָט נאָך אַזאַ לאַנגן און שווערן ווינטער
זיך אין איר אײַגענעם דאָרף אַרײַן אומגעקערט, און זי טאָקע גע־
לאָפֿן מיט אימפּעט, אַז די מאַרבעלעך האָבן איר נאָר איבער די
ווײַסן געטאַנצט און די בײַטשן קרעלן האָבן געקלונגען. אָבער ווײַל
דער אָטעם האָט איר געשטיקט און אַ הוסט האָט זי אַלעמאָל אָנ־
געכאַפּט אין דער וויסיקלעכער ברוסט, האָט זי זיך געמוזט אָפּ־
שטעלן, אײַנהאַלטן דעם טריט און שוין גײן שווער, מיט מאַטער־
ניש. זי האָט די הונגעריקע אויגן איבער דער וועלט געפֿירט און
געשפּײַלט צו די גרויע פֿעלדער, וואָס זענען אין גרינלעכע נעפּ־
לען אײַנגעהילט געווען, צו די דערפֿער, וואָס האָבן זיך פֿאַמעלעך
אין די נעפּלען אַרויסגעוויזן, צו די נאָך נאַקעטע בײמער, וואָס
האָבן בײַ די וועגן געוואַכט, אָדער צו די אײנזאַמע שומרים, וואָס
זאָקן אויף די פֿעלדער, צו דער גאַנצער וועלט׳

די זון האָט זיך שוין געהאַט אויפֿגעהויבן אויף אַ פּאָר פּרי־
ערן די הײך, אַז ס׳האָט שוין געקענט זײַן אַפֿילו די וויסטסטע פֿעל־
דער־ראַנגען: אַלץ האָט געבליטשטשעט מיט אַ ראָזן טוי, די שוואַרצע
אַקער־פֿעלדער האָבן געגלאַנצט אויף דער זון, די פֿאַסטערן האָבן

און באַלד נאָך זיי האָבן זיך אויך די טשײַקעס יאָמערלעך אויף די נאַסע לאָנקעס צעמונטן.

די באַטשאַנעס האָבן אָנגעהויבן קלעקאָטשען אויפן הויכן קאָ־ ערנעץ איבער די דערפער. וואָס מ׳האָט נאָך פון דער גרויקייט נישט אַרויסגעזען.

די זון איז שוין געווען אַט, אַט...

ביז אויך זי האָט זיך אַ באַוויזן געטון פון הינטער די ווײַסע וועלדער אָפּער, אַרויסגעטראָגן זיך פון תהום, און גלאַט אויסגעווענדט העכער האָבן זי איבער דער שלעפעריקער ערד ווי אַן אויסגעהייצטן גאָלדענעם און מיט פייערן צעגליטן האַסטיק־טעלער אַרויסגעטראָגן, און בענטשנדיק מיט ליכטיקייט די וועלט, לעבעדיקע און פרישע, ניי־געבוירענע און פאַרשטאַרטע, האָט זי אָנגעהויבן דעם הייליקן אָפּער פון טאָג, אַז אַלץ איז ווי פאַרצויבערנג אין שטיל געפאַלן פאַר איר מאַיעסטעטישקייט און אָנטשוויגן געוואָרן, צומאַכנדיק די פאַרשעמטע אויגן.

און אַט האָט זיך דער טאָג געשטעלט. און אויסגעהייצטע ליכטיקייט האָט זיך ווי אַ ים צעגאָסן.

די נעפּלען האָבן זיך, ווי שמעקנדיקע רויכן פון די לאָנקעס צום צעגאָלדעטן הימל געטראָגן און די פייגל אין אַלע באַהאַלטע־ נישן האָבן אַ שאַל אַרויס געטון אין איין גרויסן געשריי פון געזאַנ־ גען, פונקט ווי מיט אַ תפילה פון האַרציקער דאַנקבאַרקייט.

די זון איז כסדר געוואַקסן, האָט זיך געהויבן אַלץ העכער איבער די שוואַרצע וועלדער, איבער די צעוואָרפענע דערפער און אַ גרויסע, אַ ברענענדיקע, וואַרעמע, ווי גאָטס הייליקע אויג פון די באַרעמדיקייט, האָט זי אין איר אַלמעכטיקער און ווייטער קראַפט די הערשאַפט איבער דער וועלט זיך גענומען.

גראָד אין דער וועלבער צייט האָט זיך אויפן וואָגדיקן בערגל הינטערן וואַלד פון הינטער די הויפישע סטיגן אַפּער פון לובין, וואָס זענען געשטאַנען ליבן ברייטן און אויסגעפּאַרענעם וועג, באַ־ וויזן די אַלטע אַגאַטע, אַ קרובהטע צו גאָר אַ נאָענטע פון די קלאָ־ ביס.

זי האָט זיך אויסגעקערט פון בעטלען, פון יענטעס פרי־ט,

אַסטראָנױס און זעען נאָך האַרט צו דער ערד געזען צעבעריקס. אױבן הױ־נישט־הױ אַרױסגעשטאַרט װאַנטער דעם מאָרגן־רױט, פּונקט די שװאַרצע שפּיצער פֿון אונטער צעשױמטע װאַסערן, און טײל בײמער, די נענטסטע, האָבן זיך אײַנגעאָגן אין זײ און אין גרינען ליכט געװילבערט.

די זון איז נאָך נישט געװען. ס׳האָט זיך נאָר געפֿילט, אַז אַ יאָרע מינוט װעט זי זיך אַרױסשפּאַלטן פֿון דערדאָזיקער צעגלי־סטער מאָרגן־רױסקײט און װעט אַ פֿאַל טאָן; אױף דער װעלט אַרױף, װאָס האָט שױן די לעצטע מינוטן צוגעדרעמלט. זי האָט שװער געעפֿנט די נעפּל־פֿאַ־הילטע אױגן, אַ דושעבע ע זיך אַ ריר געטאָן, ביסלעכװײַז אױפֿגעװאַכט, אָבער זיך נאָך געפֿילט אין דעם װיסן צעפֿרײַענדיקן מאָרגן־שלאָף, װאָרן אַ שטילקײט איז אַראָפּגעפֿאַלן, װאָס האָט נאָך מער אין די אױערן געקלונגען, גלײַך װי די ערד װאָלט דעם אָטעם אײַנגעהאַלטן — נאָר אַ װינט האָט, פּונקט װי אַ שטי־לעטשקע אָטעמען פֿון אַ קינד, פֿון די װעלדער אַ בלאָז געטאָן, אַז דער טױ האָט זיך אָפּ פֿון די בײמער אָפּגעשאָקלט.

בײַ פֿון דערדאָזיקער פֿאַרחלשטער רעמערונג־גרױקײט, פֿון דידאָזיקע נאָך פֿאַרשלאָפֿענע, טונקעלע פֿעלדער, פּונקט װי אין אַ צעתּפֿילהן און אױף אַ װײַלע אײַנגעשטילטן קלױסטער, בשעת דער דאַבראַדושני האַלט באַם אױפֿהײבן די אַלערהײליקסטע האָסטיע — האָט פֿלוצלינג אַ לערכן־שטימע אָפּגעקלונגען...

זי האָט זיך אָפּגעריסן ערגעץ פֿון אַ פֿעלד, האָט אַ קלאַפּ געטאָן מיט די פֿליגל און אָנגעהױבן כשװיטשערן פּונקט װי דאָס רײן זילבערנע סיגנאַלן־גלעקל, פּונקט װי דער שמעקעדיקער פּרי־לינג־קװאַס. זי האָט אין גלײַכן הימל געשימערט, געטראָגן זיך אין דער הײך, געלאָזט זיך הערן, זיך אין דערדאָזיקער הײליקער שטילקײט פֿון זון־אױפֿגאַנג איבער דער גאַנצער װעלט צעקלונ־גען.

גלײַכצײַטיק האָבן אױך אַנדערע אָנגעהױבן אױפֿשטײן, מיט די פֿליגלעך קלאַפּן, אין הימל אַרײַן זיך רײַסן, און עקסטאַטיש זינגען און צעטראָגן די בשורה פֿון פֿרימאָרגן יעדן פּילגרים באַ־שטאַנטש.

נידעריקע פֿעלדער פֿאַרגאָסן. די הענגער האָבן זיך ווי אויף אַ געהייס צעקייקלט ערגעץ אין פֿאַרבאָרגענע ווײַטער.

די לעצטע שטערן האָבן זיך געלאָשן, פּונקט ווי אַרײַן פֿון שלאָף באַפֿאַלענע.

אויפֿן מזרח האָט זיך ווי אַ גליענדיקע קויל, וואָס פֿליט פֿון אונטערן אָפּגעקילטן אַש אַרויס, צעגליט דער מאָרגן־רויט.

די נעפּלען האָבן זיך פּלוצלינג אַ וואַקל געטאָן, זיך צעגע־גלאָזן, און שווער זיך באַוועגנדיק, פּונקט ווי וואַסערן פֿון צעלאָזטע שנייען אין פֿרילינג, איבער די שוואַרצע פֿעלדער זיך געטראָגן, אָדער גאָר ווי קבֿורה־רייכן אין אַ בלוי געוועב צום הימל אויפֿגעגאַנגען.

דער טאָג האָט זיך שוין געשטעלט און זיך געראַנגלט מיט דער בלאַס וואַרנדיקער נאַכט, וואָס האָט זיך צוגעדריקט צו דער ערד, ווי מיט אַ גראָבן, דורכגעווייקטן פֿעלץ.

דער הימל האָט זיך ביסלעכווייז מיט ליכטיקייט באַצויגן און האָט אַמאָל זיך מער איבער דער וועלט אויסגעבלאָזט, אַז דאָ און דאָרט האָבן זיך שוין שפּיצן בוימער, אין נעפּל פֿאַרהילטע, אין דער העלקייט אַרײַן געריסן, און ערגעץ אויף די הענגערע ווײַטער האָבן זיך גרויע פֿעלדער, דורכגעווייקטע מיט טוי, פֿון דער נאַכט אַרויסגעשיילט; סטאַוון האָבן אַ שימער געטאָן מיט בלענדיקע שפּיגלען, אָדער שטראָמען, ווי לענגלעכע, באַזילבערטע געוועבן. האָבן זיך דורך די שוין שיטערע נעפּלען און ווײַט דער ליכטיקייט געצויגן.

דער טאָג איז געוואָרן וואָס אַמאָל אָפֿענער, דער מאָרגן־רויט האָט זיך צעשפּריט איבער די טיפֿע בלויקייטן, אַז ער האָט אָנגעהויבן ברענען איבערן הימל, פּונקט ווי בלוטיקע לאָמפּן פֿון נאָך ניט דערלאָשענע שרפֿות, און ס'איז אַזוי שטאַרק ליכטיק געוואָרן, אַז די וועלדער האָבן אַ וואַקס געטאָן אַרויס אַרום מיט אַ שוואַרצער רינג, און דער גרויסער וועג, אויסגעצוימט מיט שורות טאָפּאָלן, אײַנגעבויגענע, אָפּגעמאַטערטע, ווי פֿון שווערן גאַנג באַרג־אַרויף, האָט זיך וואָס אַמאָל העלער אויף דער ליכטיקייט אַרויסגערוקט; די דערפֿער, וואָס ליגן פֿאַרזונקען, געהוילן אין דער טי־

פ ר י ל י נ ג

1

ס׳איז געווען פרילינג-צייט. עס האָט אָנגעהויבן טאָגן.

אַ ניסן-טאָג האָט זיך פויל אויפגעהויבן פון געלעגער, פון פינסטערניש און נעפל, פונקט ווי דער פאַראָבעק, וואָס האָט זיך געלייגט שלאָפן אַן אָפּגעהאָרעוועטער, און נישט אויסגעשלאָפן זיך ווי עס באַדאַרף צו זיין, מוז ער זיך שוין אויפרייסן מיטן טאָג צו-גלייך, כדי זיך באַלד צו נעמען צום אַקעראייזן און אָנהייבן אַקערן.

ס׳האָט אָנגעהויבן טאָגן.

אָבער ס׳האָט נאָך געהערשט אַ שטאַרקע שטילקייט. בלויז דער טוי האָט געדיכט געטריפט פון די ביימער, וואָס זענען די פאַרשלאָפן געווען אין דעם נישט דורכזיכטיקן נעפל.

דער הימל, פונקט ווי אַ בלויע גלאָכטע, אַדורכגעשטאָכן מיט פייכטקייט פון טוי, האָט שוין אָנגעהויבן אַ ביסל קלאָרער ווערן איבער דער שוואַרצער, טיפער ערד, וואָס איז איינגעוויקלט אין דער פינסטערניש פאַרזאָלן געווען.

די נעפּ־לן האָבן מיט אַ ברייטקייט די פייכטע לאָקנס און

III

פרילינג

בילע געצייכנט: י. טיקאָטשינסקי

געזעצט: פ. קרימער, פולאַק

געדרוקט: אין דרוקעריי „רעקאָרד" וואַרשע, דזיקע 18.

Wł. St. REYMONT

CHŁOPI

Przeł. Sz. Rozenberg

Drukarnia „Rekord" Warszawa. Dzika N-18.

וול. סט. ריימאנט

פויערן

דריטער באַנד

פרילינג

יידיש: שלמה ראָזענבערג

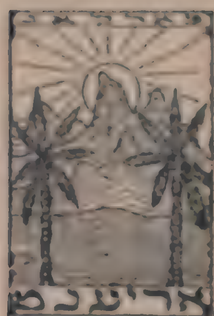
וואַרשע, אָגראָדאָווע 27.

וול. סט. ריימאנט

פּ ו י ע ר ן

עפּאָפּיי אין פיר בענדער איבער-
זעצט מיט דער דערלויבעניש פון
מחבר: ש ל מ ה ר אָ ז ע נ ב ע ר ג

פ אַ ר ל אַ ג „אָ ר י ע נ ט"

אריענט

װל. סט. רײמאנט

פויערן